Gyarmathy Tihamér, festőművész 16.) Folytatás

Kurmák Emez: Dinamikus világegység.

Gyarmathy Tihamér: Kozmikus világ/Cosmic world, fotogram, 200 × 200 cm, 1949

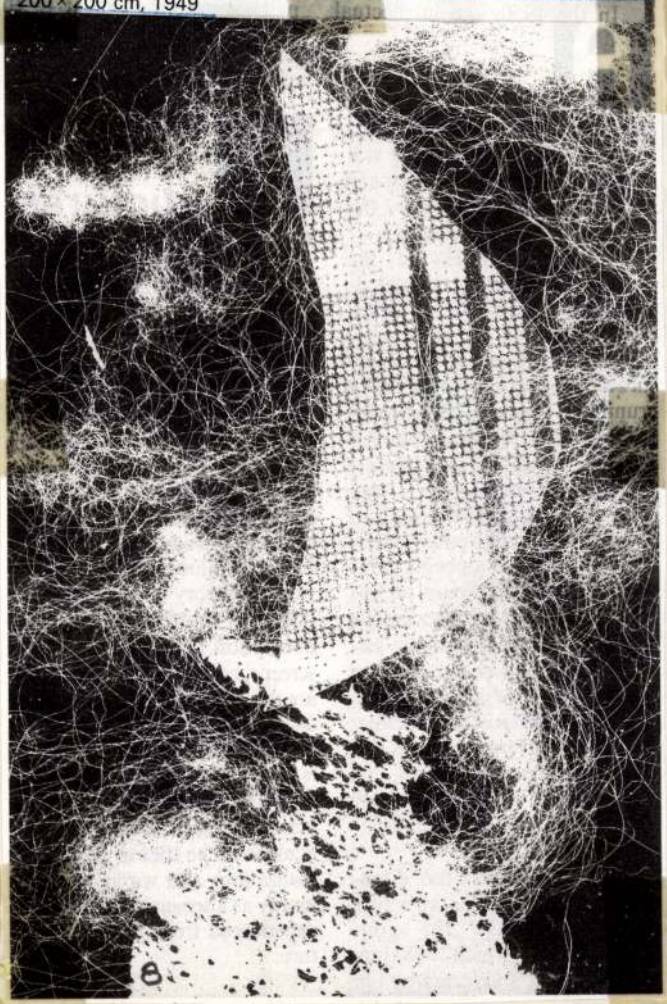

Művészet, 1988. jan. 26-ott.

Gyarmathy Tihamér: Két koordináció/Two coordinations, farost lemez/
olaj, 1965, a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona

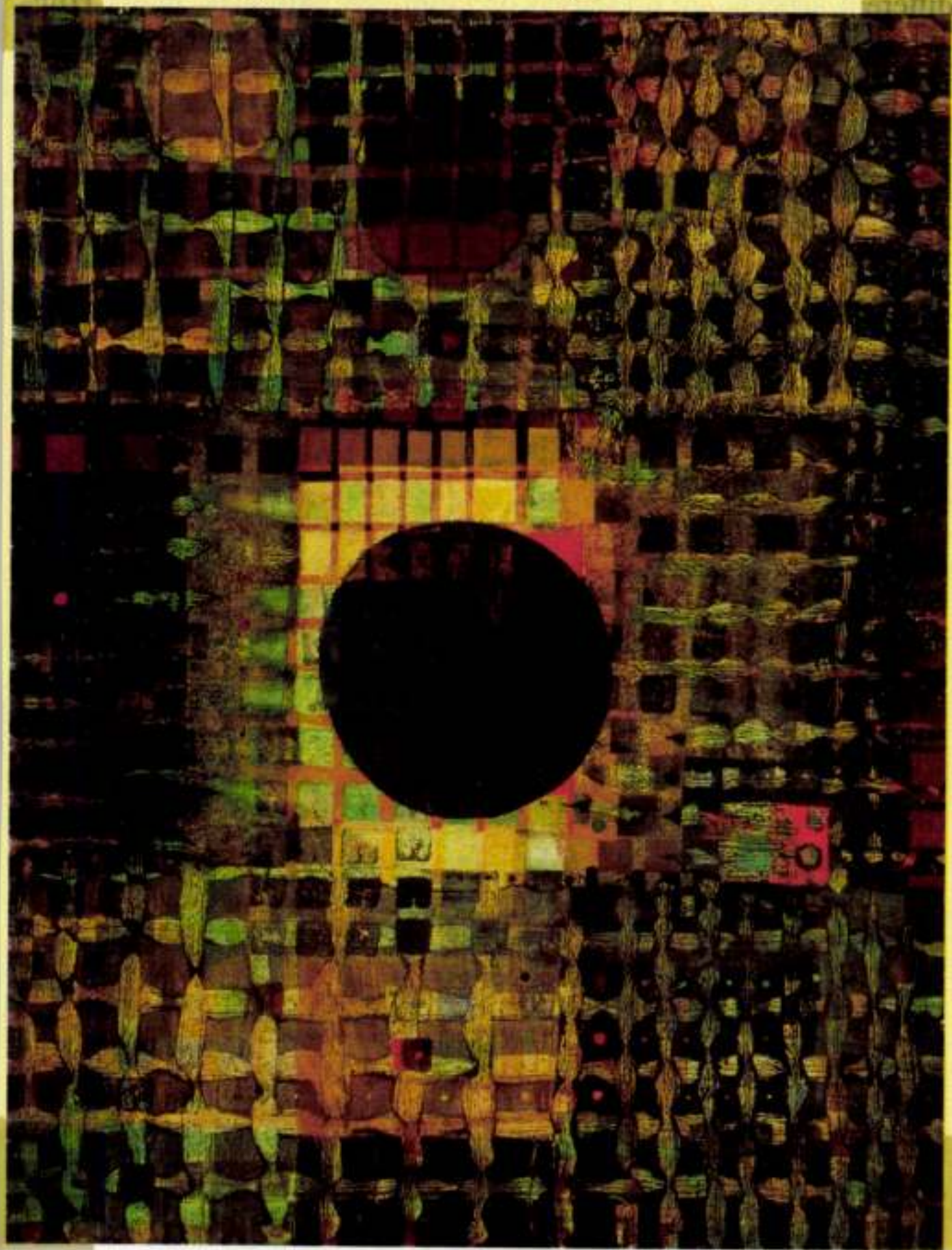

different aspects are presented on countless paintings; many Hungarian critics consider this Gyarmathy's most characteristic and most important achievement as a painter. These photograms are the shadow-like representations of collages compiled from smaller objects and material-fragments which can be more or less identified and modified by exterior intervention: these representations, reduced to contour lines, are, when enlarged, transformed into light phenomena of different intensity showing countless variants of white and black. In this strange metamorphosis objective qualities become devaluated, and in a particular space of light without any filling material and perspective in which white and black interpret each other, they are transcribed into a somewhat dishevelled picture of purely structural relations of proportion and rhythm. *In this field of light the traditional patterns of concentric representation or the accepted rules of upper and nether or front and rear are nonexistent.* Several light centres are possible within one photogram and surfaces can take up any spatial position or overlap on discretion, in this space things and phenomena have no identifiable objective quality, and what is more, they have no objective value whatever. Or, better said, their value depends on what light attributes to these elementary, simple forms and their relationships in the given place and in the given context. Any theory cannot but back up this phenomenon which derives from the phototechnical procedure but certainly influences (determines?) the artist's view.

In the knowledge of the material of the photogram exhibiton it seems that the *basic experience* of Gyarmathy's later developed spatial painting and his passion driving him to new and newer conquests of colour-space, and indeed, the special nature of this space, are revealed in their unmasked sincerity in this series. He wanted to make perceptible this light-space, called divine light on the works of old masters, with the power of his colours because, as shown by his earlier paintings and as Kállai had emphasized strongly in 1948, Gyarmathy was an excellent colorist, "his lusciously spilling colours are transfigured into pure radiation of the most diverse light intensity and key". [...]

Szarmathy Tihamér festőművész (2.) Folyfalú
Mezei Ottó: Festői terek.

Művészet, 1988. jan. 20-ald.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy Tihamér: Fotogramm (1952) 429

PÁLINKÁS GYÖRGY

Csöndjeink tréfálkoznak velünk

– *Mammatusz!* – biztatta magát ily örömre, kedves Hermina, az a felismerés, amikor a felhők leíró könyvét a párás fűre tette, az angyaloktól nedves, mégis létező földi dolgok alig-nőtt-sírján-ki aljnövényzete tetejére.

– Emlő alakú felhő, mondta, s a gyermekét türelmetlenül vezetgető anya rózsás kezét erőszakolta lépegető tekintetére, mintegy vétkezéseit a türelemnek.

Megváltoztathatatlan pillogása ez szemünknek, s belenyugszik a felismerésbe, mint az elfojtott szándék. Ezért is hívogatnánk az ablakunk alatt elmenőt, de tudjuk, hogy hiába, mert neki célja van most és éppen amarra.

És úgy nyilvánvalóan lóg ez a felhő és nem fél a fenti huzatoktól, melyek ernyedten tartják himbáló kedvét, s ha rákérdeznénk a bordáktól elszakadt lötyögésre, azt mondaná: „eljöttem, kérdésed bátorít tökéletlenségem elviselésére."

Nem állhatott szándékában annak a tájnak figyelme, amely oldalvást rátelepedett arra a délutánra az időjárástól függetlenül. A bőrén át érezte, hogy a lemenő nap tört fénye a felhőkön csöndre intő madárdal, mi elnémul, ha kérdezzük. Mint ahogy hallgatag marad a szép nő és a kijáratot elálló aliggyermek a kerek szemével, ha megszólítják.

Elindult hát akkor, mint mondta, kedves Hermina, látnivaló után, mert felejteni kell, mielőtt belep az este, ahol idejét méri az emlék, ellenkezőleg a napvilágon foghatókhoz, ahol csak a reggeli árnyak hordozzák még az éjszaka pillanatokban mérhető rátalálásait.

Mindig tévedek, mint a hazudozó gyermek, aki azt akarja, hogy igaza legyen, csak hát külső zajok is keveredtek ehhez a padra ültetett, torkomigér-föl erőszakol-távollétemhez, mint egy nagypapa befelé nyelt sírása az elmúlás fölött, – gondolta így, Hermina.

– Erre építettem az életem, mondta, s leült akkor egy padra, mint a völgybe ereszkedők próbája, vagy az apjával karonfogva menő kamaszodó lány, csak ő tudja, miféle örökkévalóság birtokában.

– Azt akarom, hogy barátok maradjunk, mondta akkor, s vetkőzni szeretett volna, de tudta, hogy a másiknak erre már nincs füle. Mégis időtlenné vált hite, s mint egy elköltözött rémület, meztelenre vetkőzött abban a lakásban és szépségének tudatában, meg úgy is, mint akit a kapu előtt várnak egyetlenségének hiányában, hogy szeressék. Virágcsokor, mitől szabadulni szeretnénk, de nélküle nem találnánk másra.

– Nem valódi, de az ujjbegyes szerelmeskedés után föl kellene állnom, hisz én kezdtem, de úgy, hogy ne sértsem meg a másikat, mivel mégiscsak meghallgatott. Otthonos utcasarkok jutnak el emlékeimig, majd lemegyek be-

Gyarmathy Tihamér, festőművész 13) Folytatás.
Andrási Gábor: Régi objektumok és építmények.

GYARMATHY

Művészet, 1988 jan. 22-old.

Gyarmathy Tihamér: Komputerizált mikrovilág/Computerised microworld, olaj, vászon, 70 × 60 cm, 1984

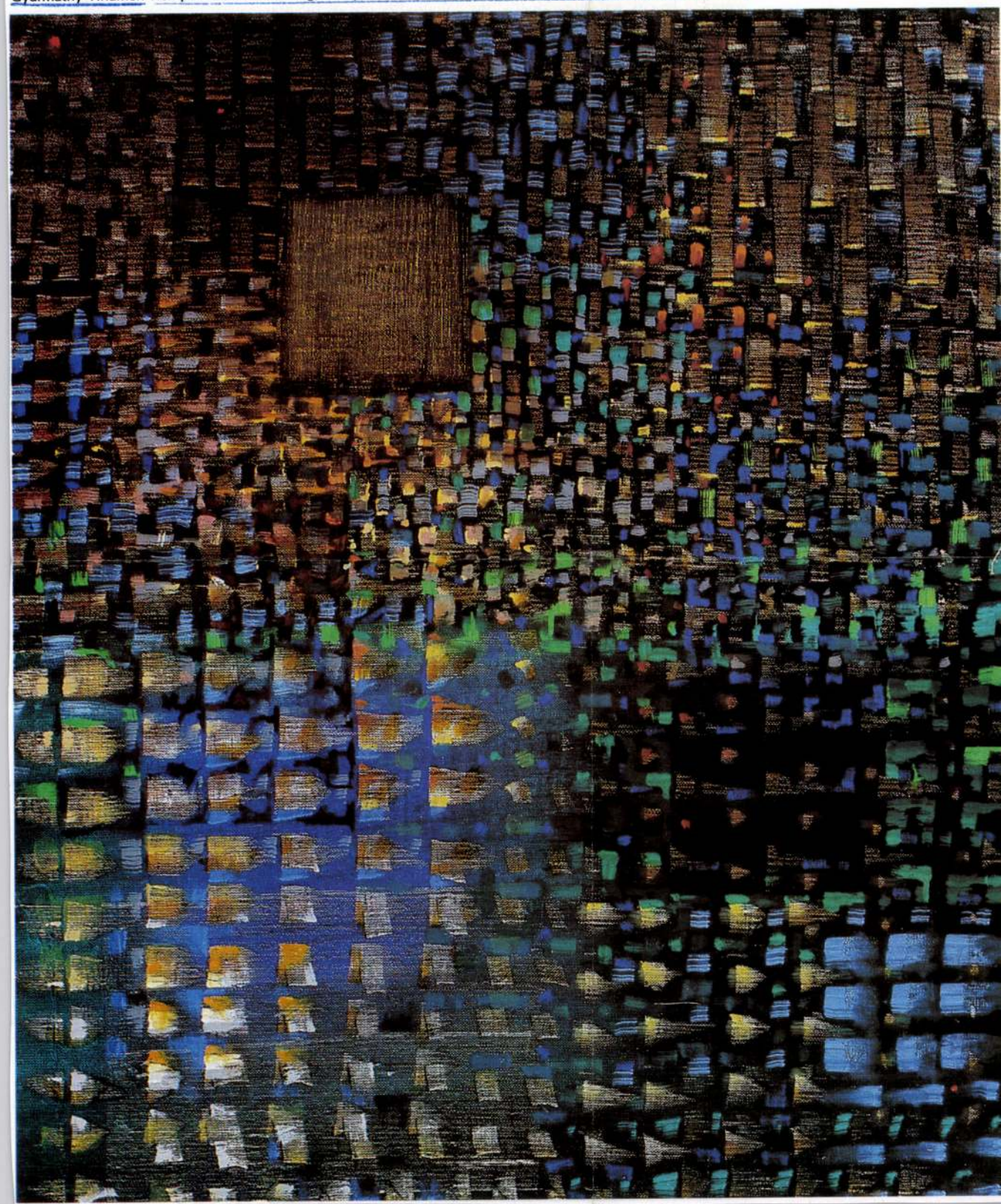

GYARMATHY

gyogtatná őket szüntelen. Egy-egy titokzatos fényforrás olykor szándékosan eltakartnak tűnik, csak az elölről megvilágított, erőtlenebb tónusú színmező mögül áradnak ki a hátsó fényforrás színesen fénylő sugarai. Ezek az elölről megvilágítottnak tűnő színmezők fényerőben, világosságértékben természetszerűen a tisztán ragyogó színmezők mögött maradnak. A képtér különböző világosságértékű rétegei azonban végül is egymásba fonódnak-szövődnek, egyetlen, színekben kibomló fénytér részeiként észleljük valamennyit, a színek különböző világosságértékű, rendezett együtteseként.

A túlnanról sugárzó fényforrás kijelöli a fénytér szerveződési pontjait, koordinátáit is. A magas fényértékű színmezők, amorf színfoltok, színpálcikák, színcsíkok az évek haladtával – húsz-huszonöt esztendő során – néhány világosan érzékelhető szerkezeti törvényszerűség hosszabb-rövidebb ideig tartó érvényességére engednek következtetni. A hatvanas években és a hetvenes évek elején a formális raszteren belül egy centrális, körgyűrűs vagy nyomokban követhető spirálszerű szerkezet észlelhető a képek jó részén. Ez a szerkezet még olyankor is kivehető, amikor a középpont az összetömörödő színmezőkkel kevéssé hangsúlyozott, ellenben az oldalsó, tisztán fénylő színmezők ellenállhatatlanul oda irányítják a figyelmet. A hatvanas évek Gyarmathy festészetének klasszikus időszaka; a belső koncentráció – leegyszerűsítve a kérdést – formai fegyelemmel és az ellentétesen ható erők tökéletes kiegyensúlyozottságával párosul, olyankor is, amikor más szerkezeti megoldást alkalmaz.

1973-as afrikai utazása újabb írai hevületű gondolattal gyarapítja a fénytérre vonatkozó korábbi elképzeléseit. A fénytér egy vagy több centrumba fogott eresztékei meglazulnak, az elemek szétzilálódnak, a fény telítette foltok, pálcikák a képmező bármely részén megjelenhetnek, a fény – a túlnanról érkező – valósággal végigsöpri vagy végigcirógatja az egymás mögé rétegeződő alakzatokat, kontúrjuk, egy-egy sarkuk felparázslik, miközben más részük egyenletesen, tompán fénylik, egy-egy pontjukat pedig fénypászma keríti hatalmába.

Ez a lírai felszabadultság, már-már szenvedélyes lobogás Gyarmathy Tihamér művészi karakterének éppen olyan sajátos vonása, mint a forma- és színellentéteket kiegyensúlyozó hűvös nyugalom. Ez a kettősség avatja őt eredendően modern s egyszersmind a múlt becses hagyományaihoz kötődő mesterré. Művészete, formai eszközeit és a vizuális benyomás hatásmechanizmusát tekintve, aligha képzelhető el a kinetikus művészet előzményei és korabeli jelenségei nélkül, ő azonban – a XIX. századot átlépve – az olajfestészet klasszikus technikájához folyamodik. Így sikerülhetett egy olyan, belső hevülettel is nemegyszer átfűtött, az ember gondolati, lelki és szellemi szférájához szóló üzenetet közvetítenie, amely egészen más eszközök alkalmazásával és egészen más módon a régmúlt kiemelkedő mestereinek munkáiból is kicsendül. Az üzenet közvetítésének módjában Gyarmathyt kétségkívül befolyásolhatta a modern tudományos világkép is, de abban a nyilatkozatban, amelyben erről beszél, „a bennünk végbemenő rendnek", magában az emberben feltáruló, feltárható lelki és szellemi távlatoknak azzal egyenértékű jelentőséget tulajdonít.

Mezei Ottó

value seem to be illuminated by one or more invisible light source behind the picture plane and their light intensity makes them shine incessantly. Sometimes one or another mysterious source of light seems to be covered intentionally, the coloured beams of the rear source of light radiate only from behind the weaker-tinted colour field illuminated from the front. These colour fields apparently illuminated from the front do naturally not attain the light intensity and value of the colour fields with a pure shine. However, the picture-space's layers of different light value become ultimately intertwined, and we perceive them as the parts of one light-space unfolding in many colours as an ordered ensemble of colours of different light value. [...]

Gyarmathy's art from the viewpoint of its formal means, and the mechanism of its visual effect, can hardly be conceived without the antecedents and contemporary phenomena of kinetic art but he —stepping over the 19th century—resorted to the classical technique of oil painting.

With its help he managed to transmit an often passionate message addressed to man's cognitive, mental and spiritual sphere which, although with the application of different means and in a quite different manner, has been apparent also in the outstanding works of old masters. The modern scientific world concept has certainly influenced Gyarmathy's way of transmitting the message but in his declaration about the subject he attributed the same importance "to the order happening in us", to the mental and spiritual perspectives which can be revealed in man himself.

Ottó Mezei

Gyarmathy Tihamér: Aránа, farost lemez, olaj, 52 × 50 cm, 1957

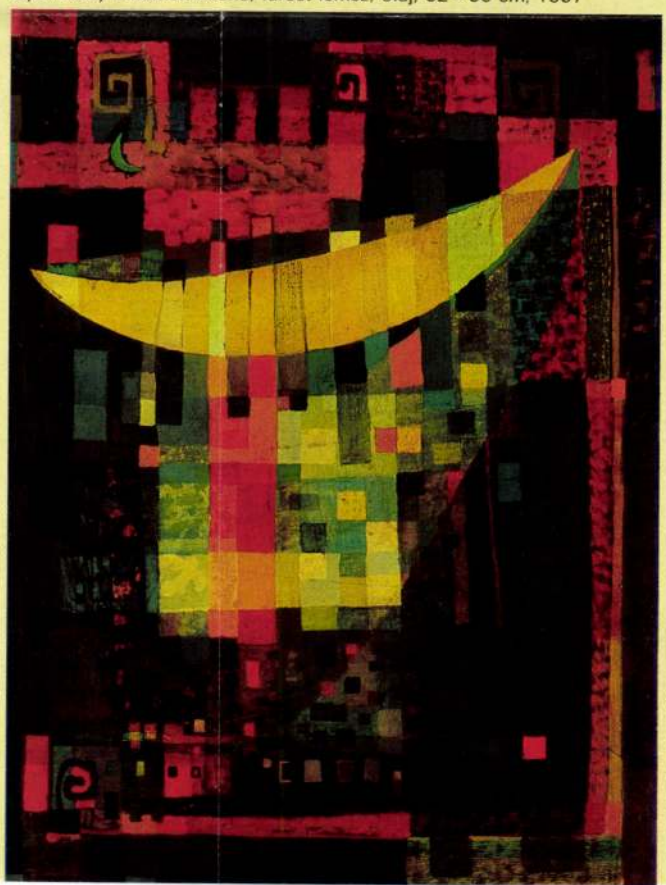

Gyarmathy Tihamér, festőművész 14) Folytatás.
Andrási Gábor: Régi objektumok és építmények. 1/1

Gyarmathy Tihamér: Régi objektumok és építmények/Old objects and structures, farost lemez, olaj, 60 × 80 cm, 1964

Művészet, 1988. jan. 23-old.

szemügyre korábbi munkássága, mint a kép keletkezését követő évek során kiforrott aktuális festészete, melyet összetéveszthetetlenül „gyarmathys"-nak ismerünk.

A Régi objektumok... a festő térszemléletében bekövetkező

Régi

változás dokumentuma – pontosabban az *éppen történő* változásé, melyben a már átstrukturálódó régi és a még nem teljesen kialakult új térfelfogás alkot sajátos, az átmenetiséget megtestesítő elegyet.

Az ötvenes években Gyarmathy festészetében tovább éltek a hazai „elvont művészet", elsősorban a *Galéria a Négy Világtájhoz* körének eszmei és formai tradíciói. Ez a – nem kevés – szürreális vonással áthatott absztrakció jellemezte műveit, melyekből egy kisméretű horganylemezekre festett sorozatot csak majd' négy évtizeddel utóbb, a *Kállai Ernő* emlékére rendezett kiállításán (Műcsarnok, 1986) mutatott be először. Gyarmathy absztrakciója ebben az időszakban több-kevesebb figurális reminiszcenciát mutat (minden darabon más mértékben); helyenként valóban az „arabeszk", az „ornamentális vízió" (Hamvas–Kemény, Kállai) elvontságát közelítve, máskor az

dereng általa." A Kállai megfigyelte elvont-bioromantikus kötöttség az ötvenes években, láttuk, esetenként konkrétabb

Objektumok

figurális megfogalmazásban tör felszínre, és ilyenkor erőteljesebben „szürrealizálja" Gyarmathy művészetét. Mindez a hangsúlyok finom eltolódása; képről képre változó súlypontú mozgás absztrakció és szürrealitás, az elvont formák és a „tárgyak" világa között. Ne értsük félre: a fokozott szürrealitás nem jelent közeledést a klasszikus *bretoni* elvekhez; nemzetközi párhuzamául így nem is a francia, hanem a harmincas-negyvenes évek tragédiáját apokaliptikus víziókban megjelenítő német festészet (*Baumeister, Kuhr, Winter, Trökes, Gilles* munkássága) kínálkozik. Mindezzel összhangban Gyarmathy térszemléletét e korszakában az imaginárius és a „valóságos" térérzet folytonos változtatása jellemzi, mely hol absztrakt-önelvű képtér, hol szürrealisztikus-asszociatív „felismeréseket" nyújtó, többé-kevésbé körülhatárolt helyszíne, színtere a vászonra kerülő jelenségeknek.

A Régi objektumok... térfelfogásában ez a két típus keveredik egy harmadikkal: az ala-

És

a meredek hegyoldal szikláiból kihasított ablaknégyszögei. Míg Gyarmathy újabb festményein egy erősen elvont strukturális rendszer „fénnyel átszőtt tereket nyit meg, így enged bepillantást a tér titkaiba" *(Mezei Ottó)*, addig ezen a művén a tér még „valóságos titkokat" rejt, melyekre képzeletünk a sötét árkádok mélyén bukkanhat.

A mű sejtelmességét fokozza az alakzatok közül-mögül előgomolygó fátyolos-sárgás „szín-füst", mely málló fosszilia módján körbelengi-átfolyja a képteret. Ezt az absztrakt-fakturális hatást egészíti ki két különös, amorf-organikus formaelem: egy felhőszerűen szétterülő vörös és egy zártabb, sötét (ablak?)nyílással súlypontozott fehér folt. Ezen az úton továbbhaladva – tehát túl a képcím sugallta képzettársításokon – egy másik, az iménttivel persze csaknem szétválaszthatatlanul összefonódott értelmezés lehetősége is megnyílik a szemlélő előtt, s ez a mű „dolgok"-tól elvonatkoztatott, „tiszta festői értékviszonyok"-ként *(Malevics)* történő mérlegelése.

Ha mindezek után a kép szerkezetére összpontosítjuk figyelmünket, a „mai Gyarmathy"-ra jellemző rácskonstrukciót ismerjük fel az ívek, körök, négy-

A mű gazdag tónusszövevényéből kibontakozó tér-rácsban itt-ott már megvillannak Gyarmathy jellegzetes fényritmusai, azok a változatos méretű transzparens színnégyszögek, melyekből újabb műveit építi. A Régi objektumok... végsőkig érlelt faktúrájából ezek a négyszögek elszórt fehér, okker, zöld és vörös zárványokként ragyognak elő – még nem az új térfelfogás megkívánta rendben, hanem kötetlenebb, improvizatívabb festőiségben.

A hatvanas évtized végére mind az imaginárius, mind a „valóságos"-tapasztalati tér eltűnik Gyarmathy festészetéből, és átadja a helyét annak a sajátos, többdimenziójú, a művész által „gondolati tér"-nek nevezett felfogásnak, melynek jegyében ma is alkot. Rendszere – a térszerkezeti relativitás – azonban távolról sem egy újabb racionális-megváltó elmélet illusztrálása; nem mozgósít, hanem elmélyedést kíván. A művei gerincét alkotó koordináták és raszterek, körök és négyszögek sohasem törekednek geometrikus vagy konstruktív sterilitásra. Gyarmathy művészetében nincs semmi aszketikus. Ragaszkodik a belle peinture hagyományaihoz. A nehezebb utat választja: felismerését és világszemléletét mindenekelőtt érzéki közegként kívánja képről képre megélhetővé tenni.

Andrási Gábor

Gyarmathy Tihamér, festőművész, Kromák Emese: Dinamikus világegység.

15.) Folytatás

Gyarmathy Tihamér: Variációk/Variations, fotogram, 1954

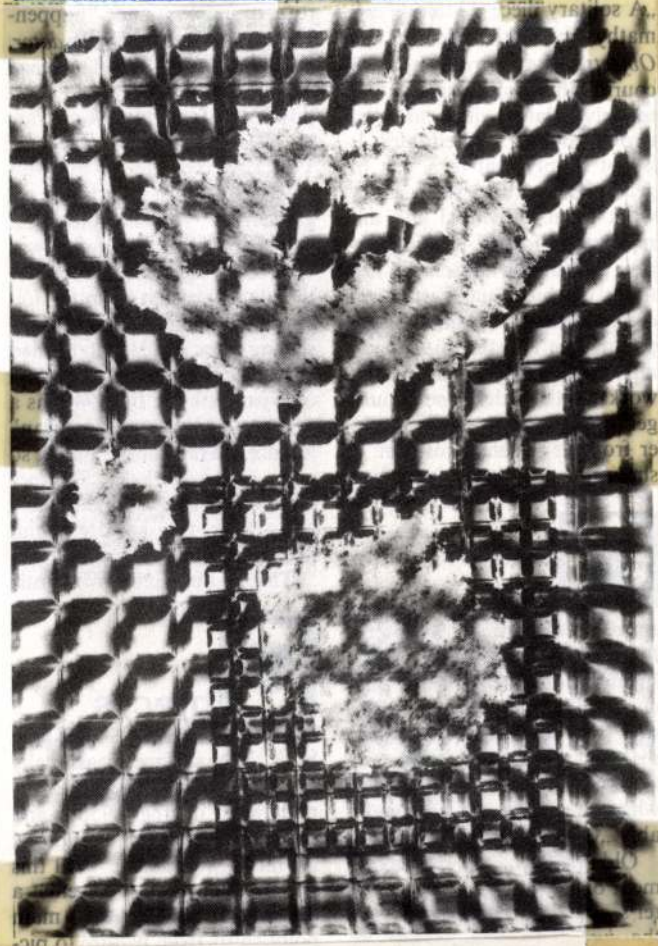

Művészet, 1988. jún. 26-old.

Gyarmathy Tihamér festőművész 3. Folytatás
Sinkovits Péter: Szín és fényhatások. Beszélgetés Gyarmathy Tihamérral.

Gyarmathy Tihamér: Régi ház/Old house, olaj, vászon, 60 × 70 cm. 1984

Művészet, 1988. jan. 12-old.

Gyarmathy Tihamér, festőművész 9.) Folytatás,
Mezei Ottó: Festő terek.

„Felfelé törő ragyogás", olaj, vászon, 82x73 cm, 1972. |repr.|

„Aránd", farost lemez, olaj, 52x50 cm, 1957. |repr.|

Művészet, 1988. jan., 18- és 21-old.

Gyarmathy Tihamér, festőművész 6.) Folytatás

Péter György-Pataki Gábor: Áttetsző szinrétegek.

„Hommage à Bálint Endre", olaj, vászon, 40 x 30 cm, 1986. | repr. |

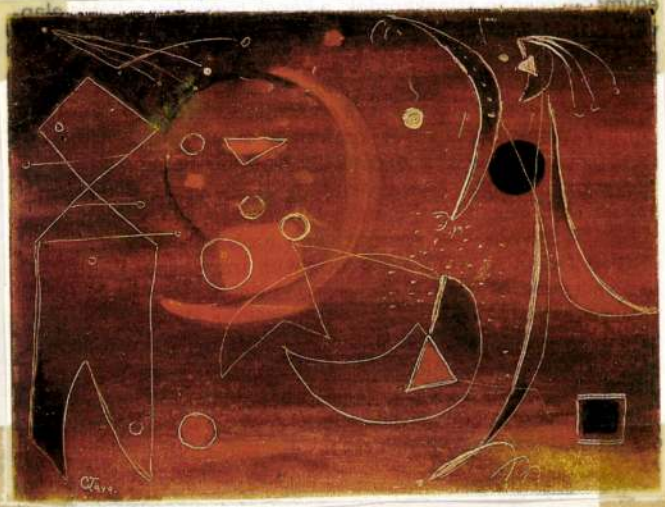

„Kihűlés közben", olaj, vászon, 30 x 40 cm, 1949, a Janus Pannonius Múzeum tulajdona.

Művészet, 1988. jan. 14-15-old.

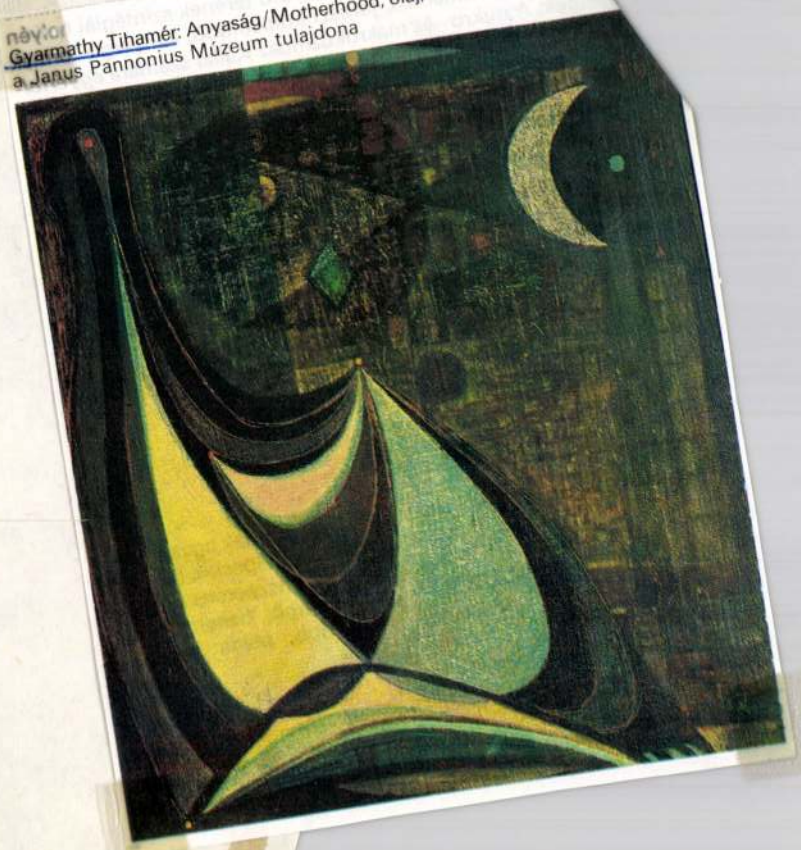

Gyarmathy Tihamér: Anyaság/Motherhood, olaj, vászon, 68 × 60 cm
a Janus Pannonius Múzeum tulajdona

Művészet, 1988. jan. 16-ról.

iók. A
még
A m
nei közü
sejtek és
nizmusok világa
rázslatos terű *Mély*
vagy közepes méret
A *Kompozíció III*, a *Fén*
zíció tere már lehatárolh
alapból merülnek fel a fo
mintsem hogy geometrikus
mint hogy valamilyen szerve

yarmathy „űrbéli" alakzatai
mi fogódzókat, de mégis sejtelmes fan
át az üres és végtelen teret. Gyarmathy
gekből építkezik, s szinte soha nem le
terjeszkedik. A *Kompozíció II* a leg

Gyarmathy Tihamér: Hommage à Bálint Endre, olaj, va

Gyarmathy Tihamér: Kihűlés közben/While cooling, olaj
1949, a Janus Pannonius Múzeum tulajdona

Gyarmathy Tihamér: Növények és épületek/Plants and buildings, olaj, vászon, 100 × 76,5 cm, 1950, a Savaria Múzeum tulajdona

"lyrical constructivist" pictures built of geometrical figures (*Cosmic Composition*, 1947) he made also surrealistic, and partly figurative works (*Fate*, 1950), and even the grotesque tone did not remain alien to him (*Grimace*, 1947). And yet one must refer to *two* basic inspirations in connection with his works of those years: Kállai's bioromanticism and its concrete concept, "the hidden face of nature", and the more lyrical variations of late constructivism. This dual origin blends in most cases harmoniously on Gyarmathy's works: on the composition *Plant Rhytms* made in 1945 the playfully disciplined non-figurative world of the 1930s is hidden behind the decorativity of the intersecting triangles and arcs. With the help of bioromanticism Gyarmathy manages to fill this system of alternating accents with life: beside the warm colours of the earth and the variedly flaring or dulled greens and flashing light-blues which increase the work's vitality, the arhythmic elements hidden behind the tense structure, the brushwork spreading brown spots onto one or another bluish-green form and one or another suddenly thickened contour also intensify the picture.

This more relaxed composition compared to the style's West-European variants, the "coarser", thicker modelling and shaping of motifs, the over-painted, lined and spotted surfaces, the romantic, eruptive and expressive tone appear even on Gyarmathy's purest works such as his *Homage to Bartók* painted in 1947. This picture built on the alternation of four grey tints, white, black and red, is Gyarmathy's most abstract work of that period: the sensual concreteness of the experience of nature suggested on other works in the background is missing from this one. But even this work is based on the balance of Bios and Logos: the thick, sinking, unfathomable fabric beside rational forms and colour rhythms. Hence Gyarmathy felt at home in the framework of the Gallery to the Four Cardinal Points where for a few years artists had the possibility to organise their *own* Hungarian group of abstracts.

The first *cosmic* compositions anticipating his new creative period developing in the mid-1950s were made around 1946 and 1947. But instead of the colour bricks of the deepening space of the later

Művészet, 1933. jan. 16-od.

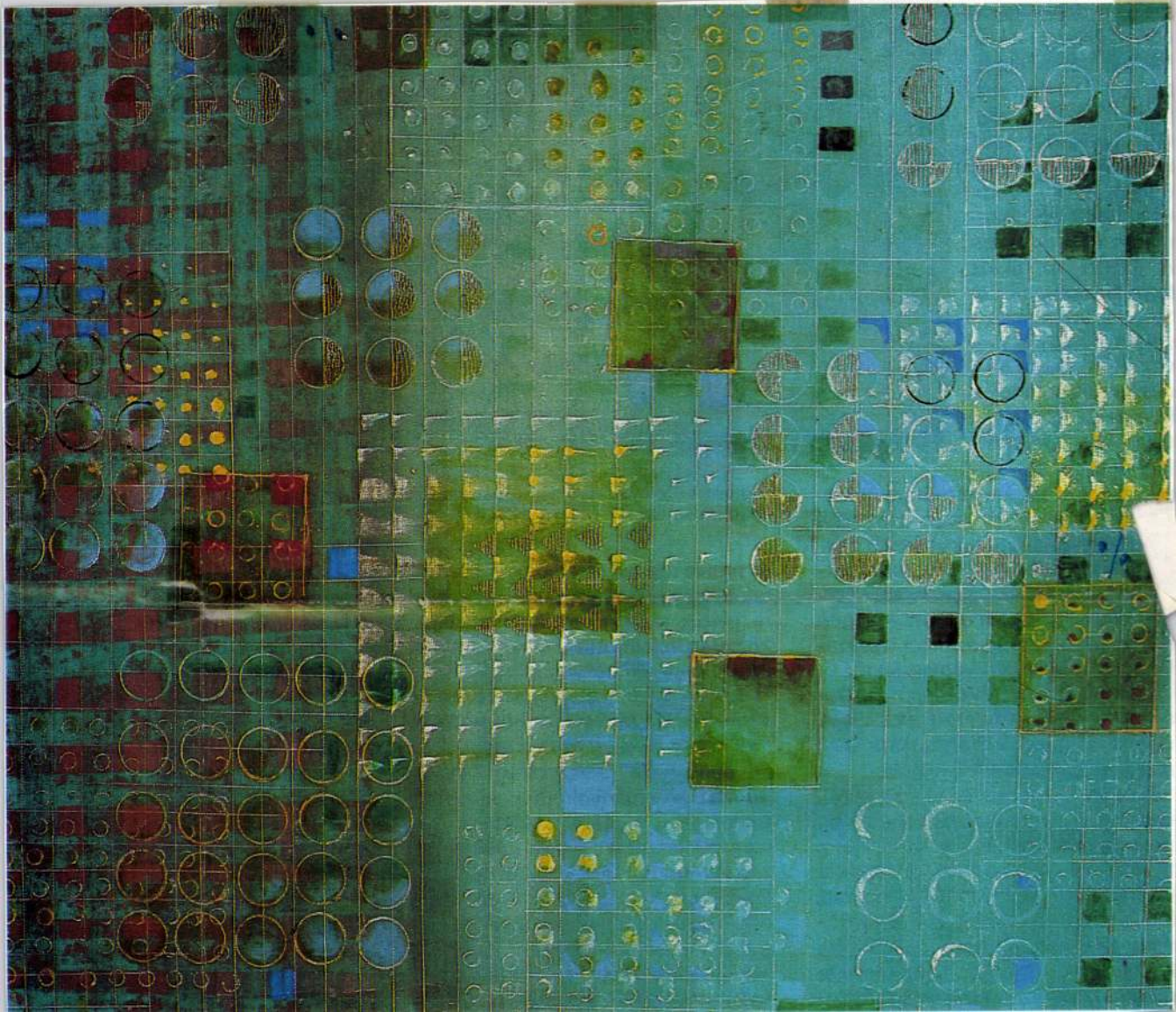

Gyarmathy Tihamér: Város és fényei/The city and its lights, olaj, vászon, 106×88 cm, 1976

sobb fogadtak el pályázataimat, ekkor műszaki állományba vettek. Egyszer a kormányvonaton teljesítettem szolgálatot,

tott. Minél jobban eltávolodom a képi látványnak attól a formájától, amelyről az embereknek irodalmi ismereteik vannak, an- nonfiguratívabb, ezetesebb lesz ménym.

Ebben az időben voltak olyan részek, akiknek látásmódja tasságos volt szádra?

Az utolsó tizenöt ben rengeteget ztam külföldön, sok kiállítást nézonban nem tudtak gnyugodva tértem mhez.

ben azt olvastam, képi világa rokon lemével.

semmiféle rokonsáasarely-kép euklideál áll, másrészt nem diszharmonikus ele-, mint én, hanem kionikus részekből, ezhogy illuzórikus teret Képeinek kivitelezését nem ő végzi, hanem a reneszánsz műhely mintájára segédekkel dolgozik. Kicsiben vázlatot készít, a többiek felnagyítják a kívánt méretre, de ebbe a felnagyított képbe már Vasarely nem tud belenyúlni, mert az akrilfesték ezt

szívin
lékoltak. Ig

– Az ötvene
semmi jel nem mut
valaha ki fogsz állítani,
bizonytalanodtál el?

– Nem. De nem is voltam egyedü
Ott volt mellettem a feleségem, aki nagyon erős ember, és ott voltak a társak, akik ugyanazt csinálták, mint én. Korniss a Bábszínházban bábukat festegetett, Bálint Endre plakátokat tervezett, de egyik sem állt be képcsarnoki festőnek. Kállait viselte meg legjobban, ő egyszerűen bele-

foglalkozni a
megfogalmazásával. Ezt lehet egyszerűen gondolati térnek is nevezni, lényegében többdimenziós tér, olyan széles kiterjedésű, amelyet képes a képzelőerőm bejárni. E tér érzékelésének alapját a pontoknak, formáknak rendszere adja, dimenziói

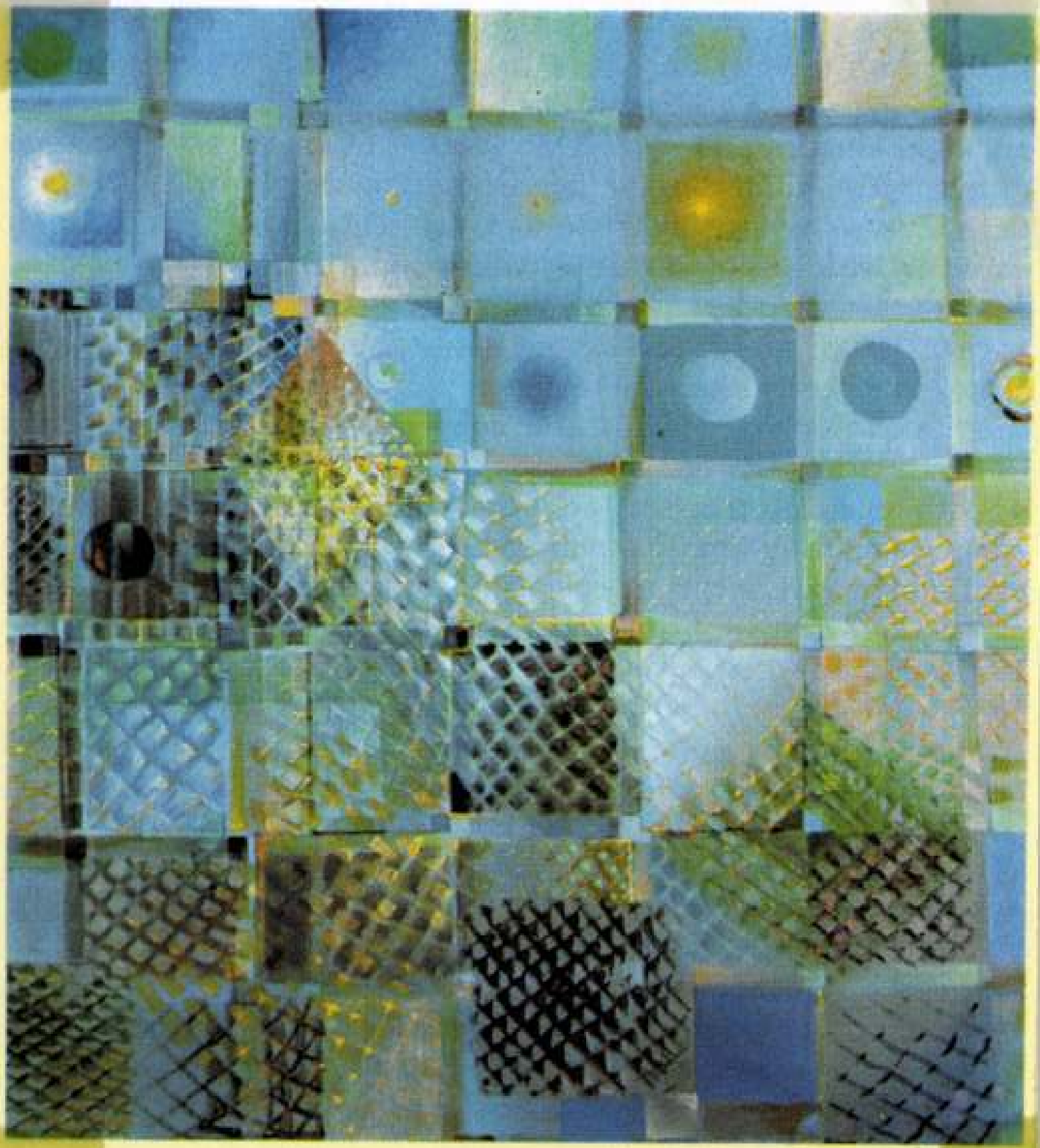

Gyarmathy Tihamér: Relatív nagyságrendű viszonylatok/Relations of comparative order, olaj, vászon, 100 × 90 cm, 1983

In the 1950s and 60s kinetic art was at its height in Western Europe and expanded to a true movement. Optical art, machines, mobiles and light kinetics represented the versions of kinetic art which had different dimensions but the same roots. Historical works enumerate all those artists to whose works Gyarmathy's paintings are compared by Hungarian critics (*Mondrian, Van Doesburg, Delaunay, Klee*, the early works of *Albers*, etc.) Among the famous representatives of optical art *Victor Vasarely* has been mentioned several times although more as a remote than as a nearer possibility of comparison; his efforts have few essential connections with the endeavours of Gyarmathy.

With regard to the structure of his spatical system and its *visual effect*, comparing him to kinetic artists such as *Jesus-Raphael Soto* or *Yaacov Agam* seems more hopeful. Apart of them other kinetic artists can be mentioned too (Heinz Mack: *Light Plantation*, 1960; Julio Le Parc: *Continuous Mobile*, 1964; Nino Calos: *Kinetic Wall*, 1967, etc.) who, in the 1960s, have performed their experiments with light and colour in objects and constructions, and through them Gyarmathy's special space-painting can be viewed as embedded in contemporary international efforts.

Compared to these works and ambitions, however, Gyarmathy's painting may seem out of time at first sight but only at first sight. Contemplating his pictures it is impossible not to perceive that they —regardless of the pictorial consequences of his photograms—are *the results of his manysided experiments with light*, just as the works of the kinetic artists with their high-standard technical and technological equipment... His purely shining colour fields of high light

Gyarmathy Tihamér festőművész 11.) Folytatás.
Mezei Ottó: Festői terek.

Művészet, 1988. jan. 19-old.

Gyarmathy Tihamér: Kozmikus kompozíció/Cosmic composition, farost lemez, olaj, 98×124 cm, 1968

Ernő emlékezete című kiállítását: 1982 stb.). Egy alkalommal, a hatvanas évek végén így nyilatkozott: „Kiléptünk a középvilág teréből, a naprendszernek kis egysége vagyunk, és a bennünk végbemenő rend azonos a világegyetem nagy összefüggéseinek rendjével."

Egészen másként közelítette meg a művész munkásságát a lengyelországi kritika a hatvanas évek derekán, amikor is Gyarmathy hosszabb időt töltött ott hasonló beállítottságú művészek között, s műveit az ország több városában bemutatta. Az egyik ottani kritikus tárgyilagos pontossággal ezt írta 1970-ben (közli Gyarmathy 1986-os műcsarnoki kiállításának katalógusa): „Gyarmathy különböző nagyságú, a mozgás benyomását keltő téglalapok és négyzetek színben változatos szövevényét festi. Törekvése, hogy a vászon síkján színeszközökkel előhívott, fénnyel kitöltött végtelen teret keltsen életre, azzal a végső céllal, hogy a síkon elevenítse meg a mozgás és fény azon problémáját, melyeket a mechanikus kinetika eszközökkel old meg. Mindezt technikailag tökéletes festészeti eszközökkel kívánja megvalósítani, ami

Gyarmathy Tihamér: Felfelé törő ragyogás/Ascending shine, olaj, vászon, 82 × 73 cm, 1972

There are on the whole two viewpoints in the approach to *Tihamér Gyarmathy*'s impressive oeuvre fitting into the vanguard of modern Hungarian painting of the new type. One starts from the open-minded theory of *Ernő Kállai* the theorist of Hungarian abstract (non-figurative) art whose personality had also much in common with that of Gyarmathy: the representatives of this view see the major conclusions of Kállai' theory crystallized in the painter's work. This viewpoint, and its extension to over forty years of Gyarmathy's non-figurative painting has been, comprehensibly, preserved more or less to this day. It is a well-known fact that between the two world wars, and also afterwards, as long as this was possible, Ernő Kállai had been the champion of the cause of modern 20th century Hungarian art with unbroken faith and conviction.

Polish critics had a very different approach to Gyarmathy's work in the mid-1960s when the artist spent a longer time there among colleagues with similar ambitions, and presented his works in several Polish towns. "Gyarmathy paints networks of rectangles and squares of different sizes and diverse colours which create the impression of movement. His ambition is to evoke infinite space filled with light and developed by themeans of colour in the plane of the canvas with the ultimate goal to represent in flat the problem of movement and light solved with instruments by mechanical kinetics. He wants to perform all this with technically perfect painterly means and has the same chance of achieving eternity as the masters of the Renaissance or the Baroque."

In professional circles the influence of his photograms and object-experiments on his later painting style was widely known but I think that the connection between Gyarmathy's photograms, graphic works, and his special mode of painting space must have been a revelation. By the latter I mean that specific spatial system whose

1952 között készült fotogramjait mutatta be, hatvanas évekbeli grafikák társaságában. Fotogramjainak és általában tárgyi experimentumainak hatása későbbi festészetére korábban is ismeretes volt szűkebb szakmai körben. Ami – úgy hiszem – ennek ellenére revelációként hathatott, az a fotogramok, a grafikák és – távolabbról – a Gyarmathy sajátos térfestészete közti összefüggés. Az utóbbin azt a számtalan festményén kibomló, más és más arculatát felvillantó térrendszert értem, amelynek kialakítását számos hazai kritika és méltatás általában Gyarmathy legjellegzetesebb és legjelentősebb festői teljesítményének tartja.

Ennek a fotogram-kiállításnak jellemzéseként írta e sorok szerzője – egyebek közt – az alábbiakat: „Ezek a fotogramok többé-kevésbé azonosítható, itt-ott külső bevatkozással módosított anyagfragmentumokból, kisebb tárgyakból összeállított együttesek (kollázsok) kontúrvonalakra redukált, árnyszerű megjelenítései, amelyek felnagyítva a fehér és a fekete számtalan változatát mutató, különböző erősségű fénytüneménnyé alakulnak át. Ebben a különös metamorfózis-

Gyarmathy Tihamér, festőművész 10. Folytatás.

Mezei Ott: Festői terek.

Művészet, 1988. jan. 17-ott.

Gyarmathy Tihamér festőművész

művészet

Gyarmathy Tihamér: A fészek, olaj, horganylemez, 38 × 26 cm, 1950

'88·1

Művészet 1988/1

TANULMÁNY	*Vitányi Iván*	**1**	Profi, amatőr, dilettáns a képzőművészetben
	Szuromi Pál	**4**	Szebb a páva...
GYARMATHY		**8**	Curriculum vitae
	Sinkovits Péter	**8**	Szín- és fényháttér (Beszélgetés Gyarmathy Tihamérral)
	György Péter–Pataki Gábor	**13**	Áttetsző színrétegek
	Mezei Ottó	**17**	Festői terek
	Andrási Gábor	**23**	Régi objektumok és építmények
	Krunák Emese	**26**	Dinamikus világegység
	Hudra Klára	**28**	Kézjegy (Veszely Ferenc)
VASARELY	*Mezei Ottó*	**30**	Vasarely és az óbudai Vasarely Múzeum
MŰHELY	*Hudra Klára*	**35**	Bevonulás „A megterhelt házba" (Swierkiewicz Róbert)
	Andrási Gábor	**38**	Drapériák és enteriőrök (Vojnich Erzsébet festményeiről)
	Bakonyvári M. Ágnes	**40**	Víziók az emberi természetről (Kovács Johanna)
KIÁLLÍTÁS	*Lóska Lajos*	**43**	A miskolci maraton (A XIV. Országos Grafikai Biennáléról)
	Tóth Attila	**45**	A XXV. Alföldi Tárlat Békéscsabán
	Hudra Klára	**48**	Ünnep (Fiatal Iparművészek Stúdiója)
	Szegő György	**49**	Képrések (Tolvaly Ernő)
	Wehner Tibor	**50**	Egykori akciódokumentumok (Varkoly László)
	Cs. Tóth János	**51**	Képbe fogalmazott epizódok (Misch Ádám)
	Bakonyvári M. Ágnes	**52**	„Embertárgyak" (Stefanovits Péter és Tornay Endre András)
	Boros Géza	**53**	Moziklip (Rácmolnár Sándor)
	Fábián László	**54**	A budiajtó metamorfózisa (Józsefvárosi Galéria)
	Hudra Klára	**55**	Madarat tolláról, embert trikójáról...?
	Tímár Árpád	**56**	Nemzetközi kiállítás Vietnamban
MŰHELY	*A. Gály Tamara*	**56**	Két szlovákiai képzőművész
KIÁLLÍTÁS	*Wehner Tibor*	**58**	Kontra (Szentendrei tárlatok 1987 őszén)
	Menyhárt László	**58**	Az Iparművészeti Főiskola kecskeméti műterme – A Ceglédi Galéria
MŰHELY	*Kovács Katalin*	**59**	Biológia és művészet (Ascher Zoltán)
	Benedek Katalin	**60**	Krocsák Emil öröksége
KÖNYV	*Boros Géza*	**61**	Nappali őrjárat? (Rembrandt-könyvekről)
FILM	*Hudra Klára*	**62**	A szél (Banga Ferenc és Varga Csaba)
		63	Contents
		64	A Lektorátus közleményei

A borítón/On the cover: Gyarmathy Tihamér: A fészek/The Nest, olaj, horganylemez, 38 × 26 cm, 1950

1988. január XXIX. évfolyam, 1. szám

A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének lapja – Főszerkesztő: Rideg Gábor

Szerkesztőség: 1121 Budapest, Hollós utca 5. – Telefon: 563-658. Kiadja a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat, Budapest VII., Lenin krt. 9–11. Levélcím: 1906 Pf. 223. – Telefon: 222-408. Felelős kiadó: Siklósi Norbert vezérigazgató. 88.2551/01-66-22 Zrínyi Nyomda, Budapest – Felelős vezető: Vágó Sándorné vezérigazgató. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalban, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodában (HELIR), Budapest XIII. Lehel u. 10/a. – 1900 közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj egy évre: 360 Ft.

Külföldön terjeszti: a „Kultúra" Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat H–1389 Budapest, Postafiók 149. – INDEX 25602 – HU ISSN 0580–3608

A meg nem rendelt kéziratokért és fotókért felelősséget nem vállalunk. A folyóirat ára: 30 Ft.

Hudra Klára munkatárs, Lóska Lajos rovatvezető-helyettes, Menyhárt László rovatvezető, Nagy Zoltán főmunkatárs, Rideg Gábor főszerkesztő, Sebestyén Ilona olvasószerkesztő, Sinkovits Péter főszerkesztő-helyettes, Somfai István fotó- és művészeti szerkesztő, Sulyok Miklós fotóriporter, Székely Ágnes tördelőszerkesztő. Titkárság: Herendi Jánosné, Sárosné Zámbó Erika.

Gyarmathy Tihamér: Dinamikus kompozíció/Dinamic composition, olaj vászon, 128 × 194 cm, 1946

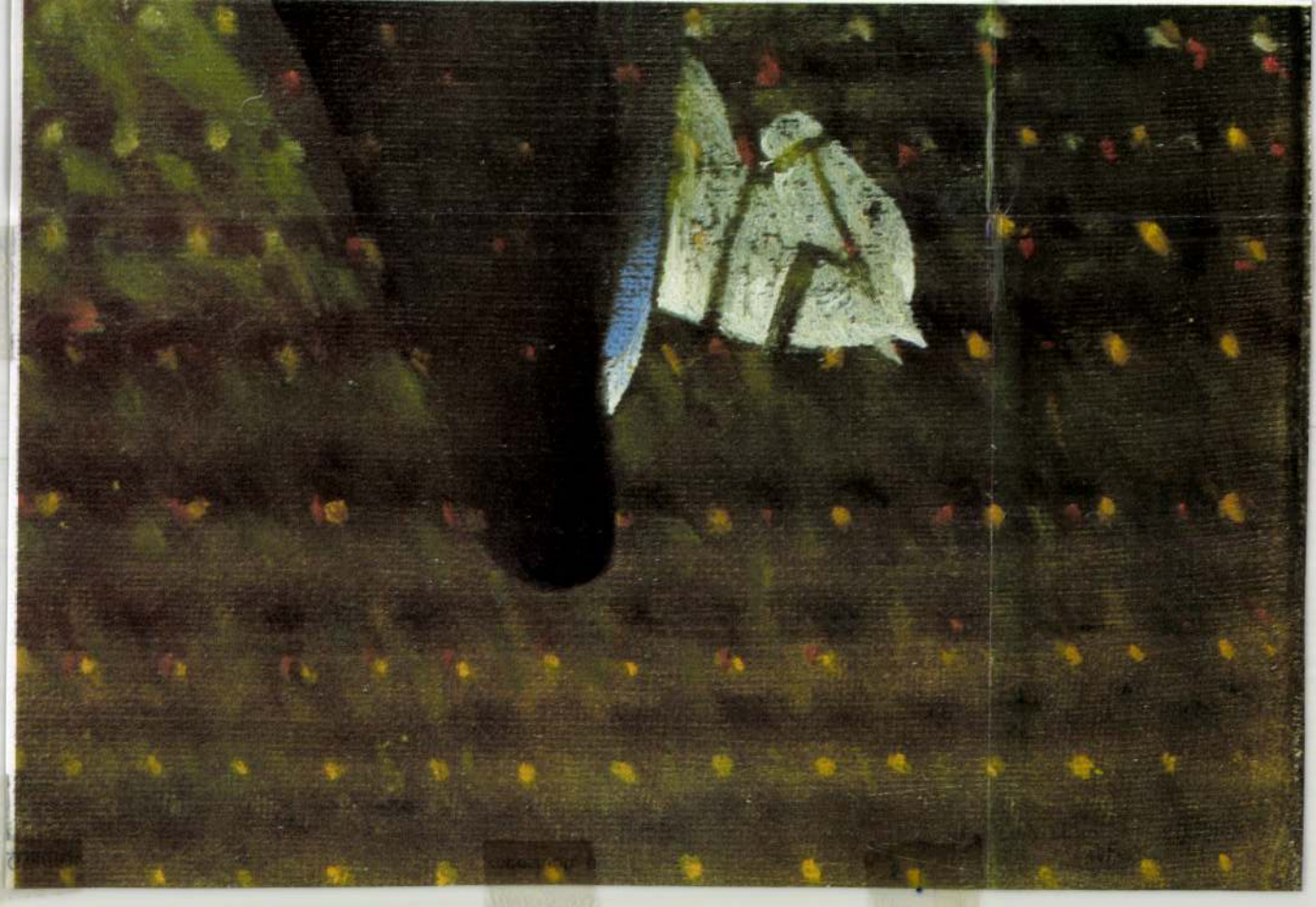

Gyarmathy Tihamér, festőművész 5.) Folytatás
Péter György – Pataki Gábor: áttetsző minvétegek.

Művészet, 1988. jan. 13-old.

GYARMATHY TIHAMÉR

emlitve

ld. Csumpf Imre

P.Szabó Ernő: C.I. kiállitása.Szentendre,Művelődési Központ
UJ TÜKÖR 1981/XVIII/28.sz.3.o.

a negyedik rész végén
zer-annyi / az én szá-
ást átfedő feszültségi
ár nem a grammatika
en valósul meg. Na-
tté a történet (miköz-
, voltaképpen átfedi,
k fejezetnek, résznek,
rténete. Az első és a
esemény-fonalat kö-
yen, Jónás tudatában
tlenül közölve. Érde-
az explicit gondolati-
a magyarázatokhoz
ethal – és egy növény
atóvá az Úr cselekvé-

gint megbámulhatjuk
mását, hogy belső tere

1855

GYARMATHY TIHAMÉR

Türelmes támogatás

A Művészeti Alap vásárlásainak kiállítási katalógusát ingyen osztogatják, amit csak helyeselni lehet. Nincs hozzá előszó, ami érthető. És nincsenek a vételárak, amit sajnálok.

Az előszó hiánya azért érthető, mert azt hiszem, jelenleg nincs olyan szakember Magyarországon, aki meg tudná magyarázni, hogy ha elvileg azt támogatjuk, amit elvileg támogatunk, akkor miért azt vásároljuk, amit elvileg csak tűrünk? S azért kár, hogy nincsenek vételárak, mert akkor talán kiderülne: a „támogatás" kategóriájának magasabb, a „tűrés" kategóriájának alacsonyabb vételár felel meg.

Félreértések elkerülése végett, engem nem zavar, ha a Művészeti Alap Bartl Józseftől, Csavlek Andrástól, Csík Istvántól, Gerzson Páltól, Gyarmathy Tihamértól, Kántor Lajostól és még jó néhány más, egyértelműen absztrakt festőtől is vásárol. Bár éppenséggel Gyarmathy Tihamér 1950-es (!) szép festménye értékes, múzeumba való dokumentum, Csíké meg legfeljebb faldísznek lenne jó, ha nem volna annyira *csúnya*. De nem ez a lényeg. Rossz képet bármilyen felfogásban lehet festeni. Ami igazán zavar, az az elmélet és a gyakorlat közötti szakadék. Igaz, az Alap csak abból válogathat, amit a művészek alkotnak. A művészet viszont sohasem alakult pontosan elméletek szerint, vagy ha igen, akkor abban nem volt köszönet.

Azért, bár jól „tűröm" a Párizsi Iskola magyar tanítványait, úgy látszik, mégiscsak javíthatatlan konzervatív vagyok. Mert igazán Barcsay Jenő csodálatos kis remeke, a *Fény;* Berki Viola *Ceyloni képeslap*ja; Bráda Tibor forró színhangulatú *Madách*a; Kő Pál *Ádám András*a; Lóránt Zsuzsa *Veronikája*; Szabó Mária *Nagy Balogh*-portréja marad meg inkább emlékezetemben, vagy például Rácz Edittől a *Holdsugarat gombolyító manómadár* című kisbronz. Vagy a feladatát véresen komolyan vevő Bak Imre. Esetleg Váró Márton *Kétoldalas térkompozíció*ja. Vagy Sugár Gyula expresszív *Ariadné*ja. Meg azután akármennyire is figurális a kép, mégsem lelkesít, ha valaki túlzásba viszi a Giorgio Morandi vagy Kondor Béla iránti tiszteletet (mint ifjabb Benedek Jenő vagy Szentgyörgyi József) . . .

Tulajdonképpen lehet, hogy mégsem vagyok én olyan konzervatív. Csak szeretem, ha — elnézést a germanizmusokért — egy mű „ki van találva" és „meg van csinálva", és nem szeretem, ha — ez már nem is germanizmus, mert állapotról van szó — „oda van kenve". De mivel az Alap vásárlásainál, mint olvastam, a „szociális szempontokat" is figyelembe veszik, ne füstölögjünk; bízzunk benne, hogy az „odakent" dolgokat szociális szempontból vásárolták.

SZÉKELY ANDRÁS

Azt óhajtván tehát, hogy a veszpr
György kápolna, amelyet Krisztusb
Magyarország felséges királya, mi
teletére és ~~kik~~ nevével kánoni mó
épittetetett, mint megadományozot
részesüljön, ... mindazoknak, ak
és megvallják, s az Ur Jézus Kris
tésének, epiphaniájának, feltámad
testének, Pünkösdnek, valamint a
angyali üdvözletének, megtisztulós
Keresztelő Szent János születésén
apostoloknak és Szent Györgynek ün
napján, meg az Ur születésének, ep
mennybemebetelének és testének, va
mennybevételének, Szent János szül
apostolok ünnepeinek oktáváiban, é

GYARMATHY Tihamér

Tiszatáj, 1983/11. 95.p.

Szuromi Pál: Mozdulatlan horizont. Az I. Szegedi Táblakép-festészeti biennáléről.

Gyarmathy Tihamér viszonyított térstruktúrája pedig megint csak egy műves és hiteles kozmikus létértelmezést példázott.

GYARMATHY Tihamér

KÉPEK

GYARMATHY TIHAMÉR rajzai 1063, 1074

Jelenkor, 1983/12.

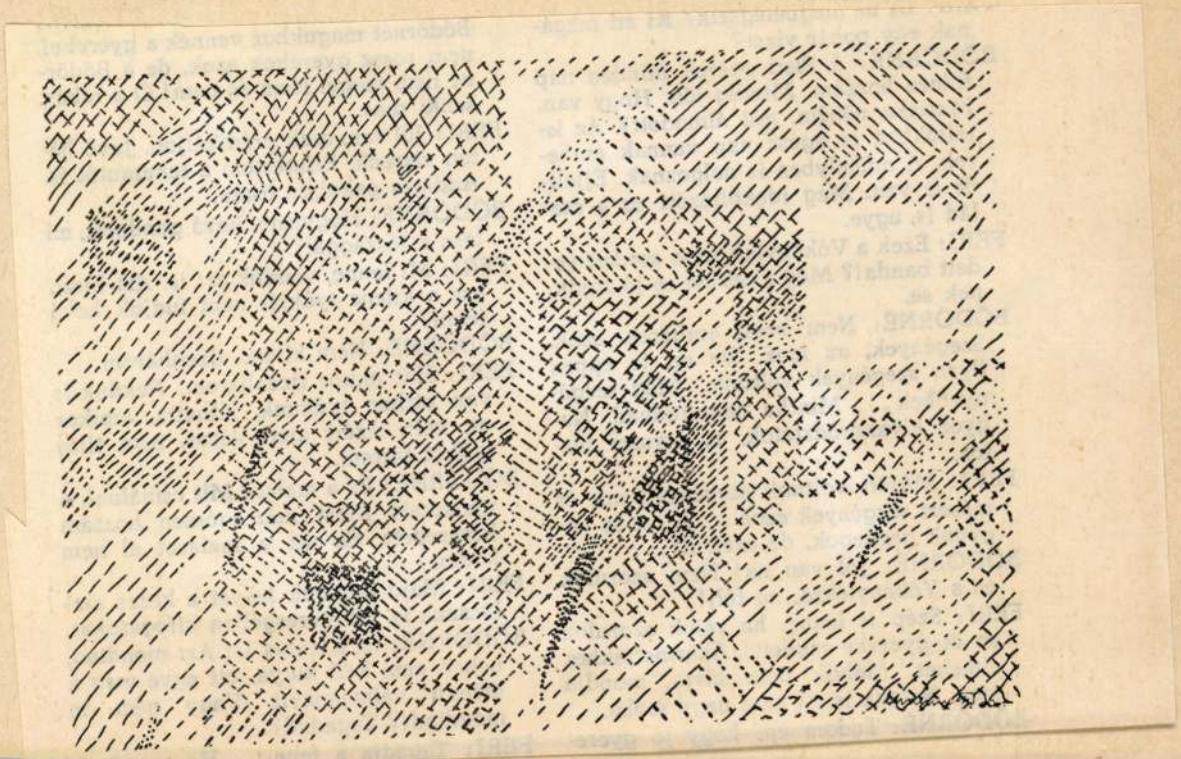

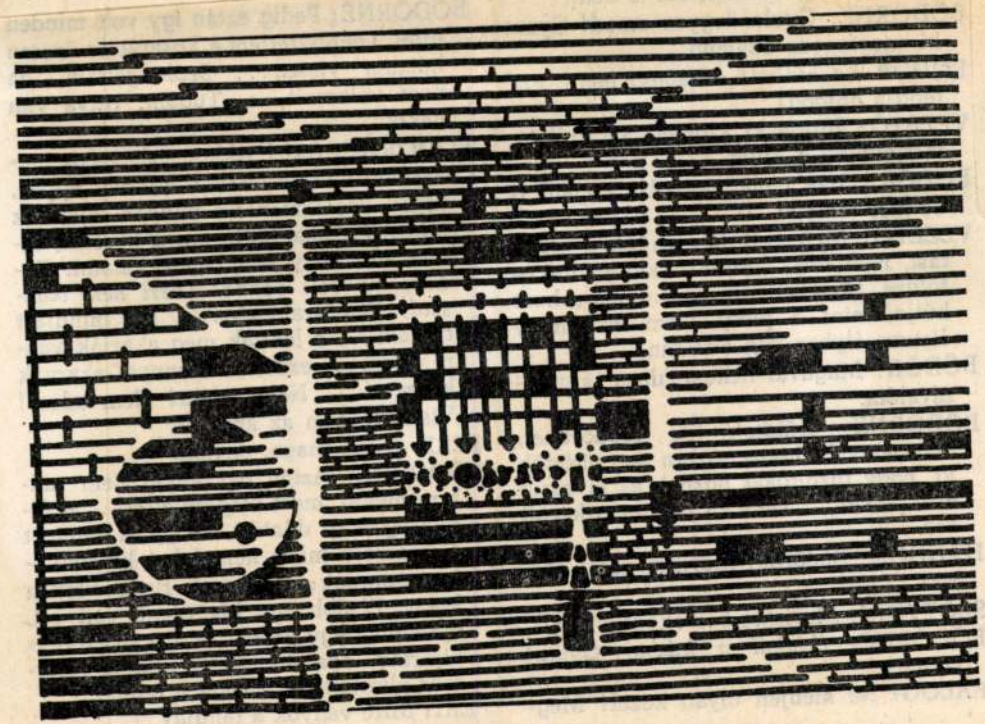

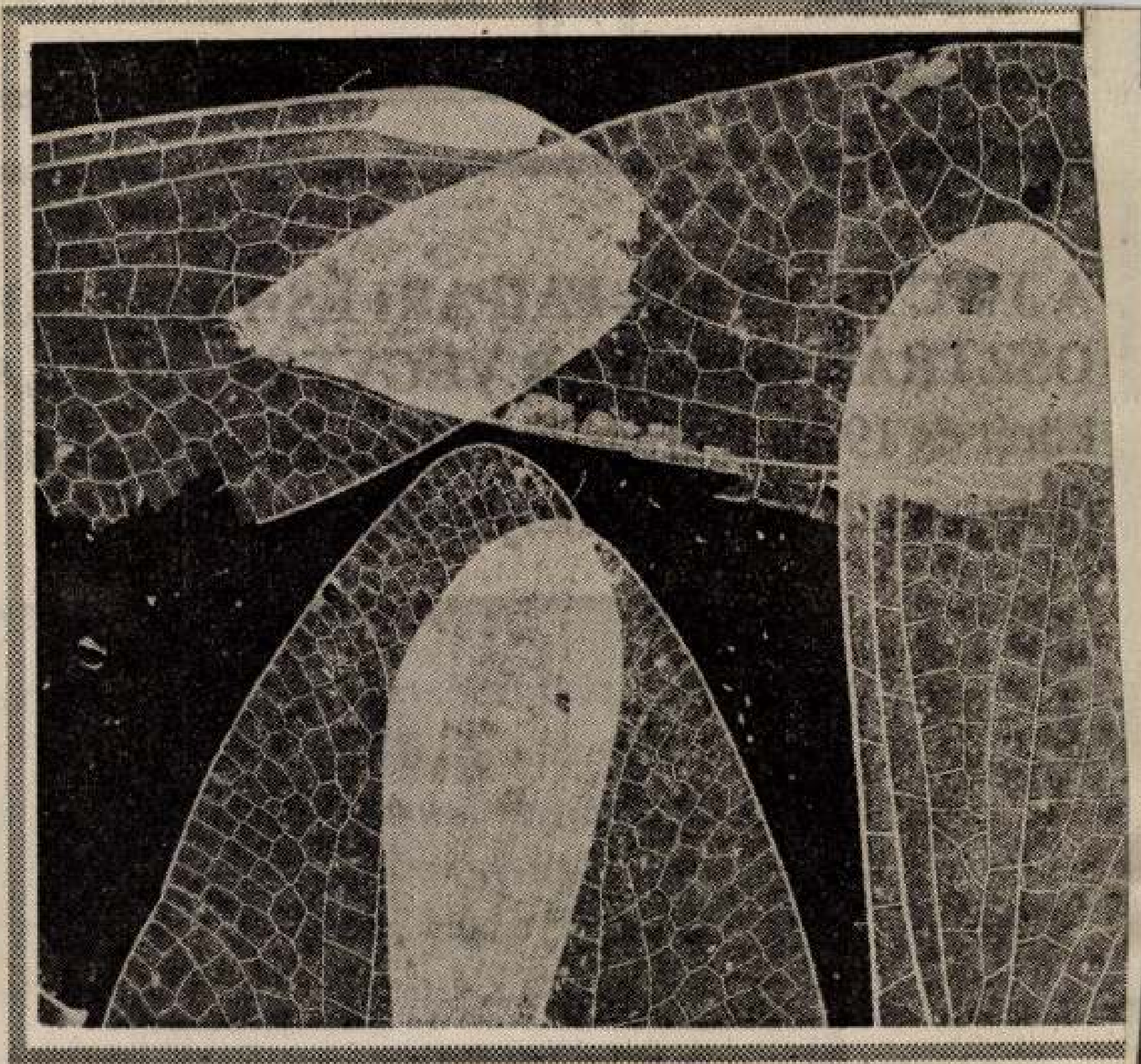

115-0299.

Miskolc, Vágóhíd út 8-10 sz

A JWC BAKTAFA FAIPARI ÉS VÁMSZABA
OSZTRÁK–MAGYAR VEGYESVÁLLALAT
körét és 1991. február 1–től beindítja a használt f
és export üzletágát, amelynekkeretében:

– Használt faipari gépek egyedi importj
és német relációból.
Az igényekhez igazodva használt, ko
üzemiberendezések megvásárlására is
Az igényeknek megfelelően a leszere
vagy gépeket a vevő üzemében kíván
– A fenti szolgáltatást a BAKTAFA kft

1021

GYARMATHY TIHAMÉR

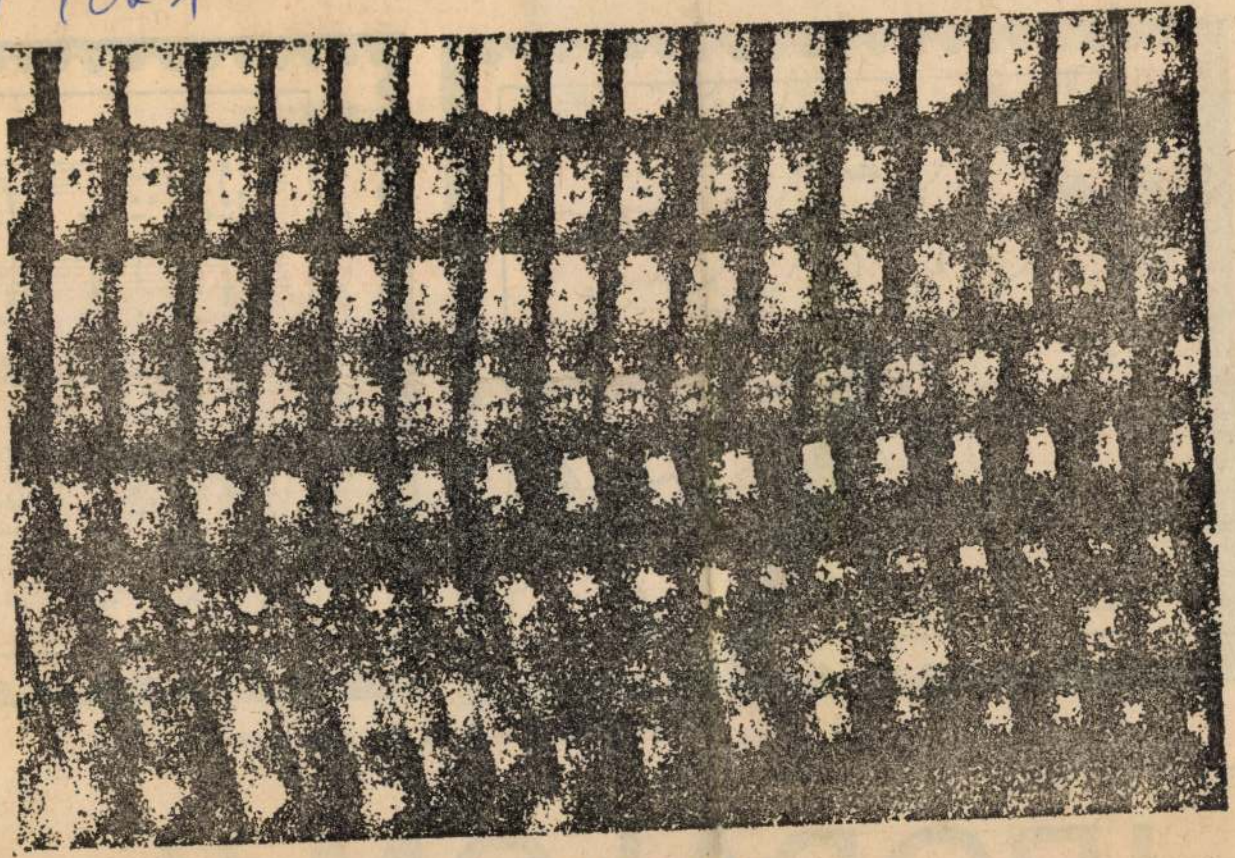

Gyarmathy Tihamér kiállításáról

IRODALOM II.

SŐTÉR ISTVÁN:

Sáry László és Algol László bélyege

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

1982 JUL 9

GYARMATHY TIHAMÉR

PATAKI Gábor: A székesfehérvári István Király Muzeum uj állandó kiállitása. = Uj Müvészet, II.évf.1.sz. 1991 "+:P:

GYARMATHY Tihamér

GYARMATHY

Szeretettel meghívjuk Önt
1989 január 26-án, csütörtökön este 19.15-től
a
GYARMATHY TIHAMÉR-ESTRE

Program:

Frank János bevezetője

Esti tárlat: Gyarmathy 14 képe /Csak az est alkalmával kerül bemutatásra./

Variációk és közelítések.
Matkócsik András /MOVI/ filmje
Gyarmathyról

A műcsarnoki, 1986-os Gyarmathy kiállítás rendezése és megnyitója
Fábri Sándor /Hunnia Archív Stúdió/
videó-dokumentációja

Gyarmathy Tihamérral beszélget Pataki Gábor

a Műcsarnok Kamaratermében
Budapest, Hősök tere

Szíves megjelenésére számítunk

GYARMATHY
TIHAMÉR

Fényfestészet

Gyarmathy Tihamér életmű-kiállítása

Kováts Albert

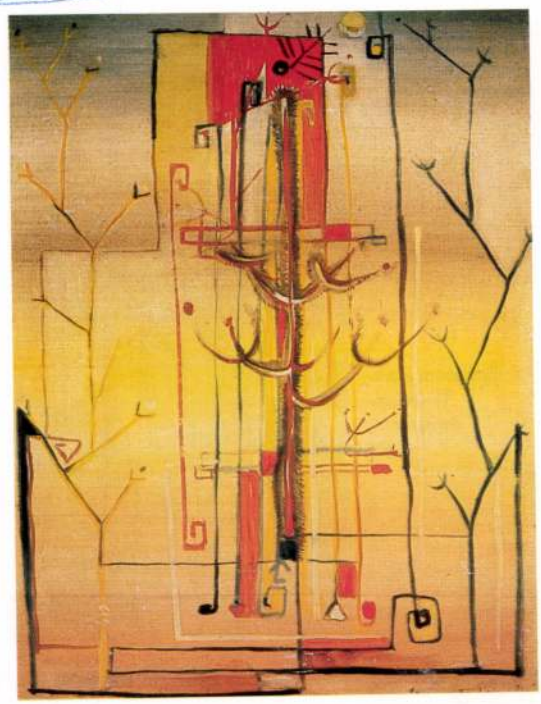

Gyarmathy Tihamér: Dicsőség, 1949,
olaj, karton, 49,8×40 cm

Gyarmathy Tihamér életmű-kiállítása, a hosszabbítást is beszámítva, 1995. július 2-án végleg bezárta kapuit. A korábban így együtt soha nem látott képanyag lekerült a falakról, s hasonló együttesben aligha lesz még egyszer látható. Mérhetetlen nagy kár, hogy a tárlat nem alakulhatott át állandó kiállítássá, egyszemélyes magyar kortárs múzeummá. (Ennek még a gondolata is teljes képtelenség a mai Magyarországon.) A következetesen és szervesen felépült mű egyedülálló képzőművészeti látvány-örömmel, s a teljesség ritka intellektuális élményével szolgált, nem szólva a feltáruló művészettörténeti konzekvenciákról.

Gyarmathy — valljuk be — nőtt a szemünkben ezzel a kiállításával. Eddig is szerettük, becsültük, de művének csak fragmentumait ismertük. Most azonban összefüggő folyamatként követhettük az életmű terebélyesedését, láthattuk növekedni és szerteágazni a megtestesülő képi gondolatot, amely ezerféle változatban tudott megmutatkozni, az azonos formaeszmény kifogyhatatlan számú variációját hozva létre. Nagyszabású, imponáló méretű emberi-művészi alkotás körvonalai rajzolódtak ki a szemlélő előtt. A bő számban kiállított 1956 előtti, jórészt ismeretlen munkák különleges élményt nyújtottak az életmű egészén belül, a megismerés öröme mellett újabb bizonyságát szolgáltatva annak, hogy a modern magyar művészet búvópatakként létezett a legkeményebb diktatúra éveiben is.

Érett korszakának a hatvanas években történt kibontakozása kapcsán pedig feltűnhetett, hogy a hasonlóképp vasárnapi festővé lett pályatársai közül többek művészete is ugyanebben az évtizedben újult meg vagy jutott el pályája legragyogóbb teljesítményéhez. Feltehetjük a kérdést, vajon miért? Elégséges magyarázat erre a szigorú diktatúra lazulása? Vagy épp ellenkezőleg, a megtorlásokra, a levert forradalmat követő nyomasztó légkörre reflektált így a művészet?

Gyarmathy érett, kései korszaka a korai ideál, az átfogó világszemlélet meghatározta festői attitűd teljes megvalósulása, gondolkodásmód, stratégia és formakincs egysége. Páratlan jelenség modern művészetünkben, hogy szigorú következetességgel kialakított, korszerű tudományos eredményekre épülő művészi világkép ennyire adekvát festői oeuvre megalapozója, s ugyanakkor ilyen rangos művészet legyen. Ez a festői korszaka a modern magyar művészet egyik ragyogó csúcsteljesítménye. Eszmei és formai értelemben egyaránt szintézise mindazoknak a tendenciáknak, amelyek a törekvése hajszálpontos kifejezését kereső művész korábbi korszakaiban jelen voltak. Arra is felhívhatta a figyelmet a kiállítás, hogy Gyarmathy (és '48/49-ben elhallgattatott pályatársai) nem stílusproblémákkal vívódó, hanem többé-kevésbé tudatos szándékok és emóciók kifejezésének módozatait kutató művészek. Jó néhány pályatárs hasonlóan nagyszámú művet felsorakoztató, és az oeuvre-t részletező életműkiállításának a megrendezésére volna szükség, hogy folyamatában rajzolódhassék ki a háború utáni művészetünk tényleges, teljes képe — nemcsak a sorszámozott „Magyar Képzőművészeti Kiállítások" felszíni ábrája, de a modern művészet mélyárama is.

Boromisza Tibor: Megzavart disznóvásár/ Disturbed pig-market, 1913

Boromisza Tibor: Önarckép/ Selfportrait, 1910

megméretű, groteszkbe hajló emberi mozgás ábrázolása.

Mindez a művészettörténeti fogalmak nyelvére lefordítva azt jelenti, hogy — Jurecskó László foglalkozik is vele érintőlegesen a '92-es kiállítás tanulmánykötetében — Boromiszát megérintette a századvégi ,,japánizmus'' (*japonisme*), szimbolizmus, s ezzel egy időben, ,,naprakészen'', a futurizmus szele is. (Tőle eredhet a párizsi futurista kiállítás katalógus-előszavának magyar nyelvű szövege, vagy közzétételének ötlete, a Nagybányai Hírlap egyik 1912 áprilisi számában.) Mindezek az egymást átfedő, heterogén érintkezések akkori képeiben igencsak egyéni módon, önmagáért beszélő karakterrel, nagybányai környezetbe, atmoszférába ágyazva tűnnek elő. Ezek után még az a kérdés is megkockáztatható, hogy a plein-airen túli századvégi európai festészet fényszín-problémaköre *idehaza* — a nála nagyobb formátumú, átfogóbb koncepciójú, a történeti időt-teret messzemenően kiterjesztő Csontváry mellett — *vajon nem az ő nagybányás festészetében jelentkezik-é legtisztábban, eszmeileg és festőileg legtöményebben?* Igaz, a kubizmus szele nem érintette meg őt, de végül is *hasonló* festői problémák foglalkoztatták, időben később, a kubizmusból javában kiláboló *Jacques Villont* is, idehaza pedig — további analógiaként — *Egry* fényzuhatagos festészete a történetiség tiszteletben tartásával aligha képzelhető el a nagybányás Boromisza ismerete nélkül.

The source of all colours: the Light

Commemorative exhibition of Tibor Boromisza in the Gallery of Miskolc

The MissionArt Gallery of Miskolc has accepted a meritorious work: to complete the defective and onesided picture of the painting art of Nagybánya. As an ouverture of the comprehensive program the art historians who manage the place arranged in the Gallery of Miskolc in December 1992 the exhibition *Nagybánya. The painting art of Nagybánya from the appearance of the neoists until 1944* which aroused public attention and its catalogue was also a volume of essays written by historians of Hungary and Transsylvania. (The expanded material of the conference organized on the occasion of the exhibition was published as the third volume of the *Nagybánya-books.*) After this exhibition two excellent artists of the period between the two world wars were presented: *Oszkár Nagy* (1893—1965) almost unknown here, and *Dávid Jándi* (1893—1944): their works were exhibited and a monography of their life and career published. (The authors of the monographies were Zsolt Kishonthy—Jenő Murányi, resp. György Szücs—András Zwickl).

The commemorative exhibition of the authentic painter of *Nagybánya, Tibor Boromisza* (1880—1960) who had lived and worked in its artist colony between 1904 and 1914, was opened this June: hopefully the monography of László Jurecskó will appear soon. Apart from his first-class artistic qualities Boromisza was the daredevil of Nagybánya painting art who, with his personality, fulfilled the role of watershed just as earlier *Simon Hollósy,* the founder of the painting school of Nagybánya or later, between the two world wars, *Sándor Ziffer* who was in many ways like Boromisza. With his special artistic career, public activity, journalistic and art-organizing work extended to Nagybánya, Budapest, and even to the Balaton region, Boromisza was understandably unable to fit himself in that provincial-minded, rigid academic human-artistic medium whose laws and artistic norms had been determined by *István Réti* and his fellow artists, and their reserved, pliable pupils. The epithet "autonomous personality" refers not only to the evolu-

(Continued on page 80)

Mindemellett, ha tudjuk külső szemmel nézni Gyarmathy Tihamér életművét, nem tagadhatjuk, hogy van benne valami ,,régimódi", klasszikusan konzervatív vonás. Minden művészet hagyomány és újítás találkozásából születik; Gyarmathy stabil hagyomány-háttere Klee, Kandinszkij, Mondrian művészetén keresztül a klasszikus avantgárd mélységesen komoly és önmagát komolyan vevő, cinizmusmentes attitűdjére támaszkodik. Végtelen emberi-művészi tisztesség árad civil és művészeti gesztusaiból, aminek egyszerű magyarázata, hogy so-

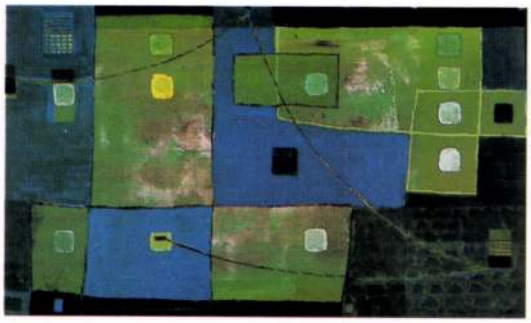

Gyarmathy Tihamér: Zárt heg, 1946,
olaj, farost, 39×66 cm

hasem a könnyebb ellenállás irányát kereste. Mindmáig belül maradt a hagyományos festői eszközök világán, a ,,retinafestészeten" (Duchamp), az ,,esztétizáláson" (Erdély), s ebből adódik, hogy *képei szépek*. Nem idézőjelesen ,,szépek", s nem is jelzősen, ami valami megkötést vagy csonkítást fejezne ki, hanem áradóan és fenntartás nélkül, a szó eredeti jelentése szerint. (Persze lehet ezt is klasszikus, konzervatív vagy ómódi vonásnak nevezni.)

Mindez nem zárja ki Gyarmathy művészetének progresszivitását, határozott és erősen érzékelhető ,,húzását" egy bizonyos irányba. (Világszemlélete lehetetlenné is tenné az ellenkezőjét.) Miközben tehát belül marad a táblakép síkján, anyaga a hagyományos olajfesték, módszere a klasszikus lazúrfestés, azonközben ezen anyagok és eljárások legvégső lehetőségeit keresi és tapintja ki.

A klasszikus avantgárd leleményeit nem az anyag- és eszközhasználat terén haladja meg, hanem azzal, hogy feltárja, melyek ezen az anyag- és eszközhasználaton túlmutató lehetőségek. Gyarmathy a táblakép-műfaj keretein belül ébreszt a centrális perspektíva és az illuzionizmus elvetésével végtelen térérzetet és mozgásképzetet fény-

Gyarmathy Tihamér:
Növény és építmény, 1952,
olaj, farost, 75,5×35,5 cm

festészetével, s ennek révén az idő tényezőjét juttatja be festészetébe.

Ez nem lett volna lehetséges, ha nem a legtöbbet, a legteljesebbet tűzi ki célként maga elé. Gyarmathy annak a festészetnek a képviselője, amely megkísérelte még egyszer a világegészre reflektálást, az Egész befogadását, a széthullás visszatartását a mesterség szerény eszközeivel. Ezután már olyan művészet következik, amely eleve lemond a teljességről, a társadalomban végbemenő specia-

lizálódás gyakorlatát alkalmazza, s csak részkérdések felvezetésével és (jó esetben) kidolgozásával, pusztán eszmetöredékek „vizuálisan tudomásul vehető" formáival foglalkozik, vagy magát a partikularitást teszi tárgyává.

A tárlat bezárultával látszik csak igazán, hogy Gyarmathy nagyszabású kiállítása jelképes értelmű esemény is volt. Bezárása jóval több, mint egy nagyszerű tárlat vége, egy emlékezetes művészi esemény elmúlása. Korszakot lezáró esemény. Gyarmathy Tihamér életműkiállításával a klaszszikus modern magyar festészettől búcsúzunk el. Ez a festészet már többször elköszönt. Vagy inkább úgy látszott, távozik, búcsú nélkül. Először 1919/20-ban, emigrálásakor, majd hosszú tetszhalál és újjászületés után 1948-ban, amikor belső emigrációba vonult. Ez most végső búcsú. Méltó búcsúja az „új magyar piktúrá"-nak, amely a korai avantgárdtól megörökölt derűvel és optimizmussal, a nyári alkonyat színorgiájával, sziporkázó ragyogásával, fénytobzódás közepette hagy el bennünket. Valami végképp lezárul.

—

Növényi élettér és a város ritmusa

Gyarmathy Tihamér művészete a hatvanas évek első felében

Andrási Gábor

Tettenérhető-e vajon az a momentum, amikortól egy mű visszavonhatatlanul a történetbe — a múlt részeként tételezett művészettörténetbe — ágyazódik, amikortól érzékelhetően „odamarad" a történetbe? Kijelölhető-e az a fordulópont (esetleg idő-intervallum), amikor (amelyben) a mű leválik a jelenről és egy másik, soha-úgy-vissza-nem-térő világ hírmondójává lesz? Egy barokk portré vagy egy expresszionista fametszet félreérthetetlenül kora — egy letűnt kor — jellegzetes atmoszféráját, a „múlt levegőjét" is árasztja. Ám ezeket mindig is, kezdettől fogva, amióta csak tudomást szereztünk róluk, nyilvánvalóan és problémátlanul „múltnak tudtuk". De hogyan történik meg velünk, a körülöttünk lévő dolgokkal mindez? Lehet-e valami „mellettünk" akképpen múltté, *olyan* — lezárt, körülhatárolható, valamettől-valameddig érvényes — „igazi" múlttá, mint az iménti példáké?

A személyesen megélt, mégis kérlelhetetlenül múltba süppedő dolgok atmoszférája mindig más, telített, elevenen rétegzett marad és ezért minden „szembesítéskor" is más lesz, mint az át nem élt múlt tényeinek neutrális veszélytelensége. A *tőlünk távolodó,* a velünk személyes viszonyban volt dolgoknak mindig lesz valamiféle „többlete", egy „kis ráadása" az át nem élt múltnak a pusztán az „objektív" időben álló jelenségeivel szemben. De mi is ez a többlet? „A dolgok érezhető tartalma, a láthatón-hallhatón kívül? Hangulatuk? Légkörük? Levegőjük? Zenéjük? Színhatásuk? Akármijük, de a kézzelfogható voltuknál biztosabban meglévő valami, ami ráadásul nem is az övék, sokkal inkább a saját létezésedé" (Ottlik Géza).

Tulajdonképpen a hatvanas évekről mondom mindezt, a hatvanas évekről, mely a ma élő generációk számára már ilyen „kétféle" múltként jelentkezik: kinek „láthatatlan többletek"-kel átszőtt, a jelenhez ezer szállal kötődő, megélt közvetítetlenségként, kinek csak „időugrással" megközelíthető, a „keresőbe fogható" történeti paradigmaként.

De már látom is, hogy túlságosan leegyszerűsítettem a dolgot, hiszen a hatvanas évek első felében keletkezett Gyarmathy-képeket — ezekről készülök írni; sokat közülük megszületésük óta nem lehetett megnézni, elnyelte őket a festő lakásműterem-labirintusa — én csak e „kétféle" múlt kettős fénytörésében tudom szemlélni; nekem egyszerre túl közel és túl távol is van ez az időszak. Nekem, az egykori gyereknek csuklósbuszokat (ülőkalauzzal), variabútort és az első televíziót, az első autós utazásokat (Wartburggal, Balatonszemesre) és Gagarin űrrepülését jelentette; a mai felnőttnek — az akkor született képeket nézve — most valamiféle homályos ismerősséget, inkább

felismerést: az időben, a múltban együvé tartozó dolgok egymásratalálásáét — de nem ténylegesen (mondjuk egy térben), hanem „a kézzelfogható voltuknál biztosabban meglévő valamik" szintjén. Most, a Várban, a Gyarmathy-képek előtt értettem meg, hogy mi is ez az ismerősség. Ugyanaz az érzés volt, mint évekkel ezelőtt, mikor egy Keselyű úti padláson a szocreál pannóiról ismert K. mester titkos absztrakt kísérleteinek csempeméretű négyzetekre fűrészelt maradványaira bukkantunk (a földszinti műtermet akkor már réges-régen egy sokgyerekes család lakta); mindenféle esztétikai értékeléstől és művészettörténeti vonatkozástól független, ezeken „inneni" érzés: a megélt múlt egy sosem látott darabja, évtizedekig úton lévő követe ért célba váratlanul. A hatvanas évek „láthatatlan többlete" támadt fel ott a Keselyű úton és most a Várban is; a hatvanas éveké, mely a legkülönfélébb dolgokon, fennkölt és profán létezőkön is valahogyan ugyanazt a „rajzolatot" hagyta.

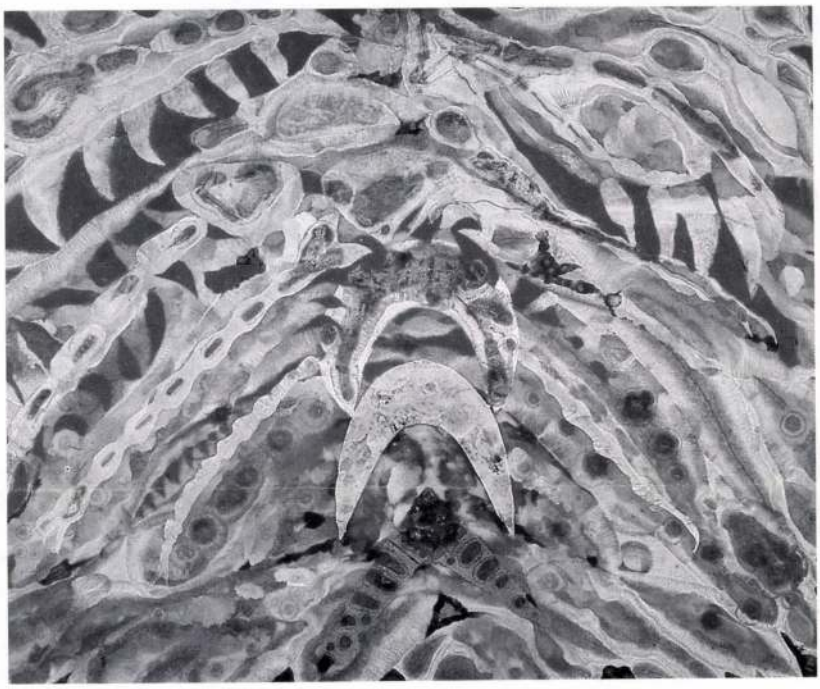

Gyarmathy Tihamér: Táplálkozó sejtek, 1960, olaj, farost, 50,6×61,3 cm

De mégiscsak egyszerűbb arról beszélni, ami látható. Mert tagadhatatlan, hogy K. mester képfragmentumainak faktúrája nyilvánvaló azonosságot mutatott a Gyarmathy szóbanforgó munkáin láthatóval. Ezek a művek egyként a hatvanas évek elejének-közepének jellegzetes újításával, „rendhagyó" technikájával — a felületen még meg nem szilárdult anyagot (gyakorta zománcfestéket) ecset helyett különféle tárgyakkal (falapocskákkal, műanyagdarabkákkal, zsilettpengével) elhúzó, az alatta levő rétegig visszatörlő módszerrel — készültek. Az így elhúzott festékben a művelethez használt tárgy alakjának és méretének megfelelő szélességű és a gesztus irányától és időtartamától függő formájú és hosszúságú „lyukak" (többnyire világos sabb foltok, sávok) keletkeztek. Olykor az eszköz alatt átszivárgó valamennyi festék hajszálvékony párhuzamos csíkokat hagyott maga után; a „húzás" széleinél és a mozdulat befejeztekor az anyag feltorlódott, apró peremekké, domborulatokká szilárdult. Az eljárás leginkább merev, ellenálló felületen érvényesült; ezért (és olcsósága miatt is) a farostlemez a műtermekben általánossá lett ekkortájt. 1960—65 között Gyarmathy is sokat festett farostra (és K. mester is ilyen táblákat darabolt fel).

Ezt a technikát — és annak szivacsok, rongyok és tárgyak alkalmazásával kombinált Max Ernst-i, ún. „cuppantásos" változatát — hagyományosan a hazai újavantgárd művészet egyik ágához, a progresszív figuralitáshoz (*Csernus Tibor*hoz és az ő törekvéseit folytató *szürnaturalistá*khoz: *Lakner*hez, *Kóká*hoz, *Korgá*hoz, *Szabó Ákos*hoz és társaikhoz) szokás kapcsolni. Ám bizonyosan többről van szó; a módszert nem lehet pusztán a fia-

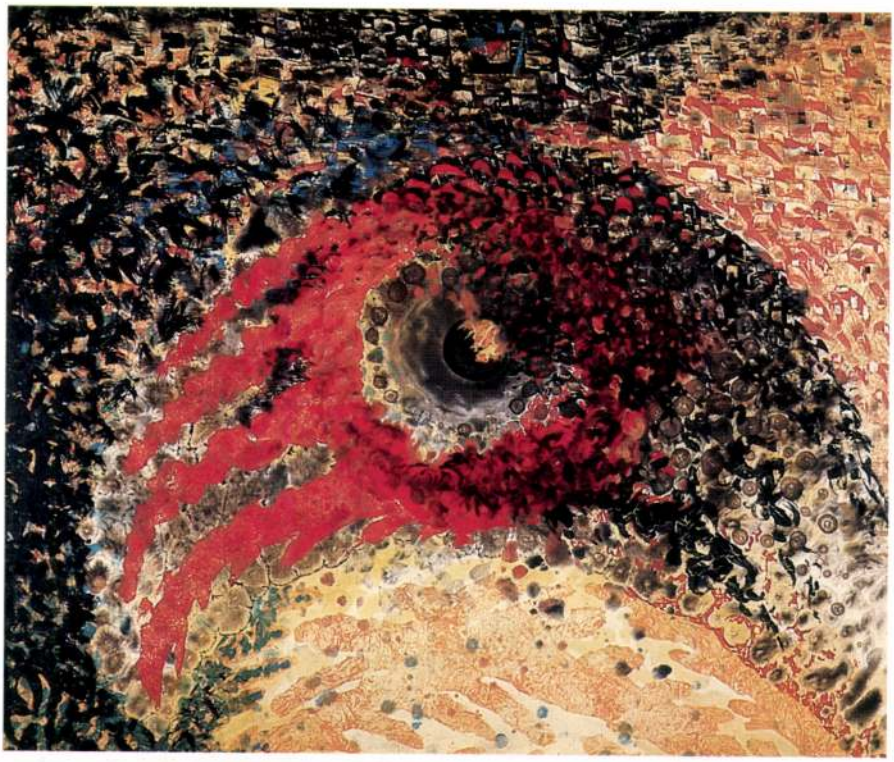

Gyarmathy Tihamér: Elemi csapás, 1963, olaj, farost, 60×74 cm

Gyarmathy Tihamér: Metamorfózis, 1960, olaj, farost, 122×50 cm

tal és figurális művészek privilégiumának tekinteni, hiszen az láthatóan a ,,levegőben volt" a hatvanas évek első felében. A szürnaturalisták mellett az idősebb absztraktoktól — most nyilvánosságra került művei között az ezzel a technikával készült munkák egy egész korszakot alkotnak Gyarmathy oeuvre-jében —; *Korniss* 1963-as *Metamorfózis*-sorozatától a szocreálnak hátat fordítani kívánó K. mester próbálkozásain keresztül egészen *Szász Endre* illusztratív bravúrstück-jeiig húzható íven helyezhetjük el a jelenség variánsait. A technika aztán a magritte-i szürrealizmussal szakító *Ország Lili* művészetében bukkan fel a hatvanas évek közepén; 1967—69 között született munkáin (*Írás a falon; Kiáltás; A történelem lapjai*) pedig meghatározó erejű festői effektussá lesz.

A hatvanas évek első fele a ,,tudományos-technikai forradalom" igézetében zajlott; az életveszélyesnek bizonyult ideológiai vitáktól megcsömörlött progresszív értelmiség megkönnyebbülten, óriási lelkesedéssel fordult a politikamentesnek remélt természettudományok felé. És a kor valóban szinte futószalagon szállította a természettudományos szenzációkat, melyek egy új, modern világkép építőelemeinek látszottak. Az időszak ,,úgyszólván mindenütt érvényesülő analitikus racionalizmusa" (Vekerdi László) a művészetben is érezte tette a hatását. A részecskefizika, a kvarkok problémája, a kvantumtérelméletek; a kvazárok és a fekete lyukak kérdései a csillagászatban; a DNS kettős spirálja és a gének kutatása a biológiában — mindezek nemcsak elméleti, hanem formai következményekkel is jártak az ,,avantgardok" körében: a *Kepes* és *Moholy-Nagy* tradícióihoz kapcsolódó *Csáji Attila* festészetében; *Csiky Tibor* plasztikájában és *Erdély Miklós*nak az évtized második felében kibontakozó konceptuális objekt- és akcióművészete gondolati megalapozásában játszottak döntő szerepet. Föléledtek a Bauhaus hagyományai és ismét szorosabbra fűződtek a szálak a korszerű építészet és képzőművészet között. ,,Az új világkép egy új világ képét alakítja ki: nemcsak a tudomány, hanem a művészet is levonja a relativitáselmélet, a nem-euklideszi geometria eredményeinek belső és vizuális tanulságait" — írta *Mándy Stefánia* az 1962-ben *Körner Éva*val együtt rendezett *Modern építészet — modern képzőművészet* című kiállítás katalógusában. Ugyanitt Gyarmathyról ez olvasható: ,,...erősen korunk természettudományának szuggesztiója alatt áll s ez tükröződik mind formavilágában, mind az anyaggal való bánásmódjában".

Gyarmathy ezirányú affinitása persze korábbról eredeztethető. Gondolkodására köztudottan *Kállai Ernő* elméleti írásai — mindenekelőtt az elvont művészet és a valóság formai struktúráinak analogikus megközelítésére épített *A természet rejtett arca* (1947) — voltak hatással. Emellett — mintegy ellentétes pólusként — már a harmincas évek végén (történetesen éppen Kállai révén) megismerte az absztrakció egzakt és racionális, *Max Bill*-féle felfogását is. Míg Bill súlyos kritikával illette Kállai *bioromantika*-teóriáját, addig Kállai „a fantáziát, az *élan vital*-t" hiányolta Bill *konkrét művészet*éből. (A viták ellenére egymást kölcsönösen nagyrabecsülő két egykori „bauhausler" — a svájci művész és a magyar kritikus — egészen 1952-ig levelezett.)

A hatvanas évek elején ezek a problémák ismét életre keltek, új dimenziókkal gazdagodtak — a pólusok viszonya immár nem dichotomikusnak, hanem — a korszakra oly jellemző, az ellentmondásokat kölcsönhatásként tételezni képes, optimista hangulatú logikai formulával élve: dialektikusnak látszott. Mindehhez járultak Gyarmathy friss élményei: az op art és a fénykinetizmus hirtelen felfutása a nemzetközi művészetben és a lengyelországi tanulmányutak (1963 és 1965) tapasztalatai. Az újra nyitottabb lengyel művészeti életben a festő idehaza elszigetelt törekvései eleven közegre leltek: gőzerővel dolgozott, kiállítás kiállítást követett. A művész a szokatlanul lelkesítő helyzetre váratlan választ adott. A korabeli progresszív fémszobrászat jellegzetes tömegtagolását képviselő — áttört, egyszerre ipari-technikai és organikusan hullámzó, egybefonódó-szétterülő formák, valamint a fények és árnyékok állandóan változó, mozgó viszonyaira komponált — „stabil mobil"-t; egy kilencméteres hegesztett vaskonstrukciót készített 1965-ben az Elblagi I. Térplasztikai Biennálén.

Ekkor született képei — akárcsak a korszellemet „plasztikusan" megtestesítő, a festő életművében határpontot kijelölő vas-monumentum — még előtte vannak az érett Gyarmathyra oly jellemző, a negyedik dimenziót, az időt és a térszerkezet relativitását és dinamizmusát egyetlen, pulzáló struktúrában érzékeltetni tudó műtípus létrejöttének. A hatvanas évek elején Gyarmathy munkáin a szerves lét mikrokozmosza, az áramló életenergiák organoritmusa együtt, közös ütemre lüktet a szervetlen világ mozgásaival, a geológiai rétegek tektonikájával, a városok és autópályák fényeivel, elektromos amplitudókkal és rádióhullámokkal. A kataklizmáival és tragédiáival együtt is „előremutatónak" hitt civilizáció „analitikus racionalizmusa" — talán az utolsó nyugati utópia — a természet törvényeivel összeegyeztethetőnek tűnt. Természet és civilizáció — képcímeket idézve: „növényi élettér" és „a város ritmusa" — valóságos, harmonizálható s egyben (ha úgy tetszik „tematikusan" is) elkülöníthető világ-aspektusokként jelennek meg festészetében. (*Táplálkozó sejtek,* 1960; *Sarjadás lent és fent,* 1962; *Enyészet,* 1963; valamint *Sebesen az utakon,* 1964; *Struktúrák a bányában,* 1967). A mai Gyarmathyra jellemző

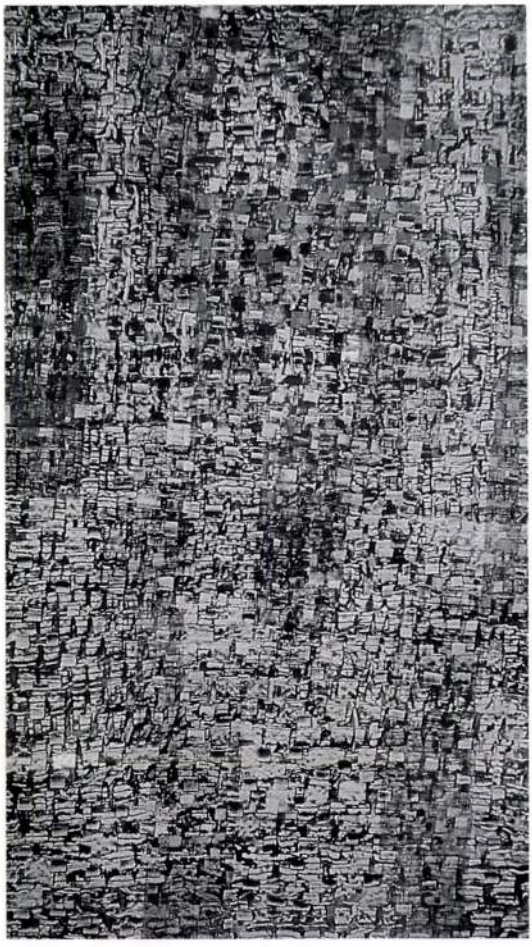

Gyarmathy Tihamér: Struktúrák a bányában,
1967, olaj, farost, 160×91,5 cm

műveken — 1967—68-tól kezdődően képről-képre — e két aspektus egymásra vonatkoztatása történik meg; a körre és négyzetre redukált, primer, ám a mértan személytelenségét és sterilitását nélkülöző kvázi-geometrikus formák a mikro- és makrokozmikus struktúrák egylényegűségén alapuló „világegész" szimbolizációivá lesznek. Minél maradéktalanabb az egymásra vonatkoztatás, minél tisztázottabb a világkép, annál elvontabbá lesz a szimbolizáció, és annál korlátozottabbá lesz a festői metaforák asszociációs tere: „Kezdetben még konkrét gondolatokat akartam megfogalmazni: anyaság, fészek, család stb., később aztán egyetemesebb dolgokról akartam szólni... Minél jobban eltávolodom a képi látványnak attól a formájától, amelyről az embereknek irodalmi ismereteik vannak, annál nonfiguratívabb, szerkezetesebb lesz a festményem" — mondta a művész 1988-ban. Ám a hatvanas évek elején még minden másképp volt: a festői formaként átélhető „téridő" absztrakt szimbolizációja helyett a tudományos-technikai forradalom „világképe" a valóság tényeiben és folyamataiban látszott testet ölteni; a teória ekkor még az empíria felé volt nyitva. Ebben a néhány éves periódusban még a festő színkezelése is különbözött attól, amit ma jellegzetesen „gyarmathysnak" tartunk: a rétegzett-fejlesztett, lazúros, mélyből-sugárzó tónusok helyén spektrumszerűen szétterülő, festék-hajszálereken egymásba futó, irizáló, áttetsző, neonfénnyel világító tört sárgák, zöldek, vörösek, hidegen megcsillanó feketék. A rövid, szaggatott mozdulatokkal „elhúzott" sötétebb színek mögül olykor a „mai Gyarmathy" apró négyszögeit előlegező világos foltok sorjáznak elő; ívekbe, szabálytalan rácsszerkezetekbe rendeződnek. Ilyenkor kétségtelen rokonságot mutatnak Csiky 1964-től faragott *Struktúráival* (talán közelebbit is, mint az annyiszor felemlegetett Csiky—*Hencze* párhuzam a szobrász fa-reliefjei és a festő ún. „pettyes" képei között): ahogy kezének ritmikusan ismétlődő mozdulataival Gyarmathy foltsorokat töröl ki a képfelszínt fedő festékrétegből, úgy hasítja ki vésőjével Csiky egymás után a fa síkjából a negatív formákat, hogy aztán — mint nemegyszer Gyarmathynál is — hullámokká, hiperbolikus ívekké, interferáló körrezgésekké szerveződjenek.

A kérdés mégiscsak az, hogy mikor lett mindez — a képek, az atmoszféra és a „láthatatlan többlet" is, valahogy így, a dolgok együtt — múlttá? Mert múlttá lettek, az bizonyos. A remekművekben is — az elevenségen, az „örökérvényűség" kísértésén, a mindig-másképpen-aktuális formai hatóerőkön túl, vagy inkább: mellett — egyszer csak ott van a múlt; ott látjuk, ott érezzük — beleszivárog a dolgokba, átitatja őket. Egyszer csak már soha többé nem lehet „olyan" képet („cuppantásosat", organoritmikusat, fémes-hideg neonfényűt) festeni. Talán azért, mert „ma a város ritmusa" már más, pusztító ütemet diktál és a „növényi élettér" is vészesen fogyatkozóban van, és mert az emberi egzisztencia, mely a civilizáció „mögött" mintegy magától értetődő adottságként húzódott meg, lelepleződött; a modern emberi egzisztencia, kiderült; üres. Mint *kép* is üres, „betöltetlen". Helyébe elvont formarend, teória, világkép többé aligha állítható. Minden megváltozott tehát, de ezt a változást, e megváltozottságot mégis mintha mindig „készen kapnánk"; váratlanul itt van előttünk — a múlt képeiben.

Osztódás

1021

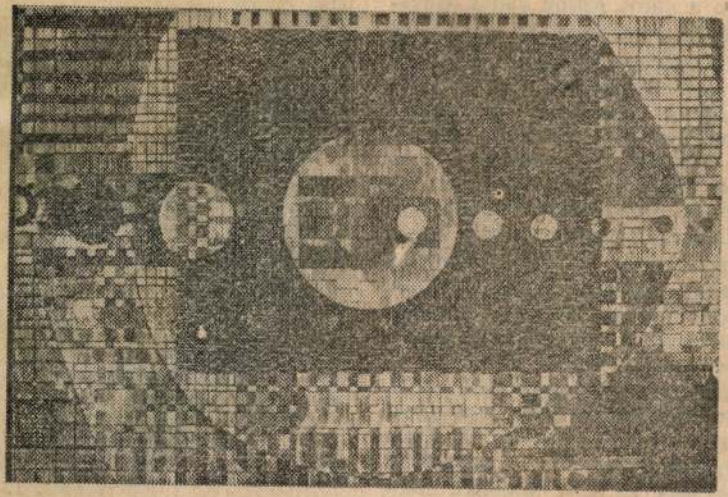

Gyarmathy Tihamér grafikái

GYARMATHY TIHAMÉR

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

PEST MEGYEI HÍRLAP

1982 AUG 14

ORSZÁG-VILÁG - 1966. I. 12.

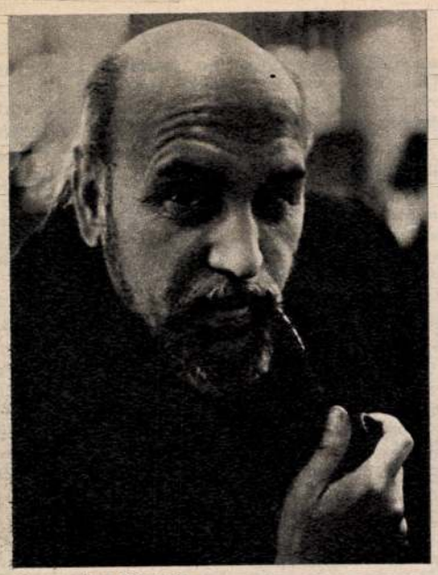

Gyarmathy Tihamér

GÉPMŰVÉSZET?

A gót katedrális romjait nem bontották le. Ott állnak a lengyel kisváros egyik terén, emlékeztetőül. És a templom, amely a szentek otthona volt régen, ma a művészetnek ad tanyát. Belül a fehérre, simára meszelt falak és a csúcsíves ablakok között a modern festészet alkotásai láthatók. A katedrális pincéjében a város fiataljai dzsessz-klubot alakítottak. Zenélnek, spirituálékat hallgatnak.

Elblag gyárváros. Gyárváros volt a háború alatt is. Egyharmad részét lebombázták. Terei születtek a háborús vajúdásban. Hatalmas üres terek a lebombázott házak, iskolák helyén.

A gyár ma is uralkodik a városon. Életének célja és értelme. A város ütőerének lüktetését ma is a gépek ritmikus zaja adja. A gyár — mint egy megszemélyesített patrónus — gondoskodik a város lakóiról. Meghatározója a kulturális életnek, mecénása a művészeteknek.

Ő — a gyár — ez évben meghívott 35 képzőművészt a világ minden tájáról, Amerikától Magyarországig. Négy hétre kaptak meghívást — és belépőt a gyár területére. Az igazgató megmutatta nekik a gyártási folyamatot, elmagyarázta munkájuk lényegét. Végül egy óriás vas-hegyhez vezette őket. Voltak itt sínek és csavarok, kivénhedt kazánok és kilyukadt csövek, drótháló, vasrudak. Az éhes Martin kemencék mindennapi eledele.

»Íme az anyag.« Kedvükre válogattak belőle. A gyár megbízása az volt, hogy a tátongó teret benépesítsék. Az alkotások anyaga pedig nem lehet más, mint a gyár nyersanyaga. A vas.

A harmincöt művész hozzálátott. Ecset helyett olajos ronggyal, véső helyett lángvágóval.

A nemes művészi versenynek híre ment. (Nem ez volt az első ilyen kísérlet Lengyelországban, az 1962-es Plein air, a szabad természet ábrázolására gyűjtötte össze a festőket.) Autó- és autóbuszkaravánok érkeztek Elblagba, hogy megnézzék a munkálkodókat. A rádió, a televízió közvetítést is adott.

És elkészült a harmincöt térplasztika. A gép anyaga modern művészetet követelt. Olyant, amely nem elégszik meg a felszín jelenségvilágának ábrázolásával, hanem a lényegre tör.

A magyar művész, akit hazánkból meghívtak, Gyarmathy Tihamér. Elblagban készült térplasztikájának — az »objektumon« ahogyan ő nevezi — fényképét nézegetve József Attila sorok idéződnek, önkéntelenül:

»S hol zápfog rág, a város
érdes része
hol a vasbányák fuvallata ing,
gép rugdal, lánc zúg, jajong
a ládák léce,
lendkerék szíja csetten
és nyalint,
hol a fémkeblű dinamókat
szopják
a sivalkodó transzformátorok,
itt élünk mi.«

Gépek között élünk, és letagadhatatlanul körülvesz mindannyiunkat a gépek világa, amely helyet kér, helyet foglal már nemcsak mindennapi életünkben, hanem a bennünket körülvevő alkotásokban is.

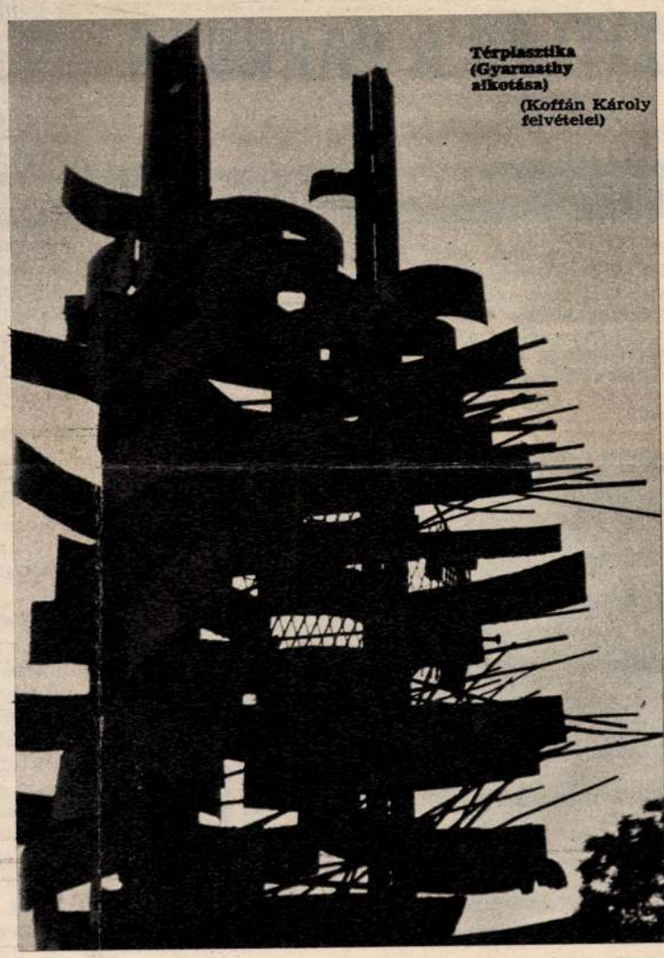

Térplasztika (Gyarmathy alkotása)
(Koffán Károly felvételei)

— Hogyan talált rá az anyagra, amely elképzeléseit legjobban kifejezi?

— Azon a bizonyos vashegyen volt két kimustrált kazán. A vas hajlatai alkalmasnak látszottak arra, hogy kifejezzék azt a szétcsapódó, összecsapódó mozgást, amely a drótok szorítását is levágja magáról.

— Hogyan barátkozott össze az új anyaggal?

— Ez a találkozás olyan volt számomra, mintha az embernek az lenne az érzése, hogy a bemutatkozót már régen ismeri. A reneszánsz befejeződött a művészetben. A gépek korával ugyanúgy új művészet születik, mint az ember önmaga felfedezésének nagy korszakában. A modern művész amikor a ma anyagával találkozik, megtalálja önmaga legjobb kifejezési eszközeit.

— Úgy tudom, kisfilmet is készítettek Önről odakint?

— Szeptember 10-én vetítette a varsói televízió »A vas virágai« címmel. Abba a folyamatba próbált a rendező, Afanaszjev, beletekinteni — és a nézővel beletekintetni — ahogyan egy modern műalkotás születik. A filmben fahasábokból építettem fel egy objektumot.

— Milyen élményekkel tért haza Elblagból?

— Sok érdekes vita résztvevője voltam, sok érdekes embert ismertem meg. Amikor már belefáradtunk a beszélgetésbe — főztem nekik egy jó halászlét. Ez persze nem az én élményem volt, hanem az övék!

— Az elblagi objektumon kívül készült még valami Lengyelországban?

— Igen. Olajfestmények, grafikák. Ki is állították a poznani Arsenal galériában.

A gót katedrális romjai az összetett, imádkozó kézhez hasonló ablakok — szenvedélyes, vasból hevített óriásszoborra néznek. Az egyik emlékeztet, a másik mintha figyelmeztetne. Hallgatni kell rájuk.

Torday Atiz

Ajtay Andor, Mészáros Ági és Domján Edit a »Mezítláb a parkban« egyik jelenetében

MEZÍTLÁB A PARKBAN

(és nemcsak a parkban)

— JEGYZET EGY VÍGJÁTÉK KAPCSÁN —

Corie Banks, azaz most már az ifjú Mrs. Bratter, össze akarja boronálni ötvenesztendős mamáját a kissé különc Mr. Velascóval. Az összeboronálás tulajdonképpen sikerül is, csak épp ez a »tulajdonképpen«... De hagyjuk is az amerikai Neil Simonnak most a Madách Kamaraszínházban előadott vígjátéka, a »Mezítláb a parkban« tartalmát. Hiszen éppen arról van szó, hogy ennek a darabnak legfeljebb cselekménye van, de nem tartalma, s csak szereplői, de nem alakjai. Nem nélkülöz néhány kedves színpadi pillanatot is a »Mezítláb a parkban«, és a kitűnő színészek — különösen Domján Edit és Ajtay Andor — egyéni színeket visznek bele (amennyire csak lehet) a szerepek sémáiba. De ezzel együtt is: mi szükség volt bemutatni ezt az olcsó játékot?

Hadd mondjuk el a Madách Kamara új bemutatója kapcsán: nem vagyunk ellenzői a komédiáknak, az úgynevezett »kommersz« komédiáknak sem. Nem számol a valóságos helyzettel az, aki döntő mértékben drámákat és mellettük csak nagyon igényes középfajú színműveket és szatirikus töltésű vígjátékokat látna a magyar színpadokon. Nem lehet eltagadni a kedvesen szórakoztató vígjátékok létjogosultságát akkor, amikor létezik és hat a »kommersz« film, az olcsó operett, s a »krimi« is a tv-ben. Más kérdés, hogy a szellemi felnőtté válás, a mindenkire kiterjedő magas igény folyamatát jobban lehetne és kellene is elősegíteni, ám semmi esetre sem a »kommersz«-akár a Nyugatról jött »kommersz«-adminisztratív kiiktatásával. Például, a francia Áchard komédiája, »A bolond lány« — amit hosszú ideje nagy sikerrel játszanak a Madách Kamaraszínházban —, végeredményben »kommersz«, vagy legalábbis alig több annál. Ám ennek a vígjátéknak van íze-zamata és néhány élő figurája is.

A Madách Kamaraszínház többségében olyan színdarabokat mutatott be az utóbbi években, amelyek — vulgárisan szólva —, szórakoztatva nevelnek. Egy kicsit szabatosabban megfogalmazva: úgy tudtak szólni a nem legmagasabbrendű igényekhez, hogy megmozgatták azokat, hogy sok ember érdeklődését terelték jó irányba. Igazságtalanság volna hát »elverni a port« ezen a színházon, annál is inkább, mert nemigen van olyan színházunk, amely ne mutatott volna be már rosszul sikerült — külföldi vagy magyar »kommersz«-et. De azért szerényen, halkan megkérdezzük: miért kellett a jogosan megbukott »Egy vasárnap New Yorkban« után ezt az ugyanarra a kaptafára készült darabot, amelynek az lehetne az alcíme: »Egy furcsa éjszaka New Yorkban« műsorra tűzni? Olcsó színpadi játékokat — mondhatnánk, ha cinikusok lennénk —, Pestről is lehet íratni. De inkább azt mondjuk: azt, ami hig, amiről tudni lehet, — hogy mi és miért — történik a következő jelenetekben és felvonásokban, ami oly szabályos és semmitmondó, mint a »Mezítláb a parkban«, azt ne adjuk elő akár sikeres külföldi szerzőtől, akár sikertelen honi szerzőről van szó. Nem értünk egyet azokkal a színházvezetőkkel, akik a Mount Everestről néznek le a közönségre. De talán nem szorul bővebb kifejtésre, hogy a színpadnak mégis csak magasabban kell állnia, mint a nézőtérnek?!...

(antal)

GYARMATHY Tihamér

Sütő Irén és Görbe János a Bessie Smith halálában
(Bojár Sándor felv.)

KÉT „KISDRÁMA"

az Irodalmi Színpadon

A »zsugás« Erie Smith nagyon kis »menő«, száz- és százezer társával együtt napról napra tengeti életét a New York-i alvilág mezsgyéjén. Lelke azért neki is van és amikor késő éjjel — a »munkából« — hazajön a negyedrangú West Side-i szállodába, szükségét érzi, hogy elbeszélgessen az éjszakai portással. O'Neill egyfelvonásosa, »Az éjszakai portás« nem más, mint egy szaggatott és jelentéktelen, ostoba és eszelős párbeszéd a látszólag semmiségekről fecsegő Erie és a rá csak kötelességből figyelő portás között. S mégis, ez a furcsa beszélgetés kibontja és felmutatja e két ember és egy kicsit New York drámáját is. A helyrehozhatatlanul elrontott életek kiváló megfigyelője ebben a művében olyan emberekről vall, akiknek sorsa abban a középben, amelyben élnek, mindenképpen nyomasztóvá lett volna...

Az Irodalmi Színpad legutóbbi bemutatóján láttuk — Simon Zsuzsa ötletes, gondos rendezésében, Ungvári Tamás bravúros fordításában O'Neill kisdrámáját. A portást Görbe János játszotta, s arckifejezése többet mondott gondolatairól, mint a magnetofon, amely hangját közvetítette. Kiemelkedő színészi teljesítménynek kell tartanunk Mensáros László Erie Smithjét. Az utóbbi években egy sor kitűnő szerepmegformálást produkáló — legutóbb egy jól sikerült, önálló előadóesttel szereplő — Mensáros fel tudta villantani a már nagyon üres és gyáva Erieben is azt a lehetőséget, hogy — embernek született. S amelynek eljátszása — elkártyázása — akárkivé is lett ez az Erie, mégis csak — dráma.

A másik »kisdráma«, amelyet — ugyancsak Simon Zsuzsa rendezésében és Török István ötletes díszleteivel mutatott be az Irodalmi Színpad, Edward Albee több mint negyedszázad előtti cselekményű, de ma (és a mának!) írott színműve, a »Bessie Smith halála«. A Fővárosi Operettszínházban látott és a maga műfajában értékes blues-dráma, a »Jó éjt Bessy«, ebből az Albee-műből merítette mondanivalóját. Ám a blues-dráma és az Albee-mű között nemcsak az a különbség, hogy az utóbbi Bessie-nek írja a Bessy-t, hanem hogy Albee művében a néger énekesnő, akinek haláláról van szó, meg sem jelenik a színen. Egy »fehér kórház« belső életén, egy orvos és egy »nővérke« konfliktusán keresztül mutatja fel a kiváló író a faji- és nemcsak faji — előítéleteknek azt a termőtalaját, amelyet az »átkozott Dél« ma is jelent. Görbe János, Somogyvári Rudolf, Sütő Irén és egy — néger mivoltától menekülni óhajtó — műtőst játszó, fiatal: Orbán Tibor színészi teljesítménye ragadta meg a nézőket ebben a játékban, amelyet Vajda Miklós fordított.

»Az éjszakai portás« és a »Bessie Smith halála« nemcsak az úgynevezett irodalom-értők »csemegé«-je. Olyan kisdrámákat mutatott be — jó előadásban — az Irodalmi Színpad, amelyek alkalmasak rá, hogy a nem értők is értőkké, a színvonalas színpadi irodalom igénylőivé legyenek... ***(—l.)***

(37. vid.)

Gyarmathy Tihamér

A 60-as évek végén foglalkozik az akkor pályakezdő Gulyás Gyula nohrán művéssel

Lóska Lajos
cikke

Művészet
88/6

Gyarmathy Tihamér

festőművész

Kiállítás a Budapest Galériában
(1984x.)

Tüzön (Bp)
1984. 07.28.

Gyarmathy Tihamér festő

Kossuth-díj

Népszabadság, 1990. május 24.

GYARMATHY Tihamér festő

Kossuth díj 1990. márc.15.

and pay any and every
visit.

To make sure that
invitation have not change
Canada Immigration Center
that all I have to d
letter of invitation, which
be authenticated with

We hope you started
arrangements for your
shall see you soon.

Bela and I send you
best wishes again for 1990

Gyarmati Tihamér

festőművész

Kiállítási „Európai iskola" címmel a
Budapesti Kiállító teremben

Stúdió '84
1984 x. 9.

Gyarmati Tihamér

festőművész

az Új művészet 1960-1975 c.

kiállításon Szegeden.

Látta, hallotta.

1987. III. 13.

Tóth Péter

Fotó 34.évf.7.sz.1987

Gyarmathy Tihamér fotogramjai

Gyarmathy Tihamér tudatos művész: ahogyan festményeiben és grafikáiban, úgy fotogramjaiban sem az ihlet „hozza létre" a témát, hanem a téma ád ihletet; igaz, elsősorban a szemlélőnek, a befogadónak, ám a művészetek elsődleges célja mégiscsak ez, még ha hajlamosak vagyunk is róla olykor-olykor megfeledkezni.

Az 1915-ben született művész mellőzésének keserű évtizedében fordult a fényképezőgép nélkül, közvetlenül a fényérzékeny felületre helyezett, többé-kevésbé fényszűrő avagy fényáteresztő tárgyak segítségével készített, új tárgy- és világszemléletű fotográfia felé. Ez a „fogalmazásmód" persze nem új, sőt korábbi, mint a fényképezőgéppel készített fénykép, hiszen Johann Heinrich Schulze már 1727-ben fényérzékeny felületre helyezett egy kivágott papírfigurát, s a megvilágítás során előtűnt annak sziluettje. Talbot pedig 1835-ben készített „kontakt kópiáit" már így is nevezte: Photogramme.

Gyarmathy Tihamér vezéregyénisége volt annak az elvont, nonfiguratív művészeket tömörítő, *Galéria a négy világtájhoz* elnevezésű csoportnak, amelynek működését a fokozottan elkomorodó és szigorodó művészetpolitika 1948-ban lehetetlenné tette. Ezért az iparban volt kénytelen elhelyezkedni, festőigrafikai munkásságát azonban a háttérbe szorítva is folytatta, sőt még a kísérletezéshez is volt kedve és ereje. Az, hogy érdeklődése a fotogram felé fordult, csupán azért meglepő, mert a valamikori csoport szuggesztív hatású ideológusának — *Kállai* Ernőnek — olykor egészen lesújtó véleménye volt a kísérleti fotográfiáról. Moholy-Nagy 1922-es alkotásait bírálva rafinált és egyben gyerekesen primitív „játékaffektációról" beszél.

Való igaz, ha van a fotóművészetnek olyan ága, amely csábít az üres szépelgésre, a céltalan, mert öncélú arisztokratikus magamutogatásra, hát az leginkább a fotogram. Gyarmathy Tihamér viszont felismerte a szabad szemmel nem érzékelhető jelenségek életre hívásának, kitágításának és felszabadításának lehetőségét, valamint azt, hogy a fényformálás, a fény mint alkotó tényező ebben az esetben juthat a legnagyobb szerephez.

A *Budapest Galériá*ban látott fotogramjain ugyanaz a relatív tér tűnik elő, mint grafikáin, illetve festményein, csakhogy amíg ez utóbbiakon a kozmosz színtereit és összefüggéseit dokumentálja, addig fotogramjain a mikroszkopikus világ színterei és összefüggései tárulnak fel. Az alkotó szándéka szerint — továbbá — az is kiderül, hogy a kozmikus, a makroszkopikus és a mikroszkopikus világképek felépítése lényegileg azonos. Igaz, ez nem világrengető felfedezés, ámde Gyarmathy Tihamér oly művészi elhitető erővel szuggerálja nézőinek, amely kevesek sajátja.

Dénémeth István

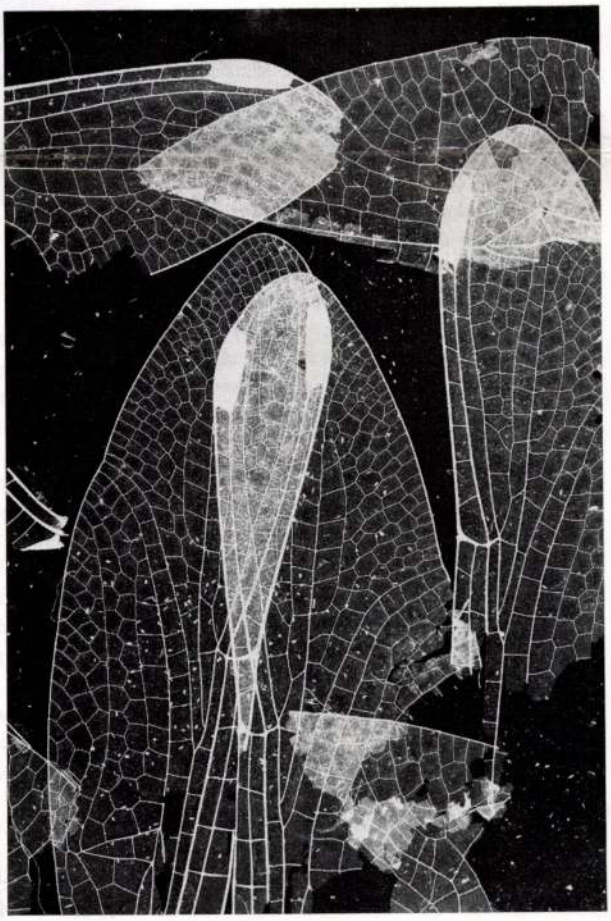

hozta Togo fotóarchívumát és az Egészségügyi Világszervezet részére gyűjtött anyagot az eszkimók életéről. 1966—67-ben az UNESCO megbízásából a Szovjetunióban járt, majd a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet fölkérésére a Távol-Kelet ipari fejlődését tanulmányozta. S hogy ne kelljen egy további oldalt igénybe vennem az általa bejárt országok fölsorolásához, még csak annyit, hogy eddig öt világkörüli utat tett. Ha jól számoltam, akkor a Budapest Kiállítóteremben negyvenhárom országban készült fotója került falra. Franciaországból szűkös, padlástérbeli diákszobáról; Angliából hagyományosan szivarozó, hagyományos parókát-talárt viselő, hagyományos angolszász külsejű urakról; Olaszországból kolduló, vándorló szerzetesről; az Egyesült Államokból extravagáns „típusokról", Dél-Amerikából a mezítlábas földművesek kizsákmányolásáról; Thaiföldről és Hongkongból kábítószercsempészekről és kábítószerélvezőkről; Vietnamból (persze: a régi Vietnamból) riksakuliról; Indiából és Afrikából pedig éhezőkről, halottakról, valamint ősi, borzongató kultuszok nyomairól hozott nekünk dokumentumokat. Azaz: megismerkedhetünk a legkülönbözőbb országok, illetve világrészek legtipikusabb? (legérdekesebb? legegzotikusabb?) motívumaival. S ha e témák nem is lepik meg az embert újdonságukkal, e fotók látásmódja műfajukon belül kivételesnek mondható. Mert kerülik a hatásvadászó elemeket, mert higgadtak, mert ízlésesek. Valami nagyon jóleső „régimódiság" érződik rajtuk: lágyság, tapintat és korrektség. Talán éppen annak a nyílt tudomásulvétele, hogy készítőjük csupán kívülálló, megfigyelő. Persze a ma 81 éves Paul Almásy számára nem ugyanazt jelentette valamikor a „világ felfedezése", mint a ma útnak induló világutazónak: az uniformizált, civilizáció-szeméttel bemocskolt, egzotikum-csiricsáréval meggyalázott „helyszínek" sorravételét.

A VAJÁKOS PATIKÁJA (Benin)

Paul Almásyban talán a tapintat a legszembetűnőbb. Az, ahogyan visszariad attól, hogy ezt a szomorú drámát úgy mutassa be fotóin, hogy sem a riasztó naturalizmus, sem a ma már még riasztóbbnak tűnő retusált egzotikum ne uralkodjon el rajtuk. Ennek egyik legszebb példája a nyalókát szopogató kolumbiai kislányról készült fotó, mely a kiállítás plakátján is látható. A kislány indián rongyai, hatalmas férfikalapja, lábánál több számmal nagyobb, rozoga félcipője és az egész gyermeket ellepő kosz sem tudja elleplezni méltóságát. Emberi (gyermeki) méltóságát. Ezért nekem leginkább azok a fotók tetszettek, melyeken semmi egzotikus nincs, s amelyeket akár egy nem-világutazó is készíthetett volna. Ugyanakkor kínos látni azt az (egyetlen) Magyarországon készült fotót, melynek debreceni illetőségű, árvalányhajas, bőinges klarinétosa dühítően-mulatságosan hamis rezonanciát kelt az emberben. Az „egzotikum varázsa" talán itt lepleződik le számunkra a legnyilvánvalóbban.

Szemadám György

A művésznek kiállítása megnyitóján adták át a Magyar Népköztársaság Csillagrendje kitüntetést.

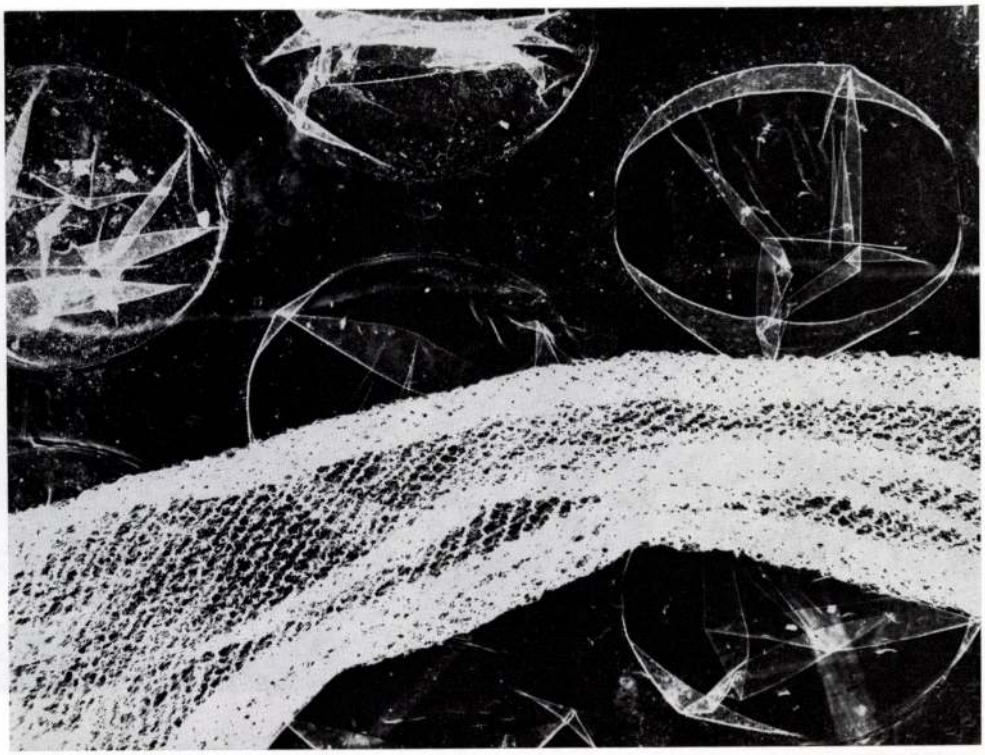

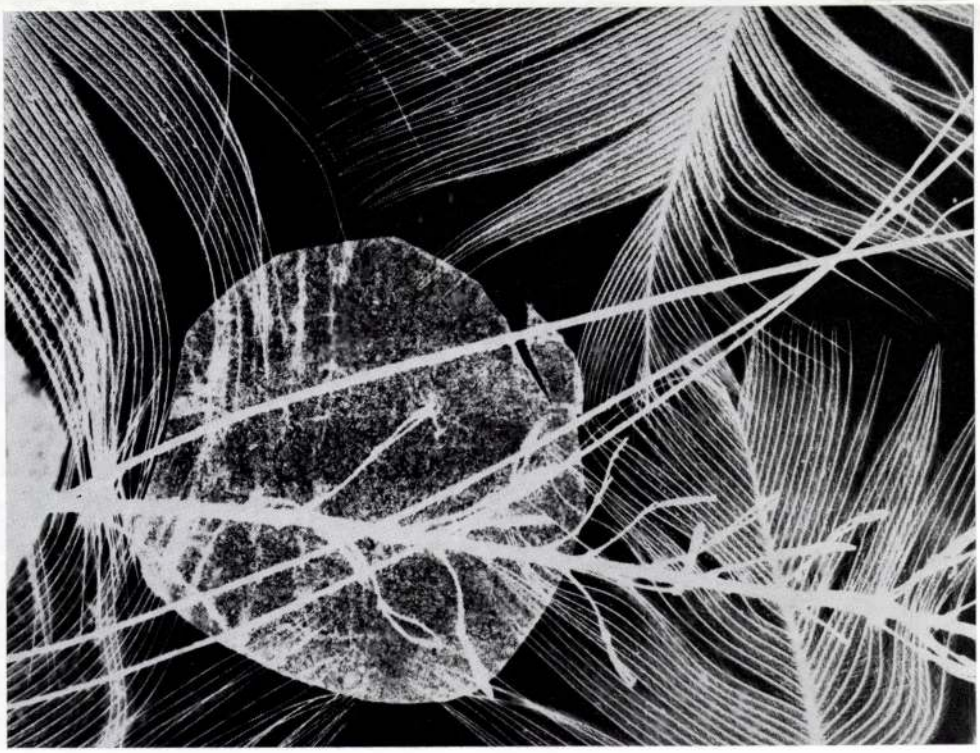

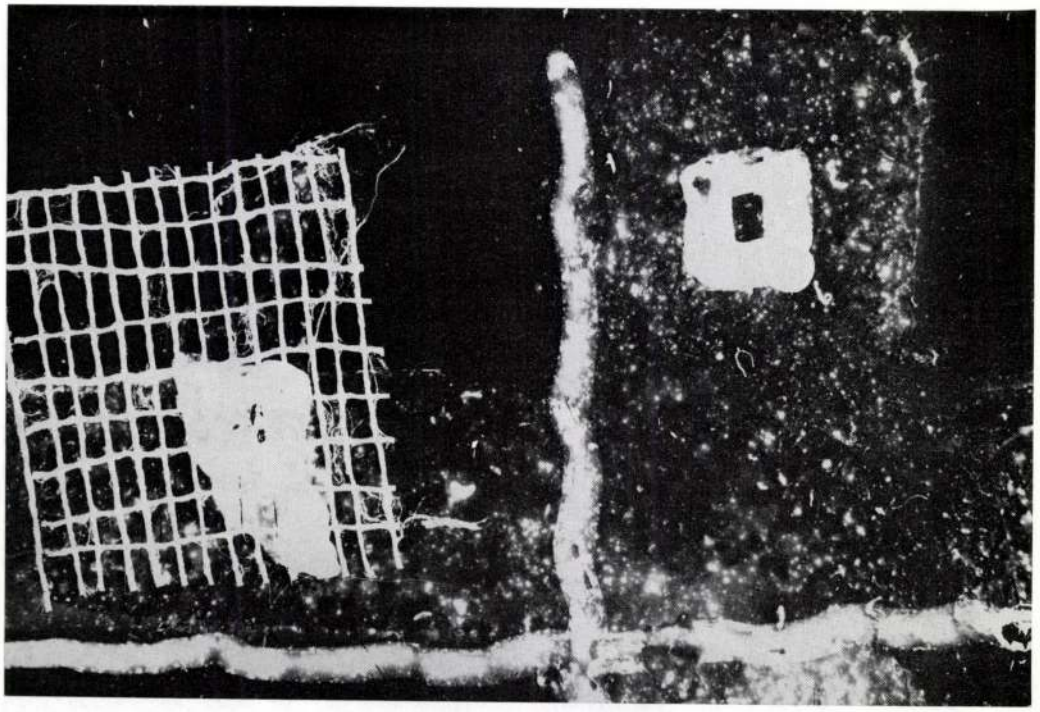

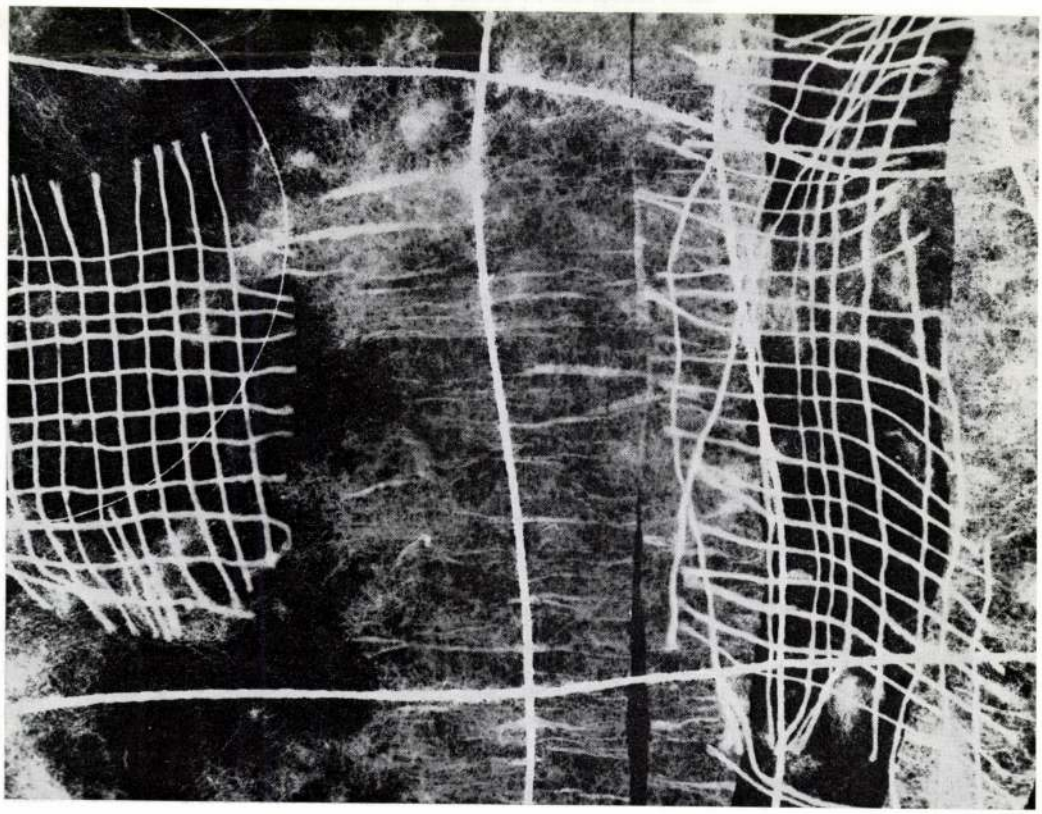

Gyarmathy Tihamér

A BNV 46-os pavilonjában állítottaz
ki műveiből

P. Szabó Gyuri
ciNe

Magyar Hajdúság
1982 okt. 15

BUDAPEST GALÉRIA

MAHIR Zalai 86 4878

Gyarmathy Tihamér

A kiállítás megtekinthető
1987. március 15-ig, hétfő kivételével
naponta 10 – 18 óráig

A Budapest Galéria tisztelettel meghívja Önt

Gyarmathy Tihamér

„Fehér-fekete"

c. kiállításának megnyitójára
1987. február 3-án 17 órára
a Budapest Kiállítóterembe
(V. Szabadsajtó út 5.)

Kedd

A kiállítást megnyitja:
Dr. Németh Lajos művészettörténész

Gyarmathy Tihamér

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Grafikusművész

ÉLET ÉS IRODALOM

1975 DEC 22

1021

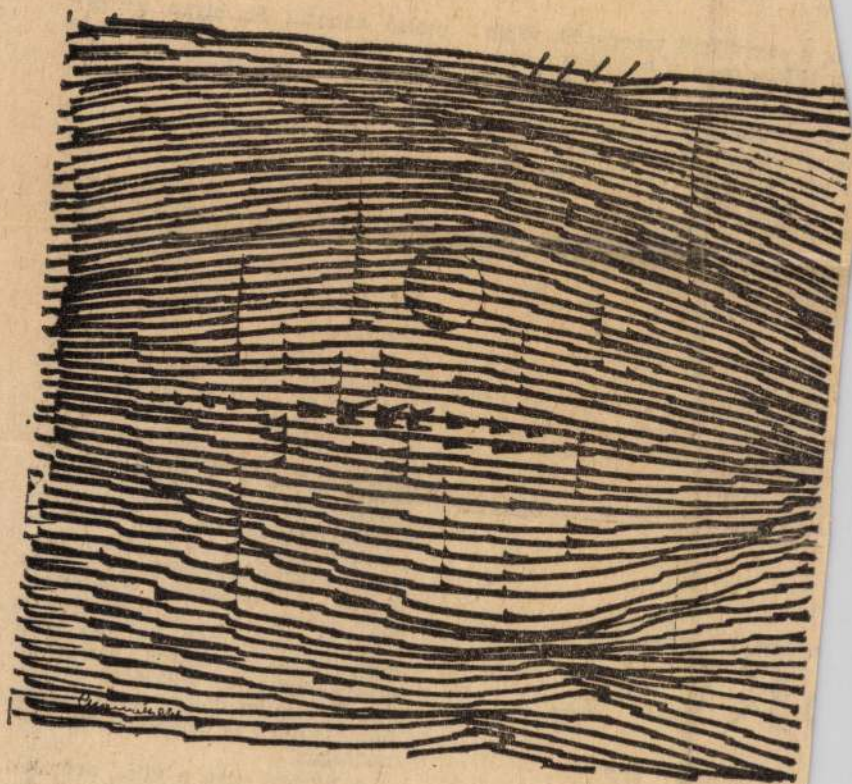

Gyarmathy Tihamér kiállításáról

k a szemükkel tapogatják végig
másikat, mert a bekötözött vál-
an és kézben nincs annyi erő,
ogy kiszakítsa magát a fájdalom-
ból és odahempergesse az erőtlen
estet a másik testhez. Különben is
megjelenik a sebláz. A tűzfátyol a
falba vájt lukban. Minden végte-
len lesz, de megválthatatlan. Mesz-
sziről ágyúzaj hallatszik, a közel-
ben német katonabeszéd, ki tudja,
életben maradnak-e, ki tudja, va-
laha átkarolhatják-e egymást?

Nem jó leállni a munkával, nem
ó szabadon hagyni az időt, mert
lborítják az embert az emlékei.

utolsó háborút én olyan emberi-
ség-sokknak tartom, amely — le-
húzódva a tudatalattinkba — akkor
is hat, ha már réges-rég elfelejtet-
tük.

Nézzük csak meg a második vi-
lágháborút az Európában történel-
mileg kialakult Én oldaláról. Ador-
no híres tétele — mely szerint
Auschwitz után lehetetlen verset
írni — épp a lírai én fájdalmas
vallomása. De mert az élet hatal-
masabb a fájdalomnál is, a túlélők
nem tudtak mit kezdeni Adorno
keserűségével.

Mi se ragadjunk le ennél a ke-
serűségnél. De figyelmeztetését
negyven év után se eresszük el a
fülünk mellett. Nem újdonság,
hogy a háborúk az Én fölmentésé-
vel járnak. A beöltöztetett, föl-
fegyverzett s a parancsra figyelő
egyén szájából gátlástalanul csúsz-
nak ki hasonló mondatok: nem te-
hetek semmit, kötve a kezem, egy-
szerre vagyok lehetséges gyilkos és
áldozat is. Felelősség? Felelőtlen-
ség? Szavak csak, az Istenénél is
idegenebb fogalmak. De ezek még
mámortalan dadogások, hiszen az
Én-től való teljes eloldódás tébolyl-
lyá, boldog gyűlöletté is átalakul-
hat. Féktelen és beláthatatlan „sza-
badsággá".

A háború után a világ nemcsak
romokat, sírokat, hidegháborús fe-
szültséget hagyott ránk, de itthagy-
ta köztünk az egyéni felelősség alól
való kibújás élményét is. A nem

RŐL
SRE

Műfaj – stílus – festészet?

Gyarmathy Tihamér kiállítása — amellyel a Magyar Nemzet is foglalkozott kritikájában —, valamint Vasarely nyilatkozata a Magyar Nemzetben egy-két problémát vetett fel. Gyarmathy Tihamér felesége megkért, hogy írjak pár sort a férje vendégkönyvébe. Őszintén megírtam, hogy művészetének kozmikus jellegét üdvözölve, ez az út számomra nem járható ugyan, de széles körű elismerést érdemel. Kétségtelenül magával ragadó ez a művészeti törekvés, amely hasonló a szimfonikus zenéhez és az ember érzelemvilágának emelkedett szféráihoz közelít. Ez a nemes törekvés feltétlenül üdvözlendő.

Gyarmathy művészete azért is érték számunkra, mert részt vállal abban a világméretű szemléletben, amely már a mikro- és makrokozmosz világterében képzeli el az emberiség jövőjét. Művészete tehát elgondolkodtató, nevelő hatású.

De, hogy itt maradjunk a ma létező társadalmi problémák talaján, nélkülözhetetlen számunkra Illyés Gyula tanítása: „Tévedés azt hinni, hogy a magasabb rendűnek mindjárt bonyolultnak kell lennie." Erre a józan, letisztult szemléletre és világos beszédre van szükségünk az élet minden területén.

Meghúzza a lélekharangot Vasarely a táblaképfestészet és a múzeumok felett, megfeledkezvén arról, hogy van szimfonikus zene, van programzene, van könnyűzene, van népzene és még sok zene van, volt és lesz, és így vagyunk a murális, a táblakép- és a díszítőfestészettel is. Egyik sem pótolhatja a másikat. Kétségtelen azonban, hogy a táblaképfestészet új tematikával gazdagodott és ezt igazolja Gyarmathy festészete is.

Bár Lukács György „inherencia elmélete" még mindig csak teória, de azért legalább abban hiszünk, hogy a múzeumok kapui továbbra is nyitva maradnak, és a kifejezetten nemzeti célokat szolgáló képző- és iparművészetünk be fogja tölteni nemzetnevelő feladatát.

Platthy György,
Pécs

Gyarmathy Tihamér
Magyar Nemzet 83. VI. 2.

dik.

★

Huszonnyolc év óta először visszaesett a második legnagyobb japán autókonszern, a Nissan forgalma. Az 1982—83-as üzleti évben 0,3 százalékkal csökkentek a cég bevételei. Ugyancsak a japán autópiacról érkezett a hír, hogy áprilisban már a második egymást követő hónapban csökkent a szigetország autóexportja, ezúttal 2,8 százalékkal.

★

Japán kivételével a legfejlettebb tőkés országok mindegyikében gyorsan emelkednek a fontosabb gazdasági mutatók, jelezvén a nemzetközi méretű megélénkülés kezdetét. A Conference Board amerikai gazdaságkutató intézet a raktári készletek, a profit, az új megrendelések, az építkezési szerződések és a fogyasztók hitelképességének alakulása alapján képzett mutatók segítségével jutott erre a megállapításra. Eszerint február folyamán a hét legfejlettebb tőkés ország átlagában a főbb mutatók 7 százalékkal növekedtek, ami jóval meghaladja az 1966 és 1976 közötti tíz évben felmutatott négyszázalékos emelkedési ütemet. Orszá-

[illegible] százalékos márka-felértékelés hatása húzódik meg. A Bundesbank szerint az idén az NSZK exportja nem fog bővülni és a fizetési mérleg tervezett többletének is csak felét sikerül majd elérni.

★

Olaszországban a legtöbb gazdasági veszteség három ágazatban, a vaskohászatban, a vegyiparban és az alumíniumiparban halmozódott fel tavaly. Ezzel tovább nőtt az olasz állami szektor három nagyvállalatának deficitje. A több mint ezer ipari társaságot tömörítő IRI, az energiaellátásban tevékenykedő ENI, valamint a turizmusban, gépiparban és az alumíniumiparban érdekelt EFIN együttes vesztesége 1982-ben 3,2 milliárd dollár volt. A szektor jövedelmezőségének romlásához számos tényező vezetett: a nyersanyag-importra szoruló cégek helyzetét megzavarta a gyors ütemben drágulo dollár, a tartósan magas infláció és a magas kamatok.

★

Irán a nyugatnémet Krupp céghez fűződő gazdasági kapcsolatainak bővítésére törekszik. Ezt a szándékot tükrözi az a tény is, hogy a Krupp-részvények egynegyedét kezében tartó iszlám köztársaság im-

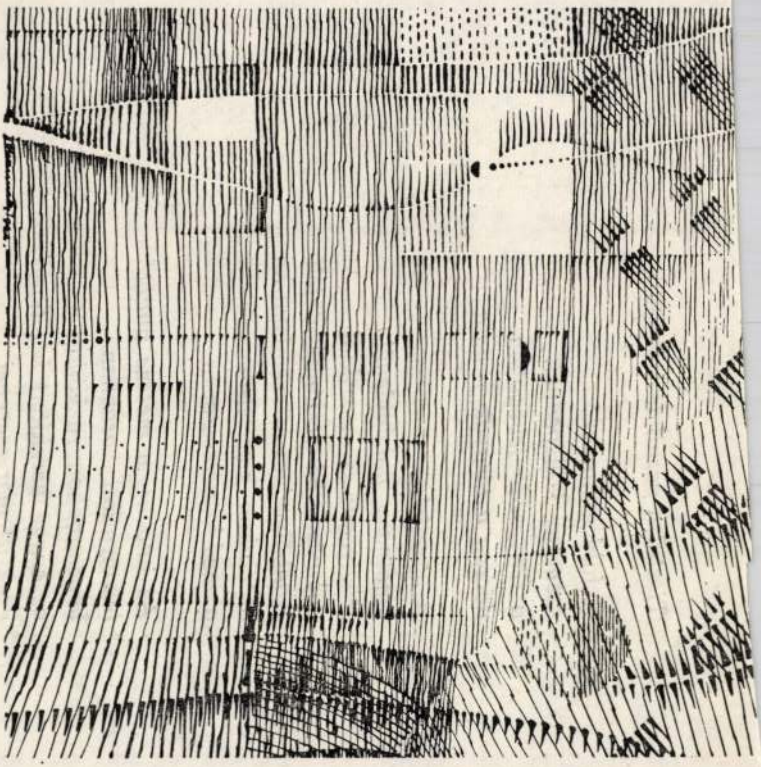

Tisztul a porvihar

A föld kalandozó
szemcséi leülepednek
a fényesedő levegőben
dereng a tárgyak jóslata

A közelkép
lapátnagy dohánylevél
tévelyegni ez az erdőnk
egymásra hányt lándzsafejek
gömbölyödnek a szemhatáron
oldalukon kísérletük
a meddő vércsatorna

Az intő ujj a messze mutató
lehanyatlott korábban
hepehupákon rázkódott
az eggyé kerekített két tenyér
ezek itt már cserepei
csészeívük szétnyílt

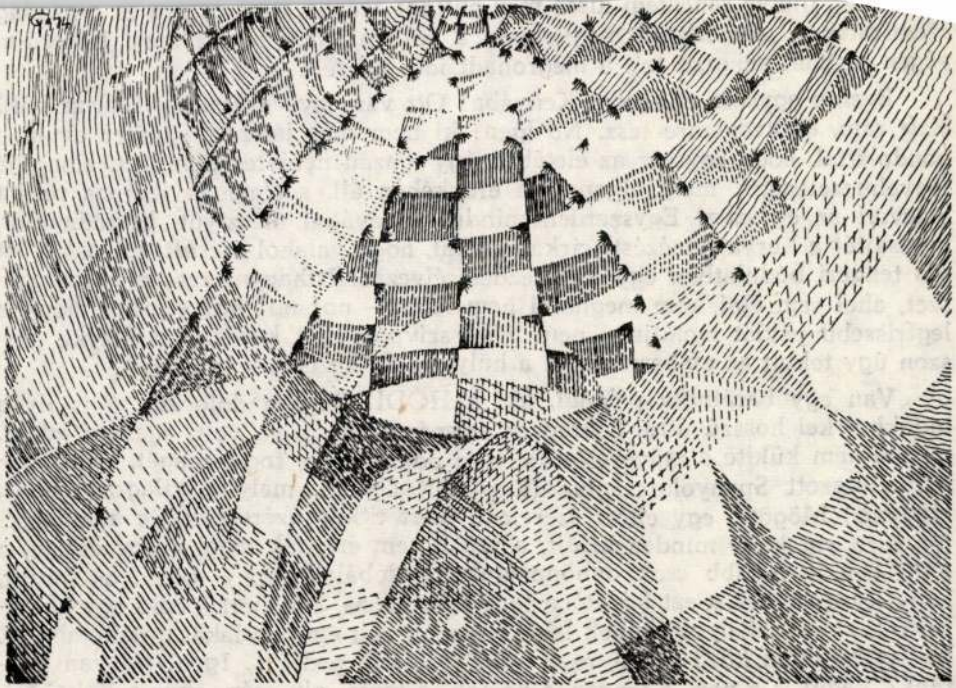

...-, illetve ráneztem kisse már puffadt arcába, fitos orrára és a gazdag szemfestékre, tehetetlenül megvontam a vállam. Nem fogott meg, Keserű-m végén jártam, nehezen telt a megrohadt idő. Beszélt.

Évente egyszer elutazom Kenyába! Ott vár egy varázslatos. barna bőrű férfi rám, és kedvemre tesz. No igen: ki nem már játszott egyszer avval a gondolattal, hogy egyszer az életében úgy igazán nekiereszti magát, elhagyja fegyelmezettségét, mely olyannyira érdekében áll, s életének lompos rúdját beleveri az egészbe! Egyszerűen mindent odavágni, kesztyűt, brigádnaplót, napisajtót a kurva (elnézést) cirkalmakkal, hogy valahol *másutt*, pálmák közt sós tengeri bódulatban egy nekikezdést élvezni! Itthagyni ezt az egész egészet, ahol sem élni, sem meghalni nem lehet – no! no! no! –, ahol, hogy a legfrissebb példát mondjam, nem lehet szívpörköltet kapni, s a hetyke garszon úgy tekint az emberre, mint a hülyére. És hazudnak is persze.

Van egy barátnőm például, aki a HÓDIKÖT-ben dolgozik, ő is ilyen indokból kel hosszú útra. Sokáig ez számára csak álom volt, egészen addig, míg el nem küldte a művezetőt ide meg oda, ő meg, fogta magát, s még aznap elutazott Spanyolországba. (Épp volt ablaka, mely a világra nyílott. Hogyne.) Mögötte egy eltört szerelem, mert titkon azért szerette a művezetőt, meg valahogy minden kifújt, a szülei sem értették meg, s úgy érezte, a KISZ-ben is inkább csak önnönmaguknak dobálják azt a bizonyos lasztit, hogy lecsaphassák s ezt követően tapsoltak hozzá, összejött, pedig egy olyanja volt, amit szabályos életnek lehet nevezni, volt egy kis lakása, munkahelye, beilleszkedett a közösségbe, ez a mögött, előtte pedig... Igen: mi van előttünk? Végül is a nap, a tenger, a homok, a taraj; oly szép, akár a Krimi-félsziget vagy a Yukon-félsziget, ott már voltunk a brigáddal, mert aranykoszo-

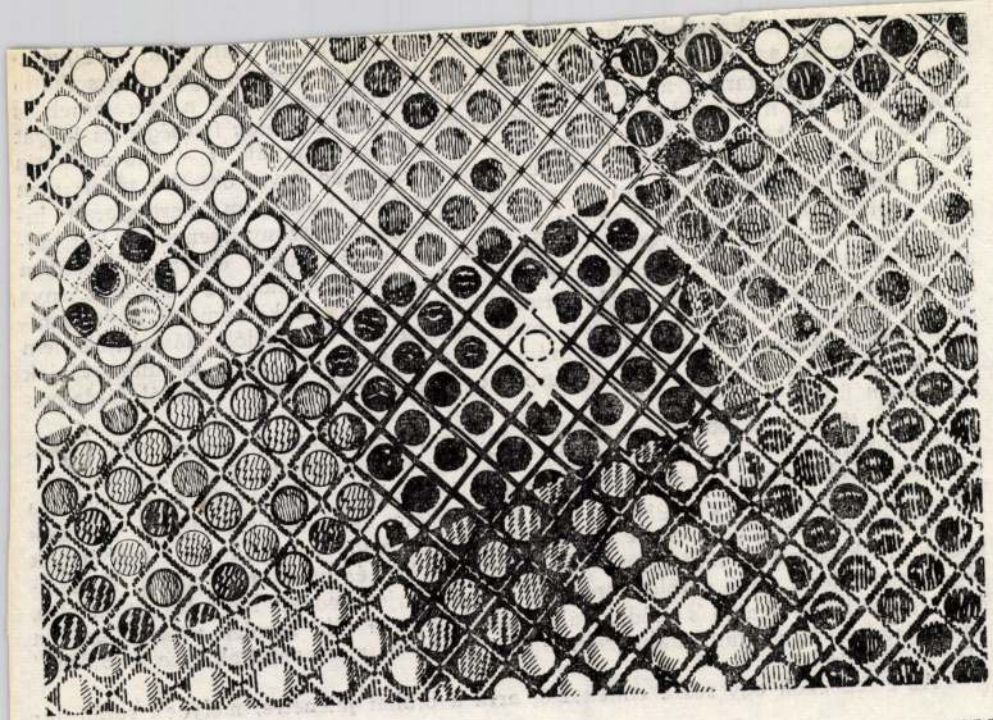

335

s így sosem fejthetik ki teljes hatásukat. Kornél, a színész, és Hajni, aki az ügyészségen dolgozik, azt remélik, hogy a tiszta, az eszményi szeretet egybekapcsolhatja őket, és értelmet, tartást adhat pályájáról kilendülő létüknek. De a szeretetnek is több kisugárzási iránya lehet: Kornélnak szeretnie kell idegbeteg feleségét és lányát is, s úgy érzi, ezt a szeretetet – amely egyben szorongató gondja is – nem oszthatja meg Hajnival. Voltaképp nyitott ember szeretne lenni, de egyre összébb zárul: nem tudja magát mindenestől átadni annak, akit szeret, és azért nem, mert szereti, hiszen képtelen arra, hogy ezt a súlyos gondot rárakja az asszony gyengének hitt vállára. Olyan tragikus konfliktust teremt ezzel az írónő, melyet ebben a közegben aligha lehet feloldani. A regény első pillanatától érezzük, hogy a végzet szárnya suhog a szeretők feje fölött, s ők bármennyire szeretnék is kihasználni és humanizálni a hüvelyknyi időt, nem tehetik, mert lehetőségeik és gondolkodásmódjuk nem engedi meg. Ahogy a nagy görög drámairók figurái, ők is szinte bénultan várják az elkerülhetetlen csapást, minél görcsösebben szorítanák egymást, annál fájdalmasabb sebet ütnek a másikon.

Ha a történetet értelmezni akarjuk, mindenképpen próbálkoznunk kell a címadás magyarázatával is. „Jákob létrája" a Terem'és könyvének 28. fejezetében jelenik meg. Hadd idézzük szó szerint ezt a szentírási részt: „Álma volt: íme, egy létra volt a földre állítva s a hegye az eget érte. S lám, Isten angyalai le- és feljár'ak rajta. Íme, az Úr fölötte állt, és így szólt: ‚Az Úr vagyok, atyádnak, Ábrahámnak istene, Izsák istene. A földet, amelyen pihensz, neked és utódaidnak adom. Nemzetséged olyan lesz, mint a föld homokja, ki kell terjeszkedned nyugatra és keletre, északra és délre, általad s utódaid által nyer áldást a föld minden népe. Nézd, én veled vagyok. Mindenütt oltalmazlak, ahová mégy, és visszavezetlek erre a földre.'" (Ter. 28,12–15.)

Az értelmezők egy része emlékeztet arra a bibliai jelenetre, melynek során Já-

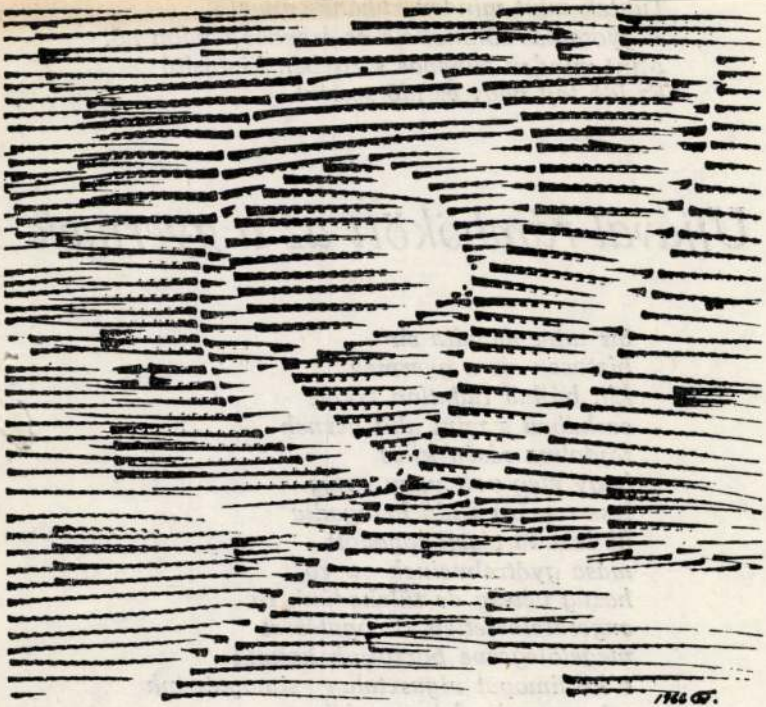

Tüntek mint minden zuhanás mivel
A gyorsulás fölmérhető és érdekes módon női
Mint minden zuhanás s egyben kiutasító
Ez idő tájt vagy ez idő szerint

Ujjával rámbökött az a gyermek

Sír mint mondta sír
biztosan sír a gyermek
kín bújkál tudatlan szeme
sarkában s mint akit vernek
fájdalma résén kiles
hogy elég volt vagy elég
lesz-e mára s aki befogadja
ki lesz tartósan fogadott
mása gyötrelmeinek apró
hazug vétség de tülekedünk rá
engesztelhetetlen simogatásért
megelőlegezve borzoljuk hajunk
s ki simogat vigasztalan simogatnánk
mi magunk kócosan bár

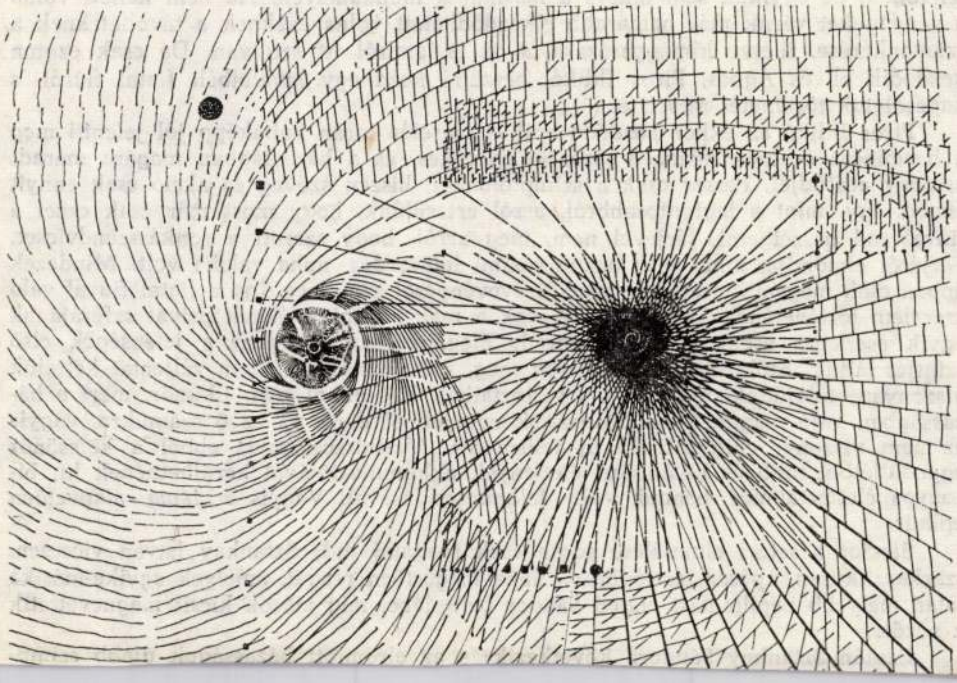

A kölcsönös féltékenykedés azért támadt fel, mert napközben hívták egymást telefonon, de egyikük sem találta a másikat a munkahelyén. Ha nem kellett volna a vendégeket várni, már hamarabb elkezdődhetett volna ezeknek a távolléteknek a számonkérése, illetve kimagyarázása, s az is, amiről itt szó van. De csak ezután kezdődik el, és Ágnes, Piros Ildikó, beszélni kezd egy hivatalbéli fiatal fiúról, s kapcsolatuk történetét meséli el.

Piros Ildikó az ekkor kezdődő epikus mesélés során voltaképp jól jeleníti meg a harmincas éveinek közepén járó, kétgyerekes, és a házasságban magára maradt asszony attitűdjét. Persze csak a szimptómákat, hiszen szöveg és akció csak ennyit enged. Így, mint a legfontosabbról, arról értesülünk, hogy most már csak ezzel a fiúval tud beszélgetni, férjével nem, meg arról, hogy szereti a sonkásszendvicset. Férjéről elmondja, nincs már benne semmi lelkesedés, noha valaha volt. Mindezek éppen csak megemlíttetnek, az okok szövevényéről szó sincs. Így a fiatal fiúval való szerelem történetének az elmesélése csak a mai, elromlott életek privát szférájának egyik esetleges esete, epizódja marad. Elegánsabban mondva: a jelenségek első szintjét látjuk. Epikusnak azért marad meg, mert elmondása nem változtat kettejük viszonyán; tulajdonképpen nem is változtathat. Két okból sem. Először, mert e házasságban való magukra maradottságuk nem ebből derül ki az ő számukra, vagyis ez nem viszonyt változtatható új felismerés. Másodszor, mert ebből a kölcsönös egyedüllétből több és különböző élettények akkumulációjával kerülhetnének ki, bizonyos élettartalmak bennük való felhalmozódásával. Vagyis a *téma* alapvetően epikus.

Sándor a sztori elmesélése során csak reagálni tud; Sztankay István viccesen, szarkasztikusan, epésen, sértődötten, néha megértően reagál, amelyek egyike-másika talán mélyebb bepillantást enged Sándor bensejébe, míg mások kicsit megnevettetik a nézőt.

Ezután Sztankay Sándora következik: s az elromlott házasságuk újabb szimp-

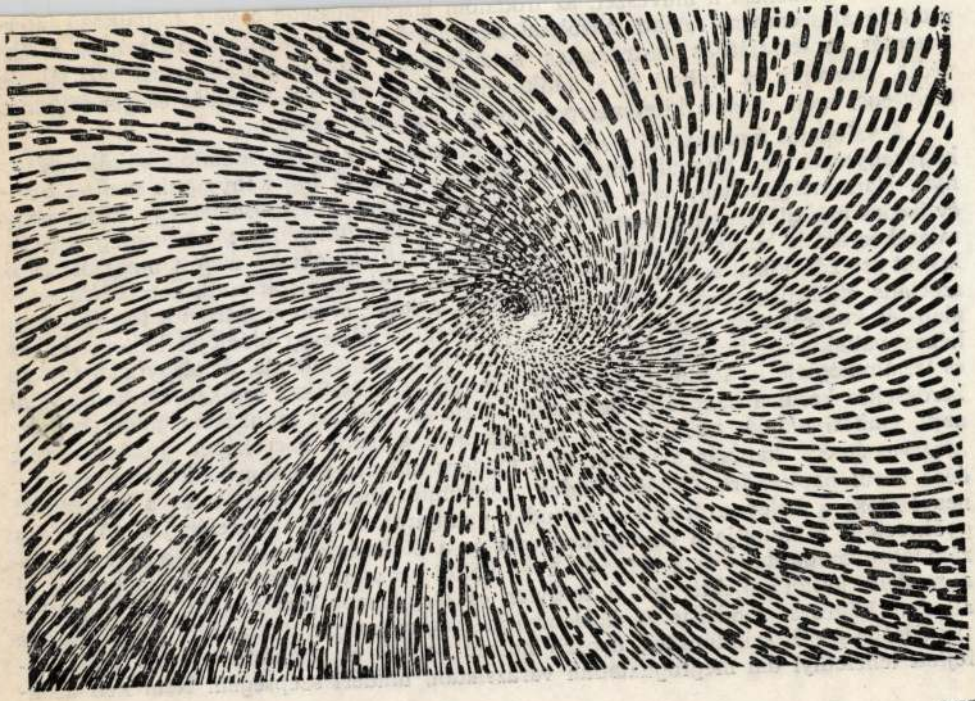

pretációval szemben; sematizmusokkal és szűkítő doktrinákkal ellentétben az értékteremtés és -elsajátítás természetes sokféleségét, színes pluralizmusát vallják és védik, mércéjük az emberi és esztétikai hitelesség, amelyet az érzés és gondolkodás mélysége, ereje, meg a kifejezés pontossága, szépsége szavatol.

A válogatás úgy tükrözi a szerző–szerkesztő-páros és a bemutatott költők ízlését, hogy egyszersmind elfogulatlan nyitottságuk, sokirányú fogékonyságuk mellett bizonyít. Harmincegynéhány vers persze csak jelzésszerűen képviselhet egy közel négy évtizedes műfajtörténeti szakaszt, s az előszó az elkerülhetetlen töredékesség regisztrálásához azt is hozzáfűzi, hogy „nem mindenki állt kötélnek" még a megszólaltatni kívánt szerzők közül sem. De nézzük bár világnézeti vagy irányzati, nemzedéki vagy szociális, stilisztikai vagy műfaji szempontból, a kötet olyan spektrumot fog át, annyi alap- és keverékszínt ragyogtat föl, hogy sikerül a teljesség illúzióját kelteni. Ehhez képest váltakozik a beszélgetések „Leitmotiv"-ja, vezérgondolata, de tárgyi alapanyaga és terminológiája is. Radnótit elemezve a verstani, stilisztikai, topikai, sőt kalligráfiai kérdésekre kerül a hangsúly, Benjámin László az egykori munkásmozgalom hétköznapi, emberi oldalát megvilágítva rajzolja meg a maga önarcképét. Juhász Ferenc „szarvas-éneke" kapcsán a folklór és a modern művészet viszonyának gubancos kérdése kerül napirendre, Csoóri Sándor motívumtörténetből remekel és a kisnemzeti neurózisok, a kelet-európai vereségtudat gondjáról beszél. Összefér itt, sőt közös gyökereit is fölmutatja a „nyugatos" vers és a Sinka-féle ballada, Kassák klasszicizálódott avantgarde-ja és a hetvenes évek költői prózája; hatásos érvek hangzanak el a modern költői objektivitás, a tárgyias és tárgyilagos líra mellett, de a goethei alkalmi költészet modellje is bebizonyítja életképességét. Olvasunk monumentális (katedrális-szerű, szimfónikus, époszi) hosszú versről és eltűnődünk a sanzonból kifejlett leheletnyi dal megfoghatatlan varázslatán, tündéri szépségén. Nem kell azon-

GYARMATHY Tihamér

A provincia megszűnik a régió marad. Konferencia, Zsennye, 1991, Bp, 1992 97.

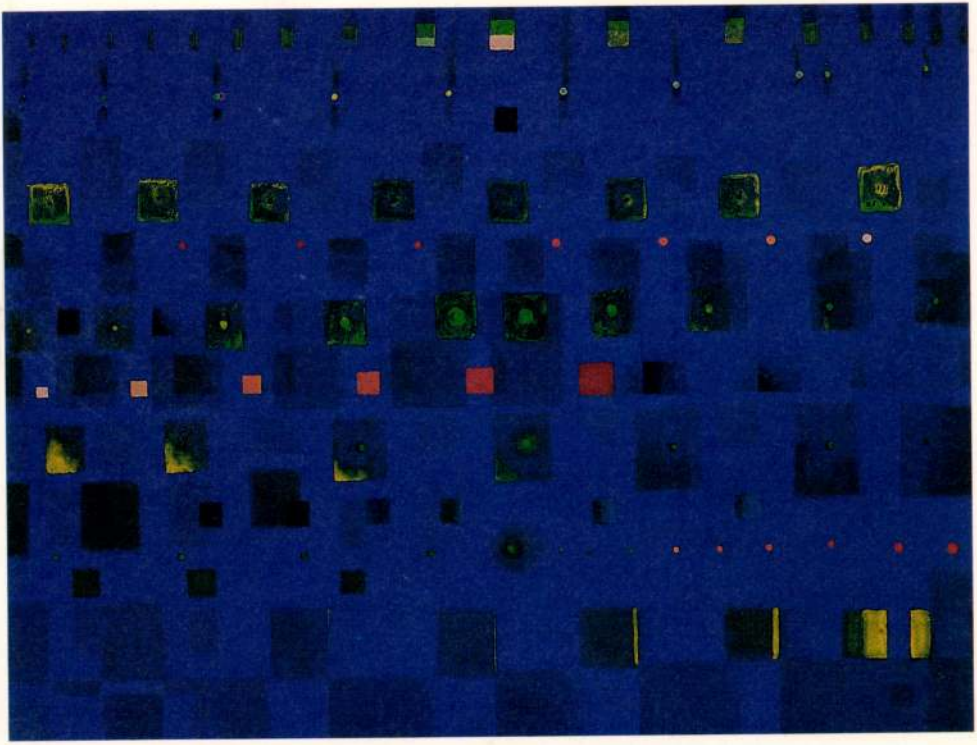

Gyarmathy Tihamér
Kék kompozíció

Gyarmathy Tihamér
Felgyorsuló sebesség

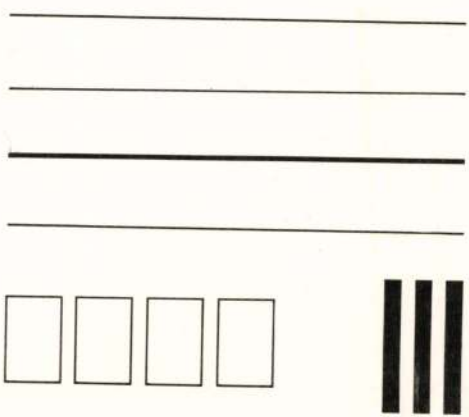

Gyarmathy Tihamér
Élet az űrben

Gyarmathy Tihamér
Fények és árnyékok

Gyarmathy Tihamér

P.G. [PATAKI Gábor]: Aszsalós Endre: Gyarmathy Tihamér. Bp.: Képzőművészeti, 1979. [rec.] = Ars Hungarica, XII. évf.2.sz. 1984 3o4.p.

kesztette
őt írta

DRE

lta:

ÉLA

Koczogh Ákos 1915.
a híres Toldy Reáliskola
szervezője, s kollegája Né
Koczogh Ákos 1934
feltűnt íráskészségével, i
iskola önképzőkörének. A
ri diplomát szerzett. Még
nak Kovács Imrével, Gu
mely *Elsüllyedt falu a Du*
első szakszerű faluszociog
doktori disszertációja. 1
mányegyetemen, közben
1946 szeptemberében

Supreme, almost immortal

Tihamér Gyarmathy (born 8th March 1915, Pécs) is a painter of the supreme order of immortal Hungarian artists who have left the world richer, more beautiful with their masterpieces. This winner of the Kossuth prize recently decorated by the independent Hungarian Republic began his odyssey on canvas long before the conflagration of World War II as a contemporary and fellow pilgrim of Vasarely, Kassák, Derkovits, Breuer, Martyn and Cserepes.

As he approaches his 80th anniversary, Gyarmathy still floats on the clouds of his ubiquituous Turkish tobacco pipe, magnetizing everyone with his youthful, impish smile. His flashing eyes, his words expose his crystal clear, modern, upfront intelligence amidst the typical artist`s disorder of his atelier where he executes matchless paintings centering on the everlasting mano-a-mano combat between Man and his Universe. His message is seen and passed from soul-to-soul; themes that never die.

The exhibition can be seen from June 8 till July 2 between 10 a.m. and 6 p.m. on workdays.Special visits can be arranged by phone,

KÖRMENDI GALLERY
H-1025 Budapest Nagybányai u. 25.
Tel/Fax: (36-1) 176-2110

An Opulent, Dramatic Retrospectrive

Sensational artistic event: Gyarmathy exhibition at the Körmendi Gallery

Körmendi Gallery's inaugural Budapest exhibition of the master works of Tihamér Gyarmathy is an event beyond compare. Steeped in the richness and flowering of the painter's oeuvre tracing influences of history in over five decades, the retrospective validates the unmatched precision and opulence that characterize the work of this outstanding Hungarian artist.

Now lodged in their honoured places at the Hungarian National Gallery and the Modern Museum of Art at Pécs are major achievements of the artist, yet the Körmendi has put together 62 outstanding works that represent in retrospect, the brilliant development of Gyarmathy's signature. His works are highly sought by Hungarian and foreign collectors and this exhibit redefines the reasons for their desirability.

"Waiting For the Wonder" (1934), is proof positive of Gyarmathy's construction style derived from Derkovits and of the highest standard of art the artist reached for early in his career.

The schools created by his European contemporaries in the 40s and 50s left their imprints assimilated in Gyarmathy's output of those decades. His explorations in the allegory of forms-searching for "the hidden face of nature" - leave the viewer breathless in their scope. (Composition–1947; Tree –1949; Segment and Projection–1980). Alongside, the photograms produced between 1940 and 1953 - which until now have never been exhibited with his paintings - reveal to the connoiseur that these executions are organic lineaments to Gyarmathy's art.

The artist brought forth new excitement, new colours to his works of the 60s and 70s when he literally lofted his vision to confluence with the other; to dramatize the movements of celestial bodies. (Fire!–1960; Unusual Sight–1963; Macro & Micro - 1969; Circles & Relations–1971, Mosaic design for the Héviz Hotel–1974; From Structure To Blossoming–1976)

Perceptions of light and tropical-glazed colours from his travels in Africa; the transfusion of the 4th dimension in the confines of his paintings; the massing of figures extracted from the micro and macro worlds; these motifs appear in lush abundance on his output of the 80s and 90s. (The Space of The Thought–1984; Man and The Cosmos–1985; In Parallax Light: Africa–1987, Cosmic Composition–1990).

A searching view of the entire retrospective will reveal that the precise composition which in 1947 characterized the work of another artist - Ernő Kállai - has cascaded a reverberation in Gyarmathy's work of today. Kállai said long ago: "This art is not the offspring of formalistic delights, but rather an organic determinant factor of a very realistic, new world concept."

This exhibition - organized by Margit Egry–which marks the accession of artist Tihamér Gyarmathy to the Academy can be seen at the Körmendi Gallery (1025 Budapest, Nagybányai ut 25, tel./fax: (36-1) 176-2110) from June 8 till July 2 between10 a.m. and 6 p.m. on workdays. Special visits can be arranged by telephone.

Tihamér Gyarmathy: Biodata

PRIZES:

1977	Regency Silver Cup
1980	Special Prize of the Jury, 12th Festival Cagnes-sur-Mer
1980	Italian Honoris Causa title and diploma
1982	Belgium, Grand Prix Foundation Prize
1985	Merited Artist of the Hungarian People's Republic
1985	Janus Pannonius Art Prize, Pécs
1987	Honoured Artist of the Hungarian People's Republic
1990	Kossuth-Prize

BOOKS

1979	Endre Asztalos: Tihamér Gyarmathy. Publishing Hou
of Fine Arts	
1991	Péter Sinkovits: Tihamér Gyarmathy. Books of New Art, Budapest

INDEPENDENT EXHIBITIONS:

1947 2-16 March	Gallery to the 4 cardinal points. Misztótfalusi PublishingHouse, Budapest
1948 30 April - 12 May	Free Organization of Artists, Budapest
1963	Autumn in Warsaw, connected with the Musical Weeks, Warsaw,
1964 18 April - 16 May	Rédey-studio, Budapest (with Endre Rédey sculptor)
1965 June	Town Museum, Wroclaw (with Janina Zamojtel)
1965 Aug.	Club Sapr, Gdansk
1965 Oct	Gallery Arsenal, Poznan
1966 17-22 April	House of Culture, Rákosliget
1968 17 June-1 July	Graphic exhibition. Club of KPKI, Budapest
1972 1-30 Apri	University Gallery, Stuttgart.
1973 1 January-10 Febr.	Galerie lÉcuyer, Bruxelles
1973 9-19 March	Galeria Campo, Antwerpen
1977 March-May	Galleria dell' Incisione, Milan
1977-79	Bologna, Basel, Washington
1978 December	County Cultural Centre of Komárom-county, Tata
1979 23 Nov-29 Decc	Oeuvre-exhibition, Picture-Gallery, Budapest
1980 Apr-May	Cultural Centre of Bács-Kiskun County, Kecskemét
1982 8 June-20 July	Graphic Exhibition. Hungarian National Gallery
1982 July-Aug.	Graphic exhibition, Uitz-hall. Dunaújváros
1983 15 April-8 May	"Spacetime", Pécs Gallery, Pécs
1986 24 Sept-29 Nov.	To the memory of Ernő Kállai. Gallery of Arts Budapest.
1987 3 Febr-15 March	"White and Black". Exhibition-hall, Budapest
1987 28 Sept-31 Dec	House of Arts, Pécs
1991 17 March-28 April	Picture Gallery, Szentendre
1991 20 Marc-30 April	Exhibition-hall, Budapest
1991 27 March-21 April	Janus Pannonius Museum, Pécs
1993 8 June-2 July	Academic Inaugural Exhibition, Körmendi Gallery, Budapest.

Rákosvidék, 1991.7.sz. 11.p

TÁRLATOK ENGEDÉLY NÉLKÜL

Az Erdős Renée Ház legutóbbi kiállításának megnyitóján hangzott el, hogy azon a napon, május 29-én, 29 éve alakult meg a XVII. kerületi Művészetbarátok Köre, mely a mai Vigyázó Ferenc Művelődési Társaság elődjének tekinthető.

Képzőművészeti kört szervezett a kerületben 1962-ben Tóth Tibor. A működéséhez szükséges feltételek viszont hiányoztak, ezért szerveződött egy pártoló társaság, melynek tagjai támogatták a kört a kezdeti időszakban. A későbbiekben ebből a társaságból lett a Művészetbarát Kör Rákosligeten. A képzőművész körrel közösen vállalták az akkori magyar szellemi irányzatok széles körű megismertetését, elsősorban bemutatókat rendeztek, ugyanis az akkori politikai viszonyok akadályozták nyilvános kiállítások zsürimentes megrendezését. Három hetenként volt egy-egy bemutató, meghívott közönségnek. A zömében kerületi tagság gyakran kiegészült távoli helyekről érkezett érdeklődőkkel.

„Ebben az időben az emberek vállalták a hosszú buszozást túl a városon, hogy elmenjenek és megnézzenek egy-egy kiállítást. Az én megnyitómon is vagy 250-en gyűltek össze. Olyan kiállításokat rendezett itt Tóth Tibor, amilyeneket máshol nemigen engedélyeztek volna — Bálint Endre, Gyarmathy Tihamér kiállítását, vagy mondjuk Frey Krisztiánét. Tóth Tibort nem elsősorban az avantgárd érdekelte, de érdeklődő volt, töprengő és nyitott. Így teremtette meg — Laborcz Ferenc támogatásával — Rákosligeten a szabadság egy újabb kis zugát."

(Ez olvasható a hetvenes évek képzőművészetét bemutató, a Nemzeti Galériában látható kiállítás katalógusában: Csáji Attila nyilatkozata.)

Az 1989-ben alakult Vigyázó Ferenc Művelődési Társaság alapító tagsága már részt vett az 1970-ben megszüntetett rákosligeti kör működésében; céljuk ma a hagyományok folytatása.

Sz. Á.

GYARMATHY TIHAMÉR

GYARMATHY Tihamér

2. 19.p. - Salgótarján, Rajz Biennálé

Új Mív. 1993

GYARMATHY TIHAMER

PERNECZKY Géza: Kisérlet egy legenda racionalizálására : György Péter - Pataki Gábor: Az Európai Iskola és az Elvont Müvészek Csoportja, Bp. 1990 [rec.] - Buksz. III.évf. 2.sz. 1991 197. old.

GYARMATHY TIHAMÉR
Ritka jelenség (1973), olaj, 80 × 80 cm, Mgt.
45° Celsius (1975), olaj, 79 × 79 cm, Mgt.

Délibábok Karája. N.
Debrecen. Déri. M.
1992

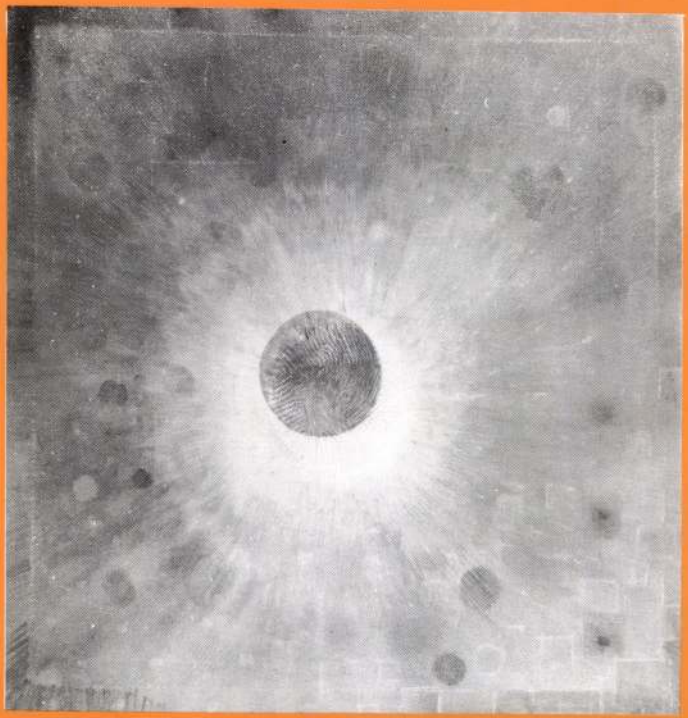

Gyarmathy Tihamér: Ritka jelenség, 1973

GYARMATHY TIHAMÉR

Sij 1990 33. p.
77. p.

Kurir XI.27.

KRIPTANY

Talán még a Neander-völgyi ősember maradványainak sem volt olyan viszontagságos sorsa, mint annak a csontváznak, amelyet a Petőfi Sándor holttestét után kutató expedíció ásott ki a távoli Szibériában. A csontokat két és fél évvel ezelőtt, 1989 júliusában találták meg Barguzinban. Az akciót Morvay Ferenc kazánépítő vállalkozó finanszírozta, s az általa létrehozott Megamorv–Petőfi Bizottság tagjai biztosak benne, hogy nagy költőnk földi maradványaira bukkantak rá. Ezzel szemben a Magyar Tudományos Akadémia szakemberei állítják: a bizottság fatális tévedés áldozata. A csontváz nemhogy nem Petőfi Sándoré, de még csak nem is egy férfié!

A „kazánkirály" azonban nem adta fel. Moszkvából egyenesen Clevelandbe vitte a csontokat, ahol felvette a kapcsolatot neves amerikai szak-

GYARMATHY Tihamér

Lőrka Lajos: Tiszta bejel: Sinkovits Péter: Gyarmathy Tihamér. Bp. 1991. Új Művészet. [rec.]. = Új Magyarország. I. 10. sz. 1991. május 8. 7. p.

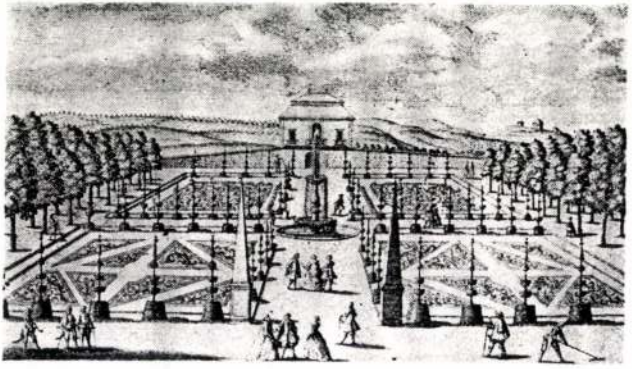

Neznámy autor: Pohľad na letný primaciálny palác v Bratislave. Okolo 1740, medirytina. Mestské múzeum, Bratislava. Archívna snímka

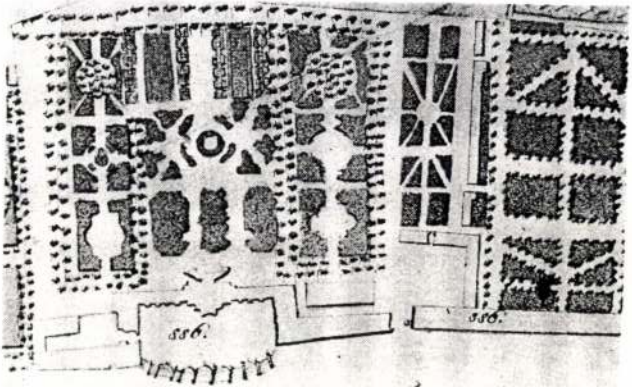

GYARMATHY TIHAMÉR

KOVALOVSZKY Márta: Ideiglenes, állandó Új Magyar Képtár Székesfehérvárott. - Holmi, III. évf. 9. sz. 1991 1245.

GYARMATHY TIHAMÉR

91 1. 23,27
2. 10,14
3. 61,67
4. 61,
5. 45
7. 7,69,14,37-40
9. 73

Új Müvészet

GYARMATHY Tihamér

Ismeretlen közegben, 1976, o, v, 1o3x6o - 91.7.38

Táguló tér, 197o, o.v. looxloo -91.7. 39

Új Müvészet

ÚJ KIADÓ jelentkezik, kedves olvasó; egy olyan kiadó, ami bizonyos értelemben régi, hiszen a Mezőgazdasági Kiadó legszebb hagyományainak őrzőjeként és folytatójaként kíván a hazai agrárszakkönyv-kiadás mostoha helyzetén változtatni. Célunk a – jó értelemben vett – régi rutinnal praktikus és szép új könyveket adni az agrárszakemberek kezébe. Olvasóink gyors és pontos kiszolgálását legfontosabb feladatunknak tekintjük. Hivatásunkat úgy tudjuk tartósan teljesíteni, ha megtisztelnek bennünket megrendeléseikkel. Íme, itt az alkalom. Éljenek vele!

MEZŐGAZDA KIADÓ
Budapest, Báthory u. 10. 1054
Postacímünk: 1882 Budapest, Pf. 26.

KÍNÁLATUNKBÓL: GAZDAKÖNYVEK — KÉZIKÖNYVEK — KÖNYVEK KERTBARÁTOKNAK — PLANÉTÁS KÖNYVEK

AJÁNLATUNKBÓL:

Bodó–Hecker:
Lótenyésztők kézikönyve
kötve 430 oldal,
ára 1950 Ft.

SZÓTÁRAK:
Petrikásné (szerk.):
Angol–magyar növénytermesztési szakszótár
Német–magyar növénytermesztési szakszótár
Francia–magyar növénytermesztési szakszótár
Spanyol–magyar növénytermesztési szakszótár
Orosz–magyar növénytermesztési szakszótár
fűzve, a kötetek terjedelme kb. 500 oldal, tervezett ára 1500 Ft.
A közölt árak ÁFA nélkül értendők!

MEZŐ GAZDA KIADÓ

Viszonteladók és vásárlóink kívánságait a mintaboltunkban működő könyvszolgálat teljesíti. Címe: 1054 Budapest, Vécsey u. 4. Telefon: 131-1992.

Legyen Ön is a partnerünk!

Planéták

Gustav Holst angol zeneszerző 1914 és 1917 között komponálta a háborút szító Mars, a békét hozó Vénusz, a bűverejű Uránusz és a többi (összesen hét) bolygó híres szvitjét (The Planets; op. 32.). Gyarmathy Tihamér magyar festőművész 1915. március 8-án született. Egy kis misztikus túlzással azt állíthatnánk tehát – kiváltképp ha egyszerre feledkezünk bele a zeneműbe, egy Karajan vezényelte 1981-es felvétel jóvoltából, s kalandozunk ugyanakkor Várkonyi György elegáns Gyarmathy-albumának színes képei közt –, hogy a planéták piktor fia már világrajöttének pillanatában is rendet és metaforikát keresett. A képek színgazdagsága, dinamikája, *térerőssége* szépen meg is indokolná a fantázia túlkapásait. A művész tervezett világához, kompozíciós technikájához azonban legalább annyira hozzátartozik a matematika, mint a költészet, és semmivel sem játszik kisebb szerepet a struktúra, mint a muzsika. Szorítkozzunk tehát űrbeli képzelgés, kozmikus vágtatás helyett a tényekre.

Csejthey Jenő – Eugène Csejthey – magyar származású brüsszeli műgyűjtő közel negyven újabb darabból álló, reprezentatív Gyarmathy-kollekció tulajdonosának mondhatja magát. A barátság avatta mecénássá a korábban inkább az irodalom, a dzsessz, az utazás és a lótenyésztés iránt érdeklődő gyűjtőt, vagy fordítva: a pompás magánmúzeum gazdája került közeli kapcsolatba a festővel? – nem tudjuk. Nem is döntő az új kötet szempontjából. A döntő az, hogy a Gyarmathy-tenger (és a XX. századi képóceán) e szigetét Várkonyi György föltérképezte számunkra, a Jelenkor Kiadó pedig – nyilván szem előtt tartva a művész pécsi kötődéseit – közreadta az igényes kivitelű kismonográfiát.

Talán nem túlzás az iménti műfaji meghatározás – a könyv szerzője ugyanis esszenciális tájékoztatást nyújt a nagy formátumú életmű ihletéseiről és átfogóbb eredményeiről is. Az absztrakció mesterét láttatja, aki a XX. századi ember jellegzetes kérdéseit tette föl magának, de nem feledkezett bele az univerzális hontalanságba, hanem ritmusból, fényből, koloritból alkotott saját világot. Elméletileg is megalapozta, a kényszerű csend éveiben is formálta azt, amire Piet Mondriantól, Max Billtől, Kállai Ernőtől a magyar „bauhauslerekig", az Európai Iskoláig oly sok előd, barát, vitatárs indította.

Gyarmathy egyéniségéről, alkatáról szívesebben olvasnánk itt többet is. Szerencsére beszédesek a derűsen pipázó ősz mester otthonának – és/vagy műtermének? – enteriőrjei. A 15. oldalon álló fotográfia például távoli kontinens(ek) szoborhírnökeit sorakoztatja föl egy eklektikus jelvénygyűjtemény háttere előtt (és a látványt uraló három mértani alakzat szinte hajszálra ugyanebben a rendben tér vissza az *Afrikai ég* című, kék-sárga tónusú vásznon); a Herbert Read-féle modern festészeti és szobrászati összefoglalók mellé helyezett koponya és homokóra régebbi évszázadok jelképes *csendéleteit* asszociáltatja egy ízig-vérig modern művész munkásságához, a 22. oldal házi dzsungele pedig a népművészet pingált flórájával határos.

Ebből a belső térből kell kitekintenünk magunknak is *A város fényei* esti-éjszakai, neonos villódzására, a *Növekedés* átlósan fölcsapó pirosaira, a *Különböző halmazállapotok találkozása* kiáltványszerű képi elrendezettségére. *Gondolatok a térről* – ez a cím szinte mind a harminc itt reprodukált művet titulálhatná. Valamennyi ecsetvonás, szín, forma a halmaz, a tér, a mindenség, az egész irányába fejlődik; a mikrolétezés organikusan mossa át magát a planéták makrovilágáig. Csupa nonfiguratív, testetlen-anyagtalan szépségű ábrázolása a lebegő és mégis kétségtelenül konkrét Megnevezhetetlennek.

Ugyanakkor az absztrakciók szituációkká, sőt történetekké is visszasűrűsödhetnek – attól függően, ki miként meditál és álmodik együtt Gyarmathyval. A *Súlytalan* című kép például fénypontok és színnégyzetek félkörívesen futtatott karéjában egy szintén elemeiből kiépülő gömböt táncoltat. Egy kis pointillista beleérzés, egy kis mesélőkedv – s ez máris egy opera vagy nagyszínház páholysora, több emelet arctalan publikumával, középpontban a hatalmas csillárral.

Ha ember nélkülinek érezné valaki Gyarmathy színekké, szerkezetekké, szervezetekké elvont képzeteit, ezzel a megközelítéssel az egyes emberekből összetevődő közösséget, közönséget is beleláthatja a festménybe. Aztán megdörzsölheti a szemét, hogy jöjjön újra a káprázat: *Horizontális áramlás. Vertikális ritmus,* és csepp, közeg, halmaz, ég, planéta, planéta, planéta.

(tarján)

Várkonyi György:
Gyarmathy
Jelenkor Kiadó.
72 oldal + 30 színes reprodukció,
kötve 442 Ft.

GYARMATHY TIHAMÉR

1993/1.

Az újságíró Karinthy

Richtig bácsi mindent szó szerint vesz. Rögtön hóna alá vágja a hőmérőt, ha megkérdezik, hogy van. Revolvert és furkósbotot visz magával, mondván, neki a tárgyaláson gondoskodnia kell védelemről. Ha tanácsot adnak neki, hogy neurológushoz menjen, akkor nem is megy urológushoz, hanem gyerekorvoshoz. Richtig bácsi, aki elől mindig átviszik az értelmet, rokona a Karinthy-műben Bezzegéknek és édestestvére Háth-Bizony Jánosnak, akit majdnem olyan nehéz elviselni. Pont olyan reménytelen vele zöldágra vergődni, mint Hacsekkal. De hát hogy lehetne, amikor Fenyő Miksától követeli a feleségének felírt fenyőfürdőt.

Karinthy Frigyes 1933-as tárcasorozata a legkisebb pesti emberről, a legnagyobb balekról, Richtig bácsi kalandjairól, bővelkedik telitalálatokban. Az a gyanúm, hogy erősen fel tudná futtatni a példányszámot, ha manapság jelennének meg frissen ezek az írások valamelyik hírlapban.

Persze, a sorozat legkisebb darabja is ízig-vérig Karinthy. A szóviccek petárdáinak elpukkanása után teret enged mindent átfogó relativizáló szemléletének. Iróniája a képes beszéd képtelenségeitől indul, de eljut a legkegyetlenebb szatíráig. Természetesen sosem a kicsi, a gyerek, a szegény, az elesett individuumokat veszi célba.

Richtig bácsit először kinevetjük, azután rémesen kifáraszt bennünket, végül, ha még egyáltalán bírjuk szuflával, ráébredünk mély szimpátiánkra. Hiszen mi is ilyen kiszolgáltatottak vagyunk mind, csak elhallgatjuk történeteinket, melyeknek egy bizonyos pontján mindig ott áll ez a szó: richtig . . .

A tárcaíró Karinthy talán ujjgyakorlatnak tarthatta ezt a sorozatát, melyben alkalma nyílt napi politikai és közéleti aktualitásokat kedvelt szituációja, Richtig bácsi váratlan felbukkanása ürügyén kommentálni. De nyoma sincs aránytévesztésnek, Richtig bácsi általában csak legyint a világpolitikai fejleményekre, inkább visszatér sóhivatali élményeire, és rögtön indul pasztörizálni a fejsze nyelét, mert veszett.

Karinthy, a tárca- és hírlapíró, legyintett is meg nem is. A kötet paródiákat közlő ciklusában olvasható egy figyelemre méltó cikk. Karinthy 1912-ben – ekkor jelent meg első önálló kötete – tollhegyre tűzte, hogyan íratja meg vasárnapi tárcáját négy különböző irányzatú lap ugyanarról az eseményről. (Milyen szívesen olvasnék ma is ilyet!) Bár a kivitelezés nem kifejezetten gondos, nem is túl sikeres, módot ad néhány következtetésre.

Karinthy az újságíráshoz pontosan úgy viszonyult, mint a nagybetűs Irodalomhoz: paródiák segítségével sok mindenki bőrébe belebújt, de mindegyiket levedlette. A próbálgatás mellékterméke: félelmetes hírneve. Végül a lehető legdísztelenebb, egyszerű öltözéknél maradt, a tiszta gondolat apostola akart lenni. Ebből a paradoxonból – a csak az igazat akaró szépíró – sorra jött a többi. Érdekes, hogy már 1910-ben azt nyilatkozta, írói terveivel megvárja, „mit akarnak írni a többi írók", majd csak azzal foglalkozik, amit nem lehet, amit mások nem tudnak megírni. De mindig újra visszatért ahhoz, amit mások megírtak, még 1936-ban is közöl olyan paródiát, mely fölé legelső cikkeinek, a kezdő írónak mottóját írja.

Tárca, paródia, kroki: jelentős részét teszik ki az újra felfedezett Karinthy-írásoknak. Néhányról biztosan tudható, hogy megjelenésének körülményei tartották vissza szerzőjüket a kötetben való újrapublikálástól. Például a meglehetősen kíméletlen *Az Istennő mint író is* . . . című paródia, mely ugyan *Az Újság* hasábjain jelent meg, de a szerző *A Toll*-ban volt kénytelen miatta magyarázkodni. *A Toll* közölte Fedák Sári cikkecskéjét 1914-ben, ezért itt olvasható Karinthy kínos mosakodása, hogy nem is őrá gondolt, amikor írta . . . Azután a Fidibusz Ady-száma, mely a *Nyugat* első önünneplésének fonákságait, az Ady-szám zsenikultuszát, az egymás kezét fogva vagyunk bátrak attitűdjét kritizálta. És ez az első ismert önparódia is („Edy Andrát csak nekem szabad érteni"), mert Karinthy ekkor már beállt a nyugatosokhoz, és ő is írt az Ady-számba.

A kötet legegyenletesebb és számomra legizgalmasabb része a második ciklus. Karinthy a hírlaptudósító, a reporter (ejtsd: reporter!), a par excellence újságíró menny- és pokoljárása. A *Mennyei riport* első személyű hősének foglalkozása nem véletlenül újságíró; mestersége nem a témához a fogasról leakasztott jelmez, hanem lényegi motívum a mű egésze szempontjából. Ahogy a gulliveriádák és agyműtétének tényregénye helyszíni tudósításai is a napi kenyérkeresethez szokott, penzumban és lapzártában edződött zsurnaliszta erényeit mutatják.

Karinthy fenékig ürítette az újságírás poharát. Persze, ezt eddig is tudtuk. Csak elhessegettük a mélyebb megközelítést azzal, amire ő egy életen át így hivatkozott: „Pillanatnyi pénzzavar". De most elolvashatjuk személyes élményeiről szóló beszámolóit a hadirokkantak kórházáról, a vakok intézetéről, a „nyomorék" gyerekekről, a képességvizsgáló intézetről, a vasúti szerencsétlenségről, a gyilkossági per tárgyalásáról, és a tömeggyilkos áldozatainak boncolásáról.

Nem véletlenül hivatkozik megmártózására egy későbbi írásában, hogy ő megjárta a poklok bugyrait. És szárnyalni tudott, amikor ilyen koncentrált adagban szippanthatott valóságot. Nem csak a tárgyat, helyszínt, szereplőket figyelte árgus szemekkel, minden részletre érzékenyen, hanem magát is. Undorát, visszahőköléseit, hirtelen támadó, néha alattomos közönyét vagy részvétét műszerként regisztrálja tolla. Ezek a cikkek sosem ragadnak le a beszámoló, a leírás szintjén, hiszen írójuknak az elindult, terebélyesedő, vagy éppen bukfencet vető gondolatmenet, eszmefuttatás jelentette a legtöbbet.

És ezek a befejezések már nem taníthatók az újságíró-iskolában, mint a tudósítás műfajának ismérvei; ebben Karinthy túlszárnyalta példaképét, Szamosi Armandot is, „aki mindent személyesen csinált végig, amit meg akart írni, hogy hű és átélt képet adjon az olvasónak". Vagy ahogy később könnyedén, karinthys öniróniával leírta: „Az író a világ tanúja, ahogy a minap meghatároztam."

(zipernovszky)

Karinthy Frigyes:
Kísértetek és szellemek
Válogatás az író kötetben még nem publikált műveiből. Válogatta: Urbán V. László. Pannon Könyvkiadó. 240 oldal, fűzve 192 Ft.

Könyvek Magyarországon

Készül a hazai Books in Print

A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagvállalatok vezetőiből álló Igazgató Tanácsa, mikor elfogadta a szakmai céh középtávú programját, A magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem versenyszabályainak kidolgozása mellett alapvető fontosságú célként határozta meg egy olyan könyvszakmai tájékoztató kiadvány rendszeres megjelentetését, amilyet a fejlett könyvpiaci országokban *Books in Print* néven ismernek. Úgy vélték, hogy a könyvkiadóknak, a könyvkereskedőknek, a könyvtárosoknak és magánvásárlóknak egyaránt hiányzik egy olyan forrás, amelyből biztonsággal tájékozódhatnak a könyvpiacon fellelhető kiadványokról.

Ezért a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése és a Századvég Kiadó — az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjának szakmai segítségével — 1993. ünnepi könyvhetére megjelenteti a *Könyvek Magyarországon* című kötetet, mely tartalmazni fogja mindazon könyvek adatait, amelyek 1992. december 31-én forgalomban voltak.

Minden, a kiadók, kereskedők raktári, bolti készletében elérhető mű adatait közli a kötet, a kiadás évétől függetlenül.

A tervezett kiadványban a könyvek bibliográfiai adatai mellett a forgalmazó vagy készletező céget is feltüntetik. A szakrendi elrendezésű adattárhoz szerzői és cím szerinti betűrendes mutató társul. A függelék a könyvpiac szereplőinek (kiadók, kereskedők) legfontosabb adatait ismerteti.

A kötet második részében az Általános Könyvjegyzék 1992 lesz, a már ismert adatokkal és az ismert felépítésben.

A kiadványban való szereplés ingyenes, egyetlen feltétele, hogy a könyvpiac jelentős szereplői adatszolgáltatásukkal hozzájáruljanak a kiadvány elkészítéséhez.

A következő adatokra van szükségünk:

1. A boltjukban (raktárukban, kiadójukban) levő könyvek listája. A könyvek azonosításához számunkra elegendő, ha a szerző és a cím feltüntetése mellett közlik a kiadás évét.

2. A kereskedelemmel foglalkozó munkatársuk neve és telefonszáma.

3. Melyik egységükben találhatók — hozzáférhetők — a kiadványaik?

Az adatokat kérjük legkésőbb 1993. január 30-ig megküldeni a Századvég Kiadóba Zséli Jánosnénak.

Cím: 1015 Budapest, Csalogány u. 6—10. III. em. 134.

Telefon és fax: 20-10-384.

Kérjük, kérdéseikkel a fenti telefonszámon jelentkezzenek.

Zentai Péter László
igazgató

Győry Erzsébet
főszerkesztő

Gyurgyák János
igazgató-főszerkesztő

A fejlesztések éve következik

Látogatóban Siklós Csaba közlekedési miniszternél

Összegző és előretekintő beszélgetésre kértük Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztert. Az interjú során szinte valamennyi terület értékelésekor sikerek és balsikerek egyszerre villantak föl, eredmények és felemás megoldások váltogatták egymást. A tények azonban azt mutatják, hogy a hosszas készülődés, a sok verejték, az átmeneti kudarcok után végül az eredmények, a sikerek kerültek túlsúlyba.

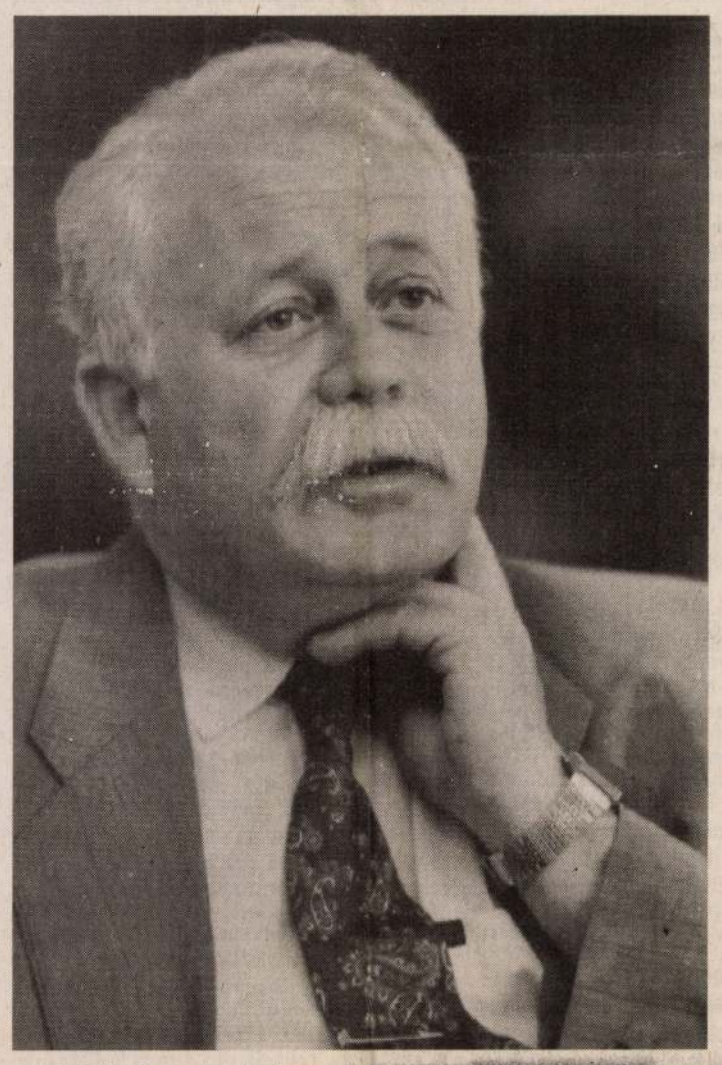

– Kezdjük a beszélgetést a tárca legutóbbi sikerével, a Malév privatizációjával, illetve az Alitaliának történő részleges értékesítésével. Amíg ide eljutottak, bőven érte kritika is az ügy érintettjeit. Mi a véleménye erről?

– Ha visszagondolunk egy-két évvel ezelőtti érzéseinkre, szándékainkra, akkor azt mondhatjuk: nagyobb reményekkel vártuk 1991-et, majd 1992-t. Időközben azonban mindinkább világossá vált, hogy nagyon súlyos örökségünk rendbetétele nem egyszerűen csak pénzkérdés. Az átalakító munka számos nehézséggel, konfliktussal jár, ez természetesen forrása sikernek és kudarcnak egyaránt. Ha az egyes folyamatokat értékelni kell, akkor a végeredményből érdemes kiindulni, ez a leginkább alkalmas a minősítésre, és pontosan megmutatja, hogy a megannyi felemás érzés közepette azért az eredmények a meghatározók.

– Ön a Malév–Alitalia szerződés ünnepélyes aláírásakor a két ország közötti együttműködés szélesebb aspektusairól beszélt. Mennyiben segítheti elő ez a szerződés továbbiak létrejöttét az olasz partnerekkel?

– Vannak bizonyos megállapodások, amelyeknek kisugárzása lényegesen nagyobb, mint amelyet önmagában a szóban forgó kapcsolat megtestesít. Ilyen kapcsolat a tárca területén több is van, közülük az egyik legjelentősebb – kétség kívül – a repülés, a légiforgalom. Már csak a romantikája miatt is, hiszen a repülést az emberek kezdettől fogva csodálattal szemlélik. Egy ilyen jelentőségű üzlet mindenképpen jelzés a hasonló befektetési gondolatokat fontolgató külföldi tőke számára. Figyelemfelhívás arra, hogy ahová 77 millió dollárt fektetett be egy, az Európai Közösséghez tartozó ország reprezentáns vállalata, arra az országra érdemes figyelni. De fontos e szerződés azért is, mert két olyan cég kötött házasságot, amely partnerként tiszteli egymást. A Malév tehát jól irányított, eredményesen dolgozó vállalat, amely a kelet-európai piac átalakulása közepette meg tudta tartani nyereségességét. Ezzel lehetett elérni a partner cég tiszteletét, megbecsülését, végül érdeklődését az üzlet iránt.

– A vasút életében szintén krízisévként könyvelhető el 1992., amely végül – az érdekképviseletekkel való eredményes tárgyalások révén – mégis sikerrel zárult. Hiszen megmenekült a MÁV például a tömeges elbocsátások kényszerétől...

– Igen, de azzal tisztában kell lenni, hogy a vasútnak nem 1992. az igazi kríziséve. A mögöttünk levő esztendő csak következménye a sajnos, időben hosszan elnyúló hibás gyakorlatnak. Hiszen a MÁV a nyolcvanas évek kezdetétől mind fokozottabban küzd a nehézségekkel. E hatalmas vállalatnál még a szinten tartás munkálatai is elmaradtak, nemhogy az előrelépéshez szükséges intézkedéseket tették volna meg. A személyszállítás veszteségét az áruszállítás nyereségéből ellensúlyozni hivatott úgynevezett önfinanszírozó eljárás már a kezdetben bebizonyította alkalmatlanságát, ennek ellenére hosszú időn keresztül fönnmaradt. A módszer tarthatatlanságát az 1989. után kényszerűen tovább nehezülő gazdasági helyzet tette nyilvánvalóvá. Az ipari szerkezetátalakítás problémái, a termelés visszaesése, keleti kereskedelmi kapcsolataink átmeneti megszakadása s nem utolsósorban a közúti fuvarozás erősödő konkurenciája éppen az alapvető jövedelmet nyujtó tömegáruk nagy részétől fosztotta meg a vasutat. Már 1991-ben komoly kormányzati támogatással lehetett csak fönntartani az egyensúlyt, ezt 1992-ben sem lehetett mellőzni. Sőt. Már év közben számos alkalommal kellett beavatkozni a vasút gazdálkodásába. A MÁV ennek ellenére több mint tízmilliárd forintos veszteséggel zárná az évet; ez tarthatatlan. Pedig 1989-hez viszonyítva harmincezer ember vált meg a vasúttól. A cég, sajnos, nagyon alacsony hatékonyságú, jól mutatja ezt, hogy milyen észrevétlenül szűnt meg ennyi embernek a munkaviszonya. A Magyar Államvasutaknál természetesen még számos feszültségforrás van, amelyeket a hatékonyság, a versenyképesség érdekében nagyon gyorsan meg kell szüntetni. Eközben el kell végezni az elhasználódott pályák, kocsik helyreállítását, s olyan fejlesztésekbe is bele kell kezdeni, amelyek már a 21. századot idézik.

– Sokan azt mondják, hogy a szakszervezetek fellépése nélkül a kormány nem figyelt volna annyira a vasútra, s ezt a támogatást önszántából nem adta volna meg. Mi erről a véleménye?

– Ez az álláspont alapjaiban hibás. Nagyon botor az a kormányzat, amely a normális gazdasági, társadalmi lét alapjait képező közlekedési rendszerre nem figyel. Széchenyi szellemét sohasem feledve, a magyar kormány erre hivatalba lépésétől fogva különös figyelmet fordított. Más kérdés az, hogy pénz csak szűkösen áll a rendelkezésre. Bár a kormány tagjaiban megvan a szándék a tárca gondjainak orvoslására, a jövő évi költségvetés vitája viszont azt példázta, hogy a képviselők többsége kevésbé érzi át ennek a jelentőségét. Szomorúan kell megállapítanom, hogy alig akadt honatya, aki az infrastruktúra erőteljesebb támogatása mellett érvelt volna. Talán látványosabb sikert hozhat az egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális célokért való kiállás, a munkanélküliség, az önkormányzatok erőteljesebb támogatása melletti érvelés. Persze, a világon mindenütt hasonló a helyzet. Amíg a képviselők nem úgy nyernek mandátumot, hogy egy-egy infrastrukturális ügy sikerre vitelét tűzik ki célul, addig ezek a területek – akarva-akaratlanul – hátrább sorolódnak. Még akkor is, ha elsődlegességükkel egyébként mindenki egyetért. Hiszen – egyebek mellett – ez adja meg a gazdaság fejlődésének az alapjait, az idegenforgalom fellendülésének, az elmaradott térségek felzárkózásának esélyét. Az infrastrukturális fejlesztések nagy hátránya viszont, hogy lassan készülnek el, nagyon sokba kerülnek, s a hatásuk sokszor csak évek múlva érzékelhető igazán. Sokan pedig inkább a gyorsan kivitelezhető, látványos megoldást hozó ügyek mellé állnak szívesebben.

– Másutt gyosabban lehet glóriát szerezni?...

– Pedig ez is hoz glóriát. Elég csak az útalapra gondolni. Azt tapasztalom, hogy például a benzinárban megjelenő útalapot megértően veszi tudomásul az autósok többsége. Látja, hogy a forintjaiból városi elkerülő szakaszok épülnek meg, réges-régen várt hidat avatnak, hitelekhez jut a tárca, amelyekből végül kényelmes, biztonságos, gyors és nem utolsósorban környezetbarát úthálózat épülhet ki, amelyből közvetlen előnye származik azoknak, akik a legtöbbet fizettek érte, az autósoknak. Igy juthatunk el oda, hogy kevesebben vesztik életüket, szenvednek maradandó sérüléseket: ez a legfontosabb valamennyiünk számára.

Lassú, de következetes munkának lesz az eredménye az is, hogy olyan egymásra épülő közlekedési rendszere legyen az országnak, amely – Széchenyi gondolatával – mint testben az erek, élővé teszik a szervezetet.

– A távközlés szintén nem könnyű területe a tárcának. Az óév sikere a megalkotott távközlési törvény. Ugyanakkor sokan vallják, a törvényalkotás elnyúló folyamata tetemes veszteséget okozott. Ön hogy látja mindezt?

– A kérdésben rejlő igazságot el kell ismerni, jóllehet a helyzet ennél lényegesen komplikáltabb. A látszat ellenére sokat léptünk előre ezen a területen is. Sor került 450 millió dollár hitel felvételére, melynek segítségével nagyarányú fejlesztés indult meg. Ennek eredménye, hogy az 1991-ben 130 ezerrel, 12 százalékkal nőtt a telefonvonalak száma (a korábbi években 4-5 százalékos volt a fejlődés). Az ütem az idén is folytatódott, s jövőre sem csökken. A koncentrált munka megteremti az alapot arra, hogy megduplázódjon a honi telefonállomások száma, s az 1990-es 12 évi várakozási idő 1996-ra egy évre zsugorodjon. Ez hatalmas dolog, s jótékony hatását szerencsére mind több helyen érzik.

A törvény valóban lassabban született meg a vártnál. A csúszás elsősorban a rendkívül sokféle érdek ütközéséből fakadt. De a filozófiaváltás előtt álló országok rendre lassan alkották meg idevonatkozó törvényüket. Ez mutatja, hogy demokratikus módszerekkel időt vesz igénybe a jogalkotás. Diktatórikus eljárással bizonyára hamarabb lett volna törvényünk, de nem biztos, hogy valamennyi érdek igényének meg tudott volna felelni. Ez természetesen így is lehetetlen, de mindenesetre meg kell kísérelni az érdekek egyeztetését. Ellenkező esetben nem várható, hogy az érintettek a tőlük telhető legtöbb tudást, energiát adják a közös munkához. Épp a közös megegyezés érdekében vontuk vissza az eredeti törvénytervezetet. S azt gondolom, a nagyszámú igen szavazat jól mutatja, hogy példaértékű volt az előkészítés, érdemes volt rászánni az időt egy korszerű törvény kodifikálására. Bizonyos vagyok abban, hogy az időbeli veszteség más csatornákon sokszorosan meg fog térülni.

– Szóljunk a vízügyi területről is, amelynek képviselőit az év során legtöbbször csak vizeslobbyként emlegették, leginkább Bős miatt.

– Tudomásul kellene venni, hogy Bős esetében politikai döntés született, amelyet az érintett terület szakembereinek végre kellett hajtaniuk. Ezért nem lehet egy szakmát elítélni. Ha csak a szintén politikai nyomásra elindult eocén-programra utalok, látható: más területen is születtek rossz döntések. A lobbyzás fogalmához egyébként méltatlanul tapad negatív értelmezés. Ez ugyanis alapvetően pozitív töltésű fogalom, hiszen érdekek megfelelő formájú kifejeződését jelenti. Az a szakma, amelynek tartása, önbecsülése van, igenis álljon ki az érdekei mellett. Méltatlan az a közhangulat, amely a Tiszát szabályozó, a honi árvízvédelmet, az öntözés feltételeit megteremtő, a vizek védelméért, tehát az emberi élet védelméért dolgozókat körülveszi. S ha figyelembe vesszük, hogy környezetünk védelme mennyire fölértékelődött az utóbbi időben, akkor láthatjuk, milyen nagy feladat vár a vizesekre is.

– A Postát is érték kemény bírálatok az idén, elég csak a hírlapterjesztés körüli visszásságokra utalni...

– Az új törvény bizonyos mértékig oldja a Posta monopolhelyzetét. Ez a hírlapterjesztés esetében azt jelentheti, hogy a Postának is hatékonyan, jól szervezetten, tehát versenyképes minőségben és áron kell dolgoznia. Ugyanakkor azt is el kell fogadni, hogy minden szolgáltatást, így a lapterjesztést is értékén kell megfizetni. A szolgáltatás minősége azonban az emberektől függ. A költségvetés támogatja a Postát. Ha szerényen is, de hozzájárul ahhoz, hogy lehetőség szerint minél jobb feltételek között menjen a munka. Ehhez viszont az kell, hogy valamennyi postás érezze: az állampolgárok megfizetik e szolgáltatásokat. Forintjaik ellenében joggal várnak kifogástalan kiszolgálást.

– Ön egyszer úgy fogalmazott: 1993-ban feltúrjuk az országot, utalva a jövő évi fokozott ütemű fejlesztésekre. Hogyan foglalható össze: milyen fejlődés várható 1993-ban a közlekedési tárca területén?

– Amikor ezt mondtam, sokan meghökkentek rajta, kérdve: mire alapozom mindezt. Nos, azokra a készülőben lévő tervekre gondoltam elsősorban, amelyeket azóta befejeztek, azóta már sikerült értékesítenünk őket, megvalósításukhoz befektetőket találnunk. Ezek közé tartoznak például az életbevágóan fontos autópálya-építkezések. Megindul a munka az M1, az M3, az M5 vonalán, meghirdetjük továbbá az M7 továbbépítésének pályázatát. Megindul a szekszárdi Duna-híd, a cigándi tiszai átkelő építése. Új Dunahídra hirdetünk meg tendert Dunaújváros térségében. Megindulnak út- és hídrehabilitációs munkálatok.

A vasúton belül is jelentős fejlesztés várható. Az év második felében megkezdődhet az építés a Hegyeshalom–Budapest s a Budapest–Kelebia vonalon. Koncessziós alapon, kétszáz kilométer hosszban, vasút-villamosítási és pályaépítési munkálatok indulhatnak. A Ferihegyi repülőtér fejlesztését ugyancsak koncessziós alapon végezzük el. A 400 millió dollár értékű munka rendkívüli jelentőségű, szintén üzenetjellegű beruházás lesz. A küszöbön álló kormánydöntések értelmében több helyi repülőtér hasznosítása is véglegesen megoldódik.

Dunai kikötőépítések pályázata, a Volán vállalatok autóbuszparkja rekonstrukciójának megkezdése szintén szerepel a feladatok között.

– Még az idei év sikerei között szerepel a magyar műholdas televíziózás megindulása, amelynek első műsornapja éppen ma lesz. A műszaki feltételek megteremtésében a sokáig szintén tárcavállalat, az Antenna Hungária játszott fontos szerepet. Mit jelent ez a miniszter számára?

– Nagy boldogságot, hiszen így a Kárpát-medence összes magyarjához módunkban lesz szólni. Bemutatni mindazt, ami az átalakulóban lévő gazdasági, társadalmi viszonyok közepette itthon történik. Bemutatni azokat az eredményeket, amelyekre a határokon kívül is büszkék lehetünk, s amelyekből távol az anyaországtól is erőt lehet meríteni.

– Siklós Csabának egyébként mit testesít meg a karácsony?

– Mielőtt erre válaszolnék, hadd ragadjam meg az alkalmat, hogy az Új Magyarország nyilvánosságát fölhasználva megköszönjem a tárca területén dolgozó több százezer munkatársamnak, hogy a szűkös anyagi lehetőségek közepette, nem kis erőfeszítések árán, működésben tudták tartani a létfontosságú közlekedési, hírközlési, vízügyi rendszereket. Ezzel is kifejezve, hogy szolgálni akarják az országot. Remélem, nekik is békességet és boldogságot hoz a karácsony. S erősíti az egymás megbecsülésébe, szeretetébe vetett hitet. Hinni kell abban, hogy jobban meg fogjuk érteni egymást. Csak így tudunk eredményesen dolgozni egyéni és közös nemzeti céljainkért.

Horváth K. József

Ólommentessel olcsóbb

Új benzinárak

A parlament döntése értelmében a jövő év elejétől megváltozik az üzemanyagokat terhelő fogyasztási adó és az útalap mértéke. Ezért január elsejétől az Áfor, illetve az új, MOL 2000 töltőállomások az ólmozott motorbenzineket literenként 5 forinttal, míg az ólmozatlan benzineket 4, illetve 4,50 forinttal drágábban árusítják. A gázolaj és az ipari tüzelőolaj fogyasztói ára 14,50-nel, a háztartási tüzelőolaj ára pedig 1,50 forinttal emelkedik – jelentették be a MOL Rt. vezetői a cég tegnapi sajtótájékoztatóján. Januártól tehát a 98-as oktánszámú ólmozott motorbenzinért 74 forintot, a 95-ös euroszuper és a 92-es ólmozott benzinért egyaránt 71 forintot, a 91+1 oktánszámú „euronormálért" pedig 69 forintot kell fizetni literenként. A gázolaj új fogyasztói ára 60 forint lesz, az ipari tüzelőolajért 59, a háztartási tüzelőolajért pedig 22 forintot kell fizetniük a vásárlóknak. (Az „áfásítás" külön nem befolyásolja az árakat.) **Dóczy**

Adomány rászorulóknak

Karácsony alkalmából a BGA Kft. vezetői és munkatársai úgy döntöttek, hogy adományukkal fejezik ki együttérzésüket azokkal, akik nehezebb körülmények között élnek. A Napközben című rádióműsornak, illetve Demeter Ervinnek, az MDF budapesti frakcióvezetőjének közreműködésével eljutottak Antal János lelkészhez, aki az Észak-Budai Kolping Közösség vezetője, és sok ezer békásmegyeri ember lelki támasza. Ő gondoskodik arról, hogy a hatvan kiló hús és a 200 adag gastrofol sertéspörkölt megfelelő gazdákra találjon. Felvételünk tegnap készült, amikor Antal János átvette Horváth Ferenc igazgatótól az adományt

Talum Attila felvétele

Mi is őriztük Európa szellemiségét

Találkozás Andrásfalvy Bertalannal

Mondhatnánk azt is, hogy szándékosan választottuk a helyszínt és az alkalmat, a Magyar Néprajzi Múzeumot s a Jó tanuló, jó sportoló kitüntetés átadását a beszélgetéshez. Andrásfalvy Bertalanhoz, a néprajztudóshoz bizonyára sok más intézménynél közelebb áll a magyarság tárgyi, szellemi néprajzát kutató, bemutató intézmény, ahogyan egyetemi oktatóként szívéhez közel állónak érzi a fiatalokat is. Meg is fordíthatjuk persze a dolgot, mondván, a kulturális és oktatási miniszter számára a magyar tudomány, a múzeológia, az oktatásügy soksok baját idézi meg a helyszín és az alkalom. A valóság viszont az, hogy a külföldi utazások, parlamenti ülések és minisztériumi tanácskozások körforgását itt és most nyílt alkalmunk megszakítani néhány kérdés és válasz erejéig. Mindenesetre a miniszter fiatalokat köszöntő beszédében olyan gondolatok hangzottak el, amelyek mind közoktatás, mind a közművelődés egésze szempontjából fontosak.

– Miniszter úr konkrétan, de úgy vélem, képes értelemben is az ép test, ép lélek gondolatáról szólt, pontosabban arról, hogy törekednünk kell rá: ép testben ép lélek legyen, hiszen adottságairól senki nem tehet. Az akarat, az összefogás, a saját hátrányos helyzetünkkel kapcsolatos kétségek legyőzése azonban lehetővé teszi, hogy eljussunk a teljes élethez. Valóban eljuthatnak ide azok a fiatalok, akiknek képviselőit az imént köszöntötte?

– Ha az iskolai nevelőmunka lehetőségeit, a hamarosan a törvényhozás elé kerülő közoktatási törvénytervezetet nézem, azt mondhatom, igen. Ami a mai alkalmat illeti, emlékeztetnék rá, hogy *Klebersberg Kúnó* kultuszminiszterként, igen bölcsen, elrendelte a mindennapos testnevelést. Ma a fiatalok idejéért sokféle szak vetélkedik, s azt hiszem, a nemzeti alaptantervben útmutatást kell adnunk az arányokat illetően. Igen-is sokkal többet kell a képességek fejlesztésével foglalkozni az alsó tagozatban, jobban kell alapozni a játék nevelő erejére. Ügyelni kell az egészséges gyermek óriási igényére a mozgás iránt, azt ki kell elégítenünk sporttal, tánccal, játékkal, természetjárással – de az érzelmi nevelésre méginkább szükség van; ez összefügg az előbbivel. Ahogyan a fogalmi nyelv a tudományokkal, ugyanúgy szorosan összekötődik a fiatalok érzelmi világa a maga nyelvével, a művészetekkel. Nem mondhatunk le arról, hogy tökéletesen birtokolják ezt a nyelvet, ellenkező esetben valójában arról tennének le, hogy önmaguk megismeréséhez közel jussanak.

– Az oktatási törvényben nyilván világosan megfogalmazódnak majd a pedagógia korszerű elvei. A nehézség mintha azután jönne: honnan támadnak azok a jó szakemberek, akik az elveket a gyakorlatba ültetik át?

– Igen, a nagy gondok a törvény végrehajtásában jelentkeznek. Nyilvánvalóan olyanokat is be kell majd vonni az oktatásba, akiknek a munkájáról eddig lemondott az iskola: művészeket, népfőiskolai szakembereket kell megnyerni, hogy a gyerekek saját népük művészetét megismerjék. Ezzel kapcsolatban azonban még ma is sokakban él valamiféle ellenérzés. Pedig nem holmi olcsó magyarkodásról van szó, hanem arról, hogy a testedzés, a sport, a népművészet, a tánc és a népdal olyan alapérték, amelyről nem mondhatunk le a fiatalok érzelmi világának és így teljes emberré formálásának érdekében. Hiszen ma már nyugodtan megfogalmazhatjuk: Európa nem fejletlen ugyan anyagi, gazdasági tekintetben, lelki, érzelmi szempontból azonban sokan szenvednek hiánybetegségekben. *Konrad Lorenz* szépen fejti ki utolsó könyvében, milyen toleráns az az ember, akiben van empátia, akinek gazdag az érzelmi világa. Ma mintha száműznénk a testi erőfeszítéseket és az érzelmi hullámzásokat az életünkből, míg régen megéltük az örömöt és a gyászt, ma igyekszünk távol tartani magunktól mindent, ami kellemetlen, testi és lelki erőfeszítésre kényszerít – ezzel azonban magát a közösséget tartjuk távol.

– Ez mintha Európa szegényebb keleti felén igazabb volna, mint a gazdag nyugatin. Mintha a kultúra, a művészet, benne a népművészet, a hagyomány itt képtelen volna arra, hogy összekössön, inkább elválaszt egymástól népeket. Ezt ön néhány hete Kolozsvárott, az erdélyi magyar színjátszás kétszázadik évfordulójára emlékező ünnepségeken is tapasztalhatta.

– Az identitás hiánya okozza ezt. Korábban évszázadokig minden értéknek, eseménynek megvolt a maga sajátos kifejeződése. Majd az elmúlt fél évszázadban mindent, egyházakat, ünnepeket, szervezeteket, közösségeket szétvertek. Nem véletlen, hogy az egymás elleni gyűlölet éppen az erőszakos egységesítés után lángol fel. Szarajevóban évszázadokon keresztül három nemzetiség élt egymás mellett...

– Kolozsvárott is...

– Az erdélyi demokratikus hagyományokon nevelkedő kolozsváriak többsége a statisztika szerint a demokratikus haladásra szavazott. Többnyire azok szavaztak ellene, akiknek nincs igazi identitástudatuk, nem éltek itt évszázadokon át együtt, s akik talán a lelkiismeretüket sem érzik igazán tisztának. Igen sokan vannak ilyenek is, de nem szabad elfelednünk, hogy a demokratikus gondolkodású románságnak *Funar* polgármester és a hozzá hasonló vezetők igen nagy gondot testesítenek meg, tudják, hogy az egész népet kompromittálják, de, legalábbis egyelőre, nem mernek határozottan fellépni ellenük.

– Kolozsvárról beszél most, vagy a bukaresti politikusokról, akik közül jó néhánnyal alkalma nyílt találkozni a Duna-menti országok kulturális minisztereinek éppen a román fővárosban rendezett találkozóján is?

– Az új román kulturális miniszterrel a többi között e soknemzetiségű térség közös kultúrájáról beszélgettünk, a sokszínűségről, amely egyébként a tanácskozás egyik vezérlő gondolata volt. Bajorország, Ausztria, Szlovákia, Magyarország, Horvátország, Románia, Bulgária, Moldávia, Ukrajna képviselői fogadták el a nyolcpontos nyilatkozatot, amely szerint Európa lényege a sokszínűség, a pluralizmus, hiszen a kontinens kultúrája éppen úgy nyugszik az íreken, baszkokon, mint mondjuk a franciákon. Aki tehát a sokszínűséget tagadja, Európa lényegét tagadja. Az előrelépés szempontjából a legfontosabb dolgok egyike egymás kölcsönös jobb megismerése, az előítéletek, hazugságok felszámolása, a csere, a kölcsönös mozgás, a megismerés, hiszen akit ismerek, azt már aligha tudom gyűlölni.

– Ami a megismerést illeti, ebből a szempontból nemrégiben a Távol-Keleten szerezhettünk kellemes tapasztalatokat, hiszen Japánban igen kedvezően fogadták a magyar művészet hírnökeit.

– Az igen távoli országokba látogatva, mintegy tükörben szemlélve ismeri fel az ember a maga kultúrájának értékeit. A japán és a magyar kultúra nagyon eltér egymástól, de valóban meglepően erős szimpátia nyilvánult meg irántunk. Tény, hogy Kelet-Európában ma Oroszországra és Magyarországra figyelnek a leginkább. Kapcsolataink tovább mélyülnek, ahogyan ezt az oszakai egyetemen induló magyar nyelvoktatás is jelzi. A kultúránk iránti érdeklődés tágabb összefüggésrendszerbe ágyazódik, hiszen megbízható gazdasági partnernek is tartanak bennünket, s nem ítélik elhanyagolhatónak az 1956-os forradalom világtörténelmi jelentőségét s a vasfüggöny lebontásában vállalt szerepünket sem. A kedvező megítélést ki kell használnunk, mert elmondhatjuk, hogy a japánok ítéletei mindig igencsak komoly megfontolás után születnek.

– Ezek szerint kevésbé megalapozottak az önmagunkról szóló ítéletek? Azaz: nem becsüljük-e le a magyar kultúra értékeit és lehetőségeit?

– Egy bizonyos leértékelés megfigyelhető. Az elmúlt évtizedekben bizonyos értékek előtérbe kerültek, mások háttérbe szorultak. A japánokra *Kodály, Bartók*, a táncházmozgalom gyakorolt nagy hatást. Nem új dolog ez persze, magam például a nyolcvanas évek elején is találkoztam népzenei táborban japánokkal. Tanulni jöttek.

– Mondhatjuk-e az érdeklődésre, a sok kitűnő, lelkes szakemberre gondolva, hogy a sokszínűség, a nyitottság jegyében napjainkban születik meg az új magyar kultúra?

– Nem születik, az van, csak olykor búvópatakként létezik. Néha szégyenlős, mert tart az igaztalan támadásoktól. Nemrégiben egy ismerősöm például a gyermekére ráadta a régi Bocskai-ruhát, ezt az igen szép, hagyományos viseletet, mire természetesen akadt valaki, aki megkérdezte: csak nem vagy te is antiszemita? Aki ezt kérdezte, az nyilván nem tudta azt, hogy Magyarországot mindig a tolerancia jellemezte, hogy, amint azt nemrégiben a Magyar Zsidó Kulturális Társaságban tartott előadásomban magam is hangsúlyoztam, míg a franciáknál a 18. század végén, a nagy foradalom emancipálta a zsidóságot, nálunk már az Árpád-házi királyok alatt emancipálva voltak. Török pusztítás, osztrák elnyomás kellett hozzá, hogy a 19. században „utolérjük" a franciákat. Néha éppen a történelem mondatja az emberrel azt, hogy nem menetelnünk kell Európa felé, hiszen sokszor éppen mi őriztük Európát, amennyiben persze a fogalmat nem a technikai fejlődéssel, hanem egy sajátos szellemiséggel azonosítjuk. Európa eszméjének megőrzésében mi szegényen is sokszor, sokat vállaltunk.

– Szellemiség, szegénység...Karácsony előtt különös akusztikájuk van e szavaknak, áthatják, átértelmezik egymást a betlehemi jászol körüli fényességet idéző gyertyák fényében. Az ön számára mitől lesz gazdag ez az ünnep?

– A karácsonyi ige így szól: *Békesség a jóakaratú embereknek.* Ez a békesség nagyon sokszor hiányzik ma a családban, a munkahelyen, az üzleti életben vagy éppen a parlamentben, s azt hiszem, ezt kell kérnie kinek-kinek attól, akitől kérheti. De csak úgy kaphatja meg, ha megadja maga is. Ez az a dolog, amely annál jobban gyarapszik, minél többet adunk belőle...

P. Szabó Ernő

Értékrend

Egy könyv ürügyén

Hamvas Béla többször is szól róla, hogy a kultúra folyamatának megszakadása beláthatatlan roncsolódás. Hogy – így mondja – a lánc nem szakadhat meg. Nos, a bolsevista kulturális politika hosszú időn keresztül éppen a lánc megszakításán tevékenykedett: a magyar kultúra legjelesebbjei voltak kényszerű hallgatásra ítélve. A Jelenkor Kiadó (Pécs) jóvoltából most kézbe vehetünk egy könyvet *Gyarmathy Tihamérról*, a festőről, aki hosszú éveken át ugyancsak távolmaradt a kiállító termektől, de nem a festéstől. Éppen minapában vehette át a Művészeti Akadémia kitüntető oklevelét, az átadás helyszínén már könyvét is dedikálhatta. Vagyis egy jelentős művész végül is arra a helyre kerül a hierarchiában, amely megilleti és meg is illette már jó ideje. (Tavaly Kossuth-díjat kapott.) Talán nem ez a hely, hogy a könyv értékeiről beszéljünk, annyit azonban itt el kell mondani, szinte monográfia értéke van, jóllehet festészetének egyetlen szeletét tárgyalja. Hallomásból tudom, hogy a Művészeti Akadémia *Lossonczy Tamást* javasolta 1993-ban Kossuth-díjra. Úgy tetszik, ez újból olyan lépés, amelynek történeti helyreigazító értéke lehet.

Miről is beszélek?

Nyilvánvaló, hogy a magyar festészet (szobrászat) értékelésekor a bujdokló hagyományt szintúgy figyelembe kell venni, mint a harsány jelenlétet. Igaz ugyan, a nyolcvanas évekre lazult annyit a kulturális politika, hogy figyelembe lehetett venni az aktuális mozgásokat, áramlatokat s főként divatokat, ezek szerves beépítése a magyar kultúrába már amiatt is akadozott, mivel előzmény nélkülieknek, levegőben lógóknak tetszettek. Természetesen nem állítom, hogy a magyar művészet mindazokat az alapokat fölmutathatja, amelyek a nyugat-európai modern művészet bázisát képezik, azt azonban igen, hogy – éppen színességénél fogva – a magyar művészetnek igenis komoly emancipációs készsége van; csak éppen teljessé kell tenni ezt a képet, világossá a koordinátákat. Mélységes szomorúsággal gondolok arra, milyen méltatlan csöndben hunyt el – nem is túl régen – *Bolmányi Ferenc*, elképesztőnek tartom azt is, hogy *Magyarász Imre* hagyatéka be van börtönözve egy olyan múzeum raktárában, amelynek nem profilja az ilyesféle anyagok kiállítása stb.

Nemrég ugyancsak nagy lendülettel emlékműveket döntögettünk. Jogos igény: megszabadulni a leigázottság, a hazugság jelképeitől. De nem a művészektől, az alkotóktól kell megszabadulnunk, hiszen azoktól még várhatunk méltóságteljesebb műveket. A szobrásznak is élnie kellett; miből élhetett volna, ha nem abból, amihez ért. Így képes őt is eltartani a társadalom. A kultúra – ha tetszik. Jó lenne már, ha végre nem mindig a jóvátétel, a helyreigazítás nyűgözne bennünket, ha fölszabadultan a reális értékrendben mozoghatnánk.

Egy-egy ilyen gesztus, mint a Művészeti Akadémia elismerése vagy – ilyen ínséges időben – egy könyv megjelenése szimbolikus értékű. Gyaníthatólag nemcsak a művésznek, de személyén, művészetén keresztül a magyar kultúrának is szól. Annak a kultúrának, amely – anyagi lehetőségek híján – megint csak bujdokol, de amely – remélhetőleg – lassan kialakítja történetileg is hiteles értékrendjét, és ebben a viszonylatrendszerben méri meg eredményeit.

(fábián)

Legenda

Hegyek láncolatában ablakok szikráznak, mint megannyi csillagpont. Messzi a város, magányos fenyők, ciprusok sötét rajzában árnyék-vetületét látom a nappalnak, s a „dolgok lélekvándorlása" hírt ad az eltűnt időről.

Karácsonyok térnek vissza egy-egy elzörgő villamoson, felzúgó, majd újra fékező autóbuszon, s a reklámok – ott, távol – csillagszórók hamis tüzeivel hintik tele az emberek közönyét.

Mintha csalás volna minden: az őrizet alatt kitett arany a kirakatban, könyvek, játékok s amit közvetítenek: gazdagság, szellem, könnyedség, mint szélfelkapta papírforgó pörög a decemberi utca-pocsolyákban, hogy aztán elmerüljön a koszos vízben.

Ennyi rideg történés közt hogyne hívogatnám a gyerekkorom havas karácsonyestéit, a tenyérnyi ablakszemet a falusi házon, s az utcán csendben siető nagykendős asszonyokat megszólítva, a mesék ringató bársonyágyát.

Nagynéném ünnepi tejeskalácsot eszegetett; tört egy darabot a nagy egészből, amely friss-forrón került ki a kemencéből, bácsikám pedig megtöltötte a vastagtalpú pohárkát kékellő szilvóriummal, és felköszöntötte az ünnepet.

A szérűskerten át osontam hozzájuk, merthogy az angyalra még várni kellett. Gondoltam, addig hallhatok valami különös történetet, amelyet az öregek éltek meg, amikor még ők voltak a gyerekek. Akadt mindig meglepetés, de azt az egyetlen legendát sosem felejtem el, amit arról a titokzatos kolostorról hallottam, amely minden karácsony éjszakán gyertyafényben ragyog fel romjaiban, s az oltárhoz odaáll az egyszerű ferences barát, hogy elmondja a misét.

– Valahol az Olt vagy a Szeret, de az is lehet, hogy a Kalota partján állt ez a kolostor – kezdte a bácsikám. Az országban a török dölyfösködött, s ha rájött a rossz, hát fütyült ünnepre, békességre. Barátok éltek a kolostorban, templomuk mint a bástya cövekelt a rettentő fenyők közt. Odament a környék népe, hogy elzengedezze az angyali köszöntést: „Dicsőség, mennyben az Istennek"... Sokan voltak, igen sokan. Akkor valamelyik kontyosra rájött a fosztogatómánia a közeli várban, és társaival a kolostort nézte ki. Amikor az Urat mutatta fel a barát, éktelen lárma verte fel az erdőt, borzongott a folyó, lett a köveken vérpatak, és jajszóba fulladt az imádság...

Utoljára a miséző papot döfték át. Aztán összeszedtek minden csillogót, s tovanyargaltak a halott csillagok alatt.

Azóta esztendőnként jde gyülemlenek mind a megholtak lelkei, elkezdődik a mise, de Úrfelmutatáskor mindennek vége szakad. Azon a tájon nem lehet befejezni az éjféli misét...

Nagyot hallgattam, s félve nyeltem le a kalácsmorzsát is. Szemem előtt ordítozó törökök táncoltak, s hurító hangokat hallottam a szomszédos kertekből. Nem mertem egyedül hazaindulni. Bácsikám megfogta a kezemet, s csak ennyit mondott: – Ne félj, nem akartalak megijeszteni. Majd ha nagyobb leszel, megérted, mi ennek a történetnek az igazi valósága.

A szénakazlak közt jártunk, amikor folytatta: – Igaz volt-e? Hm. Egyképpen az. De erre majd neked kell rájönnöd.

Rájöttem, évek múlva, bácsikám már a falusi temetőben porladozott, nem mondhattam el neki. Csak sápadt kőkeresztjét simogattam. Ünnep előtt volt, fenyőágat törtem, gyertyával kihímeztem, úgy ballagtam ki hozzá a hamvazó alkonyatban. A távoli hegyekre sűrű felleg ereszkedett, zúzmara helyett fekete madarak lepték el a fákat. A Kalota mellől előző nap kaptam levelet, benne szomorú-szép ünnepi köszöntőt és egy mondatot: „Az éjféli misén majd összeér a lelkünk." Ekkor megnyíltak a szemeim: a mise pont tizenkettőkor elkezdődik – de befejeződik-e valaha is ott a Szeret, az Olt vagy a Kalota mentén...

Tóth Sándor

Pietro Cavallini: Jézus születése, mozaik, 1292., Róma, Santa Maria in Trastevere

Parancs János

József Betlehemben

ha arra gondolok Mária mire
számíthatott
mitől rettegett és József miben
reménykedett
ne feledjük a tolófájdalmak már
jelentkeztek
amikor végre befogadták őket
a külvárosi istállóba
és bábaasszonyt sem említ az írás
egyedül voltak
mint hajléktalanok valami ócska
szükségmenhelyen
se víz se fűtés csak az állatok
szuszogása büze
és szülni kellett világra kívánkozott
a gyermek
a köldökzsinórt elvágni az anyát és a fiát
tisztába tenni úgy ahogy ott lehetett
ez volt
a dolga Józsefnek mielőtt gondolhatott
volna
bármi másra evésre-ivásra pihenésre
a másnapi
teendőkre amikre úgy-ahogy fölkészült
de aztán közbejöttek
másegyéb események amelyekre még
ő sem számíthatott hiába
figyelmeztették előre
hogy nem az övé csak névleg
az isteni gyermek
ez volt József az ács akit angyal
se méltatott
arra hogy az elkövetkezendőkről
pontosan és híven
előre értesítse pedig a gyakorlati
munka rá várt

76° Anno
N. .....
L'ECO DELLA STAMPA
(L'Argo della Stampa: 1912 - L'Informatore della Stampa: 1947)
UFFICIO DI RITAGLI DA GIORNALI E RIVISTE
FONDATO NEL 1901 - C.C.I.A. MILANO N. 77394
Direttore: Ignazio Frugiuele
VIA GIUSEPPE COMPAGNONI, 28
20129 MILANO
Telefono 723.333 - Casella Postale 3549
Telegr.: Ecostampa - Milano - C/C/Postale 3/2674
LEGGASI A TERGO
LEGGASI A TERGO
859
LA REPUBBLICA
00185 ROMA
PIAZZA INDIPENDENZA 11 B
10 APR. 1977

Milano ☐

THAMER GYARMATHY
Galleria dell'Incisione
via Spiga, 33

ANTOLOGICA DI UN PITTORE ASTRATTO ungherese, che non ha pretese «costruttiviste». Nato a Pécs nel 1915, vive e lavora a Budapest, dopo aver soggiornato prima della guerra in varie capitali europee, tra cui Parigi nel '38, dove pare abbia incontrato alcuni protagonisti delle avanguardie del tempo. Strutture segnico-cromatiche di immagini astratte, composizioni di trame irregolari. Centralizzazioni prospettiche nel dipinto *Centro di radiazione*, ritmi di fughe in *Evoluzione senza fine*. (Fino al 16 aprile).

Milano ☐

GUIDO CREPAX
Galleria Angolare
Via Clerici, 13

LE 24 TAVOLE SU CASANOVA qui esposte (le stesse che compaiono nel libro edito da Franco Maria Ricci) segnano il limite estremo e forse il punto di logoramento di un perfezionismo descrittivo ormai troppo manieristico. Quella tecnica del dettaglio in frantumi che fece la fortuna del personaggio di Valentina e contribuì non poco a svecchiare e a smuovere tutto un modo di pensare il fumetto, appare qui ridotta a formula compiaciuta e quasi maniacale di un disegno immobilizzato dai suoi stessi particolari. Assai meglio, nel complesso, le 5 litografie: nitide ma ariose, felicemente mosse. (Fino al 18 aprile)

Genova ☐

MARCO GASTINI
Galleria Forma
Largo San Giuseppe, 18

ALCUNI ANNI FA era partito dal rifiuto di ogni riferimento ad immagini riconoscibili, per fare pittura solo con macchie su superfici trasparenti o su tela. Ora espone sette grandi tele e altrettanti progetti su carta. Non più macchie, ma una sottile grafia, linee minute, a mano libera, precise e rigorose nate dal lapis. C'è un ulteriore intervento col carboncino, che gioca armoniosamente, come un segno primitivo, una parvenza di scrittura (Fino al 25 aprile)

Firenze ☐

BARUCHELLO
Galleria Inquadratura
via Pancrazi, 17

QUESTE VENTICINQUE OPERE della sua ultima stagione confermano l'indirizzo di un'originale ricerca sperimentale cominciata all'inizio degli anni '60 e basata su una costante interazione tra parola e immagine. I minuscoli disegni «commentati» da scritture poliglotte, variamente articolate dal punto di vista grafico, riescono sovente a mantenere il difficile equilibrio tra poetico e politico, grazie anche alla perfetta compenetrazione del significante verbale nel significato iconografico.

Firenze ☐

FERNANDO FABULI
«Sulle rive del Mediterraneo»
Galleria De Amicis
Viale De Amicis, 169

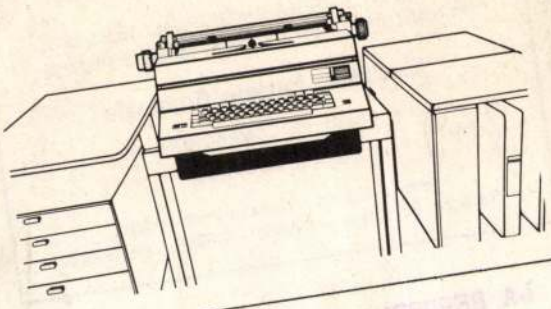

Olivetti Editor S 14
sistema elettronico di scrittura

Non una semplice macchina per scrivere, ma una macchina che scrive da sé: il sistema elettronico di scrittura Olivetti Editor S 14 porta la produzione dattilografica dell'ufficio a un superiore livello di efficienza ed economicità, con risultati di scrittura sempre impeccabili. Facilissimo da usare, scrive automaticamente alla velocità di 150 parole al minuto e senza errori i testi registrati in memoria, accettando in ogni momento correzioni e variazioni e conferendo a ogni comunicazione (circolari, lettere di vendita ecc.) il prestigio di un "originale" personalizzato.

olivetti

Akadémikus művészek

Az egy évvel ezelőtt megalakult *Magyar Művészeti Akadémia* akadémiai tagságot, bizonyító oklevelét szerdán *Attalai Gábor* textiltervező iparművész, *Ágh István* költő, *Balassa Sándor*, zeneszerző, *Bán Ferenc* építész, *Bencsik István* szobrászművész, *Bertha Bulcsu* író, *Bodonyi Csaba* építész, *Bozay Attila* zeneszerző, *Csaba László* építész, *Csete György* építész, *Csukás István* költő, *Deim Pál* festőművész, *Dobai Péter* író, *Durkó Zsolt* zeneszerző, *Eigel István* festőművész, *Farkas Ferenc* zeneszerző, *Finta József* építész, *Gerzson Pál* festőművész, *Gulyás Zoltán* építész, *Gyarmathy Tihamér* festőművész, *Gyurkovics Tibor* író, *Hernádi Gyula* író, *Jánossy György* építész, *Jurcsik Károly* építész, *Károlyi Amy* költő, *Kerényi József* építész, *Kocsár Miklós* zeneszerző, *Kokas Ignác* festőművész, *Makovecz Imre* építész, *Melocco Miklós* szobrászművész, *Mészöly Dezső* költő, műfordító, *Mezei Gábor* belsőépítész, *Páskándi Géza* író, *Pongrácz Zoltán* zeneszerző, *Sára Sándor* filmrendező, *Schéner Mihály* festőművész, *Schrammel Imre* keramikus iparművész, *Somogyi József* szobrászművész, *Szalay Lajos* grafikusművész, *Szentkirályi Zoltán* építész, *Szokolay Sándor* zeneszerző, *Szőnyi Erzsébet* zeneszerző, *Szőts István* filmrendező, *Tornai József* író, *Török Ferenc* építész, *Vígh Tamás* szobrászművész, valamint néhai *Kolozsvári Grandpierre Emil* író örökösei vehették át. A *Kodály Zoltán* születésének százhetvenedik évfordulóján megrendezett ünnepélyes közgyűlésen jelen volt *Andrásfalvy Bertalan* művelődési és közoktatási, valamint *Mádl Ferenc* tárca nélküli miniszter is. A *Magyar Művészeti Akadémia* közgyűlésének résztvevőit táviratban köszöntötte *Göncz Árpád* köztársasági elnök és *Antall József* miniszterelnök.

Gyurkovics Tibor ünnepi beszédében *Illyés Gyula*, *Tamási Áron* és *Márai Sándor* akadémiai tagságára emlékezett, és a *Magyar Művészeti Akadémia* létrejöttét úgy tekintette, mint a magyar művészet visszafoglalt bástyáit, amelyeket a sztálini években veszítettek el. Az akadémiai tagság elsősorban nem rang, nem jog, hanem felelősség a szétzilált erkölcsök helyreállítására – mondotta. Nem közvetlen, politikai vagy tanító hatású művekkel, hanem a független művészet *művészi eszközeivel* kell hatni az etikára.

(l. d.)

M. Hírlap 1992. dec. 18.

GYARMATHY TIHAMÉR

Az európaiság
ne

Arman retrospek

A

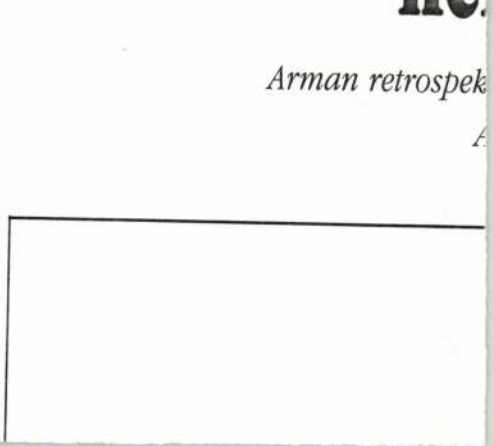

GYARMATHY TIHAMÉR

Román József: (Fel)szabadult nuvészet.
= Valóság, 1991. 7. sz. 99. p.

Sinkovits Péter

GYARMATHY TIHAMÉR

új művészet könyvek

1990

GYARMATHY TIHAMÉR

Vallomás

A kolozsvári magyar nyelvű színjátszó kör egy lerobbant monostori kultúrházban jutott nagyritkán fellépési lehetőséghez, én meg a Mócok útján (évszázadonként egyszer-kétszer Wesselényi utca) laktam, néhány percnyi járásra az előadások színhelyétől – így hát hozzám lihegett be egy őszi délutánon Cs. bábszínész, publicista, ingyenintendáns.

– Vers kell! Nyalivers kell! – rikkantotta, és vadul nekiesett a könyvespolcnak. – Hazafias vers kell, gyorsan, mert húsz perc múlva kezdünk!

– Nem adtátok be idejében az anyagot?

– Beadtuk, elfogadták, csak most mondta az ügyeletes szekus, hogy nyali nélkül nem engedi lemenni a műsort – hadarta M., s közben hányta szaporán a könyveket szanaszét –, hol van már, hol van máár?

– Hiába, nálam nem találsz olyat. Sajnálom.

– Ki lakik a legközelebb? – toporzékolt.

– Csíki Laci. De alig hiszem, hogy neki is gyűjteménye volna efféléből.

– Szúrok belé s taposom – adott hangott M. mélységes mély elkeseredésének a díványra roskadva, de a következő pillanatban már fölpattant, üstöke felborzolódott, szemében új harci tüzek gyúltak.

– Írógépet! Két indigót! – kommandírozott. – Verset írunk! Írunk nekik nyalit!

– Írjunk – vettem elő az ócska Remingtont. Bizony: nekem írógépem is volt ám! A Securitatén nyilvántartott, az állambiztonságra fölöttébb veszélyes masina. Persze öreg már, mert Romániában hetvenöt óta nem kapni írógépet, de annál becsesebb.

Befűztem a papírt, s M.-re néztem:

– Ki legyen a szerző?

– M. P. Ő a szakember.

– Nem jó. Még mindig túl magyaros a neve. Lehet, hogy a szekus életében nem hallott róla – boldog ember! –, s nem fogadja el.

– Akkor Adrian Paunescu a szerző. M. csak a fordító. Írd! *Fénycsuha páston a ringló Ő aki népe nevében....* Ez volt az első sor. Folytasd!

– Hűm. Akkor: *Naphavú szikla a rónán s holdszemű nászteleven*... Jaj de hülyék vagyunk.

– Az a jó! – süvöltötte M. – Még hat-nyolc sor, és elég is lesz.

Nagyon belejöttünk, tíz perc alatt két oldalt költöttünk tele iszonytató marhaságokkal, egészen pofás posztmodern vers lett belőle.

A költeményünket röhögés nélkül felolvasta M. az előadás előtt, s a közönség csendben, fegyelmezetten végighallgatta. Senkinek nem tűnt fel semmi különös. Vagy nem figyeltek oda, vagy tökéletesen helyénvalónak ítélték, amit hallanak.

A kézirat valahol a Securitate irattárában pihen. Ha netán előkerülne, ezennel tanúsítom, hogy szerzőként, fordítóként feltüntetett személyek vétlenek. A „hazafias verset" mi követtük el. Nem parancsra tettük.

Palotás Dezső

Milyen újságot olvassanak a honatyák?

Hidd el, ebből biztosan nem lesz kabinetvita! Balogh Lajos karikatúrája

Falfirka

Az első Smasszermann Béláné, született Plüss Erzsébet ajtaján jelent meg. Nem volt formás, nem volt nagyon színesnek sem mondható, de mégis-csak firka volt. Jól látható, olyan keresztféle. Talán egyik szára hosszabb, mint a másik, de mit számít ez egy váratlan jel esetén. Semmit.

S második két lépcsőházzal délebbre, az Operenciás tengeren még innen, de a tanácsi értékesítésű otépéseken azért túl rajzolódott az ajtóra. Mire észbekapott a lakótelep, szinte minden harmadik lakás névtáblája fölé jutott a keresztből.

Őrület – súgtak össze többen is a földszinti szárítókba bújva. Hát mégis-csak megkezdődött. Hogy mi? Hát a bé-listázás – vágta vissza azonnal a választ Fajansz Mihály, akiről köztudomású volt MSZMP-s múltja, ám kideríthetetlen jövője. De hát én – replikázott szaggatott torokhangot Kovács III Béla nyugalmazott főtörzsőrmester – mindent parancsra tettem.

A jel akkor is jel – motyogta Fajansz, nem is gondolva arra, micsoda pánikot indít a B-C-D lakótömbök környékén. Kilenc jelzett lakás gazdája nyílt levélben fordult a hatóságokhoz, bizonyítva: Először: apjukat kuláknak minősítették. Másodszor: már gyermekkorukban vasalatlanul viselték az üttőrőnyakkendőt. Három: november hetedikén (minden alkalommal!) nagymisére mentek, és a vezércikket eldugták a Biblia alá.

Tehát kilencen.

És a többiek? Két volt munkásőr önvédelmi csoportot szervezett, majd egyesültek egy háromszorosan kitüntetett partizán menyével. Politikailag, persze. A B/II/679/A-ban lakó Kádár Bence nyilatkozatot adott ki (hét példány minden lift mellé), hogy az apja annak idején becsületes Kvadracsekovits Ármin névre hallgatott, s csakis a monolitikus pártállam diktatúrájának igája alatt szenvedve változtatták meg ezt az ősi besenyő nevet Kádárra. Az iga szót csupa naggyal írta, természetesen.

De valamit akkor is tenni kéne! – motyogta Schniczler Lajos, amikor az ő ajtaján épp olyan kereszt virult, mint már vagy száz lakásén. Hiszen én azért mégiscsak a kormányzó pártra szavaztam, a feleségem az SZDSZ-re, a lányom a Fideszre, az anyósom a kisgazdákra, az apósom a Néppártra. S mégis jelölt, kiközösített család lettünk.

Utolsó szavai itt már zokogásba fulladtak, de hát nemcsak Moszkva, a keresztfestő sem hisz a könnyeknek – replikázott özv. Bernáthegyhy Edömér, kiről köztudott volt, hogy úgy de úgy elnyomták a Kádár-rezsimben, hogy még a fia is csak kétszer kapta meg az amerikai ösztöndíjat, nem is beszélve a lányáról, aki annyi, de annyi megpróbáltatás után tudta csak lecserélni a VW Passatot Nissan Sunnyra.

Tehát tenni. De mit... mit... mit? Azt mégsem várhatjuk, hogy csak úgy vágóhídra hajtsanak! – kiabált bele egy borízű hang a panelszagú éjszakába, amikor a nyomdában Herczig Ilona (szül: Icu, te bügyös), már kiszedte hetvenkilenc és fél éves gépén a rendőrség közleményét. Ebből aztán megtudhatta ország és világ, hogy a lakossági bejelentések hatására T. város rendőrkapitánysága nyomozást végzett bizonyos kideríthetetlen, de annál sűrűbben előforduló, ajtókra festett jelek ügyében. A nyomozás sikerrel járt, s így megállapításra került, hogy a jeleket Ötlet S. Jenő reluxakészítő kisiparos firkantotta az ajtókra, ezzel jelezve, hol járt már portékáit ajánlva, s megkímélendő visszeres lábait a fölösleges lépcsőmászástól. Aki másra gondolt, az vessen magára – fejeződött be az udvarias leirat, s Márkony Béla pénteke. Ő már azon a héten nem érhette meg a jó hírt. Ugyanis magára öltötte Recskről átmentett csíkos zubbonyát, fejébe nyomta vörőscsillagos usankáját, fölaggatta összes kitüntetését, zsebrevágta valamennyi rehabilitáló okiratát, s kötél után nyúlt.

Négy nappal később találták meg.

Egy reluxa szakadt le súlya alatt, miközben békésen aludta vodkamámoros álmát.

Bátyi Zoltán

BORSSZEM JANKÓ

Szerkeszti Szalay Károly

A magyar vicc archívumából

Kifakadás

Bíró: (a vádlottban felismeri Boriskát, de hivatalos komolysággal kérdezi): Neve?

Vádlott: Kaczky Boriska.

Bíró: Született hol és mikor?

Vádlott: Kocsárdon, 1881-ben.

Bíró: Foglalkozása?

Vádlott: (felháborodva): És ezt *Te* kérdezed?

(Szemérmetes naptár, 1901)
Miklóssy János gyűjtése

Olvasónk leveléből:

Deffinicíciók

Országházaló

Identi*fírkás*: aki titkon valamely párt tagja, de nyíltan belép egy másik pártba is.

Ob*strucció*: *agyon*-beszélés. Ellenzéki manőver, amikor képviselőik fejüket a homok(óra)ba dugják: az idő megy, a gond nem múlik.

Parla*mente*: kép*viselet*. *Mente*lmi jognak is nevezik.

Nyomó*gond*: országházi játékautomata szer*kezeké*nek működtetésére szolgál. Virtuóz játékra is alkalmas.

Plen*ári*(ás **ülés**: *párti*túrára szerelt szólószámok előadási helye. Esetenkint képviselövölde.

Leg*intimi***tás**: bejáratosság a törvények melletti kiskapukon.

*Fark***ció**: ami csóválja a pártot.

Czakó Sándor

Mumus

– Ha legközelebb ilyet csinálsz, elvisz a Csurka!
(Tarnóczy Zoltán karikatúrája)

SÁNDOR GYÖRGY

Durvuló jövő (XXXVIII.)

HÁROMMÁSODPERCESEK

Ma 16 és egynegyed éve, hogy korábbi 6x365 nap és négy óra járásnyira innen tiszteleghettem Örkény István és Egypercesei előtt a magam szerény háromnegyedperceseivel.

Ez a véletlen különbözés bármilyen kerek évfordulóval szemben talán indokolja, miért éppen most hozakodom elő a címben jelzett korai zsenge műfaj-törekvéseimmel. Zárójelbe tenném: bár most tudnék írni ilyeneket! De, hogy mégis tudok – valami hasonlót –, példázza: leírom ezeket a régieket.

*

KAPTAM EGY ÍRÓGÉPET, BELETETTEM EGY INDIGÓT:
ÉS MOST MÁR KÉT ÍRÓGÉPEM VAN.

HIDAT TERVEZTEM A DUNÁRA.
HOSSZÁBAN.

ÚGY CSINÁLTAM MELEG VIZET,
HOGY A LANGYOS VÍZBŐL KIENGEDTEM A HIDEGET.

BECSAPTAM EGY AJTÓT.
AZT MONDTAM NEKI, HOGY NYITVA VAN.

Szuhay Balázs:

Csóközön

Bevallom, nekem e szóról nem a Szomszédok bajszos fodrászlánya jut az eszembe, hanem az elmúlt évtizedek csókkirálya, a csókos szájú világutazó, aki akárhova érkezett, végigcsókolt mindenkit, s aki addig nem hagyta abba a csóközönt, míg tekintélyes valutacsekkel meg nem győzték arról, hogy most már továbbállhat; másnap aztán a világ túlsó fertályáról érkezett híradófelvételen láthattuk, amint csókol, csókol, csókol – egészen addig, míg ki nem elégítik anyagi igényeit.

Igen, Róla beszélek, Róla, aki több csókot cuppantott el a kamerák előtt, mint Brezsnyev és Honecker együttvéve, már csak azért is, mert ő egy-egy üdvözléskor nem adta tíz csattanós smár alatt, és akinek most – a világ nagy megdöbbenésére – bekötötték a fejét.

Pedig ő erre nem volt rászorulva, hiszen a hetykén fejére csapott konyharuha nélkül élő ember még nem látta, még Chrudinák Alajos sem, aki pedig nagyon jó viszonyban volt vele. (Legalábbis jobban szót értett vele, mint Göncz Árpáddal. Ha lenne palesztin tévé, ott Chrudinák nemhogy al-, de felelnök lehetne...)

Azt hiszem, ezek után senki előtt sem kétséges, hogy Arafatról beszélek, a világot végigcsókoló férfiúról, akinek férfiúi mivoltát már többen kétségbe is vonták, merthogy mind ez ideig egyetlen nőügyéről nem beszélt a fáma. S ha megkérdezték, miért nem nősül meg, csak így válaszolt: az én menyasszonyom a palesztin nép. (Nyilván azért halasztódott az esküvő – nálunk sem szokás oltár elé szaladni, ha a menyasszonynak nincs lakása...)

Ám a bökősképű népvezér (mert ne feledjük, ő hozta divatba a se-nem-szakáll- se- nem -borotvált-kép háromnapos szőrzetdivatját) most megnősült. Nem eredeti menyasszonyát, a palesztin népet vette nőül, hanem egy ifjú munkatársnőjét. Hiába, hatvanhárom éves korban már a Közel-Keleten is csökken a férfiúi lelkesedés...

Hogy miként jött össze a frigy, nem tudni. Amikor e sorokat írom, még a hölgy neve sem ismert. Talán Fatime. Már csak azért is, hogy elképzelhessük a kínrímes bemutatást:

Arafat, íme
az ara, Fatime.

Persze korántsem biztos, hogy ez palesztinül is ilyen jól rímel, de aki nem tud arabusul, ne verseljen arabusul.

Kérdés az is, hova mennek nászútra. Tíz-tizenöt éve ez nem lett volna probléma, ám manapság az ifjú férjet egyre kevesebb helyen látják szívesen. Lám, kollégája és riválisa, George Habbas párizsi egészségügyi kiruccanása is mekkora diplomáciai port kavart. S bár az ifjú férj korántsem olyan harcias, mint betegeskedő barátja, aligha számíthat meghívásra.

Sok múlik az ara kül- és belkecsén is. Ha szép és okos, sokat segíthet a nagyvilágnak. Gondoljuk csak el: Lenin hitvese, Krupszkaja a korabeli fényképek tanúbizonysága szerint nem volt kifejezetten szexbomba típus. Magyarán szólva csúf volt szegényke, mint a sötét éjszaka. Egyáltalán nem csoda, hogy Vlagyimir Iljics éjszaka, ahelyett, hogy mellésimult volna, inkább az íróasztal mellett virrasztott, és kitervelte a forradalmat. Így állt bosszút a világon. Ha Arafatné szép és okos, ráébresztheti férjurát, hogy a szexbomba kellemesebb a plasztikbombánál. Ha szép és okos, ezer és egy éjszakán keresztül mesélhet Jasszerének arról, hogy szép szóval, kedvességgel sokkal több hívet szerezhetnek a palesztin ügynek, mint véres merényletekkel. Ha szép és okos, talán sikerül megmentenie a világot sok rettegéstől, félelemtől... Ha szép és okos, elérheti, hogy amikor jó ura esténként levetkőzik egy szál konyharuhára, gyorsan mellésimul, ahelyett, hogy az íróasztal mellett virrasztva tervezgesse a merényleteket.

Ha Arafatné szép és okos, szebb lesz a világ.

Már csak egyet kellene akkor megértenünk:

Ha szép és okos, miért éppen Arafathoz ment feleségül?!

Törött bors

Az igazság bajnokai ritkán kerülnek fel a dobogóra.

* * *

Amit tegnap elmulasztottál, az holnap még hasznodra válhat.

* * *

Az ordító hibák gyakran süket fülekre találnak.

* * *

Nem mindenki győztes, aki átmegy a diadalkapun.

* * *

Két pont között legrövidebb út az egyenes. Néha azért nem árt kis kerülőt tenni.

* * *

Madarat tolláról – s az írót se másról!

* * *

X. ügyes kezű ember, csak éppen zsebmetsző.

A becsületesség erény, de nem mindig előny.

* * *

Amiről keveset beszélnek, arról rendszerint sokat tudnak.

* * *

Z. nagy fába vágta a fejszéjét, de tudta, hogy mások már félig elfűrészelték.

* * *

A kis halakból lesznek a nagy halak, s aztán megeszik a kicsiket.

* * *

A törpe gondolkodást, sajnos, nem olyan könnyű észrevenni, mint a törpe termetet.

* * *

Mindig az a nő tesz szerencsétlenné, aki előbb boldoggá tett.

Kovács Sándor

EXKLUZÍV

SZABAD SZEMMEL

Az euklideszi tér nem az egyetlen térrendszer

Látogatóban Gyarmathy Tihamér festőművésznél

Az ötvenes évek első felében sok művész elfordította a fejét, ha vele vagy hozzá hasonlóan gondolkodó festőtársaival találkozott. Gyarmathy Tihamér hivatalosan persze akkoriban nem is számított művésznek. 1948-ban a MÁV-nál vállalt munkát. Egy ideig vonaton dolgozott; mesélik, amikor az akkori közlekedési miniszter megtudta, hogy valójában nonfiguratív festő, úgy rendelkezett: bocsássák el. Fizikai munkás, majd műszaki tisztviselő volt, míg inkfarktusa után le nem százalékolták. Azóta újra csak a festészetnek él – vagy inkább annak a szellemiségnek, amely a képeken, a zenében – s a morális választásokban – megfogalmazódik. Azt teszi tehát, amit mindig is tett: szabad szemmel – szabad szellemmel – fordul a világ kozmikus távlatokban és mikroszkopikus méretekben egyaránt megragadható törvényszerűségei felé.

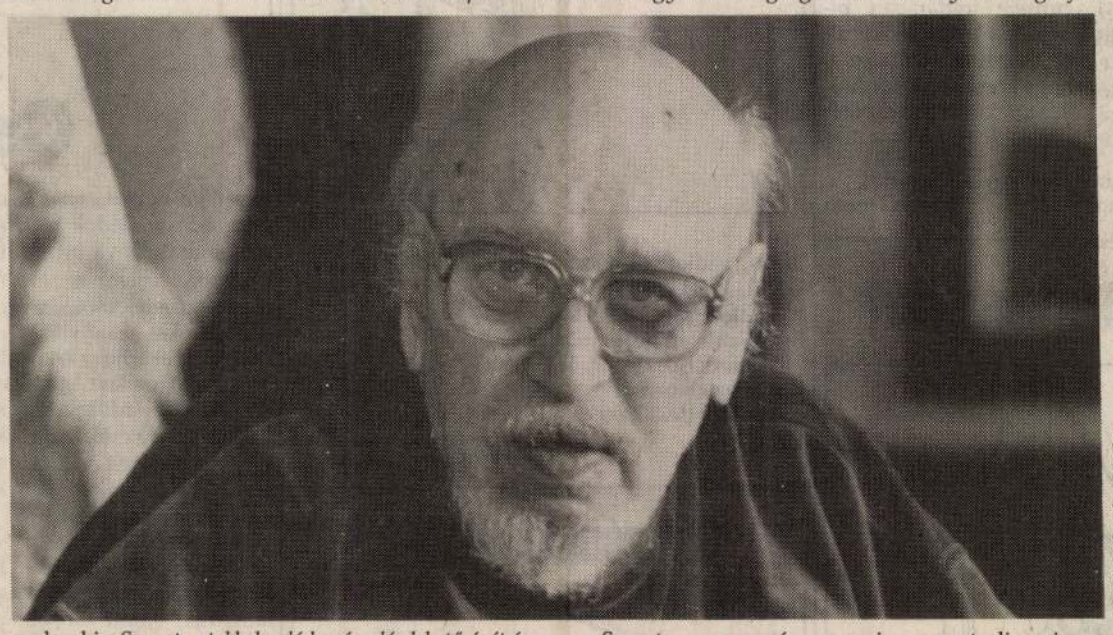

Fotó: Kékesdy Károly

A nyitottság és az öntörvényűség alkot tökéletes elegyet Gyarmathy Tihamér műveiben; az elvont, a végtelen ötvöződik a tárgyiassal, a közvetlenül, a tapintásra is érzékelhetővel. Merészség lenne válaszolni az olyasféle kérdésekre, hogy milyen szerepe van a művész egyénisége formálásában a mediterrán hangulatú Pécsett eltöltött gyermek- és ifjúkornak, s mennyi a szerkezetekben gondolkodó építész édesapának?

Szellemiségről, érdeklődésről az első pillanatban mi is beszélhetne jobban, mint a tárgyak, a könyvek? Nos, a Damjanich utcai harmadik emeleti lakásban békésen megférnek egymással a legkülönbözőbb kultúrákat, művészi törekvéseket képviselő művek. A Moholy-Nagy László-album mellett a költő Nagy László kötete, a Nyugat évfolyamai. Dürrenmatt és Yehudi Menuhin. A falon Kassák Lajos fényképe, a cserépkályha peremén egy Medgyessy-plakett: három pusztai grácia. Az ágy mellett baranyai szuszék, odébb az afrikai törzsi művészet remekei: maszkok, plasztikák.

Hihetetlen szögben sütött a nap

– Afrikába a hetvenes években jutottam el – magyarázza a művész. – Antwerpeni kiállításom után hívott meg valaki tanulmányútra. Polgárháború volt, időnként jött a hír: a zairei határon megint lemészároltak egy falut... Ugyanakkor soha életemben nem találkoztam ilyen állandó körforgásban virágzó természettel, mint itt. A másik: egészen hihetetlen szögben süt a nap, s ez fantasztikus színélményeket adott.

– Márpedig a festészet számára a szín...

– ... a szín a legfontosabb kifejező eszközöm. Van itt valami azonosság a zenével. Mint az, én is az érzelemre, nem pedig az értelemre akarok hatni. Logikai úton az én képeimtől csak távolodni lehet.

– Noha több könyv, többszáz cikk elemzi az ön munkásságát.

– Az irományokra általában nem sokat adok, nem rám, hanem az újságírókra jellemzőek. Nincs senki, akit megtámadtam volna a rólam leírt téves véleménye miatt. Igaz, voltak idők, amikor ezt meg sem tehettem volna.

– Az ötvenes, hatvanas évekre gondol. Hogyan élte meg azt az időszakot?

– Olyan feleségem van, aki mindent megtett, hogy olyan képeket festhessek, amelyeket igaznak érzek. Ellátta, felnevelte a gyermekeinket is: a lányunkat, aki ma színházi díszlet- és jelmeztervező, és a fiunkat, aki grafikus lett. Mindketten Lengyelországban végeztek. Itt nem vették fel őket a főiskolára – mert az én gyermekeim voltak.

– Miért nem volt jó ön a politikának?

– Mert a politika számára tisztázatlan volt mi is az, amit csinálok. Úgy hívták: absztrakt, s ez a hatalomnak olyan volt, mint a bikának a vörös posztó. Az „egyszerű ember" nem érti, mondták. A hattyús-tavas giccset persze „megérti". De az én képeim nem is a pallérozatlan szellemnek szóltak, hanem a jó, befogadásra kész szellemi állapotban lévő, a színlátásból élményt befogadó embernek. A művészet ugyanis mindig világképet fogalmazott meg. A gótika időszakában az utolsó lakatosig mindenki a gótikus világkép részese volt. A reneszánsz pedig? Ma is ezen a szemüvegen keresztül nézzük a világot.

– És a reneszánsz lineáris perspektíváját használjuk.

– Éppen itt van a döntő mozzanat! Mai tudatállapotommal három dimenzióban nem lehet világképet fogalmazni. Nem három dimenzióban, hanem egy sajátos gondolati térben élünk, hiszen a térrel gondolatban, képzeletben foglalkozva egymás mellé teszük a mikro-, a makrovilágot és a hétköznapi teret. A sokdimenziós összefüggésrendszert pedig az euklideszi térhelyzetekkel nem fejezhetjük ki, mert azok mind lefényképezhetőek.

A természet rejtett arca

– Új világkép – ez a kifejezés egy negyvenöt évvel ezelőtti eseményt idéz fel: 1947. február 2-án nyílt meg az Új világkép című kiállítás, a Kállai Ernő művészettörténész köré tömörült magyar absztrakt művészek tárlata. A szó szoros értelmében sok mindent újra kellett akkoriban kezdeni. Önnek személy szerint is: 1944-ben lebombázták budai, Szent János téri lakását, elpusztultak képei, könyvei. 1945-ben Damjanich utcába költözött, igaz nem ide, hanem a 12. szám alá. Mitől lett legendás hírű az a lakás?

– Mert az újat kereső művészek ott jöttek össze egy darabig. Szerettünk volna egy szövetségbe tömöríteni minden Duna-völgyi avantgárd művészt. Ez nem valósulhatott meg, mert nem tudtunk igazán kapcsolatot létesíteni, gondolatot cserélni egymással. De azért történtek nagy dolgok. 1945-ben megalakult az Európai Iskola. Az absztrakt művészek közössége ebből vált ki, mert nem akarták hogy külön is kiállítsunk. Létrejött a Galéria a 4 világtájhoz. Ez, meg Kállai írásai, A természet rejtett arca című könyv döntő módon befolyásolta gondolkodásomat. Nagy esemény volt Párizsban a harmadik Salon des Realités Nouvelles, amelyen Kállai és a Párizsban élő Beöthy István szobrász vezetésével számos magyar művész is részt vett.

Hallgatni vagy kollaborálni

– Ebben az időben ön egyénileg is bemutatkozott Budapesten. A tárlat alkalmából rendezett vitaest a művészetpolitika számára a magyar absztrakttokkal való leszámolás lehetőségét és a szocreál hivatalossá válását jelentette. 1948 és 1962 között Ön nem rendezhetett kiállítást. Mit csinált? Mit csináltak?

– Dolgoztam. Mentem a magam útján. 1957-ben felcsillant valami a Tavaszi Tárlaton. Aztán újra a sötétség. Voltak, akik békaperspektívából nézték a dolgokat, kiszolgálták a hatalmat. De nagyon sok jó művész nem vállalta a kollaborálást. A legszomorúbb a szilenciumra ítélt Kállai Ernő sorsa volt – ő néhány év alatt elpusztította önmagát. De akinek volt ereje, az tovább járta a maga útját, hiszen nem egyszerűen arról volt szó, hogy absztrakt művészetet csinálunk, hanem arról, hogy végig kell követnünk egy összefüggés-sorozatot. A művészetben mindig *a szellemi tartalom* volt a döntő. Ha ez a szellemi háttér hiányzik, akkor csak blöffről van szó, homokszórásról a szélben. A művészet az idők múlásával is elsősorban szellemi nagysága miatt tisztelendő.

– Az ön számára ebből a bizonyos múltból mely rétegek a legfontosabbak?

– Szeretem a reneszánsz nagyjait, akiket majdnem gyerekkoromban csodáltam meg Itáliában. Tudomásul vettem, hogy a kifejezni valónak megfelelően megmásították az euklideszi tér törvényeit is. Akkor sem szolgaian másoltak – ma pedig evidensnek tűnik, hogy az euklideszi térrendszerrel semmit nem lehet kezdeni. A mozgás időmértéke gondolatunkban nem óra és perc, hanem periodikus távolodás és közeledés.

A festészet új dimenziókról beszél

– Ahogyan a középkor művészete is a legnagyobb nyugalommal váltogatta a léptéket, rajzolta át a térviszonyokat, ha szüksége volt rá a kifejezés érdekében.

– Vagy vehetjük a keleti művészeteket is, ők sem törődnek a perspektívával. Föltehetjük hát a kérdést: miért akar a mai ember csak fotószerűen realista dolgokat látni? Mert rest a gondolkodásra. Így nem tudja, mi van a hegyen túl. A szellemnek nem lehet lezárt helyzetet teremteni. Michelangelóék korában tilos volt a boncolás is, mégis megtették.

– Titokban boncolt ön is az elmúlt évtizedekben – a hegyeken innen?

– Mindenesetre olyan térviszonyokkal foglalkoztam, amilyenekkel talán kevesen. Ezekről az új dimenziókról beszél a festészet, de hasonlóan a zene is, amelyhez fiatalságom óta vonzódom. Egyébként is: a kor művészete olyan homogén, mármint a haladó szellemű művészet, hogy a különböző művészeti ágak, a különböző országokban élő alkotók végülis azonos kérdésekről beszélnek.

– A haladó szellem alatt az avantgárdot érti?

– Nem szívesen használom ezt a szót. Különböző összetételekben alkalmazzák – neo-, posztmodern –, s ez azt is jelenti, hogy nehezen tudnak szabadulni a századelő, a tízes, húszas évek törekvéseitől. Kassák képarchitektúrának nevezte műveit, amelyeket mintegy belülről kifelé haladva épített fel. A mai művészet sok ponthoz viszonyíthatja rendszerét, így egy végtelen tendenciájú térről van szó.

– És mihez viszonyíthatnak azok a fiatal művészek, aki az elmúlt évtizedekben, a fordított értékrendszer idején kezdték meg pályájukat?

– Baj van velük. Minket eltiltottak mindenfajta konzultációtól, megfigyeltek vagy húsz évig. A fiatalok nem lettek felvilágosítva, miről is van itt szó. Engem mondjuk nem lehetett utánozni, de sokakat igen. Így hát a fiatalok a formát tanulták meg tőlük, ahelyett, hogy a szellemiséget vették volna át. Igaz, az is pórul jár, aki valamilyen titkot keres, mert nem titokról, hanem szellemi magatartásról, évtizedekig vállalt következetes munkáról van szó. Az érzékeny lélekre ugyanúgy hat az érték, mint a blöff, a meggyőződés hiánya. Megdöbbenve jöttem rá például arra, hogy az ELTE művészettörténet szakán még senkinek a szemét nem vizsgálták meg, helyesen látja-e egyáltalán a színeket. Így elvileg előfordulhat, hogy színvak emberek szuperlatívuszokat írnak le a művészetről – miközben halvány fogalmuk sincsen azokról a színekről, árnyalatokról, amelyekből az ember direkt úgy építkezik, hogy térhelyzeteket fejezzenek ki. Valójában nem is színeket, hanem fényforrásokat festek. Művészetem ezért is hasonlít a zenére. Lazur technikával dolgozom, így a kép bizonyosan kibír több száz évet is. Bosszantónak találom, hogy a főiskolán a fiataloknak nem tanítják meg a mesterséget sem. A növendékek mindenféle akrilokkal dolgoznak, amelyeknek a tulajdonságait, időtállóságát egyáltalán nem ismerjük.

– Könnyen megválik a képeitől?

– Nagyon nehezen. Óriási munka, amíg kifejlesztem őket, tovább mondható dolgot ugyanis nem hagyok abba. Nagyon fontos: a művész minden időben az akkori szellemi állapotának megfelelőt hozza létre. Ahogyan személyisége változik, mondandója is módosul. Az életműből szellemi fejlődést lehet kiolvasni – és csak e fejlődés révén jöhet létre éltemű.

– Ön a századokban bízik, s abban a termékeny szellemi kapcsolatban, amely a mű és a mű nézője között kialakul. Ön végül is nagyon optimista ember.

– Nagyon fontos, hogy a művész az legyen. És az is, hogy meditatív alkatú legyen. Valójában akkor tudja meg azt is, milyen Istent imád. Egy a biztos: hazugot nem. És igen fontos, hogy milyen maradandó, őszinte szellemi állapotot hagy maga után, ami idővel a művészre jellemzően tudomásulvehető lesz. Ha az emberek többsége is elérte az Ő akkori szellemi szintjét. Ezért fontos a mű időtállósága.

P. Szabó Ernő

1915. március 8-án született Pécsett.
1933. A budapesti Képzőművészeti Főiskola növendéke. Tanárai: Vaszary János és Kandó László.
1937–39. Tanulmányút Olaszországban, Franciaországban, Németországban, Svájcban.
1939. Hazatér, megismerkedik Kállai Ernővel és Kassák Lajossal.
1945. Az Európai Iskola tagja, majd 1946-ban a Galéria a 4 Világtájhoz művészcsoport egyik szervezője.
1948–62. Nem rendezhet kiállítást Magyarországon.
1970-es években rendszeresen kiállít külföldön, majd egyre többször itthon is.
1991. egyszerre három kiállítást rendeznek műveiből Budapesten, Szentendrén és Pécsett.

DÍJAK

1977. Kormányzósági ezüstkupa, Nápoly
1980. XII. Festival Cagnes-sur-Mer, a zsűri különdíja Olaszországi Honoris Causa cím és diploma
1982. Belgiumi Grand Prix Alapítvány Díj
1985. A Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze Janus Pannonius Művészeti Díj, Pécs
1990. Kossuth-díj

KÖNYVEK

1979. Aszalós Endre: Gyarmathy Tihamér, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata
1991. Sinkovits Péter: Gyarmathy Tihamér, Új Művészet Könyvek

GYARMATHY Tihamér

György – Patali 1990 7, 14, 27-33, 52, 60, 75, 90, 91, 97, 98, 100-105, 109, 128, 133-136, 182, 183, 208 + ll

G

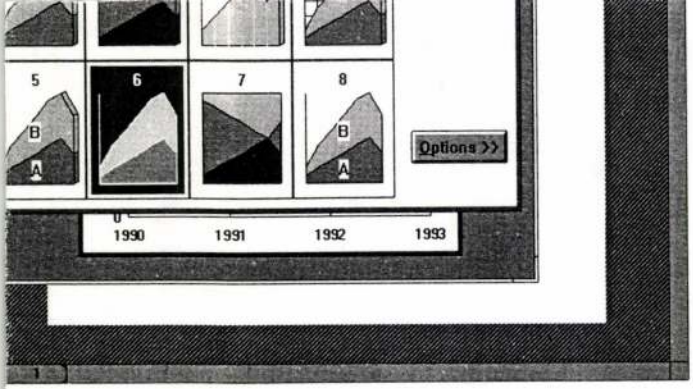

e 7-2. PowerPoint's area charts can be three-dimensional ns (top row) or flat versions (bottom row).

zontal bar charts (shown in Figure 7-3 on the following page) are used to tify comparisons. Options include side-by-side bar placement (options 1 5), stacked bars (options 2 and 6), overlapped bars (option 7), and bars extend to the left and right from a common starting point—useful for ing plus and minus figures (option 4). Options 3 and 8 total 100 percent.

ugyanabban a magasságban indult. Hogy mi lett az életmű végeredménye, nagyjából azt is tudjuk. A

vállalom. Megkínáltak mindenféle ranggal, politikusi címmel, s én mindegyiket visszautasítottam,

nem lehet igazat mondani, mert az igazságot nem lehet igazából megfogalmazni. Mert az igazság kimondásához nem csak bátorság kell. In-

Megalakult a Magyar Művészeti Akadémia

Elnök Makovecz Imre

Mint arról lapunkban hírt adtunk, 1991. december 2-án *Kosáry* Domokos, a *Magyar Tudományos Akadémia* elnöke indítványozta, alakuljon *Művészeti Akadémia* Magyarországon is, amely nem az *Akadémia* része, de szoros kapcsolatot tart fenn az MTA-val. A rendkívüli közgyűlésen, ahol ez az indítvány elhangzott, a kezdeményezésben részt vett írókból szervezőbizottság alakult, amelynek az volt a feladata, hogy a *Művészeti Akadémia* létrejöttét és annak a Magyar Tudományos Akadémiával való kapcsolatát elősegítse.

Tegnap a *Balassa* Sándor zeneszerző, *Makovecz* Imre építész és *Somogyi* József szobrász nevével jegyzett előkészítő bizottság baráti beszélgetésre hívta meg a magyar művészeti élet számos jeles személyiségét, hogy beszélgessenek a Művészeti Akadémia sorsáról.

Mivel az elmúlt negyvenöt év „művelődéspolitikája" nem csupán egyes művészek rangjának meghatározásába szólt bele, illetve döntött mellőzésekről, hanem igyekezett a különböző művészeti ágakat is (előnyökkel, hátrányokkal) egymás ellen kijátszani – s ezzel a magyar szellemi élet összhangját veszélyeztető megosztottságot idézett elő –, a magyar szellemi és művészi élet számos képviselője úgy látja, létre kell hozni a Magyar Művészeti Akadémiát. Az egybegyűltek megtárgyalták a társadalmi szervezetként működő Magyar Művészeti Akadémia célját és feladatait.

A *Magyar Művészeti Akadémia* fórumot biztosít a legkiválóbb magyar alkotóművészeknek – íróknak, zeneszerzőknek, képző- és iparművészeknek, építészeknek, valamint más művészeti ágaknak is –, *függetlenül attól, hogy mely országban élnek*. Fórumot az eszmék, gondolatok, vélemények, gondok megvitatására. Fórumot a magyar szellemi élet legjelentősebb értékeinek védelmére, értékrendjének helyreállítására, társadalmi és nemzetközi tekintélyének emelésére. Fórumot, amelynek erkölcsi súlya hozzájárulhat ahhoz a szerephez, amit a művészeteknek a nemzeti tudat formálásában be kell tölteniük.

Különösen fontosnak tartják ezt a demokratikus átalakulás időszakában, amikor a politikai és jogi lehetőségek szélesre tárták az önmegvalósítás lehetőségeit, a közvéleményre azonban elsősorban a tömegtájékoztatás gyakorol befolyást. Az alkotó szellem képviselője kíván lenni – függetlenül irányzatoktól, politikai nézetektől, egyéni vagy csoportos törekvésektől – a magyarság és emberi egyetemesség eszmei hagyományának megfelelően.

..Azokat fogadja tagjai közé, akik a maguk irodalmi vagy művészi életművében általánosan elismert értékeket hoztak létre. Az alakulás évében kívánja meghatározni azokat az alapelveket, szervezeti kereteket, amelyek eredményes működését biztosíthatják. Alapítói döntenek tagjaik számáról, és céljuknak tekintik, hogy később a magyar szellemi élet további kiemelkedő személyiségeit is meghívják maguk közé.

Ezután az egybegyűltek a továbblépés miként jét tanácskozták meg. Elnöknek egybehangzóan *Makovecz* Imrét választották meg. Az elnökség tagjai: *Gyurkovics* Tibor, *Páskándi* Géza, *Somogyi* József, *Schrammer* Imre, *Bak* Imre, *Balassa* Sándor, *Soproni* József és *Godonyi* Csaba. A *Magyar Művészeti Akadémia* felügyelő bizottsága: *Gerzson* Pál, *Petrovits* Emil és *Berta* Bulcsu. A társadalmi szervezetet február 3-án, hétfőn bírósági bejegyzéssel teszik hivatalossá.

A Magyar Művészeti Akadémia megalakulásának alkalmából a következő művészek kérték belépésüket e társadalmi szervezetbe:

Bak Imre, *Balassa* Sándor, *Bartha* László, *Bencsik* István, *Berta* Bulcsu, *Bodonyi* Csaba, *Bozay* Attila, *Csaba* László, *Deim* Pál, *Eigel* István, *Finta* József, *Gerzson* Pál, *Görgey* Gábor, *Gyarmathy* Tiharmér, *Gyurkovics* Tibor, *Hernádi* Gyula, *Kerényi* József, *Keserű* Ilona, *Kokas* Ignác, *Makovecz* Imre, *Melocco* Miklós, *Páskándi* Géza, *Petrovics* Emil, *Somogyi* József, *Soproni* József, *Schéner* Mihály, *Schrammel* Imre, *Sváby* Lajos, *Szalay* Lajos, *Szakonyi* Károly, *Szokolay* Sándor, *Szőllősy* András, *Tornai* József, *Vigh* Tamás.

(l. g.)

Akadémia kontra Művészeti Akadémia

Nyilatkozik a sajtótitkár

Lapunk szombati számában hírt adtunk a *Magyar Művészeti Akadémia* megalakulásáról. A *Magyar Tudományos Akadémia* sajtótitkára, *Odze* György a következő nyilatkozat közzétételét kérte e tudósítással kapcsolatban:

„Mint emlékezetes, a *Magyar Tudományos Akadémia* decemberi közgyűlésén határozott egy *Művészeti Akadémia* létrehozásáról, aminek kinyilvánított célja – alapítója, Széchenyi István szellemében – a magyar tudományos és művészeti élet összefogása volt. Éppen ezért meglepetéssel értesültünk arról, hogy 1992. január 31-én megalakult egy másik szervezet, a *Magyar Művészeti Akadémia* is, amely *Makovecz* Imrét választotta elnökül. Ez a művészeti társulás semmiféle kapcsolatban nincs a *Magyar Tudományos Akadémiával*, ezért hangoztatni szeretnénk, hogy a *Magyar Nemzet* szombati számában mindenféle erre utaló megjegyzés valótlan."

*

Az Akadémia sajtótitkárának nyilatkozatához a tudósító csupán annyit kíván hozzáfűzni, hogy a dokumentumok szerint az elmúlt év decemberében akadémiai közgyűlésen kinyilvánított szándék, a Művészeti Akadémia megalapítása nem a magyar tudományos és művészeti élet összefogását célozta. A újonnan megalakult *Magyar Művészeti Akadémia* és a *Magyar Tudományos Akadémia* lehetséges kapcsolatainak ismertetésére a tudósító nem vállalkozott, tehát valótlant sem állíthatott.

(l. g

GYARMATHY THAMER

GYARMATHY Tihamér

Magyar Nemzet PÉNTEK, 1991. március 29.

KIÁLLÍTÓTEREMBEN

Fénylő négyzetek festője

Gyarmathy Tihamér műveinek tárlata

A KÉTSÉGBEESÉS SZOBRÁNAK látom *Gyarmathy* Tihamér 1955-ben készült *Ököl és fej* című alkotását — mintha a saját szemét akarná benyomni, hogy ne is lásson, mintha a saját fülét akarná eltömni, hogy ne is halljon az a kéz az egyébként is üvöltő szájjal megdermedt fejen...

Pedig húsz évvel korábbi dátumú *Sapkás önarcképe* már kész festőnek mutatta az akkor húszesztendős fiatalembert. Sárga szék előterében, szürkés reflexfoltokkal — modern festőnek, ha másképpen is modernnek, mint az 1940-es Kompozíció, amelynek „téglás" és „pettyezett' festésmódjában, merész színhatásaiban már előrevetül a későbbi Gyarmathy. S az 1933-as *Pasztorál* magánszimbolikáját is felváltja majd egy mélyebb, általánosabb érvényű jelképiség; titokzatosabb lények, képlékeny ős-amőba formák népesítik be azt az akváriumi világot, amelyet az 1947-es *Gaia* és az 1949-es *Bach* mutat. Van valami vidor riadalom, ijesztő játékosság is ezekben a művekben (*Győzelem*, 1949), s 1950-ben a *Sors* fürkészése, a — persze, szétszedve összerakott — Párka és több álarcos szerepeltetése enged következtetnünk a MÁV-nál fizikai munkássá, majd irodai dolgozóvá lenni kényszerült művész kínjaira.

A KOCKÁK, a Gyarmathy Tihamér festményeire oly jellemző kockák — a jelenlegi három kiállítás közül a pestin — az 1955-ös *Játékemlékek* hátterében jelennek meg először. *Magány* című festményén (1957), már majdnem az egész képsíkon a kockák dominálnak, csupán egy más anyagból vétetett alakzat lebeg légterükben (a magány gyertyája?). S ezt követően már — legyen az *Poznan* fényeinek-árnyainak lelki tájképe (1965), legyen az *Afrika* izzó ragyogása a levegőben (1978), legyen a bartóki zene hangjainak hullása (1968), legyen az ablakok, kapuk vetülése *Reggel az utcán* (1988), gondolkozzék bár a művész *A lét fonákjáról* (1966), akarjon kifejezni *Izzó sóvárgást* (1976) — minden e négyzetes hálószerkezetek révén mutatkozik meg.

Bár a legutóbbi képeken mintha további elvonatkoztatás következett volna be, hiszen mintha sugarak „esnének be" vásznaira (*Testek mozgásában, Zene hangszerrel, mindkettő* 1990.) Ámde két kép alapján nem illik következtetéseket levonni.

LEÍRHATATLANUL SZÉPEK a színei Gyarmathy Tihamér műveinek. A korai, kissé fátyolos, melankolikus *Repülj, hajóm* kompozíciótól kezdve (1950) a mélytűzű *Centrális fényen* át (1984), a sárgásan *Vibráló fények* (1978) és a barnán elnehezülő *Mozgások és fények* (1983) épp oly átéltek, meggyőzőek, a maga útját járó művész igazát bizonyítják, mint az őszi levelekként hulló négyszögek (*Epizód*, 1981), és az *Átváltozás* lilái a sárga sugárzásban (1985).

És a kékek... És a zöldek...

Ember Mária

(Gyarmathy Tihamér kiállítása a Budapest Kiállítóteremben április 30-ig, Szentendrén a Fő téren a Képtárban április 28-ig, Pécsett a Nemes Endre Múzeumban (Káptalan utca 5.) április 21-ig tekinthető meg.)

CASIO®

titka:

Nagy 3-soros display

- határidőnapló
- 16 átváltási funkció
- titkosítás
- 12 számjegyes kalkulátor
- elegáns, összehajtható kivitel

A-CAL kalkulátorát?

mi többféle

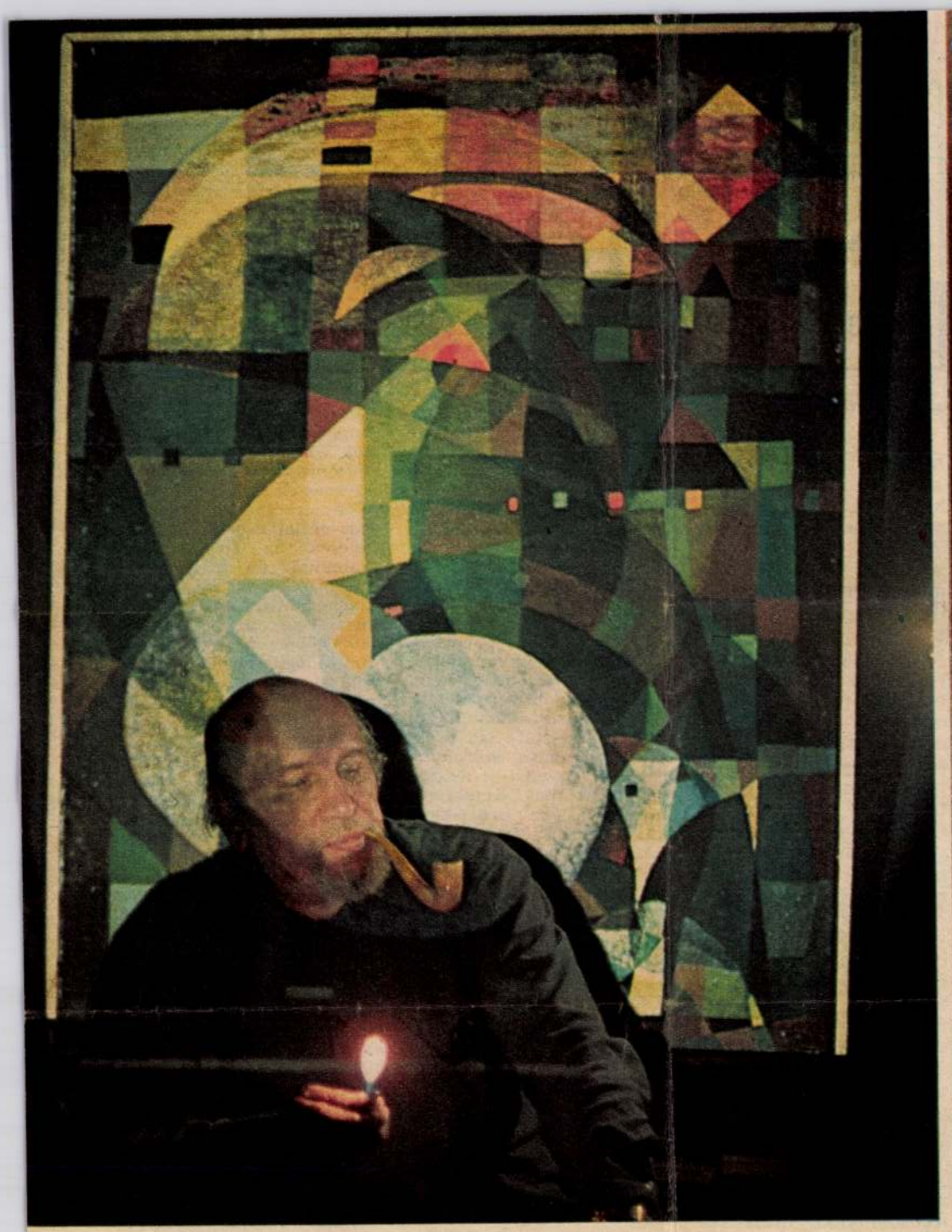

műfaj, ahogy mondtam: akcióművészet. Az ilyen színháznak nem irodalmi reprodukció a feladata. Azt el lehet olvasni — ha éppen igényli valaki — könyvben. Én másképpen képzelem a szöveg és a látvány egységét, éppen mert a képzőművészet oldaláról közelítek.

Végső soron te is térrel foglalkozol festészetedben.

— Nem a szokványos értelemben vett térrel. Nem az euklideszi térrel. Az csak az ember térbeli orientációjára szorítkozik. Nálam a gondolati tér kerül előtérbe. Megfelelni a mindenkori tudatállapotnak. A képzőművészeti tapasztalat a tudat képzeteit (végső eredőben: a világképet) gazdagítja. A látványról kínál számára tanítást. Ugyanakkor a látvány és a tudat közé érzelmi hidat is épít. Ahogy a zenének is igen jelentős érzelmi befolyása van az emberre. És alighanem az igazi, a jó színháznál is így történik. Csak így teremtődhetnek meg az azonosulás föltételei. Ez pedig a művészet és közönsége kontaktusának alapja.

LÁTOMÁS

Látom Gyarmathy Tihamért — pipával a szájában —, amint Afrika ősrengetegeit járja és kiválasztja az elefántagyart, amit hazahoz, látom az olasz bolhapiacokon kacatok között turkálni, látom a nagy külhoni galériákban saját művei között. Mindezt látom, képzelem. De azt saját szememmel is látni szerettem volna, amikor Milano város nagydíját veszi át, hogyan viselkedik egy ilyen nagyon is euklideszi térben.

Fábián László

Fotóriportunk Gyarmathy Tihamér festőművész műtermében készült.
(Féner Tamás felvételei)

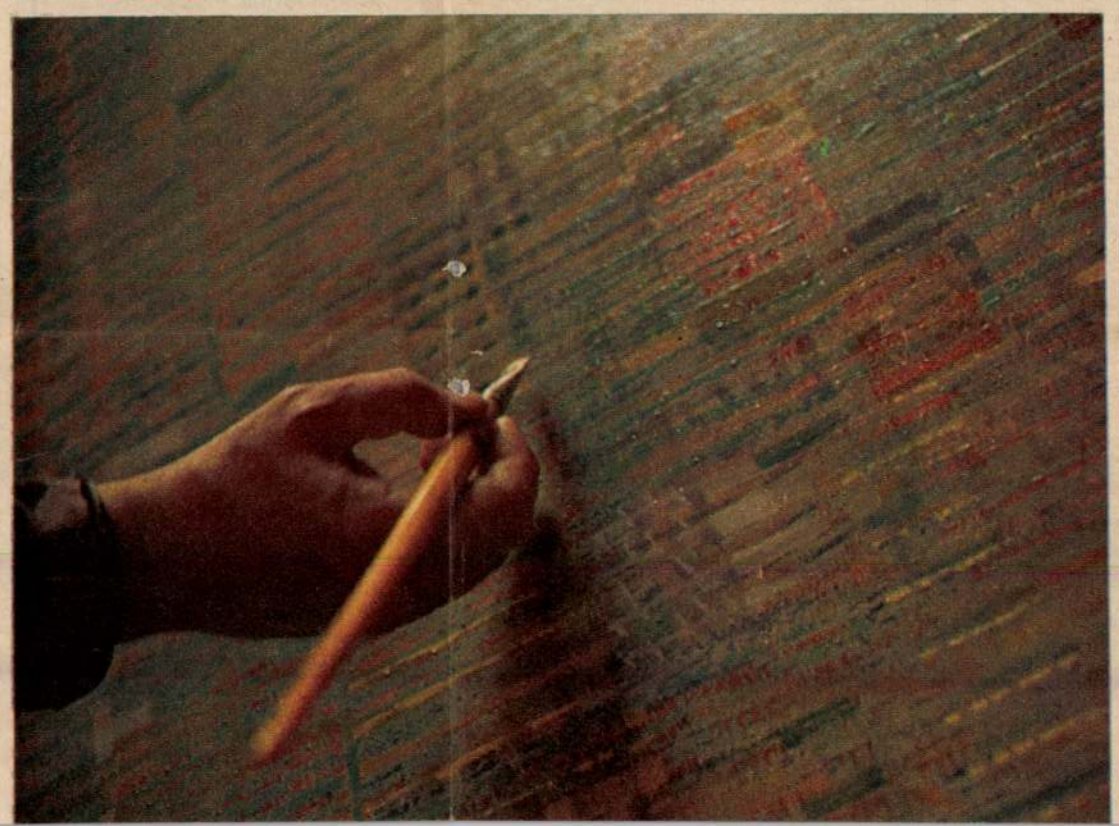

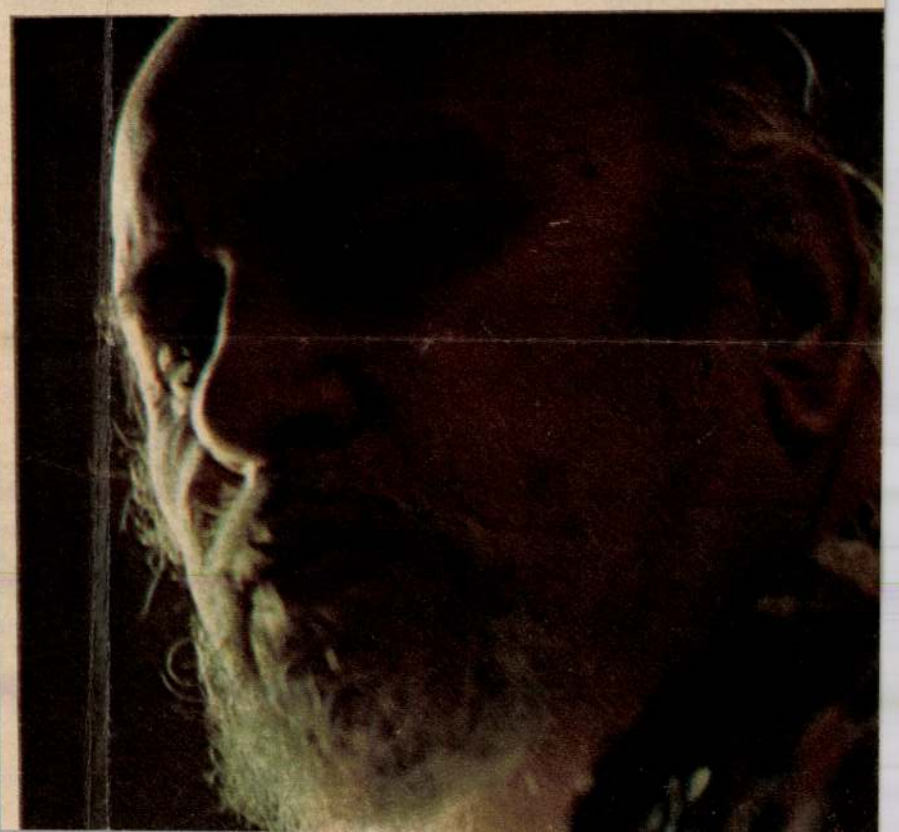

A szentéletű VI. Henriket játszó Alan Howard, Helen Mirren társaságában

REGGELTŐL ESTIG

A VI. Henrik Stratfordban

Suffolk hercegét Peter McEnery, Margit királynőt Helen Mirren játssza

Ilyenkor nyáron néhány hónapra leköltözünk Stratfordba: feleségemmel és hároméves kisfiammal együtt. Szeretünk ott lenni: csend van, nyugalom. Ott folytatjuk tovább a VI. Henrik Londonban elkezdett próbáit." Ennyit árult el *Alan Howard*, a Budapesten öt évvel ezelőtt ünnepelt Brook-rendezte Szentivánéji álom Theseus-Oberonja ez év tavaszán Londonban, amikor *Terry Hands* rendezésében már javában próbálták a darabot. *„Készülő szerepről soha"* — mondta bocsánatkérőleg, s inkább a *Wild Oats*, a *Fiatalság bolondság* főszerepére terelte a szót, mely szerepét vagy százötvenszer játszotta el egyhuzamban, míg végül — éppen a stratfordi szezon beindulása miatt — át kellett adnia egy színésztársának.

Azóta viszont megérkeztek a VI. Henrik kritikái és fényképei: egy olyan VI. Henrik előadásé, amely valószínűleg sokáig példa nélkül áll majd. Mert a VI. Henrik három részét összevontan is ritkán adják elő: legutóbb Stratfordban *John Barton* végezte el ezt a munkát, negyedikként a III. Richárdot gyúrva a Henrik drámákhoz, s *A rózsák háborúja* címmel játszották el, *Peter Hall* rendezésében, nagy sikerrel. De arra az utóbbi háromszáz évben még nem volt példa, hogy délelőtt eljátsszák a trilógia első részét, délután a másodikat, este a harmadikat, s mindháromban az a színész játssza VI. Henriket, aki az előző nap estéjén — nem tudom egyáltalán követhető-e még — az V. Henrik címszerepét játszotta.

Az utóbbi háromszáz évben nem volt erre példa, mondom, mert állítólag Shakespeare korában megtörtént ez: igaz, akkor nem különálló előadásokként, de egyben, egyvégtében folyt a játék, amely közel ötven év angol történelmét, Franciaország és Anglia számtalan véres csatáját festi, felkeléseket, összeesküvéseket, kivégzéseket és gyilkosságokat oly bő kézzel állítva elénk. A Plays and Players kritikusa, *Sally Emerson* a nagy nevekből álló szereplőgárdán belül (a többi között *Graham Crowden, David Swift* és *Helen Mirren*) egyedül Alan Howard játékát dicséri fenntartás nélkül: *„pompás, jól átgondolt, szimpatikus"* alakításról beszél, s arról, hogy az első részhez képest, melyben viszonylag keveset van színen, a második és a harmadik rész jóval erősebb, elsősorban az ő jelenléte miatt. Az előadás egyik csúcspontjaként említi meg azt a Tower-beli jelenetet, amelyben Henrik egy vasajtóhoz láncolva néz szembe Richarddal és a reá várakozó halállal: *„belső békéje iszonyató dühöt vált ki Richárdból, aki féregnek tűnik áldozata előtt"*.

A kritikusi ítélet: *„a VI. Henrik drámák jó kalandfilmek — a tévesorozatok modorában. Előre haladva az időben nemcsak Shakespeare írásművészete erősödik meg* (Shakespeare az első részt huszonöt évesen írta, a másik kettőt jóval később), *de Terry Hands rendezése is. Érdemes megnézni az előadásokat, de igazán hatásossá akkor válnak, ha egységes egészként szemléljük őket.*

Bátki Mihály

hetőséget, hogy beleszóljon a szerepével kapcsolatos rendezői koncepcióba?

— *Rendezője válogatja. Ami a színházat illeti, az természetes, hogy a Shakespeare-drámák szövegén nem lehet változtatni, az már kevésbé, hogy többnyire kortárs írók műveién sem. Sokszor a jelenlevő szerző ragaszkodik szentírásként a leírtakhoz. A próbákon érzi a színész, ha akadozik, vagy használhatatlan a dialógus, s képes lenne jobbat, színpadszerűbbet kitalálni, de nem teheti. Aztán persze a tizedik előadás táján — hiába számít fegyelmezetlenségnek —, gyakran változtatni kezd a szövegen.*

— A színpadhoz, vagy a filmhez kötődik jobban?

— *Csak a szerep számít, a műfaj, a művészeti ág nem.*

— Nézőként milyen filmekre kíváncsi?

— *A szórakoztató filmeket szeretem, azokat, amelyeket a nagyközönség is, s amelyektől általában szemérmesen elfordul a kritika. Az ember két órára szeretné elfelejteni gondját-baját, izgulni, nevetni akar.*

Színházi és olvasmányélményekre terelődik a szó. Legutóbb a 25. Színházban *Fejes Endre Cserepes Margit* című drámáját látta, dicséri az előadást, s különösen *Törőcsik Mari, Garas Dezső* alakítását. Szívesen forgatta *Moldova György* vasútról szóló riportkötetét. *Déry Tibor, Fejes Endre, Csurka István, Karinthy Ferenc, Császár István, Dobai Péter* műveit mindig elolvassa. Legkedvesebb időtöltéséhez tartozik a vitorlázás is, lelkesen beszél a versenyzés, a játék izgalmáról, öröméről.

— Színpadon, moziban mikor látjuk viszont legközelebb?

— *Simó Sándor filmje az Apám néhány boldog éve október végén kerül a mozikba. A napokban pedig országjáró körútra indulok Madaras Józseffel, közös előadóestünkkel. Egy évszázad magyar történelmét, az 1848-tól a második világháború kitöréséig terjedő időszakot idézzük fel és mutatjuk be a magyar költészet tükrében. A hazaszeretet fogalmát, s azt vizsgáljuk, hogy mit jelent magyarnak lenni. Összeállításunk címéül Radnóti verssorait választottuk: „Ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj . . .".*

— Mi foglalkoztatja, izgatja?

— *Kapcsolataink értéke, az egyre erősödő közöny és önzés. Izgat, hogy mint színész hogyan segíthetnék egymás jobb megismerésében, megértésében.*

Gervai András

1071

Látvány és világkép

MEGLÁTOGATTUK GYARMATHY TIHAMÉRT

EGY TÖRTÉNET

E sorok írója egyik nyáron feleségével fölkereste az akkor alakult hortobágyi művésztelepet. Gyarmathy Tihamér is ott dolgozott, s a találkozást megünnepelendő kirándulást javasolt a Hortobágyra. Három gépkocsi vágott neki a poros, sáros, füves, zsombékos (vagy éppen mindezek keverékével nehezített) útnak: megálltak egy-egy gyöngytyúktelepnél, nagyobb tisztásnál, ahol messzire villogtak a csiperkegombák fehér kalapjai, máladozó falu tanyáknál. A cél azonban a Sas-csárda volt, ahová végül is a kis karaván megérkezett. Gyarmathy — mint igazi ínyenc — finom ebédet rögtönöztetett a kocsmárosnéval, majd az ebéd végeztével javasolta, vennénk meg a patinás asztal deszkákból rótt lapját.

Megvettük.

Mindannyiunknak jutott egy lap. Őrizzük mindannyian, mint valami talizmánt: hátha egyszer össze kell illesztenünk egy újabb ebédhez.

KÉRDÉSEK

> *Neked is megvan a deszkalap abból az asztalból. Azonkívül még számos más tárgy is látható műtermedben, lakásodban, amelyek funkciója első látásra föl nem deríthető. Vonzódsz a tárgyakhoz?*

— A tárgyakkal élménykapcsolataim vannak. Persze, hogy vonzódom hozzájuk, hiszen sehogy sem akarnám ezt a kapcsolatot megszakítani. Legkülönbözőbb tárgyaimat addig rakosgatom itthon egymás mellé, amíg érvényesülési helyzetbe nem kerülnek. Addig mindez csupán kacathalom, bármit is jelentenek számomra. A rakosgatásból, az összeillesztésből viszont kialakul egy légkör: ebben a légkörben válnak igazán az *én* tárgyaimmá. Minden utamról: zsibvásárokról, óckapiacokról hozok magammal valamit. Valamit, amit mániákus keresgéléssel kiválasztok és megszerzek. Nem mindegy, hogy mit. Miként az sem, milyen formájú pohárból iszom. Sőt, nem mindegy, (nekem bizony nem mindegy!), milyen metélt van a húslevesben. És a sonkás tésztát is csak kockára vágva szeretem. Tudom, ugyanaz a tészta, de mégis más. Komolyra fordítva: az esztétikai-etikai együttes határozza meg a dolgok lényegét, egyik hiánya már azonnal más minőséget alakít. Hiszem, hogy tárgyaim visszahatnak rám.

> *Nem lehetséges, hogy így túlságosan eltávolodsz az embertől, hiszen jobbára természetes eredetű (nem civilizált) tárgyakat gyűjtesz? Netán igencsak elvontnak is hatnak így egymással társítva-értelmeztetve?*

— Úgy szoktam mondani, evolúciós eredetű tárgyakkal (pl. csontok) veszem magam körül. Ám én korántsem az embertelent akarom, csupán olyan összefüggéseket szeretnék földeríteni, amilyeneket — esetleg — más még nem fogalmazott meg. Én az embernek közvetítek, de nem föltétlenül róla. Persze, hogy mindez (és tárgyaim együttesei is) elvontnak hathatnak, hiszen mindig a viszonylat kerül előtérbe.

> *Nem sértődsz meg, ugye? Nekem mindez egy kicsit olyan, mint egy magánszínház. Gyarmathy Tihamér egyszemélyes színháza. Színházi lap vagyunk, illik megkérdeznem: szereted a színházat?*

— Nagyon. Megpróbálom azonban pontosabbá tenni. A színházat mint akciót, ha be tud kapcsolni, akcióba tud vonni, nagyon élvezem. Ha azonban a kulisszák mögé kerülök, borzasztóan lehangol, hogy a folyamatok időre beexponálva történnek, nem pedig egy szerves és folyamatos fejlődés eredményei. A színház céljai azonban ellentétesek az én szándékaimmal: én, a festő, a megörökítésre, a maradandóra vágyom, ők minden este a pillanatért küzdenek. Az én terem az időbeli történés tere. Ők — többnyire — rögzített háromdimenziós térben dolgoznak.

> *Azt jelenti ez, hogy elképzelhetetlen lenne számodra egy színpadi tér megtervezése, a díszletek kialakítása? Vagy akár a jelmezeké?*

— Dehogy. Számomra (a darabtól függően) abban a pillanatban lehet képzőművészeti vetülete a dolognak, amikor a vizuális technika összes lehetőségeit be lehet vetni. Világos, hogy az én álmom csak az anyaggal homogén tér lehet. Nyilvánvalóan a film is komoly segédeszköz egy ilyen tér kialakításánál. De megvallom, engem a színész jelenléte, pontosabban jelenléti állapota is izgat. A fűtöttsége. Könnyű eldönteni a fűtöttség alapján, melyik színész van igazán jelen a térben. Innét van az, hogy mellékszerepben is lehet feledhetetlent nyújtani. Ám ideális a csapatjáték lenne. Óriási előnyei vannak annak a színháznak, amely hosszú ideig játssza egyazon darabot. Ha egy évben húsz premier van, mit lehet várni?!

> *Érzékeled-e valamilyen formában a színház hatását saját művészetedben?*

— Az imént azt mondtam, én az embernek közvetítek, de nem róla. Persze a korról is — a magam eszközeivel. Egészen bizonyos, hogy — mondjuk — a reneszánsz építészet hatott rám, de például nem hatott a film, még Fellini sem, akit egyébként kedvelek. Az én fölfogásom szerint (és tudom, nem vagyok egyedül) a színház majdhogynem képzőművészeti

GYARMATHY TIHAMÉR

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM FŐVÁROSI KÉPTÁRA

SAJTÓKÖZLEMÉNY

GYARMATHY TIHAMÉR ÉLETMŰ KIÁLLÍTÁSA

A páratlanul jelentős életmű minden eddiginél gazdagabb bemutatásával nagyon nehéz, de csodálatos feladatra vállalkoztunk.

A művész nevét természetesen már régen ismertté tette számos önálló és temérdek csoportos kiállításon való részvétele, olyan jelentős művekkel, amelyek egy része ma már közgyűjteményeknek is féltve őrzött kincse. Ezeket is bemutatjuk, hiszen az életmű nélkülözhetetlen részei. Ám Gyarmathy Tihamér műtermében most olyan alkotások egész sora került elő, amelyeket eddig sohasem állított ki, sőt, családján kívül senki nem is láthatott, már a nagy műkritikus barát, Kállai Ernő sem. Ezeknek a műveknek tehát ősbemutatóját tartjuk, ezen, a művész 80. születésnapján megnyíló kiállításon. Eddig ismeretlen műveinek azonban csupán töredékét állíthatjuk ki az életmű bemutatóján a harmincas évektől napjainkig.

A rendezőknek megadatott, hogy csodálatos képek valóságos tengerében munkálkodjanak, s e tengerből egy cseppet kiválaszthassanak. Kiválasztani és továbbra is ismeretlenségben hagyni remekműveket rendkívül nehéz feleadat volt. Így aztán a rendezőknek vállalniuk kell annak ódiumát, hogy sok kiváló festményt ezúttal sem tettek láthatóvá. Reményeink szerint azonban e kiállítás mégis hű képet nyújt a hatalmas életműről, valamint a több mint száz kiállított kép új összefüggésekkel, és ismeretlen művekkel is szolgál.

Munkánkat tisztelettel és szeretettel ajánljuk a művésznek és a kiállítás minden látogatójának.

Egry Margit és Lorányi Judit
a kiállítás rendezői

GYARMATHY TIHAMÉR
Kossuth-díjas festőművész
életmű kiállítása
Budapesti Történeti Múzeum
Budavári Palota E. épület
I. Szent György tér 2.

megnyitó: 1995. március 8-án szerdán 16 óra
megnyitja: Mészöly Miklós
megtekinthető: 1995. március 8-június 11.
kedd kivételével 10-18 óráig

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM
FŐVÁROSI KÉPTÁRA

GYARMATHY TIHAMÉR EMLÉKMŰ KIÁLLÍTÁSA

Megnyitó: 1995. március 8-án szerdán 16 óra
Megnyitja: Mészöly Miklós
Megtekinthető: 1995. március 8-június 11.
Ismét kinyitva: 10-18 óráig

GYARMATHY TIHAMÉR
Kossuth-díjas festőművész
életmű kiállítása
Budapesti Történeti Múzeum
Budavári Palota E. épület
I. Szent György tér 2.

GYARMATHY Tihamér festő

A Széchenyi Akadémia tagja lett.
1993. április 6.

20. hétfő

FILM

TÚLVILÁGI BESZÉLŐ (1992)
Gulyás János és Gulyás Gyula dokumentumfilmje Tollas Tiborról
„Alulírott Nagy Ferenc volt magyar miniszterelnök igazolom, hogy Kecskési-Tollas Tibort 1945 és 1946 esztendőkből ismerem, aki akkor mint a demokratikus honvédség főhadnagya különleges megbízást kapott tőlem és a honvédelmi minisztertől, hogy a Bereg megyei orosz csapatok által megszállt és közigazgatásilag is kisajátított községek elhurcoltjai érdekében felderítést végezzen. Kecskési-Tollas Tibor ezt a feladatát a legnehezebb körülmények között mindvégig becsületes magyar munkával végezte még akkor is, amikor a katonapolitikai osztály és az államvédelmi szervek erre fölfigyeltek."
Duna Tv, 21.15

ZENE

VÉGH SÁNDOR ÉS A CAMERATA ACADEMICA SALZBURG

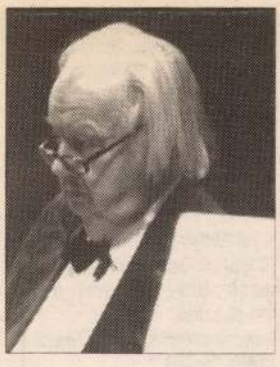

Végh Sándor hegedűművész alapította 1940-ben a Végh Vonósnégyest, mely évtizedeken át a világ vezető kvartettje volt. (Közben, 1946-ban, Végh elhagyta az országot.) 1978-tól a Camerata Academica Salzburg művészeti vezetője és felvirágoztatója. Budapesti hangversenyükön Végh Sándor vezényletével, Alexander Janiczek (hegedű) közreműködésével Beethoven CORIOLAN-NYITÁNY-át, Mozart D-DÚR HEGEDŰVERSENY-ét és Haydn ESZ-DÚR (DOBPERGÉS) szimfóniáját adják elő.
Kongresszusi Központ, 19.30 (Bp. XII., Jagelló út 1–3.)

Északi fények

Ingmar Bergman filmjei II.

EGY NYÁRI ÉJ MOSOLYA (1955)
„Az EGY NYÁRI ÉJ MOSOLYA a SZERELMI LECKE motívumait fejlesztette tovább. Azzal a rémisztő felismeréssel játszik, hogy két ember szeretheti egymást úgy is, hogy nem bír együtt élni. Van benne egy adag nosztalgia is, egy apa és leánya viszonya saját életemből, nagy kuszaság és bánat."
Március 17., 20.30

FŰRÉSZPOR ÉS RAGYOGÁS (1953)
„A dráma forrása egy álom... Néhány évvel azelőtt őrülten szerelmes voltam. Szakmai érdeklődésre hivatkozva rávettem a szerelmemet, hogy részletesen számoljon be korábbi, változatos erotikus élményeiről. Az utólagos féltékenység gyötrelme kínzó fájdalmat okozott, és felajzotta vágyamat... Zenei nyelven szólva azt mondhatnám, hogy Frost és Alma epizódja a főtéma. Aztán egységes időkeretben következnek a variációk: erotika és megalázkodás különféle kombinációkban. A FŰRÉSZPOR ÉS RAGYOGÁS viszonylag őszinte és szégyentelenül személyes film. Albert Johansson, a cirkuszigazgató szereti Anne-t és a csavargó cirkuszi életformát. Mégis vonzza elhagyott feleségének kispolgárian biztonságos világa. Egyszóval, maga a két lábon járó érzelmi zűrzavar. Ezt a szerepet Åke Grönberg játssza... Ha egy vékony, cingár rendező önarcképét akar csinálni, akkor természetesen kövér színészt fog választani."
Március 18., 18.30

ARC (1958)
„A mi szakmánkban gyakran tapasztalhatjuk, hogy addig tartanak vonzónak bennünket, amíg maszkot viselünk. Az emberek azt hiszik, szeretnek, amikor teljesítményeink és alakításaink fényében látnak. De ha maszk nélkül jelenünk meg, és ami még rosszabb, pénzt akarunk kérni, szinte semmivé foszlunk a szemükben... Emlékezetem szerint a rendőrkapitányt az ARC-ban nagyon is tudatosan céltáblának szántam. A kritikusaimat ábrázolja. Jóindulatú fricska mindenkinek, aki meg akar zabolázni és fölébem akar kerekedni."
Március 19., 18.30

A NAP VÉGE (1957)
„Magamat formáltam meg apám alakjában, és magyarázatot kerestem az anyámmal folytatott áldatlan küzdelmekre. Érteni véltem, hogy nem kívánt gyerek voltam, egy elhidegülő szerelem és egy válságos helyzet szülötte – mindennek testi és lelki következményeivel. Anyám naplója később megerősítette ezt a gyanúmat: hevesen ambivalens érzéseket táplált satnya újszülötte iránt, akiben alig pislákolt az élet."
Március 20., 20.30

SZŰZFORRÁS (1959)
„A SZŰZFORRÁS mindenekelőtt folklórelemekkel átszőtt látványosság – szerzőjének malíciájával szólva: lenyűgözően tökéletes iparosmunka. Mesterségbeli tudásának egész arzenálját fölvonultatja Bergman ebben a filmben: minuciózusan rekonstruálja a XIV. századi svéd paraszti életet, lélegzetelállító feszültséggel tudja megidézni a kereszténység és pogányság megütközéséből született legenda kísérteties világát, a fény és árnyék, víz és tűz, vad érzéki valóság és hallucinatív érzékfölötti sejtelem váltakozásai ősi, elementáris ritmusélményeket ébresztenek." (Györffy Miklós)
Március 22., 20.30

AZ ÖRDÖG SZEME (1959–60)
AZ ÖRDÖG SZEME „a Pokolban kezdődik. Az Ördög rosszkedvű, mert a bal szemén árpa nőtt. Tanácsosai megállapítják, hogy az árpa oka: egy földi lány erényessége. Meg is találják a lányt, aki nem más, mint Britt-Marie, egy svéd lelkész lánya (Bibi Andersson). Az Ördög a három évszázada tétlenségre kárhoztatott Don Juant (Jarl Kulle) bízza meg, hogy fossza meg a lányt erényétől." (Györffy Miklós)
Március 23., 18.30

Örökmozgó (Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy Tihamér 80 éves. Ebből az alkalomból nyílt meg a modern magyar festészet egyik legjelentősebb élő alakjának nagyszabású tárlata a Budapesti Történeti Múzeumban. Lenyűgöző a több mint hatvan alkotó esztendő termése, és a kiállítás külön érdekessége, hogy 78 olyan képet is láthatunk, amelyek eddig még nem szerepeltek a nyilvánosság előtt.

A megrendítő érzelmi-esztétikai élményt végiggondolva szerteágazó tanulságok sora vetődik fel. Mint magaslaton állunk a képek erőterében, nemcsak a Várhegy magasát értve ezen, ahonnan a várost felülről láthatjuk délutáni ragyogásban, de spirituális értelemben is, amennyiben a magyar festészet egyik ormára emelkedve érezhetjük magunkat, ahonnan a madártávlat ezernyi „aktuális" képzőművészeti jelenséget csenevész és sehová sem irányuló, erőtlen próbálkozásnak láttat. Így tetszik ez akkor is, ha beszámítjuk a nemzedékek, az élmények, az eltelt idő különbségeit. Gyarmathy Tihamér gyakran hangoztatja a konzekvens szellemi magatartás, a művek szellemi töltésének fontosságát. Ritka eset, hogy a művész törekvése, verbálisan is megfogalmazott szándéka és a tényleges teljesítmény ily mértékben egybevágjon – ahogyan ez most a mű keresztmetszetében látható. Hasonlóan eltökélt intellektuális irányultság nélkül – testesüljön meg a próbálkozás szakmailag képzett, formailag mégoly ötletes és új műben –, az eredmény csak szétfut és a semmibe vész. Gyarmathy művészetének nagysága többek között abból fakad, hogy szellemi alapon, de intuitív érzelmi megközelítésben együtt haladt a XX. századdal, sőt olykor, mint valamely művészeti *science fiction*, meg is előzte. Szigorúan szakmai-plasztikai értelemben ez annyit jelent, hogy festői nyelve szorosan e progresszív magatartással kölcsönhatásban formálódott, tehát nem *kifelé* figyelt, nem stílusokhoz, irányokhoz idomult, mint ahogy megnyitójában Mészöly Miklós is hangsúlyozta, hanem *befelé* összpontosított, a megsejtett, átérzett tartalmakra. Így keletkezett a csak reá jellemző festői formanyelv.

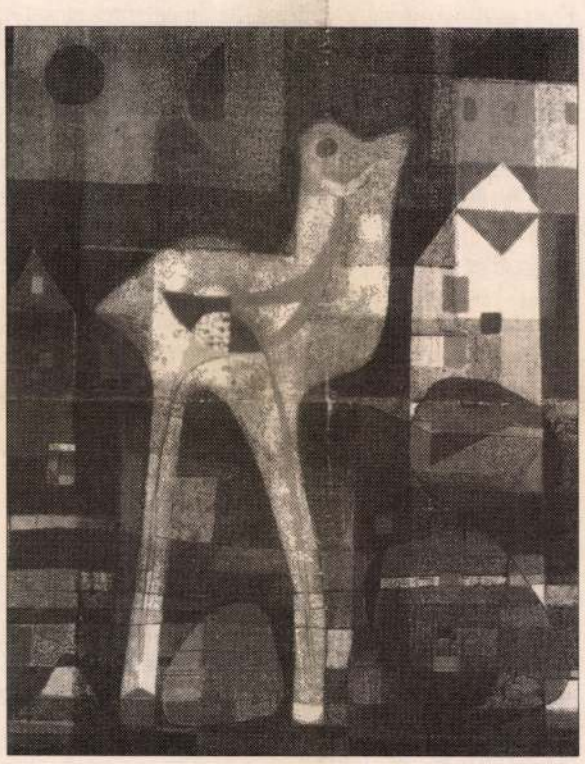

Játékemlékek, 1955

A kiállítás revelációszerű sokkjának negatív tanulsága is van, nevezetesen éppen az, hogy még a jelenkori magyar művészet ismerőinek is újszerű élménye lehet egy 80 éves mester 1933 táján megkezdett életműve. Azaz, hogy Gyarmathy munkásságából eddigelé csak fragmentumokat láthattunk, hogy csak kismonográfiákra és résztanulmányokra futotta, s hogy ez lehetséges, mi több, ez a *természetes* Magyarországon. A megnyitón Bartók és Szilárd Leó neve hangzott el párhuzamként, illetve az alkotói teljesítmény nagyságát jelezve. Nos, az időről időre őstulokízlésű diktatúráktól nyögő, *képvakság*ban szenvedő s pénztelen magyar társadalomban ennyire viheti valaki festő, még ha a legnagyobbak közé tartozik is.

KOVÁTS ALBERT ■■■

Budavári Palota, E épület, nyitva: június 11-ig

21. kedd

FILM

365 NAP – 365 FILM
A KIS GYUFAÁRUS LÁNY (francia, 1928)
A KÉT FÉLÉNK (francia, 1928)
Renoir Andersen-feldolgozásának főszerepében viszontláthatjuk a rendező pénteken vetített alkotásának, a NANÁ -nak címszereplőjét, Catherine Hesslinget (ekkoriban a rendező felesége). A KÉT FÉLÉNK szintén adaptáció, René Clair egy Labiche-egyfelvonásost, a mulya ügyvéd szerelmének komédiáját tupírozta több mint egyórás játékfilmmé.
Örökmozgó, 20.30
Bp. VII., Erzsébet krt. 39.

ZENE

RÖVIDZÁRLATOK – Elektroakusztikai koncert
A virtuális tér – zene 4 hangforrásból
Zenei rendező: Marco Stroppa
Stockhausen, Ligeti György, Risset, Chowing és Harvey művei hangzanak el.
Francia Intézet, 19 h
(Bp. I., Fő u. 17.)

ZÜRICHI VONÓS SZÓLISTÁK
Mozart-, Zwicky-, Schoeck-, Mendelssohn- és Bartók-műveket hallhatunk. Művészeti vezető: Balkányi János
Pesti Vigadó, 19.30
(Bp. V., Vigadó tér 2.)

FRANKL PÉTER ÉS VÁSÁRY TAMÁS – ZONGORANÉGYKEZES
Műsoron: Schubert-, Schumann-, Bizet-, Debussy- és Ravel-darabok
Zeneakadémia, 19.30 (Bartók rádió, 19.35)
(Bp. VI., Liszt F. tér 8.)

MERLIN KLUB

A GYŐRI MŰHELY című folyóirat estje (nyilvános rádiófelvétel)
(22 h, a belépés ingyenes)
(Bp. V., Gerlóczy u. 4.)

TELEVÍZIÓ

OTTHON A HAZÁBAN
Politikusok és tudósok a magyarországi romák helyzetéről
Az adás vendégei a közelmúltban lezárult szociológiai kutatás vezetői, valamint (politikusok): a munkaügyi, a népjóléti, a művelődési és közoktatási miniszter, továbbá a kisebbségi ügyek államtitkára.
Szerkesztő: Daróczi Ágnes, rendező: Böjte József
Tv1, 23.25

S V Á B Y
GYARMATHY
K O K A S

S O P H I A A N T I P O L I S
D U B L I N
W I E S B A D E N
S C H L O S S F A R R A C H
K Ö N I G S W I N T E R
H A M B U R G

BUDAPEST ART EXPO

A kortárs magyar művek legnagyobb és legszebb magángalériája, a mai magyar művészet európai terjesztője, az ezredvég kultúrkísérlete, szépség, szeretet, béke.

A XX. századi magyar képzőművészet szolgálatát felvállaló KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST fő feladatának a művészi érték, a kvalitás támogatását tekinti. Minthogy pedig a magyar képzőművészetben a fotorealizmustól kezve az absztrakcióig a XX. század valamennyi fontos stílustörekvése föllelhető, a Galéria szükségesnek tartja, hogy ne kötelezze el magát egyik vagy másik irányzat mellett, és ne zárjon ki érdeklődési köréből egyetlen áramlatot sem.

A Körmendi Galéria gyűjteménye igen sokoldalú; kiváló művészek alkotásai találhatók meg benne. A törzsanyagból említést érdemel néhány XIX. századi mű is, mint például Ligeti Antal, Benczur Gyula, Feszty Árpád, Lotz Károly vagy Székely Bertalan művei. A XX. század első feléből való művek is igen jeles művészek alkotásai: Berény Róbert, Czóbel Ernő, Csók István, Koszta József, Medgyessy Ferenc, Mednyánszky László, Nagy István, Szőnyi István, Tornyai József, Kádár Béla, Scheiber Hugó, Ziffer Sándor festményei és rajzai.

A Galéria jóval bőségesebb kortársi gyűjteménye is a maga sokszínűségében képes bemutatni a jelenkor művészetét. Az EXPO keretében jelentkező bemutató válogatást nyujt ebből a gyűjteményből.

A negyvenes években az egyetemes érdeklődésű, a kortársi európai irányzatokat élénk figyelemmel kísérő művészek az Európai Iskolának nevezett csoportba tömörültek. Nagyszabású egyéni teljesítményük máig érvényes hatással van a magyar képzőművészetre.

Gyarmathy Tihamér az Európai Iskola egyik alapító tagja, a magyar avantgard ma is alkotó klasszikusa. A Galéria több igen jelentős művét mutatja be a negyvenes és a nyolcvanas évekből.

Jakovits József ugyancsak az Európai Iskola alapítói közé tartozik. A szürrealizmusból kiindulva ősi és népi elemekből erőteljes egyéni formanyelvet teremtett, amely a magyar szobrászatban senki máséhoz nem hasonlítható. Kiállításunkon a negyvenes és ötvenes évekből való kis-szobrai, valamint a legújabban faragott nagyobb alkotásai láthatók.

Kokas Ignác alkotásai, melyek a hatvanas és nyolcvanas évekből valók, a természet, a növekedés és burjánzás, az újrateremtődés szimbolikus, szépséges-sejtelmes látványát kínálják.

Klimó Károly nagyméretű, impozáns kompozíciója mély gondolatiságával és ugyanakkor líraiságával ható alkotás.

A látvány élményének közvetlen, tárgyszerű megjelenítése is más-más felfogást mutat a különböző művekben. Németh József képei az alföldi táj szeretetéről, Szabó Zoltán festményei az emberi test szépségének áhítatáról vallanak. Jakuba János képei visszafogott finomságukkal hatnak, Lóránt János alkotása mozgalmasságával, sajátos színeivel és elevenségével kelt figyelmet.

Kisebb kollekciót mutatunk be a közelmúlt olyan jelentős mestereinek munkáiból, mint például Hincz Gyula, Fónyi Géza, Bracsay Jenő, Ilosvai Varga János és Miháltz Pál kisebb képei, Domanovszky Endre akvarelljei, Kondor Béla rézkarcai, Martyn Ferenc szitanyomatai, Bálint Endre kollázsa.

A Körmendi Galéria eddigi kiállításai is a sokirányzatú magyar kortársi művészet bemutatását szolgálták. 1992-től a Galéria kilenc kiállítása aratott sikert. Külföldön: Wiesbaden, 1992 szeptember 23--október 29 (öt festőtől tizenöt kép; közös rendezés az Izolda International Institut für Kunst und Kultur-ral); Königswinter 1992 november 9--30 (huszonegy festő hatvannégy képe); Art Hamburg 1992 december 3--7 (négy festő tizennégy képe); Art Expo -

Gyarmathy Tihamér

Dublin 1993 július 21--25 (négy művész huszonegy festménye); Schloss Farrach (Ausztria, Steiermark) 1993 augusztus 25--szeptember 26 (harminchárom művész százharminc képe); Fondation Sophia Antipolis (Franciaország) 1993 november 4--30, a Gulácsy Galériával együtt (tizenkét festő harminchat műve).

A Körmendi Galéria Budapest Nagybányai út 25. sz. alatti, 400 négyzetméter alapterületű kiállító helyiségének megnyitása 1993 június 7-én egyben Gyarmathy Tihamér Kossuth-díjas festőművésznek, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagjának székfoglaló kiállítása volt.

1993 november 22-től december 15-ig Bíró Antal (1907--1990), Franciaországban kibontakozott festőművész alkotásaival ismertette meg a hazai közönséget, a Galeri Konst and Ram Störmstat-tal (Svédország) közös rendezésben.

1994 március 21-től április 6-ig Peter Widman svéd, jelenleg Mallorcán dolgozó festőt mutatja be a Nagybányai úti kiállító teremben.

Külföldi művészek budapesti bemutatása, a külföldi galériákkal való cserekapcsolatok kialakítása a magyar művészek lehetőségeit bővíti, nemzetközi bemutatkozását biztosítja.

GYARMATHY TIHAMÉR

SINKOVITS Péter: Gyarmathy Tihamér. Bp. : Uj Művészet Alapítvány, 1991 28 p., /48/ t. szines E.

szerint fel kellett osztani
dalmi városokban a felosztás
teljes vagyon szolgált, nálu
pul. Ezek a jegyzékek, amely
a 15. században már évről-év
gána létszámára is értékes
A földesuri járadék mértéke
urbáriumok alkothatnák a köve
Itt a birtokviszonyok jelenti
területet felölelő hatalmas
és sok kisbirtok aprózta fel
sok falu különböző szolgáltat
kellett foglalni, annál is in
gató személyzet folytonosan v
való, hogy az egy-két faluval

GYARMATHY TIHAMÉR

ARS HUNGARICA
XIX.évf.1.sz. 1991

74,79

TANULMÁNYOK
Hegyi Lóránd: Kalligráfia, absztrakt expresszionizmus, informel Magyarországon 1958–1970 között 3
Keserü Katalin: Pop art Magyarországon 15
Hegyi Lóránd: Struktúraelvű és geometrikus művészet Magyarországon 1968–1980 között 29
Andrási Gábor: A Zuglói Kör (1958–1968) 47
Mezei Ottó: A Szürenon és kisugárzása 65

DOKUMENTUM
Molnár Sándor: A festői elemek analízise (1962) 85
(Sajtó alá rendezte: Andrási Gábor)
Dokumentumok a Szürenon és kisugárzása című tanulmányhoz 111
(Összeállította: Mezei Ottó)

GYARMATHY TIHAMÉR
1915 -

Festő, Kossuth-díjas, Érdemes- és Kiváló Művész, a Magyar Művészeti Akadémia tagja. 1933-tól a budapesti Képzőművészeti Főiskola hallgatója, tanárai Vaszary János és Kandó László voltak. A harmincas évek végén tanulmányutakon járt Olaszországban, Francia- és Németországban, Svájcban. Útjai során megismerkedett André Bretonnal, Jean Arppal, Max Billel, Mondriannal, akik nagy hatással lesznek formálódó művészetszemléletére. Tagja volt az Európai Iskolának, amelyből 1946-ban lépett ki, amikor is Kállai Ernő szellemi vezérlete alatt többedmagával megalakították a Galéria a 4 Világtájhoz nevű művészcsoportot.

Egyéni tárlatai voltak Zürichben, Lengyelország különböző városaiban, Stuttgartban, Brüsszelben, Antwerpenben, Washingtonban, Milánóban, Baselben stb. A hazai absztrakt művészet egyik kiemelkedő alakja.

A MEGEJTŐ ORGANIZMUS,
1973
vászon, olaj, 90x80 cm.
j. a hátoldalon: Gyarmathy 973.
A megejtő organizmus /Afrika/
Ltsz.: K. 85.48.1.

EVOLÚCIÓS STRUKTÚRA, 1972
papír, szitanyomat, 595x428 mm.
j.b.l.: 78/100
j.l.: Gyarmathy Tihamér 972
Ltsz.: K. 85.511.1.

KOZMIKUS STRUKTÚRA, 1979
papír, filctoll, 613x435 mm.
j.b.l.: Gyarmathy Tihamér 1979
Ltsz.: K. 85.512.1.

KOZMIKUS STRUKTÚRA, 1972
papír, szitanyomat, 595x428 mm.
j.j.l.: Gyarmathy Tihamér 972
Ltsz.: K. 85.512.2.

MAPPA XX., 1967
papír, szerigráfia, 208x288 mm.
j.j.k.: Gyarmathy 1967.
Ltsz.: K. 95.190.7.

"Az olaszországi reneszánsz tanulmányok után kezdtem foglalkozni a nem euklideszi tér megfogalmazásával. Ezt lehet egyszerűen gondolati térnek is nevezni, lényegében többdimenziós tér, olyan széles kiterjedésű, amelyet képes a képzelőerőm bejárni. E tér érzékelésének alapját a pontoknak, formáknak rendszere adja, dimenziói a viszonyítási pontok változásával módosulnak...Kezdetben még konkrét gondolatokat akartam megfogalmazni: anyaság, fészek, család stb., később aztán egyetemesebb dolgokról akartam szólni, mint mikro- és makrostruktúrák összefüggései, vagyis olyanokról, ahová a tudatom eljutott. Minél jobban eltávolodom a képi

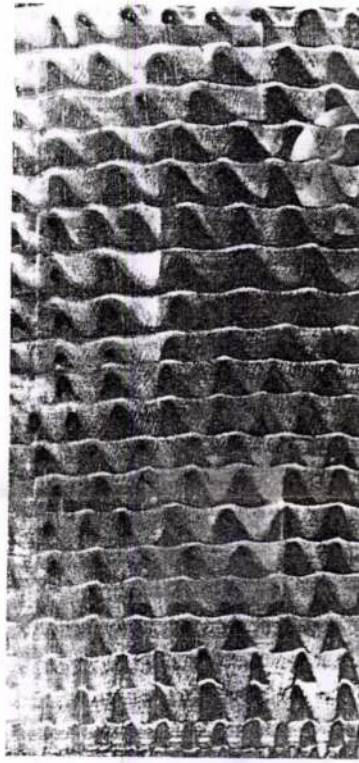

A meg

ALMÁSI TIBOR

A PATKÓ IMRE GYŰJTEMÉNY

XÁNTUS JÁNOS MÚZEUM
GYŐR, 2000

Magyar Tudományos Akadémia
Művészettörténeti Kutatóintézet
Könyvtár
Budapest
26 757

Láncz S.: Képzőművészeti krónika. = Jelenkor, 1983/10.

bályai" alapján törekedett kifejezésre juttatni. Ezek a művei merészen felfelé törő, hullámvonalú, spirálisan csavarodó alkotások (Szolfézs, 1935; Forma és ritmus, 1936) vagy több ilyen elem egymáshoz rendelt struktúrája (Három variáció, 1937). A szimmetrikus elrendezés hamarosan aszimmetriába váltott át, belépett az üreges forma, így művei mindinkább a pozitív és negatív formák kontrasztos játékára épülnek (Pár, 1943; Felemelkedés és bukás, 1947).

Igen jelentős volt Beöthy szerepe az avantgarde művészetre oly jellemző csoportok, folyóiratok szervezésében, vezetésében. 1928-ban csatlakozott a „L'Effort moderne" nevű csoporthoz, majd részt vett az Abstraction-Création csoport alapításában, ennek 1932–1936 között alelnöke is volt. 1946-ban egyik alapítója volt a Salon des Réalités Nouvelles-nek, 1951-ben Le Corbusier-val és Fernand Léger-vel a „Formes et Vie" című folyóirat szerkesztője, majd pedig az „Espace" csoport egyik alapítója volt. Élete utolsó éveiben az építészet és a képzőművészet szintézisének kérdései foglalkoztatták, valamint egy színelméleti ábécé kidolgozásán fáradozott. Ezeket a terveit azonban 1961-ben bekövetkezett halála miatt már nem tudta megvalósítani.

*

Kevés olyan egységes, az évek folyamán át szervesen épített életmű van a magyar festészetben, mint *Gyarmathy Tihaméré*, aki 1969 óta festett képeinek, 1954 óta készült rajzainak válogatását mutatta be a Pécsi Galériában. A Pécsett született és első ízben ott 1932-ben bemutatkozó művész alkotásai az elmúlt ötven év során nemigen szerepeltek a városban, jóllehet művészi rangja ezt nagyon is indokolta volna. Gyarmathy a magyar festészet megújulásának következetes harcosa volt az első pillanattól fogva. 1937-ben nyugati tanulmányútra indult, ekkor Beöthy István közvetítésével kapcsolatba került a klasszikus modern művészet nagyjaival: Mondriannal, André Bretonnal, Max Billel és Jean Arppal. Művészetének központi problémája a tér megjelenítése, mégpedig a fény segítségével. Mai formavilága a negyvenes évek második felében festett képein kezdett kibontakozni: első, már a figurativitástól mind jobban elvonatkoztatott festményein egymás mögött sorakozó rétegeket ábrázol, ahol az elő-, a közép- és a háttér egymásba hatol, a tér a színek variálásával alakított (Kompozíció I., 1945). Ebben az időben kezdett hozzá egy mintegy 200 lapból álló – éveken át készített, s csak a hatvanas években befejezett – fémfóliasorozat elkészítéséhez. A fólia fényes, ezüstösen csillogó felülete átsüt a ráhordott zöld festéken, s ezt a bekarcolt motívumok tovább tagolják. Ez a megoldás a végtelen teret – időben és térben egyaránt végtelen –, a le nem zárt, körül nem határolt, se kezdete, se vége kozmoszt idézi meg. Ez válik azután egész képi világa alapproblémájává, mind a mai napig ez foglalkoztatja.

Az ötvenes évek során képein szürreális elemek is megjelennek (Sors, 1950); ezeket azonban később elhagyta és pusztán konstruktív módon építi fel képeit. Már ekkor megjelenik az a kompozíciós típus, mely uralkodóvá válik az életműben: megnyitja a képsíkot, a hideg színek befelé húzó erejét érvényesíti. Kompozíciói eleinte egy központúak (Növények és épületek, 1950), később azonban több központúvá válnak. A képteret a horizontális-vertikális hálózatrendszer segítségével bontott, mégis egységes térstruktúrává alakította, ahol a színekben megjelenített fény tagoló ereje oszt és összefog, kiemel és alárendel. Mint ő maga mondta: „A színt fényforrásnak tekintem . . ., a fényforrások egymás mellettisége . . . térérzetet kelt." Horizontális-vertikális rácsrendszere rokon a Vasarelyével, mégis egészen más: míg Vasarely homogén felületeket jelenít meg és ezzel ábrázolja a teret, gépi úton számított, egymás mellé épített színekkel éri ezt el, így világa elvont, tárgyiatlan s legtöbbször lezárt, addig Gyarmathy mindig megmarad a festés ősi eljárása mellett, ennek következtében szín-négyzetei sosem teljesen egyformák, s e változatosság egyéníti őket, tere pedig nem lezárt, a végtelenségig kiépíthető, de épp módszeréből következően meghatározott, mint ahogy a kör egy szegmentuma meghatározza az egész kört. E rendszer segítségével mutat be, nyit meg mind újabb fénnyel átitatott tereket, s így kísérli meg, hogy elénk hozza a kozmosz titkait. Több

központú képeit az egymásnak feszülő szín- és formarendszerek struktúráján át bontakoztatja ki. Gazdagok a variációk: hol megfelezi a négyzetet és függőleges vonal mentén egymás alá rendezi őket – ezzel eléri, hogy úgy érezzük, kidomborodik a tér (Struktúrák sugárzásban, 1980; Tükröződés, 1981); máskor kör alakú centrális mag köré rendezett körcikkelyeket kis négyzetek ölelnek körül, ezt horizontálisan és vertikálisan nagyobb négyzetek veszik körül, míg végül koncentrikus négyzetek sorával zárja a kompozíciót (Centrális sugárzású kompozíció, 1980); ismét másutt a függőleges vonalakkal osztott négyzetek mezejébe nagy csöppet „ejt" bele (Súlytalan és nehézkedő, 1970). Hasonlóképpen grafikáin is a relatív térhelyzetek dialektikus megjelenítése foglalkoztatja, a választott technika lehetőségeihez alkalmazkodva: ezeken a vékony, kalligrafikus előadásmódtól a vastag foltokra épülő felületalakításig a variációk széles körét alakította ki, a fekete-fehér színhatásra és annak változataira építve.

Gyarmathy Tihamér alkotásain a bennünket körülvevő végtelen tér megannyi részlete fénylik fel, a térstruktúrák gazdag változatai jelennek meg. Megtartva a képzőművészet hagyományos eszközeit, a táblaképet és az ecsetet, a klasszikus avantgarde mestereinek módján építette ki a maga világát, melyet jól jellemez a közmondás: a cseppben benne van az egész tenger. Képeinek mozgalmassága, színeinek tündöklő gazdagsága, formarendjének változatossága teszi egyedivé műveit, melyeken sikerrel kerülte el az ornamentikává válás buktatóit és tudott hírt adni a lukácsi „meghatározatlan tárgyiasság" módszerével a bennünket körülvevő világról.

*

A közelmúltnak talán egyik legnagyobb meglepetést okozó tárlata *Bakó Ilona* textilművész műcsarnoki bemutatkozása volt: Frank János találó szavaival „katartikus ruhákat" mutatott be. A hatás elérésében minden bizonnyal szerepe volt az értő, jól átgondolt rendezésnek is, Dobai Ágnes munkájának, mely zsinóron függesztve, szobrok módján térbe állítva mutatta be a ruhákat. A termekben semmi más, csak a művek: a kitűnő rendezés segített abban, hogy kontaktust találhassanak a nézővel, kommunikálni tudjanak: minden bizonnyal ebben *is* rejlik a hatás titka. De a lényeg maga a gondolat, mely megejt: a gondosan varrott, szépen kivitelezett, átgondolt anyagválasztás után realizált darabok mindegyike reprezentált, hordozójának – vélt vagy lehetséges – viselőjének személytelen arculatát, társadalmi hovatartozását. Néhány példa: az első terem harsányan színes ruhái, a Rjazanyi gazdag (1976) pompás kasmirja mellett a piros flanell felsőrészű, kockás szoknyájú, kék rózsás kötényű Kárpáti üzenet sorjázik, a kötény alján keresztben régi betűhímzés. Teljesen más a Jobbágyszerelem (1979) nyersszínű, kéziszövött lenből készült ujjatlan ruhája, melyet – a katalógus szavaival – „hímzés helyett zsákheveder zsinór" díszít. A következő terem a bársonyoké: a bordó Matyóföldi tükrös (1976) mellén és ujjain antik tükrös hímzés, a Századforduló (1979) egyetlen dísze egy köríves, barna csipke, a fekete színű Magány (1979) akárha királynő lenne udvarhölgyei körében: függőlegesen rakott fekete csipke rózsák sorával. S a Kékszakáll asszonyai (1980) ruha-csoportja láttán megelevenedik bennünk a bartóki–balázsbélai mű nem látott, csupán a meséből ismert nőalakjainak a képe. S végül az utolsó teremben a Somogyi gyász (1983) feszülete a padlóra helyezett korhadt fára feszített tömött vászontestből formált korpusszal s a Lélekmadár (1979) halotti lepelből varrott, kiterjesztett szárú inge alatt feketéből szabott Szent Antal-kereszt. Csupa fehér parasztcsipke a Barbármennyasszony (1981) kiterjesztett karú trapéz ruhája, kékített fehér kendőjével, feje lángoló vörös, a búcsúkból ismerős hajtogatott papírkorong. Ruhák csupán, de „aurájuk van" (Walter Benjámin szavaival), széles kulturális mezejük s így asszociációs bázissal rendelkeznek: ez emeli őket az autonom képzőművészet sorába, teszi őket a tértextil-textilszobor műfajába sorolhatóvá.

*

GYARMATHY Tihamér

Sréter András

Bujkáló fények

Gyarmathy Tihamér kiállítása a Műcsarnokban

Népszabadság, 1986. okt. 15. 7.

A REGIONÁLIS MŰVÉSZE

SINKOVITS PÉTER

Beszélgetés Hegyi Lór a bécsi Modern Múze

– Az elmúlt évtizedek nyugat-európai művészettörténetírása lényegében elutasította Kelet-Európa kortárs képzőművészetét, sokszor jelentős eredményeit sem méltányolta. A szakemberek úgy vélekedtek, hogy a politikai diktatúrák talaján igazi művészet nem jöhet létre. Később ez az álláspont valamelyest változott, de a kelet-európai művészet elfogadása még váratott magára. Művészet- és kiállításszervező tevékenységeddel kezdettől fogva arra törekszel, hogy értékes művek bemutatásával bizonyítsd az egyetemes művészetben Kelet-Európa és ezen belül Magyarország művészetének jelentőségét. Tevékenységedben mikor kapott hangsúlyt ennek a gondolatkörnek a kimunkálása?

– A hetvenes évek végén kiállításaimmal még nem gondolhattam gyakorlati eredményekre, de már akkor is meggyőződésemmé vált, hogy nem létezik olyan abszolút biztos mérce a nyugati művészetben, amelyhez képest a magyar, a cseh, a jugoszláv vagy a lengyel művészet elmaradott, vagy fáziskésésben van, vagy a megformálási módok ezekhez a biztos mércékhez viszonyíthatók. Pontosan a hetvenes évek végén

Gyarmathy Tihamér

Lóska Lajos: Kéjek emlékei [interjú] =
Új T. 85. júli. 28. 27. ill

GYARMATHY TIHAMÉR

FÁBIÁN László: Nyomok a térben: Gyarmathy Tihamér születésnapjára. = M. Nemzet, 1985. március 8.6.

GYARMATHY Tihamér

Vadas József

Ötven év multán

[Műcsarnok: Max Bill, Gyarmathy Tihamér]

Élet és Irodalom, 1986. okt. 24. 12.

mény (legutoljára, 1969-ig: Dokumen-
ását és további kiépítését vállalta.
ntiványi-féle művészlexikon-gyűjte-
szta- és pecsétgyűjteményekből, mű-
ból álló dokumentatív apparátus az
z MTA jelentős beruházásaival kibő-
tárral és a hungarica-vonatkozások,
művészettörténeti és módszertani vo-
jelentős könyvtárral, a már meglévő
ntős számszerű és minőségi fejlesz-

ntációs gyűjteményei a mai Magyaror-
kívül egyaránt a legfontosabb, rend-
nzeti kutatóbázist képviselik, amely
ól függetlenül (nem utolsó sorban az
vállalt felelősség folytán) feltét-
lolog természetéből következően (pl.
ságának, folyóirat- és könyvsorozatok
k fenntartása) a fenntartás csak a
einek biztosítását jelentheti.

ekkel illetve a rokon külföldi tudo-
ársulatokkal munkakapcsolat kialakí-

tézet ú.n. "tudományos műhely"- vagy
keretintézet"-jellege nyert megfogal-
tervező munkája mind a magyarországi
sében (tekintettel a közgyűjtemények
térő feladataira), mind az elméleti-

A modern klasszikus

Gyarmathy Tihamér nyolcvanéves

Pillanatokon belül megnyílik az ünnepelt tárlata a Budapesti Történeti Múzeumban. Az lesz az igazi születésnapi köszöntő. Ez csak invitáció a különleges eseményhez.

Nem az a rendkívüli, hogy szép kort megérve, alkotóerejének teljében nézhet vissza a megtett útra. Még csak nem is az a szokatlan, hogy itt és most szeretik dolgait. Mi itt és most arra vagyunk valók, hogy érzékenyek legyünk elvont képekre, a tér, az idő, a mozgás élményének esztétikai befogadására. A különös legföljebb az, hogy mi – itt és régebben – nem voltunk mindig ilyenek. Tőlünk ugyan világgá mehetett a harmincas években a nyughatatlan hajlamú Vaszary-tanítvány. Felőlünk kiparancsolhatták a kulturális közéletből a fordulat éve után az avantgárd hajlamú európai iskolást (ráadásul ha még a radikálisokat kifejező alcsoport, a Galéria a Négy Világtájhoz tagja). Miattunk nyugodtan elhagyhatta a pályát és válhatott „műszakivá" az ötvenes években, vegetálhatott művészként a második nyilvánosság sorompói között a hatvanas években, és érkezhetett késve a „tűrt"-ből az épp hogy „támogatott" kategóriába a hetvenes-nyolcvanas években. Hol nem ismertük, hol fintorogtunk, hol nem értettük.

Ő pedig – lehet, hogy persze neki mindez fájt, dühöngött ettől és tele lett sebekkel a megélt méltánytalanság miatt – olyan rezzenéstelenül ment a maga útján, mintha minden rendben lenne. Ez a „maga út" egy jobb világba vezetett. Ez a jobb világ arról szólt, hogy a mindennapi, közönséges, folyton változó látványon túl létezik egy másik birodalom, amely nincs kitéve a szubjektum ízlésének, mentes az emberi képzelgéstől és független a szenvedélytől. Amely éteri és mégis megismerhető. Hogy ezt a kutatást színképanalízis vagy szerafok irányítják-e, vagy hogy a folyamatot kozmikus szondák vagy maga a mindenható fölügyeli, az már filozófia és hit kérdése. Gyarmathy csak azt tartotta művei feladatának, hogy a mocskos tévképzetektől terhes huszadik századi ember előtt fölcsillantsa a tudományból fakadó szépséget és a szépségből fakadó tudományt, hogy tanúnak hívja a Törvényt és megrezegtessen valamit a szférák zenéjéből. Meg hogy addig várjon, míg ezt a többség mifelénk fölfogja.

Szerencséje lett. Olyan ő, mint a részeg kígyó. A körülmények mentén nálunk jobbra-balra sikló közlekedéstechnika helyett, a „normálisnak" vélt és a nálunk szokásos taktikázást kerülve nyílegyenesen haladt a dzsungelben az optimista absztrakt boldog vadászmezői felé. Ha már eddig nem térítette el senki és semmi, akkor most már e posztmodern kor nem fogja meggyőzni arról, hogy kérdésessé vált a haladás, és hogy az optimizmusra nincsen semmi ok.

P. Sz. J.

A függöny előtt

Nagyon sok dolgot tudok mondani, ami nem tetszett Miklósa Erika Lammermoori Lucia-alakításában. A kihagyott lehetőségek sorozata. Miklósa rossz, értelmetlen, vagy legalábbis már értelmét veszített mozdulatokkal dolgozik, néhány gesztussal, amely Callasnak még jól állt, mostanra azonban egyszerűen kiürült. Miért kell negyven évvel korábbi színjátékkal próbálkoznia egy énekesnőnek, akinek a mozgása, ha nem tetteti magát, gyors és rugalmas, a hangja pedig olyan jólesően természetes? Olyan Lucia lehetne, aki bebizonyíthatná, hogy nem egy skót arisztokrata család degeneráltságáig finomodott, betegesen gyönge idegzetű sarjának könnyes történetét látjuk és halljuk. Miklósa azonban sokszor még a finomságot sem igazolja, legfeljebb a lelki zavart, azért is meséli el oly könnyedén, hogy egy régen leszúrt asszony kísértetét látta a minap a forrás vizében. Hol vannak az érzelmek? Hol az a nő, aki elborult elmével leszúrja majd a férjét?

Igaz, nincs szerencséje a partnerekkel. Anatolij Fokanov kimagasló Ashton, de a második felvonás során kiesik a szerepéből, és a Rigoletto burleszkváltozatát mutatja be a színen. Csák József élete legjobb formájában énekelt a harmadik szereposztás bemutatóján, szép hangon, meglehetősen pontosan és még kifejezően is, de mégsem színpadra termett alkat. Mindkét férfi elsősorban magával van elfoglalva, nincs arra ereje, figyelme, hogy a partnernek segítsen. Egészséges esetben erre nem is lenne szükség, hiszen azért alkalmazzák a rendezőt, hogy kitalálja a figurákat, és a köztük lévő viszonyt mozdulatokra, szituációkra fordítsa le. Valló Péter azonban nem gondolkozta és nem dolgozta halálra magát Lucia ügyében, hagyta, hogy mindenki tegye, ami jólesik, legyen zseniális, élje ki a tébolyát vagy kínlódjon. A közönség pedig még hálás is lehet, hogy legalább alázatos rendezőt kapott, és a Donizetti-művet látja.

Aztán eljön a fordulat az őrülési jelenet alatt. A néző egyszerre csak azt veszi észre, hogy nem unatkozik. Erotikus és megindító egy védtelen leány, aki mezítláb futkos ide-oda, az előtte riadtan szétrebbenő emberek között. Kicsit fáradni tűnik az énekesnő hangja, de azért minden megvan. Az élet és a halál is.

A legmeghatóbb pillanatnak azonban a függöny előtt vagyunk tanúi. Amikor már nincs Lucia, csak Miklósa Erika és az ováció. Ő pedig diadal helyett sír egy picit, hálás és komoly, mint aki pontosan tudja, mi volt a jó, mi volt a rossz. Egyre erősebb a meggyőződésem, hogy egy eljövendő nagy énekesnőt láttunk.

Fáy Miklós

A refrén: az épület felújítása

Beszélgetés Csiszár Imrével, a Művész Színház új igazgatójával

Alig születik meg egy hír, máris nyomában egy másik. A Művész Színház élén márciustól Csiszár Imre áll. Az igazgatói pályázat elbírálásakor még úgy volt, hogy a Nagymező utcai épület rekonstrukciója az idén elkezdődik, mire hivatalába lépett, a helyzet másképpen fest. Jószerével beszélgetésünk pillanatában kellett újragondolnia, mitévő is legyen.

„Itt más a helyzet" — TEKNŐS MIKLÓS FELVÉTELE

A hiányzó pecsét

– Valóban füstbe megy a felújítás?

– Aznap, amikor a fővárosi önkormányzat megszavazta a kinevezésemet, előző napirendi pontként a költségvetést tárgyalta. Ott ültem a teremben, így tanúja lehettem, amint a városatyák boldogan szétosztották egyéb célokra azt a százkétmillió forintot, amelyet korábban az 1995-ös összköltség huszonöt százalékaként a rekonstrukcióra különítettek el. Amikor szót kaptam, alkalmam nyílt elmondani, ugyan miből teremtik elő újra a pénzt, ha mégis megkezdődnének a munkálatok, hiszen azt senki nem fújta le. Azóta úgy értesültem, hogy az érintett minisztériumok megtalálták annak az összegnek is a helyét, amelyet a költségvetési törvényben megszavazott címzett támogatásból kaphattunk volna meg.

– Kétségtelen a felújítás szükségessége. Tanúsíthatom, hogy a színházuk itt-ott még életveszélyes is. Eszerint csak formai oka lehet a megmásított szándéknak.

– Úgy tudom, hogy a végleges építési engedély késedelmes beadása a kifogás. A tervpályázatot idejében, tavaly április 15-ig beadták, ám valóban akkorra nem, csak később volt meg a szóban forgó engedély. A bürokrácia malmai lassan őrölnek. Ráadásul a Művész Színház gazdasági és igazgatói válsága miatt kevésbé fontosnak tűnhetett egy hiányzó pecsét.

– Nyilvánvaló, másképpen kell igazgatni egy színházat gazdasági értelemben is, ha építkeznek. Ráadásul a kulturális bizottsági meghallgatáson elvállalta, hogy kijön a kilencvenmilliós támogatásból.

– Csakhogy akkor a rekonstrukcióra számítottam. A pályázatomban is erre készültem. Úgy terveztem, szerződést kötünk négy vidéki színházzal, felvállalunk egy-egy bérletes bemutatót. Vagyis helyben próbálunk, tartunk premiert, le is játszunk huszonöt előadást. Ez mindenkinek előnyös lett volna. A mi sikerszínészeink telt házakat vonzanának, én megoldom a foglalkoztatásukat, senki nem lógatta volna a lábát.

– Gondolja, hogy örömest vállalták volna e „vándorszínész" életet?

– Miért ne? Meggyőztem volna őket. Hiszen anélkül, hogy egy fillért költöttünk volna rezsire, lassanként kiépítettük volna azt a repertoárt, amellyel a felújított házban nyitunk. Most viszont... Először is kidobunk az ablakon huszonötmillió forintot. Egy szakértői bejárás eredményeként ugyanis kiderült, hogy az ősszel nem kapjuk meg a nyitási engedélyt, csak ha – május végétől október végéig – elvégezzük a legszükségesebb munkákat, az elektromos berendezések felújítását. Márpedig ahol kicserélik a villanyvezetékeket, ott vakolni, festeni kell. Amit ugye, egy rekonstrukció után kezdhetünk elölről. Ez a magyar módi.

Mindenki maradhat

– Így a kialakítandó repertoárnak sem lesz kifutása.

– Akárhogy is van, négy bemutatót tervezünk. Lesz közöttük magyar dráma is. Most tavasszal egy vagy két előadást elkezdünk próbálni, s ha legalább a színpadot érintő munkák augusztusra készen vannak, akkortól folytatjuk a próbákat, hogy késő őszre nyithassunk. Két produkciót tudunk átvinni a jövő évadra, a Tudós nőket és A hazugot, amely a Tivolival koprodukcióban készült. Nagyon jó dolog, ami a stúdiónkban történik, ahol szintén a tivolisok játszanak. Izgalmas a szobaszínházi lehetőség, amely más színész–néző viszonyt enged meg. Egyszóval stúdióbemutatónk is lesz, egyelőre ebben a helyiségben, amelyet sajnos majd le kell adnunk, mert telekkönyvileg nem hozzánk tartozik, de a rekonstrukció idején új stúdiót alakítunk ki az épületben.

– Érintette a vendégeket. Úgy tudom, vállalta, hogy ötven táncelőadásnak ad helyet.

– Megkerestek a Táncfórumtól, amelytől volt pályázó is, és minőségi táncszínházakat kínáló programot tettek elém. Az ötven előadás harminc nyári és húsz évadközi alkalmat jelentene. Vagyis nem zavarja meg folyamatos jelenlétünket. Akkor nem a mi színházunk lenne, ha csak hatot-nyolcat játszanánk havonta, ilyen gyakorlat nem folytatható.

– És kikből áll a „mi"? Változik-e a társulat? Annak híre kelt már, hogy Darvas Iván és Garas Dezső megválik tőle.

– Húsz színészem van. Én senkit sem küldök el, s hogy ki megy el magától, az hamarosan kiderül. Darvas Iván és Garas Dezső nyugdíjban vannak. Voltak konfliktusaik a fiatalokkal, de ha az indulatok lehiggadnak, akkor szerintem kapacitálhatók egy-egy vendégszerepre, legalábbis Garas Dezső, hiszen Darvas Iván csakugyan gyengélkedik. Kívülük egyvalakiről sejtem, hogy távozna. Szerződtetnék is pár embert...

– ...de nem egy csapatot, mint annak idején a Nemzeti Színházba?

– Itt más a helyzet. Különben is e társulat jó részével együtt dolgoztam a Nemzeti Színházban. Most olyanok kellenének ide, akik mind színészileg, mind emberileg képesek ebbe a viharvert csapatba beilleszkedni. Főleg fiatalok, rendező is, színész is. Felelőtlenség volna azonban szerződtetni pályakezdőket, akiknek a nevét feladatom lenne bevezetni, mikor tudom, hogy majd bezárunk. Szóval a refrén: a rekonstrukció. Vagyis a szereposztási gondjainkon inkább vendégekkel segítünk.

– A válság idején kiderült, egy színház bér-, illetve bérvonzatú költségei nagyjából a szubvenció összegének felelnek meg. Ha a kért száztízmillió helyett beérte kilencvenmillióval, akkor kiáll a tagok elé, hogy mondjanak le a fizetésük egy részéről?

– Nem, azt nem teszem. Abból a húszmilliós különbözetből valóban kiállíthatnánk a produkciókat. De ugye azt hittem, lesz rekonstrukció. Maradnak az apró pénzek, kis játékok. Hogy az előadáspénzeket nem az alapfizetéssel együtt, hanem utólag számoljuk el, s addig forgatjuk. A Körszínházért is kapunk bérleti díjat. Most, amikor a társulat alig játszik, „keresünk". Minden fillért élére rakunk.

Meddig látni?

– És látja az alagút végét? Akik nem helyeslik a kinevezését, úgy fogalmaznak: semmit nem old meg, görgeti tovább a gondokat.

– Nem arra szerződtem, hogy megoldjam az efféle gondokat. Sőt azokkal a pozicionális-személyes problémákkal sem foglalkozom, amelyeket a társulatnak kell tisztáznia. Ameddig tudom, hajtom a gazdasági és rekonstrukciós ügyek előrehaladását. De a megoldás nem az én kezemben van.

– Ez válasznak kerek. De ha megismétlődne, hogy szükségből az időarányosnál korábban hívnak le a támogatásukat az önkormányzattól, éppúgy kérdőre vonnák, mint ahogy Törőcsik Marival megtették.

– Nem fog megtörténni, mert az esztendő lejártáig csakugyan látom az alagút végét. Ha sikerülne addig három bemutatót tető alá hozni, látom a jövő évet is. A legfőbb teendőm mégis az, hogy e társulattal olyan előadásokat készítsek, amelyek felveszik a versenyt – ha van ilyen – a „kiglancolt" színházakkal.

– Hogyan látja, miért nyerte meg az igazgatói pályázatot?

– Éppen a tartalmi ajánlatommal. Hiszen a tizenegy pályázatból az enyémen kívül egyetlenegy sem volt, amelyik művészszínházi koncepció mellett kötelezte el magát. Volt közöttük mindenféle, elképzelték az Operett fiókvállalataként, alternatív műhelyként, bulvárszínházként, gazdasági szempontú intézményként, de az eredeti vonalát senki sem folytatta volna.

– Játsszunk nyíltabb kártyákkal! Mértékadó forrásom úgy fogalmazott, hogy az ön jelölése „a lobbyk és elpártolások fatális összejátszásaként" jött létre. Mind a kuratórium, mind a kulturális bizottság ülése előtt voltak hallgatólagos megállapodások, amelyek mégsem érvényesültek. A félreszavazások találkoztak véletlenszerűen.

– Arról tudtam, hogy a kuratórium ülése előtt egy hangadó színházi ember és csatlósai két másik nevet dobtak be. És természetes, hogy a szakma képviselői „dafke" reagáltak erre. Volt olyan gyanúm is, hogy azért került tovább a második fordulóba Horgas Péter és én, vagyis két olyan pályázat, amelyik tűz és víz, mert valójában időhúzásra játszottak.

– Az önkormányzat valóban a színházi struktúra átalakítása előtt áll, és kérdés, mennyire illeszkedik bele a képbe a Művész Színház. A háttérinformációkat azért volt érdemes felemlegetnünk, hogy lássuk, milyen támogatásra számíthat a küszöbönálló küzdelmekhez.

– A közgyűlésen jelen lévő ötvenöt képviselőből negyvennégyen mellettem szavaztak, s még hatan tartózkodtak. Ez bizalmat mutat.

Bogácsi Erzsébet

Budapest Bank Rt. * Shell Hungary Rt. * Westel 900 Rt. * Zwack-Unicum Rt.
* Egri Dohánygyár Kft. * Csemege Julius Meinl Rt. * Kraft Jacobs Suchard Hungaria Kft.
* Soros Alapítvány * Citibank Budapest Rt. * Coca Cola Amatil
* Számalk Rendszerház Rt. * ÁB-Aegon Általános Biztosító Rt. * Inter-Európa Bank Rt.
* Országos Idegenforgalmi Hivatal * Interag Rt. * Coopholding Rt.
* Coopers & Lybrand * Hibtrade International Ltd. * BNP-KH-Dresdner Bank Rt.
* Magyar Hírlap * Kereskedelmi Bank Rt. * Népszabadság Rt.
* Általános Értékforgalmi Bank Rt. * Siemens Telefongyár Kft. * Duna Elektronika Rt.
* Siemens Rt. * Matáv Rt. * HungarHotels Rt. * Hungexpo Rt.

BFZ
BUDAPESTI FESZTIVÁL ZENEKAR

Van, amelyikük félmillió forintot adott, van, amelyikük a százszorosát. Kicsik és nagyok, magyarok és külföldiek. Bankok, vállalatok, intézmények. Ismertek és kevésbé ismertek. Sokfélék. Ami közös bennük: támogatják a munkánkat. Ha, miként nekik, Önnek is fontos a magyar kultúra és zenei élet, az Ön nevében is köszönjük nekik.

Budapesti Fesztiválzenekar

5560 LJ

QUÆSTOR KÖTVÉNY III.
QUÆSTOR
JEGYEZHETŐ MÁRCIUS 10-IG
FUTAMIDŐ: 1,5 ÉV
III
KAMAT: 32%
QUÆSTOR, OTP, MEZŐBANK, AGROBANK
KÖBÁNY DESIGN STÚDIÓ
Budapest: 212-1964, 212-1965, 212-1642 Debrecen: (52) 311-364 Eger: (36) 428-410, 412-799
Győr: (96) 324-324, 312-434 Pécs: (72) 224-049, 335-477 Szeged: (62) 312-260, 312-660
Veszprém: (88) 420-298, 326-398

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetet mondunk mindazoknak, akik drága édesanyánkat,

MOLÁT MARCELLNÉT

utolsó útjára elkísérték. Külön megköszönjük az Amerikai úti Szeretetkórház igazgató főorvosának, dr. Losonci Andrásnak, osztályos orvosának, dr. Zsoldos Máriának, Marika és Ildikó osztályos nővéreknek és mindazoknak az áldásos tevékenységét, akik drága anyánkat egy éven át gondosan ápolták, fájdalmait enyhítették.

Állás

☎ **Kft. felvesz** férfi, női betanított munkásokat. Érdeklődni: Budapest XI., Budafoki út 91–93. (120120/5H)

☎ **Társaságunk** banktechnikai eszközök kereskedelme és kapcsolódó szolgáltatások terén egyike a vezető cégeknek. Pályázatot hirdetünk **MÉRNÖK-ÜZLETKÖTŐ** munkakör betöltésére. Feltételek: 20-30 éves életkor, felsőfokú műszaki végzettség, tárgyalási szintű németnyelv-tudás, saját gépkocsi. A fényképes, magyar és német nyelvű, kézzel írt önéletrajzot „BANK 2000" jeligére a szerkesztőségbe kérjük eljuttatni. (119898/2H)

☎ **Time-Share Marketing Iroda** felvételre keres jó megjelenésű, tárgyalóképes, 25–30 év közötti hölgyeket és urakat prezentációs képviselői munkakörre. Jelentkezni lehet az alábbi telefonszámon: 118-1133/210. (120271/2T)

REKLÁMMENEDZSER
(területi képviselő)

vállalkozókat, vállalkozásokat keres folyamatos munkára az ország egész területéről, reklámkiadványok szervezésével, kiadásával, terjesztésével foglalkozó cég.
Az ideális pályázók reklámszervezői tapasztalattal, kiépült kapcsolatrendszerrel és jó helyismerettel rendelkeznek.
Egy nem mindennapi lehetőséget
ÉS ÉVI 1 000 000–1 500 000
Ft-os kereseti lehetőséget ajánlunk.
A pályázatokat a következő címre várjuk:
Korrekt Trade,
1055 Budapest, Honvéd u. 22.
Bővebb információ
132-3363-as telefonszámon.
(118813/5H)

☎ **VI. kerületi** papír-, írószer-, nyomtatványboltba fiatal eladó-pénztárost felveszünk. Jelentkezni lehet munkanapokon, a 132-2578 telefonszámon, 15 és 17.30 óra között. (120383/3T)

Márkaszerviz tevékenysége ellenőrzéséhez és összehangolásához szervizkontrollert keres. Angol társalgási szint, közgazdasági főiskolai végzettség, önéletrajz szükséges. Kezdőket betanítunk. Fizetés bruttó 70 000 Ft. Jelentkezéseket kérjük „120613" jeligére a szerkesztőségbe.

Ipari fagylalt előállításában jártas
fagylaltmestert keresünk.
Jelentkezés telefonon vagy írásban. Ízmester Rt., 1052 Budapest, Vármegye u. 3–5.
Telefon: 267-2057.

Fővárosi Önkormányzat Nyírő Gyula Kórház szülészeti és nőgyógyászati osztályára felvesz: szülésznőt, valamint szakképzett ápolónőket. **Jelentkezés:** dr. Németh Istvánné ápolási igazgatónál személyesen: Budapest XIII., Lehel u. 59.

Kereskedelmi kft. adminisztratív munkatársnőt keres németnyelv-tudással, számítógépes ismerettel. Telefon: 06 (60) 301-951. (47918/1H)

Az Idegennyelvi Titkárnőképző Magániskola Titkárnőközvetítő Irodájának
ADATBANKJA
igényes megbízói rendelkezésére áll jól képzett titkárnőkkel, menedzser-asszisztensekkel.
Tel.: 270-1782.
(121258/1H)

☎ **Nagyon jó orosz- és angolnyelv-tudással** külföldi cég képviseletére agilis ügyintéző hölgyet keresünk. Gépkocsi-vezetői gyakorlat, valamint pénzügyi végzettség, vagy bank-vámügyi jártasság előny. Tel.: 322-7005, 342-7516, Steffel Krisztina. (120817/2T)

☎ **Értelmiségieknek** magas kiegészítő kereseti lehetőség, Budapest és környékéről. Jelentkezés a (76) 320-763 telefonszámon. (120865/1T)

☎ **Tárgyalóképes,** lehetőségek iránt fogékony munkatársat keresek Budapestről és környékéről. Feltétel: min. érettségi. Jelentkezés ma a (76) 490-897 telefonszámon. (120867/1T)

☎ **Az IMINFO Kiadói Kft. keres** vállalkozói igazolvánnyal rendelkező, gyakorlott üzletkötőket, magas kereseti lehetőséggel. Jelentkezés a 212-0273 telefonon, munkaidőben. (120904/3T)

Az ELMÜ Rt. Észak-pesti Üzletigazgatóság felvesz felsőfokú villamosipari végzettségű, tervezői gyakorlattal rendelkező munkatársat. **Jelentkezni lehet:** Jamrik László osztályvezetőnél, 1044 Budapest, Megyeri út 118., telefon: 160-0450. Felvesz továbbá közgazdasági technikumi, illetve szakközépiskolai érettségivel rendelkező munkatársat. Számítógépes ismeret előny! **Jelentkezni lehet:** Stamf Románné gazdálkodási osztályvezetőnél, 1044 Budapest, Megyeri út 118., telefon: 169-1690. (220098/1H)

A Budapesti Mentőszervezet sürgősségi betegellátásban jártas, háziorvosi ügyeletre orvosok jelentkezését várja. (Volt mentőtiszt, illetve mentőorvos előnyben!) Jelentkezés személyesen: Bp. V., Markó u. 22. II. em., titkárságon. (220102/1H)

ACCOUNTMANAGERT
(szoftverkereskedelem)
keresünk vezető pozíciójú hazai társaság szoftverértékesítéséhez, igen komoly jövedelmi viszonyokkal, nívós, profi értékesítési szakember személyében, angolnyelv-ismerettel.
Önéletrajzát várjuk (poz. sz.: 11645):
Siklóssy és Partner Vezetői Tanácsadó Kft., 1051 Bp., József nádor tér 8.
Tel.: 266-5235.

☎ **Műanyagdaráló üzem** műszaki végzettségű csoportvezetőt keres törökbálinti telephelyre. Feltétel: 3 év szakmai gyakorlat, számítógép ismerete, nyelvtudás előnyt jelent. Tel.: 227-3800/209, Tarsoly László. (121000/1H)

Német tulajdonú biztosítóintézet
MUNKATÁRSAKAT keres
kiemelt fontosságú területre, az átlagot jelentősen meghaladó jövedelemszerzési lehetőséggel.
Ingyenes szakmai képzést biztosítunk.
Felsőfokú végzettségűek előnyben.
Jelentkezni lehet: 1113 Budapest, Villányi út 74. címen, munkaidőben. Erdős Tibor irodavezetőnél.
Felvilágosítás a 209-3425-ös vagy a 166-7067-es telefonszámon.
(220413/1H)

☎ **Hölgyeim és Uraim! A Hungária Biztosító Rt. Pest Megyei Igazgatósága,** Budaörs, Budakeszi, Érd, Szentendre, Pilisvörösvár, Piliscsaba, Perbál és Tahi működési területére kiemelkedő kereseti lehetőséggel, azonnali belépéssel felvesz érettségizett, saját gépkocsival rendelkező üzletkötő munkatársakat. A felvételnél a biztosítási gyakorlat nem előfeltétel. Jelentkezni lehet személyesen Budaörs, Nefelejcs út 1. alatt, telefonon a 153-6006-on, illetve Jánosi Ottónál: 06 (30) 427-488, vagy Sinka Bélánál: (26) 373-573. (121010/1T)

Sürgősen keresünk gépírni tudó, házipénztár-kezelésében jártas, többéves gyakorlattal rendelkező
PÉNZÜGYI ELŐADÓT,
Budapest XI. kerületi munkahelyre.
Érdeklődni lehet
a 166-5656-os telefonszámon, naponta 8–15 óráig.

☎ **Felsőoktatási intézmény** könyvtára felsőfokú végzettségű (lehetőleg idegen nyelvet ismerő) könyvtárost keres. Érdeklődni: 202-7553, 18 órától. (121011/2H)

Jól jövedelmező mellékfoglalkozás! 06 (20) 413-831.

MŰSZAKI IGAZGATÓT
(építőipar),
központ: Dél-Dunántúl,
keresünk komoly építőipari magántársaság vezetőjeként a termelés és a műszaki területek, a műszaki előkészítés irányítására, vállalkozó szellemű, tapasztalt építőipari szakember személyében.
Önéletrajzát várjuk (poz.sz.: 11601):
Siklóssy és Partner Vezetői Tanácsadó Kft., 1051 Bp., József nádor tér 8.
Tel.: 266-5235.

ÁTLAGON FELÜLI AMBÍCIÓVAL RENDELKEZŐ 25–40 ÉV KÖZÖTTI PÉNZÜGYI ÉRDEKLŐDÉSŰ MUNKATÁRSAT KERES TANÁCSADÓCÉG. 215-5772, 9–15-IG.

A MOL Rt. Füzesgyarmati Bányászati Üzeme munkalehetőséget ajánl 1 fő termelési műszerész, műszaki előadói munkakörbe. Igényelt szakképzettség: műszaki egyetemi villamosmérnöki végzettség. Bérezés megegyezés szerint. Jelentkezés rövid, szakmai önéletrajzzal: 5525 Füzesgyarmat, Pf. 1. címen, László Mihály műszaki csoportvezetőnél. Érdeklődni lehet a (66) 371-655/258-as telefonszámon.

A BÁV Rt. boltelszámolási csoportja közgazdasági érettségivel rendelkező, gyakorlott munkatársat keres. Számítógépes gyakorlat előnyt jelent. Jelentkezni Simonnénál, a 217-6150-es telefonszámon lehet.

Kulturált megjelenésű, PC-s szövegszerkesztésben jártas titkárnőt keresünk vezető mellé. Jelentkezni kézzel írott, fényképpel kísért önéletrajzzal, az alábbi címen lehet: Ködexpress, 1241 Budapest, Pf. 96. (220242/2H)

☎ **Csillaghegyre,** jól főző, megbízható, tisztaságot szerető házvezetőnőt keresek, heti 5 alkalomra. Tel.: 160-9855. (121176/2T)

Külföldi érdekeltségű kft.
keres megbízható, agilis, mérlegképes képesítéssel rendelkező munkatársat
KÖNYVELŐI MUNKAKÖRBE.
Németnyelv-tudás és PC-ismeret szükséges.
Tel.: 114-3076.
(121311/2H)

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS! KECSKEMÉT MEGYEI JOGÚ VÁROS POLGÁRMESTERI HIVATALA PÁLYÁZATOT HIRDET ellenőrzési irodavezetői és vagyongazdálkodási irodavezetői munkakör betöltésére. 1. **Az ellenőrzési iroda vezetőjének feladatai:** az Önkormányzat költségvetési intézményeinek és Polgármesteri Hivatalának ellenőrzésével kapcsolatos irányítási feladatok. 2. **A vagyongazdálkodási iroda vezetőjének feladatai:** az Önkormányzat vagyonának kezelésével a vagyonnal való gazdálkodás irányítása. **Pályázati feltételek:** magyar állampolgárság; büntetlen előélet (3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítvány csatolása szükséges); az 1. munkakörnél: közgazdaság-tudományi egyetemen vagy pénzügyi és számviteli főiskolán szerzett diploma, közigazgatás pénzügyi területén legalább 3 éves szakmai gyakorlat; 2. munkakörnél: jogi egyetemen szerzett diploma és jogi szakvizsga, vagy jogász-közgazdász diploma, közigazgatásban eltöltött 3 év szakmai idő, gazdasági társaságoknál szerzett jogi szakmai gyakorlattal rendelkező pályázók előnyben részesülhetnek. Mindkét munkakörnél a vezetői gyakorlat előnyt jelenthet. A pályázatokkal kapcsolatban felvilágosításért dr. Erdei Attila jegyzőhöz lehet fordulni személyesen vagy levélben (6000 Kecskemét, Városháza, I. emelet 53., vagy telefonon: (76) 481-428. **Pályázati határidő: 1995. március 25.** A pályázatok dr. Erdei Attila jegyzőhöz nyújthatók be. **Bérezés:** a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény alapján, a helyi sajátosságok figyelembevételével. Az álláshelyek a pályázatok elbírálását követően azonnal betölthetők.

Budapesti, sört értékesítő kft. újpesti kirendeltségére
FÉRFI RAKTÁROST KERES.
Tel.: 169-4517.
(121393/1H)

☎ **Raktárosi és számítógép-kezelői** gyakorlattal rendelkező, 35–40 év közötti hölgyet nyomdaipari alapanyagokat, és késztermékeket tároló raktár vezetésére felveszünk. Papír-, illetve nyomdaiparban megszerzett gyakorlat előny. Érdeklődni: 201-0202 telefonon munkaidőben. (121203/2H)

☎ **Én telefonálnék!** 06 (60) 321-794. (121268/2T)

☎ **P. DUSSMANN Kft. PEDUS SERVICE BUDAPEST** nemzetközi szolgáltató cég munkatársnőt keres **irodavezető-titkárnő munkakörbe,** kiemelt kereseti lehetőséggel, reprezentatív, belvárosi irodába. Középfokú német- és alapfokú angolnyelv-tudás és számítógépes szövegszerkesztői ismeret alapfeltétel! Érdeklődni: Garané Szöllősi Csilla irodavezetőnél lehet, a 266-7770/682-es telefonszámon. (120583/3H)

Wir sind ein mittelständisches Softwareunternehmen und suchen für ein Projekt in Ungarn einen jüngeren, engagierten
KAUFMÄNNISCHEN MITARBEITER
mit versierten EDV-Kenntnissen.
Ihre Aufgaben werden due Betreuung von Netzwerken und PC's, sowie die Pflege von Indivdualsoftware für Transportbetonunternehmungen bzw. eines Finanzbuchhaltugssystemes in Ungarn sien.
Sie sollten fundierte Kenntnisse in DOS und Windows haben und Erfahrungen mit der Administrierung von kleineren LAN-Netzen vorweisen können.
Ein zwingende Voraussetzung ist das Beherrschen der deutschen und ungarischen Sparche in Wort und Schrift, Enlisch und Buchhaltungskenntisse wären wünschenswert.
Bewerben Sie sich bitte in deutscher Sparche bei der Firma. Chifre: "Weigl", an den Verlag.

MARKETINGKUTATÁSSAL kapcsolatos budapesti állást keres – felsőfokú végzettséggel, számítógépes alapismeretekkel – fiatal nő. Érdeklődni: 06 (28) 320-518. (219928/2K)

Országos hatáskörű pénzügyi szerv, tárgyalóképes szervezőket keres az ország egész területén. Érdeklődni: 153-8939. (219809/1H)

Közlemények, információk

Elveszett

☎ **A Bizományi Kereskedőház és Záloghitel Rt.** (1092 Budapest, Kinizsi u. 2.) bejelentése. A BÁV Bizományi Kereskedőház, és Záloghitel Rt. két becsüsének: Dobóczy Tibornak és Orbán Mátyásnak becsüsi igazolványa elveszett. Használatuk 1995. január 12-től, illetve 1995. január 30-tól érvénytelen. (121485/1H)

☎ **A Drill Építőipari Kereskedelmi Szolgáltató Kft.,** 2191 Bag, Dózsa György utca 40., Adószám: 10901847-2-13 **és a Műfaker Bt. Nagy József,** 2191 Bag, Dózsa György út 40. feliratú bélyegzők eltűntek. Használatuk 1995. március 6-tól érvénytelen. (121496/1T)

Utazás

☎ **SÍELÉS FRANCIAORSZÁGBAN,** tavaszi napfényben, hóbiztonsággal 16 600-tól! UNITRAVEL, 153-1559. (119202/4H)

Az EXCLUSIVE TOURS ajánlatai: Mauritius repülővel, 3 csillagos szállodában, félpanzióval március 12–21., március 26.–április 4., 163 500 Ft. **Kairó–Hurghada** repülővel, félpanzióval március 31.–április 7., 69 800 Ft. **Kairó–Luxor–Asszuán** repülővel, félpanzióval április 14–22., 78 800 Ft, május 26.–június 3., szeptember 15–23., 83 800 Ft. **Kisázsiai körút** (Isztambul, Ankara, Cappadocia, Konya, Pamukkale, Ephesus, Bursa) repülővel, félpanzióval, április 15–22., szeptember 16–23., 79 800 Ft. **Párizs** repülővel, 2 csillagos szállodában, reggelivel, március 31.–április 3., április 28.–május 1., május 26–29. 44 950 Ft. **Madrid–Andalúzia** repülővel, háromcsillagos szállodákban, reggelivel június 9–16., szeptember 22–29., 99 800 Ft. Jelentkezés és információ: Exclusive Tours, 1052 Budapest, Váci u. 12. Telefon: 267-4365, -66, -67, -68, -69.

☎ **14 személyes mikrobuszok** rendelésre. Tel.: 165-7980. (119871/5T)

AGISTRI sziget 12 négyzetkilométeres csoda Görögországban! Autóbusszal és repülőgéppel 14 900–51 900 Ft között. A Tours Group 18 irodájának teljes kínálata. Az Utazás kiállításon (A/111 stand) 10 százalék kedvezménnyel jelentkezhet Agistrire! HYDRA TOURS, 1067 Bp., Eötvös u. 46. 132-9781, 132-9463.

☎ **OLCSÓBB mint itthon!** Üdüljön Bibionéban 1 hétig, már 4000 Ft-tól személyenként. Nyaralások: Rhodos, Korfu, Kréta, Mallorca, Bibione, Málta. **AKROPOLISZ,** VII., Wesselényi 18., 269-6599. (120459/4H)

☎ **Sarti, a kicsiny görög gyöngyszem,** hetente autóbusszal, szállás apartmanokban már heti 4950 Ft/főtől. Most 10 százalék kedvezmény. Jelentkezés: Minitours, 175-0019. (117571/9H)

☎ **Nyugat-Kréta, Chania** újra az Öné! Repüljön a MINITOURS varázsszőnyegén a NAGY SZIGETRE! Apartmanok, szállodák, fakultatív programok és a kék tenger már heti 21 200 Ft/főtől. Görög, olasz, horvát, spanyol üdülések a MINITOURS-szal, hetente autóbuszjárattal. Városlátogatás húsvétkor Párizsban, Rómában, Londonban repülővel. Jelentkezés: XII., Győri út 2/B, 175-0019. (117574/9H)

Iskolák, figyelem! Csak diákoknak! Olcsó szálláslehetőség Budapesten a csepeli Vendégházban a tavaszi és a nyári hónapokban. Legalább 2 éjszaka esetén reggelivel 650 Ft/fő/éj, 2–3 ágyas, zuhanyzós és mosdós szobákban. **Cím:** 1212 Budapest, Erdőalja u. 12., fax/telefon: 277-0512, 277-0865.

☎ **ÜDÜLJÖN MÁLTÁN:** tengerparti szállodában, félpanzióval, 42 500 Ft-tól/hét! Kedvezmények március végéig! UNITRAVEL, 153-1559. (120494/2H)

☎ **TUNÉZIA** – **Hammamet,** már 37 900 Ft-tól/hét, félpanzióval! Kedvezmények márciusi foglalóknak! UNITRAVEL, 153-1559. (120495/1H)

THAIFÖLD – SZEZONZÁRÓ KEDVEZMÉNY! Április 6-tól 14 nap/12 éj; Bangkok–Pattaya társasút, színes, választható programokkal, közvetlen budapesti indulással! Részvételi díj 99 900 Ft/fő. **TAN-TÚRA** Utazási Iroda, 1065 Budapest, Lázár utca 6. Tel.: 266-1386, 131-5368, 6722 Szeged, Kálvária sgt. 16. Tel.: (62) 325-488.

DÉL-AFRIKA! Körutazás március 25-től, 12 nap/9 éj. Johannesburg, Durban, szafáriprogramok! Elhelyezés háromcsillagos, úszómedencés szállodákban! Részvételi díj 169 900 Ft. Van még néhány helyünk. **TAN-TÚRA** Utazási Iroda, 1065 Budapest, Lázár utca 6. Tel.: 266-1386, 131-5368, 6722 Szeged, Kálvária sgt. 16. Tel.: (62) 325-488.

☎ **München, Stuttgart, Mannheim,** mikrobusszal. Tel.: (72) 325-020. (120597/2T)

Skandináviába utazók, figyelem! Májustól Lengyelországból Malmőbe is közlekedik komp. Az Oxelosundba, Helsinkibe, Koppenhágába induló járatok változatlanok. Helyfoglalás, jegyváltás az ORBIS BUDAPEST Kft.-nél: 1051 Budapest, Vörösmarty tér 6. Tel.: 117-0532, fax: 117-1474.

Bécs autóbusszal: 1490 Ft. Jelentkezés: 117-1256, 06 (33) 314-795.

☎ **Újra,** már harmadik éve **Korfu,** a zöld sziget, **már 21 400 Ft-tól,** repülővel, tengerparti apartmanokban. Utazzon **Krétára** repülővel, szállodában, reggelivel, **30 900 Ft-tól.** Március végéig kedvezmények! Imperátor Travel, 1065 Bp., Podmaniczky u. 2., 131-3192. (120610/2T)

EZ NEM ÁLOM, EZ VALÓSÁG! Amennyiben bármely spanyol, görög, török utazásra március 15-ig 30 százalék előleget befizet, 10 százalék kedvezményt adunk. **SPANYOLORSZÁG:** Lloret de Marban 10 nap, 7 éjszaka, 3 csillagos szállodában, Hotel Alexisben félpanzióval, luxusbusszal. Júniusban 22 600 Ft, júliusban 25 900 Ft, augusztusban 32 900 Ft, szeptemberben 24 900 Ft. Repülővel 41 180 Ft-tól. **GÖRÖGORSZÁG:** az Olymposz Riviéráján, Skotinában légkondicionált szállodában (Hotel Orfeas) júniusban 13 300 Ft, júliusban 23 900 Ft, augusztusban 26 900 Ft, szeptemberben 13 300 Ft. Repülővel 39 900 Ft-tól. **TÖRÖKORSZÁG:** Isztambul, 6 nap autóbusszal, 8990 Ft. **OLASZORSZÁG:** apartmanok BIBIONÉBEN, LIGNANÓBAN, JESOLÓBAN. 5 százalék kedvezmény bármelyikben. KING DEVRAN TRAVEL, 1074 Bp., Rákóczi út 64. 121-0913, 267-8545, 06 (60) 324-825.

AKCIÓ – AKCIÓ – AKCIÓ! AZ UTAZÁS '95 KIÁLLÍTÁS alkalmából a **CHEMOL TRAVEL UTAZÁSI IRODA** 8 százalékos engedményt ad a körutazások, nyári üdülések és repülőjegyek árából, **1995. március 16–24. között** a teljes részvételi díj kifizetése esetén. Várjuk kedves utasainkat az UTAZÁS KIÁLLÍTÁS 207/B standján és irodánkban: **Budapest V., JÓZSEF NÁDOR TÉR 8. szám alatt.** Telefonszámaink: kiutazások értékesítése: 266-2261, 266-2173; repülőjegy-értékesítés: 266-7030, 266-8545. **ÍZELÍTŐ ÚTJAINKBÓL KEDVEZMÉNYES ÁRON: izraeli körutazások** 68 900 Ft-tól, 8 napos tengerparti üdülések repülővel, 3 csillagos szállodákban félpanzióval. **KORFU** 34 700 Ft-tól, **SZICÍLIA** 54 500 Ft-tól, **MÁLTA** 43 200 Ft-tól, **PORTUGÁLIA** 55 200 Ft-tól, **NETANYA** 45 900 Ft-tól.

☎ **AUTÓBUSZ-RENDELÉS, mikrobuszbérlet:** 132-1997, 132-2996. (120993/3T)

Rendkívüli repülőjegyárak a FALCON-TRAVEL-PANNONIÁNÁL. OSAKA: 79 000 Ft (IV. 28.–V. 6.). TORONTO: 52 500 Ft, és számos akciós ár, szállásfoglalással. Budapest V., Alkotmány u. 20. Tel.: 269-5555, 269-2687. (220241/1H)

Megjelent az utazási magazinunk az Autóklub budapesti irodáiban. Automobil Travel: 132-6500.

☎ **Hétvégi síút Martinba** autóbusszal, félpanzióval, március 10–12., 5700 Ft. Cemptours, XI., Villányi út 11–13., telefon: 166-6300/177, fax: 166-7410. (121129/2H)

AUTÓBUSZ-fuvarvállaló iroda. MARIOBUS, tel./fax: 342-0762, 341-4375. (219821/1K)

Nyári üdülési ajánlataink: Görögország, Korfu, Kréta, Rodosz, Chalkidiki. Spanyolország: Ibiza, Costa Brava. Franciaország: Korzika, Párizs. Horvátország: Isztria. TOPTOUR, 1051 Budapest, Nádor u. 26. Tel.: 132-3579. (219933/1H)

BENIDORM reklámáron, 1995. március 31-től a TAVASZI SZÜNETBEN: 13 nap/10 éj autóbusszal, 30 000 Ft/fő. 10 százalék kedvezmény a főszezoni üdülésekre, ha részvételi díját teljes egészében befizeti irodánkban. Tel./fax: 166-9738, 166-4800. Budapest XI., Villányi út 22/B. Tokaj Bank: V., Alkotmány u. 12. Kazincbarcika este: (48) 312-783, Nyíregyháza: 478-005.

☎ **1. Szicília luxusapartmanban,** tranzitszállásokkal április 6–17-ig, 38 500 Ft. **2. Málta,** húsvét, repülővel április 12–19. **3. Korfu,** 3900 Ft-tól + busz vagy repülő. **CAPRI TRAVEL,** 1.: Rákóczi út 40., tel.: 267-9329. 2.: V., Párisi u. 1. (Váci u. sarok), 266-0213/115. (121211/1T)

Ank-Air Első Pesti Általános Utazási Ügynökség, 1061 Budapest, Anker köz 2. 141-3712, 267-8521. **Ön elé tárjuk a világot** a budapesti utazási irodák teljes bel- és külföldi kínálatával. Nálunk megtalálja az Önnek megfelelő úticélt a legmegfelelőbb áron!

AZ IBUSZ TOURS AJÁNLATA! Utazás a Kanári-szigetekre különrepülőgéppel, elhelyezés Gran Canaria szigetén, Plata del Inglesen kétcsillagos apartmanszállóban, illetve háromcsillagos szállodában. Részvételi díj: 13 400 Ft-tól. A repülőjegy ára: 15 000 Ft egy útra, személyenként. Jelentkezését várjuk irodáinkban és minden IBUSZ-utat értékesítő irodában.

Autóbuszos utak: Bécs–München–Stuttgart–Zürich; London; Velence; Trieszt; Horvátország; Spanyolország. Jelentkezés: 117-1256; 06 (33) 314-795.

☎ **FIRENZE:** április 2–7-ig 29 990 Ft, 8 nap **LONDONBAN:** április 1–8-ig. Egyéb tavaszi szüneti utak. **MAKROVILÁG,** 215-0636, 217-5307. (121607/1T)

Tanfolyam

INTENZÍV nyelvtanfolyamok, vizsgaelőkészítők. Diákkedvezmény! 112-0290. (216040/1K)

☎ **Ingatlanközvetítő** (értékbecslő) szakképzés: 210-0046/160. (120323/5H)

☎ **Cultrade Iroda szakképzései:** gépíró-szövegszerkesztő + nyelv, kisvállalkozások gazdasági ügyintézője, társadalombiztosítási ügyintéző, pedikűr-manikűr-műkörömépítő, virágkötő. Tel.: 210-0046/160. (120324/5H)

VIRÁGKÖTŐ TANFOLYAMOT indítunk március 22-től heti 1x6 órában (7 héten keresztül). Tandíj: 13 500 Ft, anyagköltséggel együtt. Jelentkezés: Marczibányi Téri MK, 212-4885, Kosztolányi Ágnes.

☎ **INTENZÍV ANGOLTANFOLYAMOK,** kezdőtől a nyelvvizsgáig az **INTERNATIONAL HOUSE** világszervezet budapesti intézetében, heti **3x3** és **5x4** órában, március 13-tól. Beiratkozás, szintfelmérés 9–18 óra között, Budapest II., Bimbó út 7. Tel.: 212-4010, 212-4219. INTERNATIONAL HOUSE – **ÖT KONTINENS 90 VÁROSÁBAN!** (120724/6H)

☎ **OLCSÓ TENISZTANFOLYAM GYERMEKEKNEK** (4–14 évesig): 175-6163. (119680/9T)

KÖZÉPISKOLAI ÉS EGYETEMI TANÉV, NYELVISKOLAI AJÁNLATAINK AZ ÖN ÁLTAL KIVÁLASZTOTT NYELVTERÜLETRE, KEDVEZŐ ÁRON, A STUDY USA SZERVEZÉSÉBEN. KÉPVISELET: 1053 BP., SZÉP U 2. TEL.:/FAX: 118-8118, TEL.: 118-8065.

☎ **Angolnyelv-tanfolyamok** kezdőtől nyelvvizsga-előkészítőig délelőtt, délután, szombat délelőtt. Óránként 195 Ft-tól. **Beiratkozás, szintfelmérés:** március 6–9-ig, 16–18 óráig. II., Keleti Károly u. 22. Tel.: 115-2123, 14 órától. **LINGVÁRIUM BT.** (120994/4T)

Társastánc kezdőknek és haladóknak, ROCK AND ROLL-tanfolyam kezdőknek, valamint tánckedvelők klubja indul március 19-től (vasárnaponként) a Kossuth Klubban. Érdeklődni és jelentkezni lehet a Kossuth Klubban. (Bp. VIII., Múzeum u. 7. Tel.: 138-4082.)

Egyéb

A Műgyűjtők Galériája TAVASZI akciójára kvalitásos képeket keres. Képfelvétel március 17-ig, munkanapokon 10–18 óráig: V., Kossuth Lajos u. 12. Telefon: 117-6579. (215669/1K)

Meghívó! A C-Lízing és Pénzügyi Rt. igazgatósága meghívja a részvényeseket a részvénytársaság közgyűlésére, melynek időpontja: 1995. március 29., 11 óra, helyszíne: 1053 Budapest, Kecskeméti u. 14. Hotel Korona II. emeleti konferenciaterme. A közgyűlés napirendje: 1. Az 1994. évi mérleg elfogadása. 2. Az 1995. évi üzleti terv elfogadása. 3. Egyebek. A részvényeseket minden 100 000 Ft-ja után egy szavazat illeti meg. A részvényesek névre szóló meghívót is kapnak. A részvényes a jogait a közgyűlésen személyesen vagy meghatalmazottja útján gyakorolhatja. A részvényesek a szavazásra jogosító okiratot a közgyűlés megkezdése előtt egy órával vehetik át a helyszínen, az igazgatóságtól. C-Lízing és Pénzügyi Rt. igazgatósága.

☎ **Kétpályás** teniszsátor kompletten eladó. Tel.: 136-3683. (120469/3T)

SZŐRTELENÍTÉS VÉGLEGESEN. Dobos Marika kozmetikus, Budatétény: 226-4543.

ÁRVERÉSI HIRDETMÉNY! A „RENOX-93" Általános Vállalkozási Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság (székhelye: 2030 Érd, Buxus u. 5.) **1995. március 13-án 16 órakor** Budapest V. ker., Kecskeméti u. 4. fszt. 3. sz. alatt árverésre bocsátja a kizárt tagjának 200 000 Ft névértékű üzletrészét, 200 000 Ft becsértéken. Árverezni személyesen vagy meghatalmazott útján lehet. „RENOX-93" Kft.

A Magyar Nemzeti Bank, mint főkifizetőhely, a Pénzügyminisztérium megbízásából ezúton tájékoztatja a befektetőket, hogy az 1997/E sorozatú **Magyar Államkötvény** III. kamatidőszakára megállapított éves bruttó kamata 33,55 százalék. **Az 1995. március 18. és 1995. szeptember 18. közötti időszakra kifizetendő kamat mértéke 16,91 százalék,** amely a kamatmegállapítás időpontját megelőző naptári hónap (február hó) 1, 3 és 6 hónapos diszkontkincstárjegy-aukción kialakult átlaghozamok súlyozott átlaga + 1,75 százalék kamatprémium időarányos része. MNB pénz- és tőkepiaci önálló osztály.

Dr. Patay István, a mezőgazdasági tudomány kandidátusa, habilitációs cselekményének keretében tartandó előadásaira 1995. március 16-án kerül sor a DATE Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Karán, Szarvason. A tanórai előadás kezdete 9.50 óra, címe: „Az erőgépek járószerkezete". Az angol nyelvű tudományos előadás kezdete 11 óra, címe: „A szélenergia hasznosítása a mezőgazdaságban".

A TISZALÖKI „Szabadság" Mezőgazdasági Szövetkezet igazgatósága értesíti az üzletrész-tulajdonosait, hogy az 1994. évi zárszámadás közgyűlését 1995. március 24-én 9 órai kezdettel tartja a városi művelődési házban. (48076/1H)

☎ **Keressük Csillay Kálmán** műfordító jogutódait. Kérjük, jelentkezzenek a 269-4002-es telefonszámon. (121592/1T)

NAPONTA 1000 Ft-tól kereshet! Válaszborítékért ingyen tájékoztatom! Laczkovits, 1212 Bp., Duna dűlő 1. (220035/1K)

Külkereskedelmi főiskolai végzettséggel, németnyelv-tudással, kereskedelmi gyakorlattal, jogosítvánnyal érdekes, felelősségteljes munkát keresek. Tel.: 201-3332. „28 éves budai lány NSZ 220124" jeligére a Hírlapkiadóba. (220124/1K)

A Gyufaipari Kft. keres fiatal, agilis, számítógép-ismerettel rendelkező **KÖNYVELŐT.**
Angol nyelv ismerete előny, lehet kezdő is.
Érdeklődni és jelentkezni Csengődi Juditnál személyesen, vagy a 226-8022/18 telefonon.
(121519/1H)

Egyetemi előkészítő kollégium keres délutáni munkára főállású magyar–történelem és angol–német, vagy angol–bármely nyugati nyelv szakos tanárt vagy tanárnőt. Érdeklődni lehet 14 óra után, Kiss Jánosnál. Telefon: 185-1600. (220207/1H)

☎ **Lakatost** felveszek. 06 (30) 417-328. (121377/1T)

NÉMET CÉG keres **FŐÁLLÁSBAN** autóval rendelkező, fiatal, agilis termékmenedzsereket, az Ön megyéjében. Nem AMWAY! Átlagos német kereset. **Találkozások: Bicske:** 1995. március 13., hétfő 11 órakor. Bicske, Művelődési Ház, földszinti kisterem. Bicske, Kossuth tér 20. **Szigetszentmiklós:** 1995. március 13., hétfő 15 órakor. Városi Könyvtár, földszinti oktatóterem. Szigetszentmiklós, Thököly u. 19. **Pilisvörösvár:** 1995. március 14., kedd 11 órakor. Közösségi Ház 26. terem. Pilisvörösvár, Fő u. 127. **Dunakeszi:** 1995. március 14., kedd 15 órakor. József Attila Művelődési Központ, ifjúsági klubterem. Dunakeszi, Állomás sétány 17. Európa Marketing. (47877/13K)

A Gyufaipari Kft.
sürgősen keres
alapfokú angolnyelv-tudással
TELEFONKEZELŐT.
Érdeklődni és jelentkezni lehet: Csengődi Juditnál személyesen, vagy a 226-8022/18-as telefonon.
(121518/1H)

A Bánki Donát Műszaki Főiskola (Budapest VIII., Népszínház u. 8.) oktatási osztályára tanulmányi előadót keres. A felvételhez középiskolai végzettség szükséges. Előnyben vannak azok, akik szövegszerkesztői ismeretekkel és oktatásszervezési gyakorlattal rendelkeznek. Tájékoztatást az oktatási osztályvezető ad a 113-8401-es telefonszámon.

HOGYAN HIRDETHET A NÉPSZABADSÁGBAN?

Szeretettel várjuk ügyfeleinket Közönségszolgálati Irodánkban:
1034 Budapest, Bécsi út 122–124.
Nyitva: munkanapokon 8–18 óráig
Telefon: 250-1680/380, 381, 382

KERETES HIRDETÉSEK FELADÁSA:

A megbízást előjegyezzük, a befizetendő összeget és a megjelenés dátumát írásban visszaigazoljuk. A hirdetés ellenértékének kiegyenlítése történhet átutalással, illetve készpénzzel.

Címünk:
Primus Népszabadság Média-képviseleti Kft.
1034 Budapest, Bécsi út 122–124.
Telefon: 250-1680/148, 149, 155, 156, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199-es mellék. 168-7627
Telefax: 168-9857, 188-9567

A Primus Kft. tanácsadó-üzletkötői, kérésre személyesen is felkeresik hirdetőinket. Így kívánjuk könnyebbé tenni az egyes hirdetések elhelyezését, a reklámkampányok lebonyolítását a Népszabadságban, illetve más médiumokban, reklámhordozóknál.

Termékmenedzsereink felvilágosítást adnak a Népszabadság színes mellékleteiről:

Színes behúzások:
Varga Borbála Telefon: 250-1680/189, 190

TV Magazin:
Pajlócz Júlia Telefon: 250-1680/189, 190

Könyvszemle:
Horváth Márta Telefon: 250-1680/189, 190

KERÉKVILÁG
Pyszny László Telefon: 250-1680/193, 194

APRÓHIRDETÉSEK FELADÁSA:

Budapesti felvevőhelyeink:
A Népszabadság
Közönségszolgálati Irodája,
1034 Budapest, Bécsi út 122–124.,
a Hírlapkiadó Vállalat hírlapboltja,
1085 Budapest, Blaha Lujza tér 3.,
Referens Kft.,
1111 Budapest, Bertalan Lajos u. 26.,
továbbá a Magyar Hirdető felvevőirodái.

Telefonos hirdetésfelvétel:
2-69-71-00
hétköznap 8–20 óráig, 20 óra után üzenetrögzítő,
szombat-vasárnap: 9–17 óráig,
17 óra után üzenetrögzítő.
Ha apróhirdetését 14 óráig *telefonon* feladja, lapunkban másnap megjelenik.
Felhívjuk tisztelt ügyfeleink figyelmét, hogy halálozással kapcsolatos hirdetés, illetve részvétnyilvánítás kizárólag személyesen adható fel.

A NÉPSZABADSÁG TERÜLETI KÉPVISELETI IRODÁI
Népszabadság Agrimédia Kft.: 3300 Eger, Trinitárius u. 2. Telefon: (36) 313-522, 411-170, fax: (36) 312-899.
3527 Miskolc, Görgey A. u. 5. Telefon/fax: (46) 411-149.
5600 Békéscsaba, Szabadság tér 1–3. Telefon/fax: (66) 443-554.
5000 Szolnok, Kossuth u.11. Telefon: (56) 372-947, fax: (56) 371-733.
3100 Salgótarján, Fő tér 5. Telefon: (32) 310-503,
9400 Sopron, Bánfalvi u. 6–6. Telefon/fax: (99) 336-600.
9021 Győr, Árpád u. 2., III. em. Telefon/fax: (96) 317-437, telefon: (96) 313-337.
9700 Szombathely, Welther K. u. 4., II. em. Telefon/fax: (94) 336-600.
8200 Veszprém, Móricz Zs. u. 7. Telefon/fax: (88) 322-710, telefon: (88) 323-051.
8900 Zalaegerszeg, Várkör 9. Telefon/fax: (92) 336-600.
7400 Kaposvár, Rákóczi tér 9–11. Telefon/fax: (82) 319-751.
7625 Pécs, Dr. Majorossy I. u. 2. I. em. Telefon/fax: (72) 324-250, tel.: (72) 336-857.
7100 Szekszárd, Augusz I. u. 9–11. Telefon: (74) 312-307, fax: (74) 316-348.
8000 Székesfehérvár, Pilinszky u. 5. Telefon/fax: (22) 349-800. 2800 Tatabánya, Győri u. 13. Telefon/fax: (34) 312-116.
3100 Salgótarján, Munkásotthon tér 1. Telefon/fax: (32) 316-966.

Gyarmathy Tihamér

KOVÁTS ALBERT:

Visszatekintés

Utóhang Gyarmathyhoz

■ A Várban, a Budapesti Történeti Múzeumban a tavasszal négy hónapig volt látogatható Gyarmathy Tihamér életműkiállítása. Ez a tény önmagában is jelzi a nyolcvan éves festő művészetének jelentőségét, amit az általában nagyon elfoglalt „véleményformáló intelligenciánk" sajnálatos módon sokkal kevésbé ért rá tudomásul venni, mintsem az státuszából következnék. Emiatt aztán a potenciális közönség, a feltételezhető érdeklődők is elmulasztottak értesülni arról, hogy modern festészetünk egyik legjelentősebb mesterének ragyogó életműkiállítása könnyen elérhető közelségben volt található és megnézhető. (Plakátra, hírverésre nem telik. A katalógus is nehezen, késve született.) A mulasztás természetesen nem az „egyik legjelentősebb mester" elszalasztása — bár képzőművészetünk népszerűsítésében a sznobizmusnak is tetemesek az adósságai —, hanem az elemi, kirobbanó képi élmények, vizuális örömnek az elveszejtése. Ha ez a bemutatkozás Párizsban van a *Grand Palais*-ban, akkor hosszú sorokban állnak az emberek, hogy bejussanak, megváltsák méregdrága jegyüket és láthassák „a szellem és anyag eljegyzettségének csodáját", ami csakis ekkor és itt található. A festészet termékeinek kétségkívül rút kényelmetlensége, hogy mindegyik unikum, s emiatt nem rántható elő a sifonérből tetszés szerint, sőt a képernyőn sem jelenik meg gombnyomásra. Bármennyit fejlődött is a technika, minden kísérlet, amely sokszorozni próbálta az egyedi műtárgyakat, csődöt mondott, hiszen mint „egyedüli példány" embertársunk, a műtárgy is csak személyesen ismerszik meg.

Gyarmathy Tihamér eredeti művei most a közvetlen találkozás lehetőségét kínálták nagyszabású életműkiállítás keretében. Eddigi művészpályája minden szakaszát gazdagon reprezentálta a bő válogatás. Különös meglepetést okozott az az 1948 és 1958 közti évtizedben született 40-50 mű, amely most került először közönség elé. Ám a legnagyobb élménnyel a pálya lendületes, töretlen íve szolgált. Gyamathy századunkban szokatlan következetességgel tartotta magát korán kialakított művészi meggyőződéséhez, melyet tudományos világképen nyugvó ismeretei és egy szélesebb nézőpontú életszemlélet alapozott meg, s *Kállai Ernő* értő, baráti tanácsai támogattak. Ennek a szerencsés, korszerű választásnak, s a céltudatos, konzekvens munkának köszönhető, hogy mintegy ötven év művészi termése példátlan egységben állott előttünk, és egyenesvonalú „fejlődést", azaz a forma logikus, öntörvényű szervezését tükrözte. Az anyaggá vált szellemi folyamat többszáz állomása harmonikus láncolatot alkotva vezetett a legutóbbi művészi szakasz, az 1960-as évektől mostanáig tartó periódus alkotásaihoz, a napjainkban is folyó fejleményekhez, művészete kiteljesedéséhez. Gyarmathy nem stílust, formát keresett a meggyőződéshez, hanem világfelfogása, létértelmezése a maga természetes módján alakította ki az adekvát festői nyelvet. „Mindenki, így a képzőművészet művelője is vállalja a véleményéért a felelősséget, természetesen csak akkor, ha van véleménye. Lehet, hogy nincs véleménye, akkor csak stílusa van, és a divat áramlatával úszik, nincs tartalmi alapja a formáknak, tehát szellemi termék szempontjából nézve jelentéktelen dekoráció" — mondotta erről.

Ezért, hogy festészete nem sorolható a modern művészet egyik klasszikus irányzatához sem, de sokat hasznosított belőlük. Legfőbb expresszív vonása a kifejezés szakadatlan keresése; a Bauhaus ösztönzésére visszavezethető konstruktivizmusa pedig főként a strukturákban gondolkodó kompozíció-szerkesztésében nyilvánul meg. Szürrealisztikus tulajdonság képeinek a valósághoz ezer módon kötődő, mégis a hétköznapi valóság felett lebegő mivolta, a hagyományos eszközökkel végtelen teret, *a tér* mélységes rétegeit, sőt a kozmosz lüktetését, *a mozgás* képzetét éreztető eszközrendszere, s ezáltal *az idő* dimenziójának bevitele a táblakép statikus világába.

Ezek valójában már a klasszikus avantgárdon iskolázott hagyományos táblakép szélső határai, legvégső lehetőségei, melyek után a képzőművészet új eszközök után néz. Gyarmathy jelentősége abban áll, hogy politikai-társadalmi hányattatások ellenére, intaktságát megőrizve beteljesít és művészetével méltóképpen lezár egy szükségszerű festői utat a magyar művészetben. Kállai Ernő 1927-es felismerésének időszerűségét arról, hogy „a határon állunk egy társadalmilag hatástalanná vált statikus kultúra és világképünk új, kinetikus megformálása között", egyebek mellett Gyarmathy törekvései és eredményei igazolják. A valóságos térbe kilépő táblakép, az objektművészet, a kinetikus és videoművészet, az installáció mai divatja már e határ túloldalán állnak, mint az áhított új világkép vizuális megformálásának új eszközei, a tudományba vetett bizalom megrendülésének dokumentumai. Érvénytelenné azonban nem tehetik, meg sem kérdőjelezhetik Gyarmathy teljesítményét, amely a céljaihoz meglelt adekvát eszköztárával, tündöklő kolorizmusával a művészi minőségnek legelső vonalát képviselik a magyar festészetben. Gyarmathy Tihamér képeiben a XX. század újító irányzatainak optimizmusa, derűje tükröződik vissza, úgy tetszik, utoljára; hit egy bölcsebben berendezett világ eljövetelében. Dinamizmusát, izzó színvilágát ez táplálja, s ezt érint meg a magasrendű szépség élményével.

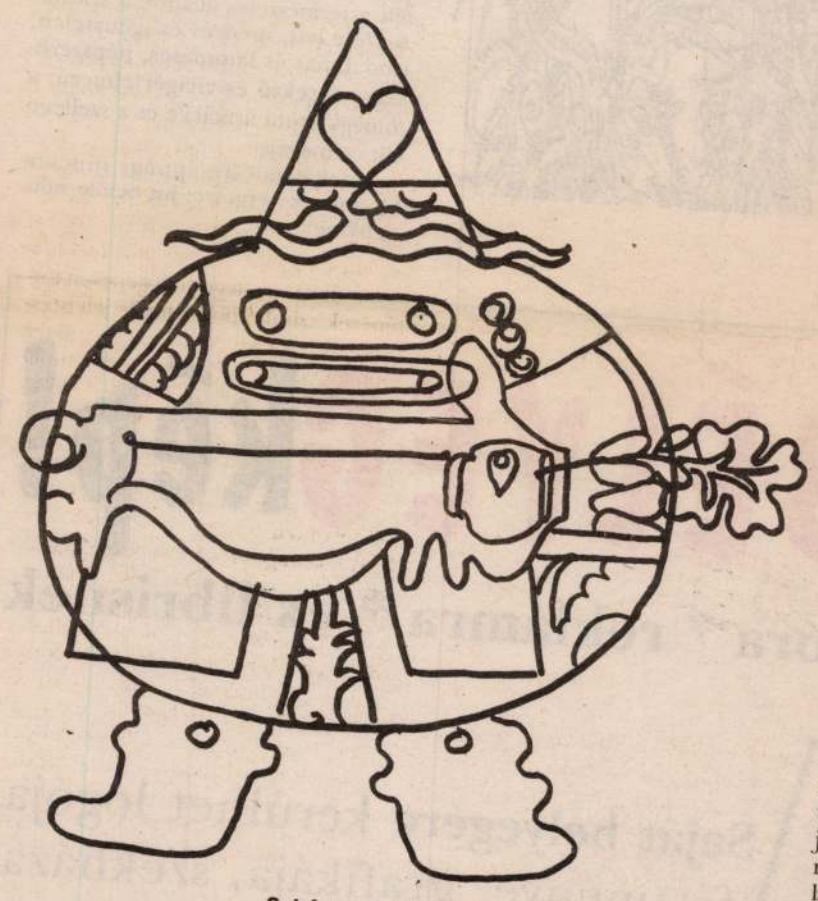

Schéner Mihály rajza

DOROS JUDIT:

Rádió

Nem logikus ellenállás

■ Miért nem mennek napközis táborba a hevesi, ólommal fertőződött cigánygyerekek? — ezt a kérdést tette fel július 26-i, szerdai adásában úgy fél hat előtt néhány perccel a Kossuth Rádió „Magyarországról jövök" című műsora.

Vágner Mária riporteri kérdése jogos volt: nem logikus, hogy ezek a gyerekek távolmaradtak a direkt nekik szervezett napközistáborból. Ingyen kínálták, (száz emberből kilencvenkettőt ez a tény azonnal meggyőzne), ráadásul azzal a lehetőséggel együtt, hogy a tábor ideje alatt fokozott mértékben tisztulhatnak meg a vérükbe rakódott ólomszennyeződéstől, korszerűen étkezhetnek, sportolhatnak. Mire egy hét után hazatérnek Hevesre a Dankó utcába, kicsattannak majd az egészségtől. Ha meglátnak a szomszédos udvarban egy használt akkumulátort, messze elkerülik, sőt, figyelmeztetik a szomszéd bácsit az illegális akkumulátorfeldolgozás veszélyeire, mert hogy erről is bőven kapnak információt a táborban.

Mégse mennek. Nem engedi őket az anyjuk meg az apjuk.

A riporter tettetett naivitással járta körbe a Dankó utca lakóit, s kérdezte meg tőlük, mi a konok ellenállásuk oka.

Meglepő válaszokat kapott.

Az egyik asszony szerint teljesen mindegy, hogy a gyerek egy hétig milyen steril táborban van, egy hét után úgyis hazajön a Dankó utcába. Játszik kint az udvaron, tapicskol a porban, ami már hónapokkal ezelőtt beitta az akkumulátorsavat. A másik úgy vélte, ott is ugyanazt a gyógyszert adják a gyereknek, amit otthon kap, minek ezért elvinni. Inkább cseréltetnék ki a fertőzött talajt az urak, arra kéne a pénzt költeni.

A kisebbségi önkormányzat vezetője azt válaszolta, hogy ő az eszével az összes gyereket elküldené a táborba, de a szíve majd belesajdul, amikor arra gondol, hogy elválasztják a gyerekeket az anyjuktól.

— Mert mi olyanok vagyunk, hogy ha kell, együtt halunk meg — mondta Lólé Mihály.

És akkor nekem eszembe jutott, hogy igazából sose táboroztam együtt cigánygyerekekkel. Pedig voltam úttörőtáborban, KISZ-táborban, balatoni gyerektáborban, de nem emlékszem, hogy egynél-kettőnél több cigánygyerek velünk hancúrozott volna.

Nehéz ebbe belegondolni. Nem akart a hevesi jegyző sem, aki szerint felelőtlenség visszatartani a gyerekeket a tábortól. És kevéssé akart a riporter, aki már-már túllépett a hűvös külső szemlélődő szerepkörén, s szerette volna meggyőzni ezeket az asszonyokat, hogy engedjék el a gyerekeket, hisz a hivatal jót akar nekik a napközis táborban.

Mégis, talán épp ennek a riporteri vehemenciának köszönhetjük, hogy az egyik asszonyból önkéntelenül is kibuggyant az igazság.

— *Ha elmennek egy hétre, olyan, mintha intézetbe vitték volna őket...*

Ilyen gyökerekig nem bír leásni semmiféle logikai érvrendszer.

FÁY MIKLÓS:

Zene

Kell egy herélt?

■ Egy herélt? Citromfejű, elhízott óriás? Egy kasztrált? Virtuóz énekművész, szoprán vagy alt? Nem, most már nem kell. Kiment a divatból.

Először azt hittem, hogy énekes sem kell. Vagy elcserélték a lemezt, és kantáták helyett a Vízizenéből adnak részleteket. Fiatal volt még Händel, amikor Olaszországban járt, töméntelen mennyiségű művet írt. Annyit, hogy jutott belőle későbbre is újra felhasználható, értékes anyag. Végül azonban a lemezen is megszólal, énekelni kezd a nő. Nem olyan nagyon nő, szőke pózna, rövid a haja is, és a hangja sem érzékien búgó, kicsit inkább fiús, de nagyon tiszta. Anne Sofie von Otternak hívják, svéd.

És kell a Musica Antiqua Köln? Olyan nagyon azért nem. Nem rossz társaság, de nem is különösen jó. Kicsit élesebb a hangzásuk annál, ami a fülnek kellemes lenne, de elfogadhatóak.

De kell-e Händel? Bizony, ő nagyon. Nem is gondoltam volna, hogy ennyire. A lemeznek csaknem felét teszi ki egy valaha Händelnek tulajdonított kantáta. A Grove lexikonban ugyan már gyanakodnak, hogy talán mégsem ő a szerző, annyira nem hasonlít a zene az általa komponáltakhoz, a gyanú azonban közben már bizonyossággá vált. Valószínűsíthető az igazi szerző is, bizonyos Giovanni Battista Ferrandini.

Na bumm, nem Händel, attól még nem válik rosszabbá a zene. Attól valóban nem. Ferrandinitől azonban igen. Pedig — a kantáta tanúsága szerint — volt neki invenciója, ki tudott találni szép dallamokat, csak azt nem érezte, hogy egy ötletben mennyi van. Minden ária legalább kétszer olyan hosszú, mint lennie kellene. Negyed óra elteltével már tudja az ember, hogy ezt soha többé nem akarja meghallgatni — ami nem nagy előny egy hanglemez esetében.

Händel azonban majd kicsattan az erőtől és egészségtől. Sikeres időszaka volt, amikor huszonegy évesen leutazott Itáliába. Róma behódolt neki. Evett annyit, mint három másik, tanult, megismerte az olasz zenét és szerzőit, alkotott, versenyre kelt Domenico Scarlattival, és csembalózásban párja tudott lenni, orgonálásban le is győzte. Zenei vetélkedés, és a vége mégsem gyűlölködés, hanem kölcsönös nagyrabecsülés. A kedves szász — így hívták akkoriban őt.

A nagy Händel — ma így mondjuk. Mert jönnek rá még nehezebb idők is, néhány csőd, elszegényedés és talpraállás, szélütések, vakság. Persze annak, aki tehetséges, könnyű a dolga. Egy kisfiú fogja őt majd kísérni az orgonához, hogy muzsikáljon az egybegyűlteknek. Ő pedig játszik, és a zenéjét tátott szájjal hallgatják. Aztán majd szépen meghal, de zenéjét még mindig tátott szájjal hallgatjuk.

(Händel: Marian Cantatas & Arias — Deutsche Grammophon, 1995.)

ÉS

KOLTAI TAMÁS:

Két oldalra szóló vita

■ Azt kesergi egyik napilapunk hétvégi kulturális mellékletében a kitűnő rendezőnő, hogy amerikai ismerősei, művelt, olvasott, az európai kultúrában jártas házaspár, ingerülten méltatlankodtak a Vígszínház *Össztánc*-előadása láttán. Nem a művészeti értékét vagy a társulat képességeit vitatták, sőt, elismerték, hogy az együttes a Broadwayn is megállná a helyét. De nem ezzel a darabbal. Minek folyton a múltban vájkálni, miért próbál még egy zenés-táncos színdarab is lelkiismereti kérdéseket elintézni; egyáltalán, mire jó, hogy a színház súlyos társadalmi problémákat érint, tragikus szellemet sugall ahelyett, hogy boldog véget kínálna, és arra használná az előadást, amire való: szórakoztatásra?

Ugyanebben a hétvégi mellékletben a kitűnő drámaíró fölrója korunknak, hogy különösen a század második felétől fokozatosan elvesztette igényét a tragikum iránt; és a magyar színháznak, hogy ellenáll a komolyabb szellemi szándékkal föllépő drámai gondolatnak.

A rendező büszke rá, hogy a Vígszínház teltházas Össztánc-előadásáról, amely az amerikai házaspár szerint náluk bemutathatatlan lenne, tragikus megrendüléssel távoznak a nézők. A drámíró egész sor színháztörténti példát hoz föl arra, hogy a hazai színház és a közönség elutasította az emberiség megváltásával kísérletező drámai műveket, ami oda vezetett, hogy az amerikai szórakoztatóipar mára a legnagyobb győzelmeit ünnepelheti nálunk is.

Az egyik vélemény szerint a keleteurópai kulturális hagyomány változatlanul sikerre viszi a múlttal szembenéző, katartikus műveket; a másik szerint a színházi fölújítás még az olyan, aktualitásukat egyre nyilvánvalóbban bizonyító drámáknak sem tudott igazságot szolgáltatni, mint Lengyel Menyhért darabja, a *Taifun*. A rendezőnő úgy ítéli meg, hogy innen, a Szent István körútról példát mutathatunk a kommersz amerikai ízlésnek; a drámaíró úgy, hogy a kommersz amerikai ízlés mindenestül fölfal bennünket.

És a két vélemény között nincs nagyobb távolság, mint két újságoldal.

Nem vállalkozom döntőbírónak, már csak azért sem, mert mindkét álláspontban a túlzott általánosítás jeleit vélem fölfedezni. Fogadok, hogy léteznek amerikai házaspárok, akiknek tetszene az Össztánc, mivel otthon sem a Broadway „entertainment"-jeit, hanem az off- vagy az off-off-Broadway fajsúlyos drámai előadásait látogatják. Másrészt viszont személyesen ismerek Budapesten olyan nézőket, akik az Össztáncot nem katartikus élményként, hanem a szórakoztatóipar termékeként könyvelik el, s ebben a minőségben fogadják tetszéssel (vagy nem-tetszéssel). Továbbá kész vagyok felhívni a figyelmet arra, hogy nemcsak az off-off-Broadwayn, hanem kies fővárosunkban is vannak művészszínházak, amelyekben ma az amerikai szórakoztatóipar győzelmeit ünneplik. Végül el nem tudom képzelni, lehet-e méltóbb elismerése a Molnár Ferenccel szemben háttérbe szorított Lengyel Menyhért Taifunának annál, mint hogy repertoárra került, dícsérő krtikák jelentek meg róla, és a televízióban egymillió néző látta.

A világ bonyolultabb, a műalkotások megítélése különbözőbb, mintsem bölcselmünk fölfogni képes. Azon, persze, lehet keseregni, hogy a magas kultúra jóval kevésbé kelendő, mint a szórakoztatóipar, s hogy bezzeg voltak korok, amikor a minőségi művek vezették a népszerűségi listákat. Keseregni lehet, de jobb tudomásul venni, hogy a kultúra demokratizálódásának kezdete, ami nagyjából a média elterjedésével egyidejű, egyszersmind a kultúra hanyatlásának a kezdete is. Vagy inkább a kettéosztódásáé: kommersz és elit kultúrára. Ezt a folyamatot lehet megragadni tudományos vagy tudománytalan elméletekkel, de a tény attól még tény marad.

A kérdés az, csakugyan olyan mértékű-e korunk szellemi elsivárosodása, mint sokan állítják. Maradjuk a színháznál. Századunk első felének magyar színháztörténete nem épp diadalmenet. Molnár Ferenc — és a Vígszínház — fénye valóban elhomályosította a magvasabb törekvéseket. A Nemzetinek csak korszakai vannak; van Paulay-, Hevesi és Németh Antal-éra, de még ezekben is rengeteg a hordalék: tucatdarabok futószalagon gyártott, érdektelen előadása. Egy Horváth Árpádnak s pláne egy Palsovszky-féle avantgárdnak nem terem fű. Füst Milánt a Nyugat legragyogóbb szellemei sem tudják bekönyörögni a repertoárba: túl sötét, túl költői, túl filozofikus nemcsak a polgári szórakoztatóiparnak, hanem a Nemzeti Színháznak is. A társművészetek kiszorulnak a színházból, nincs számottevő szcenika, a látvány iránti igény a nullával volna egyenlő, ha néhány Európát járt rendező nem lopná be az angol vagy a német színpadok vizuális eredményeit. Társulatokról abban az értelemben, ahogyan az orosz, a német vagy a cseh színházban, nem beszélhetünk; fene nagy sztárok kelletik magukat, s közülük fölötébb kevés az egyéniség.

Innen csak fölfelé van út. Az ötvenes évek Nemzeti Színháza, a legjobb színészek koncentrálásával, kiváló klasszikus előadásokat hoz létre. Igaz, az ígéretes hatvanas évtized, legalábbis a végére, hullámvölgy: szellemi kiürülés, tetszetős semmitmondás vagy paródiává fajuló Mejerhold-epigonizmus. A hetvenes évektől megerősödnek a vidéki műhelyek, fölborul a térkép és a kodifikált értékrend — elkezdődik a fél évszázados elmaradás pótlása. Kiderül, hogy létezhet alkotói gondolat, és létrejöhetnek társulatok. Fölfedezik a korábban elutasított drámaírókat, kinyitják horizontot a társművészetek előtt, detronizálják az anekdotikus színházat.

Aztán, persze, közbejött egy-két dolog. Rendszerváltás, szabadság, pénzhiány, ilyesmi. Mondhatni, beállt a természetes állapot: a színház *sokféle* lett, igényes és igénytelen, irodalmias és látomásos, népszerűségre törekvő és világértelmező, a tömegkultúra árucikke és a szellemi elit csemegéje.

Bűszkélkedésre éppúgy nincsen ok, mint kesergésre; jut belőle mindenkinek.

Sárkány Győző rajza

SAJÁT BÉLYEGkép!

...írra * meghívóra * reklámra * ex librisnek

Saját bélyegére kerülhet logója, festménye, grafikája, székháza, egyesülete, alapítványa – akár saját portréja - vagy bármi más, amit színes vagy fekete-fehér fotón, rajzon rendelkezésünkre bocsát.

Bélyegére feliratot is rendelhet.

3 ív - 126 db - 2950.-Ft (áfá-val)

A bélyegkép bérmentesítésre nem alkalmas.
Rendelését postai utánvéttel is teljesítjük!

My Stamp®

Rezső tér 15. Tel: 269-9235, Fax: 269-9236

GYARMATHY TIHAMÉR

Hommage à

GYARMATHY TIHAMÉR

Janus Pannonius Múzeum, Modern Magyar Képtár,
kamaraterem
(Pécs, Káptalan utca 4.)
2000. március 8. – szeptember 10.

A kiállítással a szülőváros múzeuma köszönti a művészt
85. születésnapján

Gyarmathy Tihamér: Konszonancia, 1969.; farostlemez, olaj, 90x122 cm JPM 85.347

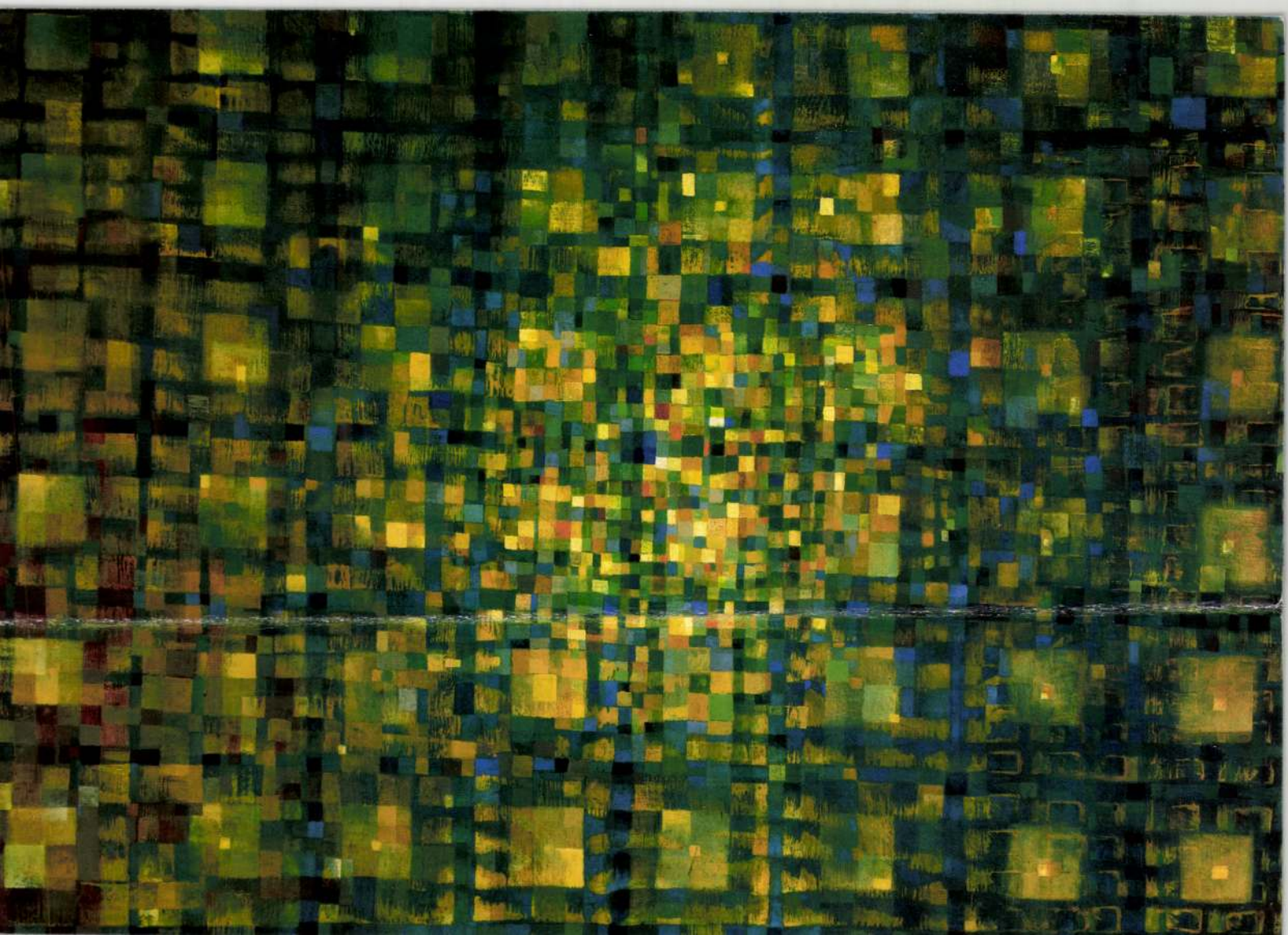

Gyarmathy Tihamér

A FIATAL KÉPZŐMŰVÉSZEK STÚDIÓJA EGYESÜLET
tisztelettel meghívja Önt a

„Herczeg Klára-díj”

ünnepélyes átadására.

2000. október 13., 18 óra

STÚDIÓ GALÉRIA

1053 Budapest, Képíró u. 6.
tel.: 267 20 33 fax: 266 65 02

GYARMATHY TIHAMÉR (senior díjazott)
és
KIRÁLY ANDRÁS (junior díjazott)
kiállítását Sugár János nyitja meg.

Tisztelettel meghívjuk Önt és családját

Gyarmathy Tihamér

FESTŐMŰVÉSZ

SZERVES RITMUSOK

című kiállításának megnyitására
a művész születésének 85. évfordulóján

2000. március 8-án 17 órára a Szinyei Szalonba

(Budapest, VI., Szinyei u. 2.)

A tárlatot megnyitja

Pataki Gábor

művészettörténész

A kiállítást rendezte Sinkovits Péter művészettörténész.
Megtekinthető: 2000. március 29-ig.
A lakásgaléria 13—18 óráig van nyitva, szombat—vasárnap zárva.
Telefon: 312-0712 (Bejárat a belső udvarból jobbra.)

SZINYEI

SZALON

M E G H Í V Ó

GYARMATHY Tihamér

CHIKÁN Bálint: A Gyarmathy-jelenség. = Magyar Hírlap,24. évf. 115.sz. 1991. május 18. 12-13.p. ill.

Bp., Szentendre, Pécsi kiállításai

	Nyilvántartott fogyóeszköz jellege:		Elszámolási mód:	Főkönyvi számla száma:
Legkisebb készlet	Legnagyobb		Elszámolóár:	Oldalszám:

ennyiség		Érték			Nap hiv koz
Kiadás	Készlet	Bevétel	Kiadás	Készlet	

GYARMATHY Tihamér

10. 15. p. + ill. Megejtő organizmus, 1973 (Patkó gyűjt.)

Új Művészet 1992

Copyright, 1906, by Detroit Photographic Co.
(Detroit Publishing Co.)

GYARMATHY TIHAMÉR

F.L. [Fábián László]: Gyarmathy az akadémikus. = Új Mo. 1993. június 9. 8. p. ll

Levelezés

A Budapesti Történeti Múzeum és
a Körmendi Galéria meghívja Önt

GYARMATHY TIHAMÉR
festőművész

életmű-katalógusának
bemutatójára 1995. június 14-én
szerdán 16 órára.

Budapesti Történeti Múzeum
Budavári Palota "E" épület

Gyarmathy Tihamér $16^{\underline{h}}$ - $18^{\underline{h}}$ között dedikálja a katalógust

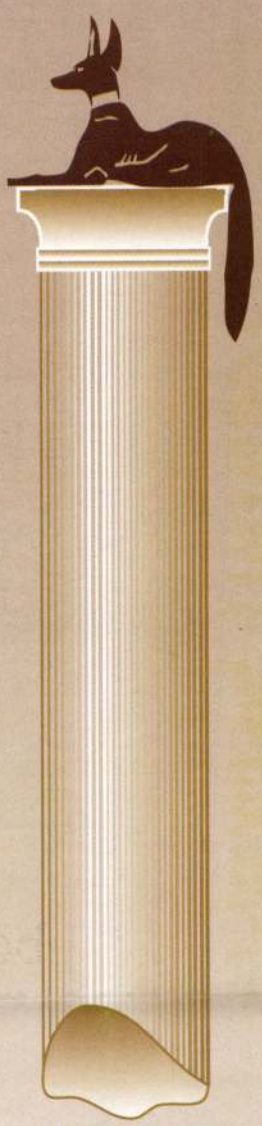

KÖRMENDI
GALÉRIA
BUDAPEST
H-1025 Budapest
Nagybányai u. 25.
Tel: 275-0214
Tel/Fax: 176-2110

„Kandinszkij Párizsban " 1991. 200x150 cm Acril, vászon.

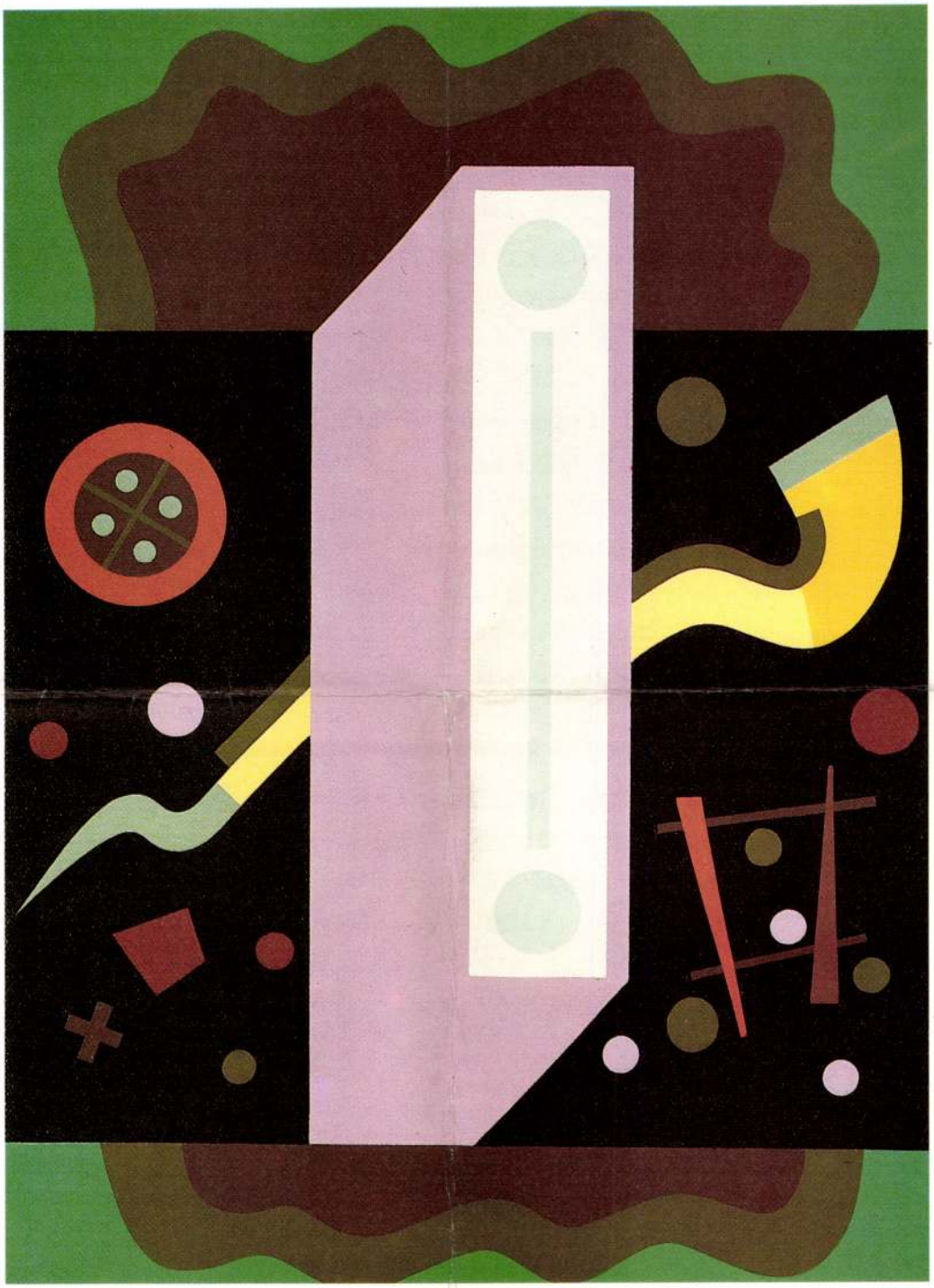

Gyamathy Tibomér
Hommage à Kandinszkij 1.
Bp. Férel G. 1991

GYARMATHY TIHAMÉR

1915-ben született Pécsett / 1915, in Pécs geboren / Born in Pécs, 1915. **Tanulmányok / Studien / Studies** Képzőművészeti Főiskola, Budapest **Önálló kiállítások / Einzelaustellungen / One man show 1938** Párizs, Zürich **1947** Galéria a négy világtájhoz, Budapest **1948** Budapest **1963** Varsó **1964** Budapest **1965** Miasta Muzeum, Wroclaw; Sarp Klub, Gdansk; Arsenal Galéria, Poznan **1966** Budapest **1968** Grafikai Kiállítás, Budapest **1972** Egyetemi Galéria, Stuttgart **1973** Galérie l'Ecuer Bruxelles; Galeria Campo, Antwerpen; Bujumbura, Burundi (Afrika) **1977** Galerie dell' Incisione Milano **1978** Bruxelles; Komárom **1979** Életmű kiállítás, Műcsarnok, Budapest **1980** Kecskemét **1982** Magyar Nemzeti Galéria, Budapest; Uitz Terem, Dunaújváros **1983** Téridő, Pécsi Galéria, Pécs **1986** Kállai Ernő emlékére, Műcsarnok, Budapest **1987** „Fehér–fekete" (Fotogramm), Budapest Galéria; Művészetek Háza, Pécs. **Művei közgyűjteményekben / Werke in öffentlichen Sammlungen / Works in public collections** Magyar Nemzeti Galéria, Budapest; Szombathelyi Képtár, Szombathely; Székesfehérvár, István Király Múzeum; Déri Múzeum, Debrecen Janus Pannonius Múzeum, Pécs; Szegedi Képtár, Szeged; Posnan (Lengyelország); Zelona Gura, (Lengyelország); Nemzeti Múzeum, Göteborg; Pompidou Center, Párizs.

Gyarmathy Tihamér

LŐSKA Lajos: Tiszta képek : Sinkovits Péter: Gyramathy Tihamér. Bp. : Uj Művészet, 1991 (rec.). = Uj Magyarország, I.évf.10.sz. 1991. május 8. 7.p.

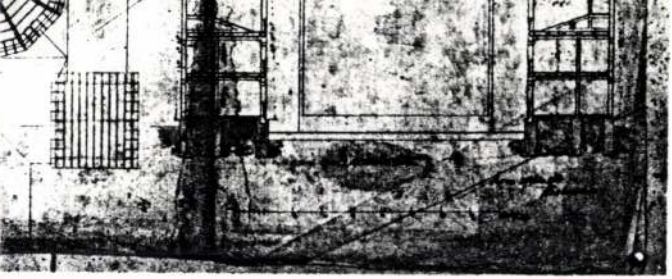

Fent: a Thalia-színház terve: fedélszék alaprajz, keresztmetszet
Alatta: a Thalia-színház terve (vázlat): főhomlokzat, keresztmetszet

Above: The Thalia Theatre: plan of roofing
Below: The Thalia Theatre (study): Principal front, section

Oben: Thalia Theater: Dachstuhl Grundriss
Unten: Das Thalia Theater (Skizze): Haupfassade, Schnitt

En haut: Le Théâtre Thalia: Plan de la charpente de comble
En bas: Le Théâtre Thalia (esquisse): Façade principale, section

Наверху: Театр Талия: план стропил, поперечный разрез
Внизу: Театр Талия: главный фасад, поперечный разрез

olajmázolását ara-
ette, a páholyokat
ok között vörös
melyek közepén
függtek. A páho-
önösen az emele-
urális medaillonok
gel, a német szín-
ett. Róla e mun-
mlékeztek meg.
t színház azonban
Alsdorf nagyralátó
yult eredményes-
l épült színházat
őszén lebontották,
színen elárverez-

aradt tervekből s
megállapíthatóan

kerülnek ki: életművük j
időben formálódott ki, s
tagja volt. A magyar fej
hez a második nemzedékhe
madik is csatlakozott.

A csoportba sorolha
vészete a XX. század néme
seivel rokon.
természeti motivumot illu
kális szinekkel irja át.

---

x A tárgyalást megnehezit
képlet" - tehát egyrészt
tár, másrészt egy-egy él
tapasztalható. Másutt a
része a másik csoportba
szerüsége kedvéért az a
fejezetben emlitjük.

GYARMATHY TIHAMÉR

LÓSKA Lajos: Gyramathy Tihamér. = Magyar Hirlap,. 24.évf. 22.sz. 1991. január 26. melléklet 1.p. ill.

GYARMATHY Tihamér

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST

MEGHÍVÓ

A kiállításon a Körmendi Galéria Budapest standján
KÖNYVÉT DEDIKÁLJA

A megnyitón
Gyarmathy Tihamér
Kossuth-díjas festőművész

1996. március 23-án 15^{h}-kor
Sváby Lajos
Kossuth-díjas festőművész

1996. március 24-én 11^{h}-kor
Németh Géza
festőművész

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST
A BUDAPESTI ART EXPO' 96
RÉSZTVEVŐJE

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját
1996. **március 20-án 18 órára**
a kiállítás megnyitójára.

A kiállítást megnyitja:
Magyar Bálint
Művelődési és Közoktatási Miniszter

Helye: Vásárváros F pavilon (Budapest X. Albertirsai út, III. kapunál)

A BUDAPEST ART EXPO 96 A TAVASZI FESZTIVÁL RENDEZVÉNYE A MILLECENTENÁRIUM ÉVÉBEN.

Dr. Csák Máté

Dr. Körmendi Anna

Csák Ildikó

A kiállításon a Körmendi Galéria Budapest standján
KÖNYVÉT DEDIKÁLJA

A megnyitón
Gyarmathy Tihamér
Kossuth-díjas festőművész

1996. március 23-án 15^{h}-kor
Sváby Lajos
Kossuth-díjas festőművész

1996. március 24-én 11^{h}-kor
Németh Géza
festőművész

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST
A BUDAPESTI ART EXPO' 96
RÉSZTVEVŐJE

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját
1996. március 20-án 18 órára
a kiállítás megnyitójára.

A kiállítást megnyitja:
Magyar Bálint
Művelődési és Közoktatási Miniszter

Helye: Vásárváros F pavilon (Budapest X. Albertirsai út, III. kapunál)

A BUDAPEST ART EXPO 96 A TAVASZI FESZTIVÁL RENDEZVÉNYE A MILLECENTENÁRIUM ÉVÉBEN.

Dr. Csák Máté Dr. Körmendi Anna

Csák Ildikó

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST

MEGHÍVÓ

GYARMATHY Tihamér

VÁRKONYI György: Gyramthay. Pécs : Jelenkor, 1992

rec. (tarján)[TARJÁN Tamás]: Planéták. = Élet és Irodalom, Könyvvilág, 38,1993,1. 11.

Tornaszentandrás
— R.k. templom 1069
Tőketerebes [Trebisov] 447
— Pálos templom és kolostor 447
— Vár 722
Trebisov ⟶ Tőketerebes
Trencin ⟶ Trencsén
Trencsén [Trencin]
— Miasszonyunk templom 794
Trencsénkutas [Kotasová]
— Kúria 690
Trnava ⟶ Nagyszombat
Trogir 558
Trstín ⟶ Pozsonynádas
Turda ⟶ Torda
Túrócszentmárton [Martin] 1134
Türje
— Prépostsági templom 652
Uhrovec ⟶ Zayugróc
Ujlak [Ilok]
— Vár 873
Und
— Fő u. 41. Lakóház 176
Vada Crisului ⟶ Rév
Vágújhely [Nové Mestom nad Vahom]
— Prépostsági templom 685
Vágváralja [Povazské Podhradie]
— Podrágy vár 199
Vaja
— Ref. templom 677
Vanyarc
— Veres Pál kúra 912
Varannó [Vranov]
— Pálos templom 447, 1069

GYARMATHY TIHAMÉR

KOVÁTS ALBERT: GYARMATHY

KRITIKA 1995/8, 33

Gyarmathy Tihamér

SINKOVITS Péter: Gyarmathy Tihamér. Bp. : Uj Művészet Alapítvány, 1991 28 p., /48/ t. szines E.

(Uj művészet könyvek)

lyan nem mindennapi történe
tefrochronológia [azaz a v
dendrochronológiák [a fá
járási és klimatikus válto
makö i együttmüködésnek, es
vényos fertőzőbetegségek ku
rek terjeszkedésének és vis
tenografusok [itt a szoptat
gusok... stb. között".[5]

A történeti Magyarország
évezredekkel mezőgazdaságil
lidültek, gyacser még a Tátra
található, de talán nem téve
mészettudományok müvelői még
a történészeknek és ezzel a
re egy példát is hozhatok.

GYARMATHY Tihamér

EMBER Mária: Fénylő nézetek festője : Gyarmathy Tihamér müveinek tárlata. = Magyar Nemzet, LIV. évf. 74. sz. 1991. március 29. 11.p.

BP., Budapest Kiállítóterem 1991
Szentendre, Képtár 1991
Pécs, Nemes Endre Muzeum, 1991

Disney álom

Valamelyik nap arra gondoltam, bárcsak elmehetnék Orlandóba – hol is a Disneyworld, s többek között a *Magic Kingdom Park* elterül, hadd látnám már én is annyi millió – fizető – zarándok után minden idők legbájosabb színhelyét, hol egyszerre árultatik történelem, legenda, természet egyaránt. Végigmennék a szórakoztatóipar *egyik* Mekkájának minden egyes pontján. Felkeresném a Mágikus Királyság Parkját, a Vadon Erődöt, Disney falu piacát, a Folyó vidékét, megnézném az „emberiség" jövőjét bemutató technológiai csodákat, elbámulnám az MG;-Disney sztárjait, méláznék a Gyönyörűség Szigetének koncertjein, illetve izgulnék a Hurrikán Lagúna műviharában, végül – feltéteszem – megokosodnék a Disney Intézet nyilván légkondicionált falai között hallható bölcs tanítások hallatán.

Istenem, milyen könnyű lenne akár azt mondani, hogy nincs a világon gyermekdedebb és üresebb álságos hazugság, mint a Disney, amely kommercializálta a gyermekkultúrát, illetve infantilizálja a felnőttekét. Nincs semmi nevetségesebb, illetve elborzasztóbb annál, mint amikor ivarérett emberek kilépve a Hófehérke hotelből, a Mickey Mouse vendéglőben megreggelizvén végül látogatást tesznek a Mágikus Királyság park Kastélyában, ahol *soha nem volt világok álmúltjának pszeudó emlékeit* kereshetik fel. Másrészt igen könnyű lenne azt állítani, hogy nincs semmi komolyabb posztmodern kulturális jelenség, mint ez: vegyük csak észre, hogy milyen elképesztő tőkekoncentráció eredménye mindez, hány millió ember kulturális identitását alakítja ki a Disney *maffia és szuperklán*, magyarán a kulturális befolyást és veszélyt – melyet mindez jelent – egyenesen arányosnak tekintenénk az anyagiakkal.

S tőlem ugyan nem áll távol a gondolat, hogy *komolyan vegyem* a Disney fenyegetést/kihívást, de azt egyszerűen nem érzékelem, hogy a legendárium hősei épp oly erőteljes kultúrtörténeti befolyással rendelkeznének, mint a rendelkezésre álló pénzösszegek. A Disney móka – mondjuk így – tényleg nem vicc, de világszerte tökéletes terjesztés ide/oda, a Mickey Mouse mégsem formálta át a XX. század szellemtörténetét, s ha abban szerep illeti meg, hát az elég szerény kis epizodista kínjai jutnak ki néki. Ám most nem pusztán erről van szó, nem hinném, hogy sokra mennénk a kultúraoktatás legismertebb paradoxonjával: a morális okoknál fogva való túlbecsülés, és az egészséges relativizmus okán elkerülhetetlen alulértékelés feloldhatatlan dilemmájának újabb ismertetésével, illetve bemutatásával.

Engem az izgat – s ez nem csekélység –, hogy miért is akarok én állandóan Orlandóba menni, miért érzem évek óta, hogy amíg nem jártam ott – azaz nem részesültem a zarándokok legnagyobb ajándékában: a megtisztulásban és bizonyosságban –, addig nékem nincs jogom megszólalni Disney ügyben. Tagadhatatlanul különös gondolat: azt hinném, hogy jobban *értem majd* a Pocahontast, illetve a Százegy kiskutyát, ha kimulattam magam arrafelé, megannyi zarándoktársam között átélve a közös élmény ihletettségét, közelebb kerülök a hit lényegéhez. S az Orlandóba mehetnékemnek csak egyik – részben helytálló magyarázata –, hogy látnám, miért is megy oda a nép, miért is tódul oda a sok milliónyi felnőtt és gyermek, látnám a saját szememmel, mint vesztik el eszüket és a mértéket. (Vélhetően nem veszítik el.) Aztán részben az is biztos igaz, hogy múlatni vágyom az időt, azaz egyszerűen kedvem támadt a világ legnagyobb teljesítményei által teremtett világ. Milyen annak összes – legendás – szállodája. Milyen is az igazi víz ott, ahol egyébként a díszlet maga a realitás. Látni szeretném – a 90-es évek legnagyobb műfajának, a „*theme parknak*" ezt a klasszikus megvalósítását, a tébolyig hiperrealista fantáziaszüleményt, amely a XX. századvég szellemtörténetének egyik legmókásabb világkiállítása. Mert attól tartok – mint minden theme park –, Orlandó sem más, mint a XIX. században kialakított világkiállítás-móka sajátos leszármazottja: ahol az idegen világok, a természet, a gyermeki vágyfantázia, a történelemről alkotott mélységes történelmietlen összkép egyetlen fizikai térben, álságos realitást teremtve megjelenik. Láttam már egyként különös theme parkot: Montreálban például a hajdani Olimpiai stadionban felépítették a BIODOME-ot, amely a természet *magát* állítja elénk. Amúgy itt már nem egyes állatok, hanem ökoszisztémák kerülnek górcső alá, illetve a turisták egyre digitálisabb kamerái elé. Amint – jobb lenne észrevennünk – ilyesmi nem pusztán Amerikában és a globális high tech populáris kultúrában létezik, mi magunk is kedveljük a *saját történelmünk kommerciális legendává átalakítását*, s ki tudja eldönteni, hogy a fogyasztás művészetének elsajátítása a fontosabb-e, vagy a nacionalizmus ébrentartása a nemzetállam halála után. Amikor – nem csekély *állami* támogatással – Pusztaszert építgetjük, akkor semmi egyebet nem teszünk, mint theme parkká alakítjuk és infantilizáljuk a kedves irodalmi hagyományaink egyikét, amennyiben arra teszünk kísérletet, hogy *érzéki és vizuális kapcsolatot teremtsünk* ott, ahol leginkább az okoskodó észnek és érvelő elménk lett volna szerepe. A mi nemzeti Walt Disney-nk leginkább Koltay Gábor, aki mindig is kedvelte, ha nézői révülnek és kukulnak. Jancsó, (elnézést a mestertől, ha neve itt említtetik) – *a modern magas kultúra apostola* –, a hagyomány magátólértetődőségének és kikezdhetetlenségének tanítása ellen teremtett képeket. Jancsó műgiccs metaszintre emelése. Valójában az ő világa – illetve a táltosokkal révülni vágyó Tolcsvay Béláé, Szörényi Leventéé – sokkal közelebb áll Walt Disneyhez, mint Arany Jánoshoz, Ady Endréhez, vagy József Attilához. Az utóbbiak *a magyar történelem* hősei, míg Koltay&Co. *az álmagyar legendagyártás* vitézei. Ama Attila, Szent István épp úgy nem élt, és épp oly módon létezik, mint a Mickey Mouse, vagy – idén nyáron – a Herkules. Ideológiai primitivizmus, illetve agitációs propagandaszándékok, erős vizualitással – ez a kívánt recept mindkét esetben. Disneylandban idén ősszel Teddy Bear és Doll kongresszus lesz, ami semmivel kevésbé komoly – vagy inkább esélyeiket és mulatságaik kiteljesedésének horizontját. Orlandó semmi egyébért nem fontos számomra, minthogy jobban értsem a Honfoglalást és Pusztaszert. A metaforák komoly dolgok, s ébren álmodó álmagyar fantáziahősök előtt sem áll más jövő, mint a Magic Kingdom Park.

Talán nem kellene mindezt még ennyire sem komolyan vennünk, ha nem azt látnánk, hogy a rovásíró révülők, illetve a Demokrata vidám zsebnácijai és az Új Magyarország állítólagos nacionalistái nem találkoznának egymással egyre gyakrabban egymás hasábjain. S jobb lenne, ha tudnánk, hogy ők sem tesznek mást, mint azok ott Dis-

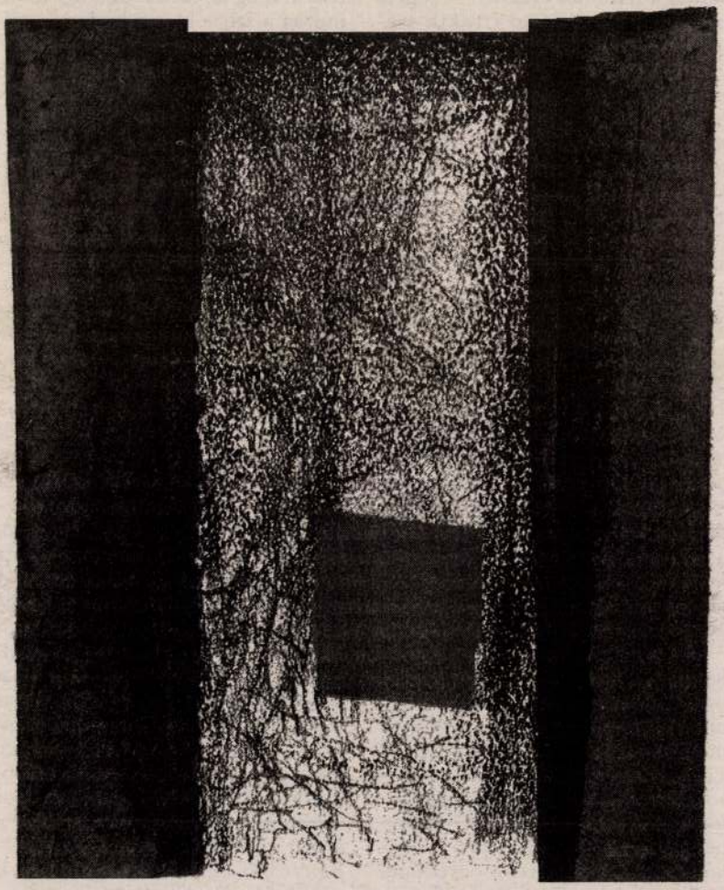

Parádi Tamás rajza

Olaj/vászon

– 1. A kiállítás –

A *Műcsarnok* fenti című kiállítása jó. Előbbi véleményalkotásom indirekt: tudniillik valamennyi festményhez közel kellett mennem, hogy elolvashassam szerzője nevét a képcédulán. Pedig hosszú pályám során, a hatvanas években fellépett mai „öregektől" fogva (akik számomra a valószínűtlenül fiatalok voltak), a mostani középkorúak, s még a fiatalok generációiból is ecsetvonásaikat, elveiket, gondolataikat, műtermeiket, családjukat – már akinek van –, kutyájukat, macskájukat közelről ismerem. (Az legeslegfiatalabbakat meg az új tárlatokon illik megismerni.) Mára azonban mindenki megújult, színét változtatta (no nem a köpenyét fordította ki), a saját karakterében lépett magasabb grádusra. A stílusváltás századunkban a trend, (hát azelőtt? Hát Rembrandt?). Egyszóval 1997 júliusára a Műcsarnokban szinte valamennyi kiállító festő – átételesen mondva – legszebb ruháját vette föl, mint jeles ünnepekre, esküvőkre, kitüntetés átvételére, partyra szokás készülni, különös gonddal borotválkozni, sminkelni. Mégis a legfontosabb: ezen a tárlaton mindenki önmagát, saját magát adta.

Ezt a gyűjteményt nem egyéni jelentkezés nyomán válogatták össze, csakis az vehetett részt, aki jó előre meghívást kapott a tárlatra, egyszemélyes zsűri döntésével. Ez *Beke László* – a Műcsarnok igazgatója – volt és a munkacsapata. Az igazgatóé a koncepció, a többiek rendeztek. A mezőnyt, voltaképpen az egykori, nem is olyan régi, pártállami idők utolsó két T-jéből, a rehabilitált tűrt és tiltott festőművészekből toborozták. Az avantgárdokból, neoavantgárdokból, posztmodernekből, koncept művészekből és – *Passuth Krisztina* könyvcímével mondva – a *Tranzitból.* (Nota bene: ki nem tranzit?) Az egykori kirekesztettek, félig kirekesztettek díszfelvonulása a teljes Műcsarnokot betöltő, monstre tárlat, mostmár a rendszerváltás után – hivatalosan. A kiállítás, a magyar művészet két utolsó T-s csoportja, igenis kibírta még a keszonbetegséget is, vagyis a nyomás (ez esetben az elnyomás) megszűntét. Ezeknek a lazán összeállt művészköröknek nem volt módjuk elpuhulni, nem kényeztette őket a képcsarnoki „giccsvásár", sem az – közvetlen és közvetett módon manipulált, pártpolitikai propagandát szolgáló – állami vásárlások, illetve a kimódolt, ún. megbízások. (Szabályt erősítő kivétel akadt, olykor.) Olaj/vászonék a kemény és a puha diktatúra éveiben sem engedhették meg maguknak a nívótlanságot, hiszen a legszigorúbb zsűri, önmaguk és társaik számára dolgoztak, bizonyítottak. Meg a valódi műértő közönségnek, továbbá azért, hogy a magyar képzőművészet a világgal mégiscsak szinkronban maradhasson.

Olaj/vászon egy szakmai terminus, ezt írják a kép hátára, majd a katalóguslistára, esetleg a múzeumi leírókartonra. A tárlat készülő, vaskos katalógusának előlegeként, egy négylapos tájékoztatóban írja – többek közt – Beke László: *„Kezdetben a festészet határainak áttörését, a festői gondolat mindenirányú expanzióját akartuk megmutatni, azonban a Szalon* (a Magyar Szalon, a szerk.) *heterogenitása azt sugallta, hogy éppen ellenkezőleg, vissza kell térnünk az egyetlen közös nevező szigorúságához, és a leghagyományosabb technika keretein belül keressük a művészeti korszellemet."* A tradicionális olaj-vászon képek mellett bevett a Műcsarnok persze műanyaggal, vagy farostlemezre festett képeket is, sőt még egy hungarocell mamut-tábla is szerepel az anyagok között. Hiszen hosszú századokon át festettek már vörösrézre, sőt *Gyarmathy Tihamér* horganylemezre is, amikor *Rákosi-ék* idején nem volt pénze vászonra. Az Olaj/vászon azt jelenti, hogy ott minden *par excellence* festészet legyen.

Ennek a reprezentatív kiállításnak a történelme, propedeutikája lényegében: az *Iparterv* kiállítás, (1986), a *Szürenon* ciklus, a *Műegyetem „R" épületében* rendezett csoport, egy másik *műegyetemi* bemutató (1973); ezek még katakomba-kiállítások. Kisebb galériákban lépett föl az *Új Szenzibilitás* (1981-től) viszont ugyancsak 1981 óta a kevésbé érdes diktatúrában, már az államilag szentelt falak közé juthatott a *Frissen festve* (Ernst, 1984), a *Pillanatkép* (Műcsarnok, 1985) és az *Eklektika* (Nemzeti Galéria, 1986). Bár ezek nem voltak tisztán festménytárlatok.

Az Olaj/vászon-t közvetlen megelőző hasonló volumenű (nem mondanám, hogy párdarabja)a műcsarnoki *Magyar Szalon.* Pedigréje kevésbé ragyog, jogelődje az 1950-ben indított, a szovjet össz-szövetségi, protokollbemutatók által ihletett, váltakozó nevű országos tárlatok sorozata. A nyolcvanas években – az utolsókon ugyan – a szabad művészet is kivívott magának szerény jogokat. Az 1997-es Magyar Szalon: a rostavizsga szigorú zsűrizésének és kitűnő rendezésének köszönhetően sikerült a nosztalgikus zsúfoltságot elkerülni, hogy ne legyen a Műcsarnokból műtárgyraktár. A sajtó is beszámolt viharokról, marakodásról, arról is, hogy a jelenlegi, az Olaj/vászonra készülő festők bojkottálták a Magyar Szalont, bár volt, aki ott is, itt is szerepelt.

Az előkelő Olaj/vászon rendezése is előkelő; ahol modernek, posztmodernek szerepelnek, oda nem való a *Pató Pál-szellem,* külsőségekben sem. Azonos tendenciájú, rokon, vagy rokonértelmű, összetartozó műveket szemeztek ki a rendezők és aztán ezek szerint a stíluskörök szerint akasztották a festményeket a termekbe, illetve az egyes falakra. Akadt olyan képsor is, melyben három festő három munkáját egyetlen kéznek tulajdonítanánk, ha nem olvasnánk el az etikettről három különböző vezeték és keresztnevüket. Ettől a logikus tagolástól lett ez a kiállítás áttekinthető, azt is merem mondani – didaktikus. A Műcsarnokban most 133 festő 215 alkotását állították ki – köztük hatalmas darabokkal – négy nagy és nyolc kisebb teremben. Így szellősen, elegánsan lehet gazdálkodni a műtárgyanyaggal. A szocializmus idején, ennek az alaprajznak csak háromnegyedére 700-800 (!) darabot gyömöszöltek be. Hallottam az Olaj/vászonról olyan megjegyzéseket is, „anomália, hogy ilyen nagy művészeknek csak az oldalteremben jutott hely?".

Hát kérem, a Műcsarnok két oldalhajója nem II. osztály, vége a sztálini bizantinizmusnak. A nagy festmények (pannók) a nagy termekbe, a kisebbek, a táblaképek az oldaltermekbe valók. Így tervezte meg *Schickedanz,* „rendeltetésszerű használatra" a Műcsarnokot, de még a Szépművészeti Múzeumot is.

Hangoztattam az elején, hogy mivel ez meghívásos tárlat, itt egyáltalán nincsenek másodosztályú művészek. Az oldatermek sem másodosztályúak, nem kevés kulturális nagyhatalom birtokol ekkora „kistermeket" (15-17x7 m) nagy teremként, sőt, az apró remekművek a hodályokban elvesznének. Hogy akasztottak az oldalsó teremsorba sok négyzetméteres festményeket is? Hogyne, dehát a téglatest rövidebbik falára: ezeknek meg éppen 17 méter – ahogy Fülöp Lajos mondta – a „vue"-je, a rálátása. Akár egy nagyteremben.

(folytatjuk)

Maria Ewing, Dennis Baily, Robert Lloyd, Cynthia Clarey, The Glyndebourne Chorus, Londoni Filharmonikusok, RAYMOND LEPPARD, rendezte: Peter Hall

— · —

MOZART: Don Giovanni
Gilles Cachemaille, Steven Page, Hillevi Martinpelto, Adrianne Pieczonka, Orchestra of The Age of Enlightenment, YAKOV KREIZBERG rendezte: Deborah Warner

— · —

ROSSINI: A sevillai borbély
Max-René Cosotti, John Rawnsley, Maria Ewing, Claudio Desderi, Ferruccio Furlanetto, Londoni Filharmonikusok, SYLVAIN CAMBERLING, rendezte: John Cox

— · —

VERDI: Don Carlos
Roberto Alagna, Karita Mattila, Thomas Hampson, Waltraud Meier, José van Dam, Airizer Csaba, Párizsi Opera Zenekara, ANTONIO PAPPANO rendezte: Luc Bondy

— · —

BRITTEN: Szentivánéji álom
Ileana Cortubas, James Bowman, Londoni Filharmonikusok BERNARD HAITINK rendezte: Peter Hall

— · —

PROKOFJEV: Hamupipőke
Korreográfia és rendezés: ***RUDOLF NUREJEV***
Sylvie Guillem, Charles Jude, Paris Opera Ballet

— · —

PROKOFJEV: Rómeó és Júlia
Korreográfia és rendezés: ***RUDOLF NUREJEV***
Moniqe Loudières, Manual Legris, Opera Ballet Paris

Kaphatók az ismert hanglemez szakboltokban.

WARNER • WARNER • WARNER

Legéndy Péter

olaj/vászon

(Bekebelező tárlat)

A Műcsarnokban július 11-től augusztus 17-ig megrendezésre került kiállítás alcíme: *Mai magyar festészet*. Objektív tényként mindössze ennyi mondható el róla, illetve a magunk megfigyeléséből még az alábbiak. A kiállítás látogatottsága minimális, a közönség tüntetőleg újra távol maradt. Katalógus még a megnyitó utáni héten se készült el – talán három hét múlva? – (Ez elképzelhetetlen és botrányos lenne bármelyik nyugateurópai galériában!) A katalógus helyett közzétett brosúrában (régi bolsevik szokás szerint) szinte semmi nem igaz.

Kezdjük mindjárt azzal, hogy ki vagy mi áll a kiállítás hátterében? Egy vagy több személy, esetleg intézmény, a minisztérium, vagy pártszándék? A brosúra szerint e kiállítás koncepcióját Beke László főigazgató úr egyedül a magáénak vallja. Igaz, hogy fölsorolja munkatársait, akik viszont a beosztottai, tehát utasításra cselekvő személyek. Beke mégis úgy fogalmaz, királyi többes számban, mintha közös elgondolásról, egymással partneri viszonyban álló emberek közös munkájáról lenne szó. A felelősség kérdése így, a többes számban elkenődik.

Itt van például a közölt adatok pontosságának felelőssége – szétkenve az "osztályok dolgozóin", a "munkatársakon" és a névszerint említetteken. A brosúra jobb szélén (elforgatva és három oldalon át megismételve) közzétett fölsorolásban 138 művész neve olvasható. Többes Szám kommentárjának második oldalán viszont azt találjuk, hogy (ők) végül is 136-ot választottak (a szóbajöhető 300-ból). Ez a pontatlanság kinek a felelőssége? Tudatos félrevezetésről vagy csupán az összeadási ismeretek hiányáról van szó? Bizonyára nincs túlzott jelentősége a hibás adatközlésnek, ide vagy oda egy-két ember, Többes Szám gondolkodásában nem sokat számít, a "csapat" a fontos, nem külön-külön a sok töltelék, tartalék, stb. figurák. Tehát ez a 136(?) vagy 138(?) művész lenne hivatva bemutatni a mai magyar festészetet – a brosúra szövege szerint: "a magyar festészet aktuális helyzetét". De mint a rosszul fölhányt széna folyton az ügyetlen paraszt fejére borul – úgy ez a kiállítás is hasonló eredményt hozott, mert szemmel láthatóvá és értelemmel fölfoghatóvá lett, hogy csupán Beke László (és csapatának) "aktuális helyzetét" mutatja be. (És bizony elég rosszul áll a szénájuk.)

Egyrészt a bemutatott anyag legalább 30 évvel ezelőtti, nyugateurópai, illetve amerikai festészeti törekvések rossz vagy félreértett utánzásából áll. Esetleg még azzal lehetne menteni Többes Szám helyzetét, hogy sajnos ilyen, 20-30 évvel megkésett és erősen plagizáló a mai magyar festészet. De ez sem lenne igaz, mivel nem a mai magyar festészet ilyen gyönge és dilettáns. Ez a megállapítás is csupán azokra a festőkre illik, akiket most (mint az elmúlt 20 években már legalább százszor!) ismét a "legújabb", és a "festészeten belül a kor kívánalmainak megfelelően érvényes" alkotókat mutatnak be.

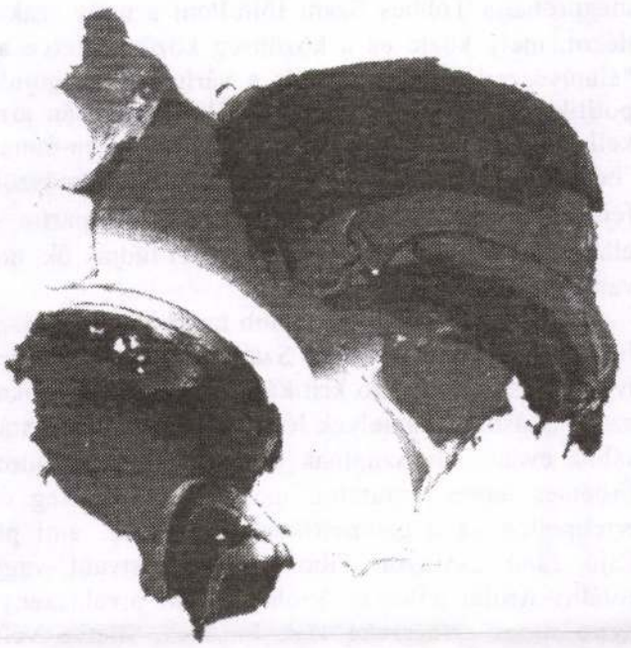

olaj/vászon – a meghívó címoldaláról

Fölmerül a kérdés: azok a bizonyos "kívánalmak" vajon művészi vagy politikai síkon jelennek meg? Egybelátva az "Iparterv"-től napjainkig terjedő időszakot, észrevehető, hogy a mindenkori politikai kívánalmaknak megfelelő álművészettel dicsekvő ideológusok és posztavantgárdok kollaborációjáról van szó. A művészet vagy a szigorúan vett festészeti-szakmai kérdések itt szerepet nem is játszhatnak, mivel az erősen politikai-hatalmi üzekedésből (ők, maguk) kirekesztettek sok valódi művészt, avagy azok maradtak távol (tudatosan-ösztönösen?) ettől a gusztustalan (farizeusi) ármánykodástól.

Vagyis a résztvevők számának téves közlésétől az elgondolás minden kis részletéig, sőt a kivitelezésről írt valótlanságokig, az előzmények eltorzított bemutatásán át az ún. "művészetszociológiai" megfontolásokig, Sváby Lajostól Erdély Miklósig és a "tendenciák" alcím alatt csoportokba (skatulyákba) gyömöszölt művészekig mindenkiről téves (avagy tudatosan eltorzított?) és meglehetősen ízléstelen képet rajzol föl ez a kis brosúra. De úgylátszik, hogy most a régi dezinformatív taktika (hamis adatok, félrevezető közlemények) nem a várt eredményt hozta. A Többes Szám, vagyis az "álművészeti szindikátus" tagjain kívül, a művészek körében és a

Gyarmathy Tihamér

nagyközönség reakciója szerint is kimondottan rossz híre van ennek a gyanútlan művészeket "bekebelező" tárlatnak. A művésztársadalom szétszakítása, összeugratása, vagyis a szalámitaktika nem jött be. Beke mellett nem sorakozott föl a mai magyar művészek színe-java, (csupán azok, akiknek a jelenlegi hivatalos kultúrpolitika nélkül, értéktelen munkáik miatt, aligha lenne helyük a Műcsarnokban). A közönséget nem érdekli, hogy mifélék (kifélék) azok, akikkel most a választások előtti utolsó pillanatban megpróbálja Többes Szám föltölteni a mély szakadékot, mely közte és a közönség között, illetve az "álművészeti szindikátus" és a várhatóan megújuló politikai vezetés között tátong. Hiszen csupán arra kellett most ez a kiállítás, hogy az innen-onnan "bekebelezett" anyagon, a skatulyákba gyömöszölt fejeken taposva valahogy átjussanak a túlpartra – elhelyezni kakukktojásaikat, (mert jól tudják ők, hol vannak a költőhelyek).

Érdemes lenne egy hosszabb tanulmányban részletesen foglalkozni Többes Szám toplistás művészeivel, és összehasonlító kritika tárgyává tenni azokat az "alkotásokat", amelyek létrejöttéhez és bemutatásához évente elhasználnak többszázmillió forintot. Érdemes lenne rámutatni, mennyire gyermeteg és értelmetlen az a geometrikus játszadozás, ami pl. Fajó Jánost, Gáyor Tibort, Haász Istvánt vagy Joláthy Attilát jellemzi. Szólni kellene arról, menynyire nincs színérzéke Bak Imrének, illetve vele szemben milyen színérzéke van Endre Tot-nak, (habár ugyanúgy fogalma sincs arról, mint a legtöbb kiállítónak, hogy mit is fessen). Bántóan érdektelen produkciói miatt helyére kellene tenni végre Keserű Ilonát, Maurer Dórát, Birkás Ákost, Kelemen Károlyt, Nádler Istvánt, és még jónéhány alaposan túlértékelt kiállítót. Bachman Gáborról, Pauer Gyuláról, Klimó Károlyról, Konkoly Gyuláról vagy Szikora Tamásról (sorolhatnám még a neveket) Többes Szám szavainak parafrázisával elmondható, hogy az esztétika probléma számukra, ezért festészet (művészet) helyett a sokkal "kvintebb-eszenciával" foglalkoznak. (Ahol érik: kenik, nyelik, szívják-fújják a "legkvintebb" eszenciát!) Az egyébként szóra sem érdemes Kováts Albert óvodás szellemiségét és festői érzéketlenségét most csupán abból a szempontból kell említenem, hogy újságokban és szaklapokban ízlésromboló cikkeivel szinte naponta jelentkező publicistáról alkothat magának véleményt a nagyközönség, ha megnézi azt az igénytelen kis képét, amit ezen a világrengetőnek beharangozott kiállításon bemutat. (Ha mást nem is, de azt mindenki láthatja, milyen szellemű, ízlésű emberek irányítják, befolyásolják a mai magyar művészetet.

Szólni kell Lakner Lászlóról, akinek eddigi munkásságáról éppen oly konokul hallgat a mai magyar szakirodalom, mint ahogyan hallgatott – a Beke úr által nem ismert, harmadik (vagyis első!) nagy, 1945 utáni változás: a szocreál időszakában – a szakirodalom, pl. Gyarmathy Tihamérről (akinek csak egy régi, a 80-as évek elejéről származó képét tudták "bekebelezni" valamelyik gyűjteményből). Laknert ugyan meghívták erre a kiállításra, de elfelejtették közölni vele, hogy miféle koncepcióban lesz töltelékanyag. Ez a méltatlan eljárás persze nem példa nélkül áll a hazai gyakorlatban. Ahelyett, hogy egy olyan művészt, aki valóban nemzetközi sikereket ért el, a magyar "szakembergárda" tovább segítené, (ha már eddig nem tett érte semmit), most is csupán kicsinyes hatalmi játékaik eszközéül használják föl.

Az olyan művészekről, akik a Magyar Szalon-on is kiállítottak, most utólag nem írok, de megjegyzem, hogy a Szalon-kiállítást ért sok kritika ellenére sem tudta Többes Szám kihagyni őket. Mint ahogy nem tudtak (a Szalon-hoz képest) valami ténylegesen újjal, jobban, érdekesebbel vagy értékesebbel előállni. Éppen ezek az átfedések is mutatják a Szalon valódi értékét és ennek a kiállításnak erőltetett jellegét. Mindezek fényében (talán még a Művelődési és Közoktatási Minisztériumban is) világosan látható ennek a Többes Számnak szakmai alkalmatlansága.

Hogy milyen a mai magyar festészet (történeti, esztétikai, társadalmi) helyzete, azt ebből a kiállításból megítélni nem lehet. Hosszabb és többféle kérdésben részletesen elmerülő tanulmányt igényelve a könyvkiadásban és a médiában, kiállító termekben és műtermekben, politikai pártokban, szakintézményekben, politikai pártokban, szakintézményekben, ezernyi arcával megjelenő művészetről kellene átfogó tanulmányt írni, amely ráadásul a nemzetközi kortárs képzőművészet (történeti, esztétikai, társadalmi) helyzetével összehasonlítva tárgyalná a témát. Félrevezető és tudománytalan tehát, mintha egy-egy "Helyzetkép" vagy "Mai magyar festészet" és hasonló című kiállításokkal érvényesen bemutatható lenne a kortárs képzőművészet állapota. Amint írásom elején hangoztattam: most csupán Beke László (és csapata) megtépázott tekintélyéről, ingatag helyzetéről kaptunk érzékletes képet. Az ideges kapkodásból eredő szakmai hibák sorozata végül is a szuperlatívuszokban megnyilatkozó, belső ellentmondásokkal terhes, olykor a zavaros összevisszaságig magyarázkodó brosúrához vezetett.

Láttunk egy közepesnél is gyengébb, tehát "bekebelező" tárlatot, olvashattunk egy zagyvaságokból és idétlen torzításokból összemontázsolt brosúrát, nyilván kapunk majd egy gondolatokat és politikai manipulációt is szintetizáló katalógust a két P-s üdvrivalgása közben, a sajtóban és a televízióban megdicsőül az egész Többes Szám. (Ámbár ajánlatosabb lenne, ha olajra lépne, miután kiderült róla, hogy Deákné vásznát árulja.)

(1997 július)

A Budapesti Történeti Múzeum és
a Körmendi Galéria meghívja Önt

GYARMATHY TIHAMÉR

festőművész

életmű-katalógusának
bemutatójára 1995. június 14-én
szerdán 16 órára.

Budapesti Történeti Múzeum
Budavári Palota "E" épület

Gyarmathy Tihamér 16^{h} - 18^{h} között dedikálja a katalógust

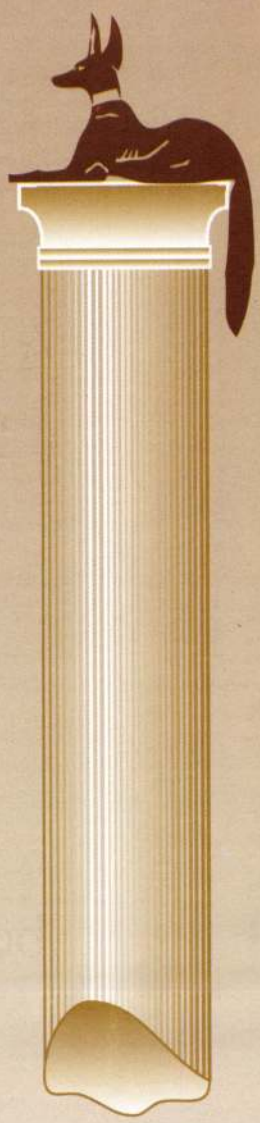

KÖRMENDI
GALÉRIA
BUDAPEST
H-1025 Budapest
Nagybányai u. 25.
Tel: 275-0214
Tel/Fax: 176-2110

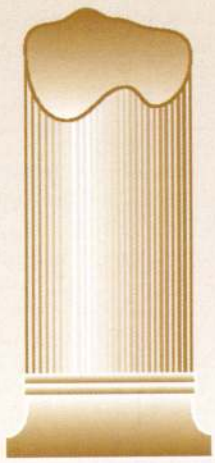

GYARMATHY Tihamér

GYARMATHY TIHAMÉR

P. Szabó Ernő: Az euklideszi tér az egyetlen térrendszer: Látogatóban Gyarmathy Tihamér festőművésznél. = Új Mo. II. évf. 39. n. 1992. febr. 15. 20. p. ill

[interjú]

1955, pp. 189-210. – *Joris Karl Huysmans* (Parigi, 1
di numerosi scritti d'arte raccolti nelle sue Oeuvre
voll., pubbl. postume a Parigi nel 1928. - A. Garre
mans, Paris, 1947; Bibl. Huysmaniana, Mailand,
(Kiel, 1813-Gottinga, 1869, archeologo e scritto
Darstellungen griechischer Dichter auf Vasenbilde
Aus der Alterthumswissenschaft, Populäre Aufs
Michaelis, Allgemeine Deutsche Biographie, 1
Kalkmann: Die Proportionen des Gesichts im der g
Berlin, 1893. – *Franz Xaver Kraus* (Treviri, 184
Lehrbuch der Kirchengeschichte, 3 voll., Trier, 187
terranea, Freiburg, 1879; Kunst und Altertum in
4 voll., 1877-1892; Geschichte der Christliche Kuns
i. B., 1896. - K. Braig, Zur Erinnerung an F. X.
i. B., 1902; E. Hauviller, F. X. Kraus, München
F. X. Kraus, 1941; H. Schiel, Im Spannungsfeld
Politik..., 1951 (con bibl.). – *Franz Kugler* (Stet
1858, pittore e scrittore d'arte): Handbuch der G
lerei, 2 voll., Berlin, 1837-1847; Handbuch de
Stuttgart, 1841; Kleine Schriften und Studien zu
3 voll., Stuttgart, 1853-1854; Geschichte der
Stuttgart, 1856-1859. - W. Waetzoldt, Deutsch
Leipzig, II, Stuttgart, 1921-1924; W. Trene,
1953. – *Charles-Jules Labarte*: Histoire de l'orf
qui s'y rattachent..., Paris, 1850; Handbook of the
Ages and Renaissance..., London, 1855; Histo
striels, 3 voll., Paris, 1872-1875. – *Julius Lange* (
Copenaghen, 1896): Darstellung des Menschen
chischen Kunst, Strassburg, 1899; Die menschl
Geschichte der Kunst..., Strassburg, 1903. - C
Lange: Breve fra hans Ungdom, Copenaghen, 18
dinelli, Charles Baudelaire o Julius Lange?, Cr.
pp. 44-45. – *Alexander Lindsay* (1812-1880): Sk
tory of Christian Art, London, 1847. - J. Steegm
History of Christian Art, Warburg, X, 1947. – *Ge*
1885-Erlangen, 1954, archeologo e scrittore d
Porträtstatuen, 1912; Kopien und Umbildunge
tuen, München, 1923; Die Skulpturen des Vatik
8 voll., Berlin, 1903-1956. – *Emanuel Löwy* (
archeologo, professore a Roma dal 1889 e a Vie

GYARMATHY Tihamér

VÁRKONYI György: Gyarmathy Tihamér. Pécs : Jelenkor,1992

rec. (fábián)[FÁBIÁN László]: Egy könyv ürügyén.=
Uj Magyarország,199 . dec.24. 10.

t, melyet tehát megértenünk nemcsak hogy *érthetőbb, gyakorlatibb, és tárgyilagosabb a* elmezéséhez nem fogtam, hanem csak annak ntetből az elevent a jellemzetestől határozot- m magát kölcsönösen magyarázván.

z abban nemcsak eleven, hanem jellemzetes, ni kénytelen. E három utóbbi fogalmat pedig t értelmezni, és a leggyakorlatibb módon ér- soha el nem kerülendünk, az elevenre nézve szetinek több részeire nézve egészen világosan dik. P. úrnak tehát e helyütt, ha nézeteimet emzetesről, s célirányosról, az anyag haszná-

egtettönk, *ha a „szép" szó helyett „művésze- lépés, melyet az alanyi mezőről a tárgyilagos* m szokott, arra nézve mindegy, akár a *szép*, észeti szó használatát ajánlván, egyedül önesz- elességévé teszem mindennek, hogy e szó ki- előtt tartsa, mit ha szépről beszél, nem tehet, zükség tehát, hogy a műbíráló számot vessen a művész anyagának és eszközeinek hatáskö- és célszerű oldalait ezen anyagának és eszkö-

ismét következik evés, legeltetés, itatás, jószágkeresés, szerszámkalapácsolás, igazítás, általjában mindazon idővesztegető halogatás, mellynek reggeli befogáskor voltunk tanúi; és ha a szegény felvigyázó inti, serkenti a robotost jobb, serényebb munkatételre, körülbelül következő feleletekkel elégítettetik ki: ,,úrbáriom ez, uram, csak meg nem szakaszthatom magam, mert tudja kend, mivel harangoznak annak?" — ismét: ,,a gazdája lelkét, egész éjszaka őrzöttem lovainkat, nem aludtam, hogyan győzzem a munkát?" vagy: ,,én szabadsággal vagyok csak hon, én pedig oskolából most szakadtam haza", vagy végtére: ,,nemes ember vagyok, egyikőnk sem igen ért a szántáshoz, ha nem tetszik, küldjön haza, nem bánom" — illy és ehhez hasonló felvilágosítások által végtére meggyőzve a felügyelő, hogy e' bizony csak nem lehet másként, hagyja menni a munkát, mint mehet.

A szegény jóra törekvő gazdát azonban, midőn e dúráshoz hasonló szántást megpillantja, hideg borzadás futja át; mélyen sohajtozik, hogy illy munka után kelletik veszélyeztetnie vetőmagját, és mi ennél drágább, egy egész hosszú évnek minden reményeit! De a dolgon segíteni sem jó szóval, sem erőhatalommal nem lehet, mert a robotosban e tekintetben sem becsületérzés, sem félelem!

Bekövetkezik végtére az ozsonna, be az áldott naplenyugvás, s ekkor kezdődik még a nappal felvigyázott cselédnek valóságos kínja — mert száz-kétszáz elcsapott, szerte bolyongó marhától őriznie kell a faültetéseket, kaszálókat, vetéseket, s mégis reggelre mennyi szántszándékos kár, mennyi bosszúság!

A robottali kaszálás sem megy különben: száz kaszás egy sorban hátgerinc-dermedtségben, karóegyenesen állva a leglassúb taktus után felszint vágja a drága füvet; a csorba lefent keskeny kaszák örökös fenése, kalapálása, mesélgetés, víz utáni kiabálás s napra nézés között folyik a sikertelen munka, mellyre még csak gyűjtés után néz sírva a gazda, mert lábnyi avarok a rendek alatt, füvének harmada lábon veszett. — Inted jobb munkára, hasonló feleleteket nyersz gúnyhaboták között, s még jó, ha kasza közzé nem kerülsz.

A gyűjtők között sem nagyobb örömed: három-négyszáz holdnyi kéthetűs kaszálásban teng-leng harminc-negyven ember, pedig az erővesztegetés kiáltó példányául: embernyibb ember, mintha ez volna a világon a legnehezebb munka — és hasonló álmossággal villabegyen hányatik jobbra-balra a szalmává száradott széna, míg teljesen összezúzva, tápláló leveleitől és fűszeres virágaitól megfosztottan petrencébe, végre boglyába kerülhet. És gyűjtés után hasonlít kaszálód a fésületlen torzonborz ember fejéhez! Elmúlik a nap, s boglyáid száma gyéren emelkedik. Eltelik a hét, és kuszált rendjeid harmadik-negyedik hétre maradnak a felelemzésnek, korhadásnak, enyészetnek kitétetve.

Hát ha az idő hirtelen változik, esőre fordúlt? nem lehet szántani, gyűjteni, nem lehet hordani! — itt az erő, pedig bámulatos következetességgel épen illyenkor áll ki ez legjobban; elbocsátod? e héten többé elő nem veheted, a jövetet-menetet hiába kell beszámítanod, s ha netalán az idő jobbra fordulna, tehetetlenségben elszalasztod azt; megtartod? úgy fordulhat, hogy minden idejét hiába tölti, és végre is károdat az elhevert idővel szaporítod.

A mágia

FÁBIÁN LÁSZLÓ

Távolodó én

GYARMATHY TIHAMÉR ÉLETMŰVÉRŐL

Minden hasonlítgatás önkényes, arról nem is szólva, hogy az összevetettek többnyire nem örülnek neki. Azzal, hogy mégis vállalkozom rá, mindössze plasztikusabbá szeretném tenni egy magyar festő, Gyarmathy Tihamér arcképét, a vele egykorú német Bernhard Schultzéval való párhuzamát rajzolván föl. Két olyan művész pályája, munkássága kopírozódik így egymásra, akikben — szükségképpen — legalább annyi eltérés mutatható ki, mint amennyi rokonság, de talán kitetszehet a hasonlításból az is, hogy a magyar alkotó művészete az európai festészet legjobb vonalába illeszthető, teljesítménye a legjelentősebb életművekkel is állja a összemérést.

Persze Gyarmathy pályájának fölméréséhez az szolgál a legtöbb és legmegbízhatóbb adalékkal, hogy lassacskán az életmű „bujdokló" darabjai is szemünk elé kerülnek. Az így kiteljesedett ismeret megerősíti ama korábbi benyomásunkat, hogy Gyarmathy indulása és indíttatása, festői érdeklődése a szürrealizmus világa felé irányult elsődlegesen, jóllehet annak irodalmibb, elbeszélő jellegű formáit úgyszólván mindig kerülte. Egyáltalán nem véletlen tehát, hogy a 3. Salon des Réalités Nouvelle-on, azaz: az 1947-es párizsi szürrealista kiállításon jó fogadtatásra talált *Kompozíció* című képével, amely már akkor fölöttébb pontosan jelzi alkotója eltökéltségét egy „tárgy nélküli" szürrealizmus kidolgozására.

Schultze ugyancsak a szürrealizmusból indul, olyan mesterek bűvölték el, mint Ernst, Magritte, Dalí, Tanguy, ami viszont arra utal, egyelőre őt nem riasztja a neves ősök, előképek irodalmisága, noha annyit illendő észrevennünk, hogy Max Ernst frottázsai föltehetőleg több útmutatást jelenthettek számára, mint — teszem azt — Magritte kidolgozott csattanói. (Ebből szükségképpen következik a véletlen szerepének kalkulálása az alkotói folyamatban, amit Schultze esetében nem lehet nem észrevennünk.) Schultze korai képeinek figurativitása — úgy tetszik — a lélektanból ismert Rohrschach-tesztek beleéreztető sugalmazásának receptre készültek. Kivált érvényes ez a szürke képekre. Schultze az esetlegesség ösztönzését mindmáig megőrizte, föltűnő szépségű lazúrjain minduntalan ennek rétegei sejlenek át.

A lazúrozásnak óriási jelentősége lesz a Gyarmathy-képeken is. Ebből magyarázható, hogy a magyar mester alkotói élete során makacsul ragaszkodik az olajfestés ősi technikájához, mívességéhez. Az ő lazúrjai szintén rétegeket sejtetnek, akárha újabb és újabb világok bukkannának föl egymás alól — mintegy sugallva: a primer látvány mindig eltakar egy mélyebb értelmet, és a kép virtuális tere a rétegek által mélyebbre hatol, mint a vászon, mint a fal akár, amelyen valójában a sík kép lóg. Ez a térhatás nem a reneszánsz perspektíva szabályai szerint épül meg, hanem — szükséges hangsúlyozni! — éppen a lazúrok, a fényforrásként is fölfogott színhasználat segítségével. Mindenesetre más minőségű tér ez; Gyarmathy később „gondolati térként" aposztrofálja, és az alkotó ember korlátlan szabadságát fedezi föl benne.

Schultze esetében szembeötlő a biomorf formák hierarchiája, Gyarmathy ebből a szempontból visszafogottabb volt a kezdeteknél is, később pedig alkalomszerűen és kitüntetett módon nyúlt vissza hozzá, például az afrikai képeknél. Nála sokkal következetesebb ragaszkodást

tapasztalhatunk a képet behálózó rácsszerkezetek meg bizonyos, sosem mereven alkalmazott geometriai formák iránt. A rácsos szerkezetesség leghangsúlyosabb változatai hatalmas méretű fotogramjain, fekete-fehér csupaszságban jelentkeznek. A föltűnő méret, a nagyítás újfent mintha a titokhoz férkőzés eltökéltségét közvetítené, a legapróbb részlet gondos földerítését. A különleges méretben megint rokonság mutatkozik Schultze „grosse Format"-ként jegyzett képeivel: egyébiránt a rajtuk megnyilatkozó gondolati igénnyel szintúgy.

Nem erőltetném a két festő közötti további párhuzamokat, mindössze arra kívántam utalni, hogy Gyarmathy Tihamér szellemi fölkészültsége lehetővé tette a festő számára, hogy a megrázkódtatásokkal folyvást és bőven szolgáló magyar közegben egyetemes érvényű festészetet hozhasson létre, amelynek aktualitásai időben is tágabb kiterjedésre tarthatnak számot. Természetesen tudjuk, szerencsés volt az indulás, a kiugró tehetséget jól képzett, igényes tanárok pátyolgatták, jótékony szellemiséget sugárzott a Bauhausban „megmért" mestereit visszavisszavonzó Pécs, Molnár Farkas, Forbáth Alfréd, Weininger Andor, Breuer Marcell eszmei jelenléte — mondjuk — Gábor Jenő tolmácsolásában, a Képzőművészeti Főiskolán Vaszary János szabad szelleme, az időben jött külföldi tájékozódás, a rátalálás az európai avantgarde jeleseire, valamint a mindennél többet jelentő találkozás — Kállai Ernővel. Szóval: a tájékozódás, amelyben Gyarmathynak megbízható iránytűje volt, mindvégig rajta tudta tartani az érdeklődő fiatalembert a saját útján.

Holott ez sem lehetett éppen könnyű, számos kisiklott alkotói pálya tanúsíthatja.

Ismert — például —, hogy a szürrealisták, kivált amíg mozgalmat alkottak, mennyire igényt tartottak rá, hogy átalakítsák a világot. A szürrealista világforradalom eszméje egyáltalán nem csak esztétikai indítékokból táplálkozott, társadalmi, politikai igénnyel lépett föl, és valószínűleg törvényszerűen csúszott a baloldali világmegváltások — anarchizmus, marxizmus — karmai közé. Az orosz konstruktivisták többsége örömest vállalta a „proletariátus ügyét", hogy aztán keservesen megtapasztalhassa, valami egészen másról van szó. A szociális gondolatokra ugyancsak fogékony Gyarmathy elkerülte a csapdát: festészetét nem rendelte alá más gondolkodási területekről átráncigált eszméknek, ragaszkodott ahhoz a szépen körvonalazódó világképhez, amely az 1947-es párizsi bemutatkozás után mind markánsabbá vált.

Ragaszkodott önmagához, ifjú emberként megértette, az igazi lehetőség ebben rejlik.

Hangsúlyozni szeretném, ez nem olyan magától értetődő, amilyennek látszik. Esztendő telik csupán el a párizsi Salon után, és már hatalmi szó parancsolná más útra, ám ő inkább a belső emigrációt, a nyilvánosságtól való elzárást választja. Az anatéma szinte az 1948-as kiállításának megnyitóján történik meg, a szocialista realizmus „új" prófétái vitának álcázott lerohanással próbálják sarokba szorítani a kiállító festőt és a kiállítás rendezőjét, Kállait. Megkezdődik a „Kulturkampf" azok ellen, akik nem igazodnak a kulturális politika — hátborzongató a szó használat is — normái szerint. Gyarmathyt kitakaríthatták a művészeti életből — polgári állásba kényszerült a MÁV-nál —, szabad idejét azonban festészetének szenteli, eltéríthetetlenül halad tovább a maga kijelölte úton.

Személyes tapasztalatból mondhatom, a hatvanas évek elején Gyarmathy Tihamér mítoszként élt az akkor a képzőművészetre fogékony fiatalok között. Munkáit nem lehetik föl kiállításokon, a kultúra komisszárjai mindenünnen kizsűrizik, aki azonban kíváncsi rá, kapcsolatot talál hozzá, elzarándokol a Damjanich utcai lakásba, ahol a betegsége miatt nyugdíjba kényszerült mester szívesen fogadja látogatóját. A szívélyességnél is nagyobb élmény maga a lakás, amely időközben szintén műalkotássá lényegült: minden zuga, és nem csupán a falai, bérlőjének szellemét tükrözi; bizonyos értelemben Kurt Schwitters Merzbaujához fogható. Valóban *saját világ*, és — persze — ott láthatók a képek, ott maga a festő is, aki már verbálisan is ura önnön világképének, érdekfeszítő beszélgetésekre kerülhet sor. Vászonra ebben az időben nemigen akad pénze, a képek hordozója jobbára farost vagy éppen a fehérre mázolt ajtó alapozottnak tekintett betétje, és a nyílászáró is esztétikummá minősül át. A lengyelek —

Lengyelországban nagyobb lyukak vannak az ideológiai hálón, a Kulturkampf nem olyan kíméletlen, mint nálunk — eltalálnak Gyarmathyhoz; Varsóban, Wrocławban, Gdańskban, Poznańban állít ki, előbb Koszalinban, majd Elblągban látják vendégül alkotói táborban akkor, amikor hazájában csak egy kollégája fogadhatja be — műterem-kiállításra. Elblągi plasztikáját kizárólag fényképről ismerheti a magyar érdeklődő.

Joggal vetődhet föl a mai kor emberében a kérdés: vajon mi irritálta ennyire a hatalmat Gyarmathy Tihamér, de egyáltalán, az absztraktok művészetében? Könnyű a válasz: a szellemi függetlenség. A totális ellenőrzés elvesztésének eshetősége, márpedig az a hatalom ezt nem engdehette. Hiszen Gyarmathy képei nem fordíthatók le elbeszélő fogalmakra, amiatt is festette meg azokat. Az ő kifejezési eszköze a vizualitás, a látvány. Ebben a látványban pedig modern világkép fogalmazódik meg, amelynek középpontjában — viszonyítási mértékként is — az ember áll, vagy mondjuk úgy: bolygónk áll a rajta szemmel érzékelhető létezéssel, a középpontból, a horizont vízszintesének és a függőleges tengelynek a kereszteződéséből azonban — megfelelő eszközök segédletével — részint egy nagyobb, részint pedig egy kisebb világ is láthatóvá és arányosíthatóvá válik.

Makrostruktúra és mikrostruktúra.

Ahogyan a modern fizika a kettőből gyúrta össze az Egyesített Elméletet, a művészben is fölmerülhetett az igény ezek megkutatására — a látvány analogonján keresztül. A művész — természetesen — fölérzésekre épít, művészi érzékenysége fordítja e világok felé. A tudomány kutatási eredményei eljutnak tudatáig, de ő mégsem az egzakt mérések, számolások, logikai következtetések irányába veszi útját, hanem a neki megadatott érzelmi megismerés lehetőségeit tágítgatja. Abban a bizonyos „gondolati térben" kalandozik, amelyben a lehetőségek csaknem végtelenek. Nem más ez, mint állandósult készenlét a világ rejtett arcának fölismerésére. A lényeg ugyanis valahol arra az arcra van kiírva. A titok, ha másként óhajtom megfogalmazni. Ám ha egyszerűen azzal próbálkozunk, hogy lehámozunk róla mindent, ami rejti, elszegényítjük világunkat. A festő tehát kínosan ügyel rá, hogy az általa megsejtett lényeg a világ teljes gazdagságába ágyazva jelenjék meg; a rétegeket is megjeleníti — itt játszik szerepet a lazúr —, amelyeken áthatol a lényeghez való közelítésben. A színek és a formák egymás alól bukkannak ki, látszólagos, ám hangsúlyozott mozgási elvek, erők szerint rendeződnek, többnyire a függőleges és vízszintes irányok hierarchiája mentén — az egyesített látvány gazdag ígéretét sugalmazva. Mind a színválasztás, mind a virtuális mozgatás lenyűgöző szuggesztivitást eredményez. Végső soron ezek határozzák meg a jellegzetes struktúrákat, amelyekké Gyarmathy formái képein összeállnak.

Gyarmathy Tihamér életművét úgy is fölfoghatjuk, mint a (látvány)világ végtelen struktúráinak kimeríthetetlen sorát. Ebből pedig az is következik, hogy valójában (a képek folyamatosságában) nem él hierarchikus elrendezéssel, ami nem jelenti a hangsúlyok mellőzését, de gyancsak átlépkedi az ornamentalizmus buktatóit.

Vegyük egy pillanatra szemügyre a képek címeit, hiszen a címadás szintén a festő gesztusa, tetszik, nem tetszik, hozzátartozik a műhöz — társult kommunikációképpen. Alkalmasint a címek el is igazíthatnak az alkotói szándék felől. Ilyenekre gondolok: *A térben valahol, Felgyorsuló sebesség, Mikrovilág, Organikus elemek, Élet az űrben, Tér-idő a világképben, Az érzelem áttöri a tudatot, Energia centrálisan, Mozgások a hiperbolikus térben, Kétirányú fények, Különböző halmazállapotok találkozása, Kozmikusan organikus szerkezet* stb. Ezek olyannyira jellegzetes címadást mutatnak, hogy olvasatuk nyomban rávilágít a festő verbális sajátosságaira, amelyek megfelelnek vizuális fogalmazásának. Föltűnik, hogy a század tudományos világképének elemei konkrétan részei ennek a gondolkodásmódnak, de árulkodnak arról is, hogy a művész közelítése alapvetően más. *Az érzelem áttöri a tudatot* — állítja egy 1978-ban született festmény, amelyen egy melegből hidegbe tartó sárga rácsot látunk, mögüle bukkannak elő a hasonló színű fényforrások kisebb korongok formájában, és úgy érzékeljük,

azok valhonnét a mélységből pulzálnak előre, a mélyfekete sűrűségekből, ahol kezdeményeiket is föllelhetjük. Mondhatnám úgy is — Gyarmathy szavával —, az „energia centrálisan" működő kilökéseiből, amit két egyforma című képe bizonyíthat.

Vagyis Gyarmathynak változatlanul fontos az érzelem, a festőművész, a képalkotó az érzelem „fényeinél" pillantja meg az univerzum valós képét.

Ha *Az érzelem áttöri a tudatot* című festményénél maradunk, világosabban látjuk a már többször emlegetett rétegződések jelentőségét. Túl azon, hogy megkapó festői teret hoznak létre, időbeli mozgásokra is utalnak. Festőnk már 1967-ben két négyzetméteres képben beszélte el, hogy a *Tér-idő a világképben*, az ő világképében is úgy jelentkezik, mint egymással szoros, mondhatni: determinációs összefüggéseket mutató dimenziók; legföljebb absztrakcióval, a gondolkodás segítségével választhatók alkalmilag széjjel. Vagyis a rétegződés idősíkokat mutat, az a gyanú ébred a kép nézőjében, mintha a festő visszafelé, a mélységes múltba is elindulna, hogy a hajdani eseményeket földerítse. Egyébként a kozmosz, a végtelen távolságok faggatója, a tudós is jobbára a múlttal találkozik; beláthatatlan idők teltek el azóta, hogy az éppen vizsgálható jelenség valójában végbement: a téren át a történés fényei elérhetnek hozzánk.

Az érzelem kitüntetett szerepét hangsúlyozva Gyarmathy arra ugyancsak utal, hogy az emberi megismerés lényegét tekintve érzelmi eredetű, az őshagyomány, amelyben a kezdetek tudása halmozódott föl, egyáltalán nem logikai, hanem transzcendentális karakterű. Ehhez a transzcendenciához a jelenségek, a rétegek — ha tetszik — új „olvasatain" keresztül vezet az út, állítják a hermeneutika bölcseleti irányzatának képviselői, annyi üledék takarja ki a mai ember szeme elől. Amit a kutakodó megláthat, amibe belekapaszkodhat, azok elfödött értelmű utalások, ismeretlen jelentéstartományú jelképek. Paul Ricoeur francia hermeneutikus szerint „a szimbólum szüli a gondolatot". Ennek érvényességét véljük kimutatni Gyarmathy Tihamér munkásságában is, amelyben a jelképes fogalmazás már a korai szakaszban megjelent; elegendő, ha olyan példákat hozunk föl, mint a *Zenei álmok* (1933), a *Gea* (1947) vagy a *Sors* (1950), amelyekben alkotójuk valószínűleg ráérzett a narráció veszélyeire, noha így is lényeges állomások a teljes elvontsághoz vezető úton.

A „távolodó én" — megint egy jellegzetes képcím — egyre nagyobb rálátást kínált az összefüggésekre, a halmazok közötti eligazodáshoz. Amikor Gyarmathy kapcsán szimbólumokról beszélünk, egyáltalán nem az elvont képi elemek tárgyiasító visszacsatolásáról van szó. Sokkal inkább arról, hogy a festő ugyan elvont jelképeket teremt, de olyan rendszerben fűzi egymáshoz őket, amelyben kialakul egy jellegzetes ekvivalencia vagy hasonelvűség a megcélzott gondolati szegmentummal. A bevezetőben Schultze jelképiségének eltérő voltát említettem. Ha azonban Gyarmathy *Afrika*-képeit idézzük föl, akár karakterbeli megfeleléseket is találunk. Az *Afrika — Ébség* című — 1975-ből — a megszokott gyarmathys térben asztráltestkörlebegő állati csontvázat, benyúló szarvat látunk, de említhetném a *Ritka jelenség*et — itt egy vizuális oximoron, az alkimisták fekete napja kerül vászonra —, az *Eső utáni burjánzás*t vagy egy másik élményből táplálkozó, 1971-es *Kozmikusan organikus szerkezet* című festményét. Ez utóbbi alakzatai már-már tárgyiasuló virágutalások lennének — krizantémum —, ha az ismert festői módszer nem ruházná föl őket egyetemesebb és transzcendentálisabb jelentéssel. Mert — igenis — Gyarmathynál (egyébiránt Schultzénál is észrevehettük) lényeges szerepet játszik a festői kézjegy; a modern geometrikus absztrakció dogmáit ő sosem volt hajlandó komolyan venni. Azt gondolom, a kézjegy éppen az egyik legkarakteresebb vonása festészetének.

Gyarmathy Tihamér modern művészetünk történetének egyik legmarkánsabb jelensége, akinek „távolodó énjét" az egyetemes művészetben éppenséggel közeledőnek tekinthetjük, alkotói vállalkozásának nagyságrendje a legkiemelkedőbb kortársakéval mérhető. Az állandó gondolati készenlét, a szenvedélyes festőiség, az intakt személyiség együttese szülte azt a telje-

sítményt, amit Gyarmathy életművének tarthatunk, és ami — remélhetőleg — végérvényesen beépül a magyar szellemi mozgások olykor nehézkesen tárulkozó, az igazi értékeket gyanakvással és tartózkodással fogadó közegébe.

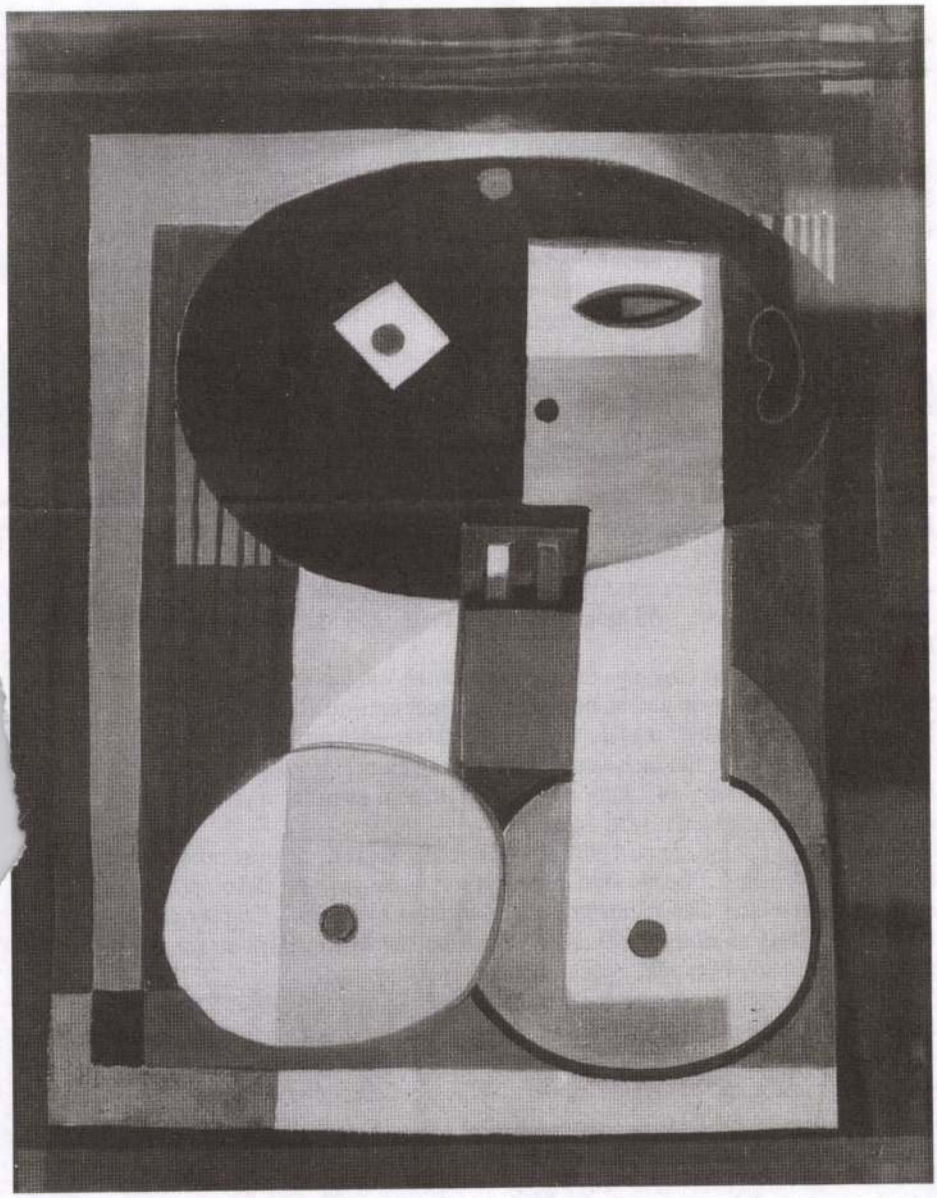

Két világrész

GYALMATHY TIHAMÉR

HORVÁTH ELEMÉR

Kortárs 1995/9

Apud Deum

VÁLASZ CZIGÁNY LÓRÁNTNAK

In principio erat verbum — kezdi vitairatát Czigány Lóránt a Kortárs 1995. júliusi számában, hozzátéve zárójelben azt, hogy ő sem kívánja vitatni, kinél volt az ige a kezdetben. Apud Deum — s ez még nem szükségszerűen hitvallás. Ez utóbbivá akkor lesz, amikor verbum caro factum est. Posztmodernista-relativista világomnak — elvégre benne élek, mint bőrömben — hadd tegyek engedményt azzal, hogy kereszténytelenül s csupán a vita civilizáltságát biztosítandó így módosítsam Jánost: Et verbum *est* apud Deum. Vannak történelmi korszakok, amikor úgy tűnik, hogy Deus abscoditus est.

A kelet-európai derivátum-irodalmak létezése tagadhatatlan. Az azonban, hogy — Czigány Lóránt bevallottan bibós megfogalmazásában — zsákutcás formációk lettek volna, minimálisan pontatlan fogalmazás, maximálisan pedig tévedés. Ami a derivátum-irodalmakban zsákutcás formáció volt, 1989-ben összeomlott, s ez nem lehet más, mint az adott történelmi helyzet intézményrendszere; ami szintén nem volt más, mint egy másik történelmi helyzet intézményrendszere által létrehozott képződmény. Tehát sem a derivátum-irodalom, sem a forrása nem omlott össze, csupán az intézményrendszerük. Sajnos — s ezt Czigány jól látja — nem maradéktalanul. Ahogyan Borbándi Gyula mondta az Új Látóhatár megszűnésekor: a folyóirat raison d'ètre-je megszűnt. Az az irodalom azonban, amit közvetített és terjesztett, egyáltalán nem szűnt meg, sőt! Zsákutcából visszakerült a főútra. Súlypontja az országban van, formálisan is.

Lehetséges-e, hogy Czigány Lóránt — másokról is van tudomásom — nem látja ezt? Márai Sándor határozottan nyert azáltal, hogy a nyugati magyar irodalom *legtehetségesebb* prózaírójából az egyetemes magyar irodalom *egyik legtehetségesebb* prózaírója lett. Akkor is, ha nem érte meg, s akkor is, ha mindig is az volt, kivéve az illegitim és irodalmon kívüli mércék világában. Nem a mércék teremtik az irodalmi értéket, hanem az irodalmi érték a mércéket. Abban az értelemben, ahogy a dal szüli énekesét.

Írja Czigány Lóránt: „az első idők eufóriás »találkozás az Elbánál« szindrómája óta a nyugatiak most érzik magukat igazán kívülrekesztettnek, amikor egy szabad országban az előző parancsuralmi rendszer által felhúzott láthatatlan falba ütköznek." Czigány ezután pontosan megmondja, hogy szerinte miből is áll ez a láthatatlan fal: 1. a territóriumcentrikus elv továbbélése; 2. a kollektív bűntudat; 3. a Münchhausen-szindróma.

Tiszteletre méltóan nemes, hogy a nyugatos Czigány Lóránt saját feladatának is tekinti e láthatatlan fal lebontását. Teszi ezt azért, mert úgy véli, hogy a nyugati magyar irodalom hazai fogadtatása csak így oldódhat meg megnyugtatóan. A következőkben karakterizálja ezt a nyugati magyar irodalmat: 1. megkülönböztető jellegzetességei értékelésmentesek (value-free); 2. eltérő irodalmi tudattal rendelkezik; 3. nélküle nincs és nem lehetséges egyetemes magyar irodalom. Ezek után egy kissé apologetikusan elhárítja magától azt a feladatot, hogy felsorakoztassa azokat az értékeket, melyeket specifikusan a nyugati magyar irodalom teremtett, mondván, ezt csak hazai kritikusok mozdíthatják elő vagy gátolhatják meg.

óra színház

zi Találkozó '95

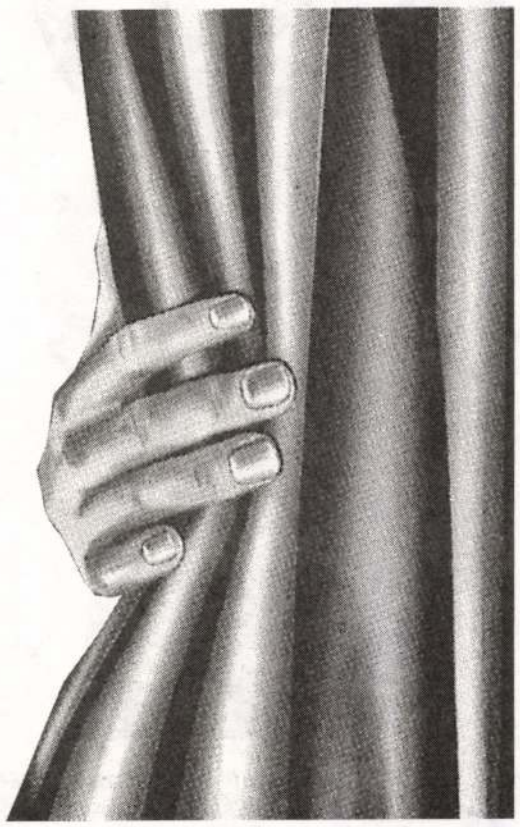

A *Nemzeti Színház My Fair Lady* című előadásából én a legutolsót, az évadzárót fogtam ki: telt ház volt, lelkes, ünneplő közönség. Az előadás színvonala mellbevágóan alacsony, teli volt magánszámokkal, megengedhetetlen és elviselhetetlen fegyelmezetlenségekkel. A színészek a színpadon „reagálták le" a kinti nyári záport; Sinkovits Imre Pickering szerepében megeresztett egy „zöld-fehér poént" Eliza ruhájának lila övével kapcsolatban... Bács Ferenc – nyilván mert tudta, hogy közönsége „sármosnak", elbűvölőnek akarja látni – magát a sármot, az elbűvölést játszotta el; csupa karikaturisztikus póz volt Higgins szerepében. Agárdy Gábor jól elnyújtott, ismétlésekkel teli jeleneteiben pedig mindazt adta, ami tőle ugyan megszokott, mégis újra meg újra elképesztő: a semmihez sem kapcsolódó, darabra, partnerekre, figurára fittyet hányó *magánszereplést.* Hogy szegény Fonyó Barbara milyen színésznő, az ki sem derülhetett, mert az itt kínálkozó pályákon nem kelt versenyre partnereivel. Ez jó jel.

A másik mélypont a *Madách Színház Vörös malom* című előadása volt, szintén telt ház, szintén lelkes közönség. Bonyolult díszlet a színpadon – meg még a nézőtéren, a közönség feje fölött is –, rengeteg masinéria, tánckar, statisztéria, és pénz, pénz, pénz. És oly tömör üresség, gondolattalanság és primitívség, melyek monumentalitását, intenzitását csak csodálni lehetett. Huszti Péter illusztratív, mesterkélt játékát – melyben a főiskola rektora mintha példát adott volna a többi szereplőnek – csak azért nem méltányos túlzottan ostorozni, mert nem is volt mit eljátszania.

Volt még nagyon rossz előadás, melyen nem látszott, hogy a rendező elolvasta volna a darabot; ha elolvasta, megértette volna, s ha megértette, lett volna közlendője általa. Csupa pótcselekvés, „ide most találjunk ki valamit"-manír, „itt most csinálj így, mert az jópofa és érthetetlen"-instrukció; rossz és csúnya díszlet (melyben sejtésem szerint egy felhőkarcoló sokadik emeletén, a két ablak között lévő ajtón közlekedtek ki s be), szenvedő színészek, drukker közönség, mely lassan apátiába hanyatlott. Külön balszerencse, hogy az önmagában is rémes *kecskeméti Albee-előadás* rémességét kiemelni látszott a *marosvásárhelyiek* néhány nappal korábban látott produkciója ugyanezen műből, mely lefegyverző hatásossággal mutatta meg, hogy ezt a *Nem félünk a farkastól*t, ezt bizony még mindig el lehet játszani, méghozzá a leghagyományosabb lélektani realista eszközökkel, igaz, pontos értelmezésben és színészi játékkal. *Lohinszky* egyenesen remek volt; fokról fokra húzta magára az előadás középpontivá növesztett szerepét. Szóval ez jó volt, *Éry-Kovács András* rendezése meg nem. Mellesleg: ő volt az egyetlen az egész mezőnyben, akinek Vámos két előadását is méltónak tartotta a legjobbak versenyére. A másikat, *Pergolesi Úrhatnám szolgálóját* csöndes derűvel szemléltük éjszaka a Kolibri Színházban. A produkció unalmas volt, erőltetett, és a legkevésbé sem bájos, mint azt nekem ígérték; a derű részemről onnan fakadt, hogy utána belesóhajtottam a Jókai tér éjszakai csöndjébe: vége.

Volt számos korrekt, tisztességes előadás; a *debreceniek Amerikai Elektrá*ját e nemben végigunatkoztuk, akárcsak az *egriek Remenyik-darabját, Az atyai ház*at, vagy a *zalaegerszegiek Névtelen csillag*át. Ezekben semmi nagyon rossz nem volt, csak éppen... A *pécsiek Tizenkét dühös emberé*re legalább arról meggyőzte az embert, hogy ez a darab még mindig játszható – és ez az előadásból derült ki.

A *békéscsabaiak Strindberg-előadása, Az apa* hírrel érkezett, várakozás fogadta. Mely az első rész láttán fokozódott. A másodikban örömteli elégedettségbe csapott. Gáspár Tibor játéka kiemelkedni látszott a találkozó alakításai közül. És aztán a harmadik felvonás: hideg zuhany, a mű teljes félreértése, a színészek teljes félreinstruálása, az előadás szomorú félresiklása. (Némi magyarázatul: amikor világos minden manipuláció, s a dada ráhúzza az apára a kényszerzubbonyt – ez itt a tragédia csúcspontja. *Nekünk* kell sírni, nem a dadának. A békéscsabaiak innen kezdve a kommentárt, az ítéletet játszották a darab helyett. Nagy kár volt, éreztem.)

A találkozón a legjobb darabnak *Spiró György Az imposztor*ja bizonyult: a *kolozsváriak* előadása leginkább erről szólt. Solténszky szomorkodott, hogy nincs kinek és miért dramaturgiai díjat adni; lehangoló listája volt a hibákból. *Nagy András* átírta *Stendhal Vörös és feketé*jét; éreztük, hogy ő leleményes, érzékeny munkát végzett, csak hát az előadáson nem látszott semmi.

Mindent összevetve, kirostálva, felsorolva, csoportosítva, kiemelve és elfelejtve: a maratoni zsűriülés végén ott állt előttünk öt előadás, öt rendező. *Istenítélet (Kaposvár) – Mohácsi János, Boldogtalanok (Pécsi Harmadik Színház) – Vincze János, Salome (Miskolc) – Kamondy Zoltán, Szentivánéji álom – Csányi János, Homburg hercege (Új Színház) – Hargitai Iván.* Ezt az öt előadást gondoltuk a legérdekesebbnek, legjobbnak – ezek kapták a díjakat. *Ez az öt rendező egyszer csak kiugrott a mezőnyből, és arra hívta fel a figyelmünket, hogy dobjuk ki a régi lemezt, mely úgy szólt: „évtizedek óta nem jelentkezik új rendező a színházakban; az Ascherral lezárult nagy nemzedéknek nincsenek utódai".* A találkozó előadásait szemlélve ez tehát a legfontosabb tapasztalat, amit voltaképpen évek óta tudhatunk, hiszen Hargitait és Csányit leszámítva a többiek igencsak erőteljesen mutatják magukat egy ideje.

Újítás és hagyomány furcsa egyvelege volt ez az öt előadás. Rendezőik „jóban vannak" a magyar színház legerősebb tradíciójával, a lélektani realizmussal, a jellemábrázolással, a katarzissal, ezzel az ósdi kellékkel. Az *Istenítélet* voltaképpen szemtelenül klasszikus produkció, a modern, kollokviális átírás nagyon is használt Miller poros és didaktikus darabjának: az eleven, lüktető szövegből a rendezői manipulációk révén félelmetes erejű tragédia lett. A *Salomé*ra mindez nem így igaz, hanem másképp: a széttöredezett jelenetek úgy úsztatták egymásba mellbevágó igazságaikat, hogy közben legtöbbjük le is zárt egy-egy, színházi értelemben kerek egységet. Fölényes eszköz- és térhasználat, magabiztos színészvezetés társult a modern történelmi vízióhoz – és *Margitai Ági* megrendítő játéka.

A *Szentivánéji álom* szövegét önmagában felejthetőnek gondolom – az előadásban nem, ellenkezőleg: erőteljesen közvetíti Csányi értelmezését, ha úgy tetszik, olvasatát. Ez az olvasat nemigen ajándékoz meg bennünket az álomvilág könnyedségével és illékonyságával, kifejezetten provokatív és kemény; az előadás pedig – éppen hagyományos megoldásai révén (az eszközök fantáziadús alkalmazása, a közönség hintába ültetése nem mond ellent ennek!) – legmaibb érzékeinkre, fájó idegvégződéseinkre hat igazán.

A *Boldogtalanok* egészen egyszerűen a Füst Milán-dráma pontos, korrekt, hatásos, „megcsinált" változata. Semmi hókuszpókusz, semmi önálló, a darabétól elütő értelmezés: értés van és közvetítés; ezzel sokan szoktak próbálkozni, és csak keveseknek szokott sikerülni. Miként a *Homburg hercege* bonyolult szövedékének szétszálazása, a motivációk megérzékítése is meg szokta haladni a színrevivők képességeit; Hargitai előadásában azt kedveltük, hogy – korántsem hibák, döccenők nélkül, de – meg tudta mutatni ennek a fiatalembernek az útját, benső világát, eszményeit és azok „csattanásait" a realitáson.

Talán világos: nem gondoltuk, hogy a találkozón megújulni láttuk a magyar színházat. Öt előadást emeltünk ki a majdnem harmincból – az arány akár rossznak is mondható. De ez az öt, ez nem véletlenszerű szigetecske a kissé eliszaposodott magyar színházi tengerben, hanem egy újabb rendező-nemzedék felsorakozása a „nagyok" mögé. Akik egyébként ezen a találkozón nem tüntettek intenzív és rangjukhoz méltó megjelenéssel – ez persze nem nagy baj, de azért jelen lehettek volna. Közülük láthatóan ketten fordítanak figyelmet arra, hogy megtalálják utódaikat. Az öt fiatal (?) rendező közül kettő jött megállapodott, „hagyományos" színházból: *Babarczyéból Mohácsi, Székelyéből Hargitai; Kamondy* a magyar színház nagy vándora, *Csányi* mindenféle struktúrán kívül izzadta össze ezt az előadást, *Vincze* pedig egy harmadik, a *Harmadik Színház*ban dolgozik Pécsett.

Örültem, hogy megadatott néhány hétig csak a szakma művészeti vonatkozásaira figyelnem. A struktúra gondjai, a fenyegető szegénység természetesen érzékelhetők az előadások mögött; de a produkciókban szerencsére még nem érhetők tetten. A magyar színház számos összetevője, alkotóeleme közül én még mindig a színészeket, a színészetet gondolom a legerősebbnek. Ezen pedig most el kell gondolkodnom...

CSÁKI JUDIT

A hetedik

Magyar színházak találkozója Kisvárdán

Kisvárda – évente itt rendezik meg a határon túli magyar színházak fesztiválját. Ez évben került sor a hetedikre. Az első tehát 1989-ben, azaz még a „rendszerváltás" előtt volt, amikor különösen jelentős tettnek számított, hogy sikerült megszervezni az évek óta elzártságban élő és dolgozó színházak magyarországi bemutatkozását. Aztán hivatalossá vált a fesztivál, minden határon kívüli színház részt vett rajta, sőt nemcsak az úgynevezett hivatalos programban, hanem a tájelőadások rendszerében is.

Két év után a fesztivál kezdte kinőni a kereteit, az eseményeknek helyet adó művelődési ház egyre nehezebben tudott és tud megfelelni a mind grandiózusabb program lebonyolításával járó feladatoknak. Ugyanakkor a résztvevők – jogosan – amiatt panaszkodtak, hogy a magyarországi szakma nem, vagy alig látogatja a kisvárdai találkozót.

Három éve azonban kezdett megváltozni a találkozó profilja. A politikai felhangú protokoll-jelleget fokozatosan a szakmai igényesség váltja fel. Mindenekelőtt a résztvevő színházak igényelték a komolyabb szakmai programokat, így aztán a magyarországi, erdélyi és vajdasági kritikusok részvételével rendszeressé vált az előadások megvitatása. Tavaly magyarországi dramaturgok részvételével egész napos tanácskozást szerveztek a határon kívüli színházak egyik legnagyobb gondjáról, a dramaturgiai munka hiányáról, az új magyar drámák megszületésének elősegítéséről, a kölcsönös együttműködés lehetőségéről. Az idén a hazai és a határon túli színészképző főiskolák hallgatóinak bemutatkozását és közös work-shopokon való szakmai továbbképzését iktatták a szakmai programba.

A találkozó gerincét persze az előadások képezik. Kezdetben magától értetődő volt, hogy nem csupán bemutatkoznak az egyes színházak, hanem e találkozó a produkciók összemérésének, művészi értékelésének az alkalma is. Újabb viszont egyre erősödnek azok a vélemények, amelyek a találkozó versenyjellegét kifogásolják, s még inkább szakmai, műhely jellegűvé szeretnék átformálni a kisvárdai fesztivált. Ez az eseménysorozat azonban nem csupán a résztvevő színházak ügye, hanem legalább annyira a kisvárdai és a környékbeli nézőké is, akik megszerették s várják a határon kívüli színházakat.

Az idén tizenkét társulat vett részt a találkozón. Hiányoztak a vajdaságiak, az Újvidéki Színház, meg a most újjáalakult szabadkai, amely Kosztolányi Dezső nevét vette fel. Hogy távolmaradásukban mennyi szerepük volt a belső problémáknak, a pénzhiánynak meg a szervezői ügyetlenségnek, az nehezen kinyomozható. Nem vett részt a találkozón a kolozsvári színház sem, mivel épp Párizsban vendégszerepelt a világhírűvé vált *A kopasz énekesnő*jével, de az erdélyi bábszínházak, meg a kolozsvári opera társulata sem. Először szerepelt viszont New York-i magyar társulat a találkozón (bemutatkozásuk egy rég elmúlt színházideál és stílus anakronisztikus túléléséről tanúskodott).

Ami feltűnt: a magyar drámák hiánya. Egyetlen színház sem játszott magyar darabot, ezzel szemben volt a programban Goldoni-bemutató *(A hazug,* Sepsiszentgyörgy – Figura Stúdió), illetve számos huszadik századi világirodalmi alkotó darabja (Jevgenyij Svarc: *Az árnyék,* Sepsiszentgyörgy – Figura Stúdió; Bulgakov: *Kutyaszív,* Szatmárnémeti; Becket: *Godot-ra várva,* Beregszász; Albee: *Nem félünk a farkastól,* Marosvásárhely, illetve Komárom; Ken Kesey: *Kakukkfészek,* Nagyvárad; Peter Shaffer: *Equus,* Marosvásárhelyi Színművészeti Akadémia; Robin White: *Katonák,* Temesvár; Aaron Sorkin: *Semmi és végtelen,* Kassa; William Wharton: *Madárka,* Marosvásárhely).

Az átlagszínvonal évek óta változatlanul nem túl magas, ami mindenekelőtt azzal magyarázható, hogy ezekben a színházakban nincs, vagy csak elvétve akad állandó és szakképzett rendező, hiányoznak a tervezők, a dramaturgok, a színházi zenészek, a koreográfusok, a színházi szakszemélyzet hiányáról nem is szólva. Éppen ezért örvendetes és biztató, hogy Erdélyben dolgozni kezdett és a fesztiválon ígéretes eredményekkel mutatkozott be a Marosvásárhelyen most végző első rendező osztály három tagja: Barabás Olga, Bocsárdi László és Kövesdy István. Barabás *A hazug*ot, Bocsárdi *Az árnyék*ot, Kövesdy a *Kutyaszív*et vitte színre. Mindhárman művészi igényességről, határozott formaérzékről adtak számot, ugyanakkor a színészvezetésben, a térformálásban, a tempó-ritmus meghatározásában még kissé bizonytalanok. Eredményességüket pontosan kifejezi a Gerold László (Újvidék), Borbáth Júlia (Kolozsvár), Duró Győző, Kerényi Imre, Koltai Tamás összetételű zsűri ítélete is: jelentős díjakat kaptak.

Fontos strukturális változásnak is tanúi lehettünk: a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Társulat meg az alternatívnak számító gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház laza fúzióra lépett egymással, s előadásaikat, kölcsönösen segítve egymást, közösen hozzák létre. Ezzel megoldódni látszik a művészileg kissé elkényelmesedett sepsiszentgyörgyiek megújulása, ugyanakkor kiterjedtebb és állandóbb közönségbázissal, biztosabb munkafeltételekkel rendelkezik a Figura. A legfőbb nyereség azonban az, hogy a két együttes tagjai kölcsönösen tanulhatnak egymástól, ezáltal egy stílusában, jellegében megfiatalodó és megerősödő színház születhet Erdélyben.

Változatlanul igényes munkát végez a Parászka Miklós vezette szatmárnémeti társulat, amit nemcsak a találkozón bemutatott Bulgakov-előadás bizonyít, hanem az évad egésze is, bár vannak baljós figyelmeztető jelek: az együttes összetétele hosszabb ideje alig változik, kevés a fiatal színész és kezd kissé belterjessé válni a színház munkája. A legnehezebb helyzetben a temesvári társulat van, amely nemcsak létszámában a legkisebb, de közönsége lélekszámában is. Két éve fiatal színész, Demeter András áll a színház élén, aki szívós munkával igyekszik igényesebbé, szakmailag magasabb színvonalúvá tenni az együttes teljesítményét. A nagyváradiak – mint minden évben, most is – a közönség díját kapták produkciójukra, ami egyrészt azt jelzi, hogy nagyon pontosan tudják, mi számít közönségsikernek, másrészt viszont azt is, hogy hosszú ideje biztonsági műsorpolitikát folytatnak, alig van meglepetés a munkájukban. Pedig a *Kakukkfészek* is bizonyította: mennyi komolyabb feladatra érdemes, jó művésze van a társulatnak.

A beregszászi első hivatásos színház mindössze kétesztendős, de – főleg – a mostoha körülmények, a nagyon alacsony dotáció miatt létszáma évről évre fogy. Becket-bemutatójukat ellentmondásos fogadtatás kísérte – mint ahogy előző évi produkcióikat is –, mivel igényes darabválasztásuk nem párosul a kivitelezés átgondoltságával, kiérleltségével, szakmai érettségével.

A felvidéki színházak közül a komáromi ezúttal a vártnál gyengébben szerepelt, a *Nem félünk a farkastól* című Albee-darabot szlovák rendező külsődleges eszközökkel, a darab lélektani folyamatait alig figyelembe véve vitte színre, ezáltal a máskor tehetségüket igazoló színészek nehéz helyzetbe kerültek. A kassaiak viszont a színészi fegyelem, a pontosság, a profizmus mestermunkáját mutatták be egy kommersznek mondható, a mozikban már sikert aratott történet színpadi változatában, amit Verebes István rendezett.

A találkozó vitathatatlanul legjobb előadása a marosvásárhelyiek *Nem félünk a farkastól*-ja volt, amelyet román rendező, Mircea Cornisteanu mintegy tíz éve rendezett, de most a George-ot alakító Lohinszky Loránd jutalomjátéka alkalmából felújított, kamaratérből nagyszínpadra adaptált. Lohinszky Loránd, kitűnő partnereinek – Farkas Ibolya, Fodor Piroska és Győrffy András – asszisztenciájával, színészi mesterkurzust tartott. Az előadásban minden apró részlet pontosan kidolgozott, Lohinszky játékában a humor és a tragédia groteszk kevercse állítódik elő, a négy színész kamarazenei precizitással játszik, figyel egymásra.

Ha minden évben csak egy ilyen előadás látható Kisvárdán, mint ez a vásárhelyi, akkor már eredményesnek tekinthető a találkozó, amelynek kultúrpolitikai szerepe természetesen nem elhanyagolható. De még fontosabb, hogy tudatosodik: egy és oszthatatlan a magyar színészet, ugyanakkor a határon kívüli színházak kettős kulturális kötődésük folytán új tendenciákat közvetíthetnek a magyarországi színházaknak. Ehhez azonban e találkozónak az eddiginél nagyobb rangot kellene kivívnia, amihez hozzájárulhatna az is, hogy határon kívüli magyar színházak mellett egy-két hazai társulat is részt vegyen a találkozón, illetve a kultuszkormányzat éppúgy, mint például a Magyarok Világszövetsége ne csak protokolláris szinten figyeljen erre az eseményre. No és persze a színházi szakma sem.

NÁNAY ISTVÁN

Gyarmathy

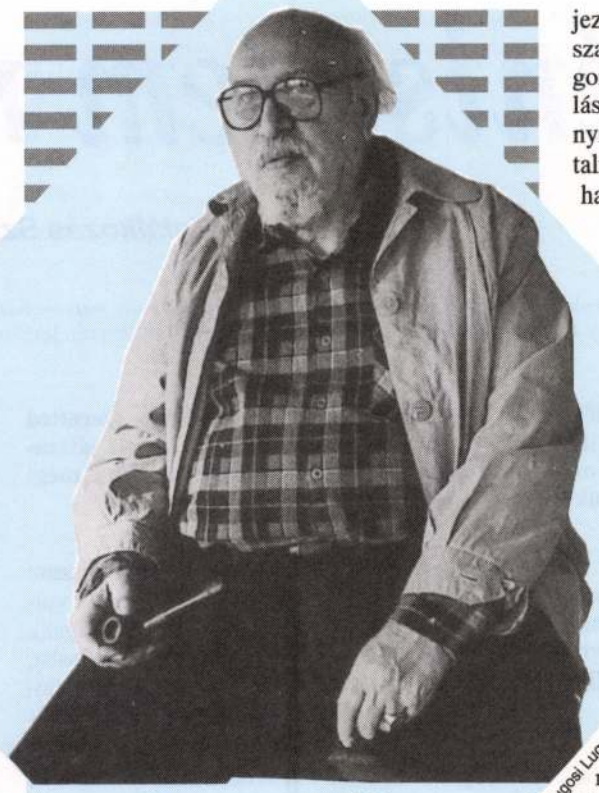

Lugosi Lugo László felvétele

Aligha kétséges, hogy Gyarmathy Tihamér nagyszabású életmű-kiállítása a Várban, a Budapesti Történeti Múzeumban az év egyik legrangosabb képzőművészeti eseménye. A kiállítás mérete, az anyag mennyisége, főként azonban az életmű dimenziói, művészi súlya, a revelációszámba menő, mintegy nyolcvan „sosem látott" kép művészettörténeti jelentőségű, ünnepi alkalommá avatják a bemutatót. Ne legyünk ünneprontók, felemlítve az eseményhez tökéletesen alkalmatlan, kétségbeejtően világított helyiségeket, a magyar képzőművészeti műveltség katasztrofális nullpontját: a sajtó érdektelenségét, amely nem véteti észre a kiállítás fontosságát sem a művészethistória oldaláról, sem a közönség, a potenciális műélvező szemszögéből, hanem inkább próbáljuk felvázolni: pontosan miért is gondoljuk úgy, hogy a most 80 éves mester munkásságát modern festészetünk csúcsai között kell számon tartanunk.

A pályaív. Imponáló az életmű töretlen és konzekvens ívelése. Ennek összetevői a képzőművészeti forma korlát nélküli önmozgása Gyarmathynál; a tudatos és eltökélt munka; valamint a társadalomhoz, politikához (a történelemhez) fűződő sajátságos viszony. Gondoljuk meg: a most nagy bőségben látható, 1948 és 1960 között, a legsúlyosabb elnyomás idején keletkezett műveken sem tükröződik, hogy háttérbe szorított, vasárnapi festővé kényszerített művész munkái; problémaérzékenységben, minőségben a kor színvonalán állnak. A hatvanas évek elején művészete szervesen lép tovább a törekvéseit kiteljesítő, most is tartó pályaszakaszba. A politikát negligáló művészi magatartás, amely teljes mértékben a forma önfejlődésére, illetve egy határozott körvonalú művészi szemléletre épít, testhezálló stratégia volt Gyarmathy számára. Igazából csak most, ezen a kiállításon felismerhető igazi nagyságában és jelentőségében a pályaív. Rá kell döbbennünk, hogy valójában nem ismertük, fragmentumok alapján csak egyoldalú vagy részismereteink voltak. Századunkban a legnagyobbak is inkább csak művek sorával, legalább életműszakaszokkal bontakoztatták ki művészetük teljességét.

Művészi szemlélet. Már főiskolásként tudatosult benne egy átfogó világszemlélet iránti igény, amely a szűk szakmai gondok, a színek-formák elrendezésének belterjes nézőpontja fölé emeli. A világháború előtti nyugat-európai útján megismert és tanulmányozott művészek, Malevics, Kandinszkij, Klee és Mondrian szellemi állapotára akart eljutni; a világot, az életet magasabb nézőpontból látni. Olaszországban az euklideszi térszemlélet tarthatatlanságára, a centrális perspektíva jegyében való ábrázolásmód meghaladásának fontosságára döbbent rá. Érintetlen maradt az 1945 után nagy lendülettel megindult sztálinista „kultúrpropaganda" hatásától, amely ideológiai töltést tulajdonított a formának, politikai állásfoglalást a stílusnak. Pontosan tudta, hogy a művészi szemlélet, a művészetfelfogás a képzőművészet gyakorlatával jön létre, nem pedig aktuálpolitikai jelszavak és témajegyzékek hatására születnek „remekművek". A nagyjából az 1940-es évtizeddel kezdődő nonfiguratív, „bioromantikus" időszakára *Kállai Ernő* kisugárzása, *A természet rejtett arca* című tanulmánya és személyes tanácsai közvetlenül hatottak. A Bauhaust megjárt, művelt, s a leghaladottabb irányzatoknak elkötelezett kritikus baráti segítsége a pálya későbbi szakaszára is kihatott, amikorra pedig Kállai már belepusztult a levegőtlenségbe, a reményvesztettségbe. Gyarmathy legismertebb, a forradalom utáni években kiteljesedett alkotói időszaka a korábbi, első renden befelé forduló, bezáruló formákkal kerített, nyüzsgő kisvilágokat, biomorf tenyészetet idéző piktúrájával szemben fokozatosan kifelé, a Mindenség, a kozmosz, az űrvilág felé fordul. Eközben a mikrovilág is, mint tematika, magasabb jelentésszinten megmarad, illetve a kétirányú érdeklődés egységben találkozik, s mint a befelé és kifelé táguló végtelen képzete jelenik meg. Mintha Kállai 1947-es szavai nyernének súlyos és autentikus igazolást: „...a természet, sőt az egész világegyetem és az ember eleven egységéből következik, hogy a művész véréből és lelke mélyéből sarjadó festői vagy plasztikai ritmusok egyetemes értelművé, *kozmikus látomássá vagy jelképpé* válhatnak – még ha nem ábrázolnak is hegyet-völgyet, óceánokat és bolygókat."

Művészi törekvés („stílus"). Azért inkább törekvés, és sokkal kevésbé stílus, mert Gyarmathynál a hangsúly jól érzékelhetően, és nagy nyomatékkal *a kifejezés szándékán,* nem pedig a módján van. A kifejezés formáját, a „stílust" nem kizárólag formai ideál szabja meg, hanem a mindenkori formálási, formaalakítási szándék. Mutatja ezt, hogy épp ez az expresszív törekvés nem teszi Gyarmathyt expresszionistává, illetve, hogy általában nem lehet a festőt besorolni a közkeletű stíluskörök egyikébe sem. Vannak expresszív vonásai, de távol áll az absztrakt expresszionizmustól, mert mérlegelő, higgadt egyéniségétől idegenek az eruptív, ösztönös gesztusok. Ugyanakkor nem doktriner konstruktivista sem. Geometrizmusa az átgondolt képszerkesztésben, a változatos struktúrákban nyilvánul meg, és jellegzetes vonása a lágy, „természetes", klee-i értelemben vett „dülöngélő" mértan, mint „az eszterlánc porzóinak rendje" *A természet rejtett arcá*nak borítóján. Kállai bioromantikája, ez az általa a szürrealizmustól elkerített tendencia, más-más arcot öltve Gyarmathy pályáján a későbbiekben is jelen van szürrealisztikus vonások alakjában. Ez a „nem ábrázolás, hanem sejtetés", „nem kimondás, hanem célzás" típusú kifejezésmód a konstruktív alapállású, halandzsát, maszatolást nem tűrő Gyarmathynál általában a képi gondolatok eredetiségében, eszme és megvalósulás viszonyában, a „láthatóvá tevés" módjában nyilvánul meg. – Mindezek a vonások, stiláris/tartalmi összetevők egy kristályosan ragyogó, tiszta hangon zengő, valamely kozmikus oratóriumhoz, vagy földi hasonlattal csak Bartók bizonyos műveihez fogható, klasszikusan modern szín- és fényköltészet alakját veszik fel. S ez nem zárja ki, sőt implikálja Gyarmathy személyes stílusát: formajegyek összességét, melyek alapján művei tévedhetetlenül felismerhetők.

Forma és minőség. 1956 után rendkívül hajlékony, számtalan képi gondolat megformálására alkalmas formanyelvet alakít ki, amely tökéletesen megfelel a rész és egész ellentétpárjában gondolkodó alkotásmódjának. E jegyben született műveinek java apró képelemekből, mintegy mozaikszemcsékből épül fel, ám ezek az építőkövek nemcsak statikus egymásmellettiségben, de transzparens viszonyban, dinamikus áthatásban is vannak egymással. A festői értelemben szorosan összeépült részek szinte képenként különböző, eltérő típusú szerkezeti rendet alkotnak. Itt fontos szerep jut a festő különös vonzalmának a ritmusok iránt, amelyek igen nagy változatosságban szabályozzák a képelemek mozgását. Szövetszerű, vibráló felület keletkezik, amely közeli és távoli nézőpontból egyaránt izgalmas, vizuális élménnyel, a szem örömével szolgál. Ebben döntő részük van a színeknek. Gyarmathy vérbeli kolorista, gyakran él a komplementer kontraszt eszközével. A közelről már-már tapintásélményt ígérő gazdag felület, a faktúra, a festői modellálásnak rendkívül sokféle változatát mutatja a kiállításon. A formák, formai gondolatok és megoldások olyan bő invencióval és nagy intenzitással áramlanak, oly átütőerőt képviselnek, hogy mögöttük rendkívül élénk és tevékeny szellem jelenlétét kell megállapítanunk. A képi gondolatnak ez a nagyfokú mesterségbeli tudásban és igényességben materializálódó alakja, „a szellem és anyag eljegyzettségének csodája" (Kállai) involválja azt a magas minőséget, amely Gyarmathy piktúráját festészetünk élvonalába állítja.

Valami lezárul. Gyarmathy Tihamér festészetéről szólva, a klasszikus avantgárd terminológiáját használjuk, a forma szabadságharcát megharcolt XX. századi művészet világában mozgunk. Gyarmathy művészete a modern piktúra számos eredményére épít, hasznosítja, ami a világháborúig fellépő legfontosabb nemzetközi irányzatokból megfelelt habitusának és festői céljainak. A magyar művészetben, mint nemzedékének kiemelkedő tagja, hagyományos nonfiguratív táblakép-festészetével fontos és alapvető szerepet tölt be. E klasszikus kifejezésforma lehetőségeit kibővítette, és a statikus táblakép-műfaj szélső határáig tágította. Mintha a művészetnek olyan, önmagában kiteljesedett fejleményéről lenne szó, amely más korba született generációk által már nem folytatható. Úgy tetszik, hogy művével a magyar festészetben valami végképp lezárul. Lehet, hogy ez súlyos tévedés, hiszen izmos, új tehetségek felléptével, váratlan, friss hang felzengésekor minduntalan elkáprázunk a megújulás lehetőségétől, és megfeledkezünk az elmúlásról.

A kiállítás azonban, mint felszabadító élmény, semmiképp sem sugallja az elmúlás hangulatát. Életöröm, harmónia, s a rossz világítás ellenére valami mély tüzű ragyogás emlékével hagyjuk el a termeket.

KOVÁTS ALBERT

„Az egyéniségem mindig me

Találkozás Szakcsi Lakatos Bélával

Szakcsi Lakatos Béla ma egyike a legismertebb és legelismertebb hazai dzsessz-zenészeknek. Talán azért is, mert rendkívül sokoldalú: eddigi életpályája során a műfaj szinte valamennyi ágában tett kisebb-nagyobb kirándulásokat, s közel nyolc esztendeje a dzsessz szülőhelyén, Amerikában készíti albumait. Jelenleg itthon alkot, s szeptemberben megy vissza a tengerentúlra, mivel éppen

Eddigi kiadóm, a *GRP Records* az utóbbi időben meglehetősen átalakult, néhány éve – 44 millió dollárért – megvette az MCA, jött az ilyenkor szokásos „tisztogatás", s 26 művésznek – köztük nekem – egyszerűn kiadták az útját.

Nem fáj, hogy ilyen körülmények miatt kellett megválnod tőlük? Végül is, amikor 1987-ben megkötöttétek a szerződést, tíz közös lemezt terveztetek, s ebből eddig csak négy jelent meg.

Sajnos a szerződésemben kikötötték, hogy ők bármikor megszakíthatják azt, én viszont nem, hacsak nem „vásárol" ki valamelyik másik kiadó. Most paragrafusokra hivatkoznak, s nagyon sok pénzre lenne szükség ahhoz, hogy egyáltalán bepereljük őket.

Nem okoz ez törést a pályádon?

Nézd, Chick Corea, amikor itt járt, és elmeséltem neki a helyzetet, csak annyit mondott: ő életében vagy húsz lemeztársaságnál dolgozott, számára nem okoz gondot a váltás. Nekem viszont már csak azért is jelent problémát, mivel innen messziről nem lehetek minden fontos amerikai eseményen jelen. Igaz, a négy lemez talán elegendő referencia, s talán előbb és jobb szerződést kapok ott, mint valamelyik európai lemeztársaságnál. Kicsit bonyolult ugyan a helyzet, de semmiképpen sem szabad kétségbeesni, mert aki az ilyen megrázkódtatásokat nem bírja idegekkel, az inkább mondjon le erről a pályáról. Ez a helyzet a mi szakmánkban bármikor, bárkivel előfordulhat.

Milyen lehetőségeid vannak most?

A GRP egyik, jó kapcsolatokkal rendelkező producere továbbra is nagyon támogat. Csináltunk már egy demo-anyagot, majd meglátjuk, mi lesz vele.

Mikor várható az új lemezed?

Most írom, terveim szerint karácsonyra fog megjelenni.

Végre igazi dzsesszalbum lesz vagy – bocsáss meg a kifejezésért – folytatódik rajta a már Amerikában is leszálló ágban lévő, kicsit langyos new age-hangulat?

A dzsessz ma Amerikában nagyon sokirányú és sokszínű. A bebop, a klasszikus dzsessz és a modern dzsessz Európában jobban él, nem véletlenül jönnek az amerikai zenészek is rendszeresen az öreg kontinensre. A tengerentúlon nagyon sok zenére – az acid-dzsesszre, a new adult contemporary musicra, a popdzsesszre, a hiphopra – ráfogják, hogy dzsessz. S talán mondanom sem kell, hogy ezekből a könnyed műfajokból mennyi pénzt lehet keresni. Az új lemezem viszont végre igazi, dögös dzsessz-album lesz.

A korábbi kinti munkáidat szeretted vagy egyszerűen csak azt kellett játszanod ahhoz, hogy szélesebb körben is megismerjenek?

Mondjuk azt, hogy nem utáltam. Most viszont váltani kellett, mert egyrészt megbélyegeztek volna, hogy sok pénzt keresek vele (ami nem igaz), másrészt ha „beleragadtam" volna ebbe a stílusba, nagyon nehéz és keserves lett volna kijönni belőle. S jóllehet, sokan ma elsősorban new age-zenészként tartanak számon, ha valaki figyelmesen hallgatja a lemezeim, észreveheti a különbségeket.

Ez a korszakod arra azonban mindenképpen jó volt, hogy megismerjenek. Hiszen korábban is már sokat tettél – gondolok arra, hogy egykoron rendszeresen léptél fel például tévé-show-kban –, hogy „kitörjél" a dzsessz-zenészek gettójából.

Ezek a tévéfellépések régebben voltak, s csak azért vettem részt bennük, mert éppen pénzszűkével küszködtem. Így bejártam az ismertséghez vezető út három kötelező stációját. Először megismertek a zenészek, majd a szélesebb értelemben vett szakma, és legutoljára a közönség. Amerikában még csak az első kettőnél tartok. Talán éppen ezzel a szólólemezzel fogom a közönséget meghódítani.

A dzsessz-zenészek azért kinn is szoktak – illetve kénytelenek – haknizni, tévéprodukciókban, popfelvételeken közreműködni. Ugyanakkor a tévével kapcsolatban valóban az volt a koncepcióm, hogy az azzal járó népszerűség az én malmomra hajtja a vizet. Minél többet vagyok a képernyőn, annál nagyobb a népszerűségem. S ez teszi lehetővé, hogy olyanok is ismernek – a taxisoktól a gázszerelőig –, akik egyébként nem nagyon szeretik a dzsesszt.

Ezek a tévéfellépések viszont sokak rosszallását is kiváltották, mondván, hogy rontod a dzsessz imázsát, hiszen sokan ezzel azonosították a műfajt.

Lehet, de akkor is sokan felháborodtak, amikor még 1971-ben a Rákfogóban dzsessz-rockot, vagy amikor a Saturnusszal fúziós, dallamos zenét játszottunk. Sajnos az egykori ígéretes fúziós zene – melyben „jótékonyan" keveredtek a dzsessz és a rock ritmusai, illetve elemei – ma már teljesen elment a pop irányába. Ugyanakkor Magyarországon – akárcsak a világ más részein – ezeket a zenéket kedvelik jobban. Néha ma is szoktam játszani például az In Line-nal, előadjuk az én számaimat is, s mindjárt eljött rá vagy négyszáz ember. Akkor, amikor a rockzenekarok koncertjein is alig lézengenek.

Általában szólóban, vagy mindig más zenekarral lépsz fel. Nem „dukálna" saját zenekar?

Az az igazság, hogy nem merek saját zenekart alapítani, mert akkor sokat kellene próbálni, a zenészeknek meg állandó fellépési lehetőséget kellene biztosítanom. Én viszont sokat utazom, s így nem tudnám foglalkoztatni őket.

Igaz, hogy prímás édesapád volt az, aki a hegedű helyett inkább a zongora felé irányított?

Igaz. Ha lehet mondani, nem önszántamból lettem zongorista. Édesapám gyerekkoromban, az ötvenes években elég rosszul élt meg a vendéglátóiparból, az ő biztatására választottam ezt a hangszert, azzal az előrelátással, hogy mennyire nehéz munkát kapni. Gondolta, a zongora jó hangszer, eljátszom valami bárban vagy mulatóban, mindig meglesz a kenyerem. Nagy szegénységben éltünk két testvéremmel, apám hol dolgozott, hol nem, anyám könyvkötő volt az Athenaeum Nyomdában, s a zongora egyfajta kiutat jelenthetett ebből az állapotból.

Tizenkét éves korodban felvettek a konzervatóriumba.

Már tízéves koromban eldöntöttem, hogy zongoraművész, illetve klasszikus zeneszerző leszek. *Szabó Mártához, Kadosa Pál* feleségéhez jártam, s biztos helyem volt a konzervatóriumban. Három évet jártam oda, aztán megismerkedtem a dzsesszszel, és otthagytam az egészet.

Mi az, ami a dzsesszben megragadott?

Nem tudom pontosan megmondani, de egyszerűen megbolondultam tőle. Lehet, hogy azért is, mert még túl fiatal voltam, amikor hozzánk „bejött". Bár ma visszatekintve éppen idejében, mivel ha valaki 15–16 éves korában nem kezdi el ezt a zenét, pár év múlva már késő. Egyszerűen akkor már nem érzi kellően az ember az improvizációt. Valahogy eltávolodik tőle.

Improvizáció többféle van: sokan előre gyártott panelekre építkeznek, a te játékodra mégsem ez a jellemző.

Az előre beállított „rögtönzések" egy idő után unalmassá válnak, s annyira berögződnek, hogy az illetőnek nehéz kijönni belőle. A hozzám hasonló játékosok viszont folyamatosan kutatnak, keresik az újat, hogyan lehet különböző hangrendszereket összehozni, ezért semmit sem tanulunk be. Persze ennek megvan az a hátránya, hogy improvizációink nem egységes színvonalúak és nem egységesen sokszínűek. De számunkra sokkal izgalmasabbak.

Játékodat sokan hasonlítják Keith Jarrettéhez, talán azért is, mert mindketten hasonló hangulatú, meditatív zenét játszotok.

GYARMATHY Tihamér

Sinkovits Péter: Gyarmathy Tihamér. Új Művészet Könyvek, 1991.
15 l. magyar szöveg + 11 l. angol szöveg, 23 fekete–fehér kép, 35 színes kép;
Várkonyi György: Gyarmathy. Jelenkor kiadó, 1992.
25 l. magyar szöveg + 21 l. francia szöveg, 30 színes kép

A magyar művészet megkésett forradalmának egyik kiteljesítője Gyarmathy Tihamér, aki, miután a tízes évek alakuló hazai modern, izmusos művészete kudarcba fulladt, a vajdai–kornissi kezdemények nyomán, Kállai Ernővel közösen szervezte a magyar non-figuratívizmus megmozdulásait (majd a hatvanas években már, Kállai halála után, egyedül) és alkotta a konstruktivizmusban gyökerező, a kozmosz és a mozgás – így a tér és idő – problémakörét szín–fényekkel közvetítő táblaképeit. 1979-ben jelent meg róla Aszalós Endre könyve. Azóta közel másfél évtized telt el szorgalmas alkotó munkában – másrészt pedig az eltelt idő fényében még pontosabban látszik Gyarmathy fontos, úttörő szerepe a magyar művészet megújításában. Így hát mindenképpen indokolt, hogy az Új Művészet Könyvek vele indította sorozatát – s röviddel később Várkonyi György is – a művész támogatásával – monográfiát jelentethetett meg a művész Belgiumban lévő – az életmű szempontjából igen lényeges – képeiről. Ritka dolog manapság, a képzőművészeti könyvkiadás hét szűk esztendejének idején, hogy egy művészről egy éven belül két könyv is napvilágot lásson: így örömünk mindenképpen indokolt. A két könyv nagyjából kiegészíti egymást: Várkonyi ugyanis nem foglalkozik eseménytörténettel, Sinkovits Péternél viszont elmarad – csupán rövid utalás történik rá – Gyarmathy világképe kiformálódásának és fő korszakának jellemzése, boncolgatása. S ami mindenképpen hiányzik: Gyarmathy pályája nem szakadt meg a hetvenes évek végén. 1979-ben nagy gyűjteményes kiállítása volt a Műcsarnokban, s azóta is alkot: erről egyik kiadvány sem ad hírt – pontosabban Várkonyi könyve függelékében felsorolja kiállításait. Ő talán nem is hibáztatható azért, hogy erről a korszakról nem ír, hiszen az ő témája a brüsszeli képek – annál inkább elmarasztalható Sinkovits Péter e miatt.

Ő ugyanis az életmű egészének a bemutatására törekszik. Mégis, ennek legfőbb akadálya az a mód, ahogyan Gyarmathy művészetéhez közeledik. Megkísérli ugyan tanulmánya elején felvázolni a művész világképének alakulását, de ezzel hamarosan felhagy. Korai korszakában Gyarmathy művészetének fő problematikája a tér; mint Sinkovits írja: „Felismerte, hogy mindaz, amivel foglalkozni kezdett, világunk legmegfoghatatlanabb dimenziója: a minden irányban végtelen tér" (10. l.). Most azt várná az olvasó, hogy a szerző realizálja ezt a megállapítását Gyarmathy korai képein. Ehelyett azonban áttér az eseménytörténet ismertetésére – s a továbbiakban is jószerivel ennél marad. Később újból visszatér a tér problémájához: „festményein megjelennek a természeti motívumokból, a tárgyi környezet asszociációiból nyert alakzatok éppúgy, mint a mértani formák, a geometrikus szerkezetek" – írja (13. l.). Jól látja, hogy Gyarmathy művészetére hatott a szürrealizmus vizionárius volta is – mjad később, a hatvanas évektől a döntő „a kozmikus távlatokba kitekintő téri látvány" (15. l.). Mégis, Sinkovits Péter adósunk marad avval, hogy elemezze, *miért* alakult így Gyarmathy művészete, s nem igen olvasunk a *hogyan*ról sem – így az olvasó kielégítetlenül, hiányérzéssel teszi le a könyvet, mert az itt elmondottakat már korábban olvas(hat)ta. De baj van az arányokkal is: a tizenöt oldalas tanulmány közel három oldalon át foglalkozik e művészet kialakulásával, majd közel ilyen terjedelemben ír az Európai Iskola és Az elvont művészek csoportja történetéről (ez utóbbinak egyik alapítója volt Gyarmathy) – s mint már fentebb mondtam, egy sor sem jut arra, mi is történt a hetvenes–nyolcvanas években.

Várkonyi György kellemes helyzetben van: amiről ír, azt egy helyen, egy gyűjteményben találhatta meg: Csejthey Jenő brüsszeli kollekciójában. Az itt levő művek a hatvanas–hetvenes években születtek: Várkonyi azonban azt az igényt állítja maga elé, hogy a teljességre törekedjen, hogy e művek ismeretében a művész *teljes* pályaképét vázolja fel. Ezt az ígéretét azonban nem teljesíti; a művész korai, 1950-ig terjedő korszakát ismertnek tételezi – jóllehet ekkor küzdötte ki, alakította ki ábrázolásmódjának sajátos, egyéni világát, ami azután a brüsszeli képeken olyan pompásan követhető nyomon. Tanulmányában Gyarmathy programjából, annak kialakulásából indul ki. Művészetének forrását részben a tágan értelmezett konstruktivizmusban jelöli meg, részben pedig a természettudományos kutatás régi és új eredményeiben. A konstruktivizmus hatása egyrészt a pécsi származású mestereknek, valamint krónikásuknak, Kállai Ernőnek köszönhető.

Az ő gondolatmenetéből kiindulva formálta ki magának Gyarmathy Tihamér a „gondolati tér" fogalmát, amely nem más, mint az imaginárius tér – mondja Várkonyi György. A természettudományos kutatásban a szerző – valószínűleg Gyarmathy információi nyomán – az angol Robert Fluddig, a 16–17. század fordulóján élet hermetikus filozófus, orvos és rózsakeresztesig nyúlt vissza: „a makrokozmosz ugyanazt a – természetesen más tartalmú – kozmikus világegyetemet jelentette Fludd és Gyarmathy számára, mikrokozmoszon szükségszerűen mást értettek: előbbi az emberi szférát, utóbbi a mikroszkópikus világot." (10. l.) E tételezésben nem ártott volna, ha szerző kicsit nagyobb körültekintést tanusít. Ha ugyanis a makrokozmosz más tartalmú, már nem ugyanaz. Kétségtelen, hogy a modern képzőművészetben döntő szerephez jutott az elementáris kifejező erő szerepét átvevő tudati síkon kialakított – s így megközelíthető – kép, de a tudott természeti valóság megfelelő képi vetülete többnyire erőtlen, rosszul átírt műveket eredményezett. Kállai Ernő bioromantika elmélete kétségen kívül hatott Gyarmathyra – hogy Robert Fludd hatása kimutatható lenne, nem ilyen egyértelmű, s ezúttal nem is bizonyított. Maga Várkonyi is visszakozik, amikor előbbi állítása után így folytatja: „Gyarmathy Tihamér képeinek üzenetét ‚verbalizálni' nem kockázatmentes vállakozás"(uo.). Gyarmathy Tihamér munkásságát első időben – a tér ábrázolásának kérdéseivel foglalkozva – figurális képek határozták meg, ezeken próbálgatta a térbeli viszonyítás módszerét, majd lassacskán tért át az elvont kifejezésmód alkalmazására (ezt egyébként nyomon követhetjük Sinkovits Péter könyvének képanyagán is), hogy lebontsa az autonóm művészet hadállásait. Mondrianhoz hasonlóan, Gyarmathy is „univerzális lényeget" keresett, s találta meg az ötvenes évek elejétől festett alkotásain a geometrikus absztrakt alapformákká redukált képépítő motívumokban, melyek mentesek az ábrázolás minden kötelmétől. Ezekből építette ki azután – mint erre Várkonyi György rámutat (11. l.) – rács–szerkezeteit.

Sinkovits Péter könyvéből elmaradt az, mi is történt a hatvanas évek után, Várkonyi pedig adósunk marad azzal, mi is történt a brüsszeli képek megszületéséig. A brüsszeli képeket azután Várkonyi nagyszerűen elemzi – nem az egyes képeket, hanem összefogottan, Gyarmathy e korabeli művészetét, annak jellemző vonásait, a tér–ábrázolás alakulását, a szín és a fény szerepét festményein. Ebből megérthetjük, miként lett Gyarmathy Tihamér művészete – nem csupán a 20. századi magyar absztrakció egyik legjelentősebb teljesítményévé, mint Várkonyi írja, hanem a kortárs magyar művészet egyik kiemelkedő hajtásává. A bevezető hiányain túljutva, örömmel olvassa a könyvet a recenzens: kitűnik belőle, hogy szerző megértette az alkotó művész törekvéseit, s írásában ezt közvetíteni volt képes olvasójának. Ennél több aligha kívánható művészeti írástól.

Láncz Sándor

Forgács Éva: Fehér László. Új Művészet Könyvek 2. é. n.
24 l. 24 fekete–fehér és 40 színes kép

Fehér László festészete az utolsó két évtized hazai művészetének kiemelkedő fejezete. Pop-artos indulás után piktúrája drámaian leegyszerűsödött. Lényegre törő, megdöbbentően szűkszavú, kifejezési eszközeiben visszafogott, csupán néhány alapformára és egy–két színre korlátozott művészete evvel a kevéssel a legtöbbet fogalmazza meg: a Sors jelenik meg képein, s az ember ezzel kénytelen szembenézni, evvel kell felvennie a küzdelmet. Ebben azonban meggátolja egyedülvalósága, születésétől magában hordozott félelme: fekete képein maga az Inferno néz velünk szembe, s az Ember sorsának kiszolgáltatott. Komor, elgondolkodtató, a küldetés súlyos terhét hordozó és tolmácsoló művészet az, mellyel szembesülve dantei mélységek néznek ránk.

Ennek a művészetnek festői értékeit méltatja és elemzi kismonográfiájában Forgács Éva. Nyomon követi e művészet alakulását, a puritán kritika eszközeivel. Taglalja korszakait, korai pop-artos képeit, majd váltásait, melyeket „az idő enigmája ural" (5. l.) és a színek váltakozása jelöl, jóllehet „a szín ... soha többé nem kap leíró funkciót", mert „értelmezésében a szín a közeget, a kép hangnemét határozza meg, illetve jelöli" (11. l.). 1982 után festett képein „a szimbólumteremtés és elhagyás lehetőségeit keresi" (u.o.). Ebben az időszakban fordult Fehér László a személyes történelem felé. Újabb váltást hozott festészetében az 1988-as év: belső radikalizálódás hirtelen eredményét (14. l.). Végül is Forgács Éva abban összegzi Fehér László munkásságát, hogy „művészete a közönség és kultúra szűkebb köre által magára hagyott festő jellegzetesen kelet–európai sorsá-

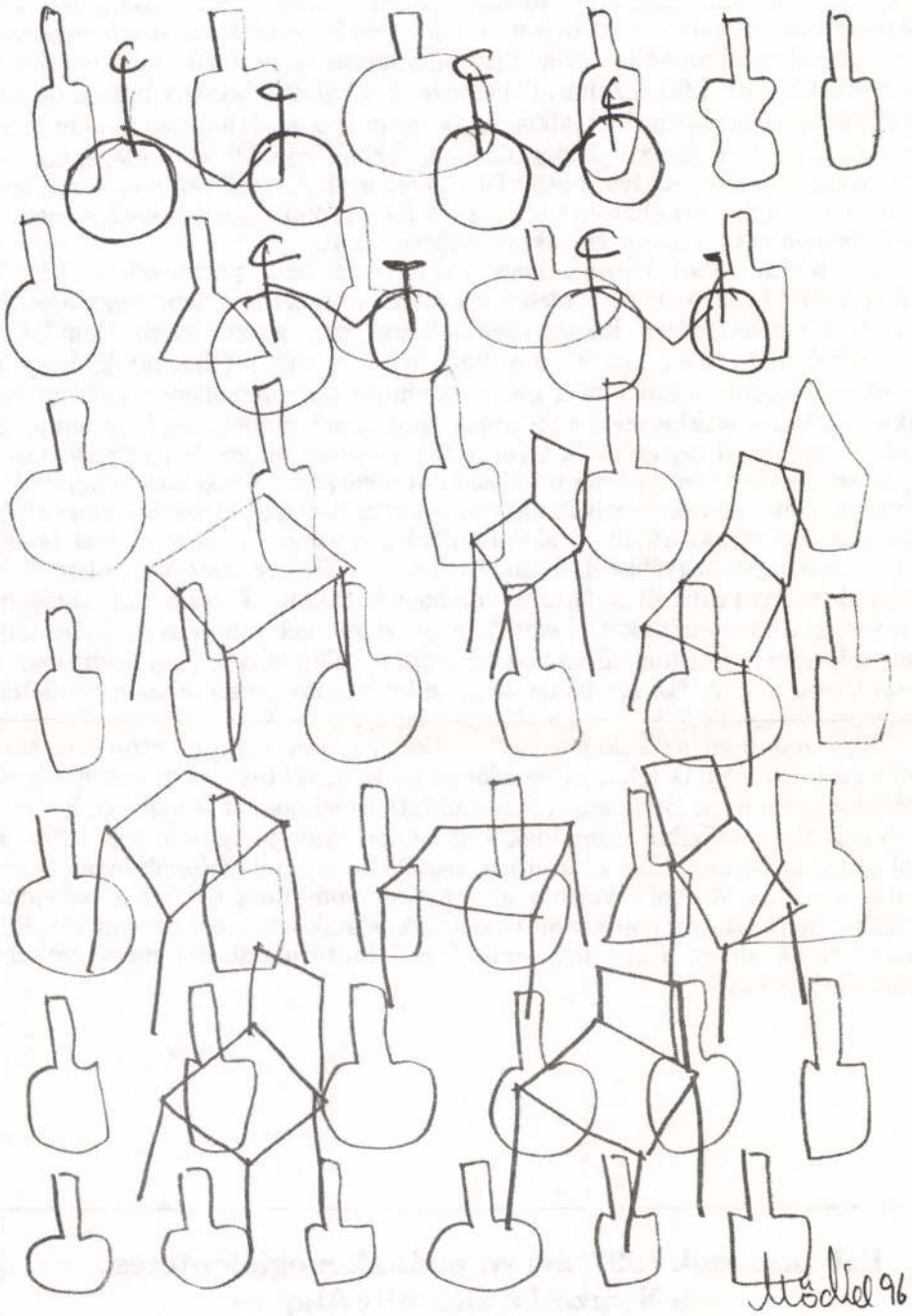
Hödlich 96

menő és nem zártvonalú". Ebben az esetben voltaképpen teljesen mindegy, hogy vége az oszlopnak; lehet tovább mászni – lefelé. Netán másik oszlopot keresni. *Axel Möckel* – mert hiszen mindez vele kapcsolatosan jutott eszembe – valami ilyesfélére vállalkozik. Első pillantásra úgy tetszik, nem érdekli a posztmodern strukturalizmus-ellenessége; ő a világot látvány-halmazokban érzékeli, azok struktúrái foglalkoztatják. Nem ő az első (fölteszem: nem is az utolsó) a modern képzőművészetben, aki ebben gondolkodik; elegendő, ha Vieira da Silvára vagy Gyarmathy Tihamérra utalok. Anélkül – természetesen –, hogy bármiféle áthallásokat tételeznék föl. Mitöbb, éppen emiatt is tartom érdemesnek ezt a rokonságot nyilvánvalóvá tenni.

Az imént talán föltűnt, hogy modern és nem posztmodern képzőművészetről beszéltem. Korántsem azt akartam ezzel mondani, hogy Möckel *még nem* ponsztmodern, inkább csak azt, hogy *nem* posztmodern. Nem lehet az, mivel alapvetően hisz benne, hogy a világ titkai föltárhatók, hogy a festőnek – igenis – föladata a maga módján ezt a megismerést elősegíteni. Akár a látvány szerkezetének föltárása által. (Csak mellékesen jegyzem meg, milyen makacsul ragaszkodik Gyarmathy Tihamér ahhoz, hogy képeit bizonyos értelemben kozmológiai utalásokként olvassuk.) Möckelnek – például – olyan rajzait ismerek, amelyek nagyon is konkrét dolgok vizuális elemzéséből állítanak elő struktúrákat – valami különleges permutációs rendszert is sejtetve (miképpen egyébként festményeire is efféle rendszerek jellemzőek. Möckel szolidan rafinált struktúrái valahogy kozmikussá teszik a mi nézőpontunkat is. Akárha azt akarná elérni, hogy szemünket valami olyasfélére függesszük, amely jócskán túl van az ominózus oszlop végén. Ami talán már a nem-létben van. A Tao azt tartja, hogy „a lét lehetővé teszi, hogy a nemléten keresztül használódjék".

Ez bizony már az a „kártékony" metafizika, amelyet a posztmodern tűzzel-vassal irtandónak tekint. Gondolom amiatt, mivel tagadja az oszlop végét. (Miként egyébiránt Brancai.) A már említett Huizinga azt is mondja, hogy „a kultúrának metafizikai irányúnak kell lennie, vagy pedig nem lesz". Nos, a bolondok házában nincs is kultúra, legföllebb a civilizációnak némi karikatúrája. Axel Möckel javaslata az, hogy ne vonuljunk önként a bolondok házába, mert ott automatikusan bolondnak fognak tekinteni bennünket. Ragaszkodjunk ahhoz a rendhez, amit létező kultúraként, élő művészetként tudunk elfogadni.

Folyóiratunk 1997. évi számainak megjelentetéséhez a Nemzeti Kulturális Alap és a József Attila Alapítvány anyagi támogatást nyújt.

Gyarmathy Tihamér

JEGYZETEK Életünk 1997/2.

1 vö. Cseke Péter: Paradigmaváltás egy „analógia nélküli" korban. Korunk, 1996. 2. 17.
2 vö. Szávai Géza: Helyzettudat és irodalom. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár, 1980. 76.
3 Pomogáts Béla: A tragédia és a remény szavai. A Hét, 1994. 48.
4 vö. Somlyó György: Philoktétész sebe. Bevezetés a modern költészetbe. Gondolat, Budapest, 1980. 53.
5 i. m. 50.
6 vö. i. m. 47-48.
7 vö. Hugo Friedrich: Structura liricii moderne. Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969. 12.
8 vö. Somlyó György, i. m. 141.
9 vö. i. m. 141-142.
10 vö. Hugo Friedrich, i. m. 148.
11 vö. i. m. 150.
12 vö. Cs. Gyimesi Éva: Találkozás az egyszerivel. Kísérlet mai líránk értelmezésére. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1978. 15.

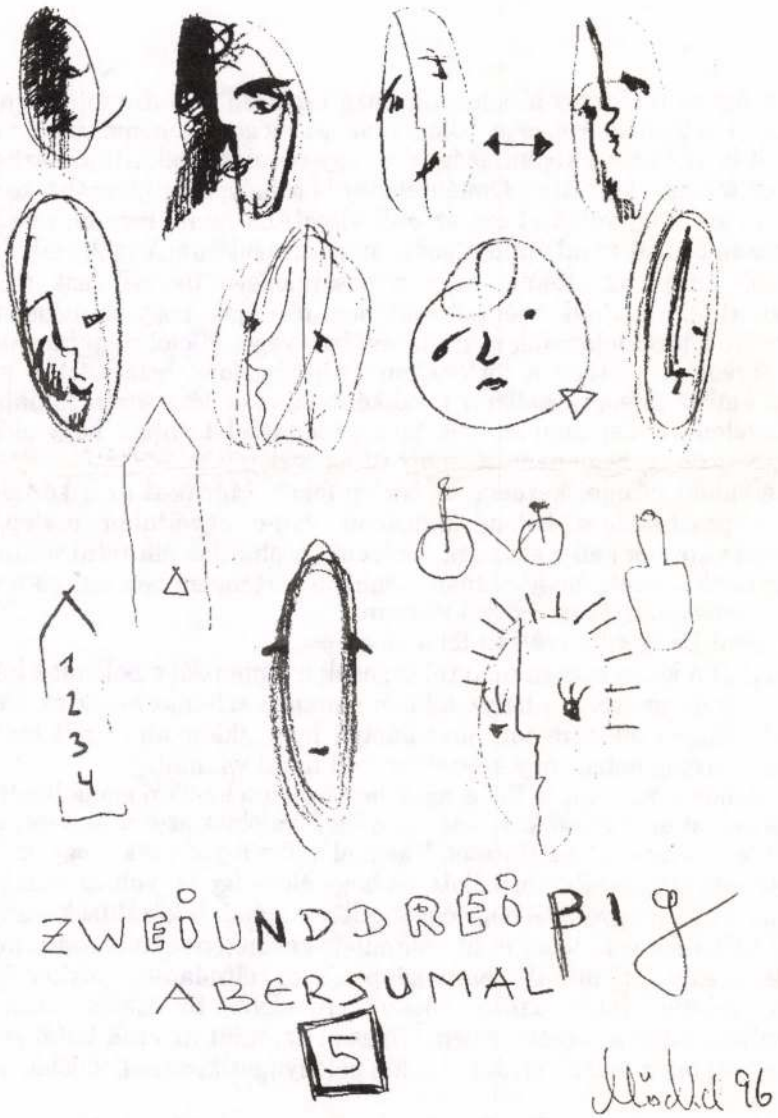

FÁBIÁN LÁSZLÓ

Elemi struktúrák, struktúrált elemek

Betegeit figyeli a főorvos a bolondok háza udvarán. Rendre fölmásznak egy oszlopra, a tetején helyeslően bólogatnak és elégedetten másznak vissza a földre. Őt is fölhajtja a kíváncsiság. Fönt egy cédulát talál: „itt az oszlop vége, ne mássz tovább" fölirattal. Önkéntelenül is a helyeslők táborába kerül.

Nem meséltem volna el ezt az ósdi viccet, ha nem érezném alaphelyzetének hasonlóságát azzal, amit globálisan posztmodernnak szoktunk nevezni. Legföllebb annyi az eltérés, hogy a posztmodern teoretikusok (mondjuk Fukuyama) fukarkodnak a jótanáccsal, nem mondják, hogy ne mássz tovább. De hogy itt a történelem (és még mi minden) vége, affelől nem hagynak kétséget. Ebben az esetben a történelem gyűjtőfogalom; beletartozik minden, amit az ember anyagi, szellemi javakként fajának léte során fölhalmozott. Most hirtelen mindez nem ad neki további lendületet ahhoz, hogy előre nyomuljon, és jobb is, hogy nem ad, mert itt az oszlop vége.

Még valaki lebegni kezdene az oszlop fölött. Mármost az a kérdés, hogy ebben a posztmodern bolondokházában van-e egyáltalán oszlop, azaz: föltétlenül hinnünk kell-e azoknak, akik ezt *így* óhajtják elhitetni velünk, nem kell-e gyanakodnunk, hogy csupán – mint a történelemben annyiszor – egy újabb átverés elhülyített alanyai vagyunk.

De igen! De igen! – csattan föl a józan ész.

Csakhát a józan észnek nem túl tágasak a dimenziói a bolondok házában. Azon a helyen, azokban a helyzetekben nemigen értelmezhetők az igenek és a nemek. Ennek ellenére sem mondanám, hogy akkor nincs mit tenni. Sőt. Végtelen naívságomban úgy képzelem: kell tenni valamit.

Mindenek előtt végig kellene gondolni (ámbár a kritikai gondolkodás tudatos kiirtásával erre mind kevesebb az esély), valóban az-e a helyzet, amit az említett teoretikusok bemutatnak. Vajon el kell-e fogadnunk, hogy az emberiség története zsákutcába torkollott, és hogy eleve így is volt dimenzionálva? Ebben az esetben ugyanis – hogy egy kicsit a témámhoz közelítsek – az emberi kultúra története sem több, mint valamiféle gesunkenes Kulturgut, amelyből esetenként és véletlenül, de semmiképpen sem céltudatosan olykor fölszínre bukkan valami, hogy aztán hosszabb-rövidebb tündöklés után ismét alámerüljön. Vagy eltűnjék végleg. Olyasmi ez, mint az örök halál rémképe; az ember képtelen belenyugodni. Ám aki belenyugszik, annak valóban nincsen története.

Huizinga egy helyen figyelmeztet, hogy „a művészet haladása nem előre-

MŰSZERTECHNIKA
COMPUTER

A MŰSZERTECHNIKA

— egy év alatt tízezernél több **számítógépet** gyárt;
— országos **szervízhálózata** van;
— a legnagyobb tapasztalattal rendelkezik a **hálózatépítés** terén;
— **termékeit az IBM is felvette a katalógusába;**
— önnálló **CAD/CAM** irodája van;
— országos hírű **oktatóbázissal** rendelkezik;
— vállalja **kulcsrakész** felhasználói és alkalmazói **rendszerek** készítését;
— reklám és **óriás video** táblákat gyárt;
— sportpályákra **eredményjelzőket** szállít;
— együttműködik az **AEG**-vel a villamos hajtástechnikában;
— nyomtatott áramköri lemezeket (NYÁK) készít;
— **banktechnikai** eszközöket is gyárt.

Ha számítógép: MŰSZERTECHNIKA!

Központ: 1108 Budapest, Venyige u. 3.
Tel.: 147-6590
Telex: 22-5460
Fax: 157-0418
Levélcím: 1475 Budapest, Pf. 225

Bemutatótermek:
1075 Budapest, Majakovszkij u. 1/d. Tel.:122-1623
7621 Pécs, Citrom u. 5. Tel.: (72) 27-466
2800 Tatabánya, Tóth Bucsoki I. út 12.
Tel.: (34) 16-144/12-29, 12-19

valaki elmagyarázta, ennek egyik oka a lap ára volt. 1400,– forint sok pénz ott, ha nekünk „csak" 14 fontot jelent is.

(...)

Lehet, hogy túlzottan optimista vagyok, hiszek abban, hogy ezt a negyven éves erőfeszítést okkal-joggal el fogják ismerni, egyre többet fognak rá hivatkozni. De ettől függetlenül is megállja a helyét, mint ami öt kontinensen át összefogott mindannyiunkat.

Mikor a „jól megérdemelt" nyugalom fenyeget: remélem, ez nem lesz üresjárat. Mint nálatok valamivel idősebb nyugdíjas, csak azt a tanácsot tudom adni: addig jó, amíg az ember rendszeresen csinál valamit – majdnem azt mondanám, mindegy hogy mit.

Mindkettőtöknek jó egészséget és további jó munkát kívánva,

A régi barátsággal üdvözöl

Sch. (Roydon, Anglia)

Kedves Gyulám!

(...)

Először is köszönet mindnyájatok nívós, meg nem alkuvó, józan tevékenységéért. Személy szerint mindig iránymutatónak tekintettem különböző alkalmakkor és formában megírt „vezércikkeidet". Ha talán furcsának is hangzik, úgy érzem egy bármikori „demokratikus" Magyarországon nem lett volna mód egy ilyen Új Látóhatár négy évtizedes életére – itt csak abban lehet reménykedni, hogy valakik otthon mégis megpróbálják.

A leglényegesebbnek azt tartom, hogy az otthoni „kakofónia" ellenére, a legszebben, legjózanabbul, reméljük legeredményesebben fogalmazó emberek lényegében az Új Látóhatár hangnemét, alapfelfogását viszik tovább. Ez a legtöbb, amit egy emigráns csoport elérhet. Jóskával személyesen sohasem találkoztam. Kérlek, add át neki a levél őt illető hányadát!

Szeretettel, nagyrabecsüléssel ölel

P. (Lound, Svédország)

Dippold Pál úrnak,
a HITEL olvasószerkesztőjének

Kedves Barátom!

A HITEL 1990. január 10-i számában közölt Alexa Károly, az Új Látóhatár után – és elé című írásával kapcsolatban jelentkezem. Borbándi Gyula lépését sajnálatosnak tartom, erről a hazai és a nyugati magyar sajtóban már nyilatkoztam. A HITEL olvasólevél rovatában azért kérek nyilvánosságot, mert a megnevezett cikkben a kiemelt 12 volt Új Látóhatár munkatárs között szerepeltettek, együttműködést kérve. Jobb lett volna, ha a névtelen „mások" között maradhattam volna.

Nem értem az „apró postacím módosulás"-t. Az Új Látóhatár lelke – ennek bizonysága számtalan hazai olvasó – évtizedeken keresztül Molnár József nyomdája és lakása volt. (A megadott cím kizárólag az 1988-as évfolyam 4 számának címe volt.) Miért nem őt említették, miért nem az ő címét közölték? Megérdemelte volna!

A HITEL új rovatcímét nem tartom szerencsésnek. Magyar írók számára a politikai határok sohasem voltak elválasztó korlátok, a kitekintés szabad lehetősége tehát nem új látóhatár. Mindig adott volt.

Szépfalusi István (Bécs)

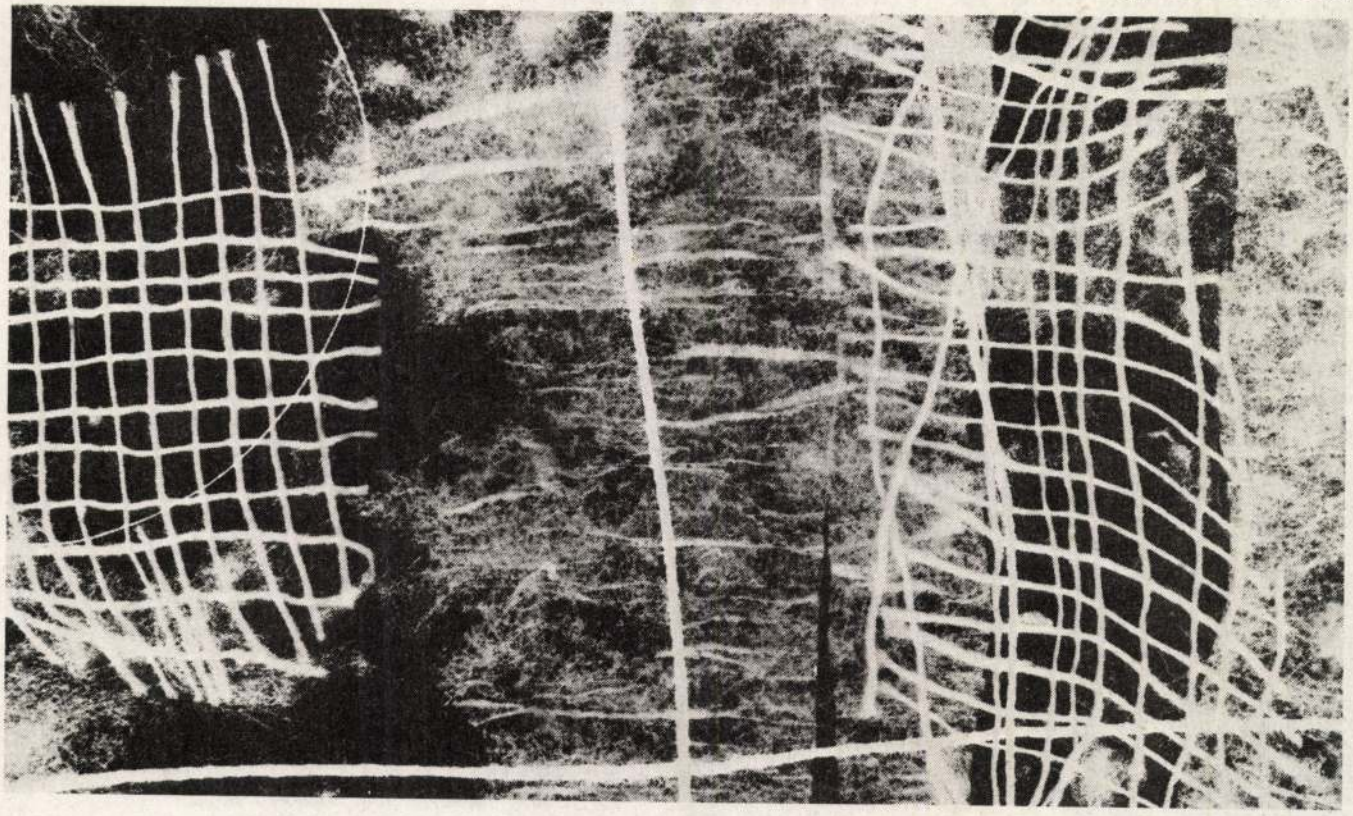

Gyarmathy Tihamér alkotása. Fotó: Rosta József

(!) húzott fel testületének méltó nívójú kiképzése és üdültetése érdekében. Az már az új idők előszelének tekinthető, hogy akkor, amikor a Minisztertanács az állami vállalatokat és intézményeket, valamint a tanácsokat rendeletileg tiltotta el az üdülési és a továbbképzési célú létesítmények építésétől, ezt az engedély nélküli beruházást a tanácsi építési hatóság, a tapolcai tanács vb. műszaki osztálya nem nézte tétlenül. Hatalmas – a szóbeszéd szerint tízmilliós nagyságrendű – bírságot szabott ki, melyet ráadásul a megye sem volt hajlandó eltörölni. Lett is nagy izgalom a nagyhatalmú MÖP-székházban, Budapesten! Na, nem azért, mintha a testületnek nem lett volna pénze a büntetést kifizetni, hanem azért, mert a szabálytalanság szégyenét az MSZMP KB sem ismerte volna el, s így néhány felelős munkásőr főtiszt más munkakörbe kerülése volt valószínűsíthető. Maga az országos parancsnok tárgyalt a megyei tanácselnökkel a megoldásról, melynek eredményeként a bírság összegének megfelelő értékű csatornázási munkákat végzett a munkásőrség a faluban, hogy úgy mondjam, önként és dalolva. Ilyen „hasznot húzott" a helyi tanács a bázis építéséből.

S ezek után még az ingatlan átvételét is követelik a badacsonyiak a miniszterelnöknek írt levelükben ... Ez azért túlzás, gondolhatta az illetékes kormánybiztos, és a pénzügyminiszter nevében megírta levelét, mely szerint a bázis az egész nép pénzéből épült, ahhoz a helyi tanácsnak semmi köze. A levéllel a miniszter nyilván egyetérthetett, hiszen aláírta, majd a takarékos kormánybiztos a megszűnt Munkásőrség cégjelzéses borítékjában a helyi tanácsnak elküldte.

A tomaji tanácselnök természetesen nem adta fel a küzdelmet, ha a tanács tulajdonjogot, kezelői jogot nem is szerezhet legalább a Club Tomaj hasznosításából részesülhessenek. Ez akár választási program lehet a leendő polgármester-választásokon, s *ha a nagyközség bármit is nyer* – ami esetleg a vízparti telek tulajdonjogának megszerzésével egy kft vagy részvénytársaság keretében könnyen elképzelhető – *ez akár döntő érv is lehet a jelölt mellett.*

A másik példa a megyei tanács vörösberényi továbbképzési és üdülőháza, a volt jezsuita kolostor. A leromlott állagú épületet a megyei tanács vb. a nyolcvanas évek közepén újíttatta fel, a megye tanácsainak pénzmaradványából. Ellenzéki körökből elhangzott már olyan indítvány a balatonalmádi tanácsülésen, hogy a megye adja át a kezelői jogot a városi tanácsnak. Hasonló ötlet felvetődött a megyei tanácsnak – többek között a berényi üdülőt is kiszolgáló – almádi-budatavai strandjával kapcsolatban, melynek igencsak megnőtt a területe, hiszen az ott lévő üdülőt az 1985. évi földrengést követően el kellett bontani, s az üdülőt előbb engedély, majd pénz, de igazából politikai bátorság híján nem sikerült újjáépíteni. Lakossági fórumot hívtak össze, ahol az illetékes megyei tisztségviselő, aki egyben Balatonalmádi megyei tanácstagja, azzal tudta „kivédeni" a követelést, hogy azt az új önkormányzati törvénynek kell rendeznie. (Azt csak mellékesen jegyzem meg, hogy a tanácsi strand, mint minden balatoni strand, veszteséges, értéket a szabad közművesített terület jelent.)

it szólnak a megyei tulajdon széthordásához azok az önkormányzatok, melyek területén nincs megyei intézmény? Hiszen nem csupán néhány üdülő- és irodaépületről van szó, hanem például az ugyancsak a megyei tanács pénzéből kibővített megyei kórházról, a megyei művelődési központról, úttörőházról, levéltárról, szociális otthonokról, melyek mind az utóbbi évtizedekben épültek, illetve lettek felújítva és bővítve. Vagy például itt van a nagy nyereséggel dolgozó megyei víz- és csatornamű vállalat, melynek egyes létesítményeit sok esetben jelentős helyi tanácsi és lakossági erőforrásból társulati formában építettek ki, hogy azután üzemeltetésre e vállalatnak ingyenesen adják át. S sorolhatnám mindazokat a körzeti feladatokat ellátó intézményeket, melyeket nem a helyi tanács pénzéből hoztak létre (városi kórházak, rendelőintézetek, középfokú oktatási épületek stb.). Mit szólnak annak a kisközségeknek a lakói, ahol lehet, hogy csak egy kis óvoda, vagy művelődési ház (klubkönyvtár) épült 1950 óta, az is nagyrészt társadalmi munkában? A megyei vagyonon történő nagy osztozkodásnál mi jutna a kisközségek nagy többségének? A minisztériumok mai – a munkaközi anyagokban megfogalmazott – elképzelése szerint gyakorlatilag semmi, hiszen még a megyei könyvtárat, megyei művelődési házat és színházat is a megyeszékhely városnak kívánják átadni – működtesse, ha van rá pénze.

IV. A megye és a helyi önkormányzatok

A bemutatott példákból is látható, hogy az önkormányzatok vagyoni helyzetének rendezése nem könnyű feladat. Hasonló lehet, mint egy elhúzódó válóper esetén a vagyonosztozkodás. De mi a válóok? Megcsalta talán a megye a helyi önkormányzatokat? Rosszabb a helyzet – bigámista volt. Egyformán hitvesének tekintette az államigazgatás és a megye területén lévő községek és városok összessége. Így aztán *a központ szemében a megye a helyi érdekeket, a helyi tanácsok szemében pedig a központi akaratot képviselte.* Valójában azonban a megyei önkormányzat az államigazgatás kényszerű szeretője volt, s ezért mint erkölcstelen életet élő perszónát meg akarják kövezni a helyi önkormányzat egyes erkölcscsősz hívei, ezzel is feledtetve, hogy bizony helyi szinten sem volt igazán feddhetetlen az önkormányzat erkölcsi élete. A központi államigazgatás pedig mint megunt szeretőt dobja el a megyei önkormányzatot. Nekik olyan kell, ami csakis az övék, a megyei hivatal.

Természetesen az érzelmek épp úgy, mint az érdekházasságoknál, itt sem elsődlegesek. Igazából *a megye csak egy figura a nagy politikai sakkjátszmában.* Az, hogy legyen vagy ne legyen jó ürügy a vidék megosztására. Az viszont, hogy az önkormányzatokat a megye erősíti, vagy éppen gyengíti – ez a hatalmi játszma egyik kérdése. Véleményem szerint *olyan megyei önkormányzatra van szükség, mely a helyi önkormányzatok pozícióját erősíti,* ezért nem helyezhető azok fölé, viszont szoros szövetségben kell legyen velük. Amennyiben azonban csak hivatalnok megye, tehát tisztán államigazgatási típusú megyei irányítás marad fenn, az egyértelműen a központ hatalmát erősíti az önkormányzatokkal szemben. Megyei önkormányzat hiányában a megyei önkormányzat tulajdonát is könnyen kisajátíthatja a központi államigazgatás. Sok-sok épület kerülhet ki az önkormányzatok kezéből, hogy aztán később talán nem is önkormányzati, hanem más, a minisztérium által elhatározott célra hasznosítsák, esetleg mint fölösleges állóeszközt, potom áron elkótyavetyéljék.

Lehet, hogy túlzott ez a bizalmatlanság az államigazgatással szemben, de hogy évszázados tapasztalat van mögötte, az vitathatatlan. *Közigazgatási szervezetre.* – főleg a helyi viszonyoktól legjobban elidegenedett központi igazgatásra – *nem szabad gazdálkodási kérdéseket bízni.* Ezt mutatja az elmúlt évtizedek gazdaságirányításának csődje. A közigazgatás bürokratikus útvesztőiben a döntések iszonyú módon lelassulnak, a felelősség viszont elmosódik.

Hivatali szervezetre az önkormányzatok szintjén sem szabad gazdálkodási, s főleg befektetési, vagyonkezelési feladatokat bízni. A feladatokat nem szabad összekeverni. A hivatal az hivatal, nem pedig gazdasági szolgáltató szervezet. Egy hatósági, ellenőrzési és nyilvátartási, valamint elemzési munkát végző hivatal nem végezhet tőzsdei műveleteket. *A vagyonkezelést bankokra, menedzseirodákra, befektetési szervezetekre kell bízni,* melyek a haszonból jutalékot kapnak. A hivatalban erkölcsileg teljesen kikezdhetetlen, a törvényeket szigorúan betartó, a hivatali munka tisztaságában érdekelt, a korrupció ellen küzdő szakemberekre van szükség, akikre nem vethet árnyékot egy-egy kockázatos gazdasági művelet sikere vagy kudarca. Külön kell választani a gazdálkodó és az azt törvényességi, vagy akár tulajdonosi szempontból felügyelő szervezeteket. Viszont a tulajdonost illető *végső kérdésekben* – elidegenítés, vásárlás, kezelésbe adás – *az önkormányzati testület döntsön.* □

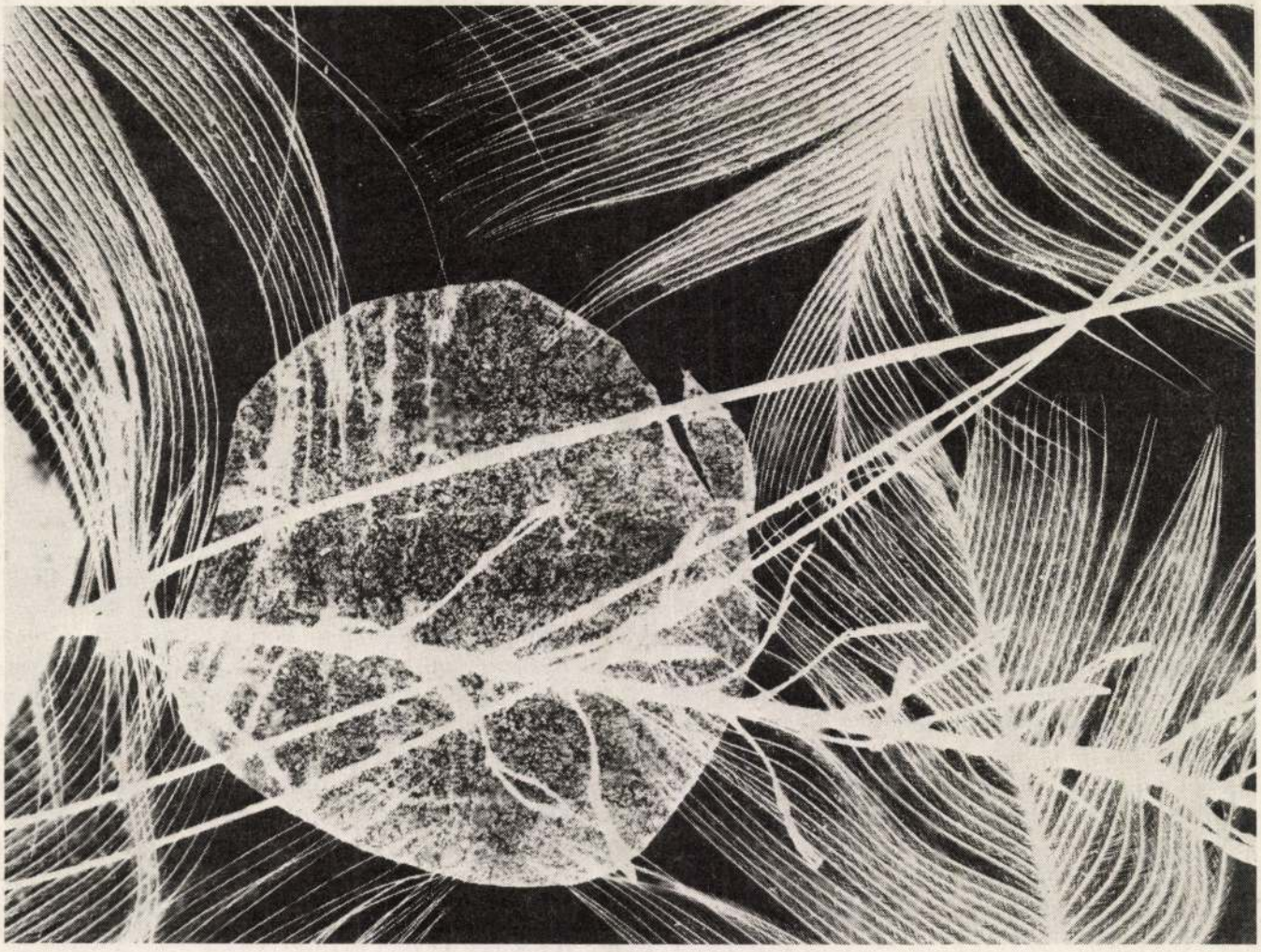

Gyarmathy Tihamér alkotása. Fotó: Rosta József

Horváth László

Fiume autonómiája és közigazgatása

„Urbs haec commercialis Fluminensis Sancti Viti cum districtu suo, tamquam separatum sacrae regni Hungariae Coronae adnexum corpus."

(Mária Terézia 1779. április 23-i adománylevéléből)

Magyar Fiume autonóm közigazgatása – most a városi és falusi önkormányzat megteremtése előtt – máig ható tanulságokkal szolgál. Fiume – kisebb megszakításokkal – másfél évszázadig Magyarországhoz tartozott. A város nagyrészt olasz lakossága ragaszkodott Magyarországhoz. Jól tudta, hogy a város autonóm jogait, olasz nyelvét, közigazgatását és kultúráját csak addig őrizheti meg, amíg Magyarországhoz tartozik. A város felvirágoztatása, a kikötő és a vasút kiépítése, a kereskedelem és az ipar nagyarányú fejlesztése csak Magyarországtól várható. Fiumét Mária Terézia 1776. aug. 9-én és 1779. április 23-án kelt decretuma csatolta Magyarországhoz, majd az 1807. IV. tc. szentesítette.

1848-ig a magyar tengermellékhez tartozott Buccari, Portoré, Czirkvenicza és Novi. Zeng, régi magyar szabad királyi város ekkor még határőrvidék részét képezte. A fiumeiek 1848-ban örömmel fogadták a márciusi eseményeket. Megszervezték a nemzetőrséget, az 1848. aug. 31-i horvát megszállás ellen a városi képviselőtestület a királynál tiltakozott. 1867-ben a kiegyezés hírére Fiumében, a tengerparti városokban, sőt Veglia szigetén is kitűzték a magyar zászlót, ünnepélyesen fogadták Cseh Ede királyi biztost.

1779-től Fiume közigazgatásának élén a fiumei kormányzó állt, akinek hatásköre a magyar tengermellékre is kiterjedt. A város közigazgatásilag a magyar Helytartótanácshoz tartozott. A városi autonóm közigazgatás élén az elnök állt (rappresentanti cesarei). A közigazgatást a városi képviselőtestület (rappresentanza) irányította. Tagjai patrícius tanácsosok és tiszteletbeli tanácsosok voltak. Üléseit 50 tagú nagytanácsban és 25 tagú kistanácsban tartotta. Tagjai választással kerültek a testületbe. A képviselő testület tanácsosai közé 1790-től sok magyart beválasztottak, akik ezzel patrícius tanácsosi rangot nyertek. 1823-tól már 18 magyar tagja volt a képviselői testületnek. A közigazgatás nyelve az olasz volt, a fiumei kormányzóval is olaszul leveleztek. Az 1847/48. évi utolsó rendi országgyűlés példamutató gondossággal szerkesztette meg és fogadta el Fiume és Buccari szabad kereskedelmi kerületekre vonatkozó törvényjavaslatot. Ezt az uralkodó 1848. XXVII. tc.-ben szentesítette. „Fiume és Buccari két külön törvényhatóságot képeznek, beldolgaikra nézve statútumokat alkothatnak."

1867. április 6-án az uralkodó kinevezte Cseh Edét Fiume városa és kerülete, továbbá Fiume vármegye királyi biztosává. A magyar kormány 1870. július 21-én elfogadta a város közigazgatási viszonyait szabályzó fiumei provizóriumot, az uralkodó ezt július 29-én jóváhagyta.

A közigazgatás élén a fiumei és a magyar–horvát tengerparti kormányzó állt, aki egyben a tengerészeti hatóság elnöke is volt. A kormányzó a magyar kormány felügyelete alatt működött. Vezette a képviselőtestületi és országgyűlési választásokat, elnökölhetett a képviselőtestület ülésein. A városi képviselőtestület kidolgozta a Fiume autonóm közigazgatását szabályozó statútumot, ennek jóváhagyása a kormány feladata volt. A képviselőtestület bármilyen rendelkezést hozhatott, amely a magyar törvényekkel nem ellentétes. A városi közigazgatás, a bíróságok, a városi iskolák tanítási nyelve az olasz volt. A közbiztonsági és közrendészeti feladatokat a városi képviselőtestület irányítása mellett a tanács gyakorolta. Egyetlen karhatalom a városi rendőrség, ennek hivatalos nyelve az olasz.

A fiumei törvényszék fellebbezési fóruma a budapesti ítélőtábla és a Magyar Királyi Kúria volt.

A kormányzóság létszáma minimális: 1 tanácsos, 2 titkár, 1 fogalmazó, 3 tagú irodai személyzet és 2 hivatalszolga. Ez a létszám 1918-ig alig emelkedett. A képviselőtestület 1872-ben megalkotta a város autonómiáját, önigazgatási hatáskörét szabályozó statútumot, amelyet a kormány felhatalmazása alapján a belügyminiszter 1589/eln/1872. sz. alatt jóváhagyott.

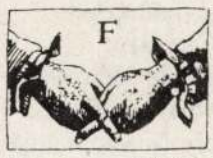

Fiume szabad királyi város a városból és a kikötőből, továbbá Plasse, Cosala és Drenova álközségekből állt. Ez utóbbiaknak külön elöljáróságuk volt, élén a bíróval. A képviselőtestület 56 tagú, ötvenet a város, kettőt-kettőt az alközségek választottak. A megbízatás 6 évre szólt. A képviselőtestület megválasztotta a polgármestert (podesta) és 2 helyettesét, ugyancsak 6 évre, ők újraválaszthatók voltak. A közigazgatás végrehajtó testületet a tanács (magistrato civico), a polgármester irányítása alatt működött. Tagjait élethossziglan választották, és 6 szakosztályban tevékenykedtek. Ezek szakigazgatási szervek. A választás szakképesítéshez kötött.

A statútum a városnak széles körű autonóm jogokat és önkormányzatot biztosított. A képviselőtestület az autonóm közigazgatást gyakorolta, >

szabályrendeleteket alkothatott. A város iratai, levelezése, felterjesztései kizárólag olasz nyelvűek. A magyar törvények és kormányrendeletek olasz fordításait a kormányzó megküldte a városi hatóságoknak. A kormányzó csak törvénnyel, kormányrendelettel vagy statútummal ellentétes határozatot függeszthetett fel. A város érdekeit sértő határozat esetén csak újratárgyalást kérhetett.

A kormányzónak nem volt hatásköre a városi tisztviselők, a rendőrség tisztjei, a városi iskolák tanárai és tanítói jelölésénél, megválasztásánál, kinevezésénél. Fegyelmi eljárást nem rendelhetett el, ezt csak a képviselőtestülettől kérhette. A képviselőtestületnek joga volt a kormánnyal levelezni, a parlamenthez közvetlen beadványt intézni. A képviselőtestületet a kormány feloszlathatta, de 4 héten belül új választást tartottak. Megválasztható volt, aki országgyűlési választójoggal rendelkezett, 24 éves elmúlt és fiumei illetőségű. A képviselőtestület jegyzőkönyveit, határozatait a kormányzónak is megküldte. A képviselőtestület a kormányzó határozata ellen a minisztériumhoz fellebbezhetett.

A tanács 6 szakosztálya:

1. A belső tanács (magistrato interno) a közigazgatás ellátására.

2. Rendőri osztály. Vezetője tanácsos, segítői a rendőrfőfelügyelő és rendőrtisztek.

3. Építészeti osztály, vezetője és igazgató-főmérnök.

4. Városi számvevőség és pénztár.

5. Egészségügyi osztály, a főorvos irányítása alatt.

6. Városi adóhivatal.

A tanács a polgármester irányításával hetente ülést tartott. Munkáját a képviselőtestület által választott állandó bizottságok segítették.

Fontosabb bizottságok:

1. Állandó bizottság (delegazione municipale). Hatásköre kiterjedt a hivatalnokok elleni panaszokra, városi ingatlanok adásvételére, pénzügyi műveletekre (részvény, kötvény, vásárlás stb.). Felügyeletet gyakorolt a tisztviselők felett, ellenőrizte a pénz felhasználását.

2. Iskolaszék, a városi iskolák feletti felügyelettel. Minden oktatással összefüggő javaslatot véleményezett és a tanács elé terjesztett.

3. Jótékonysági bizottság.

4. Műszaki és középítészeti bizottság. Javaslatot tett városi építkezésnél, közművek építésére.

5. Közegészségügyi bizottság.

6. Jelölőbizottság, új tisztviselők, tanácsosok stb. kinevezését véleményezte.

7. Jogügyi bizottság.

8. Fegyelmi bizottság.

9. Pénzügyi-gazdasági bizottság.

Fiume 1918-ig tartozott Magyarországhoz. 1918. október 23-án a 79. K. u. K. gyalogezred horvát egységei elfoglalták a várost. A kormányzói palota október 29-ig ellenállt. Ezen a napon Jekelfalussy Lajos az utolsó fiumei magyar kormányzó elhagyta a várost. November 18-án olasz tábornok parancsnoksága alatt Antant-csapatok vonultak be Fiumébe, a délszláv katonaságot távozásra kényszerítették.

A II. világháború végén, 1945. május elején szovjet és jugoszláv csapatok vonultak be Fiuméba. Fiume autonómiája véget ért. A város olasz lakossága, a Triesztre vonatkozó egyezmény után tömegesen hagyta el a várost, ahová ősapáik úgy érkeztek, mint az ígéret földjére.

Turista, ha Rijekába érkezel, menj el Tersattóba. Amikor az ősi Frangepán vár fokáról letekintesz a városra emlékezz arra, hogy az 5000 lakosú halászfalut a magyar kormányzat idején 50 000 lakosú kikötővárossá fejlesztették, felépítették a kikötőt, a hullámgátat, a Fiumét a magyar fővárossal összekötő vasútvonalat, megépítették a tengerpartra vezető Lujza utat. Emlékezz arra, hogy a történelmi Magyarországon nagyfokú nyelvi, kulturális, közigazgatási autonómiát biztosítottak egy nemzetiségnek. □

Források

Orsz. Levéltár - Mária Terézia adománylevelei

A-3936/1776. A. C. Magyar Udvari Kancellária 213–218 l.
A-1540/1779. A. C. Magyar Udvari Kancellária.
1807. IV. tc. - Fiume és Buccari közigazgatása.
K-148 1589/elsz./1872. B. M. - Fiumei statútum.
K-26-M. E.-1870. 1332. Fiumei provizórium.
K-26-M. E. 1870. - 1294. Fiumei provizórium.
K-26-M. E. 1918-6099 és 4905 Kormányzó jelentése Fiume megszállásáról 10.093 és 10.001/elsz./sz. továbbá G. Kobler: Memorie per la storia della Liburnica Citta di Fiume - Fiume 1896.

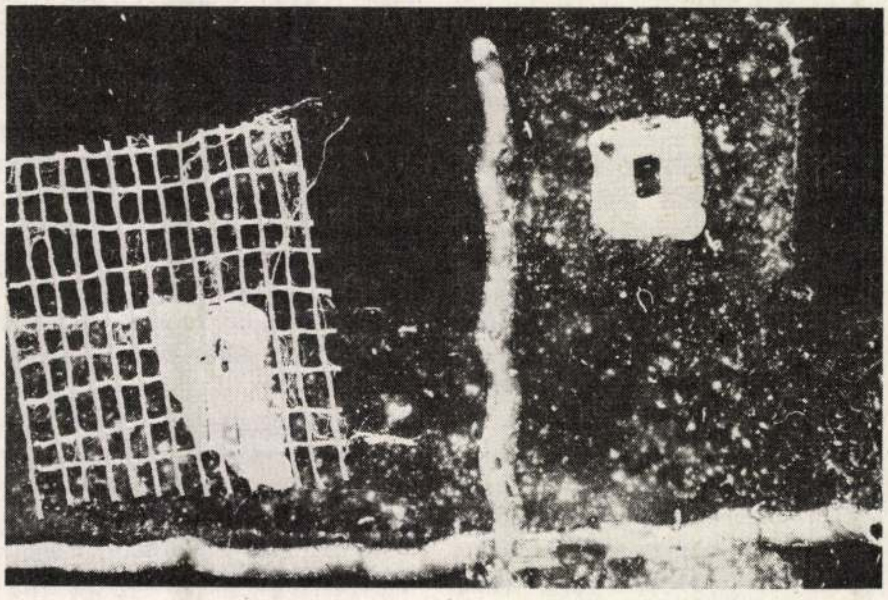

Gyarmathy Tihamér alkotása. Fotó: Rosta József

Lincs in blue

Kék bársony, amerikai film, rendezte: David Lynch. Forgalmazza a Hungarofilm

egint átvertek minket. De most olyan pofátlanul, olyan vesébe mászóan, hogy jókedvemben tudnék falra mászni.

David Lynch, a profi pszichopata (lógus), elkövette a csaknem lehetetlent: olyan mintaszerű thrillert rendezett, aminek egyetlen pillanata sem következetes, egyetlen szála sem folyamatos, egyetlen eseménye sem logikus, egyetlen szereplője sem él; nincs egy szemernyi eszméje és nincs semmilyen jelentése – mégis tökéletesen készen van.

A rendező ebből a sok semmiből (akár egy hamisítványt) készített egy kvázifilmet, amelynek egyes részeit ugyan kizárólag a filmszalag tartja össze, de ami *éppen ezért* hibátlan. Lynch ad abszurdum komolyan veszi a krimi (horror stb.) „logikáját": a logika-nélküliséget, a mindennemű valóságtól *messze idegen* kvázi-valóságot, s *ennek* agresszív előadását.

Karikíroz persze, de nem parodizál. Nem a sztereotípiák túlhangsúlyozása érdekli, s az ebből kihozható haszon: a másokon nevetés múlékony euforiája. Nagyobb, eredetibb gazember ő ennél: ő akar röhögni rajtunk, akiknek – pláne a jelek szerint – tök mindegy, milyen aberrált baromsággal etetik, ha megkapjuk a magunként: a történet s a tanulság látszatát. Lynch ördögien otromba dramaturgiája, dedós kulcsjelenetei, vagányos effektjei, az infantilis határáig elmenő pszichologizálása mind-mind, együtt és külön, a divatos erőszakmozi nézőinek és ideológusainak megalázására szolgál, elszántan és tervszerűen. Lynch nagyon okos és nagyon (de méltán) cinikus. Tudja: a thriller-néző sosem a *filmet* nézi, hanem csak annak jeleneteit; sosem az elvet keresi, csak a hatást; sosem megrendülni készül, mindig csak megborzongani, jólesőn: ez sem velem történt. Ha pedig ezt vártad, jóbarát, hát nesze: a mazochista bárénekesnőt a gusztustalannál is mocskosabbul keféli az asztmás pribék, mert túszul ejtette és egy buzikurva kuplerájában rejtegeti annak gyerekét és férjét, aki egy kábítószerbuliban hunyó volt, és akinek a levágott fülét a gimista megtalálja, miután az apja gutaütést kapott, és a rejtélyes nyomozásba bekapcsolódik a zsaru pubertás lánya is, aki szerelmes lesz a kopójelöltbe, miközben az egész FBI forró nyomon van, ám áruló van a csapatban, aki viszont idejében megmurdel, de a pribék még hamarabb leveri a zsarufiókát, akibe közben belepistult a mazo csaj, mivel jól meg lett dugva egy sikertelen betörés után, ám a végén elkészül a finom ebéd. És ez még mind semmi, elég az hozzá, hogy a keménytökű törőember akut anyakomplexussal bír, amit beverés utáni sírásrívással, valamint egy darabka kék bársony élveteg szagolgatásával kompenzál.

Akár az indiánrezervátum melletti szatócsboltban: van itt minden, ami kábít. A tökbefúrt néző hogy is ne elégülne!? De Lynch még csak nem is rájuk utazik. Az neki kevés, hogy a bénát lehagyja. Az igazi célpont: a kritikus. A bulvár- és szaklapok, az esőcsináló kultúrizék sznob, kékharisnya filmrecenzensei, a megrontottak és megrontók. Rajtuk áll véres bosszút azzal, hogy a legmarhább közhelyekből összehányt sztorit, akár ebnek a gumicsontot, odaveti: zaba van. És hát miért is csalódna? – szívják a szakmabéliek veszettül a csontot, s ha íze nincs, hát belehazudják. Amúgy amerikai módra.

De Lynch még ennél is sokkal pimaszabb gengszter; a filmbe sorra-rendre beépít olyan szemenszedett képi és szövegsablonokat, olyan gyomorrontó hamisságokat, amik tényleg csak a vak szemét nem szúrják ki. („Az élet nagyon bonyolult dolog" – sül el több ízben, de inkább a legnagyobb kedvencemet mondom: a két lábon álló rendőrhullát, akinek belső zsebéből, még mielőtt a holtat hanyattlőnék egy kézimordállyal, a gimis kicseni a győztes stukkert.) Ennyi nyegleség, ennyi direkt gúnyt után Lynchet minimum meg kéne – verni. Dehogy veri, dehogy veri, mint a galambot, úgy eteti! Dehogy vallja be sznobikám, hogy minimum hülyét csináltak belőle! A rendező nagyon is jól ismeri a reklámpénzből élő reklámost ahhoz, hogy tudja: a fél kezét hamarabb beadja egy horrorba, mintsemhogy jót mulasson a maga bőrére. Lynch tudja: manőver jő. A *recepcens* fénylő intellektussal, csillánó szemmel fölismer: ez a modern csak! s élből leválasztja a vérvalóról a viccet, mondván: el vagyok idegenítve, mint egy családi ereklye akut pénzzavarban. Hogy ne legyen oly komor, ami az: az élet, ez a polgáriságában, piknikjeiben, csicsergésében, lám, mennyire fenyegetett.

Lehet, hogy David Lynch nem zseni. De hogy amúgy igazán férfiasan betartott a kitartottaknak, az igaz. Egészségünkre váljék! □ *(m-i)*

A tettenért angyal

Mircea Dinescu: Titanic-valcer, versek
Fordította: Szlatkay Attila
Ikrek-Kráter Kiadó, 1990.

„nem vagyok más mint porosodott lencse
amin az idő átnézett nevetve"
(Lencse)

e ami így „látható", egy emberélet, egy nemzet, egy földrajzi és politikai övezet (nevezetesen Kelet-Európa) bonyolult és öntörvényű fényképezőgépének lencséjén át megörökítve, nemcsak a fényeket, színeket, formákat őrzi meg, hanem a lélek láthatatlan mozdulatait, a test kitapinthatatlan vágyait, az önmagunk elől is eltitkolt gondolatokat, a kimondatlan szavakat, az áthatolhatatlan tereket, de még magát a tettenérhetetlen időt is.

Hová látunk? E térség lakóinak nem ismeretlen „térbe, honnan elinalt az Isten", s ahol a helyről olykor képtelenség eldönteni, hogy mészárszék-e vagy kocsma, ahol „a halálnemek szabadon választhatók", „szüleink mint katonák lenyírtan díszlépésben" menetelnek, ahol a termény „zöld dogma és agancsos frázis".

Őrült generális és bolond király, pap és rendőr, koldus és művész, puccos és részeg cigány, paraszt, könyvelő, meggyűlölt barát és felejthetetlen szerető játssza itt mindhalálig szerepét, „mint amatőr vidéki deszkán/súgóval a mellrácsaiba fojtva", „a bűntett vakító fényében".

Csupa olyan ismerős, akinek kizárólag a „félelemkészlete" tart ki élete végéig és mindig szemet huny a történtek fölött. S bár a szereplők és helyzetek nem idegenek számunkra, a fölismerést mégis megnehezíti az a fajta képalkotás, amely hol a lázadó és lázító indulat, hol pedig a gyilkos irónia elemeiből épít s ahol exponáláskor, egyszerre villan befelé és kifelé a vaku. Olyan „fotográfiák" ezek, amelyeken a tettenért angyal is csak a fotós magányos arcával néz ránk. □

Bassala Richárd

Kitüntetés az építményen

Méltatás helyett köszöntő

Bekövetkezett az elkerülhetetlen: Gyarmathy Tihamér Kossuth-díjas festő lett. Ehhez hetvenöt esztendőt kellett várnia, de mi ez azokhoz képest, akik kivárni sem tudták, s akikre most holtukban ugyancsak aggatják a – remélhetőleg – díjat érdemesítő kitüntetést. Leírom még egyszer: a hetvenöt éves Gyarmathy Tihamér Kossuth-díjas. Gondolom, jólesik neki ez az elismerés, azt viszont tudom, soha egyetlen ecsetvonást, ceruzamozdulatot nem tett azért, hogy megdíjazzák, annál inkább azért, hogy önnön művészi-alkotói világát, világképét (ahogyan ő mondaná) teljesebbre, tökéletesebbre fogalmazza, hűséggel óvott függetlenségét minduntalan kinyilvánítsa.

Nekünk, akik nem osztogatunk díjakat, akiknek azonban sosem volt kétségünk Gyarmathy művészi kvalitásai felől, legkivált ez a kikezdhetetlen függetlenség, az ebből táplálkozó alkotókedv és teremtő kedély imponált a legjobban; és visszaemlékszem rá, vagy húsz esztendeje történt, egy Budapesten vendégeskedő litván képzőművészt hordoztam végig avantgard műtermeken (ilyen hivatalos program akkor nem létezett), amikor pedig elbúcsúztunk, meghatódva (igen, így) köszönte meg, hogy megismertettem Gyarmathy Tihamérral is. A varázslat megérintette, sőt csodálatba ejtette, s ahogy elmondta, ez nem egyszerűen a művészet varázsa volt, hanem az alkotó személyiségé is, akinek szuverenitása besugározta találkozásukat.

Magam a legkülönbözőbb módokon próbáltam ennek a művészetnek a közelébe férkőzni. Legelőször – ennek is már negyed százada – nézőként, egyszerű érdeklődőként, és aztán – mert fölfedeztem, másokat is mélyebben érdekelt a jelenség – kicsit rendszerezőbben, a reflexiókra is támaszkodva, az egyetemes művészet mozgásait is figyelembe véve. Ezenközben rengeteg találkozás, elnyúló beszélgetések a mesterrel, amelyek – bizonyos értelemben – műtörténeti szemináriumoknak bizonyultak. És csak ezek után, csak évek múlva vállalkoztam (vállalkozhattam) arra, hogy írásos formában vagy előadásban foglalkozzam munkásságával. Amikorra világossá vált, egyáltalán a magam számára, mit jelent Gyarmathy művészete. Mit jelent alkotói folyamatában az elemzés és a szintézis, mit a látomás bizarrsága és a festék egzakt volta, hogyan regulázza szisztematikus renddé a természetesen folyó ritmussal a díszítményt. Mert elegánsan ornamentális festészet is ez; amely egyébként egyáltalán nem idegen a klasszikus avantgardtól sem, elegendő talán Delaunnoy, Klee, Kandinszkij nevét ideidéznünk legkorábbról, vagy a Cercle et Carré (és holdudvara) által végiggondolt és újraértelmezett avantgard klasszikát a harmincas évekből. Gyarmathy – úgy tetszik – ebből a hagyományból bontakoztatta ki sajátos formavilágát, amely ugyanakkor mindig átitatódott kimeríthetetlen szürreális képzeletével.

És itt érkeztem el ahhoz a ponthoz, ahol az életmű egyik legjelentősebb (ha nem a legjelentékenyebb) darabjával nem tudtam mit kezdeni: addigi eszközeim (akkorra már kiállítást is rendeztem munkáiból) elégtelennek mutatkoztak. Ez a főmű pedig maga a lakás, pontosabban szólva: a szoba, amely Gyarmathy műtermeként funkcionál. Kurt Schwitters egy életen át építette (a közben többször is megsemmisült) Merzbauját. Gyarmathy „építménye" hasonló megszállottsággal készült/készül, újabb és újabb darabokkal egészül ki és válik egyre önállóbb szerepet élő műalkotássá. Mivel ez a mű kiállíthatatlan, így merült föl bennem a gondolat: filmet csinálni, és ha nem is átadhatóvá, de megközelíthetővé tenni ezt a főművet. Főként abban a megismételhetetlen formájában, hogy létrehozója benne él, benne (és részben rajta) dolgozik.

A föstő – mondaná Gyarmathy Tihamér – világképet fogalmaz. Én így variálom: aurát teremt művészete, önmaga számára. Építménye – úgy tetszik – az esszenciális természetű aura tárgyiasulása, a kifejezés kézzel fogható mítosza. Ez a művészet ritka pillanatai közé sorolható. A modern művészet öntudattal vállalt disszonanciái közt egy jól kiírt konszonancia. Ez ennek az életműnek a vezérelve, ami Gyarmathy hetvenöt éves jelenléte során összeállt. Akik még nem is olyan régen ennek lehetőségétől is szerették volna a festőt megfosztani, most pereputtyukkal, ideológiai hóbelevancukkal egyetemben a történelem szemétdombján. A művész talpon, szája szögletében halvány ironikus mosoly, átveszi a kitüntetést. Majd hazamegy, majd szétnéz az építményen, majd megkeresi a díj helyét, ha méltányosnak találja. Ez a parányi jelvény azonban már semmit nem fog változtatni a hierarchián.

Az építményén sem.

Azon sem, amelyik bennünk, a szívünkben megépült és létezik, s amelyben Gyarmathy Tihamérnak olyan régóta fontos helyet tartunk fönn. Ez valamiféle titkos egyezség; festőnk tudja, mi ugyancsak tudjuk, miért. Ezt talán még ünnep alkalmával sem illendő feszegetnünk, csak tisztelettel ünnepelnünk. □

Fábián László

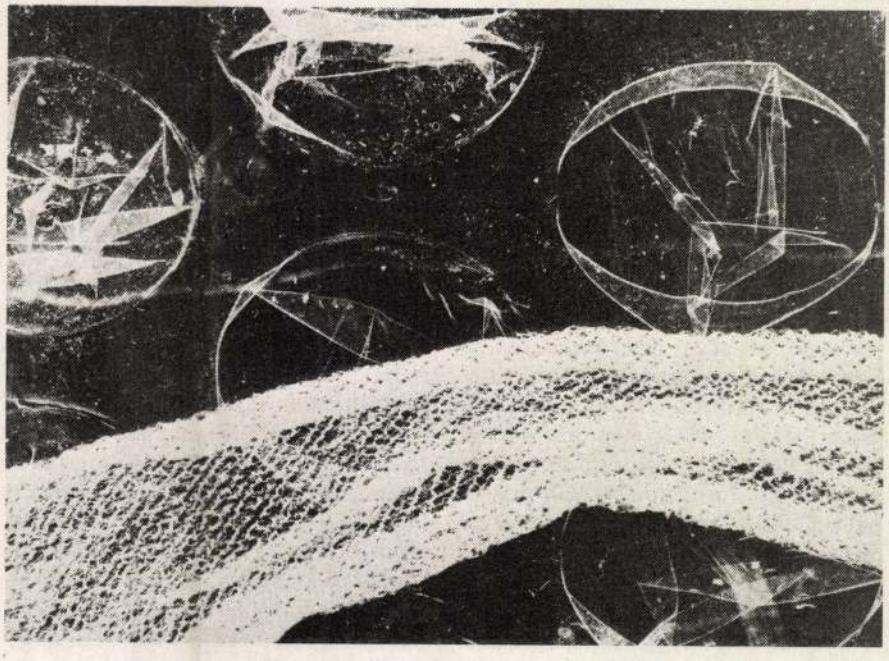

GYARMATHY TIHAMÉR festő

Gyarmathy Tihamér alkotása. Fotó: Rosta József

168 óra III. ev. 3. sz. 1991

Kiröhögték a verebek

A művészet nemes madara

A Bauhaustól a kocsmapultig

Kállai Ernő, századunk egyik legjelentősebb magyar műkritikusa, az avantgárd menedzsere és szakírója a Bauhaus vonzásában indult, míg Hitler meg nem futamította. Itthon 1940 és 1944 között a Pester Lloyd művészeti rovatát vezette. 1946-tól 1948-ig az Iparművészeti Főiskola tanára volt, míg onnan is ki nem ebrudalták. Egyik cikkgyűjteménye *Művészet veszélyes csillagzat alatt* címmel jelent meg. A száz éve született, csakugyan veszélyes csillagzat alatt élt Kállai Ernőre hajdani barátja, pályatársa, Gyarmathy Tihamér festőművész emlékezett. Az idős mestert Rádai Eszter kereste meg.

– 1939-ben, amikor Gyarmathy Tihamér hazatért, Max Bill ajánlólevelét vitte Kállai Ernőhöz. Akkor kezdődött ismeretségük és barátságuk…

– Nem ajánlólevél volt, hanem Max Bill – akinek akkor kis példányszámban megjelent egy albuma – arra kért, hogy ezt személyesen adjam át. Nem akarta, hogy postán esetleg elkallódjék.

Fénykép vagy matematika?

– Max Bill és Kállai Ernő ismeretsége, barátsága, ugye, még a Bauhausból származik…

– A Bauhausból… Elvittem tehát az albumot Kállainak, s így ismerkedtünk meg. Ő aztán összeismertetett Kassákkal, Vajda Lajossal, mindenkivel, aki jelentett valamit.

– Kállai akkor nemrég – úgy tudom, 1933-ban – tért haza Németországból, amikor ott már teljesen lehetetlenné vált a működése…

– Baja lett a Bauhausnak, mert az baloldali intézménynek számított. Amikor hazajött, itt alantasabb munkát végzett. A Pester Lloydnak dolgozott, s ez megalázó dolog volt Kállai számára.

– De ez akkori munkásságának csak egyik részét alkotta. Művészetpolitikai, művészetszervezői munkát is végzett: csoportba gyűjtötte az akkori fiatalokat.

– Azokat hívta maga köré, akik az övéhez hasonló világszemléletet vallottak, s hajlandók voltak ez irányban fejleszteni szellemüket.

– Tehát ott volt Gyarmathy Tihamér, Lossonczy Tamás, Jakovits József, Vajda Lajos…

– Ott tisztázódott, hogy ami a fölszínen három dimenzióban megjelenik és fotogenikus, az a továbbiakban nem lesz a föstészet problémája, mert ez a fényképészeté. Ez mentesített bennünket attól, hogy a menyasszonyt – mivel nem lehet másképp –, ha az arcképit elküldi, azt köll lefesteni. Sokat beszélgettünk akkor erről, és végül ez alapozta meg művészeti alapállásomat. Lényege a dolognak, hogy odáig jut el a gondolkodás, mint az elméleti matematika. Egy Bolyai és egy Einstein – ha folyton csak fotografálta volna a természetet – sosem jött volna rá a relativitásra, a végtelen tendenciájú terekre, a párhuzamosok találkozási lehetőségeire és metszeteire. Minden attól függ, milyen szemszögből nézek valamit.

– Akik képesek és hajlandók voltak ilyen összefüggésekben gondolkozni és dolgozni, azokat kiválasztotta Kállai Ernő, vagy ők csatlakoztak hozzá?

– A Párizsi Áruház mellett volt egy kis cukrászda. Párizsinak hítták azt is. Oda beültünk a hét bizonyos napjaiban, és ottan feketézgettünk, beszélgettünk.

– Kikkel találkoztak, beszélgettek ott?

– Kállai Ernő és én – talán mi ketten kezdtük el. Pár hónap múlva már annyian voltunk, hogy el köllött menni valami más helyre, mert a presszóban nem fértünk el. Akik oda jöttek, tudták, hogy ott nem pénzről van szó, hanem művészetről.

Gyarmathy Tihamér: „Szemléletemet, alapállásomat neki köszönhetem"

A festészet „imbisze"

– A háború éveiben nemigen tudtak megjelenni ezek a festők. 1945-ben, gondolom, úgy látszott, hogy majd nagyobb lesz itt a szabadság, és sokkal több lehetőség kínálkozik mind Kállai, mind a csoport számára…

– Bárki jött is közénk, mindannyian baloldaliak voltunk…

– A Galéria a négy világtájhoz elnevezésű társulás hogyan jött létre?

– Kényszerből. Az Európai Iskolából ki kellett válnunk, mert ők azt mondták: ne frakciózzunk. Mert mi mást csináltunk. Az Európai Iskola olyan imbisz, hidegtál volt, amelyen a naturalizmustól az absztrakcióig helyet kapott minden. Mi viszont másféle jó falat voltunk… Ki is léptünk onnan.

– Kállaival együtt léptek ki, vagy ő maradt?

– Mind, az egész, mind kiléptünk. Akkor a Misztótfalusi kiadó vett be bennünket. Annak a könyvesboltjában, a Semmelweis utcában, a vagy tizenkét méter magas helyiség fölső részében csináltattunk magunknak galériát…

– Azt gondoltam, hogy a Galéria a négy világtájhoz nem konkrét kiállítóterem volt, hanem egy intézmény, iskola, mozgalom…

– Mozgalom volt, de egy konkrét helyen működött.

– Kik voltak a tagjai ennek a csoportosulásnak?

– Vajda Lajos volt benne – bevettük posztumusz, mert akkor már nem élt –, aztán Jakovits József, Martinszky János, Lossonczy Tamás, Martyn Ferenc, Marosán László, Fekete Béla, jómagam… 1947-ben alakult ez, azután jött létre az első, majd a második nonfiguratív kiállítás.

– Ezeket is a Kállai Ernő szervezte?

– Igen. A másodikba bevettük Vajda Júliát és Barta Lajost is. Jelentéktelen kis kiállítóhelyiség volt, de igen látogatott. Aztán, amikor az Európai Iskolát is megszüntették, ahogyan mondani szokás, „adminisztratív úton" ezt is becsukták…

– Akkor Kállai Ernőt is kirúgták a főiskoláról?

– Igen, és a mi nevünket sem volt szabad leírni.

– Azokban az években, amikor Kállai Ernő fordításból élt, továbbra is találkoztak?

– Akkor is rendszeresen találkoztunk, de már mind kevésbé beszélgettünk képzőművészetről. Ő, sajnos, bizonyos fokig alkoholista lett, és rengeteg kávét is ivott, végül ebbe pusztult bele. Kocsmákban találkoztunk, azokban poharazva szidtuk az egészet. A végén pedig daloltunk, de akkor őt már úgy köllött hazavezetni… A fiam valamikor madarakkal foglalkozott. Volt neki egy karvalya, annak kitettünk az erkélyre egy partvisnyelet, azon kikötve üldögélt. Amikor ezt a verebek észrevették, százával jöttek, hogy kiröhögjék. Végül a karvalyt megütötte a guta. Hát valahogy így járt Kállai Ernő is. Olyan volt, mint egy nemes madár. Szemléletemet, alapállásomat neki köszönhetem. Mindig emlékezem rá. Sírkövet csináltattam neki, nem hagytam jeltelenné múlni.

GYARMATHY Tihamér

gondolnék. A kép nem úgy keletkezik, hogy egy bizonyos konkrét élményből leredukálva létrejön egy jel, hanem úgy, hogy egy egyenes mondanivaló színekké fogalmazódik, és a színek fogalmazásának alátámasztásaként szerepel egy bizonyos jelösszesség, ami aztán együttesében asszociatív tényezőként hat, de csak fölsejlően, nem olyan konkrétan, hogy aztán ne lehessen többet tőle szabadulni és csak azt lássa mindig élesen a néző.

– *Valószínűleg nem is az asszociatív réteg feltárására gondoltál, amikor az előbb művészeted egyik legfőbb funkciójaként említetted, hogy a tudomány számára még ismeretlen területeket hódít meg.*

– Természetesen nem. Mert a tudományok a specializálódás tendenciájának engednek. Nem látják bennük egészbe a dolgokat, új problémákat is csak az egyes eredmények hoznak magukkal. A művészet érzékenységére hárul a feladat, hogy összeérzően az összességből teremtsen korjelöléseket. Az összesség érzésének megvilágítására elég arra gondolni, hogy például Mozartot ma, az autók és a repülőgépek behatoló zaja közt hogyan hallgatjuk: más értelmű Mozart ez, mint amilyen a saját korában volt. S mivel a zörejek közt Mozartot is másképpen értelmezem, létjogosultsága támad számomra a konkrét zenének is, mert zörejeivel azt az összefüggést reprezentálja, amiben a dolgokat hallom.

GYARMATHY TIHAMÉR

A kimeríthetetlen összefüggések romantikája

(GYARMATHY TIHAMÉR FESTŐMŰVÉSZ, 1964.)

Rozgonyi 1988

– Képeid felületét teljesen kitöltik az egyenértékű elemek. Mintha egy sakktáblát látnék, de nemcsak a sakkfigurák egy bizonyos pillanatnyi állásával, hanem egy teljes játszma összes helyzetével, melyek ezúttal úgy vetülnek egymásra, ahogyan az igazi sakkjátékban csak soron követhetik egymást. A sakktáblán 1x64 kockát látok magam előtt, itt pedig, hogy a hasonlatnál maradjak, annyiszor hatvannégyet, ahány helyzete lehet a figuráknak egyetlen játszmán belül. Egyedieknek is érzem képeidet olyan értelemben, hogy nem mosódnak egybe a sakkjáték analógiájára valami festői metodikává vagy olyan szisztémává, amelyikben mezők, és a mezők között bizonyos játékszabályok szerint lépéslehetőségek vannak. Még nem tudom azonban felmérni, hogy az egyes képek között a különbségek milyenfajta elmélyedés vagy festői kutatás irányában rendeződnek el, műveid kronológiájába milyen értelmet visznek bele. Főbenyomásom tehát az, hogy egy-egy képed többféle lépegetés, illetve egyszerre többféle átélés lehetőségét rejti magában. Ez a nézői benyomásom talán lehetővé teszi, hogy beszélgetésünk során elgondolásainkat közös nevezőre hozzuk.

Kétségtelenül arra törekszel, hogy időben elkülönülő, vagyis egymást követő nekirugaszkodásokra ösztönözd a néző szemléletét, s hogy ilyen módon a képszemléletbe mindig beleavatkozó időtényezőt aktívabban vond bele a képalkotásba, mint általában szokásos. Ha van itt probléma, az inkább a néző számára probléma. Képeidet vagy monotonnak érzi – hogyha nem látja meg variálásuk lehetőségét –, vagy pedig belemegy a variációs szemlélet játékába, de nem érzi át, hogy a szemléletnek ez a módja képzőművészeti igény lehet.

Ez a benyomásom a következő kérdéseket rejti magában: valóban egy ilyenfajta több variációs kombináció-e számodra is a kép, amit festesz? A nézőt – megítélésed szerint – valóban a monotónia és a variációs szemlélet alternatívája elé állítja-e? S a kérdést a legátfogóbban fogalmazva: a képszemléletnek ez az átalakítása, ha egyáltalán erről kell beszélnünk a te esetedben, milyen törekvésből fakad?

– Ez a törekvésem onnan származik, hogy inaktuálisnak, unalmasnak érzem az egy pontból megvilágított, kvázi szobrászilag kialakított teret, a térnek egy olyan egyszerű megoldását, amelynek a ritmusa: 1-2, 1-2, fény-árnyék, fény-árnyék. Mondanivalómat igyekszem olyan feszültséggel kialakítani mind formai, mind színi vonatkozásban, hogy a színek, egymásra hatásuk ellenére is, függetlenüljenek egymástól any-

nyira, hogy a látás általuk irányított menetében térélmény alakuljon ki. Az így kialakított tér érdekessége, hogy nem mindegy, a szemlélet a kép melyik pontjához viszonyul kiindulásakor, mert különböző pontokból elindulva különböző térérzet keletkezik. A variáció úgy alakul ki, hogy a kép szemléletekor óhatatlanul valamelyik kiemelkedő pontból indulunk el, így a szemlélet számára egy bizonyos rend adódik, amelyet végigkövet, de a következő rápillantásnál ezt a fix pontot már elveszítettük, mert gondolataink társulnak a képpel való azonosulásban, vagyis már egy új térérzésem keletkezett. Ilyenformán kialakul a térrel való végtelen játék lehetősége, valóban hasonlóan a sakkjátékhoz. A kép időbeli változékonysággal rendelkezik, mélység és magasság viszonylatában úgy variálja a térérzetet, hogy e réven bizonyos fokig azonosul a kor problémáival, a gyors változékonyság korszerű élményével. A tablón a formavonatkozások asszociatívan egy szerves élményre utalnak, színvonatkozásaik azonban lepergetnek előttünk egy teljes sorozat térérzet-variánst, ami megunhatatlan.

– Ez a varietás, amire képeid kétségtelenül rávezethetik a nézőt, mivel a színek a kép ismételt körbejárására késztetik, szerintem csak szimbolizálhatja a tér végtelenségét, de azt nem merítheti ki, semmiképp sem annyira, hogy a végtelen tér konkretizálásának tarthatnám.

– A néző mindenesetre nem érzi a tér kétdimenziós vetületének egysíkúságát, ami formabelileg a képeimen jelentkezik, hanem a színek hatására a formafelületek variábilis téri lehetőségeit érzi, ami izgalmat teremt; olyan izgalmat, melyet kortüneményként élhet át, föltéve, hogy nem emelek ki túlzottan egyes elemeket, mert éppen a monotóniában van egy olyan ritmusrejtelem, amit talán az összefüggések romantikájának vagy az organizmusok romantikájának nevezhetek. Képeim igyekezetem és hitem szerint, főleg egymás után szemlélve őket, ezzel hatnak a szemlélőre.

– Az eddigieket összegezve: képeid monotóniára törekvése és szemléletbeli gazdag variálódásuk lehetősége szorosan összefügg. A monotóniában látod feltételét annak, hogy a szemlélet ne elégüljön ki a rápillantás adta egy-egy variánssal, hanem a kombinációk megalkotásának folyamatát újra meg újra megismételhesse és ne ütközzék olyan hangsúlyozott képelemekbe, amelyek a megunhatatlan változatosságot egyértelműségükkel valahol megszüntetnék.

– Evvel nem csak egy-egy blickre elfogadható vagy elvethető jelenséget hozok létre, hanem egy jelenségsorozatot, ami hosszabb ideig élvezhető s a beleélést többféleképp biztosítja.

– Ha jól értettelek, te a szemlélet újra-újra megismétlődő nekirugaszkodásait abban látod biztosítva, hogy a szemlélő egyszerűen nem talál vissza arra a pontra, amelyikről előzőleg elindult s ezért az új rápillantással új támpontot keres.

– A szemlélet nem talál vissza, mert nem ismeri azt a támpontot, amelyikről én magam kiindulok, amikor viszonyított értékkel dolgozom. Erről *én* tudok, illetve effelé *én* törekszem, a néző erről csak akkor tudna, ha elmesélném neki színelméletem térbeli vonatkozásait.

De hogy világosabb legyen a dolog, elmondanám, mit értek én itt viszonyításon. Tegyük föl, hogy egy tablón a négy alapszín szerepel és négy forma. A formákat szimbolizáljuk most így: 1, 2, 3, 4. Ha az 1-2-3-4 vonatkozásban kezdem el őket viszonyítani, mindig azonos mélység-magasság érzetet kapok a látás révén. De ha 4-1-2-3 vonatkozásban viszonyítom őket, más térérzet keletkezik, s így jön létre a tér időbeli

változékonysága. Természetesen képeimen sokkal több forma szerepel, sokkal több viszonyítás jön létre, s így ezekre a variánsokra kvázi végtelen lehetőség nyílik.

– Azt hiszem, értelek, de kontrolláljuk ezt. Másvalakinek ezt úgy magyaráznám, mintha tánclépésekről volna szó. Mintha valaki tánclépésben menne végig az utcai kövezeten: ha megjelölnénk a köveket, amiket különböző tánclépésekben érint a láb, a jelölésre használt színek is különböző ritmusösszefüggéseket teremtenének, akárcsak a te képeiden. A képeiden ezenfelül a színek nemcsak jelölik, hanem elsősorban mozgósítják ezeket a ritmusokat.

– Az első, amit közvetíteni akarok, az a színi összefüggésekben rejlő mondanivalóm. Ezt formai összefüggésekkel alátámasztva hozom létre a tablót. Azon szerepelhetnek ezek a „táncritmusok", melyek monotóniájuk ellenére olyan izgalmat tudnak kiváltani, hogy asszociációkkal kapcsolódva egy-egy élményterületre vihetik a nézőt.

– Maradjunk egy percre a tánc vagy a zene analógiájánál. Nálad nem arról van szó, hogy különböző ritmikai képletek egymást kereszteznék, más szóval képeid nem poliritmikusak, noha több szólamúak. Mintha egy fugában több szólamban eltolódna a belépése az azonos ritmusképletű témáknak, s a témák eltérése főleg csak abban állna, hogy egy-egy téma minden szólamban más-más hanggal, a képlet más-más tagján indulna el. Tehát a monotóniát a ritmika és a tematika is biztosítja, nemcsak bizonyos formajegyek ismétlődése.

– Minden képem egyenesen célratörő és magában véve homogén. De a célratörés módja képenként eltérő. Azzal, hogy így egymásután különböző ritmikákat, különböző tereket és összefüggéseket hozok létre, fönntartom magamnak a lehetőséget, hogy a legkülönbözőbb korszerű problémákhoz szólhassak hozzá. Egyes képeim összefüggéseinek azonosulása velem valahol a háttérben történik, mégpedig ott, azon a területen, ahol a művészet szellemi ütőereje kifejti magát. Nem azáltal azonosulok a képeimmel, hogy képeim során át azonos ritmikákat alkalmazok, hanem úgy, hogy különböző ritmikáim egy szellemi háttérrel azonosulnak. A cél éppen abban a hatásban van, amit több képem együttes szemlélete válthat ki.

– De talán még nem merítettük ki azokat a problémákat, amik egyes képeid szemléletekor fölmerültek. Egyes képeid a képeket összefogó szellemi háttér átélése előtt is korszerű szemléletre késztetik a nézőt azáltal, hogy egy-egy forma-szín összefüggést többféleképp kell bennük átélnie, ezáltal lényegében saját magát variálnia s magát minden változatban kivetítenie egy erre a célra elegendően gazdag matériára. Vajon nem ebben érzed-e magad is elsősorban a magad korszerűségét s a lehetőséget arra, hogy a néző szemléletét alakítsd?

– Egy-egy kép szemlélése közben pontosan itt van adva a szemlélődő számára a humánum érzésének a lehetősége: hogy ő magát tudja variálni a képen belül. Vagyis a néző a maga élményvilágának, indíttatása erejének és megindulása stádiumának megfelelően építi be magát a képbe, képzeli el magának azt a világot, amit lát.

– Te nyilván igényt is tartasz arra, hogy a néző, a kép megfestésére ösztönző saját asszociációs köreidtől függetlenül, eljusson egy olyan asszociációs rendig, amelyik a sajátja. Nem törekszel arra, hogy egy téged ösztönző tematikus asszociációt lásson bele a képeidbe – noha ilyesmi téged támogat a kép megalkotásában –, hanem bele akarod őt lökni a saját világába.

– Belelököm a nézőt a saját világába, de a kezdeti sebességet én adom meg neki. Vagyis olyan összefüggéseket teremtek a kép formavilágával, hogy azokkal az asszociatív indítékot megadhatom neki. Nem engedem őt szabadjára. Azon a területen, amelyről föltételezem, hogy az ő ismereteivel és nem ismert képzeteivel társul, olyan képzetek felé irányítom, amelyeket eddig nem tudott magának megfogalmazni.

– Mindez föltételezi, hogy a festés alapjául szolgáló festői rend, a képet szervező konstrukció egyúttal kozmikus rend is, amelyben ember és ember találkozhatik a társadalmi tudatban még meg nem világosodott tartalmak révén. A te szemedben összefügg-e a konstruktivizmus ilyenfajta elgondolással?

– A konstruktivizmus, az én értelmezésemben, azonosulás azzal a renddel, amit itt a középvilágban, az ember számára fogható világban észlelünk. A konstruktivitás tulajdonképpen a horizontális és a vertikális találkozása, a nehézkedési erő és a szemhatár találkozása átvittebb értelemben: a konstruktív rendben az igyekvésnek megfelelő irányban minél magasabb pontra jutunk, annál jobban tárul előttünk a horizont, a belátás. Ha ez a két dolog szerepel a képen, akkor már a miénk a terület, akkor már nem mondok vele semmi idegent, hanem minden képzelet határába beleférőt mondok, ami azonosul egy olyan világgal, amelyben létezünk. Ebből a világból való kitekintéshez viszonyítok minden képzetet és képzeletet, akár kozmikus, akár mikro-vonatkozásban. Engem speciálisan azok a területek érdekelnek, amik a terra incognitát képviselik, nem beláthatóak a tudomány számára ma sem. Ezeknek a területeknek az összefüggései és az összefüggések bonyodalmai jelölői tudnak számomra lenni a képnek a korkép vonatkozásában is.

Hogy világosabb legyen a helyzet, megvilágíthatjuk abból a szempontból is, hogy a horizontális-vertikális összefüggés világszemléletet is jelöl. Materiális összefüggés oly értelemben, hogy ezen a világszemléleten keresztül látott és létrehozott képek materiálisan azonosulnak a mi világunkkal. Ezzel szemben például egy egzisztencialista egész más világképeket alakít ki azokból a problémákból, amelyeknek a területén egy konstruktivista szemléletű ember jelöléseket tesz. Tehát a nagy kérdés nem stiláris kérdés, hanem világszemléleti kérdés. Ha majd egyszer versenyre kél a két világszemlélet, akkor valóban csak a világszemlélet területén tudja megvívni a harcát és nem a stílusproblémák területén.

– Elmondanám még egy benyomásomat, azt, hogy a képeid fél gőzzel maguk ellen dolgoznak. Helyesebben: egyes részleteik külön-külön magukban szemlélve őket, olykor több energiát éreztetnek, mint amennyi végül is megmarad számukra, ha visszahelyezzük őket a kép egészébe.

– Ez állandó tapasztalata az életnek is: ugyanez történik minden jelenséggel, ha relációba helyezzük őket s együtt jelentik az egészet. Egy-egy tablón belül olyan koncentrált homogeneitást kell elérni, hogy az egy-egy világterületet jelölhessen, a legnagyobb intenzitással.

– Másik benyomásom: a jelölések nálad ritkán hatnak jelnek, nem hieroglifák.

– Azért gazdagon tagolt részleteket is lehet találni. A képet a mai igényeknek megfelelően úgy lehet szemlélni, mint egy erdőt: ha közelebb megyek, nagyon szép a fának az erezete és a háncsa is. Ez a szemléleti szempont nem utolsó szempont. Én faktúrákat használok és nem jeleket, jelek helyett jelösszefüggéseket, amelyek asszociatív indítékokat keltve reprezentálnak valamit. Egy-egy jelet magában öncélúnak

BAK BAKALÁR BARCSAY BARANYÓ BARTL BASKA BATÁRI BÁLINT BRÁDA BÉR BIRKÁS BOLGÁR BREZNAY CZINKE CSAVLEK CSÍK DIENES DIÓSY DOBROSLÁV DOMANOVSZKY EIGEL EZÜST GERZSON GYARMATHY GYÉMÁNT FEJÉR HEPP HINCZ HENCZE JAKOVITS KÁROLYI KÁDÁR KÁRPÁTI KLIE KLIMÓ KOKAS KOHÁN KOLLÁR KOVÁCS KONFÁR KORGA KŐ KELEMEN LEITNER LÓRÁNT MARKÓ MATTIONI MARTYN MAZZAG MÁCSAI MELOCCO MIHÁLTZ MISCH NAGY NÁDLER NEMCSICS NÉMETH NEOGRÁDY NOVÁK OROSZ ÓVÁRI PAPP RÉKASSY REICH RIDOVICS SCHÉNER SCHOLZ SIMON SOMOS SUGÁR SVÁBY SZABÓ SZEKERES SZENTGYÖRGYI SZURCSIK TENK URBÁN VASARELY VECSÉSI VILHELM ZÁBORSZKY ZOMBORY XANTUS BAK BAKALÁR BARCSAY BARANYÓ BARTL BASKA BATÁRI BÁLINT BRÁDA BÉR BIRKÁS BOLGÁR BREZNAY CZINKE CSAVLEK CSÍK DIENES DIÓSY DOBROSLÁV DOMANOVSZKY EIGEL EZÜST GERZSON GYARMATHY GYÉMÁNT FEJÉR HEPP HINCZ HENCZE JAKOVITS KÁROLYI KÁDÁR KÁRPÁTI KLIE KLIMÓ KOKAS KOHÁN KOLLÁR KOVÁCS KONFÁR KORGA KŐ KELEMEN LEITNER LÓRÁNT MARKÓ MATTIONI MARTYN MAZZAG MÁCSAI MELOCCO MIHÁLTZ MISCH NAGY NÁDLER NEMCSICS NÉMETH NEOGRÁDY NOVÁK OROSZ ÓVÁRI PAPP RÉKASSY REICH RIDOVICS SCHÉNER SCHOLZ SIMON SOMOS SUGÁR SVÁBY SZABÓ SZEKERES SZENTGYÖRGYI SZURCSIK TENK URBÁN VASARELY VECSÉSI VILHELM ZÁBORSZKY ZOMBORY XANTUS BAK BAKALÁR BARCSAY BARANYÓ BARTL BASKA BATÁRI BÁLINT BRÁDA BÉR BIRKÁS BOLGÁR BREZNAY CZINKE CSAVLEK CSÍK

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST

1025 Bp., Nagybányai út 25.
Tel.: 275-0214
Tel./fax: 176-2110

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST
1025 Bp., Nagybányai út 25.
Tel.: 275-0214 · Tel./fax: 176-2110

Szeretettel meghívjuk Önt
és családját

a BUDAPEST ART EXPO keretében megnyíló
kiállításunkra

Nyitva: 1994. március 17—március 20-ig
10—18 óráig.

Helye: HUNGEXPO Bp. X. ker., Albertirsai út 10.
F pavilon, 202 G.14. sz.

Gyarmathy Tihamér Kossuth-díjas festőművész
1994. március 19-én 15 órakor pavilonunkban
könyvét dedikálja.

Várja Önt:

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST
(Color Team Kft.)
F pavilon, 202 G.14. sz.
kiállítóhely

Sinkovits Pál
Új Művészet
Budapest
Bajcsy-Zs. u. 10 VII.

1054

Meghívó

MHB IMMO
ART GALÉRIA

KÖRMENDI
GALÉRIA
BUDAPEST

Gyarmathy Tihamér

"A kiállítást feleségem társam,
Éva emlékének ajánlom"

Gyarmathy Tihamér

MHB IMMO ART GALÉRIA
és a
KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST
meghívja Önt

GYARMATHY TIHAMÉR

Kossuth díjas festőművész,
a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja

kiállítására

MEGNYITÓ:
1994.augusztus 15-én hétfőn 17.00-20.00 óráig

MEGNYITJA:
Várkonyi György
művészettörténész

A KIÁLLÍTÁST RENDEZTE:
Egry Margit
művészettörténész

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ:
1051 Budapest, V.ker., Deák F. u. 15.
Tel./fax:266-4857

1994. augusztus 15-1994. augusztus 28.
10-18 óra között

Gyanwati Tiharwal

Gyanwati Tiharwal

a magas fűben. Körben mindenütt kisebb hegyek összefüggő vonulata, itt-ott néhány bokor, tüskés bozót. A szemhatárnál akácossal kezdődő erdő ér össze az éggel. Eszter alakja elvész a fűben, csak a szélfútta, hullámzó hegytetőt látni, időtlennek, végtelennek tűnőn.

Harmadik

Felhúzott térdekkel kuporog az ágyon és kifelé hallgatózik. Pedig már régóta nem hallatszik semmi, az ajtó alatti fénycsík is megszűnt. Mégsem meri megváltoztatni helyzetét, mintha attól félne, bármilyen mozdulat elindíthat sok más, ellentétes mozgást. Újfajta félelem is bénítja, hogy magára hagyták, vagy meghaltak. Arról nem tud, lehet-e csak úgy hirtelen meghalni, talán nem, de elmenni lehet, ez megtörténhetett. Mi lesz akkor övele? Átfut az agyán, amire még sohasem gondolt: megélhet-e egyedül egy kisgyerek? Rögtön érzi is, jaj nem, dehogy is, hát hogy kell dolgozni, pénzt keresni, főzni? Valami azt súgja, meg kellene nézni, mi van az ajtón túl, meggyőződni az igazságról, akár rossz az, akár jó. Mégis hosszú idő eltelik, amíg feláll s lélegzet-visszafojtva odaoson az ajtóhoz. Többször visszahúzza a kezét, egyszerre él benne a tiltás és a vágy, aztán maga sem tudja, hogyan, valószerűtlen csendben lenyomja a kilincset. Ki tudja, mit vár, milyen iszonyatra számít. Semmit nem lát, de érzékeli, hogy nyugalom van. A következő pillanatban azt is, hogy nincs egyedül. Ez erőt ad, furcsán könnyű lesz tőle, szinte lebegve indul az ágyhoz. Ismerik lábai a járást, régebben félálomban többször megtette ezt az utat, dacos elszántsággal, éjjelről éjjelre, hátha sikerül befészkelni magát a jóillatú melegbe, ami a biztonságot jelentette ijesztő álmai elől. Aztán mielőtt belesüppedhetett volna, határott kezek felkapták és sietősen átpenderítették a helyére, félelmei közé, ahol aztán újból ki tudja milyen álomba sírhatta magát. Mindez régen volt, mert leszokott a hiábavaló harcról, csak néha jött elő a vágy, milyen jó is lenne, de már végig sem gondolta, miért nem fogadják ott be, miért kell egyedül várni, hogyan jön az éjszaka. Most nem bújni akar, csak meggyőződni arról, ott vannake azok, akiktől annyira függ.

Negyedik

Eszter elszántan vonszolja a vasszánkót a térdig érő hóban. Arcát, kezét pirosra csípte a hideg. Vastag pamutkendő borítja fejét, vállát, leér egész a fenekéig, takarva a kis kabátot, elöl keresztben áthúzva a hátán nagy biztostű fogja össze. Csőszerű lábnyomai már igen messziről jönnek utána. Mindjárt a dombra ér. A tetőre érve szusszanva dobja magát a szánkóra. Az rögtön el is tűnik a hóban. Eszter mintha csak a hóból nőtt volna ki, vagy éppen ottfelejtődött volna a havazás kezdetén, szinte alig látszik. Nézdegél. A túlsó dombon igen sok gyerek szánkózik, idehallik sikongatásuk, nevetésük. Eszter azt figyeli. Ki tudja, mit gondol. Mehetett volna oda is, ott legalább szánkózni lehet, mert itt nem, az biztos. Körülötte könnyű madárlábnyomok a hóban. Most egy ideig ezt figyeli, megpróbálja megszámolni. Majd feltápászkodik, lejtőnek állítja a szánkót, az egyetlen nyomvonalba illeszti, ráül. Lábaival lökdösi előre, meg-megcsusszan, de végül elakad. Néhányszor még próbálkozik, hirtelen sírni kezd, majd ugyanúgy abbahagyja. Feláll, a kötelet a karjára akasztva, lábnyomaiba lépegetve lefelé indul. Egy közeli bokorból riadt nyúl fut ki, szinte pattog a hóban, eltűnik, felbukkan.

Gyarmathy Tihamér

Magával viszi Eszter tekintetét, fel egészen az elhagyott dombtetőig, utoljára még nagyot szökken, majd végképp eltűnik. Eszter újra elindul. Lassan esni kezd a hó.

Ötödik

Eszter ül a homokban és játszik. Eltemeti a lábait, egy ideig mozdulatlanul ül, majd lassan mozgó ujjal kievickélnek a felszínre. Új homokot szór rájuk. A házból ingerült szóváltás hallatszik, egyre hangosabban. Eszter megpróbál nem odafigyelni, mindenáron játszani igyekszik. Végül nem bírja tovább, felugrik és egy lendülettel a kert végébe rohan. Megáll, hallgatózik, továbbfut, megint megáll s nekiindul a hegynek. Valamivel odébb tehenek legelésznek. Kolompszó, kutyaugatás. Eszter kicsit félve közelebb megy. Koszos kabátjában leszúrt botjának dőlve szalonnázik a csordás. Megáll előtte, lenyűgözve figyeli az öreg lógó bajuszú arcát, hogyan tűnik el szájában a hatalmas kenyér, szalonna. Egyik lábáról a másikra áll. Sok idő telik el így, az öreg végre a rávetődő árnyék okát kutatva felnéz, hunyorogva hályogos szemével. Szélesen elvigyorodik, furcsa, horkanó hangot hallat. Süketnéma. Egy kisebb darab kenyeret, szalonnát nyújt. Eszter megbabonázottan elveszi s háta mögé dugja. Mosolyog. Leül az öreggel szemben, nagyon tetszik neki, hogy ilyen rút, ilyen félelmetes és iszonyú. A csordás lassan befejezi az evést, jóízűeket böffent, nevetgél, kezével a maga hasára, majd a tehenek felé bök, aztán sokáig bólogat, hanyatt dől s hirtelen elalszik. Eszter nézi még egy ideig, feláll, az eldugott falatot a koszos pulinak dobja, nézegeti a heverő teheneket. A legyek már őt is körüldongják, hadonászik és beleszagol a levegőbe. A ház felől nevét kiáltja egy női hang többször is. Eszter elkomorodik, kezével elhárító mozdulatot tesz. Az öreg nagyokat hortyog, meg-megrándul, néha arcára, nyakára csap. Eszter végül megadja magát a sürgető hívásnak, útjában a hosszú szárú, selymes füvet tépdesve kényszeredetten lefelé indul.

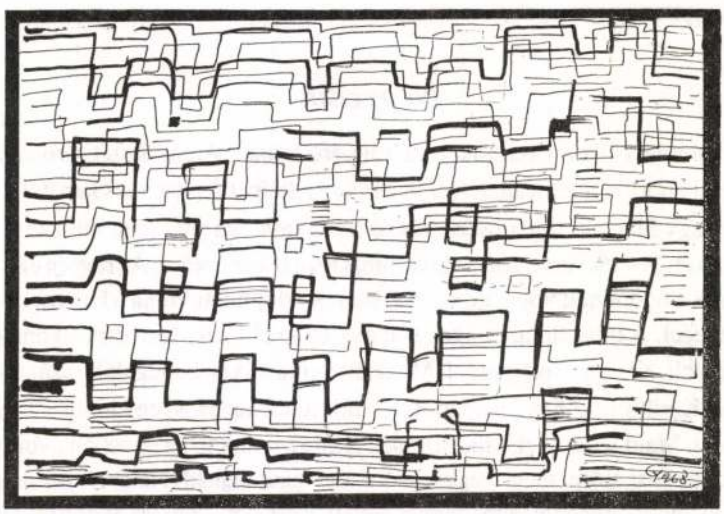

Gyarmathy Tihamér rajza

23. Salgótarjáni Tavaszi Tárlat
Földi Péter kamarakiállítása
(május 20-augusztus 26.)

Palóc Múzeum, Balassagyarmat
„A szent és a profán"
Népi vallásosság a Palócföldön
rendező: *L. Lengyel Ágnes, Limbacher Gábor*
(december 31-ig)

PEST MEGYE

Blaskovich Múzeum, Tápiószele
Németh Zsuzsa festőművész
(június 25-ig)

Gödöllői Királyi Kastély, Gödöllő
„A gödöllői kastély tegnap, ma és holnap"
rendező: *Faludi Ildikó, Varga Kálmán*
(október 31-ig)

Matrica Múzeum, Százhalombatta
„Húsvét, pünkösd a moldvai csángó magyaroknál"
(június 11-ig)

Népművészetek Háza, Szentendre
Páll Antal korondi keramikus - népi iparművész
(június 15-ig)

Szőnyi Emlékmúzeum, Zebegény
Szőnyi rajzok, vázlatok I.
(június 20-ig)

Turistamúzeum, Dobogókő
A Magyarországi Turista Egyesület 100 éve

Városi Múzeum, Gödöllő
Ottlik Géza emlékkiállítás
(május 31-ig)

SOMOGY MEGYE

Kálmán Imre Múzeum, Siófok
„Tiszteletadás a szülőföldnek"
Képek Tüskés Tibor gyűjteményéből
rendező: *Tüskés Tibor, Matyikó Sebestény József*
(június 30-ig)

Rippl-Rónai József Múzeum, Kaposvár
A katolikus hitélet tárgyai paraszti használatban
rendező: *L. Kapitány Orsolya, Imrő Judit*
(május 31-ig)

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE

Jósa András Múzeum, Nyíregyháza
„Kelták Alsó-Ausztriában és a Dél-Dunántúlon"
az Alsó-Ausztriai Területi Múzeum, a Zala Megyei és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatóságának közös kiállítása
(június 11-ig)
Nagy Sándor szobrászművész
(június 30-ig)
Váci Mihály-emlékkiállítás
(június 11-ig)
A Miskolci Képtár kincsei
(december 31-ig)

Kállay Gyűjtemény, Nyíregyháza
„Érmek és kitüntetések"

Sóstói Múzeumfalu, Sóstófürdő
„Kalocsa népművészete"
Válogatás a kalocsai Viski Károly Múzeum anyagából
(május 2-ig)
„Hagyományos tartósító eljárások a parasztságnál"
(május 18-tól)

TOLNA MEGYE

Vármúzeum, Simontornya
Retrospektív kiállítás
rendező: *Bucsányi Kálmán, Lovass Csilla, Takács Mária*
(június 11-ig)

Völgységi Múzeum, Bonyhád
Bányászemlékek Gölcz Pál gyűjtményéből
(június 15-ig)

VAS MEGYE

Szombathelyi Képtár, Szombathely
„10 év a dokumentumok tükrében"
Kortárs gyűjtemény
(május 31-ig)

VESZPRÉM MEGYE

Bencés Apátsági Múzeum, Tihany
Szent László király legendái középkori falképeken
a Magyar Nemzeti Múzeummal közös rendezésben
(május 30-ig)
„A longobárd éremverés"
a Museo Archelogico és a tihanyi Bencés Apátsági Múzeummal közös rendezésben
rendező: *Ermanno A. Arslan*
(május 21-től)

Kékfestő Múzeum, Pápa
„Szlovák népviselet"
Válogatás a martini Szlovák Nemzeti Néprajzi Múzeum anyagából
(december 31-ig)

Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém
„Veszprémi művészek és mecénások a századelőn"
(június 15-ig)
„Őskori iparvidék a Bakonyban"
a Magyar Nemzeti Múzeummal közös rendezésben
rendező: *T. Biró Katalin, Regenye Judit*
(december 31-ig)

ZALA MEGYE

Balatoni Múzeum, Keszthely
Stössel Nánda szobrai és grafikái
(május 30-ig)
Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg
„Csongrád megye bronzkora"
(május 28-ig)

MÚZEUMI SÉTÁK

HADTÖRTÉNET

Hadtörténeti Múzeum, Budapest
Amerikai katonák az európai hadszíntéren
Egyenruhák és felszerelési tárgyak 1944-1945
III. 9–VII. 31.

A II. világháború során az európai hadszíntéren szolgáló amerikai katonák egyenruháinak és felszerelési tárgyainak teljes körét bemutató kiállítás időutazásra hívja meg a látogatót. A szinte mindenki által jól ismert JEEP, a filmekből és a regényekből ismerős fegyverek, egyenruhák, valamint az akkori katonák hétköznapjaihoz hozzátartozó legapróbb tárgyak és eszközök kivétel nélkül megtekinthetők és kézzelfogható közelségbe hozzák a sokszor idealizált „GI Joe" valódi életét, melyhez a Browning géppuska ugyanúgy hozzátartozott, mint a szolgálati óvszer csomag, vagy az ugyancsak besorozott szolgálati kutyák kekiszínű mellénye.
Valaha ezeket a tárgyakat milliószámra gyártották, vielőik, használóik számára értéküket az határozta meg, hogy segítségükkel életben maradtak és győztek vagy sem. Fél évszázad távlatából nézve azonban a II. világháborús amerikai egyenruhák és felszerelési tárgyak történelmi emlékekké válnak, amelyek csak kivételes alkalmakkor tekinthetők meg együttesen és ilyen állapotban.
A korabeli napi- és hetilapok, a szinte minden világháborús amerikai katona által olvasott szabályzatok, használati útmutatók; valamint a komolyabb és könnyebb hangvételű irodalmi művek mellett a látogató a napjainkban megjelent angol nyelvű szakirodalomról is széles körű áttekintést kap.
A kiállítás egy teljeskörű magángyűjtemény anyagát mutatja be. A legtöbb tárgy szorosan kapcsolódik a 4. Páncélos Hadosztály 25. Felderítő századához, amely 50 évvel ezelőtt a normandiai partoktól az Ardenneken és Németországon keresztül Csehországig végigküzdötte az európai frontokat és a háború legutolsó órájában, a német fegyverletétel kihirdetése után is harcolt még.
A kiállítás a sorkatonák hétköznapi életét tárja a látogató elé, akik önként, vagy kényszerből valaha ezeket a tárgyakat használták.

Mesterházi Sándor

KÉPZŐMŰVÉSZET

Budapesti Történeti Múzeum, Budapest
Gyarmathy Tihamér festőművész életműkiállítása
III. 8–VI. 11.

A páratlanul jelentős életmű minden eddiginél gazdagabb bemutatásával nagyon nehéz, de csodálatos feladatra vállalkoztunk.
A művész nevét természetesen már régen ismertté tette számos önálló és temérdek csoportos kiállításon való részvétele, olyan jelentős művekkel, amelyek egy része ma már közgyűjteményeknek is féltve őrzött kincse. Ezeket is bemutatjuk, hiszen az életmű nélkülözhetetlen részei. Ám Gyarmathy Tihamér műterméből most olyan alkotások egész sora került elő, amelyeket eddig sohasem állított ki, sőt, családján kívül senki nem is láthatott, már a nagy műkritikus barát, Kállai Ernő sem. Ezeknek a műveknek tehát ősbemutatóját tartjuk, ezen, a művész 80. születésnapján megnyíló kiállításon. Eddig ismeretlen műveinek azonban csupán töredékét állíthatjuk ki az életmű bemutatóján a harmincas évektől napjainkig.
A rendezőknek megadatott, hogy csodálatos képek valóságos tengerében munkálkodjanak, s e tengerből egy cseppet kiválaszthassanak. Kiválasztani és továbbra is ismeretlenségben hagyni remekműveket rendkívül nehéz feladat volt. Így aztán a rendezőknek vállalniuk kell annak ódiumát, hogy sok kiváló festményt ezúttal sem tettek láthatóvá. Reményeink szerint azonban e kiállítás mégis hű képet nyújt a hatalmas életműről, valamint a több mint száz kiállított kép új összefüggésekkel, és ismeretlen művekkel is szolgál.
Munkánkat tisztelettel és szeretettel ajánljuk a művésznek és a kiállítás minden látogatójának.

Egry Margit, Lorányi Judit

KÖZLEKEDÉSTÖRTÉNET

Közlekedési Múzeum, Budapest
„Ami az utasok előtt rejtve marad"
25 éves a budapesti metró

„Ami az utasok előtt rejtve marad" a mottója a kiállításnak, amely az első budapesti metró vonalszakasz megnyitásának 25. évfordulója alkalmából készült. Érdekes kordokumentumok és eredeti tervrajzok engednek bepillantást az 1950-es évek metró tervezési és építési gyakorlatába. Majd az újraindult építkezés jellemző műszaki megoldásairól, a metró üzeméről ad látványos keresztmetszetet a bemutató sok eredeti tárgy segítségével.
Elöljáróban a kiállítás a városi közlekedés kialakulásának vázlatos ábrázolása mellett a ma már a metró hálózatunkhoz szervesen hozzá tartozó millenniumi földalatti vasút régi járműveinek modellje-

GYARMATHY Tihamér
Magyar Nemzeti Galéria
1955-

Gyarmathy Tihamér, festő

Új Mír. 2003. 11. p. 10.

FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSA
MOGATÁS IGÉNYLÉSE
ıtatványként kezelendő

Támogatást nyújtó:

Oktatási Minisztérium, Kutatás-fejlesztési Helyettes Államtitkárság

címe: 1052 Budapest, Szervita tér 8.

MÁK-nál vezetett számla
megnevezése: KMÜFA
száma: 10032000-01220328-54001008

AHT azonosító: 030317

hó nap	Támogatásigénylő bizonylat sorszáma:

§ .....számú mellékletében vagy megvalósítási
adat teljesítésének ráfordításai táblázatosan

áfordítás (Ft)	Egyéb külső forrás (Ft)	Összesen (Ft)

Gyarmathy Tihamér

Labdarúgó NB I ⚽ Labdarúgó NB I ⚽ Labdarúgó NB I ⚽ Labdarúgó NB I

Csöndes forduló egy nehéz hét előtt

Jól hajrázott az UTE – Lipcsei mesterhármasával győzött az FTC – Remekül sikerült Csernai premierje

Csendes, napsütéses, nyugodt fordulót bonyolítottak le az elmúlt hét végén a labdarúgó NB I-ben. Meglepő eredmény talán csak Sopronban született, ahol a Csernai Pál irányította hazaiak 3-0-ra verték a Vasast, bár a piros-kékek mostanság bemutatott vergődéseit látván, ez sem számít egetverő szenzációnak. A többi találkozón papírformaeredmények születtek, az esélyesek közül ki könnyebben – FTC, Békéscsaba –, ki nehezebben – UTE –, de begyűjtötte a három pontot. A legnagyobb megrökönyödést talán az okozhatta, hogy a szombati hét összecsapáson ötször mutattak föl piros lapot, ami negatív rekordnak számít. S ugyan ma a szokásoktól eltérően nem kerül sor tévémeccsre, azonban futballban nem lesz hiány a héten. Holnap a Kispest-Honvéd lép pályára a Bozsik-stadionban UEFA Kupa mérkőzésen a Bayer Leverkusennel szemben, szerdán újabb kör következik a Bajnokok Ligájában, csütörtökön az FTC vendégszerepel Portóban KEK-meccsen, pénteken pedig kezdődik a 11. forduló...

Ez történt még

SOPRON–VASAS 3-0 (0-0)

Sopron, 7800 néző, v.: Kiss. Gólszerzők: Fischer (65., 74.), Cservenkai (69.). Kiállítva: Vincze O. (49.).

EMDSZ-Soproni LC: Babos – Dragoner – Nagy J. (Cservenkai, 60.), Katona – Borsos, Ignácz, Cseh, Szántó, Majoros – Fischer, Chiratcu

Vasas: Sáfár – Galaschek – Erős, Herczeg – Máriási, Mónos, Vincze, Simon, Jessy – Földes (Borgulya, 79.), Claude (Geress, 57.)

BÉKÉSCSABA–ETO 3-1 (2-0)

Békéscsaba, 10000 néző, v.: Vad. Gólszerzők: Szarvas (19.), Csató S. (24.), Zahorán (84.), illetve Hámori (58.) Kiállítva: Lázár (75.).

Békéscsabai EFC: Baji – Zahorán, Usmajev, Szenti – Fodor, Csató S., Csató J., Kovács – Váczi, Kulcsár (Kiss, 65.), Szarvas (Major, 76.)

ETO FC Győr: Disztl P. – Lázár – Radics, Jagodics (Árgyelán, 36.), Kuttor, Kövecses – Bordás (Tóth, 46.), Korsós, Miriuta, Herczeg – Hámori

UTE–DEBRECEN 2-1 (1-1)

Megyeri út, 5000 néző, v.: Varga. Gólszerzők: Szanyó (34., 89.), illetve Dombi (18.) Kiállítva: Szatmári (63.).

UTE-Novabau: Praj – Füzesi – Bérczy, Molnár – Jenei, Kozma, Véber, Szanyó, Szlezák – Belvon (Horváth P., 77.), Egressy

Debreceni VSC: Horváth B. – Gojan – Balogh, Pető – Vadicska, Sándor Cs., Madar (Medvid, 86.), Szatmári, – Sándor T., Arany – Dombi

ZALAEGERSZEG–NAGYKANIZSA 3-0 (2-0)

Zalaegerszeg, 15000 néző, v.: Bede. Gólszerzők: Fujsz (12. – 11-esből), Preisinger (18.), Lendvai (78.).

Zalaegerszegi TE: Tóth J. – Kovács, Balog, Szabó I. – Kutasi, Lendvai (Sztipánovics, 90.) Fujsz, Halápi (Zugor, 80.), Németh – Preisinger, Szabó II.

Nagykanizsai Olajbányász: Vlaszák – Agics, Kajdi, Kepe – Tóth P. (Fehér, 46.), Vidóczi (Szalai, 67.), Kiss, Hegedűs, Farkas – Fuisz, Filipovics

Elnökségi tagi baki

FERENCVÁROS–PÉCS 3-0 (1-0)

Üllői út, 10000 néző, v.: Stamler. Gólszerzők: Lipcsei (39., 74. –. 11-esből, 77.). Kiállítva: Tolocskó (41.)

Ferencváros: Balogh T. – Telek – Hrutka, Keller – Simon, Lisztes, Kuznyecov, Lipcsei, Szűcs – Christiansen (Zavadszky, 82.), Neagoe

PMSC-Fordan: Gelei – Márton (Schneider, 81.) – Dienes, Braun – Tolocskó, Dárdai, Lengyel, Warzycha, Virág – Tököli (Ulrich, 81.), Niederbacher

A biztonsági ember agyát elöntötte a vér, s szinte már önkívületi állapotban ordította a kék farmerdzsekisnek a Fradi-stadion bejáratánál: *„Nem érted, hogy nem viheted be, mert ha bedobod a pályára, a bíró lefújja a meccset?"* Erre aztán már a farmerdzsekis is behátrált, jól meghúzta a dobozos kólát, a rendért felelős lendülete is alábbhagyott, majd miután a doboz a kerítés melletti füves részen landolt, lehiggadva valami ilyesmit motyogott maga elé: *„ma itt nem lesz balhé"*.

Mekkorát tévedett! Balhé ugyanis lett a *Ferencváros–Pécs* bajnoki labdarúgó-mérkőzésen! Na jó, nem akkora, hogy egy kólásdoboz pályára kerülése miatt lefújja a játékvezető az összecsapást, hanem akkora, amekkora mögé *tökéletesen el tud bújni a vendégcsapat teljes szakvezetése a vesztes találkozó után*. Hogy mi volt az a kis közjáték, mely meggátolta, hogy *Lipcsei Péter* parádés játéka és mesterhármasa előtérbe kerüljön? Nos, talán már ki is találták, lévén, ha más nincs, az alulmaradt együttes „nagy emberei" általában a bírót veszik elő. Így is lett, *Tóth Béla* pécsi elnökségi tag ugyanis megtiltotta a nyilatkozatot a mecseki szakvezetőnek, a roppant szimpatikus *Eich Lászlónak* a meccs után, s kikérte magának *Stamler* játékvezető ténykedését. Mondandójának lényege: *a sípos miatt kapott ki a Pécs!*

Ami azt illeti, adhatunk némi igazat Tóth úrnak, két okból. A/1. Lipcsei 0-0-ás állásnál, a 34. percben egy partbírói ítéletet követően megsuhintotta *Szilágyi* „integető" zászlaját. Sárga lapot ugyan kapott Stamlertől, de amint a *Debrecen–Vasas* félbeszakadt meccs óta tudjuk, egy szem borsó is eltalálhatja (inzultálhatja) a partjelzőt, már le lehet fújni a derbit. A/2. *Tolocskó* pécsi labdarúgónak túl szigorúan mutatták föl egy vétlen kezezés után a sárga lapot a 38. percben, így a három perccel később elkövetett, *Neagoe* elleni szabálytalanságánál (újabb sárga!) indokolatlanul vonult zuhanyozni. Két hibája ugyanis csak egyszeri figyelmeztetést érdemelt. Csakhogy...

B/1. Ha Tolocskó pályán marad, akkor sem valószínű, hogy a pécsi tizenegy *egy alkalommal* is eljut gólt érdemlően *Balogh* kapujáig. B/2. *Lipcsei* olyan szenzációsan játszott, és vágott három gólt (egyet fejjel *Gelei* fölött három méterről, egyet büntetőből, egyszer a saját térfeléről megindulva, mindenkit lefutva), hogyha a benevezett mind a 16 pécsi futballista a pályán van, akkor sem lehetett volna más az eredmény, mint három-null. Ergo: mindenki előbb a saját háza táján tegyen rendet. Főleg értendő ez arra a pécsi csapatra, mely pénzügyileg és játékosanyag szempontjából is a profi mentalitást és az eredményességet célozta meg a nyáron. **(murányi)**

Az NB I állása

1. UTE	10	9	1	–	37-11	28
2. Kispest	10	7	2	1	25-10	23
3. FTC	10	7	1	2	25-14	22
4. Békéscsaba	10	5	4	1	21-15	19
5. BVSC	10	5	1	4	21-16	16
6. Csepel	10	4	2	4	8-6	14
7. Z.egerszeg	10	4	2	4	14-21	14
8. Vác	10	3	3	4	14-16	12
9. PMSC	10	3	3	4	11-18	12
10. ETO	10	3	2	5	11-13	11
11. Debrecen	10	3	2	5	11-19	11
12. Vasas	10	3	1	6	16-19	10
13. N.kanizsa	10	3	1	6	10-26	10
14. Sopron	10	2	2	6	19-25	8
15. Stadler	9	2	1	6	8-12	7
16. Parmalat	9	–	4	5	9-19	4

A 11. forduló műsora

Október 21., péntek: Csepel-Kordax–Stadler FC (16 óra); szombat: Nagykanizsa–BVSC, PMSC-Fordan–Parmalat FC, Vác FC-Samsung–Zalaegerszegi TE, Debreceni VSC–EMDSZ-Soproni LC (valamennyi 13.30); Kispest-HFC–Békéscsabai EFC, ETO FC Győr–UTE-Novabau (mindkettő 17 óra); hétfő: Vasas–Ferencváros (19 óra).

Góllista

9 gólos: *Bognár* (BVSC), *Wukovics* (UTE-Novabau).

8 gólos: *Kovács K.* (Kispest-Honvéd FC).

7 gólos: *Egressy* (UTE-Novabau).

6 gólos: *Füle* (Vác FC-Samsung).

5 gólos: *Kulcsár* (Békéscsabai EFC), *Lipcsei* (Ferencváros).

4 gólos: *Sándor T.* (Debreceni VSC), *Orosz, Illés* (mindkettő Kispest-Honvéd FC), *Lisztes, Neagoe* (mindkettő FTC), *Szarvas* (Békéscsabai EFC), *Szanyó* (UTE-Novabau), *Preisinger* (ZTE).

Apró fehérvári öröm

PARMALAT–CSEPEL 0-0

Székesfehérvár, 2000 néző, v.: Kiss G.

Parmalat FC: Mitring – Varga, Disztl, Tresó, Németh – Dubecz, Zimmermann, Dvéri (Jónás, 76.), Tóth N. – Pálfi (Tóth M., 81.), Horváth

Csepel-Kordax: Hajdu – Ács, Váczi, Tyukodi – Jakab (Süveges, 25.), Vancsa, Zombori, Puskás (Medgyes, 76.) – Pena, Azoitei, Szekeres

Ha valaki a nyáron azt mondja a bajnokság előtt, hogy a *Csepel-Kordax* a sereghajtó *Parmalathoz* látogat a 10. fordulóban, azt minimum dilettánsnak tartották volna. Pedig ez történt a sóstói stadionban, a fehérvári legénység az eddigi nyolc meccsén mindössze három döntetlent és öt vereséget produkálva szerénykedik a tabella alján. Értheten a gárda háza táján nem uralkodnak paradicsomi állapotok, senki sem irigyli túlzottan az új vezetőedzőt, *Szabó Károlyt*.

A kezdés előtt a hazai drukkerek nosztalgiáztak kicsit, a két együttes tavasz végi összecsapásán a Kiss László által dirigált Parmalat a kis Takács parádés góljaival magabiztosan verte a fővárosiakat. Azóta Takács a Hungária körúton riogatja a védőket, Kiss László pedig munkanélküli... Ennyit a múltról.

Hogy mi történt a jelenben? Az iramra a meccs egyes időszakaiban nem lehetett panasz, viszont gólhelyzet alig akadt, gól pedig egy sem... Mindkét gárda magabiztosan őrizte az ikszet, bár a két tréner a lefújás után arról beszélt, hogy ők bizony győzelemre játszottak. Csakhogy a fiúk a gyepen ezt igyekeztek ügyesen titkolni. A fehérvári drukkerek mindenesetre hálásak voltak a srácoknak, hogy legalább az egyik pont összejött. A korábbi edző, *Jenei Imre* „uralkodása" alatt ennek is ritkán örülhettek. **(omi)**

Pedig nem volt bunda

VÁC–STADLER 1-1 (0-0)

Vác, 2000 néző, v.: Puhl. Gólszerzők: Dzurják (51.), illetve Hleba (69.). Kiállítva: Aczél (78.).

Vác FC-Samsung: Koszta – Aczél – Puglits, Kasza (Nyikos, 46.) – Nyilas, Sallai (Víg, 74.), Nagy T., Aranyos, Romanek – Dzurják, Füle

Stadler FC: Babócsy – Oprisan – Makrickij, Kecskés, Nagy N. – Molnár, Linnyikov, Csehi I., Kertész (Cigan, 54.) – Hleba, Csehi Z. (Rumán, 89.)

A legmeglepőbb talán az: egy csöppet sem csodálkoztam el, amikor megérkeztem a váci stadionba szombat délután. Mármint azon, hogy némi túlzással a legszűkebb családi körben készülődött a *Vác* és a *Stadler*. Pedig a bajnokcsapat játszott egy olyan újonccal, amely körül mindig történik valami, ráadásul a legszebb vénasszonyok legszebb nyara tombolt, de hiába: a helyieket ez egy cseppet sem hozta lázba.

Igaz, eredetileg *Akasztón* rendezték volna ezt a meccset, de a stadion természetesen még nincs kész, sőt, Stadlerék minden bizonnyal úgy fejezik be az őszi szezont, *hogy egyszer sem játszanak saját pályájukon*.

Jómagam egyébként másodszor láttam játszani *Babócsyékat*, és a Megyeri úti 0-1 után ezúttal is kellemesen csalódtam bennük. Persze szenzációs remekléseket nem láthattam, de arról meggyőződtem, nincs szüksége ennek az együttesnek arra, hogy megvegye a meccseket, nyerhetnek – illetve nyerhetnének – ők maguktól is. Az első félidőben például négy alkalomban tették naggyá *Kosztát* száz százalékos gólhelyzetben.

A második játékrészben viszont *Dzurják Csöpi* előtt adódott lehetőség, márpedig a veterán váci csatár olyankor ritkán hibázik, tizenegy méterről ezúttal is a kapuba gurított (1-0). A hazaiak ezután átvették az irányítást, mégis ekkor egyenlített a Stadler, méghozzá nagyszerű találattal. *Csehi Z.* szöktette remek passzal az egyik magyarosított vendégmunkást a négy közül: *Hlebát*, a csatár pedig kicselezte Kosztát, majd éles szögből a hálóba lőtt (1-1).

Az eredmény eztán már nem változott, s ugyan a találkozó lefújása után az akasztóiak tűntek föl elégedettebbnek, azonban a játék képe alapján inkább nekik volt okuk bosszankodásra az elvesztett pontok miatt. Még akkor is, ha a bajnokcsapat otthonában szerepeltek – újoncként. **(sz-y)**

A lófarok sem segített. **Pető, a vendég debreceniek hátvédje nem tudja elvinni a labdát a földön fekvő újpesti Molnár mellett, ráadásul Véber is rajta tartja vigyázó szemeit a labdán. Pedig a DVSC mindent megpróbált, a 89. percig tartotta az ikszet tíz emberrel a listavezető UTE otthonában, ám a végén – csakúgy, mint képünkön – győzött a túlerő** FOTÓ: CSER ISTVÁN

Új MAGYARORSZÁG POLGÁRI NAPILAP
Főszerkesztő: FÁBIÁN LÁSZLÓ
Főszerkesztő-helyettesek: KISS GY. JÁNOS, KŐ ANDRÁS, D. SZABÓ EDE
Vezető szerkesztők: Dippold Pál, Jódal Béla, Takács István
Szerkesztőség: 1085 Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3. Postafiók: 1410 Budapest, Pf. 199. Telefonok: 266-5009, 266-2804, (Hírlapkiadó: 138-2399, 138-4300, 138-3988.) Telefax: 266-2288 (napi szerkesztés), 267-3313 (titkárság) Éjszakai üzenetrögzítő: 266-4262. Hirdetésfelvétel: 1428 Budapest, Blaha Lujza tér 3. Telefon: 138-2369, telefax: 138-3150.
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt., árusításban megvásárolható az alábbi terjesztők hírlapárusainál: a HÍRKER Rt., az NH Rt., a regionális részvénytársaságok, Extra-Hír Kft., Budapest-Press Kft., Új Passz Kft., R-Press Hírlap- és Könyvterjesztő Kft., Medvecz és Társa Kft., Bohus Kálmán magánvállalkozó, Zuna László magánvállalkozó. Előfizethető minden hónap 25-ig a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a hírlapkézbesítőknél, valamint a Hírlap-előfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) minden hónap 10-ig; 1900 Budapest XIII., Lehel u. 10/A közvetlenül vagy postautalványon, illetve átutalással a Postabank Rt. 219-98636/021-02809 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj egy hónapra 396 Ft, negyedévre 1188 Ft.
Külföldön terjeszti a Kultúra Kereskedelmi Vállalat H-1339 Budapest, Postafiók 149.
Kiadja a PUBLICA RT. Felelős kiadó: a részvénytársaság elnöke.
Szikra Lapnyomda Rt. Felelős vezető: DR. CSÖNDES ZOLTÁN elnök-vezérigazgató
ISSN 1215-0185 Bp – ISSN 1215-1386 vidék
1 2 4 8 16

Párhuzamosok

Az Országgyűlés rövidesen dönt az expó ügyében. Nem nehéz megjósolni, hogy a lemondás mellett voksol a nép választott gyülekezete. A nép közben mozgolódik, felmérések igazolják: többen vannak az expópártiak, mint az ellenzők, azután aláírások gyűlnek egy, a világkiállításról döntő népszavazás érdekében. Ám a kormány megy a maga útján, a nép állítólagos érdekeit képviselve, a nép is megy, harcolva saját érdekeiért.

Micsoda félelmetes párhuzamosok! Olyanok, amelyek soha, még a végtelenben sem találkozhatnak. Azért nem, mert a kormányt és a koalíciót láthatóan nem hatják meg semmiféle indokok. Olyan könyvelési tételt állított fel a világkiállítás ellen, amelynek csak tartozik oldala van, de követel nincs. Azzal nem is foglalkozik, hogy milyen és mennyi bevételre lehet számítani. Bár meglehet, ezeket a számításokat is elvégezte, és azok olyan jó eredményeket mutattak, amelyek megsemmisítenék a csupán kiadási összegekre alapozott elméletet.

Szóval a kormány megy a maga útján, a nép állítólagos érdekében, a nép is halad a magáén a maga érdekében. Ezeknek a mindenképpen ártalmas párhuzamosoknak a mielőbbi találkozását csak az Országgyűlés oldhatja meg, ha maga is visszatalál oda, ahonnan vétetett, és támogatja az expó megrendezését. Tudomásul kell vennie minden honatyának: nemcsak azok érdekeit képviseli, akik rá szavaztak, hanem azokét is, akik más pártokra adták voksukat, és azokét is, akik el se mentek szavazni. Szóval minden magyar állampolgárét.

Gyarmathy Tihamér festőművész

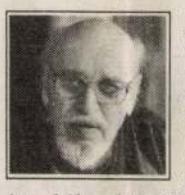

Jó lenne, ha megrendeznénk az expót. A sok ok közül én azt említem meg: a világkiállítás jó lehetőséget teremtene, hogy a világ megismerje kultúránkat, történelmi múltunkat, épületeinket, tájainkat. Nagyon sokat nyerne a magyar képzőművészet is, hiszen elég sok olyan festő, szobrász dolgozik itt, akiknek önálló szemléletük van, sajátos stílust alakítottak ki. Nem olyanok tehát, akik a kortárs külföldi törekvéseket veszik át epigon módra, hanem sajátos értékeket hoznak létre. A világ az ilyen alkotókra kíváncsi, de sajnos nem ismeri eléggé például a mai magyar művészet középnemzedékét. A zene mellett éppen a vizuális művészetek alkalmasak arra, hogy nyelvi elszigeteltségünk ellenére a lehető legszélesebb körben közvetítsék a magyar kultúra értékeit.

LEVÉLTÜKÖR

Mi a demokrácia?

Nemrég olvastam, hogy *Tamás Gáspár Miklós* visszatért Magyarországra. Három hónapig egy chicagói egyetemen tanított. Visszatérve Magyarországra TGM interjút adott. Azzal kezdte, Amerikában de Nyugaton is általában a baloldali liberalizmus az uralkodó. Angliában is megbukott a liberális párt.

Ez igaz, már a század elején. Winston Churchill is tagja volt. De azt ne akarja valaki most elhitetni, hogy *Winston Churchill* kozmopolita baloldali volt. Ilyet állítani politikai analfabétaság.

Az SZDSZ és a Fidesz politikusai szokták azt mondani, ők liberális baloldaliak, később azt mondták, kozmopolíták, internacionalisták. Mi ellenzünk minden nemzeti vonalat. Tamás Gáspár Miklós ezt ki is jelentette az Idola Tribula című tanulmányában, ahol azt írta: „A törzsi bálványimádás helytelen, mert kirekeszti a szomszédokat a szeretetünkből". Ez persze félrevezetésre ad alkalmat. TGM szerint Clinton elnök szocialista. (Clinton elnök szocialista? Azt hiszem, ezt az elnök kikérné magának.) Azért, mert Clinton elnök megtagadta a vietnami háborúban való részvételt, az nem jelenti azt, hogy bal-oldali vagy szocialista. Ott a demokraták liberális szárnya választotta meg elnöknek. Ez a liberális szárny nem baloldali és nem marxista.

1992 nyarán TGM azt nyilatkozta: „Csak a marxi filozófia a mérvadó, minden más jobboldali, s minden, ami jobboldali, az veszélyes, mert forradalomhoz vezet". Ezek szerint a francia Szociáldemokrata Párt, az angol Munkáspárt mind forradalmat készít elő? Ezek a pártok nem a marxi politika alapján működnek. TGM tovább megy és azt mondja: „A liberális-kapitalizmusnak nincsenek értelmiségi hívei". Ezek szerint a kanadai viszonyokat figyelembe véve a Központi Bank vezérigazgatója, nem híve a kapitalizmusnak, dacára annak, hogy liberális? 1993 őszén TGM azt írta a The Europeanbe: „A magyar nép nincs tisztában a magánvagyon szentségével." Ebben az interjúban, azt is mondta: „A közvélemény többsége nem kedveli a magánvagyont."

Ezt Amerikára is vonatkoztatja. Ez érdekes, mert épp az amerikai álom az, hogy családot alapítani, házat venni, és legalább két autót kell tenni a garázsba. Aztán példának hozza fel *Czinege* urat. De elfelejti megmagyarázni, miért ellenezték azt, hogy Czinege úr házat épít a magyar kincstár nyersanyagát és a honvédség teherautóit és személyzetét használva a háza építéséhez. A TGM szerint Amerikában és Nyugaton a baloldali hegemónia kilencvennyolc százalékos. Amerikában csak kis számú egyetemen tanítanak marxi filozófiát. Azt mondani, hogy a Clinton-adminisztráció baloldali és szocialista, nagy tévedés és teljes politikai tájékozatlanságra vall.

Kanadában is érvényes az amerikai álom: család, ház, két autó a garázsban. TGM szerint Kanadában is megbukott a konzervativizmus. Nem a konzervatizmus bukott meg, hanem a Konzervatív Párt. A párt vezetője arrogáns volt, szükségtelen adókat vezetett be. Emelték a kamatlábat. (Ennek ismertetéséhez ez a levél nem elegendő, mert több van itt, mint a kamatláb emelése, a dollár állandó értékcsökkenése.) Ez mind mérvadó volt a választásoknál. A kanadai liberális párt nem internacionalista, nem marxista! Hogy Amerikában demokrácia van, az abban is megnyilvánul, hogy TGM részt vehetett egy baloldali egyetem programjában. Ez liberalizmus is. Elfogadni és támogatni a másságot, az liberalizmus.

A magyarországi SZDSZ-esek és a hasonszőrű baloldaliak összetévesztik a fogalmakat. Ők baloldaliak, kozmopoliták, internacionalisták, de liberálisnak mondják magukat! Itt lenne az ideje tiszta vizet önteni a pohárba. Hőzöngéssel, nagyképűséggel nem lehet politizálni. Legalábbis itt, Nyugaton nem. Itt, kérem, demokrácia van a szó szoros értelmében.

Wurfer Gyula
Toronto

Magánpénzek az expóra

Javaslom a lapban kampány indítását annak érdekében, hogy a Nemzeti Színház felépítésére adott magánpénzek – melyeket befagyasztottak – felszabadítást nyerjenek az expó céljára.

Annak idején munkahelyemen, a Csepel Vendéglátó Vállalatnál, 28 ezer forintot gyűjtöttünk össze, melyet a Radnóti szocialista brigád fizetett be a Nemzeti Színház felépítésére létrehozott számlára.

Segítsenek, hogy az adományok ne a bankokban heverjenek, hanem nemzeti cél érdekében bekerüljenek a gazdasági élet vérkeringésébe.

Bán Józsefné
Budapest

A szaggatott vonal mentén kell kivágni, és úgy kérjük beküldeni!

Aláírásgyűjtő ív

**Nem értek egyet a kormány döntésével,
amellyel elutasítja az expó megrendezését,
ezért aláírásommal csatlakozom
egy népszavazás kezdeményezéséhez arról,
legyen-e vagy ne
1996-ban világkiállítás Magyarországon.**

Új MAGYARORSZÁG

„Minden változásra, legyen az legislegjózanabb, fog minden bizonnyal valami zavar – crisis következni, s ezt kiállani mindenki nem akarja, vagy nem tudja, s kétséget nem szenved, hogy az átváltozási időszakban minden rendetlenebbül forog, mint azelőtt, s hogy így azok, kik előre combinálni nem tudnak, megijednek s minekelőtte a szebb rend helyreállott volna, már a kezdettel fennhagynak s magokat régi helyzetekben még jobban leszegezik."
(Széchenyi István)

Sorsz.	Személyi szám	Név	Lakcím	Aláírás
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				

Az aláírásgyűjtő íveket az Új Magyarország szerkesztőségébe kérjük lehetőleg ajánlva beküldeni:

1410 Budapest, Pf. 199.

Az aláírásgyűjtő ív fénymásolható, a kitöltött íveket fénymásolni nem szabad, mert az ilyen másolat érvénytelen!
Csak azok az aláírások érvényesek, amelyeket a teljes személyi számmal adnak meg!

CITY TAXI 2-111-111 BUDAPEST
2-111-111
CITY TAXI 2-111-111 BUDAPEST
2-111-111
CITY TAXI 2-111-111 BUDAPEST

Kerékgyártó Erika első gimnazista volt Miskolcon, amikor elragadtatott levelet írt színészpéldaképének, Latinovits Zoltánnak, Debrecenbe. Latinovits válaszolt a levélre, majd a kislány későbbi leveleire is. A levelezésből szövődött barátság a művész élete végéig tartott. Érdemes felidézni néhányat ezekből a levelekből, amelyek annyira jellemzők Latinovits Zoltán emberi tartására és művészi szemléletére.

Összeállításunk első része az előző számunkban olvasható.

Kedves Erika

Köszönöm levelét, köszönöm, hogy van egy „apród" Miskolcon, aki tiszta szívvel gondol rám.

Hát mit írjak magamról? Reggeltől estig dolgozom, összeállt kerek egésszé az életem. Befejeztük az Oldás és kötés c. filmet, amiben végig jóformán egyedül játszom.— A televízióban a MARK TWAIN- összeállítást, ahol az öreg és fiatal MARK TWAIN-t játszom. — A Rádióban az „Ármány és szerelemben" Ferdinándot játszottam. A színházban egy nagyszerű amerikai vígjáték egyik szerepét próbálom. Az összes márc. 15.-25. között kerül közönség elé.

(Úgyhogy március az „enyém".)

A sok munka mellett élni jóformán nem marad időm. A tél is undorít már, várom a tavaszt. Pihenni szeretnék egy kicsit, nagyokat járni, utazni, olvasni, rajzolni, kikerülni a taposómalomból. Persze ez már az anyagiak miatt sem lehetséges.

Miskolci barátaimtól bocsánatot kérek, kérem, mondja meg nekik, hogy ez a baromi munka az, ami lekötve tart. Szeretetem és azonosságom mit sem változott velük kapcsolatban. Mondja ezt el Tóth Lajosnak (Mi van vele tulajdonképpen?) — Baráth Lajosnak is, Lórinak is. Nem ártana egyszer összejönni már. Szóval el ne felejtse megmondani nekik, és forró üdvözleteimet átadni. Színházi - irodalmi életünk befulladt, rossz, unalmas, undorító. Irodalom címen közölnek politikai adásokat — kit érdekel már, és mi haszon van belőle? Valami állati keserűség, valami lassan élre törő forrongás van a levegőben. Elkeseredés, kiégettség, tespedés, és stupiditás. Félelem minden részről, fenn és lenn is, bizalmatlanság, egyéni kis piszkos érdekek védelme. Ha valamelyik színháztól megújulást lehet várni, akkor a Víg az. Hát... Nem véletlenül választottam ezt.

Hallom, Miskolcon a Johannára készülnek. Hát ha Johanna nem is lesz, de Darvas, Sztankay, talán Görbe még tesznek valamit. Ruttkay Ottó elmélyülten utál, úgyhogy nincs sok kedvem — időm sem lemenni.

Kera, ha van kedve, írjon, mi újság lenn, miben fő a fejük Lóriéknak, TESZNEK-E valamit, van-e valami mozgás a színházban? Hogy vannak megelégedve a színházzal? Milyen pletykák vannak stb., stb.

— Ha van időm, megígérem, mindig felelek — Romeó-képet 2-3 hét múlva tudok küldeni. Közöset Évával.

Még egyszer mindenkit sokszor üdvözlök.

Bp.963.2.26.

Latinovits Zoltán

Hogy úgy mondjam: NO, kedves Erika!

Most éppen akadt egy pár óra szünetem, mikor újra fellépő depresszióm sem kínoz, és viszonylag jól érzem magam ebben a fogcsikorgató időben. Hol is kezdjem? Azt hiszem, ott, hogy, örülök, hogy irodalmi-lelki-némileg kapkodó életében végre megjelent a szerelem. Ami volt, elmúlt, és most izgalmas az élete — ez is, az is, házibuli, iskola, zajos élet, film, színház, kezdi ilyen oldalról érdekelni. Most jól érzi magát — ugye? Éljen! Mármint maga élje ki magát. Most ez jó! Rugalmassá, lüktetővé, boldoggá teszi az életét. Ez egy ilyen periódus. De végigcsinálni jó. Hát tegye. És amikor már tette — másképp lát mindent. A jót, a rosszat, a szerelmet, a barátságot, jobban tud felnézni és lenézni, jobban tudja, mit kellene eldobnia, mit megtartania, jobban megismeri saját magát és az embereket. Csalódni is fog eleget — gyötörni is fogja saját amúgy is elég komplikált de rendkívül szimpatikusan egzaltált, rajongó-romantikusra hangolt mivoltát. Aztán minden tisztább lesz. Minden higgadtabb, minden csendesebb.

De őrizze magában a főt — a gyereket, romantikust, boldogot, rajongót. Ne vigye a kíváncsiságot és kirándulásokat túlzásba. De „tartson mindig egy darab kék eget a feje felett". Az világít is, utat is mutat, meleget is ad, és mintát is.

Ez a Szegeczky, ez nem jó név! Olyan furcsán-csináltnak hat. A Kerékgyártó hosszú. Valahogy a kettő között kell találni valamit, ha színész lesz.

Magamról — jobban tud mindent, mint én magam. A vidéki színházi éveim olyan lendületet adtak, hogy befaroltam az élvonalba. Egyszerre a legnagyobbak mércéjével mérnek, és egyesek fintorognak. Mindenesetre foglalkoznak velem. Ez bizonyára jó. Engem „speciel" nem érdekel. Járom a magam útját. Küzdök önmagammal és a világgal. Énke nevet bennem a nagy hűhót látva — és énke tudja, hogy ez egy bizonyos kezdet, annak semmiképpen sem rossz. Ami lesz belőle, annak csak a kezdete. Vannak, akik már abból élnek, hogy engem szidnak. Ez erőt is ad, bizonytalanságot is. Meg kell találni a határvonalakat. Mindenesetre eddig nekem volt igazam. Legalábbis a lényeges kérdésekben és emberekről alkotott véleményben.

Pihenni vágyom — összeszedni erőimet, pihenni, dolgozni, lassan elkezdeni valahogy rendezni-írni, talán díszletet is tervezni. Nem kell olyan sokat játszani. Most kezdek átlépni a felelőtlen tehetség-mutogatásból, az esetlegesből a bizonyítás időszakába. A fiúból most válik lassan fiú-ember. Az eddigi harcok, küzdelmek, botrányok, sikerek (bármilyen nehezen születtek is meg) mégis a kezdeteket jelentik. Most össze kell foglalni a tanúságokat, és tovább kell lépni. Ez bizony jelen körülmények között egyre nehezebb. Mert maga a színház van nagyon nehéz helyzetben. — Horvai Pista volt lenn, és nagyon elismerően szólt Orosz Gyuri rendezéséről. Balogh Emese, állítólag, mégis színésznő lesz, így mondják Miskolcon. Látja, ennyi sikertelenség után mégis volt ereje ott maradni — és ott győzött. Ez elismerendő! Pákozdy Jancsi aranyos fiú, de hát Luciferben nem nagyon tudom elképzelni.

Polgár nem aranyos, de őt sem Ádámban. Ruttkay Ottó minden bűne ellenére — úgy látszik — mégis tesz valamit, és ez is jó. Ha nem lenne ott a színháznál, már régen újra meglátogattam volna a várost, de hát köztünk nehéz helyzet van, mert én győztem, és vesztesekkel nem tudok tárgyalni.

Röviden ennyit. — Ehhez! Boldog karácsonyt, újévet. Sikeres felvételit a főiskolán. Tudjon örömmel élni. Többet nem ajánlhatok ma én, innen.

— Sokszor üdvözli és kéri, ha tud írjon, és ha van miről, mert szeretek levelet kapni —

Latinovtits Zoltán

Kedves apródom!

Röviden válaszolok, annál is inkább, hogy ne maradjon félreértésben. Az ÓDÁ-t én még soha nem mondtam a Rádióban, sőt Miskolc óta sehol sem mondtam — következésképp valami félreértés van a dologban. Összetéveszt valakivel, ami nem esik jól.

Egyébként a teljes sajtó és belügyi fúrót belém rakták, szörnyű, mit álltam ki az elmúlt félévben.

Ezért aztán nem is nyilatkozom, sehol nem engedek magamról semmit sem megjelentetni.

Különben jelenleg nem is szabad nyilatkoznom.

1963 októbere óta különböző gazemberségekkel 34 000 Ft-ot húztak ki a zsebemből, elütöttek 3 prémiumtól, a Jászai-díj 1. fokozatától idén másodszor, valamint a „filmkritikusi díj"-tól, amire 85 százalék szavazattöbbséget kaptam az Oldás és kötésre — de miután Jancsó megkapta érte a legjobb rendezés, Somló Tamás a legjobb operatőr díját — ennek az agyontámadott filmnek nem adták meg a legjobb alakítás díját is. Ezért aztán hosszú vita után Koncz kapta.

Ebből elegem volt, végleg. Mártír nem leszek. Miután most már 5 országból is kaptam ajánlatot filmre: elmegyek az első konkrét szerződési ajánlattal. Nem örökre, de legalább 3 évre. Megszedem magam pénzzel, aztán hazajövök, építek magamnak magas kerítést, nagy kandallót, és onnan teszek a világra—, a minisztériumra meg a sajtóra és egyéb helyekre.

Eddig azon voltam, hogy mindenáron itthon maradni. De most már elég volt.

Legutóbb baromi siker volt felvételkor, József A: Eszmélet c. versét mondtam, össze-vissza. (Ápr. 3-án ment a műsor). Film, ami legközelebb kijön: KARAMBOL, nekem kicsi és elég jelentéktelen szerepem van, de ÖCSÉM a főszereplő BUJTOR ISTVÁN néven, aki valóságos világsztár. Én ajánlottam a Gyárban, egyébként egyetemista és sportember, 1, 94 m magas, bűbáj, fiú-férfi, és mindössze 22 éves. Olyan kiugrás ez, amire Magyarországon senki nem emlékszik. Állítom, hogy kint egy év alatt világsztárt csinálnának belőle. Nyáron a „KŐSZÍVŰBEN" Jenőt játszom. (2 részes színes Jókai-film, Várkonyi rendezi.) Hát eddig van.

Bp.964.4.22.

Üdv.
Latinovits Zoltán

Kedves Erika!

Semmi nyoma bennem a depressziónak. Ütnek, ütnek, de annál erősebb leszek. Efelől nyugodt lehet. Röhögve olvasgatom annak a Benedek-féle volt rendőrtisztnek a fogalmazványait (bár tényleg nem lenne rossz egy jó nagy pofon a szerkesztőség előterében vagy az utcán, öcsémmel karonfogva.)

Rendőrségi ügyben: nem tudom, milyen pofonról beszélt a levelében. 1/2 10-kor, fényes nappal történt az Ady-mozi közelében, semmi verekedés, csak egy kis kioktatás. (Aztán a Belügy a fejemet akarta, nem sikerült.) Eddig van. Othellót nem tudom elképzelni a felsorolt szereplőkkel.

Tóth Lajosnak írok — várom őt, bár novelláit a Rádióban nem tudtam elhelyezni.

Szóval minden esemény szerencsére szinte lök kifelé az országból. (Nem kell soká várni, megyek is, egy évet nem adok.) A magyar állam küldötteként, sápot fizetve a Nemzeti Banknak, írok Micukának, kár, hogy nem személyesen hallottam kijelentéseit, mert becsületsértésért feljelenteném. Na, de hát balhék mindig vannak, csípnek is, de csodálkoznék is, ha ezek a férgek nem szorítanának. Ellenükre élek.

64.5.28.

Sok sikert:
Latinovits Zoltán

Kedves Erika!

Furcsa levelére röviden válaszolok, mert idegesít — félig még betegen—, hogy Miskolc ilyen hülyén van értesülve.

1. Hogy nevezett orvos miként vélekedik rólam, az eléggé érdektelen, ugyanis szenilis. Nem rokonom.

2. Ruttkay Éva végig mellettem volt POZSONYBAN ÉS BALATONFÜREDEN töltött kórházi kezelésem 2 hónapja alatt.

3. Még infarktusom előtt 10 hónappal otthagyta végül Gábort, akivel idestova 3 éve semmi kapcsolata nem volt, következésképp nem is lesz.

4. Jelenleg együtt élünk, amíg számomra és számára lakáshoz nem jutunk, ahová kislányát és édesanyját — ha csak akarják — viheti. Ezért fogunk külön lakni. Nem házasodunk össze, mert annak értelme nincs! (Az együttélés kényszere nem használ a szerelemnek.)

5. Színházban kb. januárban kezdhetek játszani, lehet hogy egy évig nem játszom, mert pénzre van szükségem, tehát filmeznem kell.

6. Nyugtassa meg ellenfeleimet és ellenségeimet, hogy nem sikerült a síromon szép hazug beszédeket tartaniuk, az életem tulajdonképpen még messze van a csúcspontjától, de el fogja érni.

7. Barátaimat (Tóth Lajost főleg) nyugtassa meg, hogy jól vagyok, sajnos szívemnek sok pihenésre van szüksége.

Sokszor ölelek mindenkit, aki a barátom.

8. — Benedeket nyugtassa meg, hogy Szokolay, aki az ÖR-DöG-beli szerepeimet vette át, akkorát bukott, mint egy ház. (A többiek is, akik helyettem beugrottak. Legalább ennyi vigasz)

64.10.2.

Üdvözli:
Zoli

MÁS

Szekvenciák

Herendi Péter kiállítása augusztus 21-éig látható a DunaGalériában (Budapest, XIII., Pannónia út 95.) hétfőkivételével naponta 10-18 óráig.

Kállai Ernő 1947-ben a *Természet rejtett arca* című alapvető tanulmányában fogalmazta meg azt a gondolatot, hogy miután a látványt már ezer és ezer alakban megjelenítették a művészet története folyamán, ezért annak szemmel nem látható, de mikroszkóppal feltárható titkai felé kell fordulniuk, abból kell kiindulniuk a művészeknek. Herendi Péter alkotói módszerének is a nagyítás a sarokköve. E nagyítás azonban olyan méretű, hogy a bemutatott tárgymorzsák a méretnövekedés következtébenelveszítik eredeti jelentésüket. Nem utalnak a tárgyra, amelyből vétettek, hanem a művész alkotta kompozíción új jelentést nyernek. Ennek az ábrázolásmódnak a Singer varrógépről készült sorozat a legmeggyőzőbb példája, melynek több darabja e kiállítással egy időben tekinthető meg a *Vigadó Galériá*ban a Magyar Fotóművészek Szövetsége által rendezett *Csoportkép* című tárlaton. A Duna Galériában felvonultatott majdnem félszáz munka, a *Szekvenciák* sorozat azonban másról szól: egy motívum metamorfózisáról, egy ablaksarok ezek arcáról. Hangsúlyozottan minimal artos program ez, hasonló a 70-es évek koncept művészeinek — *Türk Péter*nek, *Birkás Ákos*nak, majd *Schmal Károly*nak — a műveihez, mégis más; az egyszerű formák variabilitását emeli ki. Szóljunk talán arról is, hogyan született ez a sorozat. A már említett ablaksarokról négy fotó készült nyomdaipari sikfilmre és a Duna Galériában bemutatott 47 mű ennek a négy felvételnek a variációja. Herendi Péter módszerének a lényege tehát az, hogy a nagyítás által újjászületett részleteket új és új formában ismétli, mint mondjuk a zeneszerző a variációit. A fotók mellett a kiállítóteremben 19 xerox munka is látható. Ha összevetjük ezeket a fotókkal, akkor azt tapasztaljuk, hogy a fényképrészletek e technikai eljárás révén sötét és világos foltokra épülő grafikai kompozíciókká váltak. E művek bizonyítják a legjobban, hogy Herendi ugyan fotóval dolgozik, de munkáit mégis elsősorban a képzőművészeti látás, invenció jellemzi.

Lóska Lajos

Izraeli Filharmónikusok

Az *Izraeli Filharmónikusok* augusztus 15-én, este 8 órakor ad koncertet a Margitszigeti Szabadtéri Szinpadon. Műsoron: *Bartók:* Concerto, *Mahler:* I. szimfónia. Vezényel: *Zubin Mehta*

Szlávics

Az Óbudai Társaskör Galériában (Budapest, III., Kiskorona u. 7.) és az Óbudai Pincegalériában (Budapest, III., Fő tér, Zichy-kastély) augusztus 28-áig látogatható Szlávics László (1927-1991) szobrász emlékkiállítása. Nyitva: hétköznap 14-18 óráig, szombat-vasárnap 10-18 óráig, hétfőn zárva.

Szent István Király Múzeum

A székesfehérvári Szent István Király Múzeum (Székesfehérvár, Fő u. 6.) ad otthont Orisekné Farsang Erzsi naiv művész kiállításának. Megtekinthető szeptember 18-áig, hétfő kivételével naponta 10-18 óráig.

Körmendi Galéria

Augusztus 15-én 17 órakor nyílik a Körmendi Galériában (Budapest, V., Deák Ferenc u. 15.) Gyarmathy Tihamér festőművész kiállítása. Megtekinthető augusztus 28-áig, naponta 10-18 óra között. Gyarmathy Tihamér páratlanul gazdag életműve nagyon szigorú, nagyon következetes építkezés eredménye. Ez a kiállítás is művészete gazdagságának és a művész rendkívüli igényességének hitelesítő pecsétje. Jóllehet Gyarmathy kiemelkedő alkotásai ma már a Magyar Nemzeti Galériában, a Pécsi Modern Múzeumban, valamint más hazai és külföldi múzeumokban, továbbá neves magángyűjteményekben találták meg méltó helyüket, mégis, az itt bemutatott hatvankét mű reprezentatív módon fogja át az életmű egészét, feltárva annak rejtett összefüggéseit is. Az 1934-ben készült *Csodavárók* a Derkovitstól tanult képépítés dokumentuma, amely jól mutatja, hogy a művész pályája kezdetén milyen magas mércét állított maga elé. A negyvenes és ötvenes évek alkotásai elénk tárják, hogy a művész abban az időben is milyen nagy figyelemmel kísérte az európai kortársak eredményeit, jól mutatják konstruktivista szemléletét, festői formavilágának törvényszerű alakulását, a „természet rejtett arcának" kutatását. *(Kompozíció*, 1947. *Fa*, 1949. *Metszet és vetület*, 1950.) Az 1940-53-ban készült fotogramok — amelyek festményekkel együtt nem voltak kiállításon láthatók — bizonyítják magukról, hogy nagyon is szerves részei Gyarmathy művészetének. A hatvanas és hetvenes években festett képek új színeket mutatnak fel, a szerkezet oldódásáról tanúskodnak, a kozmikus tér, az égitestek forgómozgását jelenítve meg festői eszközökkel. (*Tűz van*, 1960. *Szokatlan látvány*, 1963. *Makro és mikro*, 1969. Körök és viszonylatok. 1971. A hévizi szállodában készült *Mozaik-terv*, 1974. *Szerkezettől a virágzásig*, 1976.) A művészt később is afrikai utazásának fény- és színélménye, az időnek, a negyedik dimenziónak a képbe emelése, a makro- és mikrovilág alakzatainak jellé tömörítése foglalkoztatja. E motivumok áradó bőséggel tűnnek fel a nyolcvanas és kilencvenes évek képein. (*A gondolat tere*, 1984. *Az ember és ami körülveszi* (Kozmosz), 1985 *Paralell fényben* (Afrika), 1987. *Kozmikus kompozíció*, 1990.) A kiállítást áttekintvén megállapítható, hogy Kállai Ernő 1947-es tömör megfogalmazása ma, a kilencvenes években is érvényes, s az életmű egészét jellemzi: „...ez a művészet nem formalisztikus kedvtelések szülötte..., hanem szerves alkotó tényezője egy nagyon is reális új világképnek...") A kiállítást rendezte: Egry Margit.

A Magyar irodalomkedvelők Társulata (Canberra) értesíti az érdekelteket, hogy az 1994-es novellapályázat eredményhirdetésének időpontja megváltozott. Magyarországi levelezőink általános kívánságára a pályázat beküldési határideje 1994. szeptember 15, az eredményhirdetés október 15-re módosult.

Törteli Judith,
HUNGARIAN LITERATURA ASSOCIATION,
GPO Box 2085, ACT 2601, Australia.

Szerkesztői üzenetek
E héten válaszol:

Bartha Imre

DR. BÁN ERVIN, BUDAPEST. — Szerkesztőségünknek írott levelében olyasmiket kérdez, amikre szívesebben válaszolunk így, mert a válasz bizonyára másokat is érdekel. Azt kérdezi Ön, hogy Weöres Sándor buddhista volt-e. „Kérdésem: a költő vallotta-e magát buddhistának, csatlakozott-e formálisan vagy informálisan valamilyen buddhista közösséghez?" Nem, Weöres nem vallotta magát buddhistának, s nem is csatlakozott semmilyen módon buddhista közösséghez. Mégis volt köze a buddhizmushoz, mint az óegyiptomi és óind kulturális hagyományhoz is.

Weöres is, mint a század nagy gondolkodói és művészei, átélte azt a szellemi krizist, aminek közvetlen tere és ideje a személyiség. Az előző századi liberalizmus alapértéke és egyik szilárd vonatkozási pontja éppen az individuum volt. Ennek az individuumnak az elidegenülése, tárgyiasulása, szétomlása Weörest már egészen fiatalon arra ösztönözte, hogy keresse azokat az eszméket, amelyek a személyiségnek egy másféle elképzelését realizálhatják, hogy a személyiségnek ezt a mély válságát ellensúlyozza. A huszadik század nagy antiliberális irányai ugyanis csöppet sem vonzották őt. Nem a kommunizmus, kiváltképp pedig nem a nemzeti szocializmus.

A zsidó-görög-keresztény kultúra keretei közt nem találta a személyiség megrendültségének kiküszöbölhetőségét, viszont az óegyiptomi és ókeleti hagyomány személyiségfelfogása kiutat kínált számára is. Így a buddhizmus is megérintette gondolkodását, ahogy a brahmanizmus is. Segítségére volt ebben a tájékozódásban, hogy már gyerekkorában — édesanyja révén — bizonyos theosphiai majd antroposophiai gondolatkörökkel talált érintkezést, tizenöt évesen már Lao-cé-t olvasta, később pedig — mint ismeretes — lefordította a Tao-te Kinget. Pável Ágostonnak írott egyik korai levelében Teológia című — különben az Egybegyűjtött írásokba föl nem vett — költeményét találjuk, s ez a vers éppen arról szól, hogy megölték az isteneket külsőleg és belsőleg egyaránt. „Ködök kavarognak a földön és, mint harcsák az iszapos vízben az apró halakra, les ránk a Tao, a Gnózis, az Om és elővillannak a köd szájából Buddha gyémántfogai. Megölték az isteneket, kik bennünk laktak és mi azokban, Jézustól, Máriától a leghalványabb emlékű szentig és vértanúig valamennyit..."

A személyiség megrendülése és a metafizika halála arra ösztönzi tehát Weörest, hogy keresse a lét új, más értelmét, amit úgy vél megtalálni, hogy kinyitja a zsidó-görög-keresztény világkép határait, s találkozik a kozmikus emberrel és azzal az óegyiptomi, ókeleti hagyománnyal, amely egészen más felfogásban értelmezi a személyiséget, s oldja föld azt a válságérzést, amely a huszadik századi ember közérzetét jellemzi. Egy történelem utáni korra sóvárog, olyan világra várakozik, amelyik ugyan nem liberális, de nem is antiliberális, mint a kommunizmus és a fasizmus.

Egyik ifjúkori levelében Kiss Tamáshoz, református teológus költő barátjához írott levelében jegyzi meg, hogy ő bizony nem katolikus, bár szereti a barokkos katolikus liturgiát, hanem evangélikus. Valóban, evangélikusnak keresztelték, de erősen vonzódott az unitárius hithez. „Unus es Deus" — „Egyedül te vagy az Isten" — vallotta volna szívből, s ifjan arra gondolt, hogy unitárius — antitrinitarius — papnak áll. A hatvanas évek derekán Cs. Szabó László készített vele csodálatosan gazdag tartalmú interjút, s ebben a többi közt így beszélt: „Szerintem csak egyetlen ember létezik, és ez Jézus. A többi ember annyiban van vagy annyiban nincs, amennyire Jézussal azonos vagy nem azonos." Ez is mutatja, milyen közel van ez időtt is az antitrinitárius felfogáshoz.

Vallásos volt Weöres? Igen, ahogy ember csak vallásos lehet ebben a században. Tudta, hogy van valami értelmen túli, ami jelen van a mi nyomorult — megosztott — sorsunkban is! Minden valláshoz volt köze, de egyedül az Úristenhez tartozott élete minden egyes pillanatában.

Nem rajta múlt, ahogyan temették. De gyönyörű volt, ahogy Károlyi Amy akaratából a katolikus egyház szertartása szerint, latin liturgiával búcsúztatták, majd a nyitott sírnál a csöngei református egyház papnője mondott fölötte búcsúimát. És természetesen temette a hivatalosság, és temette őt Határ Győző meg Esterházy Péter, irodalmunknak két hozzá nagyon közel álló jelentős személyisége.

Supreme, almost immortal

Tihamér Gyarmathy (born 8th March 1915, Pécs) is a painter of the supreme order of immortal Hungarian artists who have left the world richer, more beautiful with their masterpieces. This winner of the Kossuth prize recently decorated by the independent Hungarian Republic began his odyssey on canvas long before the conflagration of World War II as a contemporary and fellow pilgrim of Vasarely, Kassák, Derkovits, Breuer, Martyn and Cserepes.

As he approaches his 80th anniversary, Gyarmathy still floats on the clouds of his ubiquituous Turkish tobacco pipe, magnetizing everyone with his youthful, impish smile. His flashing eyes, his words expose his crystal clear, modern, upfront intelligence amidst the typical artist`s disorder of his atelier where he executes matchless paintings centering on the everlasting mano-a-mano combat between Man and his Universe. His message is seen and passed from soul-to-soul; themes that never die.

The exhibition can be seen from June 8 till July 2 between 10 a.m. and 6 p.m. on workdays.Special visits can be arranged by phone,

KÖRMENDI GALLERY
H-1025 Budapest Nagybányai u. 25.
Tel/Fax: (36-1) 176-2110

An Opulent, Dramatic Retrospectrive

Sensational artistic event: Gyarmathy exhibition at the Körmendi Gallery

Körmendi Gallery's inaugural Budapest exhibition of the master works of Tihamér Gyarmathy is an event beyond compare. Steeped in the richness and flowering of the painter's oeuvre tracing influences of history in over five decades, the retrospective validates the unmatched precision and opulence that characterize the work of this outstanding Hungarian artist.

Now lodged in their honoured places at the Hungarian National Gallery and the Modern Museum of Art at Pécs are major achievements of the artist, yet the Körmendi has put together 62 outstanding works that represent in retrospect, the brilliant development of Gyarmathy's signature. His works are highly sought by Hungarian and foreign collectors and this exhibit redefines the reasons for their desirability.

"Waiting For the Wonder" (1934), is proof positive of Gyarmathy's construction style derived from Derkovits and of the highest standard of art the artist reached for early in his career.

The schools created by his European contemporaries in the 40s and 50s left their imprints assimilated in Gyarmathy's output of those decades. His explorations in the allegory of forms-searching for "the hidden face of nature" - leave the viewer breathless in their scope. (Composition–1947; Tree –1949; Segment and Projection–1980). Alongside, the photograms produced between 1940 and 1953 - which until now have never been exhibited with his paintings - reveal to the connoiseur that these executions are organic lineaments to Gyarmathy's art.

The artist brought forth new excitement, new colours to his works of the 60s and 70s when he literally lofted his vision to confluence with the other; to dramatize the movements of celestial bodies. (Fire!–1960; Unusual Sight–1963; Macro & Micro - 1969; Circles & Relations–1971, Mosaic design for the Héviz Hotel–1974; From Structure To Blossoming–1976)

Perceptions of light and tropical-glazed colours from his travels in Africa; the transfusion of the 4th dimension in the confines of his paintings; the massing of figures extracted from the micro and macro worlds; these motifs appear in lush abundance on his output of the 80s and 90s. (The Space of The Thought–1984; Man and The Cosmos–1985; In Parallax Light: Africa–1987, Cosmic Composition–1990).

A searching view of the entire retrospective will reveal that the precise composition which in 1947 characterized the work of another artist - Ernő Kállai - has cascaded a reverberation in Gyarmathy's work of today. Kállai said long ago: "This art is not the offspring of formalistic delights, but rather an organic determinant factor of a very realistic, new world concept."

This exhibition - organized by Margit Egry–which marks the accession of artist Tihamér Gyarmathy to the Academy can be seen at the Körmendi Gallery (1025 Budapest, Nagybányai ut 25, tel./fax: (36-1) 176-2110) from June 8 till July 2 between10 a.m. and 6 p.m. on workdays. Special visits can be arranged by telephone.

GYARMATHY TIHAMÉR

Tihamér Gyarmathy: Biodata

PRIZES:	
1977	Regency Silver Cup
1980	Special Prize of the Jury, 12th Festival Cagnes-sur-Mer
1980	Italian Honoris Causa title and diploma
1982	Belgium, Grand Prix Foundation Prize
1985	Merited Artist of the Hungarian People's Republic
1985	Janus Pannonius Art Prize, Pécs
1987	Honoured Artist of the Hungarian People's Republic
1990	Kossuth-Prize
BOOKS	
1979	Endre Asztalos: Tihamér Gyarmathy. Publishing Hou
of Fine Arts	
1991	Péter Sinkovits: Tihamér Gyarmathy. Books of New Art, Budapest
INDEPENDENT EXHIBITIONS:	
1947 2-16 March	Gallery to the 4 cardinal points. Misztótfalusi PublishingHouse, Budapest
1948 30 April - 12 May	Free Organization of Artists, Budapest
1963	Autumn in Warsaw, connected with the Musical Weeks, Warsaw,
1964 18 April - 16 May	Rédey-studio, Budapest (with Endre Rédey sculptor)
1965 June	Town Museum, Wroclaw (with Janina Zamojtel)
1965 Aug.	Club Sapr, Gdansk
1965 Oct	Gallery Arsenal, Poznan
1966 17-22 April	House of Culture, Rákosliget
1968 17 June-1 July	Graphic exhibition. Club of KPKI, Budapest
1972 1-30 Apri	University Gallery, Stuttgart.
1973 1 January-10 Febr.	Galerie l'Ecuyer, Bruxelles
1973 9-19 March	Galeria Campo, Antwerpen
1977 March-May	Galleria dell' Incisione, Milan
1977-79	Bologna, Basel, Washington
1978 December	County Cultural Centre of Komárom-county, Tata
1979 23 Nov-29 Decc	Oeuvre-exhibition, Picture-Gallery, Budapest
1980 Apr-May	Cultural Centre of Bács-Kiskun County, Kecskemét
1982 8 June-20 July	Graphic Exhibition. Hungarian National Gallery
1982 July-Aug.	Graphic exhibition, Uitz-hall. Dunaújváros
1983 15 April-8 May	"Spacetime", Pécs Gallery, Pécs
1986 24 Sept-29 Nov.	To the memory of Ernő Kállai. Gallery of Arts Budapest.
1987 3 Febr-15 March	"White and Black". Exhibition-hall, Budapest
1987 28 Sept-31 Dec	House of Arts, Pécs
1991 17 March-28 April	Picture Gallery, Szentendre
1991 20 Marc-30 April	Exhibition-hall, Budapest
1991 27 March-21 April	Janus Pannonius Museum, Pécs
1993 8 June-2 July	Academic Inaugural Exhibition, Körmendi Gallery, Budapest.

GYARMATHY TIHAMÉR

Km.: Bérczy Krisztina és Kertész Péter, valamint hangfelvételeiről Bajor Gizi, Balassa Imre, Bilicsi Tivadar, Ferenczy György, Gobbi Hilda, Kazal László, Kellér Dezső, Királyhegyi Pál, Major Ida, Neményi Lili, Rapcsányi László, Fjodor Saljapin, Szendrő József

A felvételt Cornides Tamás és Váli Mariann készítette. Szerkesztő: László György

(2. rész: jövő szerda, P. 14.00)

(Cikk a 15. oldalon)

11.00: HÍREK. Időjárás

11.03: Reklám

11.08: Zenekanál — húsvétra

Ajánlat régi elfeledett ételekből, ma kitalált új fzekből — muzsikával fűszerezve

Vendég a terített asztalnál: Komlós Attila, a Magyarok Világszövetségének főtitkára

Műsorvezető: Varsányi Zsuzsa. Szerkesztő: Kiss Gyöngyi

12.00: Reklám

12.03: Jó ebédhez szól a nóta

Pataki István, Máté Otília és Tarnai Kiss László énekel, Kalas Géza népi zkra játszik

Szerkesztő: Alföldy Boruss István

12.58: Műsorismertetés

13.00: HÍREK. Időjárás

13.03: „Elvtársnő, locsolhatok-e?"

Régi és mai locsolórigmusok

Balázs Géza összeállítása. Km.: Usztics Mátyás és Vallai Péter. Zenei munkatárs: Szendrői Sándor. Szerkesztő: Fehérvári Győző. Rendező: Szabó Kálmán

13.30: Koós János új lemezéről

13.45: Időjárás- és vízállásjelentés

14.00: KETTŐTŐL NÉGYIG...

A Rádió kívánságműsora

Műsorvezető: Gálvölgyi János és Takács Mária. Zenei munkatárs: Palásti Pál. Szerkesztő: Gyenes György. Rendező: Jósfay György

15.00: Hírek, időjárás. 15.03—15.08: Reklám

16.00: Húsvéti játékos locsolkodás sok zenével

Locsolkodók: Indri Gyula riporter és Forgách Péter színművész. Kapcsolják a vidéki stúdiókat

A stúdió vendége: Gelecsényi Sára és Jankovics Marcell

Műsorvezető: Endrei Judit és Földi Ottó. Szerkesztő: Koltay Gergely. Rendező: Jávor Zoltán

16.55: Reklám. 16.58: Műsorismertetés. **17.00—17.03: HÍREK. Időjárás**

18.00: VII. Emánuel és kora

Heltai Jenő regényének rádióváltozata

A krimiszerű, mégis mulatságos történetben jellegzetes párizsi figurák harcolnak Cirillország trónjáért.

Mák István — Gálvölgyi János, VII. Emánuel — Benedek Miklós, VI. Iván — Zenthe Ferenc, Douryné, hoteltulajdonos — Mednyánszky Ági, Blanche — Szilvássy Annamária, Ivanics, újságíró — Baranyi László, Kifosztovics pátriárka — Pataky Jenő, Golov báró — Petrik József, Kettenburg tábornok — Peczkay Endre, Petterson, filmgyáros — Velenczey István, Titkosrendőr — Székely Tamás

Szerkesztő: László György. Rádióra alkalmazta és rendezte: Turián György (1988)

19.00: HÍREK. Időjárás

19.03: Kapcsoljuk a 6-os stúdiót

Húsvéti gála — pophangverseny

Km.: Korda György és Balázs Klári, Kishonti Ildikó, Varga Miklós, Jeney Szilveszter, Keresztes Ildikó és a Moralisa együttes. Kísér: Körmendi Vilmos, Blum József és együttese, valamint a Hungarian Revival Band. Konferál: Gelecsényi Sára és Antall István

Szerkesztő: Koltay Gergely. Rendező: Jávor Zoltán

19.52: A Rádió Dalszínháza

A corneville-i harangok

Planquette operettjének rádióváltozata — két részben. Clairville és Gabet szövegét rádióra átdolgozta Innocent Vincze Ernő. Vez. Breitner Tamás. Km. az MR szimf. zkra és énekkara. Karigazgató: Sapszon Ferenc. Zenei rendező: Balassa Sándor. Rendezte: Cserés Miklós dr.

Gaspard — Várhelyi Endre (Balázs Samu), Germaine — Házy Erzsébet, Serpolette — Kalmár Magda (Lehoczky Zsuzsa), Henri márki — Melis György (Sinkovits Imre), Grenicheux — Korondy György (Zenthe Ferenc), Bíró — Sólyom-Nagy Sándor (Kovács Károly), Kormányos — Szirmay Jenő, Matróz — Hága József, Vásárbiztos — Galgóczi Imre (Michels János), Corneville-i lányok — Arányi Adrienne, Barlay Vali, Engl Katalin, Hódy Gitta, Kéry Edit, Mátray Zsuzsa, Létay Klári, Takács Judit, Szatmári Liza, Zsombor Klára

21.00—21.03: HÍREK. Időjárás

22.03: Rockújság

VIII. évfolyam 7. szám

Hírek, zenék a független kiadók világából

Műsorvezető: Siklós András. Szerkesztő: Göczey Zsuzsa

23.00: HÍREK. Időjárás

23.03: Sporthíradó

Szerkesztő: Bárdos András

23.10: Beatles, Beatles

Szerkesztő: Buza Sándor

0.15: Magyar és idegen nyelvű vízjelző szolgálat

(Csak középhullámon)

0.15—4.20: Éjfél után

A Magyar Rádió zenés műsora hajnalig az 540 kHz-es középhullámú Kossuth-adón és az URH Petőfi-adókon (a hét minden napján)

Szerkesztő: Csiba Lajos, Takács Annamária, Kiss Imre, Fejérvári Sándor és Tarnai Kiss László. Bemondó: Réz Dániel

Óránként: HÍREK. Időjárás

0.15: A rock mesterei. Ungvári Tamás műsora. Az 1973-as sorozat felújítása. Szerkesztő: Csiba Lajos (XXX/28. rész:). **0.45:** Dél-Amerika legszebb melódiái. **1.03:** Albert Mangelsdorff dzsesszfelvételeiből. **2.03:** Kútvölgyi Erzsébet és Szakácsi Sándor énekel — Paco de Lucia gitározik — A Mills Brothers énekegyüttes felvételeiből. **3.03:** Barokk triószonáták (Corelli, Purcell, Händel). **3.30:** Nóták

Győr 67,04, Pécs 67,97, Komádi 68,24, Nagykanizsa 68,36, Miskolc 68,48, Szentes 68,72, Budapest 69,38, Kékes 70,10, Tokaj 70,43, Kabhegy 70,64, Sopron 72,08 MHz frekvencián az URH sávban.

6.00: HÍREK. Időjárás

6.03: Népszerű muzsika — korán kelőknek

Szerkesztő: Lázár Eszter

7.00—7.03: HÍREK. Időjárás

8.00: HÍREK. Időjárás

8.05: Műsorismertetés

Kb.8.10: Mai programok

8.15: Három évszázad szvitjeiből

1. Holborne: Szvit (Brüggen, Consort, vez. Frans Brüggen) (10 p), 2. Marc-Antoine Charpentier: Médea — szvit (Angol Kamarazkr, vez. Raymond Leppard) (20 p), 3. Gluck: Orfeusz — szvit (Alexander Murray — fuvola és a Londoni Szimf. Zkr, vez. Charles Mackerras) (27 p), 4. Mozart: Idomeneo — balettszvit K. 367. (Bécsi Kamarazkr, vez. Philippe Entremont) (28 p)

9.40: A HÉT ZENEMŰVE

Schubert: Grand duo D. 812.

Hamburger Klára előadása

(Ism. B. 23.30)

10.10: Bizet: Carmen

Háromfelvonásos opera. Szövegét — Prosper Mérimée elbeszélése nyomán — Henri Meilhac és Ludovic Halévy írta. Vez. Herbert von Karajan. Km. a Berlini Filharm. Zkr, a Párizsi Opera énekkara, a Schöneberger Sängerknaben. Karigazgató: Jean Laforge

Carmen — Agnes Baltsa, Maria Laborit, Don José — José Carreras, Jean Barney, Escamillo — José van Dam, Tony Jacquot, Micaela — Katia Ricciarelli, Danièle Ajpret, Frasquita — Christina Barbaux, Isabel Karajan, Mercedes — Jane Berbié, Claudine Coster, Zuniga — Alexander Malta, Jean Noel Sissia, Morales — Mikael Melbye, Dancairo — Gino Quilico, Alain Hitier, Remandado — Heinz Zednik (59, 47, 66 perc)

12.00: HÍREK. Időjárás

12.03—12.05: Műsorismertetés

13.13: A Magyar Rádió gyermekkórusa énekel

Vez. Csányi László. Km. a Mozart Ifjúsági Kamarazkr

13.20: 125 éve született

Ferruccio Busoni zongoraművész

Német–olasz származású világjáró, színes egyéniség volt. Sokat tett Liszt Ferenc műveinek ápolásáért. Bach-átiratai ma már inkább kuriózumok.

Hamburger Klára műsora

14.10: KILÁTÓ

(A pénteki, K. 21.05-ös adás ism.)

14.55: Händel concerto grossói

Előadja az English Concert. Vez. Trevor Pinnock

Négy concerto az op. 6-os sorozatból (IV/4. rész: csütörtök, B. 16.50)

16.00: HÍREK. Időjárás

16.03: Műsorismertetés

16.05: Rádiószínház

Júdás

Sőtér István drámájának rádióváltozata

„...Drámám igazi mondanivalójának hordozója Lázár, akit Jézus támasztott fel halottaiból, és akit én költőnek mutatok be, mert a költő hivatása, hogy megértse Júdást és Jézust..." (S. I.)

Júdás — Szakácsi Sándor, Magdolna — Margitai Ági, János — Inke László, Péter — Huszár László, Márta — Csomós Mari, Nathanael — Kézdy György, Lázár — Tomanek Nándor

Dramaturg: Sári László. Rendező: Mrsán János (1984)

17.00: Székely Mihály operáriákat énekel

Mozart, Halévy, Glinka, Nicolai, Verdi, Bellini, Cornelius és R. Strauss műveiből

17.40: Martha Argerich hangversenyfelvételeiből

Chopin-művek

1. e-moll zongoraverseny, 2. Barcarola, 3. F-dúr noktürn op. 15. No. 1., 4. Három mazurka, 5. Esz-dúr noktürn op. 55. No. 2., 6. cisz-moll scherzo, 7. cisz-moll etűd op. 10. No. 4., Ráadások: a) Prokofjev: VII. szonáta — III. tétel, b) Liszt: f-moll hangversenyetűd (La leggierezza) (hgf.)

19.00: HÍREK. Időjárás

19.03: Műsorismertetés

19.05: Follow me!

Angol nyelvlecke kezdőknek

(Ism. szombat, B. 12.30)

(30/26. lecke: jövő hétfő, B. 19.05)

19.20: Science in the News

A Voice of America sorozata nyelvtanulóknak. (Ism. szombat, B. 12.45)

(2. lecke: jövő hétfő, B. 19.20)

19.35: Bach: Húsvéti oratórium

(Helen Donat, Anna Reynold, Ernst Haefliger, Martti Talvela és a Berlini Rádió kamarakórusa énekel, a Berlini Rádió szimf. zkra játszik, vez. Lorin Maazel) (48, 40)

20.25: Új kompaktlemezeinkből

Yehudi Menuhin hegedül, Jeremy Menuhin zongorázik: Beethoven-szonáták

1. F-dúr (Tavaszi) szonáta op. 24., 2. A-dúr (Kreutzer) szonáta op. 47.

21.27: Magyar zeneszerzők

1. Láng István: Láncolat (16 p), 2. Csemiczky Miklós: Laterna magica (20 p)

22.03: Opera-művészlemezek

Km.: az MR szimf. zkra, vez. Lukács Ervin, Elisabeth Schwarzkopf, Gregor József, Fiorenza Cossotto, Carlo Bergonzi, Regina Resnik, Jevgenyij Nyesztyerenko, Mirella Freni, Elizabeth Harwood, Luciano Pavarotti, Rolando Panerai

Szerkesztő: Varga F. István

23.00: Szavak csapdájában:

Arany László: A magyar emigráció mozgalmai

A csapdában Marton Gábor irodalomtörténész, Vágó Péter műsorvezető és Palotás Ágnes szerkesztő

23.30: A HÉT ZENEMŰVE

(A délelőtti, B. 9.40-es adás ism.)

24.00: HÍREK. Időjárás

0.10: Világhírű zenekarok felvételeiből

A Chicagói Szimf. Zkr játszik

Vez. Claudio Abbado és Solti György. Zongorán km. Maurizio Pollini

1. Bartók: II. zongoraverseny (28 p), 2. Bruckner: V. szimfónia (80 p)

Szerkesztő: Fejérvári Sándor

2.00: Szózat

többet hoz a konyhára.

TF BANK

9.08: Műsorismertetés
9.10: Tévétorna
9.15—10.55: Szünidei matiné
9.15: Walaki
Magyar mesefilmsorozat
VI/3. rész: **Nagymosás** (ism. – 8')
9.25: A Vörösróka-hegy
Angol filmsorozat VI/5. rész (Kb. 25')
(A színlapot l.: hétfő, tv1 8.50!)
9.50: Grant kapitány gyermekei
Szovjet filmsorozat
VII/2. rész: **A harminchetedik szélességi kör** (ism. – 65')
10.55: Mozgató
Torna mozgáskorlátozottaknak (10')
11.05: Képújság

16.35: Képújság
16.43: Műsorismertetés
16.45: PANNON KRÓNIKA
A pécsi körzeti stúdió híradóműsora
Dél-dunántúli hírek, információk, események
16.55: Nachrichten
Hírek német nyelven
A pécsi körzeti stúdió műsora
17.00: Egy szó, mint száz
Nyelvi fejtörőjáték
Egri János műsora (43')

KANAPÉRA
KÁNTÁLJA
TEHENÉSZ
MEGGYÓNT
JELSZAVA

Dal és film címe

Díszlettervező: Tóth A. Pál. Gyártásvezető: Baloghné Herczog Marianne. Rendező: Hlatky Zsuzsa

17.45: Ecranul nostru
A szegedi körzeti stúdió román nyelvű nemzetiségi magazinja
18.15: Szám-adás
Gazdasági negyedóra
18.30: Műsorajánlat
18.35: AZ UTÓDOK REMÉNYSÉGE
A magyarországi zsidóság műsora (15')
Szédereste
Műsorvezető: Bogyay Katalin
18.50: Reklám
18.55: Esti mese
Bob és Bobek – A benzinkútnál (7')
Csehszlovák rajzfilmsorozat
19.05: Cimbória
Telefonos játék gyerekeknek (10')
19.15: Muzzy in Gondoland
Angol nyelvlecke kicsinyeknek. XX/13. rész (5')
(Ismétlés: vasárnap tv1 9.35)
19.20: Reklám
19.25: Közlemények. Műsorajánlat
19.30: HÍRADÓ
20.00: Reklám
20.05: Hősök
Ausztrál tévéfilmsorozat. IV/1. rész (49')
A forgatókönyvet – Ronald McKire regénye alapján – Peter Yeldham írta. Fényképezte: Paul Murphy. Zene: Peter Best. Rendező: Donald Crombie
Ivan Lyon – Paul Rhys (Rátóti Zoltán), Donald Davidson – John Bach (Végvári Tamás), Ted Carse – John Hargreaves (Gáti Oszkár), Paddy McDowell – Bill Kerr (Szabó Ottó), Bob Page – Christopher Morsley (Schnell Ádám), Mott ezredes – Tim Robertson (Makay Sándor), Bill Reynolds – John Ewart (Kránitz Lajos), Taffy Morris – Timothy Lin (Laklóth Aladár), Happy Huston – Jason Donovan (Stohl András)
Magyar szöveg: Sára Ágnes. Szinkronrendező: Juhász Anna
(Ismétlés: hoinap tv1 11.05)
(A cikket l. jobbra)
Kb. 20.55: Reklám
21.00: Kabinet-kérdések (20')
A kéthetente jelentkező új műsorsorozatban a miniszterelnök, a kormány tagjai aktuális kérdésekről tájékoztatják a tévénézőket. A műsor arra is vállalkozik, hogy a kormányzati elképzelések megszületésének folyamatába beavassa, a döntéshozók gondolkodásmódjával megismertesse az állampolgárokat.
21.20: STÚDIÓ '91
A Televízió kulturális hetilapja
Főszerkesztő: Érdi Sándor. Szerkesztő-műsorvezető: Petrányi Judit
(A műsor tartalmát a mai Esti Hírlap közli.)
(Ismétlés: hoinap, tv1 11.55)
22.20: Gyarmathy Tihamér világa
(ism. – 35')
A XX. századi magyar avantgárd 76 éves mesterét mutatja be a film.
Szerkesztő: Kernács Gabriella. Zenei szerkesztő: Herczeg László. Vágó: Neumer Erika. Operatőr: Király Péter, Haraszty Zsolt. Rendező: B. Farkas Tamás
22.55: HÍRADÓ 3. (15')
23.10: BBC HÍRADÓ (30')

Háború a tengeren

1943-at írtak. A japánok Szumátrát bombázták. Ivan Lyon, a brit hadsereg kapitánya — felesége és fia elvesztését követően — amolyan „minden mindegy" lelkiállapotban vakmerő tervet eszelt ki az ellenséges haderő tengeri flottája egy részének megsemmisítésére. Szívós kitartással rábírta katonai elöljáróit arra, hogy merész tervét jóváhagyják, majd a kamaszkort alig maguk mögött hagyott fiatalemberekből válogatott tizenhárom fős csapatával egy rozoga halászbárkán a Csendes-óceánt átszelve megközelítette Szingapúr japánok által birtokolt erődjét. A nyílt tengeren ezernyi veszély leselkedett a kis csapatra, állandóan ki kellett játszaniuk az ellenséges repülőgépeket és hajókat. A hadművelet a II. világháború történetének egyik legfigyelemreméltóbb haditengerészeti eseménye volt, és fordulópontot jelentett a csendes-óceáni színtéren harcoló szövetséges csapatok hadi szerencséjében.

A *Ronald McKire* könyvéből készült tévéfilmsorozat igazi hősök történetét meséli el a nézőknek. Ivan Lyon szerepében az Ausztráliában sikeres színészt, *Paul Rhyst* láthatjuk, Huston szerepében pedig a jól ismert sztárt, *Jason Donovant.*

Timár Marianna

IV/1.: TV1 20.05

16.00 SUPER

HOT LINE – FORRÓ DRÓT
Élő telefonos kívánságműsor és könnyűzenei show, klipekkel, a pop- és rockzene híreivel – németül és angolul.

21.15 OSZTRÁK 1

ALAMO. 1960-ban készült amerikai film.
1836-ban a mexikóiak fellázadnak a kegyetlen diktátor, Santa Anna ellen, s kikiáltják a köztársaságot Texasban. Egy kis spanyol missziós állomáson, Alamón rendezkednek be arra, hogy feltartóztassák a zsarnok csapatait. A harmincötszörös túlerőben mind egy szálig elpusztulnak a hős védők, de áldozatuk nem volt hiábavaló, mert Houston tábornoknak 46 nappal később sikerül legyőznie Santa Annát, s az állam elnyeri függetlenségét.
Főszereplők: John Wayne, Richard Widmark, Laurence Harvey, Richard Boone. Rendezte: John Wayne.

23.35 SAT1

ÖRDÖGÖK. 1970-ben készült angol film.
Egy francia kisvárost megszállta az ördög, legalábbis ezt tartják lakói a XVII. században. A városka felvilágosult lelkésze nem babonás, és a merev egyházi szabályokat sem veszi komolyan, megházasodik. Ezzel a tettével csak olajat önt a tűzre, s halálos ellenségévé teszi Jeanne nővért, aki szerelmes a papba, és sértettségében súlyosan megvádolja őt...
Főszereplők: Oliver Reed, Vanessa Redgrave, Dudley Sutton. Rendezte: Ken Russel.

23.55 RTL

FILMKLUB: EGYSZERŰEN CSAK VÉR. 1984-ben készült amerikai film.
Egy bártulajdonos rájön, hogy felesége megcsalja őt, méghozzá egy alkalmazottukkal. Őrült féltékenységében és sértettségében bérgyilkost fogad, hogy tegye el láb alól a szerelmeseket. A dolgok további irányítása azonban kicsúszik a kezéből...
Főszereplők: Dan Hedaya, Francis McDormand, John Getz. Rendezte: Joel és Ethan Coen.

RENDKÍVÜLI JÁTÉKVÁSÁR!

CAPITALY
498 Ft helyett 299 Ft-ért,

valamint
VARÁZSFAZÉK
295 Ft helyett 159 Ft-ért

UTÁNVÉTTEL MEGRENDELHETŐ a KÉPZŐMŰVÉSZETI KIADÓ KERESKEDELMI OSZTÁLYÁN

1148 Bp., Kerepesi út 28.

600 Ft feletti megrendelés esetén a postaköltség díjtalan!

AMEDDIG A KÉSZLET TART!

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem Önöktől utánvéttel:

Capitaly (299 Ft) ..... db

Varázsfazék (159 Ft) ..... db

12

Név: .....

Cím: .....

Műholdas televíziózás!

ASTRA—AM mikro- egyedi, kis- és nagy-közösségi rendszerek telepítése garanciával.

1091 Budapest, Üllői út 155. I. em. 14. Telefon: 128- 5358

MACHELECTRIC

TF BANK

Az egy évre lekötött kamatozó betétek

Gyarmathy Tihamér
Felgyorsuló sebesség

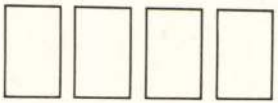

1995 aug. 5

12.00: Mount St. Helens kitörése,
avagy egy vulkán anatómiája
Angol ismeretterj. film (ism. – 56')
Egy kitörés története... naplószerűen feldolgozott részletességgel.

12.55: A kölcsönkapott Föld (30')
Készítette: Bálint Éva, Halák Miklós, Klich Zsuzsa, Pápay Zsolt, Törköly Anna, Varga Zs. Csaba, Zachar Zita

13.25: Karriertörténet
Fáskerty Gábor-portré (49')
Közreműk.: Pintér Sándor. Szerk.: Jánosi Antal. Op.: Kazinczky László. Gy.-vez.: Szécsy Attila, Varga Tibor. Rend.: Radó Gyula
(Cikk a 13. oldalon)
14.15: Műsorajánlat – Időjárás

14.20: TOP–40
A MAHASZ slágerlistája a legfrissebb eladási adatok alapján (30')
Műsorvez.: Geszler Dorottya. Szerk.: Adler Judith. Gy.-vez.: Bánki Orsolya. Rend.: Rohonyi Gábor

14.50: Századunk
Végjáték a Duna mentén
XI/9.: **A döntő elhatározás** (46')
Dramaturg: Hanák Gábor. Op.: Molnár Miklós. Gy.-vez.: Dóka László. Írta és rend.: Bokor Péter
Október 14-én Lakatos miniszterelnök bizalmas információt kap arról, hogy egy német páncélos hadosztály közeledik Budapest felé: nyilas puccsot kellene támogatni Horthy eltávolítására, Szálasi hatalomba segítésére. Horthy ezúttal gyorsan dönt: előrehozza a fegyverszünet kihirdetését október 15-re. Most fogalmazzák meg az ismert rádióproklamációt, amelyet a miniszterelnök az utolsó pillanatban „enyhébbre" fogalmaz. A lovashadosztály parancsot kap, hogy másnap délre vonuljon fel Soroksárra.
15.35: Időjárás – Műsorajánlat

15.40: Játék határok nélkül
XI/4.: **Gödöllő város filmje** (15')
Készítette: Bulla Károly, Geszler Dorottya, Simon Zoltán, Szabados Tamás

15.55: Hullámkoktél (25')

A Titanic az óceán Kék Szalagjáért volt versenyben. Mivel nekünk csak Balatonunk van, a mi tengerészeink kétévenként a tó Kék Szalagjáért versengenek. A Kék Szalag abszolút csúcstartója, Németh Pista bátyánk, sajnos már nem él, de eredménye megdöntésének reményében szállnak vízre a mai trónkövetelők. Beszámolunk az amerikai előolimpiai versenyekről. Bemutatjuk az Off Shore motorcsónakok világcsúcskísérletéről készült filmet. Ott voltunk Dunaharasztiban a nemzetközi vízisíversenyen, majd a Westel 900 Grand Prix kajak-kenu válogatóversenyről adunk összefoglalót.
Fel. szerk.: Dávid Sándor. Műsorvez.: Csisztu Zsuzsa. Op.-rend.: Fehér Sándor
16.20: Reklám

16.25: Gyerekeknek Igaz történet
Kanadai rajzfilmsorozat
Avignon a hídon dalocskáról (24')
16.50: Reklám

16.55: Bajnoki labdarúgómérkőzés (115')

18.50: Olimpiai arcképcsarnok
Parti János (12')
Sorozatszerk.: Dobor Dezső
19.00: Reklám

19.05: Família Kft.
195.: **Vajda Anikó: Az első születésnap** (30')
Szépné izgatottan készül a kis Benji egyéves születésnapjára. Az ünnepi előkészület annyira lefoglalja, hogy nem veszi észre, fiai egymás szerelmi ellenfelei lettek. Nem csak az ikrek, hanem Ádám is ugyanabba a lányba szerelmes.
(Ism.: augusztus 12. Tv2)
19.35: Reklám

19.45: Picasso-k kalandjai (15')
Gyarmathy Tihamér kiállítása a Budapesti Történeti Múzeumban (15')
1995. március 8-án múlt nyolcvanéves Gyarmathy Tihamér, a háború utáni festészet kiemelkedő művésze. Ebből az alkalomból rendezték meg életmű-kiállítását, amelyben az ismert műveken túl negyvenhat festmény először került a közönség elé.
Szerk.: Fitz Péter. Rend.: Kálmán János
20.00: Reklám

20.05: Játék határok nélkül
XI/4.: **Málta** (85')
A vetélkedő ezúttal Málta szigetéről jelentkezik, a Valentával egybeépült St. Guljan városkából. A magyar színeket Gödöllő csapata képviseli.
Műsorvez.: Geszler Dorottya és Gundel Takács Gábor. Op.: Halla József. Gy.-vez.: Simon Zoltán. Főgy.-vez.: Singer Dezső. Szerk.-rend.: Apró Attila. Prod. vez.: Gyulai Szabolcs

21.30: Környezetünk hírei (3')

21.35: Van öt perce?
Ponchielli: Gioconda – Enzo románca (ism. – 6')
Előadja: Placido Domingo

21.40: Telesport (90')
Műsorvez.: Vitár Róbert. Szerk.: Szalay István
Benne:
Nemzetközi Öttusa Gála (40')
Rip.: Komlósi Gábor
Atlétikai-vb
Közvetítés Göteborgból (30')
Riporter: Erdélyi Péter és Gulyás László

23.10: Harci kiáltás (Gung ho!)
Amerikai film (1943 – FF – 87')
W. S. Le Francois hadnagy Harci kiáltás című regénye alapján írta: Lucien Hubbard. Fényképezte: Krasner. Zene: Frank Skonner. Rend.: Ray Enright

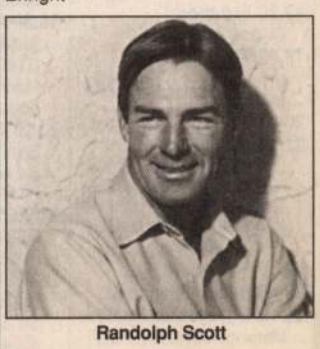

Randolph Scott

Thorwald ezredes kapta a feladatot, hogy 1942 januárjában a több ezer jelentkező közül kiválassza azokat az önkénteseket, akikből különleges zászlóaljat képeznek ki Pearl Harbor után, hogy amikor a japánokkal közelharcra kerül sor, akkor is minden feladatnak meg tudjanak felelni. Hamarosan összeáll a „csapat", és Honoluluban megkezdik a kemény előkészületeket...
Thorwald ezredes – Randolph Scott (Fülöp Zsigmond), Harbison – Alan Curtis (Koroknay Géza), Richter – Noah Beery Jr. (Háda János), Cristoforos hadnagy – J. Carrol Nailsh (Mells Gábor), Transport – Sam Levene (Oberfrank Pál), Larry – David Bruce (Lux Ádám), Pap – Walter Sande (Nagy Gábor), Browning – Lowis Jean Heydt (Kiss László), Disznóölő – Robert Mitchum (Kiss Zoltán), Tedrow – Rod Cameron (Várnai Szilárd), Kathleen – Grace McDonald (Szabó Gabi)
Magyar szöveg: Veress Gábor. Szinkronrend.: Rehorovszky Béla

DUNA TV

8.00: Hírek, műsorismertetés

8.05: Hubertus
Vadászati magazin (ism.)
Szerk.-műsorvez.: Csekő Sándor

8.25: Otthon
Családi magazin (ism.)
Op.: Czabarka Péter. Szerk.-műsorvez.: Juhász Judit. Rend.: Pásztory János

8.55: Harmónia
Egészségvédő magazin
A test és a lélek harmóniája
Op.: Pap Ferenc. Szakértők: dr. Makara Péter, dr. Veér András. Szerk.-rend.: Ordódy György

9.25: Nyelvédesanyánk
Nyelvművelő műsor
Rend.: Sipos András

9.55: Kimba, a fehér oroszlán
Kanadai–japán rajzfilmsorozat
52/19.: **Kimba testvére, Kajla**

10.15: Zűrzavaros vakáció
Angol ifjúsági filmsorozat
VI/2.: **A fertőzött víz titka**
Forgatókönyv: Jeremy Burnham, Lucy Wagner. Zene: Romano Musumarra. Op.: David Johnson. Rend.: Tim Dowd
Főszerepben: Eric Fried, Diana Eskell, Jeremy Lynch, Naomie Harris, Andrew Fraser

10.40: Amatőr természetbúvár
Angol ismeretterjesztő sorozat
XIII/2.: **A többi New York-i**
Forgatókönyv: Gerald és Lee Durrell. Zene: Hagood Hardy. Op.: Rodney Charters. Rend.: Jonathan Harris

11.05: Kedves...
Szórakoztató magazin – nőkről nőknek
Szerk.-műsorvez.: Barkó Judit, Kalocsai Andrea. Rend.: Bozsogi János

12.00: Déli harangszó, műsorismertetés

12.05: Muzsikál a mozi
Összeállítás régi magyar filmslágerekből
Forgatókönyv: Nemlaha György. Műsorvez.: Gálvölgyi János. Op.: Bánhegyi István. Rend.: Szemes Katalin

12.50: A tiszafüredi butella
Néprajzi kisfilm
Szerk.-rend.: Rozsnyai Aladár

12.55: Álmok Kárpátaljáról
Dokumentumfilm
A Bányász család
Op.: Pálos György. Szerk.: Szohár Ferenc. Rend.: Szőke András
Egy kárpátaljai származású állatorvos (felesége észt) beilleszkedett a vidéki észt paraszti életbe. Técsőn a szülei megnézik a fiukkal készült riportot, s az idős apa, noha fájdalmas neki, hogy távol él tőle, helyesli fia döntését.

13.05: Közép-európai Magazin (ism.)
Főszerk.: Balogh Júlia

14.00: Lapozó
Lapszemle, friss hírek

14.15: Tóparti látomás
Magyar film (FF – 1940)
Forgatókönyv: Zsigrai Julianna, Herczeg Árpád. Op.: Elben István. Rend.: Kalmár László
Szereplők: Jávor Pál, Tolnay Klári, Simor Erzsi

15.50: Cimbora – Tallózó
Balatoni bárdok
Szerk.: É. Szabó Márta. Rend.: Balogh Zsolt

16.40: Váratlan utazás, II.
Kanadai ifjúsági filmsorozat
XIII/3.: **Hetty néni kitüntetése**

17.30: Mese Tom és Jerry-show

18.00: Híradó

18.15: Agatha Christie Poirot-történetei
Poirot és a csatos cipő
Angol film
Forgatókönyv: Clive Exton. Zene: Christopher Gunning. Op.: Chris O'Dell. Rend.: Ross Devenish
Szereplők: David Suchet, Philip Jackson, Joanna Phillips-Lara

20.00: Explorare necesse est, II/1.
Dokumentumfilm Xantus Jánosról
Rend.-op.: Xantus János
A stáb azt az útvonalat járja be, amelyet annak idején Xantus végigutazott és feltérképezett Amerikában. 1852-ben érkezett ide; nevéhez fűződik Kansas és Kalifornia ismeretlen területeinek felderítése. Xantus János 1864-ben hazatelepült és megalapította a budapesti állatkertet, amelyet 1868-as távolkeleti útjáig igazgatott.

20.40: Mesterművek
Stedelijk Múzeum; Amszterdam
Anselm Kiefer: Belső tér
Forgatókönyv: Edwin Mullins. Op.: Konrad Kotowski

21.00: Híradó

21.15: Palermo Boogie Gang
Koncertfelvétel a Moulin Caféból
Szerk.: Victor Máté. Rend.: Vincze Zoltán
Közreműk.: Mezőfi István, Kepes Róbert, Szabó Tamás, Bacsa Gyula, Fekete Jenő

21.55: Ulzana portyája
Amerikai westernfilm (1972)
Forgatókönyv: Alan Sharp. Zene: Frank De Vol. Op.: Joseph Biroc. Rend.: Robert Aldrich
Sheridan tábornok mondta erről a vidékről: „Ha Arizona és a pokol közül kellene választanom, én a pokolban laknék." Joggal e mondás, mert a rezervátumból kitört fosztogató, gyilkoló apacs indiánok rémületben tartják a lakosságot. (Felnőtt nézőknek!)
Szereplők: Burt Lancaster, Bruce Davison, Jorge Luke

23.35: Vers
Sárközi György:
Nyári ég zivatar előtt
Elmondja: **Venczel Vera**
Hírújság

GYARMATHY Tihamer

RTV 42

PRO SIEBEN

06.55 Rajzfilm- és filmsorozatok
12.10 Parker Lewis – Az iskola réme
Amerikai vígjátéksorozat
12.35 Utcai ismerkedés
Randevújáték Georg Holzachhal
13.00 Superman – Lois és Clark kalandjai
Kalandfilmsorozat (ism.)
13.50 A négyöklű trió
Amerikai akciósorozat
14.40 Zorro három kardja
Olasz-spanyol kalandfilm
16.15 Moziról mozira
Mozimagazin
16.45 A Flintstone család
Rajzfilmsorozat
17.15 Tom és Jerry
Rajzfilmsorozat
17.30 Simpsonék
Rajzfilmsorozat
17.55 Tom és Jerry
Rajzfilmsorozat
18.10 Cousteau – Az óceánkaland
Dokumentumfilm-sorozat
19.05 Kung Fu: A sárkány jegyében
Amerikai akciósorozat
20.15 Quatermain és az arany elveszett városa
Amerikai kalandfilm (1986). *Allan Quatermain, a kalandor barátnőjével, Jesse Hustonnal Afrika még felderítetlen vidékén kutat eltűnt fivére után. Eközben rábukkannak a rejtélyes aranyvárosra...* Főszerepiők: Richard Chamberlain, Sharon Stone, James Earl Jones. Rendezte: Gary Nelson (92 perc)
22.10 A bosszú angyala
Amerikai krimi
24.00 Véres megváltás
Amerikai fantasztikus film
01.35 Aggleány
Ausztrál vígjáték (77 perc)

RTL

09.35 Power Rangers
Amerikai akciósorozat
10.00 Disney & Co.
10.10 Disney & Co. Varázszsák
10.40 Disney & Co.
10.50 Disney & Co. Bio-Top
11.15 Disney & Co.
11.20 Kaliforniai álmok
Amerikai vígjátéksorozat
11.45 Bel-Air hercege
Amerikai vígjátéksorozat
12.10 Telt ház
Amerikai vígjátéksorozat
12.40 Lépésről lépésre
Amerikai családsorozat
13.00 Ki a főnök?
Amerikai vígjátéksorozat
13.30 240-Robert
Amerikai sorozat
14.20 Knight Rider
Amerikai akciósorozat
15.55 Az A csapat
Amerikai akciósorozat
16.50 Beverly Hills 90210
Amerikai sorozat
17.50 Westerdeich
Német családsorozat
18.45 Hírek
19.10 Megismétlem
Rudi Carrell a „Rudi-szabadságshow" legjobb jeleneteit mutatja be.
20.15 A cápa
Amerikai thriller (1975). *A három Oscar-díjjal kitüntetett eredeti film, melynek igazi hőse maga a cápa. – Már a kezdő jelenet is hátborzongató: Egy fiatal lány éjnek idején fürdik a tengerben, amikor a mélyből előbukkan a támadó állat*
22.35 Hogyan, kérem?!
23.35 Szombat éjszaka
00.35 A Las Vegas-i zsaru
Amerikai akciófilm
02.25 Láthatatlan megszállott
Horrorkomédia (ism.)

ORF 1

06.30 Confetti szünidei TéVéje
Gyerekműsorok
12.05 Titkos nyaram
Ifjúsági thriller
12.30 Kaliforniai segélyhívó
Szórakoztató sorozat
13.15 Katts és kutyája
Krimisorozat
13.40 Csodálatos évek
Szórakoztató sorozat
14.05 Blossom
Szórakoztató sorozat
14.30 Parker Lewis – Az iskola réme
Ifjúsági sorozat
14.55 MacGyver
Kalandfilmsorozat
15.45 Superman – Lois és Clark kalandjai
Kalandfilmsorozat
16.30 Melrose Place
Ifjúsági sorozat
17.15 Beverly Hills 90210
Ifjúsági sorozat
18.00 Sport
Benne: **futball, könnyűatlétikai világbajnokság**
19.00 Mr. Bean
13 részes sorozat
19.30 Tv-híradó
20.00 Oldalpillantások
20.15 Tízéves a népzenei grand prix
Gálaműsor
22.00 Szombati sport
23.00 Tv-híradó
23.05 Buktatók
Válogatás a Kandi kamera és a Hoppá műsoraiból
23.40 Bolond tyúkok: Hale & Pace
Az angol komikussztár-duó szkeccsei és poénjai
00.05 Kadmosz – Téba zsarnoka
Olasz játékfilm (1961)
01.55 Kaliforniai segélyhívó
Szórakoztató sorozat (ism.)

SAT.1

07.00 Az én kicsi pónim
Amerikai rajzfilmsorozat
07.45 Halló, Bobby!
Amerikai rajzfilmsorozat
07.50 Don Coyote és Sancho Panda
Rajzfilmsorozat
08.15 Eek, a kandúr
Amerikai rajzfilmsorozat
08.40 Conan, a kalandor
Amerikai rajzfilmsorozat
09.05 Doug
Rajzfilmsorozat
09.30 Fehérnemű hadművelet
Amerikai filmvígjáték
11.15 Superhuman Samurai Syber Squad
Amerikai ifjúsági sorozat
11.45 Mint a villám
Amerikai játékfilm (ism.)
13.50 Catwalk – Egy banda felfelé tör
Amerikai ifjúsági sorozat
14.45 Cagney & Lacey
Amerikai krimisorozat
15.45 Az Enterprise űrhajó – A következő generáció
Amerikai sci-fi sorozat
16.45 Baywatch – A malibui vízimentők
Amerikai akciósorozat
17.45 Híradó
17.55 Lottósorsolás
18.00 „ran" – Futball
18.30 Menj az egészre!
19.30 Szerencsekerék
20.15 Heintje – A legjobb barátom
Német játékfilm
22.00 Arany Tojás
Vetélkedőműsor
23.30 Iskolás lányok jelentik 7. rész
Német erotikus film
01.00 Eddie Coyle barátai
Amerikai krimi (97 perc)
02.45 Lányok
Tinédzserfilm (ism.)

OTV 1

11.15 Tenger alatti expedíció
12.05 Lumen 2000
16.10 Rhytmick
16.50 Csernobili útikalauz
17.20 Cash and Company
18.10 Receptek nem csak vasárnapra
18.45 Tv-bérlet a Beauty Szépségszalonba
19.00 Esti mese
19.10 Bibliai történetek
19.30 Híradó
20.10 Nincs kettő négy nélkül Olasz filmvígjáték
21.55 Divatmagazin
22.15 Állati mazsolák
22.30 Kerékpáros körverseny
22.50 Egy nap
23.00 Idegen kezek
Amerikai film, 2/2.
00.35 Szerelem első látásra Portugál–olasz film

OTV 2

12.05 Stopperóra
12.30 Céhek és kézművesek
12.50 Tokaji borospincék
13.00 Ukrán nemztiségi magazin
13.30 Bibliai hősök
14.30 A kamélia meséi
Tévéjáték, 4/2.
15.05 Atlétikai vb
Közvetítés Göteborgból
18.30 Esti mese
18.40 Gazdit keresünk
18.45 Manuela
Olasz–argentin filmsorozat
19.30 Híradó
20.05 Csapj be!
Spanyol film (feliratos)
21.30 Filmszem
21.50 Történelmi naptár
22.00 Billy Joel-koncert
23.55 Film & video
00.25 Híradó

Mr. Bean (ORF 1, 19.00)
13. részes sorozat

TNT

Főtéma: Mesés kalandok
20.00 A titkok kertje
A film Frances Hodgson Burnett klasszikus gyermekmeséjén alapul. A viktoriánus birtokra fiatal lány érkezik, aki mindenki életét felforgatja
22.00 Egyszer egy tolvaj
Egy hajdani elítélt megpróbál jó útra térni. Főszereplők: Alain Delon, Ann-Margret (102 perc)
24.00 Shaft Afrikában
01.55 Hűvös szellő
03.40 Zigzag

CNN INTERNATIONAL

14.30 Tetőpont
15.00 Larry King élőben
16.30 Sportvilág (ism.)
17.00 Témánk a Föld
17.30 Az Ön pénze
18.30 Evans és Novak
19.30 Hírszerkesztők szombatja
20.00 A hét üzleti hírei
20.30 O. J. Simpson
21.00 A CNN jelenti (ism.)
23.00 Üzleti világ
23.30 Sportvilág
24.00 A világ ma

ORF 2

09.05 A makrancos úr
Olasz vígjáték (1980)
10.45 Kicsoda Harry Crumb? Vígjáték (ism.)
12.10 Csehország szépségei
12.30 Halló Ausztria, halló Bécs!
13.10 Sport
Tenisz: EA–Generali Open, Könnyűatlétikai világbajnokság
16.30 Alpok–Duna–Adria
17.05 Mi újság vidéken?
17.53 A világ vallásai
18.00 Szerencsekerék
18.25 Harald és Eddi
Harald Juhnke és Eddi Arent szkeccsei
19.00 Ausztria ma
19.30 Tv-híradó
20.15 Salzburgi Ünnepi Játékok 1995
23.50 Halál és megdicsőülés
Richard Strauss szimfonikus költeménye
00.15 Sok pénznél jobb a több Francia vígjáték
01.35 Oldalpillantások
01.40 Szombati sport
02.40 Videoéjszaka

DSF

07.45 Labdarúgás
Kerkradei nyári torna, összefoglaló a döntőről.
10.00 Bolondos rekordok 13/b (ism.)
11.00 A világ sportja
12.00 Vitorlássport
Vitorlásmagazin (ism.)
14.00 Autó-motor sport
Klasszikus kocsik (ism.)
14.00 Vízi sport
Kenu Világkupa, szlalom
16.00 Sportdokumentáció
A sport története, 6. rész
17.00 Erősport
Osztrák óriások '95
18.00 Tánc
Grand prix-verseny Heilbronnból (ism.)
20.00 A világ sportja (ism.)
21.00 Ökölvívás
DSF-bokszest élőben: Mario Schiesser–Steffen Wiesenthal, Regina Halmich–Sonja Perreira, Michael Loewe, Michel Trabant
22.50 Pankráció
23.45 Bikini Open (ism.)
00.15 Autó-motor sport
Motorsportmagazin (ism.)
01.30 Pankráció (ism.)
02.25 Bikini Open (ism.)

EUROSPORT

08.30 Junior atlétikai Eb
Nyíregyháza, július 27–30. Összefoglaló
09.30 Atlétikai vb
Göteborg (Svédország). Augusztus 4–13. A selejtezők. Élő adás
13.40 Tenisz – ATP-torna
Kitzbuhel (Ausztria), július 31.–augusztus 6. Az elődöntő. Élő adás
16.00 Atlétikai vb
Göteborg (Svédország). A selejtezők. Élő adás
19.30 Nemzetközi túrakocsi-bajnokság (ITC)
Estoril, Portugália. A selejtező felvételről
20.00 Golf – Volvo Skandináv masters
Barsebäck (Svédország). Felvételről
22.00 Atlétikai vb
Göteborg. A versenynap összefoglalója
24.00 Toshiba WTA-tenisztorna
San Diego, USA. Július 29.–augusztus 6. Összdíjazása 430 ezer dollár. Az elődöntők felvételről

MTV

BOSZNIAI KÉPESLAPOK
08.00 Boszniai képeslapok
10.00 A legkívánatosabbak legrosszabbjaiból
10.30 Zig-Zag-show
11.00 A nagy kép – Batman-különlegesség
11.30 Brit slágerlista
13.30 Első pillantásra
14.00 Divattempó
14.30 Boszniai képeslapok
16.30 Reggae Soundsystem, Apache Indian, Petra
17.00 Táncparti
18.00 A nagy kép – Batman-különlegesség
18.30 Heti hírmagazin
19.00 20-as európai slágerlista
21.00 Első pillantásra
21.30 Boszniai képeslapok
23.30 Zig-Zag-show
24.00 Yo! Rapmagazin
02.00 A „legkívánatosabbak" legrosszabbjai
02.30 Beavis és Butthead
A két rajzfilmfigura kalandja

Bill, a kölyök (3 SAT, 17.10)
Amerikai játékfilm

sú, és háromszögletű arcán elbűvölően világított széles állású, óriás kék szeme, korall színű, fűzfalevélvonal szája. Szelíd őzike nézése valósággal elbűvölt, s megvallom, az első pillantástól fogva nem voltam közömbös iránta, ami azt jelentette, hogy álmaimnak, félálom-fantáziálásaimnak fő heroinája lett. Ekkor kezdtem leírni álmaimat versben, automatikus írással. Az első ilyen a *Mondd, ki vagy?* című, amely egy margitszigeti esti csatangolás emlékhangulata, a közepében egy látomással, amelyben a lány áttűnik Rembrandt Száz forintos lapjának Krisztus-imagójává. Ennek a versnek zenei előképe is van, míg fogalmaztam, a *Hammerklavier* lassú tétele szólt lemezről, Wilhelm Kempff-fel. Csatangolásaink fő színtere a Margitsziget mellett a budai Vár volt, akkor még szörnyűségesen romos, kaotikus, elvadult. Arról beszélgettünk, hányan maradtak a bombázások nyomán holtan a romok között, szóba került a Regent-ház esete, ahol az óvóhelyre rázuhant a sokemeletes ház törmeléke, úgyhogy a bent szorultakat már nem tudták élve kimenteni, mert az óvóhely nem omlott össze, levegő, élelem és víz fogytán lassú halállal múltak ki.

KL: – Ha jól tudom, ott halt meg Gulácsy Irén, az írónő is.

JI: – Erről emlékezik egyik versem, a *Séta a romok között.* Nagyon szeretem ezt a versemet, mert itt a két mélyen rokon téma, szerelem és halál teljesen zenévé oldódott. Ez már Schumann muzsikája, a *Csellóverseny.* Közben törvényes férj és feleség lettünk, pedig összeköltözésre anyagiak híján vajmi kevés volt a remény. Éva a Sarolta nevű lánykollégiumban lakott, éppen most készült a pedagógiai vizsgájára. Én, hogy közel lehessek hozzá, meg hogy mégis találkozhassunk valahol, a Pusztaszeri úton vettem ki albérletbe egy padlás-szakaszt. Megyeri Barna ajánlotta, ő lakott a szomszéd részlegben, Wagner Ferdinánddal együtt. Másik szomszédom egy zeneszerző, Patasich Iván. A családjával együtt lakott ott. Szobám manzárd ablakán sárga zsírpapír. De ez csak szimbólum volt, mert a tetőcserepeket a becsapódó aknák ugyancsak szétzilálták, számtalan résen kandikáltak be a csillagok, amelyek félelmes erősen szikráztak a 15–20 fokos hidegben. Beesett a hó, úgyhogy reggelre a télikabátom, amit a takaróm hegyibe magamra terítettem, itt-ott egész fehér lett. Mondanom sem kell, éjszakára mégjobban felöltöztem, mint nappal. Nappali ruhámra ráhúztam egy tréningruhát, szvettert, a fejemet kendővel vastagon bebugyoláltam, csak az orrom maradt kint, mégis reggelre sokáig nem bírtam feltápászkodni, úgy meggémberedtek a tagjaim. Ennek a korszaknak verstöredékeiből állítottam össze egy montázst *Apró padlásszobánk* címmel.

A Magyar Rádióban 1987. március 6-án elhangzott beszélgetés átdolgozott változata. Szerkesztő: Dénes István.

felenkor, 1987. május

NÉMETH LAJOS

GYARMATHY TIHAMÉR KÖSZÖNTÉSE*

Tisztelt Megnyitó Közönség!

Jó, hogy a Budapest Galéria a kortárs művészet, vagy pontosabban, a napjainkban készült művek bemutatása mellett vállalkozik a közelmúlt progresszív tendenciáinak felelevenítésére, mint példázta ezt az ugyancsak e termekben megrendezett *Európai Iskola* tárlat. Persze, tegyük hozzá, lényegében az is kortárs művészeti bemutatás volt, hiszen a művészettörténeti egyidejűség nem mérhető néhány évtized naptári, fizikai időmértékével. Most is valami ilyent láthatunk itt, egyszerre megelevenedik a múlt és szemlélhetünk valami nagyon is kortárs művészetet, amely a tényeket tekintve ugyan több, mint három évtizede koncipiálódott, de nemcsak annyiban kortárs, hogy ma is időszerű, ma is hat, hanem valójában most válik a szó szoros értelemben is kortárssá. Hiszen a kortárs-lét feltétele a nyilvánosság elé kerülés. Mindaddig, míg az nem történik meg, a művek csak propozíciók, hiszen csupán a társadalmi nyilvánosság előtt nyerhetik el végső legitimációjukat, kaphatják meg a műként elfogadás pecsétjét.

Mert Gyarmathy Tihamér most bemutatott fehér-feketéi, e nagyerejű fotogrammok születésük éveiben az akkori kulturális szituációban nem kaphatták meg a nyilvánosságot, ténylegesen csak most foglalhatják el a magyar művészetben nekik dukáló helyet, visszamenőleg is igazolván megszületésüket és némiképp átrendezvén az akkori művészeti struktúrát, hiszen egy kor művészete nem csupán a hivatalos legitimált művekből szerveződik, hanem összetevője a „rejtett művészet" is, amely ugyan születésekor nem kapott fórumot, de létrejött és várta a társadalmi legitimációt, amely immár Gyarmathy fotogrammjai számára is elérkezett.

Előbb az *Európai Iskola* tárlatát említettem. Azt a kiállítást némi bírálat érte, hogy összemosta az *Európai Iskola* és a *Galéria a 4 világtájhoz* művészetét. Most valóban a *Galéria a 4 világtájhoz* szelleme éled újjá – csak monumentális méretekben s jó, hogy így történt, mert e fotogrammok igazából ilyen dimenzióban tudják kifejteni hatásukat.

Kevés mű prezentálja jobban, hogy mit is értett Kállai Ernő „A természet rejtett arca" címen, mint e fehér–fekete sorozat. Emlékezzünk a kis könyvecskére – szerepelt benne egy sematikus ábra: Az eszterlánc porzóinak rendje. E furcsa-szép geometriai tökélyű hálózatot választotta Kállai könyve címlapképének is. Mintha valami hasonló ábrázatok, textúrák, erővonalak jelennének meg itt is – bonyolult kollázsokká, megvilágított és sötétben hagyott részek ütközésévé, transzparenciákká, egyszerre szigorú és szétfoszló szerkezetekké szervezve és poetizálva. Mert egyszerre tevékenykedett itt a szerkesztő logika és a sejtelmes térélmény intuitív rögzítése. Levélerezetek, sejtcellák rendje – és kozmikus örvénylés, imaginárius révület. Kétségkívül Gyarmathy Tihamér művészetének legnagyobb erényei találkoznak e fotogrammokon. Ezért is fogadhatjuk oly örömmel feltámadásukat, és mondok köszönetet Gyarmathy Tihamérnak e művek bemutatásáért.

*Elhangzott 1987. február 3-án a Budapesti Kiállítóteremben.

Gyarmathy Tihamér

Új Mív. 2003. 11. p. 25.

RRÁSOK FELHASZNÁLÁSA
OGATÁS IGÉNYLÉSE
tványként kezelendő

ámogatást nyújtó:

ktatási Minisztérium, Kutatás-fejlesztési Helyettes
lamtitkárság

me: 1052 Budapest, Szervita tér 8.

ÁK-nál vezetett számla
egnevezése: KMÜFA
áma: 10032000-01220328-54001008

HT azonosító: 030317

hó nap	Támogatásigénylő bizonylat sorszáma:

.....számú mellékletében vagy megvalósítási
at teljesítésének ráfordításai táblázatosan

ordítás t)	Egyéb külső forrás (Ft)	Összesen - (Ft)

GYARMATHY Tihamér

KESERÜ KATALIN: Képzelt kiállítás az ötvenes évek magyar müvészetéről.= Jelenkor, XXXIV.évf. 3.sz. 1991 281-282.

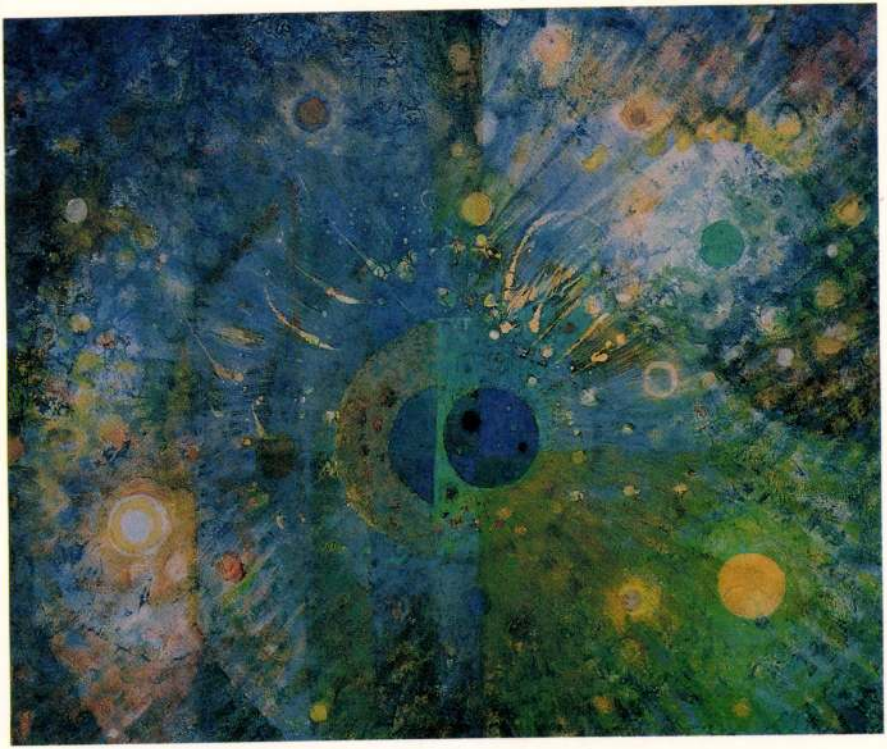

Gyarmathy Tihamér
Élet az űrben

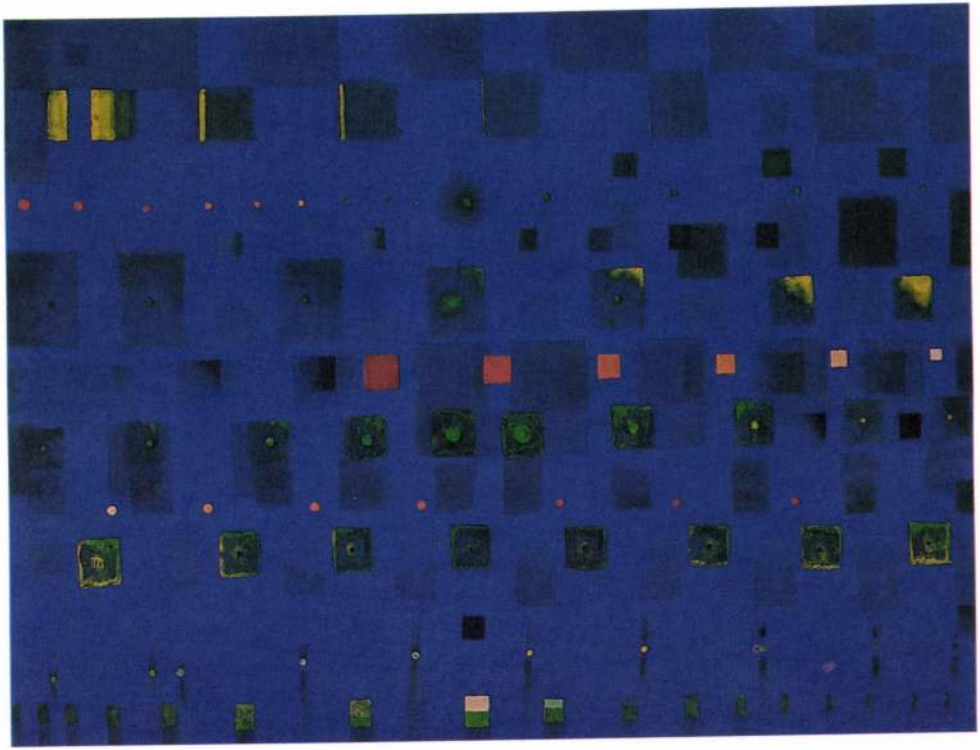

Gyarmathy Tihamér
Kék kompozíció

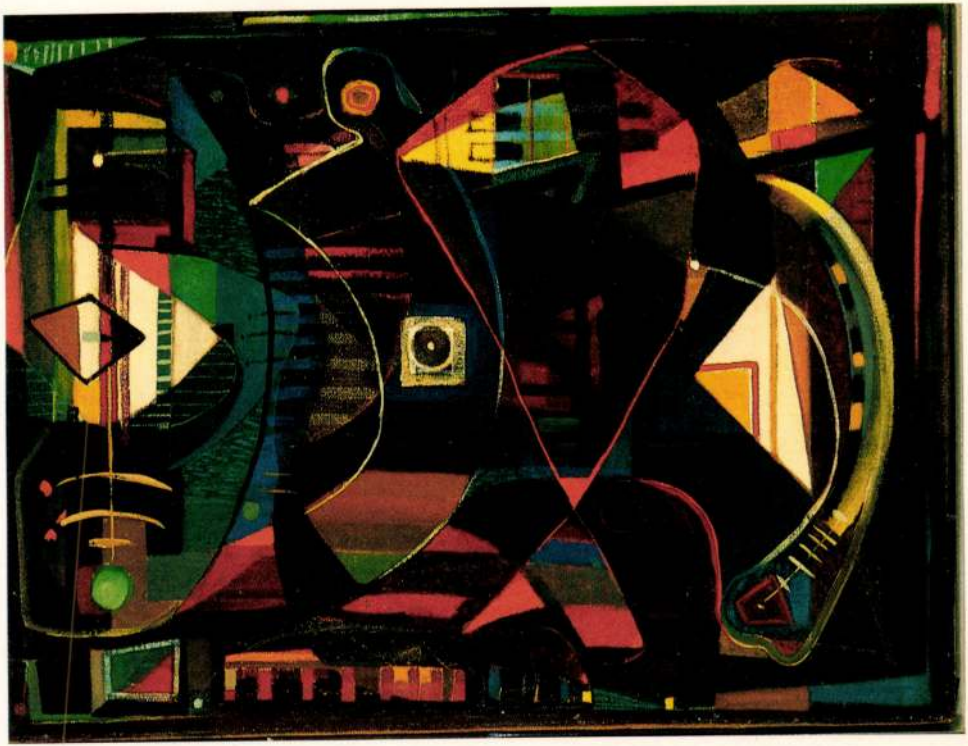

Gyarmathy Tihamér
Fények és árnyékok

HOMMAGE Á KANDINSZKIJ

BAK IMRE

GYARMATHY TIHAMÉR

LOSSONCZY TAMÁS

LUKOVICZKY ENDRE

NÁDLER ISTVÁN

SZŐNYEI GYÖRGY

Megnyitó:
1991. március 19. kedd du. 6 óra

A kiállítást megnyitja:
FORGÁCS ÉVA

1991. március 19. ● 1991. április 19.

FÉSZEK GALÉRIA ● 1073 BUDAPEST
Kertész u. 36.

GYARMATHY TIHAMÉR

FÉSZEK MŰVÉSZKLUB

Budapest VII., Kertész utca 36.
Postacím: Budapest
Postafiók 8.
1400

DÍJELŐLEGES

KORTÁRS MŰVÉSZETI INTÉZET
MODERN MŰVÉSZETÉRT KÖZALAPÍTVÁNY
2400 DUNAÚJVÁROS, VASMŰ ÚT 12.
ica-d@dunanet.hu, http://www.ica-d.hu, T/F (36) 25 412 220

A Kortárs Művészeti Intézet-Dunaújváros
tisztelettel meghívja Önt, és kedves családját

GYARMATHY TIHAMÉR

Kossuth-díjas, Kiváló Érdemes Művész Emlékkiállítására
2005. november 11-én 18 órára.

megnyitja: **Csák Ferenc**, művészettörténész

megtekinthető:
2005. november 11-december 2-ig
vasárnap kivételével 10-18 óra között

A kiállítás válogatás a Körmendi-Csák Gyűjteményből,
valamint a „Janus Pannonius Múzeum, Pécs" gyűjteményéből.

a kiállítást rendezte: **Birkás István** Munkácsy-díjas festőművész

támogatók: Körmendi Galéria - Budapest, Janus Pannonius Múzeum - Pécs,
Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, DUNAFERR Dunai Vasmű Rt.
Dunaújváros Ifjúságáért Közalapítvány

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST

DUNAFERR

© Gyarmathy Tihamér: Támadó, 1950, olaj, karton, 26 x 37 cm

MTA Művészettörténeti Kutatóintézet
Novák Ágnes sk.
Budapest
Úri u. 49.
1014

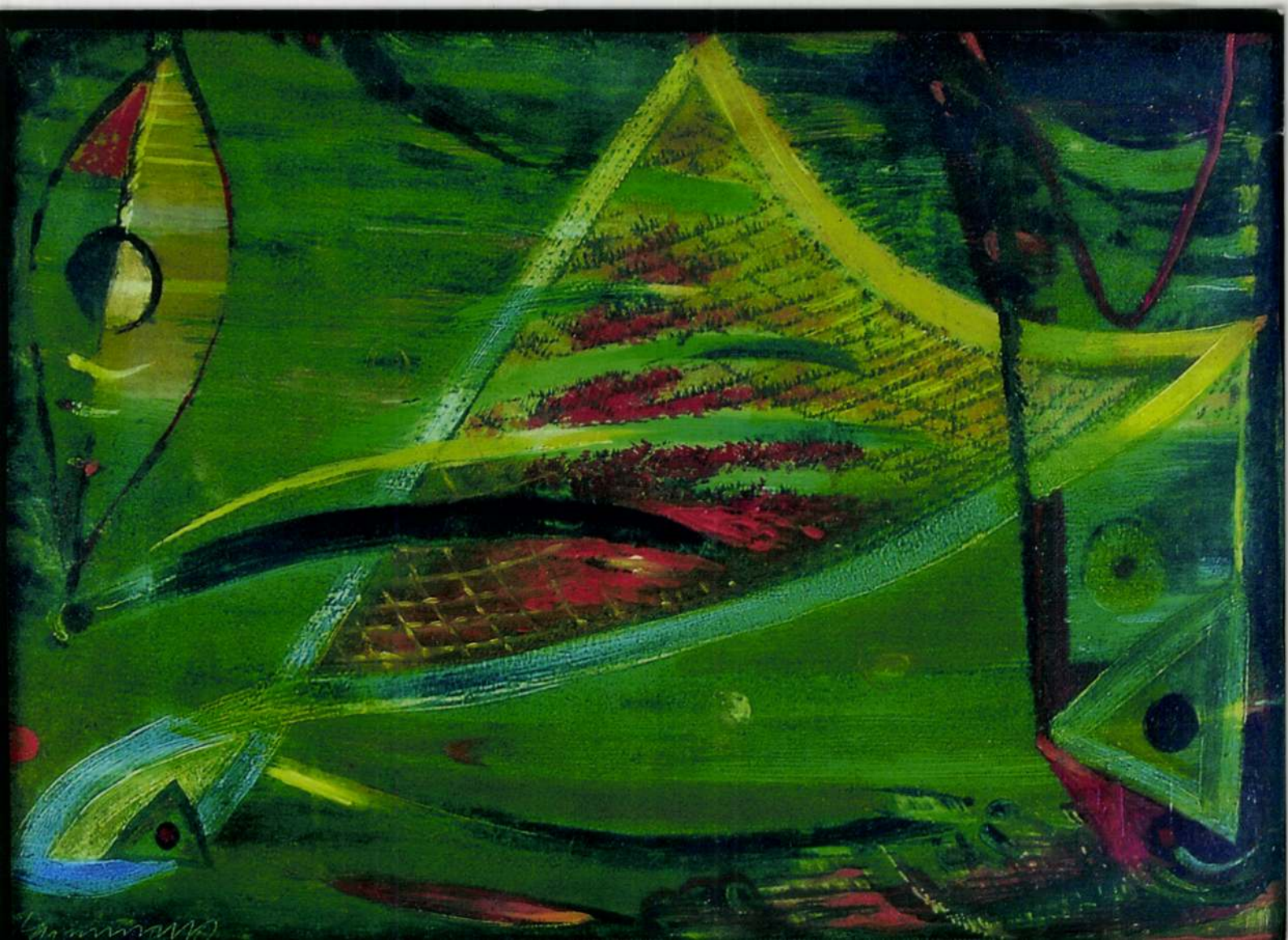

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-062, 337-748, 340-726

1979 12

JELENKOR

Gyarmathy Tihamér
festőművész

1021

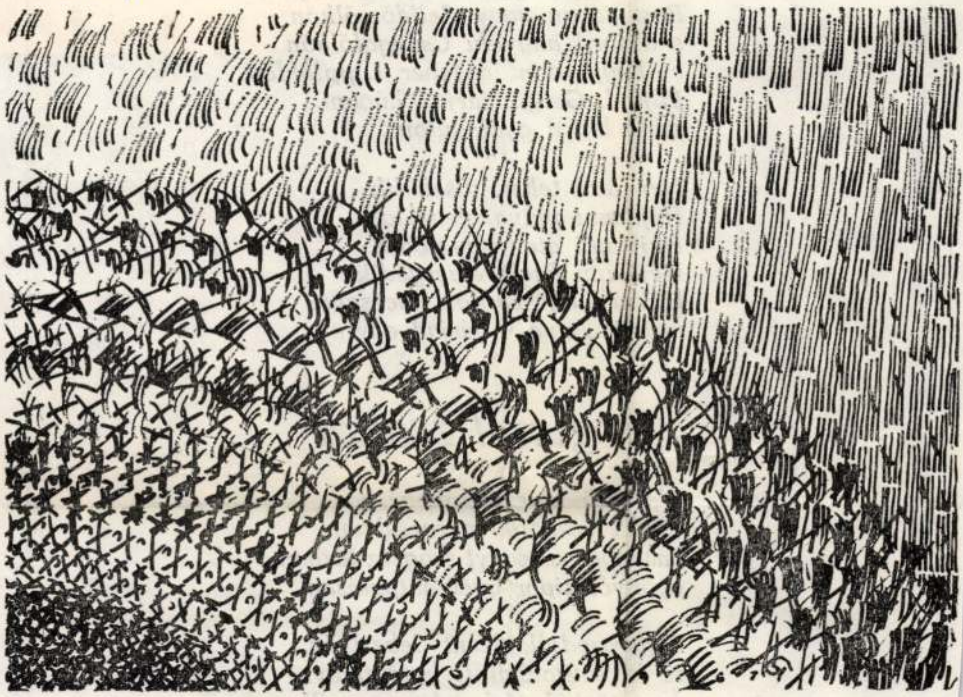

Keresszem – szabad-e
De ha számon ének gyul
igazából m a g y a r u l c.

Lám, ugyanegy a hold, h
Boszniában vagy Celldön
s a zord angyalú Csángó.
csakúgy, mint a fehér Lappföldön.
Fújjad, Gergő, járjad húgom,
páva lép a gyalogúton.

Hej, ami teher, viselődik.
Hej, ami pulya, nevelődik.
Hej, ami átok, leverődik.
Hej, ami ének, elvergődik.
Hiába bűn, szurdok, mezsgye:
ne rí j, Anna – járjad egyre!

Bogumil zsoltár

Elcsukló klarinétzokogásban,
túlfűlt szaxofon parazsában,
vacogok szuronyt-szögezz-lázban,
gyönyör tipor gyémántpatásan.

Sugarasodjál, Szent Sebestyén,
te is, szurokbafőtt keresztény,
fuss tűzből tűzbe, kocsmacsillag:
lobog a zsindely, s künn – kopóhad . . .

*Sültöl: furulyázik; csángómagyar nyelvjárás

bában akar elhelyezkedni. A képarchitektúra maga a szoba akar lenni, sőt a te legszemélyesebb életed akar lenni... A képarchitektúra művészet, a művészet pedig teremtés és a teremtés minden."

Igen, a művészet – energiaátvitel. Formája pedig adott eszmélésekhez kötött. Kassák azonban nem a munkássors Derkovits-i végzetességéből oldotta ki művészetének tragikumát. Ő a legújabb kori ember szuverén „uralkodói" öntudatát fogja jelekbe és szervezetekbe: a megalázhatatlant, a magát nem hagyót – és állította ki az érzékelés és az akarat kozmikus országútjára; az egyénnek – úgyis mint a tömeg részének – generátorául az arány- és mérték-csomagokat. Ezért félelmetes, és ezért mai. Ezért időszerű és lényeges, ezért oly rejtetten fölismerhető: vaksi a szem, amely látja, zsugorított a szív, amely érzi. Őrizzük csak.

Kassák nemcsak hitt és hisz az emberben, de egész mivoltában, minden porcikájával ténylegesen építi is, erőt küld, öntudatot sugall, összeszed, megfésül, felpofoz. Lénye és tartása olyan minőség, amellyel szembenézni egyre kápráztatóbb, zavarba ejtőbb, „istenkísértőbb", sőt kerülendő is lehetőleg. A kiállítást, mely – hála a létrehozóknak – nemes egyszerűségében méltón emlékezett és emlékeztetett Kassákra, az emberre és az alkotóra, a kiállítást bámész kirándulók és nyaralók a táskarádiók bömböletében messze és szelíden el is kerülték.

„...én látom / nem ismer meg / honnan is gondolhatná / hogy egy ember / ilyen messziről érkezett / s még messzebbre / készülődik" – írja ceruzarovásos egyetlen kiállított kéziratán.

SZABADOS GYÖRGY

•

Gyarmathy Tihamér grafikái

Minden valószínűség szerint elsőként *Kállai Ernő* ismerte fel a harmincas évek végére, a negyvenes évek közepére az elvont művészet formateremtése és a „természet rejtett arca" közötti megfeleléseket; a többnyire érthetetlennek és értelmetlennek minősített alkotások megszületésekor – olykor a tudatalattiban – munkáló nagyon is valóságos erőket. *Európai Iskola, Duna-völgyi avantgardok, Galéria a 4 világtájhoz:* ezek a negyvenes évek közepének demokratikus légkörében elgondolt és megalakult művészcsoportosulások ugyanúgy összefüggésbe hozhatók Gyarmathy Tihamér nevével, mint az imént említett Kállai Ernőével. Tudjuk: kettejük kapcsolata nem korlátozódott e csoportoknak fél-intézményi működésére; Kállai kritikai elvei és teóriái, Gyarmathy Tihamér művészete ennél jóval mélyebb eszmei és esztétikai összhangban volt, s ez az összhang mindmáig eleven maradt. Persze nem akarunk mindenáron érvényt szerezni ennek az összhangnak; tény, hogy a magyar absztrakt festők közül nem kizárólag Gyarmathy munkásságára érvényes Kállai elmélete, s fordítva is igaz: Gyarmathy munkássága nemcsak Kállai elméletére vonatkoztatható.

Minderről a Magyar Nemzeti Galéria *Műhely* sorozatában az elmúlt nyáron bemutatott (és utána országos vándorútra indult) grafikai kiállítása is meggyőzhette a szemlélőt. A művész harminc év terméséből válogatott, s ezzel – amint a katalógusban is olvasható – némileg szakított a *Műhely*nek a formálódó életművek aktuális epizódjait kamarakiállítás-jelleggel bemutató hagyományaival.

Betekintés helyett *áttekintést* nyújtott ez a tárlat Gyarmathy Tihamér életművének számottevő hányadáról – s ezt nem a szó mennyiségi értelmében mondjuk. A festők grafikai működésének eredményeit ugyanis hajlamosak vagyunk kisebb jelentőségűnek, kimondatlanul is melléktermékeknek minősíteni, más mércével mérni. Rögvest más a helyzet, ha egy par excellence grafikai életmű kritikájáról, méltatásáról van szó; nem segíthet a festményekkel való összevetés hálás páncélja: menynyiben kevesebb (vagy több) az egyik, mint a másik.

Gyarmathy Tihamér nyári kiállításának művei ilyen értelemben „műfaji önmagukban" tárgyalandók. Ezt megkönnyíti az az alapvető formai összecsengés, rokonság, mely erőteljes és egységes rendszerben láttatja a bemutatott képeket. Nem hisszük, hogy munkáinak célja a világmindenség, a totalitás megragadása lenne, hiszen a művészi formák XX. századi élettere ennél jóval szerényebb (például társadalmi igényű) törekvések kifejezésére is csak kivételes esetekben alkalmas. E grafikák nem ábrázolják az univerzumot irodalmiasan, nem sejtetnek semmit, hanem a Lét változó arcvonásaiban felismerhető elemek és erők életébe

GYARMATHY TIHAMÉR (5)
Vigilia 1987/2

engednek bepillantást. Így Gyarmathy Tihamér képein a részek mozgásának-szerveződésének *jellege* utal az Egészre, amely más, „szélesebb" nézőpontból hasonlóképpen egy nagyobb egység alkotóelemeként jelentkezik. E relatív önállóság természete az, hogy „kéllő távolságból nézve a legbonyolultabb jelenséggel is ez történik" (Mezei Árpád). Az efféle relativisztikus felfogásból ugyanúgy adódhatna a Mindenség határtalanságától elalélt, megbűvölt lírikus modora, mint a Lét jelentéktelenségén, „vihar egy pohár vízben" – gyarlóságán ironizáló cinikusé. Gyarmathy grafikáin egyik véglettel sem találkozunk. Művei eleven állapotrajzolatok inkább, szellemes szerkesztettségük lélek-közelből mutatja egy motívumrendszer életét. Atomok, molekulák, sejtek, szövetek, erővonalak, rezgések, hullámok és a Mag: az indulás, a lehetőség ideája – az ilyen „témák" első látásra tudományoskodásnak hathatnának, ha a képzelet játékossága nem munkálna legalább olyan erővel a képeken, mint az alapgondolat. Ritkaság és – ha meggondoljuk – paradox jelenség, ha valaki (csak témaválasztásában is) az „objektív tudományosság" vizsgálati területére merészkedik, hogy végeredményben annak sajátos-szubjektív hangulati parafrázisaiban adjon jelt önmagáról.

Érdemes közelebbről megvizsgálni a képek jelentős hányadának jellegzetes technikáját. Ha pontosak akarunk lenni, meg kell állapítanunk, hogy a kiállított munkák túlnyomó része 1965 és 1969 között született. Ennek az időszaknak közepe táján válik uralkodóvá és magabiztossá Gyarmathy Tihamér sajátos, vonalkás rajzstílusa. Érzékeny, vékony vonalkák ezek; „léckatonák" módjára sorakoznak, sűrűségük, eltolódásaik, tömörüléseik síkokat határolnak és síkokat tesznek élővé. De a síkokat nem tényleges vonalak választják el egymástól, jobb híján optikai vonalnak nevezhetjük őket. A képhez hajolva a varázs szertefoszlik; pontosan fordítva, mint Apollinaire *Esik* című kalligrammáján, ahol a valójában betűkből, szavakból álló, ferdén aláhulló, imitált „vízcsíkok" csak ilyen közelről mutatják meg titkukat.

A grafikai sokszorosítás korát éljük; a szitatechnika az utóbbi években általános (és jövedelmező) divat lett. Amikor Gyarmathy Tihamér első szitanyomatai készültek (az 1960-as évek derekán) még nem lehetett előre látni, hogy a reprodukálhatóság és a széria elve miként élezi majd ki az egyediség és egyszeriség kérdését. A 80-as évek elejére Gyarmathy mindenesetre visszatért a papír-olaj technikához. Az említetteken kívül kedvelt eszköze még a tus, de láthattunk a kiállításon fametszetet, rézkarcot, filctoll-rajzot és fotogramokat is. Mégis – a legutolsó művektől eltekintve – technikai szempontból három nagy grafikai periódus követi egymást: a papír-olaj kompozíciók, a szitanyomatok és a tusrajzok sorozatai. Mindahány lap egy jellegzetes, egyéni formanyelv szókincsével él; magányos és következetes alkotói pálya eredménye.

ANDRÁSI GÁBOR

•

Lavotha Géza fafaragó

A Fővárosi Művelődési Házban az elmúlt év őszén állított ki az Erdőbényén alkotó Lavotha Géza faszobrász. Lavotha nem tipikus fafaragó, munkái nélkülözik a szinte kötelező naiv „bájt", a gyakori túldíszítettséget. Nem díszdobozokat, borotvatokokat készít: reliefeket, szobrokat, művészetet teremt. A kifejezés izgatja.

Az itt kiállított művek zöme a fametszők dúcaihoz hasonlít, amelyeket nem papírra nyom, hanem tovább munkál. Témáinak egy részét a szőlőművelésből és az ehhez kapcsolódó eseményekből meríti. Életképszerű jelenetein átsüt az expresszivitás, a hitelesség. Az átlós kompozíciójú *Kapások* és a *Préselés* című munkáiban az összehangolt mozdulatok erőteljes ritmusa nagy érzelmi töltéssel párosul. A négyzetformában komponált *Kapásbál* elsősorban nem a jól megformált figuráival hat, hanem már-már absztrakt kavargásával. Finom színezése, érzékeny megmunkálása a kiállítás egyik jelentős darabjává teszi. Tömbszerűségében is meggyőző a *Védelem* asszonyszobra, ahhoz a relief-sorozathoz kapcsolódik, melynél a lendületes vésőnyomokat felváltó simított nagy formák ritmikus mozgása az uralkodó. Ilyenek a *Csata* és a *Lázadók* vonuló kurucai, vagy a tárlat két kisméretű lírai darabja, a *Búcsú* és a *Találkozás*. Talán e két utóbbi munkájával távolodik Lavotha Géza legmesszebbre a fafaragók megszokott világától.

M. A.

Gyarmathy Tihamér

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1969 DEC 7

VALÓSÁG
Budapest

1021

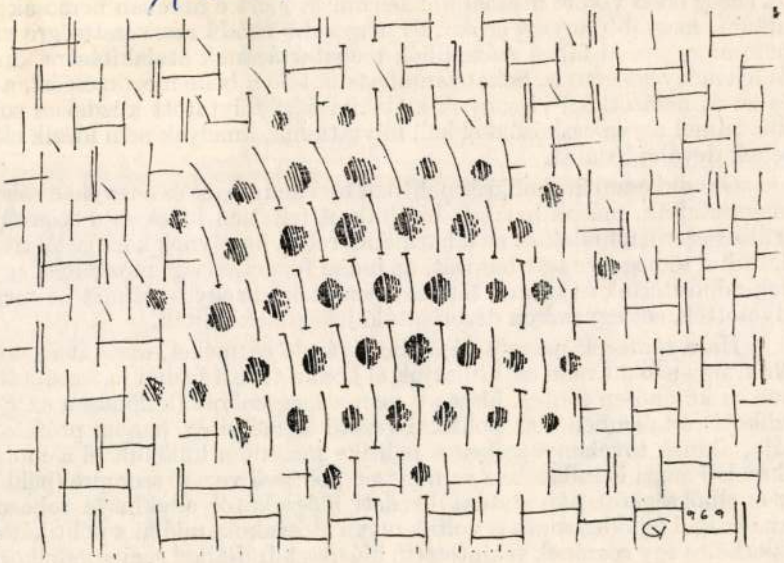

Gyarmathy Tihamér:
Kalligráfia

országa, és az ezredforduló idején Földünk min
Gandhi tevékenysége és példaadása ezzel még r
gért vívott küzdelem formái és módszerei lényeg
mos afrikai politikai mozgalomra és vezetőre, ső
borúellenes mozgalmak számos vezető személyis
az éhség ellen vívott drámai küzdelemnek, mert
nikára, nagyobb anyagi erőkre és magasabb rer
nem az egyszerű falusi százmilliók magatartásá
és leleményességére is. Sokat tanulhatunk tőle a
és az új nemzetközi viszonyok kialakításáért fo
küzdelmet olyan eszközökkel kell folytatnunk, a
tékek devalválódását.

Gandhi eszméit, konkrét politikai tevékenységét és e tevékenység hatásait sokan magasztalták, mások hevesen bírálták. A feltétlen hívek és a szigorú bírálók között szükségszerűen kialakult az a harmadik réteg, amelynek képviselői tisztelték, sőt csodálták a tömegekre tett hatását, az indiai függetlenségi mozgalom egyik hajtóerejének minősítették és számos tételét elismerték; de egyes eszméit és megnyilvánulásait elvetették, sőt egyenesen dezorientáló jellegűnek ítélték.

Ha a tömegek magatartását befolyásoló eszméket, ideákat és normákat értékelünk, úgy azokat nem szakíthatjuk el konkrét, történelmi hátterüktől. Gandhi esetében ez különösen fontos, hiszen ő nem a megszokott (különösen az Európában megszokott) értelemben vett politikai vezető személyiség, hanem próféta, népének tanítója, akinek tevékenységében a politika még nem különült el a morális normáktól. Ennek ő maga is tudatában van, hiszen politikai vezető szerepre (például a Kongresszus elnökségére) pályafutása kezdeti időszakától eltekintve sohasem vállalkozik. Az európai fejlődés során is voltak olyan időszakok, midőn a politikát és a gazdaságot az erkölcs egy részének tekintették. Másrészt Indiában sem gondolkozott e kérdések-

Gyarmathy Tihamér festő"

Szabad Művészet, 1947

I. évf. 3. sz. 39. o.
kiállítások.

Gyarmathy Tihamér

Kezdetben az Európai Iskola tagja, majd Martyn-nal, Lossonczyval és Kállai Ernővel együtt kilépett a szervezetből, és önálló absztrakt csoportot alakítottak.

Németh László: Modern angol művészet, Corvina 1968 120.l.

Garmathy Tihamér

A fotóművészet... fiatal és nagyra hivatott művészeti ág, ugyancsak modern és újszerű tipográfiával jelentkezett folyóirata nak két utóbbi évfolyama is. A borító képe évenként változott: 1966-ban Garmathy Tihamér szép fotója, az elmult esztendő négy borítóján Domonkos Endre... tárgy-képe szerepelt.

Bodri Ferenc: Képzőművészeti krónika. A fotóművészet c. folyóiratról.

Jelenkor XII. évf. 4. sz., 1969. ápr., 368. sz.

MDK

Gyarmathy Tihamér, festő

A cikk szerzője ~~nem~~ Gyarmathy művészetének nem ismertetésére, hanem jellemzésére törekszik. Ezért terjedelmesen foglalkozik az absztrakt művészet filozófiájával (Lukács György), ugyanily terjedelmesen Gyarmathy módszerével, pontosabban módszerének összehasonlításával, (Vasarely), természettudományi megalapozottságával.

A szerző úgy látja, hogy Gyarmathy művészetének legfontosabb vonása az, hogy konfliktusos, drámai jellegű.

Vitányi Iván: Gyarmathy Tihamér festészetéről 59-63. l.

ALFÖLD, Debrecen. 1970. okt. XXI/10

Gyarmathy Tihamér
MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
(testőrség)
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1979 DEC 2

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

udja a bálnák hangját" – mondta Cida.

Zimits Ferkó napokig gondolkodott a dolgon. Úgy képzelte, hogy Masa apjának sa-

ott egyik reggel összesoportem a kártyalapokat a viaszkosvászonról, és keverni kezdtem, nyikordul az ajtó, s a következő pillanatban már ott

között. Érezte a kék bársony puhaságát, és a lány izmos, nyugtalan testét. Elpirult, de a hold fényénél ezt senki sem vette észre...

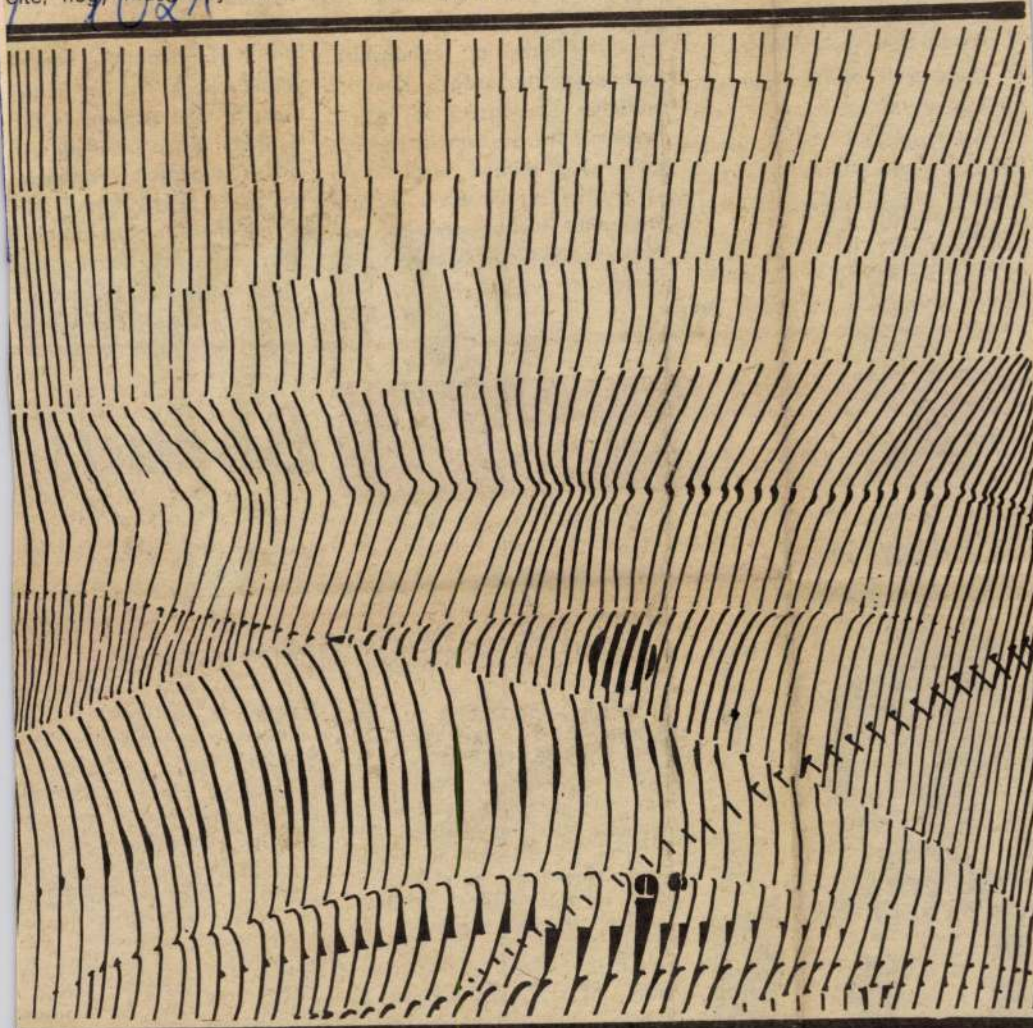

Gyarmathy Tihamér rajza

Neki több igen kitűnő magyar fordítása van, őt inkább németre fordítottam. Persze, csak magamnak. Kitűnő nyelvgyakorlás ez egy művész számára. Gyakran utazom külföldre, ahol a több nyelv tudása elvárható a koncertező művésztől. És beszélgető-partner nélkül ébren tartani egy-egy nyelvet — számomra a műfordítás a legkedvezőbb eszköz. Mennyi szinonimára bukkanhat rá az ember ilyen módon!... Persze, ha

niálisabb mű
hatnak órákc
vesztek a va
többnyire le
társaságról,
kárpótol é
lángelmék
hetetlen go
az évtizede
műben is
még nem
ami éltet tovább ezen a pá
lyán és segít a munkámban is,
mindenkor...

W. E.

hogy mi legyen, mert egy p
csi karnagy azt javasolta r
kik, hogy négy szólamban é

Pro Urbe Pécs

Borbás

Az ünnepi tanácsülésen átadott Pro Urbe Pécs-érmek egyikét Borbás Antal, a Baranya megyei Állami Építőipari Vállalat főművezetője kapta a városépítésben való több évtizedes eredményes részvételéért.

Néhány nap múlva — december 8-án — lesz 30 esztendeje, hogy 18 évesen belépett a vállalathoz. Pécsi gyerek volt, édesapja asztalos. A mesterséget nem tanulta, hanem — így mondja — tudta, mert mindig is vonzódott a fához. Parkettásként kezdte a meszesi bányász családi házaknál, aztán a Tolbuhin úti emeletes házak következtek, majd 1955-től Uránváros és sorra egymásután a pécsi építkezések, meg a többi baranyaiak, ahol melegburkolók-

lehettek vagy tízen a részle
nél, mo csaknem 80-an d
goznak az ő keze alatt és
merkednek a szakma fortélyo
val az ipari tanulók.

Igen, a keze alatt, hisz
Borbás Antal együtt fejlődö
változott a szakmával a hárc
évtized alatt. Ő brigádveze
művezető, majd főműveze
lett, a parkettázást meg egy
jobban kiszorította a m
anyagpadló, majd a szőnye
padló. Közben volt egy jele
tős újítása is. Sokáig az elé
gé költséges, importanyagot
tartalmazó, s a tetejébe me
rosszul is szigetelő magnezi
padlót dolgozták a műanyc
alá. Ő egy cement-homok-f
részpor-műanyagdiszperzió ös
szetételű, cementesztrichne

Gyarmathy Tihamér, festőművész

Gyarmathy Tihamér külön világa is lenyűgöző. Mégis, hiányzik a Feledy-grafikák festői továbbteremtése, hiányzik Gyarmathy váltása. Még valami. Ő Vasarely rokona, de Vasarely kínosabban vigyázott a műgondra a *szerelésben* is. Nála nincsenek hevenyészett keretek. Nála minden tökéletes. Igazi profi.

Losonci Miklós

A művész kiállítása dec. 16.-ig látható a Műcsarnokban.

Losonci Miklós: Kiállító termekben.
Test Megyei Hírlap, 1979. dec. 1.

Gyarmathy Tihamér, festő

L: Korniss Dezső

P. kücs 1: Korniss iróniája 11

Népszabadsag, Bp. 1980 apr. 27.

1071

1979. nov. 23. Televizió 21.o5 M.

TV-Híradó 2.

- Ma nyúlt meg a Mücsarnokban Gyarmati Tihamér kiállítása. Számos külföldi tárlat után most először láthatja a hazai közönség a 64 esztendős festő képeit. Korai, 3o-as évekbeli munkái Derkovits Gyula hatását tükrözik. Anyaság című festményét merev elutasítással fogadta a korabeli kritika 195o-ben. Gyarmati Tihamér nemcsak festőnek, hanem mérnöknek is tanult és évekig dolgozott a nehéziparban. Igy már könnyebben érthetővé válik későbbi korszakának geometrikus világa. Elsősorban a tér és az idő, a föld és a kozmosz kapcsolata foglalkoztatja, ezen belül is a mozgások, a perspektíva változásai, erre utalnak a képcímek is. Távolodás a Földtől, Felkelő és lemenő csillag, Téridő a világképben, Diagram. Gyarmati Tihamér kiállítása a Mücsarnokban december 16-ig lesz nyítva.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR SAJTÓVÁLLALKOZÁS
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Gyarmathy Tihamér,
festőművész

PEST MEGYEI HÍRLAP
1980 FEB 17.

021

Növekvő struktúra

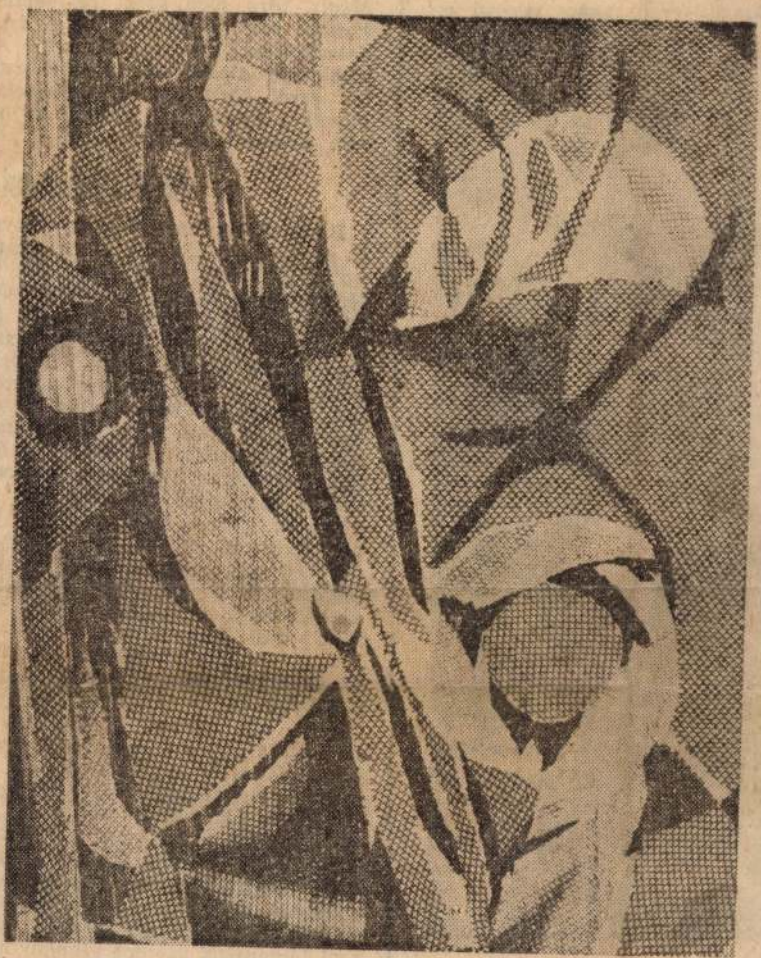

Gyarmathy Tihamér kollázsa

Mattioni Eszter festménye

kolhatjuk meg, mert csökkent a férfiak és a nők keresetkülönbsége az azonos munkaterületeken, ám így is elgondolkoztató, hogy míg a szocialista szektor egészében a nőknek több, mint a fele háromezer forintnál kevesebbet keres, addig a férfiak esetében ez az arány 14 százalék. Ugyanakkor négyszer több férfi tartozik a legmagasabb keresetűek csoportjába, mint nő... S nemcsak akkor bukkanhatunk elgondolkoztató vonásokra, ha pénzről van szó, hiszen például a mezőgazdaságban nyolc férfi sorakozik a közvetlen termelésirányítók között, s csak kilencediknek következhet egy nő, igaz, 1970-ben 11:1 volt ez az arány, javult tehát. *Van mit javulnia!* Törekvésekben, tényekben gazdag egy évtized bizonyítja: a népolitika egyre inkább természetes alkotóeleme, s nem különálló tényezője társadalmi, gazdasági teendőinknek. A kereső nő tettekkel mondott és mond igent arra, amit helyzetként, feladatként a párttestület megfogalmazott, s e tettek, s sokasodó igenek fejében egyre több helyen megkapja a női nem azt, ami társadalmi szerepe alapján megilleti; ami neki járandóság, az a társadalomnak kötelezettség.

MÉSZÁROS OTTÓ

Gyarmathy Tihamér festőművész

„Sikeres kísérlet," olaj, vászon,
50 × 40 cm. 1968.

(repr.)

Művészet, Budapest, 1969. Nov. 46. old.

Gyarmathy Tihamér

A müvész alkotása is szerepelt a Vigadó Galériában a Hommage a Bartók c. tárlaton.

Magyar Hirlap 1981/3/7/6

Wagner:Grafikai mappák Bartókról

Gyarmathy Tihamér, festő

□ GYARMATHY TIHAMÉR festőművész kiállítását Bánszky Pál művészettörténész nyitja meg április 13-án délelőtt 11 órakor a Bács-Kiskun megyei Művelődési Központban.

–: Gyarmathy Tihamér 2.

Esti Hírlap, Bp. 1980. márc. 26.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy Tihamért hárigardája
Cserepes Istóan ismerítette meg
Derkovits Gyulával.

Gyarmathy Tihamér: Vallomások Derkovits Gyuláról.
Művészet, 1980. március – 40. lap.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy Tihamér mestere
volt a képzőművészeti Főis-
kolán Vaszary János.

Gyarmathy Tihamér: Vallomások Derkovits Gyulárol.
Művészet, 1980. március – 40. lap.

Gyarmathy Tihamér

Az egyszeri Európai iskola mes-
terének művészete gazdag él-
ményvilágot közvetít.

Bodzi Ferenc: Presance Párizs - Budapest
Művészet, 1980. április - 44. lap.

Gyarmathy Tihamér festő

L: Molnár Farkas

14.

– Kinek ajánlja? Csaplár Ferenc az Avantgarde

Népszabadság, Bp. 1980 aug. 17.

Gyarmathy Tihamér

Méltatás.

Sinkovits Péter: Absztrakció geometrikus..
Művészet, 1981. február — 50. lap.

Gyarmathy Tihamér

Méltatás.

Sinkovits Péter: Absztrakció geometrikus...
Művészet, 1981. február – 50. lap.

Gyarmathy Tihamér

1932-ben alig 18 éves került Budapestre Gyarmathy Tihamér hogy jelentkezzen a Képzőművészeti Főiskolára.

Gyarmathy Tihamér: Vallomások Derkovits Gyuláról. Művészet, 1980. március – 40. lap.

Gyarmathy Tihamér

Az egykori Jókai villában nyilt meg az esztergomi Balassi Bálint Muzeum gyüjteményének több darabja, igy a müvész is szerepelt a tárlaton alkotásával.

Uj tükör 1979/23/4

Lóska: A Balassi Muzeum festményeiről

Meghívom az 1966 XII hó 11 ig nyitva-levő kiállításomra, mely az Építők Klubjában Petőfi Sándor u 5 alatt egész nap nyitva van este 10 ig és megtekinthető.

Továbbá 1966 XII hó 9 én este 8 órai kezdettel Költő és Zeneszerző kortársaim kitűnő előadók folmácsolásában; a kiállításomon bizonyítani akarják azt, hogy probléma körünk korunkban azonos, akkor is ha különböző eszközzel jut az kifejezésre.

Ez a néhány sor önnek belepőül is szolgál erre az alkalomra, hol a művészettel élő és az azt létrehozó találkozhat, hogy tágabb legyen a világ!

Csanmatty Ilianiej
1966 XII 22

Gyarmaty Tihamér

GYARMATHY TIVADAR

Fél négyzetméternyi sincs a kis kép a műtárgyakkal zsúfolt műteremlakás falán. Mégis magára vonja a figyelmet. Pedig színskálája igencsak visszafogott: a pasztellkék meleg és puha árnyalatai olvadnak egymásba finoman, szürkésfehér fényektől a földszínű árnyakig. A téma is teljesen elvont: legfeljebb kiterjesztett szárnyú madárformát vélhet felfedezni a szemlélődő, egészen stilizált vonalvezetéssel, szürrealista lebegéssel. A sejtelmesen szép kompozíciót némi patinával sötétítette a születése óta eltelt emberöltő. Így kapott kissé muzeális mellékízt. Találóan. Mert máris egy darabka művészettörténelem. Egy élő klasszikusunk korai remeke.

MAGYAR H

WAGNER:

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kiállitási kritika

Jövő Mérnöke 1968 febr.24.

Gyarmathy Tihamér

Szerepel az „Új magyar festészet" c. Liánitáson a Nemzeti Galériában

Havas: Új magyar festészet?

Népnava 1968 I. 3. 2 old.

MDK.

Gyarmathy Tihamér
festő

A Műszaki Egyetem Vásárhelyi
Pál kollégiumában rendezett
tárlatot.

Tolnay János: Kiállítási krónika
(Művészet, 1968. június – 42 kép.

Gyarmathy Tihamér

Kalligráfia (reprodukció).

Valóság, 1969. (2. é.) - 37. l.

Gyarmathy Tihamér

2.

Anyagokkal kísérletezik.
Automatizmus, tasiszta törekvések.
Műtermében relicfek, szobrok, drótkonstrukciók.

Mándy Stefánia: Az európai iskola és előzményei 1962: Bp. 43.l

Gyarmathy Tihamér

MDK

Női fej

Műcsarnok 1937 Képzőm. Főisk. Kiáll.

Gyarmathy Tihamér

Not Fej

Gyarmathy Tihamér

Grafikák (repr.)

Nagyvilág-almanach 1967/1. 117–20. l.

MDK

Gyarmathy Tihamér, [ ]

A vitacikk megemlíti.

Vitányi Iván: Visszautasítottak és nem jelentkezettek kiállítása 9

Népszabadság, Bp. 1968. jún. 9.

Gyarmathy Tihamér grafikai

347. Kubista rajz. 1946. Bp. cr. p.
300 x 215 mm. J. jl.: Gy. T. 1946.

Szíj Rezső, Gyűjteményem (katalógus) Olaj,
temp. akv. gouache. Bp. 1966.

36. l

Gyarmathy Tihamér

Bemutatta műveit a zákoligeti képzőművészeti barát körben

Népművelés 1966 VI. n. 36 old.

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció (repr.)

Valóság IX. (1966). 9. sz. 21. l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kiállitási kritika

Népszava 1968 jan.3..

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció (repr.)

Valóság X. (1967) 1. sz. 51. l.

Gyarmathy Tihamér

Hullámok (repr.)

Valóság X. (1967). 2. n. 93. l.

Gyarmathy Tihamér

Rajzok (3 szepkó)

Jelenkor 1966 X. n. 903, 913, 924 old.

MDK.

Gyarmathy Tihamár

Terveinek városdekorációs alkalmazásáról

Esti Hirlap 1961.I.11.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kiállitási hir

Müvészet 1968 márc.p.68.

Hommage de l'auteur

Ergebenst vom Verfasser

/Esetleges levélbeli véleményét, mint segitséget, hálásan köszönöm./

. . . . . .

SZŐKE PÉTER
tudományos munkatárs

researcher

chercheur

wissenschaftl. Mitarbeiter

M.D.K.

Germathy Tihamér, festő (1915 -

nevét a non-figurativ
művészet művelői körött emliti
a szerző

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 958 old.

MDK

Gyarmathy Tihamér, [ ]

Tárlaton mutatkozik be. [Müegyetem Kollégiuma.]

— : A nap programjából 6

ESTI HIRLAP Bp. 1963. febr. 13

Gyarmati Tihamér MDK

szerepelt a bratislavai Kis Szinpad előcsarnokában rendezett tárlaton.

Bárkány Jenőné: Magyar festők képei.

UJ SZO /Bratislava/ 1964. jun 26.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kiállitási hir

Esti Hirlap 1968 febr. ~~II~~ 13.

Gyarmathy Tihamér

Rajz (szepró)

Jelentés 1967 I n. 71 old.

Gyarmathy Tihamér
1915 –

1.

Európai Iskolához tartozott. 1946 körül kiállításon részt vett. Ettől kezdve Martynnal és Kassoudzyval a Semmelweiss utcai „Galéria a 4 világtájhoz" c. kiállító helyiségben mutatta be műveit.
Járt Franciaországban, Svájcban, Németországban és Olaszországban.

Mándy Stefánia: Az európai iskola és előzményei 1962 Bp. K.

Gyarmathy Tihamér, festő

-részt vett az új művek c. művészeti kiállításon

O. l.: Képzőművészet
Vigília, 1971. máj. 342. l.

Gyarmathy Tihamér, festő

- ajándékozott a jugoszláviai Banja Luka-i múzeumnak. Előtte kiállítva a Műcsarnokban.

D. I.: Képzőművészet
Vigília, 1971. febr. 139. l.

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció (repró)

Valóság, 1969. 6. sz. 40. l.

Gyarmathy Tihamér

Szerepel a ljubljanai Moderna Galerijában megrendezésre kerülő IX. Nemzetközi Grafikai Biennálén.

Művészet, 1971. 2. sz. 64. l.

MDK

Gyarmathy Tihamér, festö

Kompozició, vizfestm.

Az Alkotás Művészház XXXII.kiállításának katalogusa.
"A Művész Két Arca". 1947.III.9-25.

Gyarmathy Tchamás festő

Körégkorn. Műtermkiállítása volt. Nonfigurativ.
Nemrég nagyobb néhány munkája csehszlovákiai és lengyelországi kiállításokon.

Vigilia, 1964, 6 n., 380 old

Az ÉKME Rózsa Ferenc Kollégium Bercsényi Klubja április 13-án

8 órai kezdettel lengyel kulturális est et rendez Anton Zydron festőművész

főiskolai tanár, ifjusági ve zető részvételével. Az est kereté-

ben bemutatásra kerülnek az 1965- ös varsói zenei fesztivál kiemelkedő s

kotásai, dijnyertes kisérleti kisfilmek , művészeti plakátok és

fotók a Lengyel Kultura anya gából, valamint Anton Zydron képei.

A müvészt Gyarmathy Tihamér mutatja be. Minden érdeklődőt szivesen

látunk.

Klubbizottság

XI; Bercsényi utca 28-3o

GYARMATHY THAMÉR

Gyarmathy Tihamér

Nonfiguratív piktúrájának primer sajátossága a sünch térélményt ébresztő hatása.

S. Nagy Katalin: Kísérleti felmérés a művészeti ízlésről; Valóság, 1970. 5. sz. 59. p.

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció (repró)

Vièpzömüv. Almanach 1, Corvina 1969. 193. l.

Gyarmathy Tihamér 2.

A korszerűséget a „problematikusban" látja. – A nagyközönség körében csak a dinat találhat visszhangra.

Körkérdés; Képzőmű. Almanach 1. Corvina 1969, 119-C

25.

Magyar Iparmüvészeti Főiskola
rtási ideje alatt látogathassa
ályok betartása mellett igénybe

.nap.

Farkas Domonkos sk.
őigazgatóhelyettes

Gyarmathy Tihamér

Rokon szellemű Lantos Ferenccel, de csak alajfestékben dolgozott.

Perneczky Béza: A lézaïsóg és a konstruktivizmus új útjai a magyar festészetben; Képzőmű. Almanach 1, Corvina 1969, 58. l.

Gyarmathy Tihamér

Csoportkiállításon vett részt a Műszaki Egyetem Vásárhelyi Pál Kollégiumában (1968 febr.). Saját törvényű fejlődés annalán halad.

Vejszőcsut v. Almanach 1, Corvina 1969, 69. l.

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI FŐISKOLA
Budapest, XII. Zugligeti u.11-

. . . . . .

Kérésére engedélyezem, hogy a
Könyvtárát a könyvtár nyitvata
és a könyvtárra vonatkozó szab
vehesse.

Budapest, 1971. . . . . hó. .

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció, olajfestmény

Magyar Képzőművészet
1. Kiáll. Katalógus 1946 jú

Gyarmathy Tihamér, festő

Megemlítve:

„Ney László szingazdag festményeinek nálunk leginkább Gyarmathy Tihamér piktúrája feleltethető meg ...."

Beke László: Külföldi magyar művészet? 1-6. o.

KRITIKA, Bp. 1970. október VIII/10

Gyarmathy Tihamér

dunántúli sármagóra konstruktív irányzatú műcész.

Beke László: The painter and the tombstones; The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1971 431 1961

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció (repró)

Valóság, 1971. 6. sz. 31. l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kiállitási hir

Magyar Hirlap 1968 aug.29.

Ügyiratszám:

Ügyintézőnk:

Budapest, 196 _____

ORSZÁGOS TERMÉ
BUDAPEST, V.,
TELEF(

4031 66. FNYV. 9. t. (N)

MDK

Gyarmathy Tihamér [Pest]

Megemlítve.

Bertha Bulcsu: Interjú Weöres Sándorral 1059-1066.

JELENKOR, Pécs. 1970. december XIII/12

Gyarmathy Tihamér

Színes reprodukció egész táblán:

37. p., „Kompozíció 1968", olaj, 135 × 80 cm.

Szántó Tibor: Pictura Hungarica I. kötet

mai magyar táblafestészet, Budapest, 1971

Gyarmathy Tihamér

Jelenleg Nagymaroson alkot. Absztrakt konstruktivista képeivel 1945 után az európai iskola kiállításain rendszeresen jelen volt.

Szombathelyi Ervin: Művészek a Dunakanyarban.

Magyar Hírlap, 1971. márc. 21.

Gyarmathy Tihamér

a Pécsi Képzőművészek és Iparosok Társaságának 1931 és 1934 közt rendezett tehetségkutató kiállításán szerepelt. akkor VIII. reáliskolai tanuló volt.

Jelenkor, Pécs, 1941. (?) 9.

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció (repr.)

Valóság X. (1967). 12. sz. 31. l.

M.D.K

Gyarmathy Tihamér
festő

„Kompozíció"
(repro)

Tölgyesi János: Kiállítási krónika
Művészet, 1968. junius – 42 kep.

Gyarmathy Tihamér: Gravitáció

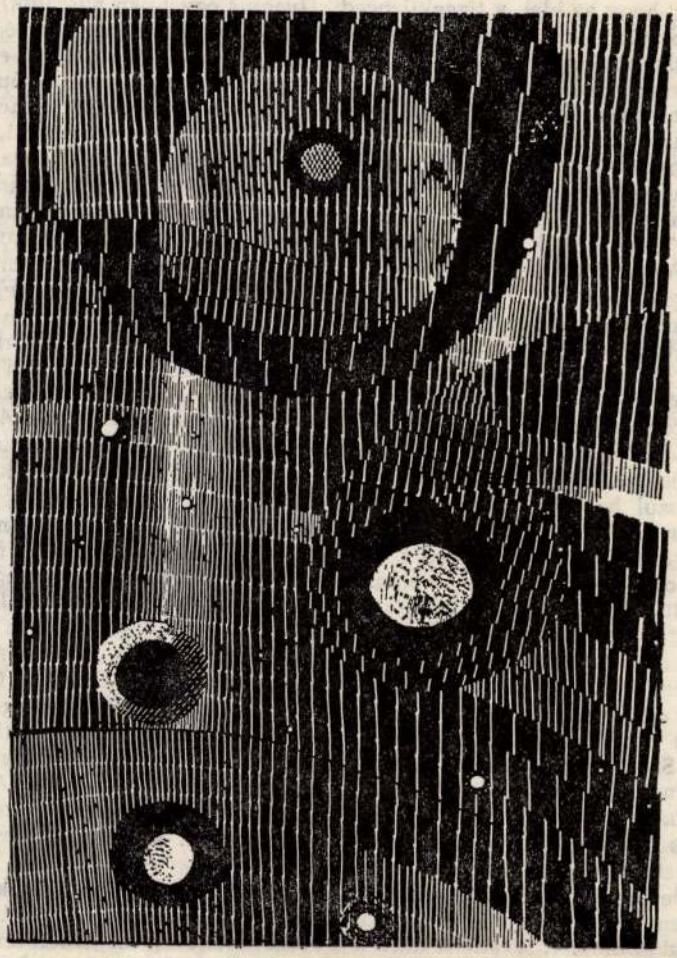

Jelenkor, 1987. május

még csak hijának a helyén se.
Valamint minden esemény
egy nincs-mi-hogy félreértése.
(Tandori Dezső)

Némi meglepődéssel, csöndes tiltakozással és enyhe szomorúsággal vettem tudomásul a tényt, hogy az idei, a tizenkilencedik (vagyis egy híján huszadik) magyar játékfilmszemle után szinte egyöntetű volt a hazai szakemberek elégedettsége. Egy igényes összefoglalásból idézve – a többi áttekintés helyett is: „A legutolsó esztendő magyar filmművészetének sincs semmi szégyenkeznivalója, akár más európai országok filmtermésével, akár a magyar kultúra egyéb ágainak legfrisebb teljesítményeivel állítanánk párhuzamba. Szól történelmi múltunkról, rögzíti a jelen állapotát, eligazodást keres az emberi kapcsolatok konfliktusaiban, rejtett igazságtalanságokra döbbent rá és ismeretlen dokumentumok feltárásával szolgál mind a jelennek, mind az utókornak." Igaz; nagyjából. De az is, hogy más európai országok *teljes* filmtermését inkább csak „saccra" ismerhetjük, a magyar kultúra egyéb ágai közül a prózairodalom pusztán Temesi Ferenc *Por* című regényének csak eddig megjelent első kötetével is több izgalmat keltett, mint a *játékfilmek* szinte hiánytalan mezőnye. Történelmi múltunk ezúttal csupán Vitézy László *Érzékeny búcsú a fejedelemtől* című Bethlen Gábor-filmjében kapott tablót – s a vak is láthatta, hogy ez a közepes parabola történelmi jelenünkről szól; közvetlen közelmúlt és jelen összefonódik, ha az emberi kapcsolatok konfliktusairól és a rejtett igazságtalanságokról gondolkodunk. Az ismeretlen dokumentumok föltárása is bonyolult kérdés – hiszen például Kósa Ferenc *Az utolsó szó jogán* című, doktor Béres Józsefről, a Béres-cseppek föltalálójáról forgatott négy és fél órás filmje hosszú esztendők várakoztatása után kerülhetett csak a közönség elé, s kétes vigaszul hozhatott díjat rendezőjének, aki nem orvosi kérdést, gyógyászati ügyet, de nemzeti problémát képezett le: „Az ország nehéz helyzetben van. Ha ki akarunk lábolni öröklött és újratermelt bajainkból, mindenekelőtt, vagy ha már másként nem megy, további késlekedések nélkül szembe kell néznünk az igazsággal. Tegnap könnyebb lett volna, de holnap biztosan nehezebb lesz, mint ma. *Az utolsó szó jogán* című film ezt a szembenézést ajánlja, a maga szerény eszközeivel ebben próbál segíteni." A dokumentumfilm egyébként ebben az esztendőben is megkülönböztetett figyelmet érdemelt. Kósa műve mellett, sőt előtt ott van Gulyás Gyula és Gulyás János *Én is jártam az Isonzónál* című munkája, amely középső részként illeszkedik egy trilógiába; s ott van legelsősorban a nyolcvanas évek legmaradandóbb filmtörténeti fejezetét alkotó Sára Sándor ugyancsak több elemből álló *Keresztútonja*, amely a dokumentum-dramaturgiában eddig meg nem hódított csúcsokra hágott. Ahogy Illyés Gyulától a *Puszták népe* úgy szociográfia, hogy inkább és teljesebben regény – akként krónika Sára filmje is: filmdrámának hat. A bukovinai székelyek kálváriajárásáról később részletesebben kell szólnunk.

A szemle összképe lehetett volna tehát megnyugtató is – ha a játékfilmek kategóriájából sem hiányzik legalább egy-két kiemelkedő, a tisztes iparos átlagot magasan meghaladó darab. A levetített művek a forgatókönyvek meglehetősen szűk tematikája és közepes színvonala miatt kiváltképp elárulták, hogy kiugró kvalitással nem

Gyarmathy Tihamér, festőművész

„Repülj, hajóm", olaj, vászon, 80 x 100 cm. 1950.
(répr.)

Művészet, 1978. 10. 9. old.

Gyarmathy Tihamér,
festö

MDK

Nagy Tibor: Az absztrakt müvészek galériája körül.
Nagyvilág. 1947. máj.1.

M.D.K.

Gyarmathy Tihamér

"A mai magyar absztraktok" névvel illeti a művészt Vajda István kritikájában s beszámol a Semmelweiss utca könyvesbolt galériáján kiállitott absztrakt művekről.

Szinház, Bp. 1947. ~~m~~ febr. 26.- márc. 4.
III. évf. 9. sz.

M.D.K.

Gyarmathy Tinamér

"A mai magyar absztraktok" névvel illeti a művészt Vajda István kritikájában s beszámol a Semmelweiss utca könyvesbolt galériáján kiállitott absztrakt művekről.

Szinház. Bp. 1947. x febr. 26.- márc. 4.
III. évf. 9. sz.

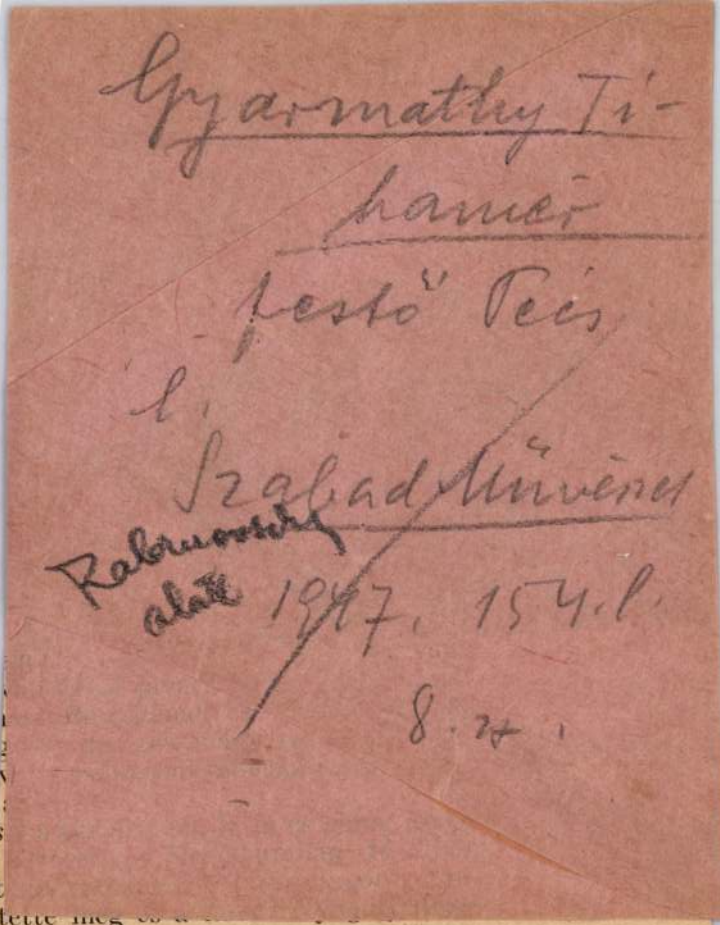

Gyarmathy Tihamér festő Pécs l. Szabad Művészet

Rabinovszky alatt 1947. 154. l.

8. 27.

t

tette meg és a ...

meg.

ándor református gimnáziumi tanár
írja: „Mivel mint tanuló és tanár,
észét a debreceni református főiskolá-
el, s ennek érdeke annyire összeforradt
hogy halálom után is ezen nagyfontos-
et céljainak előmozdítására szolgálni
ségemnek tartom: annálfogva minden
tlan vagyonom általános örökösévé
delem a debreceni református főiskolát."
dik tanár *Thót Ferenc* jogakadémiai

Nadányi Kornél ház- és föld
vagyonának felét, Récsey János
esperes 1829-ben szintén felét hagy
ebből a másodikból lett a nag
magyar irodalmi tanszék alapja.

Somogyi Gábor debreceni polg
püspök jóbarátja is 1871-ben írja : ,
tékeny részét a főtanoda szaporításá
hevült néhai nőm, Hertz Rozália is,
volt. E főtanoda a jövőben is a vallá
és nemzeti anyanyelvünk sziklavár

A kisebb hagyatékok közt is s
Legmeghatóbb, hogy Szűcs Gergely
1860-ban Köteles-utcai házát hagyta
szegény jótanulók részére. Özvegye
meg, de végre kiegyezett, hogy a há
legyen a Kollégiumé, sőt még ő is ki
forint fél vételárat 200 frt-ra.

A gazdasági tanács volt tagja
hagyott nagyobb örökséget : Miklóss

Gyarmathy Tihamér

Méltatás.

Szabó Júlia: A fotó mint a képzőművészet...
Művészet, 1978. március - 29. lap.

Gyarmathy Tihamér

Az anyagi világot átjáró
feinstruktúrát Gyarmathy
Tihamér fotogramjain fe-
dezhetünk fel.

Szabó Júlia: A fotó mint a képzőművészet...
Művészet, 1978. március – 29. lap.

Gyarmathy Tihamér

Műve a Dévényi gyűjteménye
képzőcsoportunk.

Salamon Nándor: Dévényi Izán műgyűjteménye.
Művészet, 1978. április - 2. lap

Gyarmathy Tihamér (1915-)

„Kompozíció" o.v. 50x60 cm.

J. a lap hátoldalán

Vételi ár: 7000 Ft.

BÁV 45. Képaukció Budapest, 1978. május

Gyarmathy Tihamér

„Kompozíció" 1948. Olaj. 60x80 cm

V. y. nincs lép

Kritikák és képek Bp.1976. Corvina.

Gyarmathy Tihamér

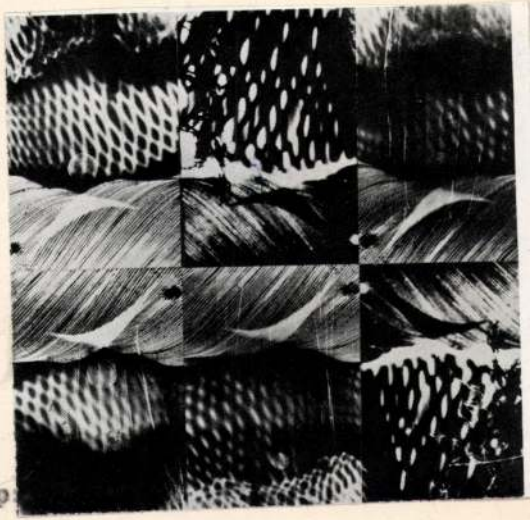

Fotogram

60x64 cm,1959.

Szabó Julia: A fotó mint a kép
zőművészet eszköze.
Művészet,1978. március - 28.lap

Gyarmathy Tihamér (sz. 1915):

■ **103. Mezőgazdasági munkás, 1945**
tollrajz, 25X19,4 cm / a művész tulajdona

■ **104. Munkás, 1945**
tollrajz, 27X21 cm / a művész tulajdona

A két rendkívül finom technikájú, a kortárs magyar rajzművészet magas szintjét elérő alkotás, különös tekintettel keletkezésük évére, a típusalkotás tudatosságával és határozottságával emelkedik a nagy történelmi fordulóra közvetlenül reagáló alkotások fölé. A munka és a munkás társadalmi fogalmának megváltozása, a dolgozó ember közvetlen ismerete, a súlyos körülmények között halmozódó teendők lelkes számbavétele és a cselekvőkészség, az új módon megfogalmazódó művészi felelősség hatja át ezt a két fejet. A típusalkotásra való ilyen fokú koncentrálás később válik esztétikai követelményrendszer részévé. A felszabadulást követő első reagálások frisseségében – mint ezen a két rajzon is – teljes érettségében jelenik meg az újfajta művészi tudat: az eszményalkotás lényege az egyén ráébredése konkrét teendőire és történelmi szerepére, ami itt minden járulékos elem nélkül realizálódik.

Aradi Nóra: Munkásábrázolás a magyar képzőművészetben

Bp. Kossuth 1976

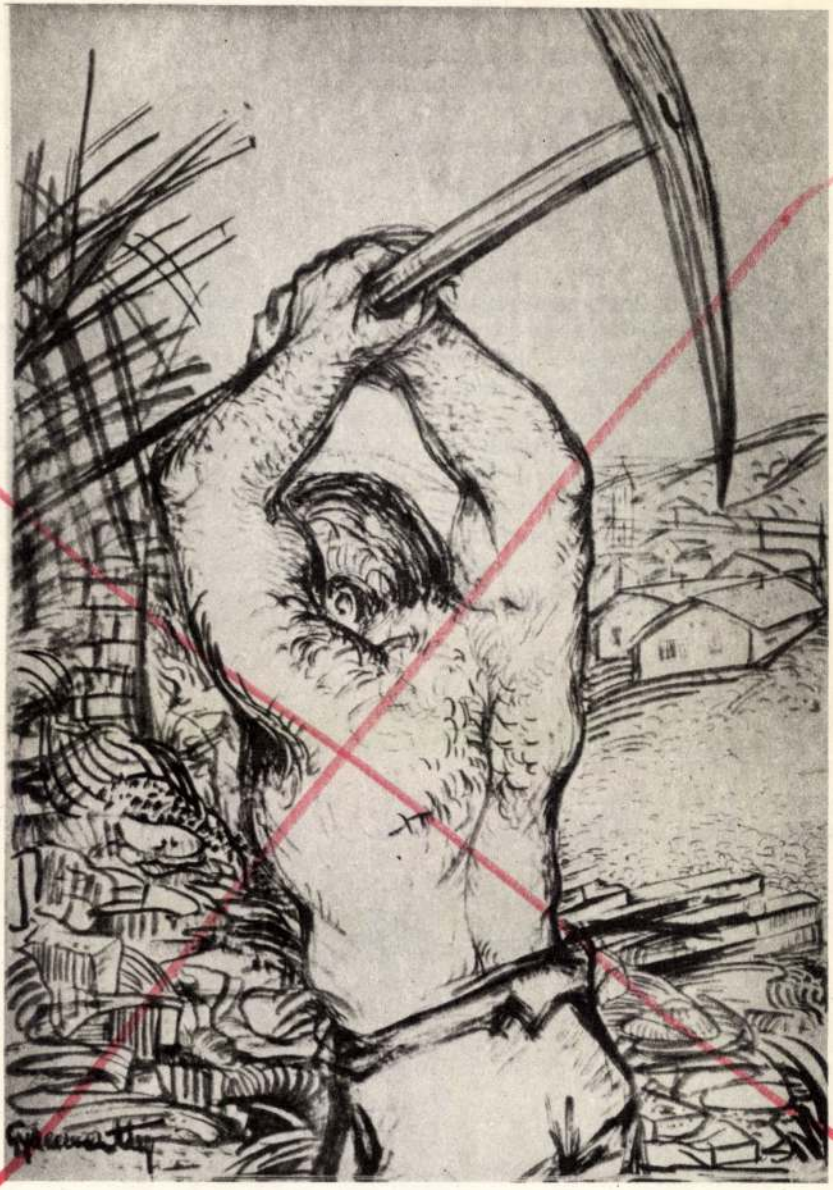

■ 105.-106. Martyn Ferenc (sz. 1899): Két illusztráció, 1945

Az 1945-ben, a pécsi Műhely tanulmánykötetében közölt két tollrajz, a *Vájár* és a *Bányász* – feltehetően egyazon modell után készült rajzok – jellegzetes megnyilvánulása a felszabadulást közvetlenül követő művészi útkeresésnek, amikor az alkotók a művész új helyét, funkcióját és a művészet új közlési lehetőségeit, feladatait ízlelgették. 1944-ben született Martyn Ferenc egyik legnagyszerűbb rajzsorozata, *A fasizmus szörnyetegei*, s e ceruzarajzokat követte a felszabadulás után az iszonyat éveinek olajképben való összegezése. De ezzel egyidejűleg, mint Martyn pályáján mindvégig, helyet kapott a közvetlen társadalmi-természeti tapasztalás kivetítése, mint ezt az itt közölt bányászképek bizonyítják. Nem törekszenek semmilyen eszményítésre. De a témaválasztás, a sűrű tollvonásokban felépülő fej és alak, az egyszeri portré konkrétsága jelzi a művész ráébredését arra, hogy új közegben él, amely átalakítja az emberek egymáshoz való viszonyát is.

Gyarmaty Tihamér
szobrász

Az elbagyi /Lengyelország/ szobrászta-
lálkozóra meghívták.

Takács Imre: ~~[illegible]~~ Aluminium-Dorottya
új Írás, 1968 II. 74.

Gyarmathy Tihamér

Isak olajfestékben dolgozott, sokon Lantos Ferenccel

Képzőnűv. Almanach Bp. 1969. 58. o.
Pesmeczky: Ujutak

M.D.4

Gyarmathy Tihamér
festő

Méltatás

Bojár Iván: Magyar művészet, 1945-1969
Magyar Hírlap, 1969. szept. 21.

Gyarmathy Tihamér: Fotogramm III. (1954)

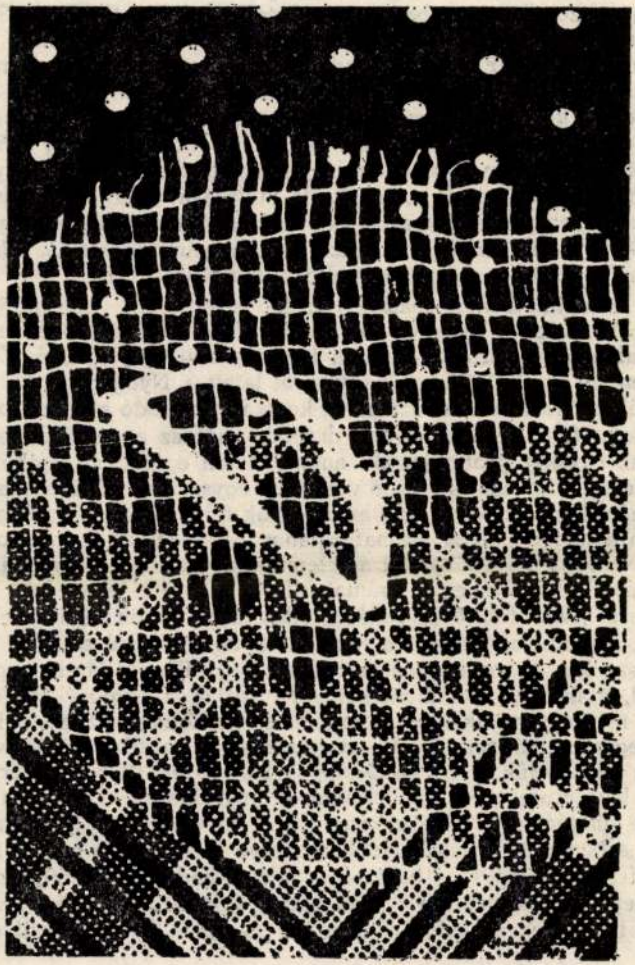

Telenkor, 1987. május

elválasztja, ami életútjukat is, munkásságukat is megkülönbözteti, de ha már a színházi bemutatónaptár szeszélye így „összehozta" őket, engedtessék meg a hangsúlyt arra helyezünk, ami a két íróban – vagy inkább a két bemutatóban mint eseményben – rokon vonás. Mert ez a rokonság nem csupán abban áll, amivel az egyik hírlapi recenzió már összefűzte őket, nevezetesen hogy a Katona József Színházban és a Pesti Színházban ugyanazon a napon bemutatott *Catullus*, illetve *Oszlopos Simeon* szerzője egyaránt a hatvanas évek elején hunyt el, s egyikük sem érte meg a Pártos Géza rendezte bemutatót. Habár ez utóbbi adat több, mint formalitás; arra utal, hogy a Pártos Géza-féle Madách Színházban sok minden történt a méltatlanul elfelejtett vagy íróasztalfiók-sorsra kárhoztatott modern magyar drámai művek – nemegyszer remekművek – színpadra juttatása érdekében. (Igen, így mondom, hogy „Pártos Géza-féle Madách Színház", ami nem tévedés, noha tisztában vagyok vele, hogy Pártos sosem volt a Madách művészeti vezetője, ám az idő múlásával egyre nyilvánvalóbb, hogy az ő alkotói jelenléte emelte a hatvanas évek Madách Színházát a magyar színjátszás élvonalába.) Bizonyos értelemben tehát azt mondhatnám, hogy a *Catullus* és az *Oszlopos Simeon* mélyebb rokonságát épp mellőzöttségükben látom.

Látszólag e tekintetben is másról van szó a két mű esetében. Füst Milán, aki élete alkonyán keserűen állapította meg, hogy „édes hazám elsorvasztotta bennem a drámairót", valamennyi darabját fiatalon írta, így a viszonylag „kései" *Catullus*t is a huszas években. A darab 1928-ban napvilágot látott a Nyugatban, de színpadra csak 1968-ban került a Madách Színházban. A korszak uralkodó színházi ízlése ugyanúgy idegenkedve tolja félre a Füst Milán-i drámát, mint az avantgarde színházi „hitújításának" az az egy-két prófétája, aki annak idején egyáltalán szóhoz juthatott. Az előbbieknek Füst túlságosan is lázadó volt, hisz egyszerűen túltette magát az érvényben lévő színházi konvenciókon, míg az utóbbiak felől nézve, túl „polgári" látásmóddal túlságosan a hagyományos dramaturgiához és szcenikai formákhoz kötődő színműveket írt. Nem állt egyedül ezzel a dilemmával: szinte minden számottevő írónknak, aki a század első felében a drámai kifejezés felé tájékozódott, szembe kellett néznie e színházi „senkiföldjével"; más kérdés, hogy sokan nem az elhallgatás mellett döntöttek, hanem valamiképp megalkudtak az uralkodó színházi ízléssel. (Nem tartozik szorosan ide, de ma már azt is tudjuk, hogy Füst Milán is megpróbálkozott e megalkuvással, csakhogy nem ment neki: tanúsítják a hagyatékból előkerült darabok.) Sarkadi már egy másik kor gyermeke, és az *Oszlopos Simeon* körüli értetlenség látszólag egészen más természetű: *par excellence* politikai kérdés volt. Ma magától értetődően emlegetjük, hogy az *Oszlopos Simeon* az 1956 utáni értelmiségi talajvesztés egyik legfontosabb és leghitelesebb drámai dokumentuma, ám a maga idejében pusztán e diagnózis felállítása kétes hírbe hozta az írót. Jellemző, hogy maga Sarkadi, aki „a bemutató legcsekélyebb reménye nélkül" írta meg a darabot (ahogy most Horvai István, az egykori barát és a jelen előadás rendezője elmondja), mégis úgy érezte, meg kell csavarnia a dráma végét, valamiféle „vörös farokkal" kell ellátnia, ami az írói igyekezet ellenére sem lett „vörös", de feltétlenül érződik rajta a

Gyarmathy Tihamér, festőművész

A Győri Műcsarnokban márc. 25-ig látható „Forgács Hann Erzsébet és az Európai Iskola" c. kiállítás. Kik azok az európaiak? A II. világháború után szerveszkedő képzőművészeknek az a csoportja, amely a posztnagybányaiak és az újrealisták, közt keresett helyet a hazai képzőművészeti életben. Az európaiak ott kezdtek, ahol a posztnagybányaiak a határt elérhetőnek véltek. Magukba olvasztották az Ecole de Paris magyar képviselőinek, a nonfigurátív alkotóknak (Gyarmathy Tihamér, Lossonczy Tamás) eredményeit.

Varga Lajos: Kiállítás a Győri Műcsarnokban. Kisalföld, 1984. márc. 7. 5-old.

Maler Tihamér Gyarmathy

Das Budapester Frühlingsfestival bietet den Ramen für den Versuch, Rechenschaft abzulegen, was die Maler, Bildhauer, Grafiker und Medaillener Ungarns in den vergangenen zwei Jahren schufen. – Die mittlere Generation bietet eine sehr ästhetisch anzuschauende abstrakte Bilder, mit leuchtenden Farben ordentlich gemalt (Baska, Felvidéki, Gyarmathy, Balogh, Bak, Henrze, Lantos). Manch einer experimentiert noch mit dem Fotorealismus.

K. Rösicke: Spiegel des Hier und Heute?
Daily News, 1984. marc. 24.

Gyarmathy Tihamér: Cirkusz/Circus, kazein, karton, 47,5 × 31,5 cm, 1933

Gyarmathy Tihamér: Kompozíció/Composition, olaj, vászon, 80 × 100 cm, 1947, a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona

Kassák meg előszedte a régi, húszas években készített munkáit, megdühödött, és azt mondta neki: Vigye ezt a sok szart innen. Pán Imre elrohant, vett egy bőröndöt, az egészet elvitte magával. Kassákot a guta ütötte meg, amikor látta, hogy Pán Imre Párizsban a Denise René Galériában milyen jó boltot csinált az ő műveivel. Később aztán Kassák is kint járt Párizsban, Vasarely felszerelte jó vásznakkal, festékekkel, akkor aztán ismét elkezdett festeni, és kiadott Vasarelyvel együtt egy mappát.

– A Galéria a 4 világtájhoz társasággal rendeztetek egyéni kiállításokat is?

– 1947 márciusában a Semmel-

Gyarmathy Tihamér, festőművész 1. Folytatás.
Sinkovits Péter szavaiss fényhittér. Beszélgetés Gyarmathy Tihamérral.

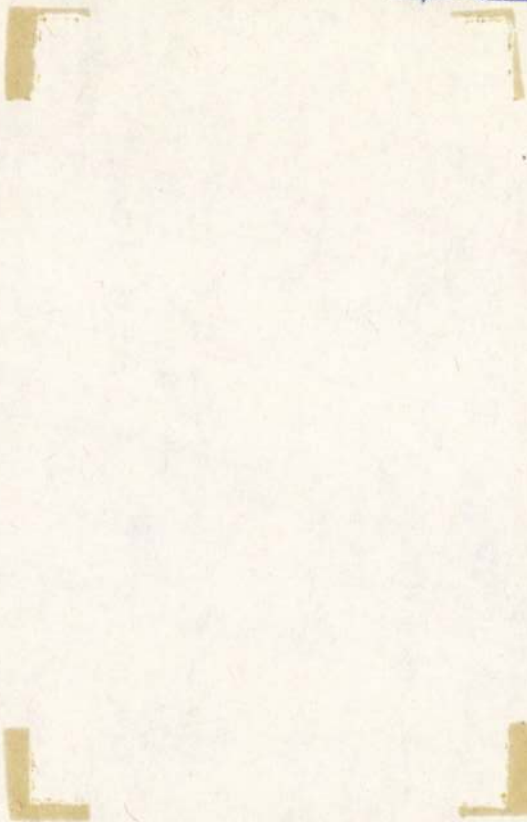

Művészet, 1988. jan. 9-old.

2 Gyarmathy Tihamér, festőművész 2.) Folytatás.

Sinkovits Péter: Szín- és fényhatter, Beszélgetés Gyarmathy Tihamérral.

„Kompozíció", olaj, vászon, 80×100 cm, 1947, a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona. |repr.|

„Jelenség", |Phenomenon|, farost lemez, olaj, 40×50 cm, 1957. |repr.|

Művészet, 1988. jan., 10–11-old.

Gyarmathy Tihamér: Fotogramm 10. (1954)

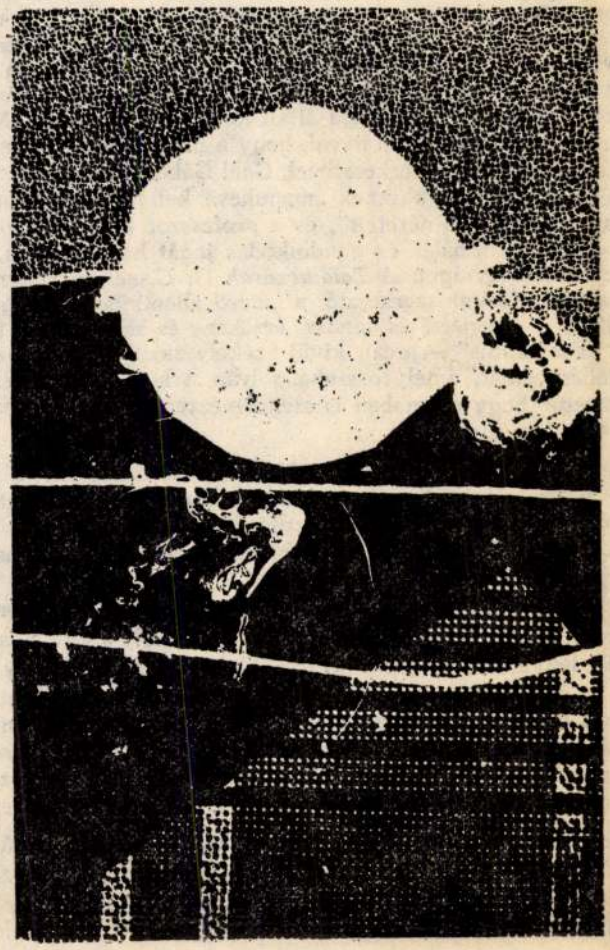

460

Telenkor, 1987. május

csupán a „bűnbeesés" előtt létezett, minek nevezhető a történelmi-társadalmi ember azon tulajdonsága, amely Székely János hőseit is szembefordítja a Gonosszal? Mivel az ember az író észlelete szerint sem más, mint „romantikus állat", a kérdezhetetlen kérdéseknek is megvan a romantikájuk.

Az író kényes és furcsa szerzet, hát még ha olyan érzékenységgel megáldott-megvert, mint Székely János. Megnyilatkozásait nevezhetjük különcködésnek – amikor könyvének propagálására hívták, leendő olvasóit lebeszélte, nem ismervén el bírót maga fölött, a Pezsgő-díjat visszautasította stb. –, szerepléstől való visszahúzódását, szerénységét póznak, valójában minden cselekedete szuverén egyéniségéből fakad. Hogy nyíltan ki meri mondani: „önbecsülésemet nem teszem függővé mások ítéletétől", nem jelenti azt, hogy ne kételkednék. Csakhogy „bűntudata" „műhelymunka", egy erős egyéniség saját maga általi kondícióban tartása. Már egyetemista korában kihívta a sorsot maga ellen avval, hogy a nagy tekintélyű és politikai hatalmánál fogva is súlyos tanárral-szerkesztővel, Gaál Gáborral ellenkezett. Sőt, a „behódoló tanítványokkal" szemben, akiknek „magukévá kellett tenniük mesterük akkoriban már dogmatizmusra hajló nézeteit", és a professzor legnagyobb megrökönyödésére, az önálló véleményformálás és gondolkodás jogát hangsúlyozta, a szellem szabadságáról téve tanúbizonyságot. A *Találkozások G. G.-vel* azért rendhagyó portré, mert benne a hajdani Korunk-szerkesztő, a „merő ellentmondásosságában is rendkívüli ember" sokféle – „megértő és gonosz, érzékeny és kedélytelen, balos és elfogulatlan, rideg és szimpatikus" – arcán kívül Székely saját arcát is megrajzolja; egyúttal azt a fejlődésvonalat, amely összehangolván a különböző vélekedés-szinteket, az írót arra késztette, hogy drámában is szembenézzen a „shakespeare-i méretű jellemből fakadó" tragikus sorssal.

Különben is az alakrajz igazi Székely János-i megnyilvánulás; a legkisebb – alkalmi jellegű – portréja is szellemes; sokszor magánmonológnak ható ábrázolása is jellemfestő erejű. Szilágyi Domokos önpusztító szenvedélyének egyetlen apró mozzanatában, mely „nyárspolgárságán" fönnakadt, észreveszi a démonikust; Babitsban – „akinek koponyájában századunk gondolkodása új utakra tért" – a nagy kezdeményezők egyikét tiszteli. Kányádi Sándort, a vele ellentétes líraeszményt valló költőtársát avval becsüli meg, hogy kimondja: szava „komoly és felelős költői eszmélkedés korunkról s helyünkről ebben a korban". Téved az, aki Székely megbotránkoztató aforizmáit – „Tolsztojnak egyetlen hibája a tolsztojizmus" (Íme a magyarázat: „az óriási erkölcsi lény és gigászi művész mögött mindig ott lábatlankodik a középszerű gondolkodó") –, csipkelődő „jópofaságait' a különc magatartásával magyarázza. Mindent és mindenkit átvilágító szabad szelleme nyilvánul meg ezekben a látszólag érdes, a megszokott értékrendet így-úgy fölborzoló vélekedésekben.

A legmélyebbre azonban önmagába hasít. A *Modus vivendi* című esszéjéből sok mindent megtudhatunk Arany Jánost kitüntető szeretetéről, a jegyzőből lett költő életstílusáról, észjárásáról, a korról és Európáról, s legkivált, hogy „környezetének történelmi megkésettsége folytán" is mi minden szakadt ki a makulátlan gondolkodó-

SAJTÓFIGYELŐ
HAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 ~~DEC~~ 12
JELENKOR
Gyarmathy Tihamér
festőművésa

1021

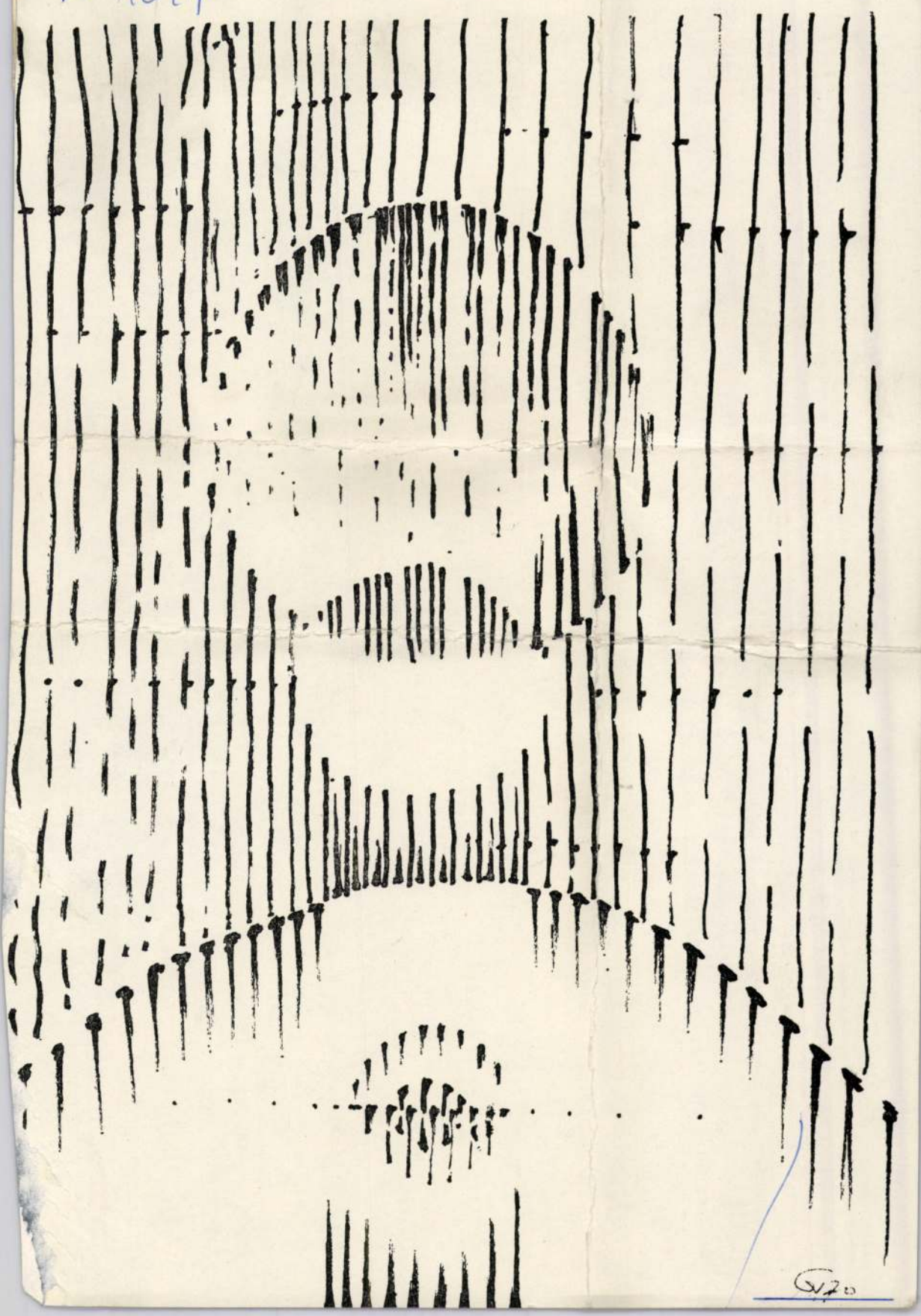

Gy20

10,— Ft

SZÁMUNK SZERZŐI:

ALFÖLDY JENŐ
BÁRDOSI NÉMETH JÁNOS
BERTHA BULCSU
BISZTRAY ÁDÁM
BODRI FERENC
CZINE MIHÁLY
CSORDÁS GÁBOR
CSÜRÖS MIKLÓS
FENYŐ ISTVÁN
FRIED ISTVÁN
GALAMBOSI LÁSZLÓ
HALLAMA ERZSÉBET
HORVÁTH ELEMÉR
KABDEBÓ LÓRÁNT
KÁLNOKY LÁSZLÓ
KÁROLYI AMY
KESZTHELYI REZSŐ
LATOR LÁSZLÓ
LANCZ SÁNDOR
MÉSZÖLY MIKLÓS
PÁSKÁNDI GÉZA
SOLYMOS IDA
SZABÓ SÁNDOR
SZAKONYI KÁROLY
VAS ISTVÁN
VITÁNYI IVÁN
WEÖRES SÁNDOR

KÉPEK:

GYARMATHY TIHAMÉR
LISZICKIJ, EL
MÁLEVICS, KAZIMIR
MATISSE, HENRI
PETROV-VODKIN, KUZMA
TATLIN, VLAGYIMIR

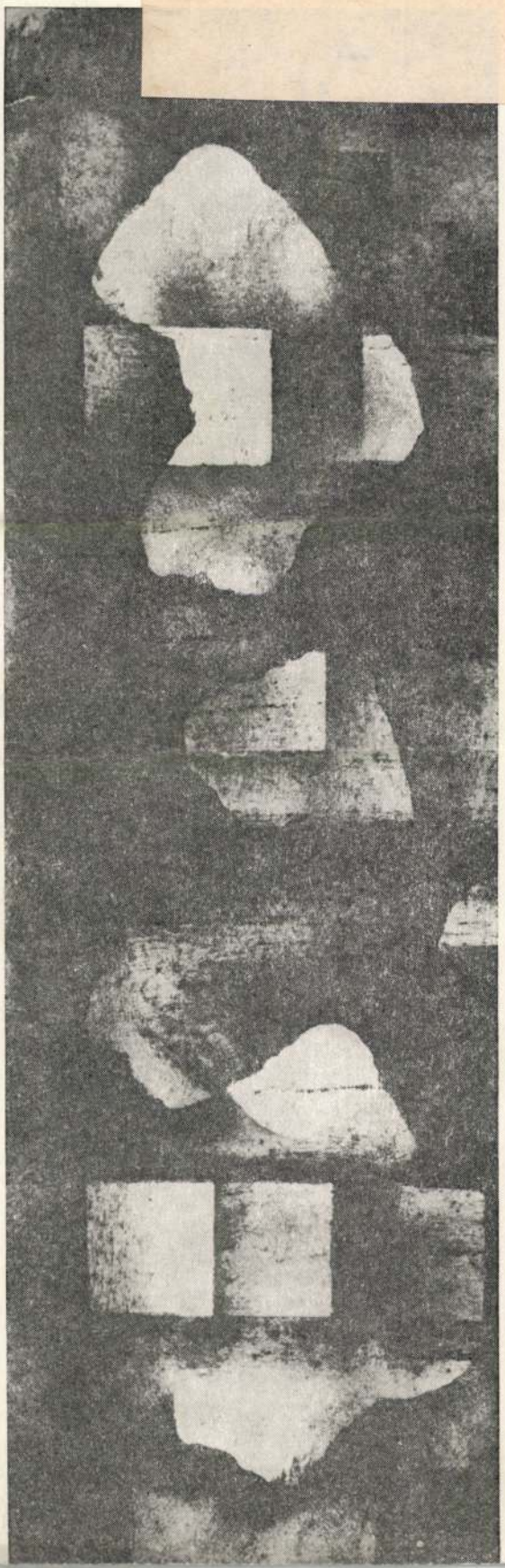

Gyarmathy Tihamér

Méltatás.

Sík Csaba: A formáról, a szerepről és szerepléséről...
Művészet, 1979. február - 18. lap.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

VALÓSÁG
1969 JUN

Gyarmathy T. Kamér 1021

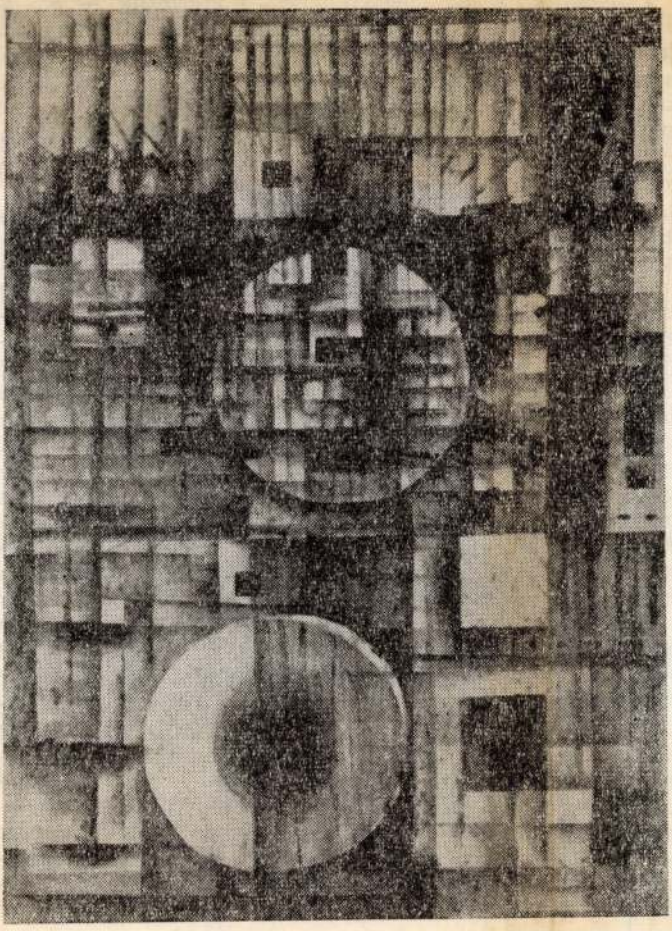

Gyarmathy Tihamér:
Kompozíció

[illegible] volna. Ez a felelem már a Berin[illegible]
kimutatható, azonban a Tanácsköztársaság megalakulása
veszélyt állandósította. Itt a magyarázata annak, miért nc
antant a magyar proletárdiktatúra létezésével, hiszen joggal
szocialista eszme Magyarországról kisugározva behatol a sz
felbomlasztja hadseregeiket, és ily módon halomra dönti szán

Végezetül egyetlen gondolatot kívánunk felvetni a Vyx-jegyzékkel kapcsolatban. Jelentőségének megítélését tekintve, két alapvető értékeléssel találkozunk a történeti irodalomban, illetőleg a forrásokban. A magyar marxista történetírás jogosan számlálja elő a polgári demokratikus rendszer belső válságát bizonyító tényeket, mutat rá arra, hogy egyedül a munkásosztály oldhatta meg a társadalom előtt álló feladatokat. A dolgozó osztályok forradalmasodásának cáfolhatatlan bizonyítékait alapul véve indokoltan állítja, hogy a szocialista átalakulás elsősorban a belső fejlődés terméke volt. Ugyanakkor csak igen korlátozott jelentőséget tulajdonít a Vyx-jegyzéknek, külső lökésnek tekinti csupán, amely meggyorsította a polgári demokratikus kormányzat agóniáját.

Az egykorú francia források ezzel szemben egyértelműen és egybehangzóan a március 21-i átalakulás nemzeti jellegét hangsúlyozzák, a Tanácsköztársaság kikiáltását az antant követeléseire adott nemzeti válaszként fogják fel. Ez az egyoldalúság teljesen érthető, hiszen szerzőik egyáltalán nem ismerték a társadalmi fejlődés törvényszerűségeit, még polgári értelemben vett ismeretanyaggal sem rendelkeztek ezen a területen, csak a nagyhatalmi érdek kategóriájában voltak képesek gondolkodni.

A fentiek ellenére is úgy véljük, hogy a Vyx-jegyzék — helyesebb lenne Clemenceau-jegyzéknek nevezni — az eddiginél nagyobb figyelmet érdemel. Bár a proletárdiktatúra mindenképpen létrejött volna, egyáltalán nem közömbös, hogy milyen módon került át a hatalom a munkásosztály kezébe. Az antantnak nagy része volt abban, hogy a magyar társadalom széles tömegei — nemcsak a dolgozó osztályok — fogadták el a szocialista forradalmat. Az átalakulás szocialista és nemzeti jellege egy időben és szétválaszthatatlanul mutatkozott meg. A tömegek számára a Vyx-jegyzék tette nyilvánvalóvá az antantbarát politika teljes csődjét, a polgári osztály képtelenségét a társadalom vezetésére. A külföld — tegyük hozzá: nemcsak Franciaország és Anglia, hanem a szomszédos országok sajtója és közvéleménye is — az első napokban jobbára csak a nemzeti jelleget érzékelte. Később persze változott a helyzet, amilyen mértékben kiéleződött az osztályharc az országon belül, kidomborodott a hatalom proletár jellege, olyan mértékben váltottak hangot a külföldi kommentátorok — természetesen a polgári megfigyelőkre gondolunk —, ismerték fel a magyarországi társadalmi rendszer lényegét.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Élet és Irodalom

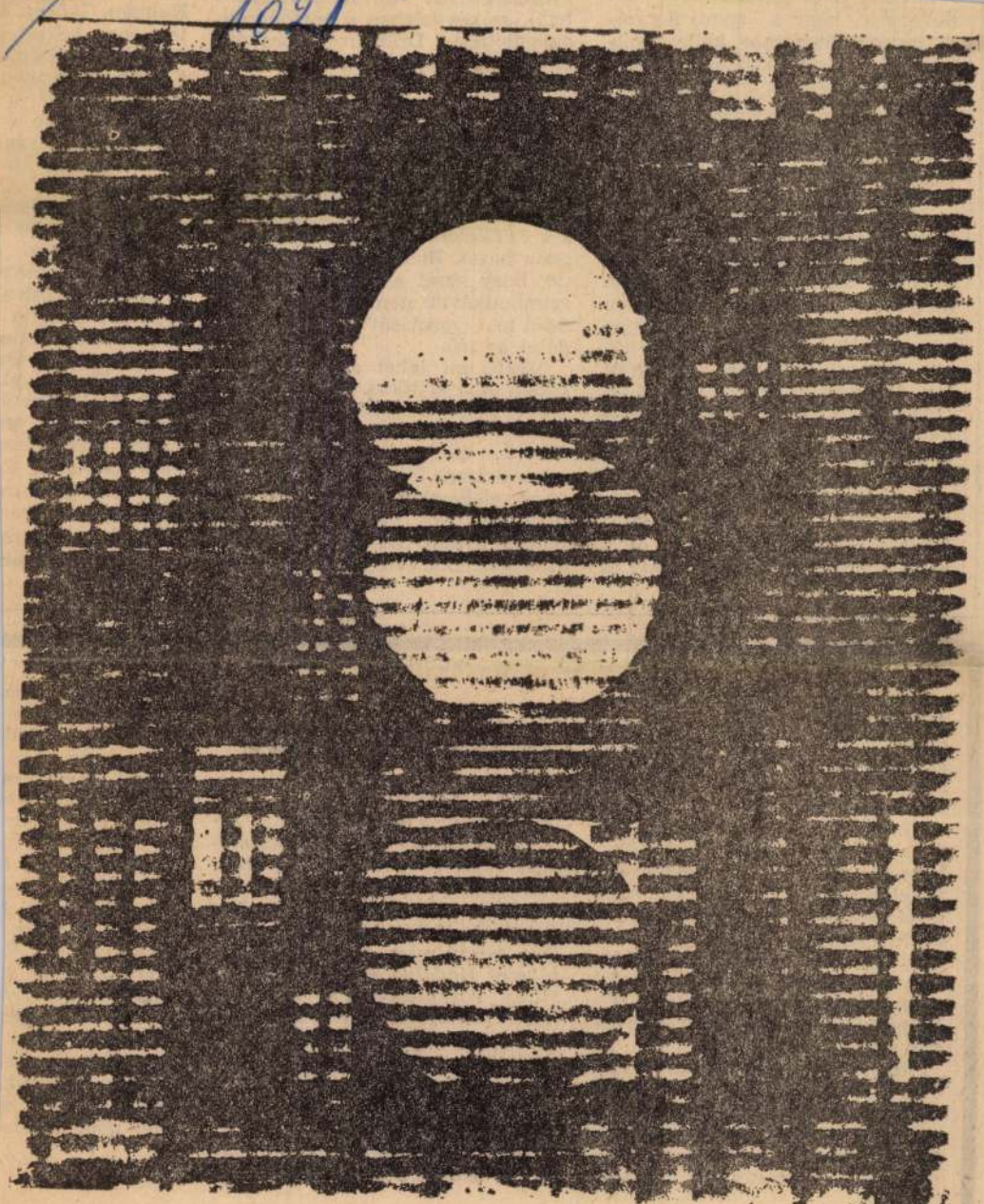

Gyarmathy Tihamér: Kompozíció

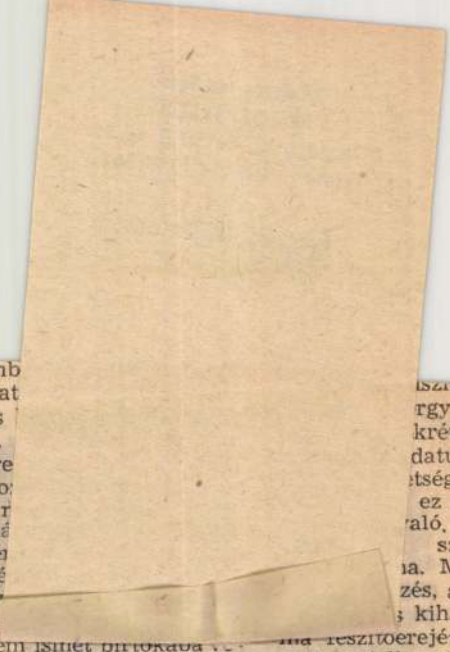

... következőket tudtam meg: „Érdekessége, hogy a spanyolországi bemutatóhoz meg kellett változtatni a történet színterét, nehogy a francóista hatóságok az előadást betiltsák) ebben a művében csakugyan igazolni akarta volna a Franco-rezsimet? S vajon a drámaíró csak két lehetőség közt választhat: *igazolhat* vagy *leleplezhet*? A politikai dokumentumdráma valóban vagy az egyik, vagy a másik funkciót tölti be. Sastre műve azonban mélyebbre száll alá. Egyetlen embert keres ki magának a francóista különítményes tisztek közül. Valakit, aki nem véletlenül lett fallangista, nem olyat, akit *„Franco tábornok besorolt ádáz katonának"*. Isaias Krappo életelveit hamarosan megismerjük. Veszélyesen élni, teljesen élni, könyörtelenül önkedvére élni. Ha háború van: a háború „gazdag" lehetőségei közt válogatva; de a béke szerényebb keretei közt is

pot a börtönb... kossága miat... ban), szökés ... agyonlőtték. ... ahogy Sastre ... ráit nyilatko... „álfeloldó" ... legzésben elá... gint csak vé... felelő mérté... ben közös v... apa egyszer... ság és félelem ismét birtokába ve... szi a házat. Bizonyos vagyok benne, hogy ezzel a nagyon finom szimbolikával nem a „Franco-rezsim mai igazolását" kívánta szolgálni az író.

Mégis, mi lehet az oka, hogy éppen az a kritikus, akit politikával átszőtt művészi alkotások elemzésénél a tisztánlátóak, biztos ítéletűek közt tartanak számon: ezt a drámát félreértette? Azt hiszem, elsősorban az, hogy az itthoni politikai viszonylatokat jól ismeri, a külföldieket csak sajtóinformációból. Azt jelenti ez, hogy

...szió, ... rgy h... kréteg... datuka... tségét... ez a ... aló, a ... szok... a. Mu... zés, a h... kihasz... ma feszítőerejét ... gottság jellemzi. ... ben egy villanáss... a mű mondaniva... sebb fiú (Szirtes ... apa halálával imm... a szertartásos asz... Isaias Krappo el... akar ülni. Azutá... lassan a saját sz... halott széke üre... nagy csendben s... Bíró Miklós kan... még mindig szer... jával. A félelemb... gyógyul az ember...

VINCZE IMRE

Minden korai halál szörnyű és felkavaró. De különösen az egy olyan művész esetében, akit épp a teljes alkotói kibontakozás küszöbén ragadott el a gyógyíthatatlan betegség.

Vincze Imre negyvenhárom éves korában ment el közülünk. Nem tartozott már az úgynevezett fiatal zeneszerzők közé, sőt, mesterségbeli tudása alapján tulajdonképpen már „öregnek" számított, aki fiatal nemzedékeket nevelt a főiskolán, ám a halál mégis szívszorítóan szakította félbe pályáját, tette torzóvá életművét.

Mint nemzedékéből mindenki, ő is sokat küszködött a nyelv, a kifejezés eszközeivel. Iskolája jó volt: a Zeneművészeti Főiskolán Szabó Ferenc osztályában sajátította el a mesterség fogásait, technikáját, s azzal együtt a hivatás felelősségérzetét. Tanulmányai végeztével — fölényes szakmai tudása elismeréseképp — mindjárt bekerült a Főiskolára tanárnak. Első kompozícióin mestere természetes hatása mellett főképp Kodályé érezhető. Ám, a stílus egyéniségénél — ami egy fiatal zeneszerző esetében aligha várható — fontosabb jellemvonás mutatkozott már meg ekkor is Vincze Imre kompozícióiban: a ragyogó formálókészség és a biztoskezű hangszerelés.

Alkotói útjának fontos állomása lett azután a Bartók-hatás lep-

lezetlen vállalása ... lajdonképpen mi... neszerzőnek, elő... lett esnie. Így ... évek elején eg... mind határozotta... sához, az 1957-bó... to sinfonico u... fónia válságán ... los derűtől ra... concertante-ig. ... seny a virtuóz, ... technikát jól öt... szerű zenekari h... egyes hangszerek... melodikus megsz...

Nehéz szívvel ... hogy ennek a sok... kozásnak, ennek... lódzó alkotói m... már nem lesz fo...

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

VALÓSÁG

1968 NOV

1021

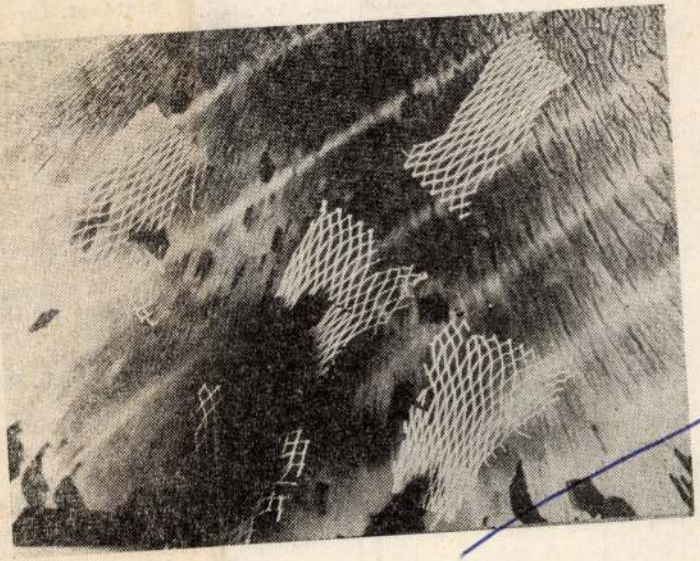

Gyarmathy Tihamér:
Kompozíció

Gyarmathy T. Kompozíció

ménye közismert: a háború által lerombolt gazdasági élet gyorsan helyreállt.

1929: a második reform. Likvidálják a trösztöket és a szindikátusokat. Az alapvető gazdasági egységek közvetlenül a vállalatok lesznek, tőlük függetlenül léteznek a különböző ellátási, tudományos, tervező és más intézmények. Ezek a költségvetésből élnek és tevékenységükért csak az államnak felelősek. Az önelszámolást korlátozták. Az állam ingyen szállította a termelőeszközöket, de bármely pillanatban benyúlhatott a vállalat zsebébe a nyereség egy részéért, megváltoztathatta annak programját. Az egyes termelői közösségek közt is megszűnt a közvetlen kapcsolat. 1955-ig súlyos büntetést vont maga után, ha egy vállalat anyagot akart vásárolni a kijelölt kereten felül, vagy a már nem szükséges felszerelést el akarta adni. Mivel a vállalatok egymással és az állammal szorosan össze voltak fonódva, nem lehetett tevékenységük eredményeit objektívan lemérni. A nyereség nem lehetett annak a mértéke, hogy mennyivel járul hozzá a vállalat a társadalom javaihoz. 1929-től központilag állapították meg a béralapo-

térés a teljes
azt jelenti, ho
tein belül gaz
lalatokat. Ug
tulajdon egy
vállalatoknak
lalat a saját
magát. Ez k
biakban kezd
jetunió, az
termékek, az
központi ter
gyarországon
ban a vállalatoknak nagyobb önállóságot
adnak és ezek anyagi felelősséget vállalnak.
Ezekben az országokban központilag csak
a vállalat bruttó jövedelméből az államkasszába befizetendő részt határozzák meg.
Jugoszláviában a vállalatok önállósága még
nagyobb fokú. Melyik rendszer helyes vagy
helytelen? Erre nem lehet felelni. A gazdálkodás körülményeinek objektív különbözősége határozza meg a gazdasági vezetés
formáit.

Nálunk a reform első reális eredménye
a központilag tervezett mutatók számának
csökkentése negyvenről kilencre. Az üze-

MDK

Gyarmathy Tihamér

A Képzőm.Szab.Szaksz. ... Magyar Nemzet 1947.jul. 22.

Gyarmathy Tihamér VIII.reálisk. tanMDK

Zenei álmok, olf.
Apacstanya, olf.
Hazafelé olf.
Vizhordók, olf.

Pécsi Képzőm. és Mübarátok Társ. 1933. máj.
Első tehetségkutató kiáll.

Gyarmathy Tihamér VIII.reálisk.tan. MDK

Olvasó férfi, olf.
Ürögi rét, olf.
Kislány babával, olf.
Tanulmányfej, olf.

Pécsi Képzőm. és Műbarátok Társ. 1933. máj.
Első tehetségkutató kiáll.

MDK

Gyarmathy Tihamér, festöm.

Önarckép.	Olf.
Keleti Mecsek.	"
Asszonyok.	"
Boglya fák között.	"

A Baranya vm.-i Muz.-ban, Pécs. - Magy. Képzöm.-k Szabad Szervezete I. csop. kiáll.-a. 1945. szept. 23.-okt. 7. Kat 5.1.

Gyarmathy Tihamér

Több irányban kísérletezett. Képein a szinek térélményt ébresztő hatását kutatta, az ebből fakadó térdinamika végtelen lehetőségeit variálta. Több képén Kállai Ernő programját követve a mikroorganizmus világát festette. Az utóbbi időben a fakturális megoldások asszociatív szerepének tulajdonított nagyobb fontosságot.

Nemeth Lajos: Modern magyar festmenet; Corvin 1968

126.l.

Gyarmathy Tihamér

Kállai Ernő vezetésével Gy. T., Lossonczy és Martyn új szervezetet alakítottak, és a „Négy világtáj felé" elnevezésű galériában mutatták be műveiket.

Németh Lajos: Modern magyar minőt, Corvin 1968

126. l.

Gyarmathy Tihamér
1915 Pécs -

Nonfiguratív festő és szobrász.
A Petőfi Sándor utcai épitészklubban rendezték meg kiállitását. A katalógusban Bálint Endre és Körössényi János iró sorait olvashatjuk.

Vigilia 1967. II. 181.l.

M.D.K.

Gyarmathy

Müveivel szerepel az Ernst muzeumban rendezett kiállitáson.
Berend Ilona: "Vidéki müvészek monstre kiállitása" cimmel ir a tárlatról.

"Szinház Szeme Füle" c. rovat
Szinház, Bp. 1947. juli. 8-14. III. évf.
28. sz.

Gyarmathy Tihamér

Anyaság, olaj, 60 X 80 cm
Kozmikus kompozíció, o., 50 X 60 cm
A régi hős emlékei, o., 60 X 80 cm

Budapest Műcsarnok kiállítása 1957
kat. nest. kisdéjiné kirimi Ovén.

9

MDK

Gyarmathy Tihamér, festő

felszólalt a közgyűlésen.

–: Népet szolgáló műveket, ... 7

Népszabadság. Bp. 1963. nov. 20.

MDK

Gyarmathy Tihamér, jelt

Gyarmathy is szerepel a

Kunvári-gyűjteményben.

Fenyik Flóra: Szívfájdalom nélkül 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1968. nov. 8.

Gyarmathy Tihamér

Dunántúli nádmarásu

A Jelenkor gyakran közli
műveit

Dévényi Iván: Képzőművészet a
Jelenkorban

Jelenkor 1968 X. n. 883 old.

M.D.K.

Gyarmathy Tihamér
Grafikus

„Wap"

Élet és Irodalom, 1968. július B – 2 lap.

Gyarmathy Tihamér

emlékére rendezett

Egy müve helyett kapott a székesfehérvári Kassák-kiállitáson 1968-ban.

Vigilia 1968. szept. 638.l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kiállitási problémákról riport

Esti Hirlap. 1968 juni.11.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kompozició, o.temp.

Magy. Képzőműv. ujabb irányai. N.Szal. 1948.jan.
12 l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kompozició, of.

Magy. Képzőműv. ujabb irányai. N.Szal. 1948.jan.

13 l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Elvont művészet II.csop.kiáll. Képzőm. Szabadszerv.
1947, jul.

Paks (Tolna)

Kossuth Lajos-utca 6. Ház, szaba

(Paks V. és MV. Bp. 1954, 27 l)

Gyarmathy Tihamér MDK

pécsi festőművész

absztrakt festményeit mutatják be a "Galéria a négy Világrájhoz" cimü kiállitóhelységben.

Uj Dunántul. 1947. márc. 6/ 7.

M.Heil Olga-Kiss Dezső-Török Lajos: 1945 utáni művészeti életre vonatkozó adatok. Művészettörténeti tanulmányok. Bp. 1960. 221-250.l.

239.l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Compositió, olajf.

I.Művészeti Kiáll.Kat.1946.Jul.7.-Jul.28.-ig.
10.lap

Gyarmathy Tihamér

1. "Ősz" akv. 56×80

2. Haladók akv. 60×80

II. Országos Akvarell Biennálé

1970. Eger

Szommathy Pihamér

Résztvesz a kiállítása

Forkas András: A másodikországos akvarell - bienniále
Népújság, Eger 1970. jún. 14. 4. l.

Gyarmathy Tihamér festő
kiállítása lesz Tokajban június

(benedek): Pezsgő művészeti élet
Tokajban

Észak-Magyarország 1970. I. 8

Gyarmathy Tihamér

"Nap" c. müvének repr.-ját hozza a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 197o. juli. 25.
XIV. évf. 3o. sz. 13. lap

Szarmathy Tihamér

festőművész kiállítása. Bp. Építészklub. - Ism. Dévényi Iván, Vigilia, 1967. 32. évf. 2. sz. 131-132. l.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört. Ért. 1970. 1. sz. 68-107. l./

91. 1.

Szamatky Tihamér

1. Kompozíció olaj 50x60
2. —"— —"— 60x80

Magyar Művészet 1945-1969
Műcsarnok

Gyarmathy Tihomér

az absztrakt művészeknek Budapesten 1946. V. 26 – VI. 26-ig, a Magyar Képzőművészek Szabad Szakszervezet helyiségében megtartott tárlatón résztvett.

Hárs Éva: Ferenc Martyn. Acta Historiae Artium Acad. Scient. Hung. Budapest, 1968. 3-4 sz. 3051

Gyarmathy Tihamér

„Napkorong" című műve látható a budapesti Kunváry magán gyűjteményben.

-bozóky-: A private collection in Budapest. Daily News, Budapest, 1969. jan. 14. 6 l.

Gyarmathy Tihamér

"Tavasz" c. képének repr.-ját bemutatja a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 197o. márc. 14.
XIV. évf. 11. sz. 5. lap

Gyarmathy Tihamér: Viadal, olaj, farost lemez, 50×40 cm, 1957 (fotó Károlyi)

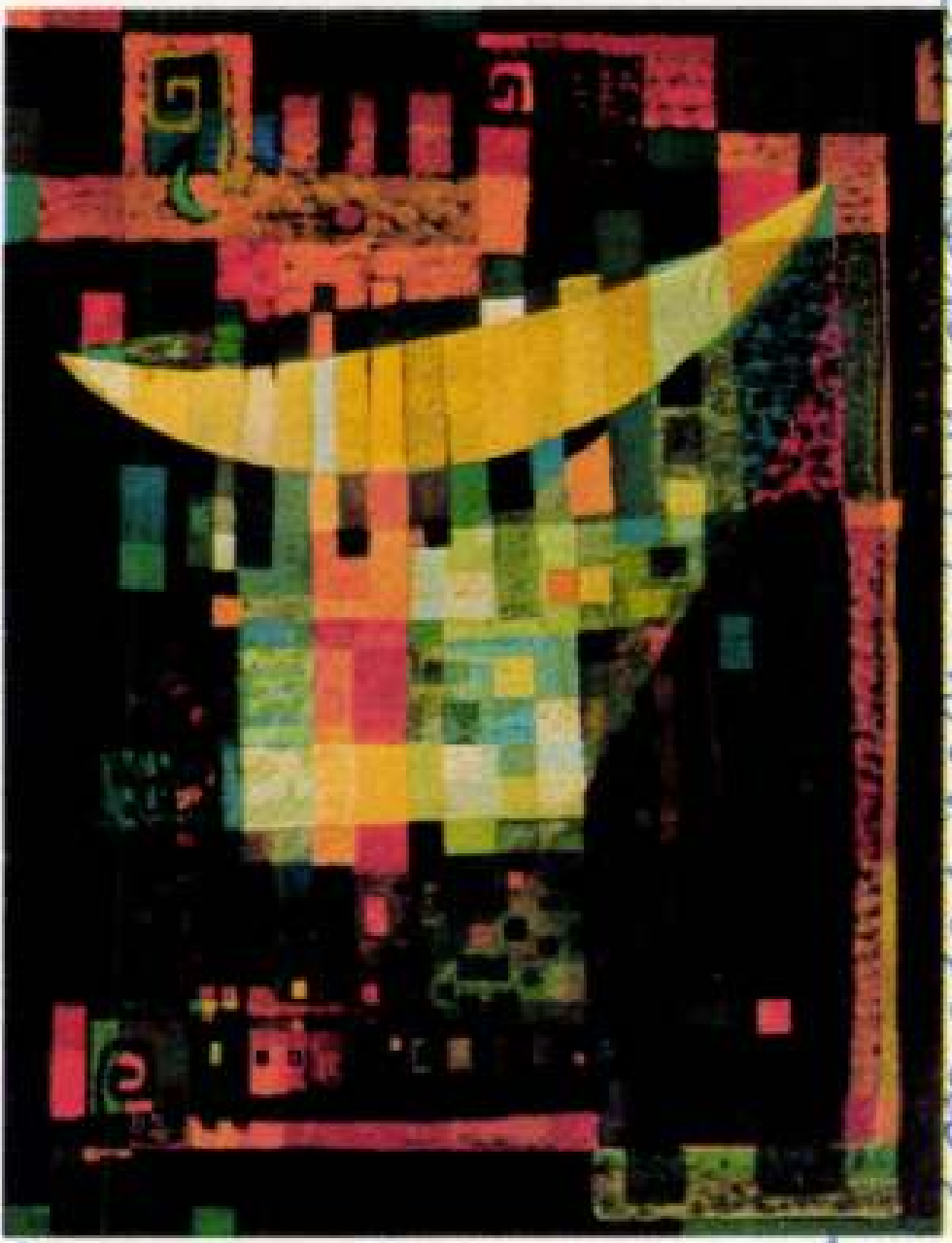

Gyarmathy Tihamér festőművész

néztem a négyszögletes képet. Még mindig csak a szoborszerű közepét látta a művészettörténész a képnek, és ezért nem vehette észre, hogy a festészet egyre szabadabb, egyre festőibb, a szobrászat meg legfeljebb egyre jobban tudja az anatómiát, de lényegében semmit sem változott a Willendorfi Vénusz óta.

Michelangelo, akit a tanithatóság kedvéért szétválasztottak festőre, szobrászra és építészre (és költőre), jelentős szobrait mindig építészi és festői módon is készitette. Medici síremléke nem hat darab szobor, hanem színes párkányokkal ábrázolt ház, beforditott utcakép, amelyben a *látvány szerint* egyensúlyban tartott szobrok megjelennek. A Medici-kápolna nagy kép, amelybe bemehet a néző, mert térben van, és a néző mozgásának a hatására mint kép mozog és változik. Ebből az utókor, már a barokk is, Bernini is leválasztotta a szobrokat, megteremtve azt, ami ma van.

M.D.K

GYARMATHY Tihamér

A Magyar Tudományos Akadémia Központi Kémiai Kutatóintézetének képzőművészeti munkái

Építész: Heka László

Magyar Építőművészet 1961. 6.sz. 20-23.l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

"Compositio", olajfestm.

"Compositio", olajfestm.

Magyar művészhetek reprezentativ képzőművészeti kiallitása v. Ernst Múzeum.

Katalógus 1947 jan.4.-26-ig. 7.o.

MDK

Gyarmathy Tihamér,
festö

A"D" biráló bizottság tagja.

AAnyaság. Olaj.
Kozmikus kompozició. "
A régi hös emlékei. "

Magyarnok. -Tavaszi Tárlat. 1957. Kat. 9.1.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-295, 188-307

Élet és Irodalom

1969 MAR 29
1021

Gyarmathy
Tihamér

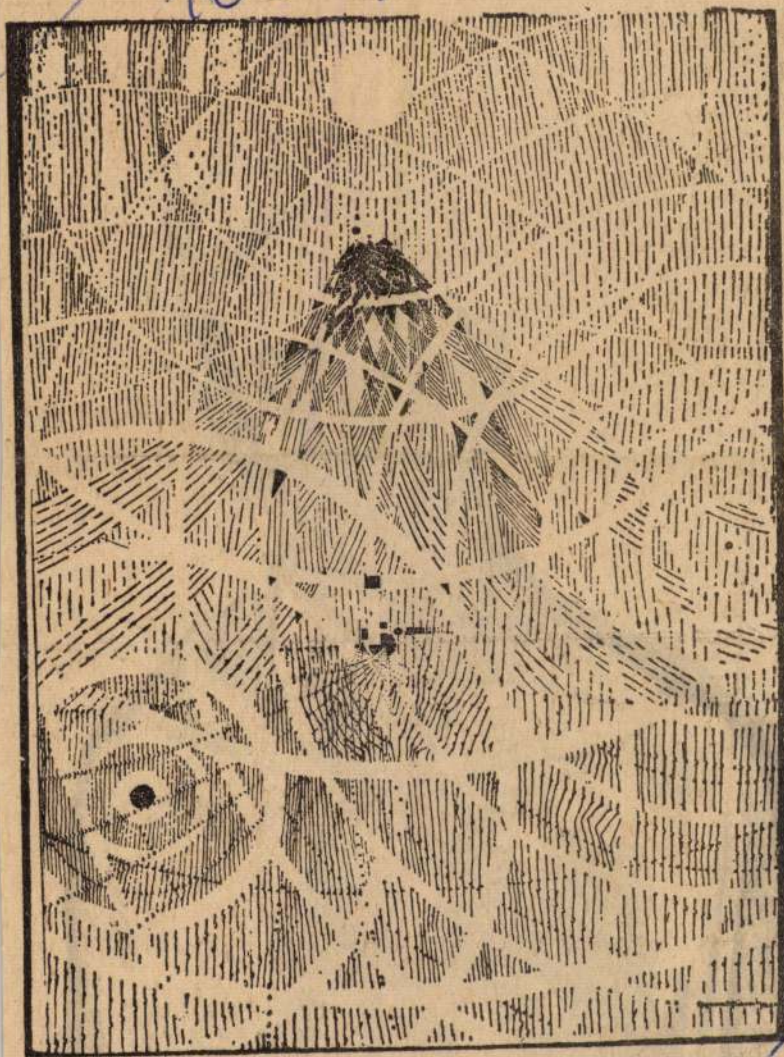

Gyarmathy Tihamér: Kompozíció

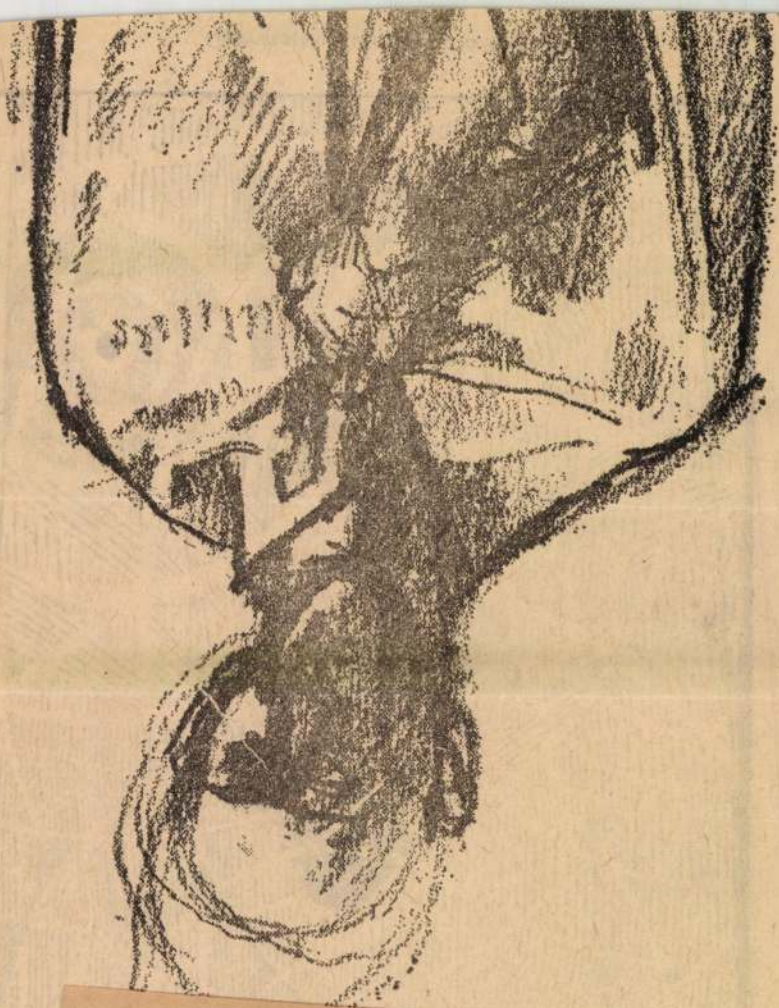

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-724

BUDAPESTER RUNDSCHAU
Budapest

1970 MÁR 3 D

Gyarmathy Tihamér

1021

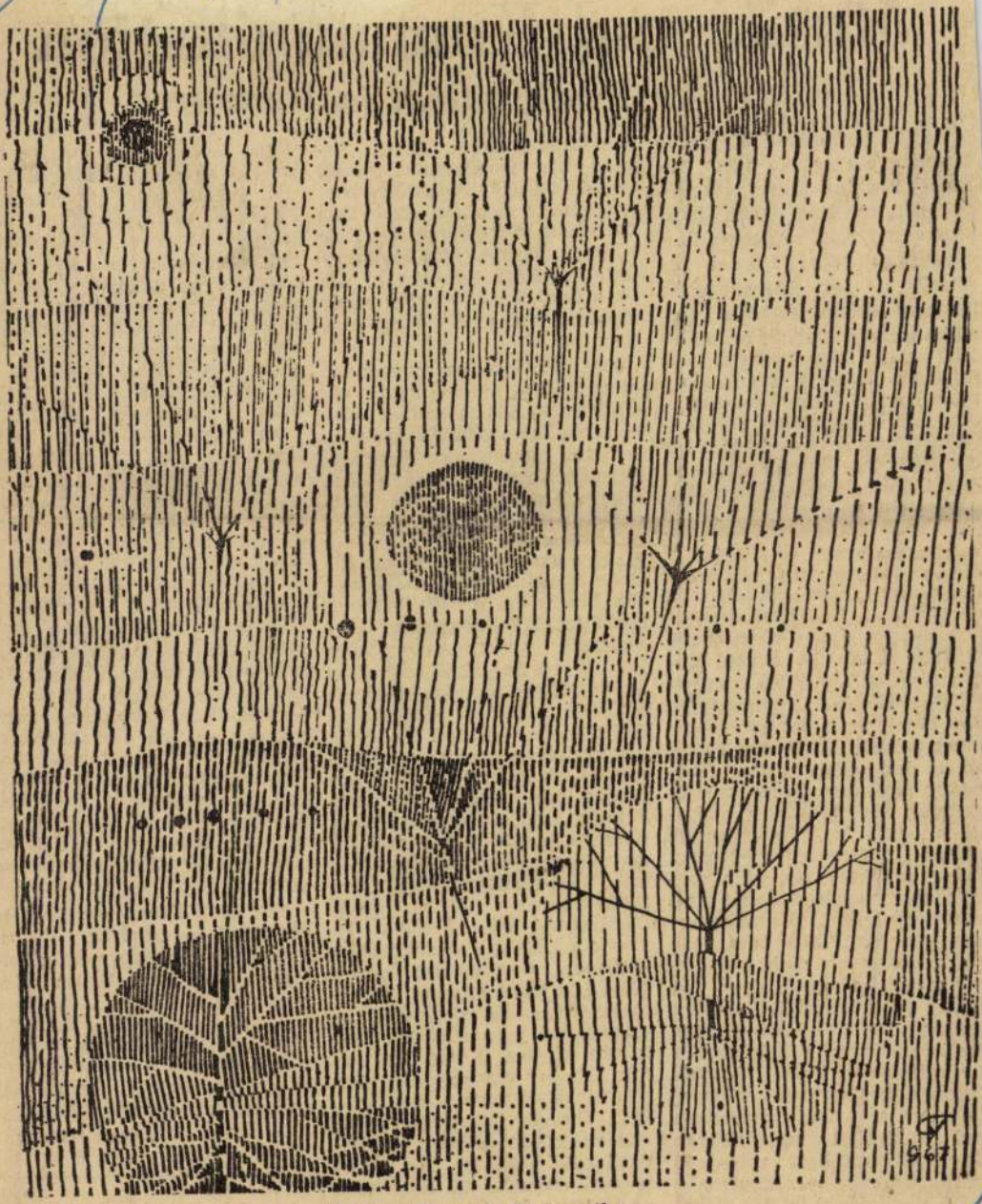

Grafik von Tihamér Gyarmathy

Musik und K

Über das Musikf… … Hannover

Der Allgemeine Deutsche Musikverein wurde von Ferenc Liszt im Jahre 1861 gegründet, um den neuen deutschen und ausländischen Musikwerken ein Forum zu schaffen. Der Musikverein hatte 67 Musikfestivals veranstaltet, als er dann im Jahre 1937 unter dem Gewicht der falschen Ästhetik der „entarteten Kunst" zusammenbrach. Aus der Kooperation der Musikinstitutionen und Vereine der BRD wurde im Jahre 1967 das Allgemeine Deutsche Musikfestival neu geboren, und nach dem Münchner Beginn wurde es jetzt im Februar dieses Jahres in der Stadt Hannover zum zweitenmal veranstaltet. Das Festival war von einem fast bedrückend großem Ausmaß. In acht Tagen wurden 140 Werke aufgeführt, und die Organisatoren des Festivals bejahten meine nicht gerade taktvolle Frage, ob sie den „allgemeinen" Charakter bei der Programmgestaltung für wichtiger erachteten als die Forderungen eines „festlichen" Niveaus. Daher räumten sie auch weniger gelungenen Stücken und experimentellen Kompositionen einen Platz ein, die schriftlich noch nicht niedergelegt waren und daher von keiner Jury beurteilt werden konnten. Bei den Vorbereitungen mußte man offensichtlich die Interessen jener Organisationen in Betracht ziehen, die das Festival moralisch und materiell unterstützen (das Programmheft zählte 19 patronisierende Institutionen auf!), doch brachte das Programm nur einen Bruchteil der das Wort erteilte. Diese Jugend, die Arbeitsgemeinschaft *Sozialistischer Musikstudenten*, hatte sich auf diese Debatte gut vorbereitet und ihre Flugschrift über die Kommunikationsfrage bestimmte die Richtung der Debatte mehr als das Prestige des Vorsitzenden.

Die Entfernung verschönt alles, und so erscheint uns die BRD als das Paradies der Komponisten, obzwar Dutzende von modernen Festivals eigentlich nicht Zeichen des Glanzes, sondern eines Notstands sind. Die Gesellschaft akzeptiert die zeitgenössische Komponisten nicht, das alltägliche Musikleben verhält sich der Musik des letzten Vierteljahrhunderts gegenüber abweisend, ausgenommen den Fall, wenn Skandale oder eine Reklamkampagne das Interesse erwecken. Daher retten sich die Künstler zu den Festivals der modernen Musik und deren speziellem Publikum. Hier genießen sie einen gewissen Schutz und entfernen sich noch mehr von dem Publikum der Konzertsäle und sprechen mit Verachtung von den Schwärmern der Musik Beethovens. Das Festival ist also ein Ersatz und ein naturwidriges Forum der neuen Werke. „Wir können nichts anderes tun, als moderne Musikfestivals veranstalten", sagte ein älterer Komponist zu mir, „da das reguläre Musikleben nichts von uns wissen will. Bei Ihnen in Ungarn ist das natürlich anders, da befiehlt die Diktatur den Vortragskünstlern, die die neue ungarische Musik regelmäßig in ihr Programm aufnehmen."

Die Sendung der Musik im weiten Kreise, d. h. die Kommunikation war das zentrale Problem der Konferenz der bundesdeutschen Musikschulen, doch gestaltet sich das Problem in diesem Milieu in viel praktischerer Form. Die BRD hat wenig Musikschuler und einen großen Mangel an geschulten Musikprofessoren. Ein großer Teil von Bewerbern kann nicht angenommen werden. Die Kinder werden von den Musikschulen auf eine Warteliste, mit dem ominösen Namen „Numerus clausus" gesetzt. Es wurde darüber debattiert, aufgrund welcher Kriterien man über die Musikerziehung von 6—7jährigen Kindern entscheiden könnte. Sollte man nur aufgrund des Talents entscheiden oder sollte man die Herkunft der Kinder in Betracht ziehen — mit alten Vorrechten aufräumen — und den Arbeiterkindern Vorrecht geben? Das Dilemma ist natürlich unlösbar, da ein bedeutender Teil der Kinder die Möglichkeit verliert, Musik zu studieren und in der Kommunikation aktiv zu sein.

„Es wird Ihnen nicht alles gefallen", empfing mich freundlich am Tag meiner Ankunft Dr. Eckart Rohlfs, Generalsekretär der Jeunesses Musicales der BRD. Er hatte recht, doch erfuhr ich wenigstens, daß auch im Garten des Nachbarn nicht unbedingt schönere Blumen wachsen.

János Breuer

MUSIKCHRONIK

Gyarmathy Tihamér

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRADÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

VALÓSÁG
Budapest

1970 MAI 15
1021

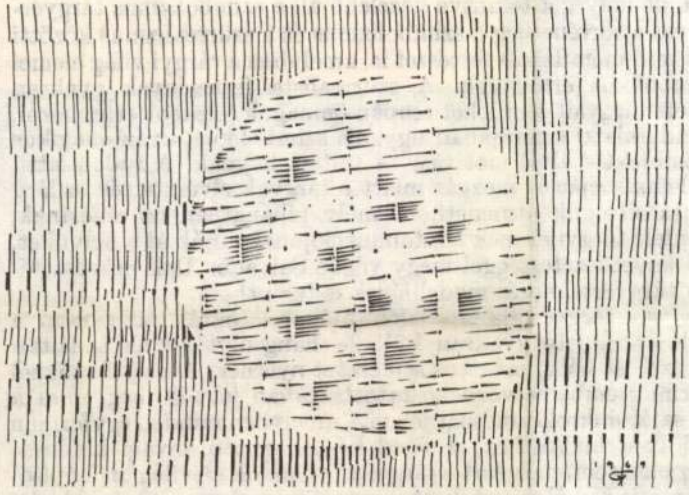

Gyarmathy Tihamér
Kompozíció

amelyek kizártak minden, akárcsak az ön
és ezzel mind a természeti tárgyból, mind
űzték a teleológiai szándékot, az alkotá
meg is tagadták. Az „informel"-ben má
tárgyhoz való viszonyról, itt már maga
még tárggyá, dologgá, formává nem tra

A XX. század nagy filozófiai és mű
tárgyértelmezése némiképp összefügg mi
az „objet trouvé" elvével, de lényegét tel
telmezéséhez. Bizonyítja ezt a történetile
átmeneti fázisnak minősíthető metafiziku
„metafizikus", azaz szimbolikus értelm
fotószerű hűséggel jelenített tárgyait sem lehet csupán önmaguk jeleként értelmezni, a pszichikai mező és a tudatalatti szférájában ugyanis szimbolikus, kvázi-mágikus — ugyanakkor csak a szubjektív által motivált — töltést kapnak. A tudatalatti, illetve az álomkép- és ötletasszociációs mozgás miatt e tárgyak elvesztették szilárd organizmusukat, körülhatároltságuk átmeneti, bármely pillanatban az amorfnak, az ambivalensnek, a különféle tárgyi elemek kontaminációjának adják át a helyüket. E folyamat közhelyszerű következetességgel megy végbe Salvador Dali művészetében, amely a szürrealista tárgyértelmezés modelljének is tekinthető.

Némiképp a szürrealista tárgyértelmezés előfutárának szokták minősíteni a naiv festők tárgyábrázolását, amely gyakran különös hangsúlyt ad az izoláltan jelenített tárgyaknak, s ezzel látszólag mágikus színezetet nyernek. A naiv festőknél a tárgyi világ a maga primér emberre vonatkoztatottságában jelenik meg, mint a népművészetben. A festő saját mikrokozmoszát jeleníti, amelyben minden egyformán fontos, személyesen kötődik a művészhez. A festő kézzelfogható anyagi konkrétságában kívánja őket megjeleníteni, másrészt e tárgyi motívumok kisvilágának építőelemei és tájékozódási pontjai. Ebből fakad, hogy hasonlóan a gyermekek topológiai térérzékeléséhez, a tárgyak önmagukban is zártak, egymáshoz való téri viszonyuk

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

JELENKOR

1966 OKT

1021

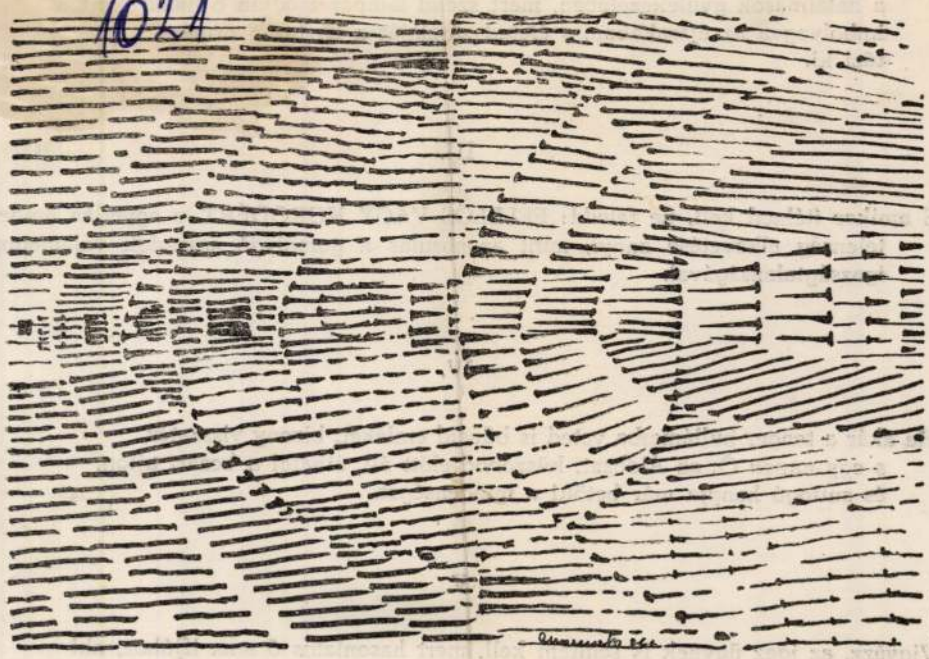

GYARMATHY TIHAMÉR rajza

tévedsz el sem a mélyben, sem a magasban, s
a hatalmasok gyülekezetében, mert szelíd lám
imbolyogva az éjszakában, s életed zászlaját
tűzi ki.

III.

S amikor ítélned kell, ne feledd: FELELŐS VAGY KORODÉRT, s egyetlen embertelenség elkövetése annyi, mint azonosulás a gomolygó századok valamennyi igazságtalanságával.

IV.

Ha akár a tenger hullámaiba veted is bűneid emlékét, bizony visszatér,
s egy napon Ő, az Áldozat, küszöböd előtt áll, áthatol a bezárt ajtón,
és suttogó hangja már betölti a mindenséget.

V.

Vigyázz, az igaz ügynek is segíteni kell, mert hasonlatos ő ama ifjúhoz, aki fegyvertelenül bolyong a némaságba dermedt erdő ösvényén, ahol útonállóként közeledtét lesi az ércöltözetben villogó Gonoszság.

M.D.K

Gyarmathy Tihamér
grafikus

„Táj"

Élet és Irodalom, 1967. június 10 - 3 lap

Gyarmathy Tihamér

Anyaság, olf.

Kozmikus kompozició, olf.

A régi hős emlékei, olf.

Műcsarnok 1957 Tavaszi tárlat

M.D.K.

Gyarmathy Tihamér

A "Szinház Szeme Füle" c. rovatban Berend Ilona: "Kiállitások" cimmel ir a "Szabadszervezet reprezentativ absztrakt kiállitásán.." szereplő müvészekről. Közöttük szerepel a müvész is.

Szinház, Bp. 1947.juli.22-28.III.évf.3o.sz. /A lap tévesen juli.29-aug.4-et dátumozott/

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

HEVES MEGYEI NÉPÚJSÁG

1966 DEC 6.

— FESTŐ AZ IRODALMI KLUBBAN. Hétfőn az egri Szakszervezeti Székház sajtóklubjába az irodalmi klub meghívására Gyarmathy Tihamér festőművész látogatott el, és diapozitívon mutatta be néhány alkotását.

Gyarmathy Tihamér
grafikus

Részt vett a tárlaton

Borbély László. Az V. Miskolci Országos.
Művészet, 1970. március – 19 lap.

M.D.K.

Gyarmathy Tihamér

Pécsi müvész, ex libriseket készitett. 309.o.

Romváry Ferenc: Az ex libris története Pécsett. 309.o.

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, 1965. Pécs, 1966

M.D.K.

Magyar Hirdető
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
1967 JAN
JELENKOR

1021

GYARMATHY TIHAMÉR rajza

A Jelenkor kilenced

Amivel kezdeném: a Jelenkor egyre inkáb
1966-os évfolyam egészén, de egyes számain is m
szerkesztői jelenlét, az a tudatos beavatkozás, am
mint folyóirat ki tudjon valamilyen törekvést fej
bet jelentsenek, mint a bennük foglalt anyagok
az ifjúsági irodalomról szóló – igen szerteágazó, sokvonatkozású – vita következetes végigvitelében, az írói riport, szociográfia szemmellátható fellendítésében; kifejezésre jut az eddig túlságosan széles lírikus szerzőgárda egészséges redukálásában, vagy a képzőművészeti kritikai rovat világosan kirajzolódó „felfuttatásában". De tetten érhető egyes számok megkomponálásában is. Az idei Balatoni szám, úgy érzem a legharmonikusabb az eddigiek közt; az Egry-megemlékezéshez a szerkesztők három cikket csoportosítottak egy számban; Csorba Győző, Lovász Pál, Várkonyi Nándor évfordulóinak tanulmányok, szemelvényanyagok közlésével történő megünneplése is szerkesztői teljesítmény, akár halottainktól – Berda Józseftől, Gergely Sándortól, Tamási Árontól – való együttes búcsúvétel.

A javuló szerkesztés általános keretein belül, úgy fest, a kezdeti küszködések után a Jelenkor is megtalálja, kialakítja a maga közéleti arculatát, s felzárkózik az e téren legtöbb eredményt elért Alföldhöz. Az Ifjúság–Művészet vitával egy indokolatlanul perifériára szorult, ugyanakkor társadalmilag nagyfontosságú kérdésre: ifjúságunk irodalmi–művészeti ellátottságának kérdésére irányította a figyelmet. A vita tartalmi elemzése meghaladja egy ilyen évfolyam-áttekintés kereteit. Annyi azonban

* *Vitaindító előadásként hangzott el 1966. november 15-én Pécsett, a folyóirat kibővített szerkesztőségi értekezletén. Az értékelés az évfolyam novemberi és decemberi számát még nem vehette figyelembe.*

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Gyarmathy Tihamér
JELENKOR
1966 OKT

1021

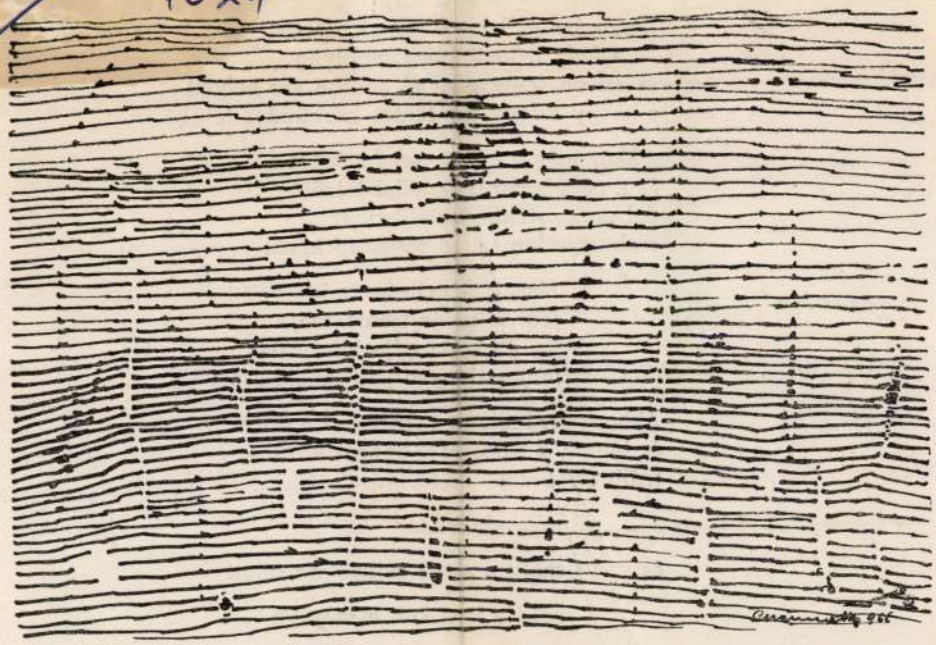

GYARMATHY TIHAMÉR rajza

s a horgaimra nem tettem c
hadd ússzanak a sárga sajká
és úszon csak az ezüstös öl
ne állja útját mozdulatom

Érezted már hogy a csend c
és a fény testedbe behömpö
és szíved fényt pumpál ered
s ahogy szíved ver lüktet körötted a levegő

Akkor már a csend csendet szült
és a pávafarkú fény tollai között
dal motozott dallamteli sugár
csak egyetlen szín a pávaszín közül

Karanfile cvijeće moje
još da mi je sjeme tvoje
ja bih znala gdje bih cvala
mome dragom pod pendžerom

Akkor már hallottam surrogott a fény
és láttam a túlsó part bokrai közül
szállt fel a dal

micsoda madár

és szállt szállt a sárga sajkás víz fölött

zöld a lába kék a szárnya

s ahogy szívem vert lüktetett köröttem a levegő

M.D.K.

Gyarmathy Tihamér, festőművész

1947 márc-ban e pécsi művész önálló kiállitást kapott Budapesten a "Galéria a négy világtájhoz" cimü kiállitóteremben. 299.0.

Sarkadiné Hárs Éva: A pécsi képzőművészeti élet 20 éve/1944-1963/.

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve,1963.Pécs,1964

Gyarmathy Tihamér,

Bertalan Sándor, Érdi Judit, Lantos Ferenc, Major Kamill, Papp Oszkár és Pauer Gyula képzőművészek sikeres alkotásokat hoztak létre azon a tíznapos alkotó táborozáson, amelyet a bozhádi Zománcipari Művek rendezett a zománcozás építészeti felhasználásának kikísérletezésére.
(Baranya-Tolna megyei művészek)

Építőművészeti zománckísérletek bemutatója
(A nap hírei)

Magyar Hírlap. 1968 augusztus 29. 8.l.

Gyarmatnyi Tibor
festő.

M.D.K.

Kiállítása volt az Építők
Irodalmi Presszójában.
Többször szerepelt budapesti
tárlatokon.

Kocsogh Ákos: Téli Krónika
Művészet, 1967. ápszlis - 36 lap

Gyarmathy Tihamér
festő

M.D.L.

1945-ből Párizs, Manchester, Bécs, Kosszalin, Osaki, Varsó, Prága, Pozsony, Zalaina-Gura, Zürich, Wrocław, Posan városolban szerepelt tárlatokon.

Kocsogi Ákos: Téli krónika
Művészet, 1967. ápriles - 35 lap

MDK

Gyarmathy Tihamér, festö

Kompozició. Olf.

Föv.Kpt.-MKSzS/Z.-II.Szabad Hons.Kiáll. 1947.márc.16.-
ápr.6. Kat.11.1.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kompozició, of.

Képzőművészetünk a felszab. óta. Szív Képtára
30. kiáll. 1947. okt. 8. 1.

MDK

Gyarmathy Tihamér

"Compositio", olajfestm.

"Compositio", "

Magyar Művészhetek Reprezentativ Képzőm.
Kiáll. 1947.Jan. v.Ernst Múzeum.Kat. 7.l.

M.D.K.

Gyarmathy Tihamér

Gyüjtemyes kiállitást rendezett a képzőművészek Szabadszervezetében.
Berend Ilona: "Kiállitások" c. beszámolójában kiemeli a müvész ott szereplő alkotásait.

"Láttuk, Hallottuk, Olvastuk" c. rovat
Szinház, Bp. 1948. május 11-17. IV. évf.
2o. sz.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Galéria a négy világtájhoz. 1947. febr.

z, földszintes, 2+4+1+kapu, eredeti
o körül.

ás, Bp. 1957, 226, 228, 229 l, 187. Kép

MDK

Gyarmathy Tihamér

Elvont művészet 1.csop.kiáll. M.Képzőm.Szab. Szerv. 1946. máj. képekkel.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Vizfestmény

Uj Világkép. Galéria a négy világtájhoz.
1947. febr. 11 l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Compositio, olaj

Magyar Képzőművészetért. 1. kiáll. Ernst Muz.
1946. jul. 1o 1.

~~761~~

Gyarmathy Tihamér festő

MDK

Önarckép

Dunántúli Néprava. 1945. I. évf. szept. 23.
Gyenes: Pécsi művészek csoporthiállítása. 2. 1.

GYARMATHY TIHAMÉR

"Muhely art Tapestries"

Kiállitás: New York, Marisa del Re Gallery, 1979. nov. 13-dec. 8.
A kiállitó müvészek között szerepel "Thiamer Gyarmathy".

közli: ART news, Vol. 78. No. 9. 1979. Nov. 32.old.

Meghívjuk Önt a tudomásul vevőt, az alkotót!
Bemutatjuk milyen hangsúlyt kap ma a világkép
kialakításában a műveseteken keresztül
az Arány a Ritmus az Idő és a Tér

1968 március 18-án 1930-kor
Dr. Major Máté professzor átadja a bemutatott
műveket és Szarmathy Tihamér vendéki felkérés ünkre
Bp. XI. Bercsényi u. 28-30 III. hó 18-29 ig
Építész kollégium Bercsényi Klub vezetősége

GYARMATHY TIHAMÉR

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

1970 MAR 19
1021

Gyarmathy Tihamér: Tavasz

oxfordi színház

szet és a társadalom mélyében rejlő energiákat felszabadítani képes. Tervezni az iparral azért lehet, mert a világ mindig képes lesz — matematikailag és elvileg — éhezőit éppúgy ellátni, mint a földön élő valamennyi embert. A „jövőbelátás" annyit jelent, hogy tervezhető világegyetemben élünk, kiszámítható matematikában, ahol a termelés ideális körülmények között kétségkívül nagyobb ütemben fejlődik, mint ahogy a szükséglet követni képes. Utópia? Igen. De biztatóbb utópia, mint az, ami ellen Buckminster Fuller minden erejével küzd — a malthuzianizmus számos modern változata.

De egy tanulmánykötettel címre az oxfordi színház.

Oxford egyik viszonylag friss kollégiuma, a St. Peter — s mint forrásom, az *Observer* biztosít róla — egyetlen turistakönyvben sem szerepel. Akadt azonban ennek a fiatal kollégiumnak egy ugyancsak ifjú, ambíciózus angol irodalomtanára, *Francis Warner*, egy 32 éves ifjú férfi, aki elhatározta, hogy a St. Peter kollégiumnak színházra van szüksége. Anyagi fedezete nem volt, de szorgalmas levelezőként érintkezésbe lépett Buckminster Fuller-ral. Az építész — még sohasem épített Angliában, ezért vállalta a tervet: s ahogy Oxford térképére ránézett, tüstént tudta, hogy az épületnek sem a kollégiumban. sem a kertben nincs helye. Erre egy pinceszínházat tervezett, nem az építészet mo-dern forradalmi sugallata szerint: vagyis egész egyszerűen a föld alá süllyeszti a mindössze 250 személyt befogadó termet. Az érdekessége az, hogy Buckminster Fuller-nek, s a színészek körülöttük játszanak. Mindez természetesen gépesítve, abból a körülbelül ötszázezer dollárból, amibe az épület kerül.

De hogyan jutnak hozzá az ötszázezer dollárhoz? Már előre is jótékonysági előadásokat rendeznek, s itt ismét Francis Warner ötletessége segített. Pár héttel ezelőtt felkereste Samuel Beckett-et, hogy legfrisebb művét egy oxfordi bemutatóra elkérje. Francis Warner persze egy kissé elcsodálkozott, amikor az új mű a kezébe került: hiszen ez mindössze harminc másodperc időtartamú és szövege sincs, csak afféle helyzetgyakorlat. Warner nyilatkozott a sajtónak — elmondta, hogy Beckett egyre rövidebb darabokat ír; a sajtó viszont némi iróniával ezt úgy kommentálta, hogy: „ne pilogjon a szemével, mert oda az előadás": harminc másodperc ugyancsak rövid. Warner ugyanis nehéz helyzetben volt: a darab tartalmáról alig szólhatott egy szót; hiszen ha elmondja, nincs darab.

Az előadás, persze, sikeres lesz és gyűlik a pénz az oxfordi színházra, annál is inkább, mert a további tervek is azt sejtetik: aligha nem hamarosan megtérülnek az építési költségek. Warner máris szerződést kötött egy new-yorki és egy kanadai színtársulattal, akik majd itt vendégszerepelnek; azt tervezi, hogy hét esztendő alatt 35 új darabot mutat be, ha csak egyetlen egy eljut New Yorkba és Kanadába, akkor valószínű, hogy az építési költségek megtérülnek. A színház ugyanis kikötötte, hogy a nála bemutatott darabok további sikeréből tíz százalék az épületet illeti.

Újra a kassai munkásról

Először *Jász Dezső* mesélt a *Kassai Munkásról*, s megvallom, azzal a kötelező óvatossággal hallgattam történeteit, amely a kortársi emlékezéseknek általában kijár, hiszen az idő távolsága, a személyes részvétel a legritkább esetekben kedvez az objektív értékelésnek. Aztán — *Botka Ferenc* szorgalmas munkája nyomán — nem is olyan régen szembesíthettük az emlékezéseket a valósággal.

A Botka gyűjtötte anyag rácáfolt Jász emlékezéseire: jelentősebbnek mutatta azt a munkát, amelyet egy vidéki lap, éppen az államfordulat viszályaitól, az igazi munkáspárt megalakításának nehézségeitől, egy levert proletárdiktatúra emlékeitől nyomasztva magára vállalt. A Tanácsköztársaság rövid néhány hónapja után a — bécsi emigráció lapjai mellett — szabad magyar szellem itt nyilatkozhatott meg a maga teljes fegyverzetében. Nemcsak a szerkesztőségben csoportosult néhány fiatal kommunista újságíró, politikus és költő, tehát Illés Béla, Hidas, Jász, Mácza János, Gyetvai János szavai hirdették meg országnak-világnak, hogy a proletárpárt, az eszme tovább él, hanem sikerült a szocialista magyar irodalom legkitűnőbb egyéniségeit is a lap vonzásköréhez csatolni. Megjelennik itt Bölöni, Gábor Andor, itt jelenik meg először magyar nyelven Vlagyimir Majakovszkij.

Hadd tegyem mindehhez még azt hozzá, hogy — úgy érzem — a Kassai Munkás kommunista szerkesztési gyakorlata példát mutatott abban is, hogy nemzetiségi sorsot miként lehet és kell vállalni, a világra való kitekintés igényével, a magyarság egészéhez tartozás vállalásával, igazi internacionalistákként.

Mindezeket — emlékeztetőül —

Gyarmathy Tihamér

Szerepelt a Vásárhelyi Kollégium kiállításán

Pihmer Oszkár: A Vásárhelyi Kollégium múlt évi kiállításai

Jövő hérnőke 1968 X. 12

M.D.K.

Gyarmathy Tihamér

"Kompozició" c. müvének repr.-ját bemutatja a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1969. márc. 29.
XIII. évf 13. sz. 3. lap

Gyarmathy Tihamér

grafika

Ú. Symposion, 46. nám, 9.e

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Gyarmathy Tihamér festő

Felszólalt a képzőművész-szövetség
körgyűlése

N.N.: Megterdődött a képzőművész
szövetség körgyűlése

Népszabadság 1968 XI. 20.

Gyarmathy Tihamér

Szerepel a tokaji tárlatokon

Bényei József: Tokaj üzenete

Hajdu Bihari Napló 1970 I.22

M.D.K.

Gyarmathy Tihamér

"Kompozició" c. müvének repr.-ját hozza a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1969. május 1o.
XIII. évf. 19. sz. 1o. lap

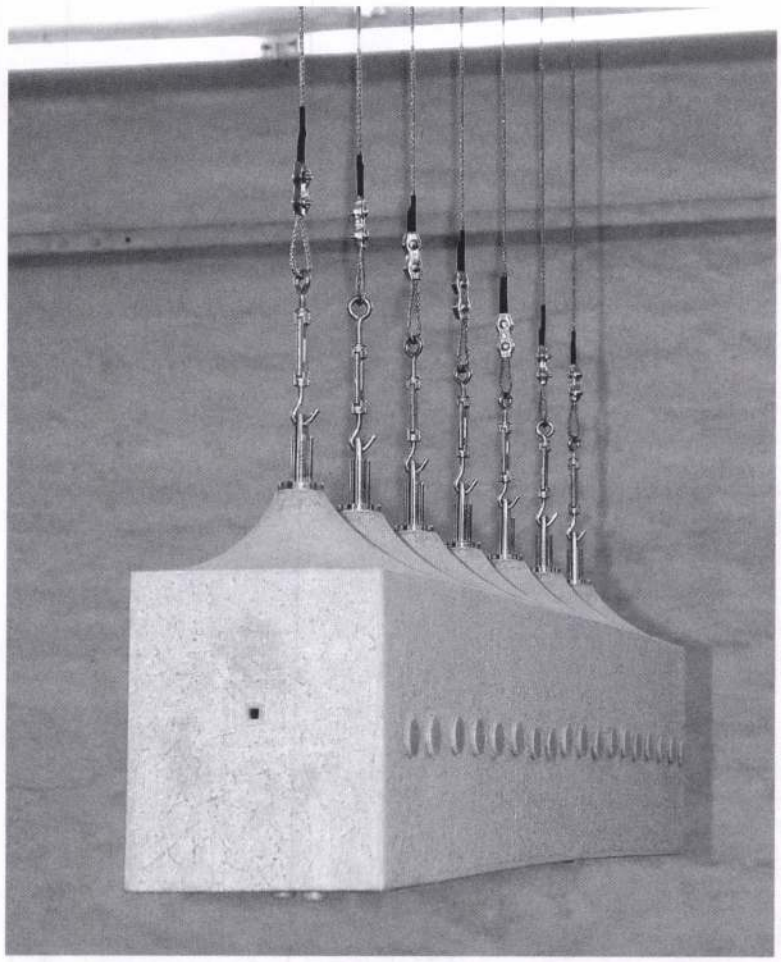

megmunkáló technológia, ahol van fény és a humánus munkavégzésnek néhány elemi alapfeltétele. Az egyesület tagjai közösen kerestek és találtak egy ilyen munkahelyet, amelyhez ragaszkodniuk kell, hiszen az optimális munkavégzés feltételeit jól szolgálja. *Pál Zoltán* Jókai térre tervezett padszobrai már itt készültek, ebben a munkában a mostani kiállítók többsége asszisztensként vett részt. A csoportot vezető pályatárs, a kiállítás középpontjában bemutatott szobrok alkotója *Pál Zoltán. Irva, látva...* és *Emlékmű* (2004) című munkái jelzik, hogy egy régóta vizsgált problémakör újabb és újabb elágazásai, részletei foglalkoztatják. Ezek részben az arányok meghatározásából következő tagolások, részben a plasztikai illúzió, szobrászati hasonlat szinte állandósult kézjeggyé váló megoldásait közvetítik. Húsz éve megjelent fogás, a képlékeny anyag „viselkedése", illetve ennek kőben lehetséges, nagy mesterségbeli tudással történő megjelenítése az acél fegyverzetre és drótkötélre függesztett *Emlékmű*. Szürreális tárgyfétisek olvadtak így el tapasztalt természetükkel szemben a harmincas évek festészetében és szobrászatában. Újabb elem a nagy tömeget ritmikusan tagoló kicsiny hasábos, illetve szelepként hangszersíp tokká finomított formák beültetése a nagyobb hordozó formába *(Írva, látva..., Áldozat)*. A mostani építészeti és design modor már-már sztereotip fordulata (geometriai nagy forma mértani rendben beszórva geometrikus kis formákkal) jó eséllyel indulhatott volna valamely plasztikai átlényegülés felé, ha a befogadó tömegbe nem díszítésként kerültek volna a kis, ritmikusan elhelyezett hasábok. Nincs ugyanis az ellenirányokban jelzése az áthatolás drámájának, az anyagtömeg ellenálló-, és/vagy befogadóképességének. A hordozó forma és a díszsorrá egyszerűsödő fogazat nem válnak eggyé, belső kapcsolatokat nem fedez fel rajtuk az ember. Nincs behatolás, nincs áthatolás, ergo nincs kitörés sem. A díszítések jelenléte és súlya pedig kioltja a minimális forma tovább bonthatatlan szellemi-anyagi koncentrációja körüli tűnődés okszerűségét. (Pedig Pál szobrai nem idegenek az aszkézistől...) Nem olyan sodróak, hogy magában való ornamentummá (elvont mintává) tegyék a három kiterjedésű követ, és nem talányosak annyira, hogy valamely elragadóan irracionális kifejlet valószínűsítésébe kezdjünk a segítségükkel. Ezért a technikai szépség és kézműves ügyesség elsősorban dísztárgyat eredményez a mostani esetben, amelynek alapvető karakterjegyeit már a Jókai téri „pad szobrok" megragadhatóvá tették. A dísztelen tárgyak sora egyebekben viszont valódi plasztikai és gondolati izgalmakat vonultat fel, ezért az utóbbi évek szobrászati bemutatóinak egyik legjobbját regisztrálhattuk januárban Pécsett. A fiatal mesterek egy-két esetben, részletekben, más összefüggésekben már látott munkái néhány vadonatúj darabbal kiegészülve valóban sajátságos plasztikai *couleur locale* megerősödéséről tanúskodnak. Ennek magva minden bizonnyal az anyag és a kő természetének az ismerete, az evvel a tudással egyenrangú élet és valóságismeret, és a szobrászati reprezentáció nagy hagyományban nyugvó múltjának felidézési képessége, amelyekből a tematikus válogatások mintegy megrajzolják a művek alkotóinak is a profilját. *Böszörményi István, Kuti László, Nyári Zsolt, Rigó István, Kotormán Norbert* vagy *Miklya Gábor* tökéletesen megegyeznek az említett princípiumokban, miközben mondandójuk, témáik kivitelezése, anyagaik és formátumaik a legnagyobb változatosságot mutatják. Ha keresetlen jelzőt szeretnénk találni a látottakra, akkor talán a klasszicista esztétika kategóriarendszerében kellene keresgélnünk, hiszen a monumentalitást sugárzó arányérzék lenyomataként éppúgy értelmezhetjük a munkákat, mint közvetlen, minden utalásos-értelmezéses rafinériát nélkülöző nagyvonalú állításokként. Pepecselésnek, az ornamentális tagolásnak (díszítgetésnek) semmi nyoma, anyagra nem kívánnak olyan tulajdonságokat oktrojálni, amelyek annak nem sajátjai, illetve az anyagot önmagában nem tekintik alkotói problémának, teszik vele azt, amit akarnak. Nem stílusbravúrok, hanem szűkszavú, mégis nagyhatású munkák, amelyek méltán igazolják Bencsik István szellemi műhelyének kivételes energiaforrásait. És innen valóban már a különös tematikák vizsgálata következne, amelyek között ott van a „transzavantgárd" szellemét és mesélőkedvét élő alakok, állat-ember keresztezéséből kibontó szobrászati ciklus, Böszörményi teknőseivel. És itt vannak a monumentális jelképpé válás végfokaként felfogható *Mag* és *Mindennapi kenyér,* Kuti László munkái, melyek köztéri szobrászatunk, nemzeti reprezentációnk nem mindennapi tartalékát is képezik, képeznék, ha lenne bátorság a „szobrászok városában" efféle gesztusokkal nagy nyilvánosság előtt jelezni a munka és az élet összetartozásának hitét. Nyári Zsolt a kőnek oly megfelelő szűkszavú monumentalitás nyelvét beszélve hozott létre titokzatos tárgyakat. A mikroplasztikai események monumentális megjelenítése ezúttal is váratlanul erős éréki és érzelmi visszahatásokat vált ki, kétségtelenül személyes, de jelentéstani problémát egyáltalán nem támasztó előadásmódján keresztül. És jobbnál jobb munkák Rigó Istvántól, Miklya Gábortól.

A szobrok egyéni jellemzésénél talán többet mond, hogy egy csoport, akinek tagjai szinte baráti közelségben tevékenykednek, itt most egymást vállalva, hibáikat és erényeiket nyíltan megmutatva jeleznek valamit. Azt, hogy Pécs kulturális kapacitása készen áll a legmagasabb és korszerű szakmai igényeket, szellemi követelményeket támasztó, a megújulás készségét árasztó művek létrehozására. ■

Pál Zoltán, Kotormán Norbert és Miklya Gábor munkái

VÁRKONYI GYÖRGY

„Bemérve a mérhetetlen”

Gyarmathy Tihamér halálára

Gyarmathy Tihamér 2005. január 9-én meghalt. Nem érte meg a március 8-án esedékes kilencvenedik születésnapját, az erre az alkalomra előkészített nagy kiállítást, de még kézbe vehette a monografikus trilógia első kötetét: festményeinek eddigi legteljesebb áttekintését. A veszteség bennem halmozódik. A muzeológusé, a pécsi lakosé és a baráté. Talán épp ezért törekszem kizárni ebből a nekrológból a személyes hangokat, a száraz, művészettörténeti tények kedvéért. Annál is inkább fontos a tények újbóli rögzítése, mert az életműnek, ennek a nagy, igazi XX. századi legendának a recepciója a hosszú pálya során módfelett ingadozó volt. Mintha ezt tükrözte volna a február 1-i temetés is. Nagy részvét és mérsékelt részvétel mellett zajlott. Nem képviseltette magát sem a város, melynek hűséges szülötte, sem a megye, melynek kitüntetettje és egyik legbőkezűbb adományozója volt Gyarmathy Tihamér. Még a Magyar Nemzeti Galéria is távol maradt, pedig ott pontosan tudják, ki volt és mit tett ez az öreg vagabundus, aki — bár végül minden létező kitüntetést elnyert — legszívesebben lift-díjasnak nevezte magát. (Hogy egyáltalán ki tudjon mozdulni, saját költségén építtetett felvonót harmadik emeleti lakásához). Egy kulturális tradícióból élő város önképe szempontjából nem közömbös, tudatában van-e annak, hogy mire lehet büszke és mire nem.
Lássuk tehát a leckét!

Gyarmathy Tihamér 1915-ben, Pécsett született. Abban a városban, ahol néhány év múlva megalakult és rövid ideig (1920–21-ben) működött a magyar aktivizmus egy sajátos leágazását jelentő Pécsi Művészkör. Ez a kör tömörítette és indította el pályáján a magyar bauhauslerek pécsi csoportját, többek között Molnár Farkast, Breuer Marcelt, Forbát Alfrédot, Weininger Andort. E körhöz tartozott, de társait nem követte a Bauhausba Gábor Jenő, aki a húszas években Gyarmathy középiskolai rajztanára volt. Az ő révén szerzett tájékozottsággal, közvetett Bauhaus impulzusokkal fölvértezve került a fiatal művészjelölt a budapesti Képzőművészeti Főiskolára, ahol a franciás orientációjú és liberális pedagógiai elveket valló Vaszary János tanítványa lett. Hallgató korában ismerkedett meg Derkovits Gyulával, akinek hatása átmenetileg érződik Gyarmathy néhány művének témaválasztásán, koloritján és kompozícióján. A Gábor Jenővel ápolt és a Budapesten kialakított kapcsolatoknál, valamint a főiskolai tanulmányoknál is meghatározóbb hatású volt az a hosszú nyugat-európai körutazás, amire 1937-39 között vállalkozott a fiatal művész. A tanulmányút első állomása Itália volt. Az ott szerzett élmények nemcsak a szakmai

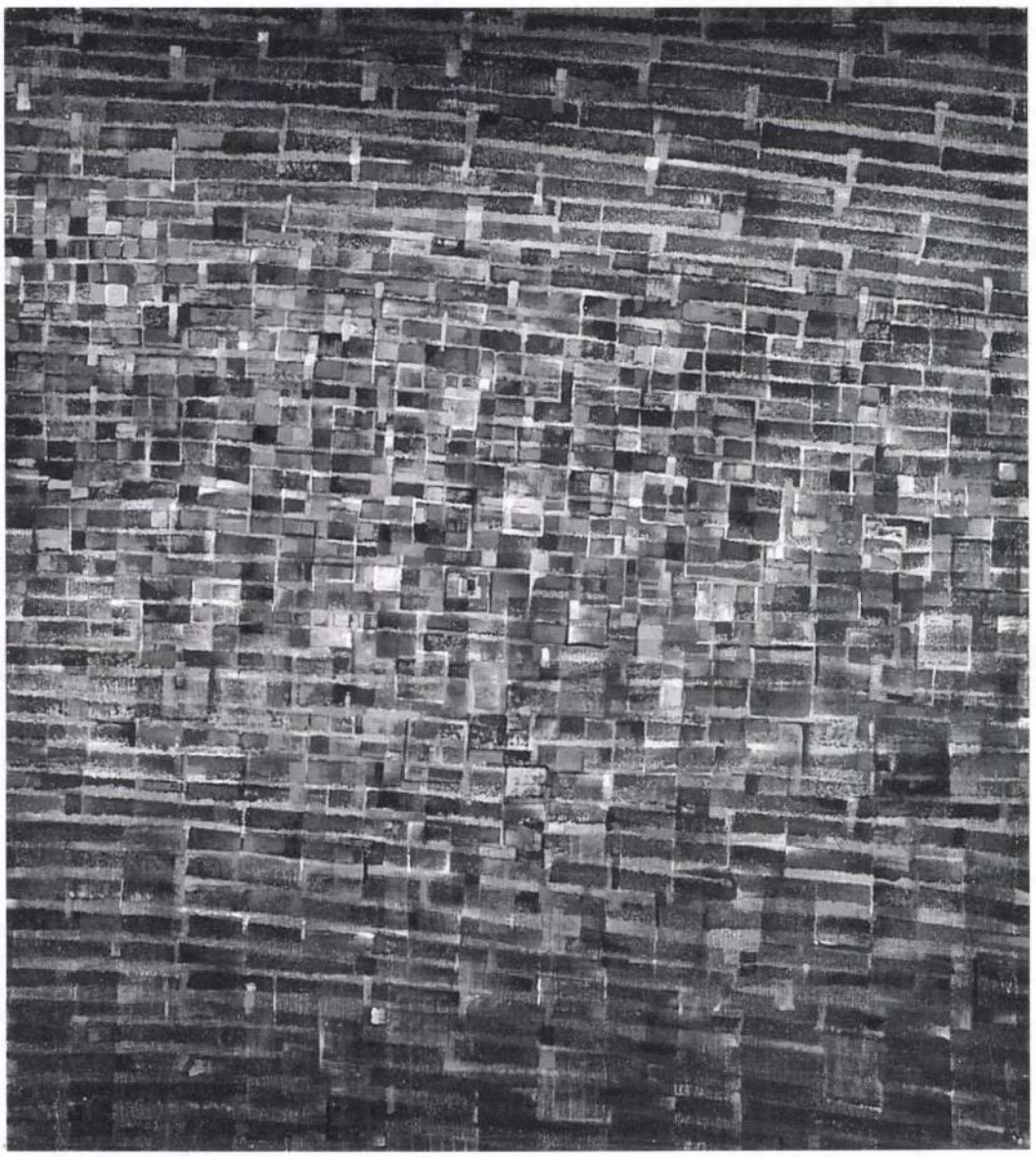

Gyarmathy Tihamér: Tükröződés, 1981

műveltséget gyarapították, hanem egy radikális következtetés levonására is késztették a festőt. Itt fogalmazódott meg benne először a felismerés, hogy az euklideszi geometrián és centrálperspektivikus szerkesztésen alapuló illuzionisztikus térábrázolás lehetőségeit a festészet kimerítette, az Albertiféle ablak-metaforából levezethető képértelmezés fölött eljárt az idő. Ezeket a nézeteket a Párizsban szerzett tapasztalatok tovább erősítették. A francia fővárosban élő magyar szobrász, Etienne Beothy révén Gyarmathy személyes ismeretségbe került Piet Mondriannal és André Bretonnal is. A neoplasztikizmus és a szürrealizmus egymástól nagyon eltérő művészeti elveinek e két kulcsfigurája természetesen ekkor még nem lehetett direkt hatással a különböző pólusok között önmagát épp konstituálni igyekvő fiatal művészre. Mindenesetre a geometrikus rácsrendszer szigora és a szürrealisztikus gondolkodás elemeinek és gesztusainak szabadsága ekkor tűnt fel először Gyarmathy szellemi horizontján. Ezeknek az impulzusoknak a korai képekben (1942 előtt) még nyoma sincs, egyelőre folytatódik a hatások feltérképezésének és akkumulálódásának időszaka. A körút Németországon át Svájcba vezet, ahol a különböző munkákat vállaló fiatal művész Jen Arppal és Max Bill-lel is kapcsolatba kerül. Föltehetően itt találkozik Paul Klee műveivel is először, akinek hatása későbbi korszakaiban formai értelemben rendkívül fontosnak bizonyul. Gyarmathy 1939-ben tér haza, poggyászában Max Bill egy mappájával és levelével, amit a svájci művész Kállai Ernőnek küldött. Így ismerkedik meg Gyarmathy az 1920 és 1935 közötti másfél évtizedet Németországban töltő, és többek között a Bauhaus folyóiratát is szerkesztő kritikussal, művészeti íróval, aki már a harmincas évek elején

kidolgozta, majd folyamatosan továbbfejlesztette a „bioromantika" teóriáját, s a háború évei alatt is dolgozott az ebből kiinduló „új világkép" kialakításán. Biosz és Logosz törvényeit felismerő, ezzel a valóság dimenzióit kitágító romantikus racionalizmusa a háború után, 1945-ben Budapesten alapított Európai Iskola művészcsoport egyik szellemi bázisa lett. A negyvenes évek elején már nonfiguratív művekkel (is) kísérletező festő természetes módon talált támogatóra az absztrakció magyarországi útját egyengető, annak tudományos legitimációját is megalkotó Kállaiban. A háború után, 1945-ben megalakul Budapesten a modern művészet egyetemes irányait — a konstruktivizmust, szürrealizmust és absztrakciót is — képviselő, univerzalizmusra törekvő Európai Iskola. A még mindig fiatal, de már elkötelezett nonfiguratív festő Gyarmathy idősebb pécsi pályatársa, a párizsi Abstraction-Creation-t megjárt Martyn Ferenc ajánlásával csatlakozik a csoporthoz. 1946-ban alapító tagja az Európai Iskola stíluspluralizmusát elutasító, ezért onnét kiváló absztrakt frakciónak, az Elvont Művészek Csoportjának. Így kerül szemléletileg is, fizikailag is mind közelebb Kállaihoz, aki a kilépők szellemi vezére, kiállításaik rendezője és propagátora, s aki 1947-ben az „Új világkép" kiállítás megrendezésével valamint a hozzá készült „A természet rejtett arca" című tanulmánnyal olyan programot alkot, mely a csoport működésének — fennállása alatt — elvi alapjául, néhány tagjának — közöttük Gyarmathynak — egész életművére kiható munícióul szolgál. Gyarmathy ebben az időben olyan absztrakt szürrealista képeket fest, amelyek élményvilága a makro- és mikrokozmosz újonnan föltárt formai elemeiből és alkalmanként a „középtér", a földi világ tájképi látvány-fragmentumaiból táplálkozik. A „természeti látvány vizionárius belsővé tételé"-nek útját járó Gyarmathy képei „mértani és szervi jellegű elemi formákból" építkeznek, kozmikus jellegű kompozícióin kezd megfogalmazódni a „gondolati tér". 1947-ben Gyarmathy festményeivel szerepel a 2. Realités Nouvelles-en, a párizsi szürrealista világkiállításon, 1948-ban pedig önálló kiállítást rendez Budapesten. Ezzel nyilvános szerepléseinek sora jó másfél évtizedre le is zárul. A „fordulat éve" utáni kultúrpolitikai diktátum az absztrakt művészetet törvényen (és nyilvánosságon) kívül helyezi. Az Európai Iskola beszünteti működését, Gyarmathy belső emigrációba vonul. Festészetében a negyvenes évek végétől figurális elemek is megjelennek, ezek azonban nem a szocialista —, hanem a szürrealizmus ikonográfiájának szereplői. Mitikus ősanyák, emberi szerepeket játszó állatalakok tűnnek fel a lazúrosan festett fémlemezeken, melyeket a nehéziparban munkát vállaló festő gyakorta alkalmaz hordozó anyagként. Az ötvenes évek kényszerű visszavonultságában átmenetileg megcsappan a művek száma, viszont rendkívül kiérlelt, összefoglaló jellegű munkák is születnek. Mindezek mellett Gyarmathy új technikákkal és műfajokkal (pl. a fotogrammal) is kísérletezik. Az évtized végére kialakulnak a hatvanas évektől 1990-ig jellemző „nagy stílus" formai elemei és bipolaritása: a geometrizálódó jelrendszer biomorf alakzatok és makrokozmikus érzetek/távlatok képi rögzítésére egyaránt alkalmas lesz. A hatvanas évek derekán a festő először külföldi művésztelepeken (Lengyelországban), majd fokozatosan itthon is kiállítási lehetőségekhez jut. Kérlelhetetlen művészi intranzigenciája (csakúgy, mint egykori társaié, Kornissé, Kassáké) etikai példát jelent az ekkor debütáló új nemzedék, a magyar neoavantgárd első generációja számára. Gyarmathy az új természettudományos felfedezések nyomán tovább fejleszti Kállaitól örökölt világszemléletét. Formai eszközei tisztulnak. Felismeri, hogy a makro- és mikrokozmosz egyetemes törvényei lapidáris geometriai képletekkel írhatók le. Az emberi tájékozódás alapirányaiként felfogott horizontálisokból és vertikálisokból álló térháló mértani alapidomokat — négyszögeket és beléjük íródó köröket — és egyúttal „szimbolikus formákat" generál. Ez a redukált nyelv, kikristályosodó geometrikus jelrendszer azonban nem vezet formai ortodoxiához. A rács jelenléte hol markáns, hol tűnékeny és szublimált. Gyarmathy minden modellalkotó, világmagyarázó hajlam és konstruktív késztetés ellenére mindenekelőtt kolorista. Az ismétlődő, interferáló mértani formákból álló képfelületet változatos faktúrák, bonyolult valőrök, ragyogó lazúrok töltik be, melyek együttes hatása új, lüktető, a világegyetem szívdobbanását idéző térérzetet eredményez. Ezt a ritmikusan pulzáló, egyszerre érzéki és gondolati teret árnyéktalan fény szövi át. A mozgás és a tér érzete nem merül ki a modulációs sorokba rendezett színes felületek rezgő membránjában. Az új térelméletekkel, és geometriai felfogásokkal ismerkedő Gyarmathy vásznain kozmológiai víziók bontakoznak ki. A parabolikus ívekkel, hiperbolikus görbékkel tagolt kompozíciókon káosz és rend egymásba alakulásának vagyunk tanúi. A geometrikus értelemben tisztuló, szemantikailag spiritualizálódó képi eszközök végtelen lehetőségeket jelentenek. Úgy tűnik nincs más teendő, mint a megtalált úton végigmenni. A bioromantikától érintett, absztrakciót és szürrealizmust egykoron egyeztetni képes festőre azonban még várnak új kihívások. A geometria egyetemes érvényével, az omnipotens elmélettel szemben Gyarmathy minden alkotói periódusában szerephez jutott a „szervi forma", az organikus világ pólusa. A hetvenes évek elején tett afrikai utazás szenzuális élményei ezért indukálhattak új modust a kiérlelt egyéni stíluson belül. Új narratíva bontakozott ki, melyben még látványhű, sőt naturalisztikus zárványok is felbukkantak. Az élmény közvetlenségét az idő spiritualizálta. A nyolcvanas évek „Afrika"-képei már ugyanazt a formai nyelvet használják, mint az ekkor alkotott, általában hosszanti, fekvő formátumú összefoglaló kompozíciók. Igazi szintézisek: egy elszántan természettudományos világnézetű és egy par excellence festő formai eszközeié. Leltár és ars poetica. Ahogy egy 1979-ben festett, a Janus Pannonius Múzeum gyűjteményében őrzött képének címe mondja: *Bemérve a mérhetetlen* (vászon, olaj, 100x90cm). Ezt kellene megpróbálnunk most már e kies provinciában is! ■

Gyarmathy Tihamér: Konszonancia, 1969

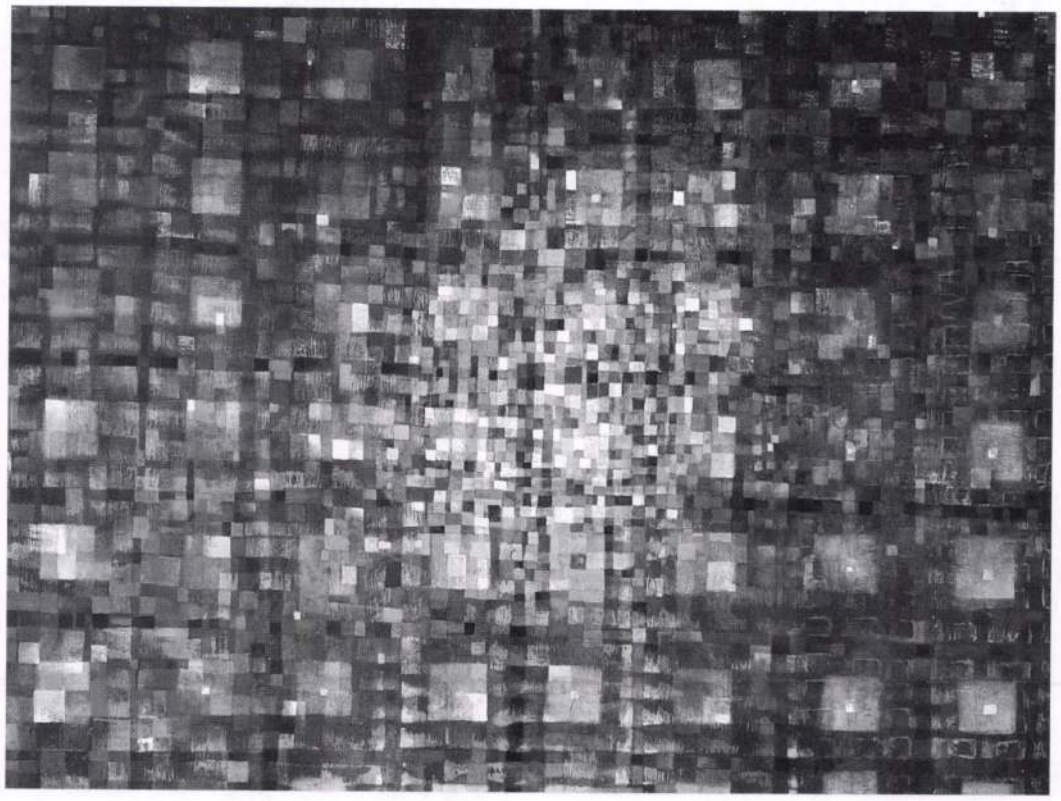

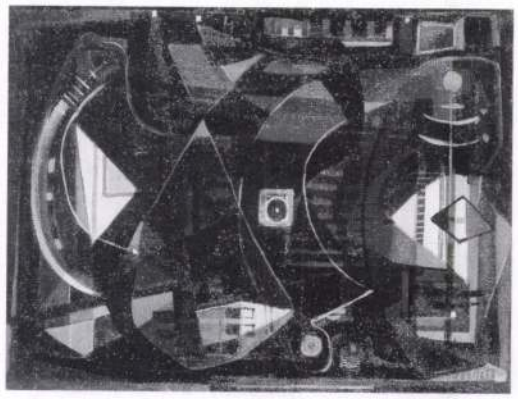

Gyarmathy Tihamér: Fények és árnyékok, 1947

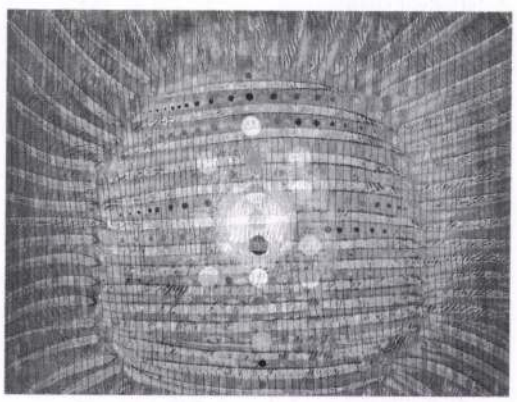

Gyarmathy Tihamér: Homogén anyag, centrális sugárzás; 1966

Pilkhoffer Mónika: Pécs építészete a századfordulón (1888–1907). Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, 2004. 327 old.

AKNAI TAMÁS

Egy nagy korszak, egy jó könyv

Szép könyvek bőven vannak előttünk autókról, orgonákról, természeti csodákról, a művészetekről vagy bármi másról. Nagyon jól tudunk szép könyveket csinálni. Ezeknek a sorsa *(fata libelli)* azonban más, mint a jó könyveké. A szép könyveket nemcsak az ismeret-, hanem az örömszerzés és az esztétikai információ gyakran hangulatfüggő késztetései tartják fenn. A jó könyv ennél sokkal többet tud, persze többet is követel. Nem árt természetesen, ha a könyves szakma szabályai feltűnnek rajta, de a jó könyv esetében a megjelenés és kivitel minősége csak a tartalmat finoman befolyásoló motívum lehet. Nemcsak élmények, hanem tudás forrása is.

Ezúttal egy nagyon jó könyvről és érdemes szerzőjéről kell szólnunk, aki az elmúlt tíz évet páratlan szorgalommal és céltudatossággal jórészt Pécs városépítészetének megismerésére és felismeréseinek közreadására fordította. Kutatásainak eredményeit számos kisebb cikkben és előadásban tette hozzáférhetővé. Az 1869–1910 közötti Osztrák–Magyar Monarchia városi épületállományának változásait vizsgálta és erről a témáról előadást is tartott a budapesti Habsburg Intézetben. Az egyetem bölcsészkarán „Építészet az Osztrák–Magyar Monarchiában" címmel meghirdetett kurzusának dokumentumai már a PTE Történettudományi Intézetének honlapján is olvashatók, ahol az előadássorozat képanyagához is hozzáférhetnek az érdeklődők. Az *Echo* olvasói is ismerhetik a szerzőt. A *Schlauch villatelep*ről írt cikke már többeket késztetett elismerésre, hiszen belőle egy, az építészetre, Pécs városépítésének egyik jelentős korszakára figyelő kutató profilja rajzolódott ki, majd megjelent egy pécsi útikönyve és most a *Pécs építészete a századfordulón* című kötet. Nem mellékes körülmény, hogy a munka maga egy több éves tudományos kutatási program válogatott eredményeit adja közre, és hogy létezik ennek a kutatásnak egy sokkal adatgazdagabb, módszertani fegyverzetében még meggyőzőbb változata, mint az a munka, amit ezúttal kezünkbe vehetünk. A szerző, Pilkhoffer Mónika az építéstörténet fiatal doktora, akinek alig szegi kedvét, hogy egy éve nem talál magának állandó munkahelyet, ahol ismereteit tovább adhatná, küldetését szakmai keretek között teljesíthetné.

Építők és építtetők, névtelen és neves tervezők, mesteremberek, az európai városiasodás és Bécs építészeti hatása, városrendezési tervek és beruházások, a magán- és a középítkezések, a bérház típusai, a villatelepek létrejötte, Pécs mai arculatának és városszerkezetének kialakulása — ezek a Pilkhoffer Mónika tudományos értékű városmonográfiájának középpontjában álló kérdések. A szerző alapvetően történészi profilja a könyv szerkezetének megválasztásakor természetes nyomatékot adott a XIX. század második felében modernizálódó Pécs gazdasági, népmozgalmi-szociális viszonyainak és itt olvashatunk egy igen gazdag összehasonlító forráselemzésen alapuló meghatározást arról, hogy hol is helyezkedik el Pécs a magyarországi városhálózatban. Mindezek az összetevők alakítják ki az építés fizikai és szellemi kereteit, amelyekben aztán a konkrét megbízók, az építők, azok képzettsége, az építést körülvevő szabályozók is formálják a végső képet. A kutatásnak számtalan nehézséget kellett legyőznie. Forrásainak döntő többsége a Baranya Megyei Levéltárban található — ha megtalálható. A XIX. század végi hivatali ügykezelés ugyanis nem iktatta az építési engedélyeket. Több helyről kellett előkeresni a polgári építési iratanyagot, amely munkának eredménye — nem mellékesen — a jelzett húsz év valamennyi pécsi polgári építkezését tartalmazó forrásanyagának adatbázisa lett. A további kutatás számára ez a több mutatóval ellátott adatnyilvántartás felbecsülhetetlen segédletet jelent. Ha csak ezt a munkát végezte volna el Pilkhoffer Mónika, már akkor is nagyra értékelhető eredményt regisztrálhatnánk. De ennél többet tett, hiszen a feltárt adatok és a szinte teljes értékű könyvészeti háttér igénybevételének segítségével rekonstruálta, egyszersmind minősítette is Pécs századfordulós építészetét. Ebben a kísérletben a hagyományosan esztétikai alapú művészettörténeti értékelésnek „csak" elenyésző szerepe lehetett, mint ahogyan a művészettörténeti-stílustörténeti, vagy éppen politikai periodizáció ütemétől is el kellett térnie a szerzőnek, egyszerűen azért, mert az első építési szabályrendelet (1888) megjelenése tette valószínűvé, hogy tényleges történeti források alapján (megsokasodtak az ügyiratok) lehessen a kutatás elvégezhető, így a rekonstrukció hiteles. És nem volt mintája. A feltárás sokakat reménytelenül visszatántorító feladatai miatt nem született hiteles munka Pécs századfordulós építészetéről és nincsenek hazánkban e korszakkal foglalkozó módszertani minták sem, ezért a nagy metodikai dilemmákat úgy oldotta meg Pilkhoffer Mónika, hogy épülettípusonként vázolta fel a korszak viszonyai, az építtetők és építők közötti bonyolult kapcsolatokat. Gondosan elhárítja a könyv azoknak a hiányérzeteknek a számonkérését, amelyek azokban ébredhetnek fel, akik a korszak egyházi, vagy ipari építkezéseiről szeretnének többet tudni. Hivatkozik a források fizikai terjedelmére (csak a székesegyházról külön, vaskos kötetet lehetne írni...), illetve arra, hogy az ipari építészet városfejlesztő szerepe a megjelölt korszakban elenyésző jelentőségű és nem is a városra koncentrálódik.

Minden fejezet, minden bekezdés tartogat valami kis érdekességet, adatot, hangulatleírást, kézenfekvő felismerést arról, hogy mi miért lehetett úgy, ahogy. Minden adat, kijelentés mögött ott van — sokszor megmutatkozik — a város mindennapi élete, a terek használatának társadalmi szokásrendje, a kioszkban muzsikáló katonazenekar, a mulatókertek hangulata, az utcai piszoárok elhelyezésének kérdései vagy a bujakóros betegek kezelésének keretei. És mindezekről ugyancsak források felidézésével szól, nem képzeletének rekonstruktív kísérleteit adja közre.

Nagy munka, kimerítő adatbázis, következtetéseit illetően komoly szakmai eredmény a könyv, amelynek általános és felületes értékelését is nehéz elvégezni egy könyvismertetés keretei között, hát még érinteni tengernyi érdekfeszítő részletét. De ha a munka jellemzését röviden szeretnénk megtenni, akkor alighanem az V. fejezetet, az épületstatisztikai számvetést kellene felidéznünk. Olyan páratlanul gazdag regisztereit tekintheti itt át az olvasó, az érdeklődő a XIX. századi Pécsnek, amelyről talán sejtelme sem lehetett. Összehasonlítások sokasága nyomán rajzolhatjuk meg Pécs valóságos súlyát az építési tevékenység intenzitásának alakulása, a tulajdonosi jelleg, a rendeltetés (funkció), a lakóházak számának alakulása, a falazatok minősége, a tetőzet, a lakóházak magassága szerint. Pécs a magyar törvényhatósági jogú 26 város között minden összefüggésben az első harmadban volt. Elképesztő mennyiségű statisztikai adatot, országos reprezentációt kellett a szerzőnek kezelnie e fejezet megírásakor és ugyanennyi statisztikai feladatot elvégeznie magának is, amikor az adatok szövevényében a Pécsre vonatkozó megállapításokat tette. De ugyanilyen körültekintő és tájékozott figyelemmel járja körül a szerző az építés ügyének, eredményeinek, minőségeinek alacsony és magas szintjeit is. Megjelennek a névtelen építők és építtetők, megjelennek a nagy nevűek és híresek is. Kismonográfiák mutatják be a köteten belül a híres pécsi középületek történetét. A könyv összegzésénél jobb summát a város századfordulós építési viszonyairól még nem olvastunk. Ráadásnak luxus aztán, hogy a függelékben megtaláljuk az államépítészeti hivatal fő-, és segédmérnökeinek, hivatali tisztjének listáját, a József Műegyetemen diplomát szerző pécsi építészek felsorolását, a mérnöki hivatal dolgozóinak nevét is. Pilkhoffer Mónika különböző határterületek találkozási felületeit eredményesen bejáró könyve a magyar történeti irodalom rendkívül értékes darabja. Egy jó könyv. ■

VADAS JÓZSEF:

GYARMATHY TIHAMÉR

Foto(mono)gram

A fotogram — technika, melyet a húszas évek avantgarde művészete hívott életre. Ihletője a fényképészet és az absztrakt festészet. Első művelői arra törekedtek, hogy a fotótechnika új lehetőségeit a modern piktúra új leleményeivel ötvözzék. E törekvés jegyében készített fotogramokat El Liszickij, Man Ray, Moholy-Nagy László, hogy csak három nevet és három különböző értelmezést említsek.

A *Nemzeti Galériá*ban kiállító *Gyarmathy Tihamér* felújította és a maga képére formálta ezt a technikát.

Az indítékokról nem ad felvilágosítást a tárlat. Csupán annyi derül ki a katalógusból, hogy ezek a szép fekete-fehér fényképek, amelyek absztrakt festményekre emlékeztetnek, 1954-ben készültek. Nyilvánvaló szellemi elszigeteltségben, hiszen az akkori viszonyok között elképzelhetetlen volt, hogy valaki az amerikai Jackson Polock vagy a magyar Korniss Dezső csurgó kalligráfiáit idéző képeit a nyilvánosság előtt mutassa be. (Még akkor is, ha ugyanakkor mikroszkopikus felvételekhez hasonlók.) Talán nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom; a művészi munkától akkor szinte teljesen megfosztott Gyarmathy ezekben a technikailag viszonylag könnyen produkálható művekben őrizte szellemét.

Ez a kijelentés magyarázatot kíván. El kell mondanunk, hogy Gyarmathy a magyar avantgardnak ahhoz a nemzedékéhez tartozik, amely a harmincas években indult a pályáján és még a nagy mesterektől kapta leckéit. Külföldi tanulmányútján olyan nagyságokkal került kapcsolatba, mint Mondrian, Breton, Max Bill. Életre szóló élmény, amit tőlük tanult; eszményeik mellett hűségesen kitart, nem adja fel őket a nehéz időkben sem.

Hiszen — s ezt megint nem erről a kiállításról tudjuk — Gyarmathy már ismert és elismert festő, amikor a negyvenes évek végén önkéntes belső száműzetésbe vonul. Az Európai Iskola tagjaként kell megszakítania azt, amit majd csaknem egy évtized múlva folytathat. Azt a szürreális borzongású absztrakciót, amelynek fő mestere — Gyarmathyra gondolva — Paul Klee volt, ez a nálunk könyvei ellenére is alig ismert, mert a magyar művészetre alig ható festő. Gyarmathy, a festő munkálkodásának 1957-től immár nem volt akadálya, ám ez a fajta piktúra még jó ideig csupán megtűrtnek minősült. Ezért Gyarmathy sok grafikát készített. Vonalas rajzokat, játékos ritmusokat, amelyekkel rendszeresen találkozhatott e lap olvasója is.

A ritmus nem egyszerűen motívum, nem is csupán strukturáló eleme művészetének. Sokkal inkább fő élménye, vagy pontosabban: a világ totalitásának megjelenési formája, az egyetemes mozgás, a kozmosz mindent átható jelenléte és egyszersmind jelképe. Ez a ritmus élteti színes kockákból épülő festményeit, amelyeket itt nem látunk; valamint *Struktúrák*nak, *Mozgások*nak, *Változó ritmusok*nak nevezett, illetve pusztán csak számmal jelzett rajzait, amelyek gazdag válogatása adja a kiállítás gerincét.

Mozognak-e valóban a képek? De nem olyan illuzionizmusra gondolok, amit Victor Vasarely szemvibráltató kompozícióiban ismertünk meg. Megidézik-e a ritmusok a világmindenséget? Azt kell felelnem: sajnos nem. Szerényebb az eredmény. Egyrészt kissé monotonok, másrészt kissé fésületlenek a munkák. A kompozíció már-már kiszámított, a vonalak pedig nem annyira hullámzanak, mint inkább hullámosak. Nem rossz, nem elhibázott művek ezek, csak éppen nem megrendítőek. Kellemes rezdülések. Tapétamintának tartalmasak, a világmindenség képeiként egyszerűek. Dísznek nehézkesek, ábrázolásnak könnyedek.

Más a négy fotogram 1954-ből. Nem tudom, hogyan készültek. Mikroszkóp alatti felvételek? A fényérzékeny lemez manipulációjának szülöttei? Vagy netán montázsok? Egy biztos: ezekből az a Gyarmathy mutatkozik meg, akit a lét borzongató monumentalitása izgat. Aki egész életét arra tette fel, hogy mikrokozmoszt teremtsen. Kicsiben éltesse a mindensé-

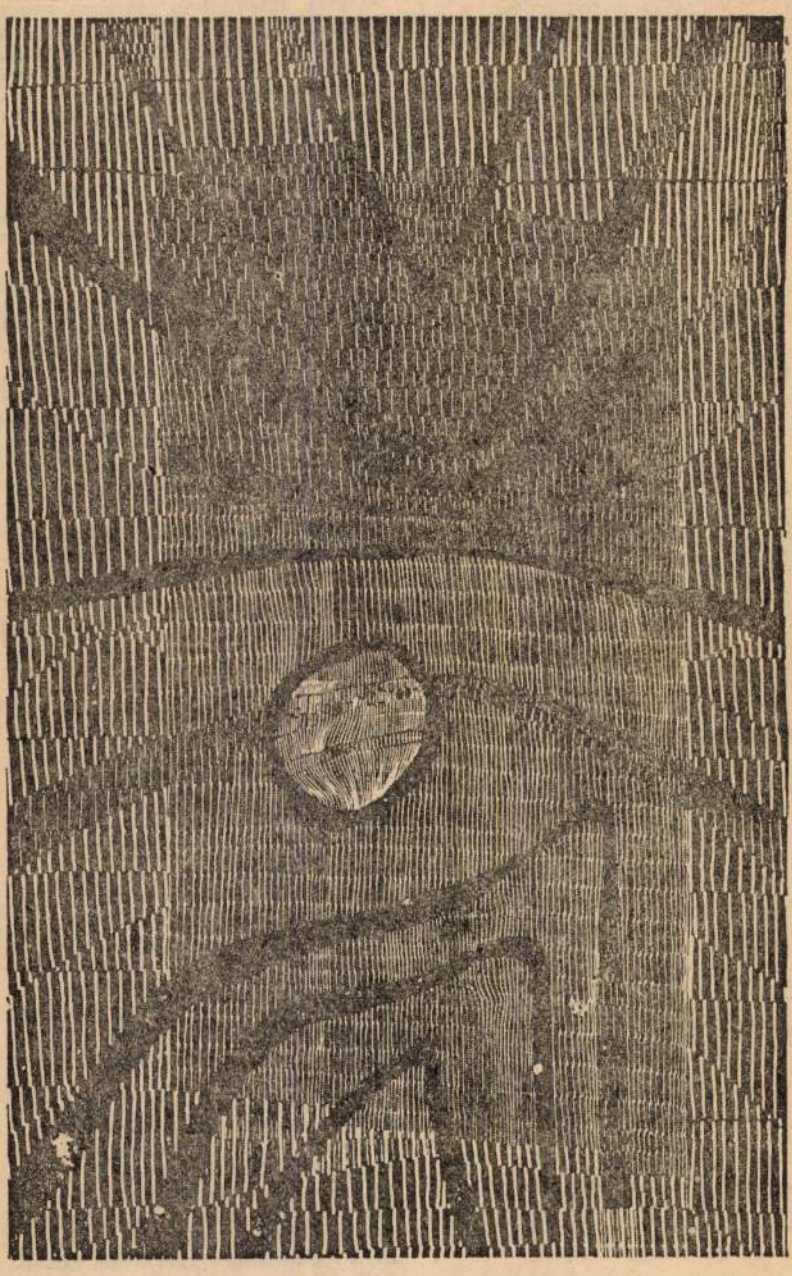

Gyarmathy Tihamér kiállításáról

Élet és Irodalom 1982. VII.16

kalba belelátni — búvárkodva legalább —, amelyek feltárása nélkül nem érthető és nem gyógyítható a történelem. (S melyeket ugyan ki vállal, ha azok nem, akik megélték.)

★

Azt is megmondja, hogy írónak lenni a nehezebb. Hogy a politikus elbújhat a felettesek döntése mögött. De az írónak nincsenek felettesei. Számára a döntés kényszere állandó.

Keresni kell a könyvben, de megtalálhatók az átadható-átvehető tapasztalatok az író számára és megtalálhatók az olvasó és az egész nép számára is. Mondhatnám, azt hagyja hátra ebben a könyvben, amit maga is keres a mások életében. Amit a legérdemesebbnek tart megtanulni. A tapasztalatot és a példát.

Rádics József, a szerkesztő bevette a kötetbe a közéleti és irodalmi személyekről szóló írásokat is. Ezek a lényeget fogalmazzák meg, amit az érett Darvas, mint legfontosabbat fog fel olyan emberekről, mint *Erdei Ferenc, Veres Péter, Váci Mihály, Nagy István* vagy *Petőfi*. Minden ilyen kis cikknyi tömör rajzban végletesen szubjektív és objektív. Személyesen megélő és tárgyilagos. Akár Móricz Zsigmondról szól — s ebben benne van Tiszaladány élmény-emléke és a mai írónemzedékek összetoborzásának feladata. Akár *Kádár Jánosról*; akkor benne van egy 1936-os találkozás élménye és a konkrét ünnepi alkalom — a hatvanadik születésnap — pátosztalanná hűtésének-emelésének szándéka.

De sem az élő politikus, sem a halott nagy írók nem tudnak válaszolni azokra a gyötrő kérdésekre, amelyekre a vívódó, kiutat kereső író választ keres. S melyek nem elsősorban az irodalom mesterségbeli kérdései. Mert mint írónak is, legfontosabb számára a történelem, a nemzeti lét, a parasztosztály, a társadalom jelenidejű létkérdései.

Vannak azért megnyugvásai; rátalálásai. Mondjuk: Szárszó. Már nem mint emlék, hanem mint tanulság. Aggályok és kritikák elhalványodnak. A legtürelmetlenebb olvasó is érzi, hogy Darvas a könyvvé-vált mű csúcsain eljut a legjobb tanulságokig.

Ma közhelynek számít, de egy évtizede a szárszói visszaemlékezésen még bátran és büszkén hangzott: „Szocialista nemzet nem épülhet reális nemzeti önismeret nélkül..." S példaként a szárszói szellemből az étosznak azt a forróságát tartja megőrzendőnek, amit legtisztábban Erdei Ferenc és Veres Péter képviselt akkor.

S amit Darvas közvetít következő nemzedékeknek.

ALMÁSI MIKLÓS:

Tanuljunk gyorsan elle

■ *Ferge Zsuzsa: Társadalmi újratermelés és társadalompolitika (Közgazdasági és Jogi Kiadó, 416 old.)*

Behozhatatlan előny a mai — vagy túlteoretizált, vagy túladatolt — szociológiában, ha valaki női szemmel (is) képes keresztüllátni a statisztikai adatokon, lilára stilizált fogalmakon, rendeleteken és köznapi tényeken. Behozhatatlan előny, akkor is, ha nem beszélhetünk „női szociológiáról": bizonyos összefüggések szinte csak a gyakorlatiasabb, életközelibb (kérdőjelérzékeny) női látásmód számára világosodnak meg.

Ferge Zsuzsa a társadalmi újratermelés folyamatát vizsgálja új könyvében, s eközben elidőzik a „munkaerő újratermelése" fogalmánál. *Neki* feltűnik az, ami férfikollégáinak szinte még soha, hogy a társadalom nem a munkaerőt, hanem *az embert* termeli újra. Akinek gyerekkora és öregkora is van, aki munkáján kívül mást is csinál (gyereket, közvéleményt, divatot), tehát munkaerő-létén kívüli szerepében is formálja a társadalmat. Sőt, mondja Ferge, a gyerekkor nemcsak a „munkára való felkészülés" ideje, hanem a „gyerekek létükkel színesítik, gazdagítják életüket" — ami aztán végképp tudománytalan megjegyzésnek tetszhet a (férfi)szociológiában. Bár olyan társadalmi alapigazság, aminek kemény szociálpolitikai vonzatai vannak.

Ferge Zsuzsa, persze, nem „női" szociológiát művel, mikor politológusként igyekszik elrendezni a társadalompolitikai elvek és gyakorlati trendek rendszerét. Mégis, ez a *látásmód* is segíti, mikor könyve alapgondolatát kialakítja és részletelemzéseiben alkalmazza. Az alapgondolat úgy írható körül, hogy a szerző egyszerre igyekszik az ember, a csoport, a társadalom egészében gondolkozni. Ugyanakkor azt is tudja, hogy ez az „egész" számtalan apró részletből áll össze, melyek közül olykor egyetlen mozzanat is gátolhatja az egész működését. Vagy ahol az „elhanyagolható" részletek hirtelen össztársadalmi fontosságúvá nőnek, ráadásul ott, ahol senki sem várná. Mert a társadalom életében nincs elhanyagolható részlet; mögöttük érdekek, érdekcsoportok állnak, melyek sérelmeikért — esetleg anélkül, hogy tudnának róla — valahol máshol fognak „betartani". S ebből már adódik Ferge társadalompolitikai programja: az érdekeket nyilvánosan kell megfogalmazni és ütköztetni, hogy a pro és kontra mérlegelésében *értelmes „alkuk"* jöhessenek létre.

Nemcsak vállalatok, iparágak között, hanem a társadalom minden régiójában. De Ferge Zsuzsa joggal emeli ki, hogy nemcsak a részérdekek intézményes elismerésével vagyunk lemaradásban, hanem felismerésével is. A „női" látásmód talán itt segíti leglátványosabban elemzéseit, problémáit: a részletek szociológiai töltetének felismerésében.

Így például jó dolog, hogy ma már a kereskedelem a háziasszonyokat előre gyártott (sütött, fagyasztott) ételekkel segíti a második műszak terheinek enyhítésében. Ezzel a jelenség el is volna intézve, legalábbis a köznapi tudat számára. Csakhogy, mondja Ferge, ez a könnyítés tipikusan városi jelenség. Az önkizsákmányoláshoz, nehéz munkához szokott falusi, háztáji gazdaságok számára ez a munkamegtakarítás azonban nem érték. A vele járó magasabb árak viszont keményen érintik őket, így inkább önellátásra rendezkednek be, hogy kivédjék az inflációs hatásokat. A „másképp leeső húsz fillér", persze, a fonákján is hat a társadalmi újratermelésben: az önellátó gazdaságok támogatása kifizetődő, mert az eredmény végül is a jobb piaci ellátottság lesz, ami országos érdek. Az eredmény ismét pozitívum.

Mégis baj volna, ha elfelejtkeznénk ennek társadalompolitikai „áráról": az önkizsákmányolás jelenségéről. Ide kapcsolódik kedvencem: Ferge Zsuzsának az a javaslata, hogy ezen a helyzeten azzal is lehetne segíteni, ha azok, akik több kiskorú gyermeket nevelnek, fél munkaidőt kapnának, netán egész fizetéssel. (Én kiegyez-

A címlapon: Gyarmathy Tihamér: „Téridő a világképben" (1967. o.v. 100 x 120 cm, MNG tulajdona)

Fk.: dr. Buzinkay Géza főigazgató

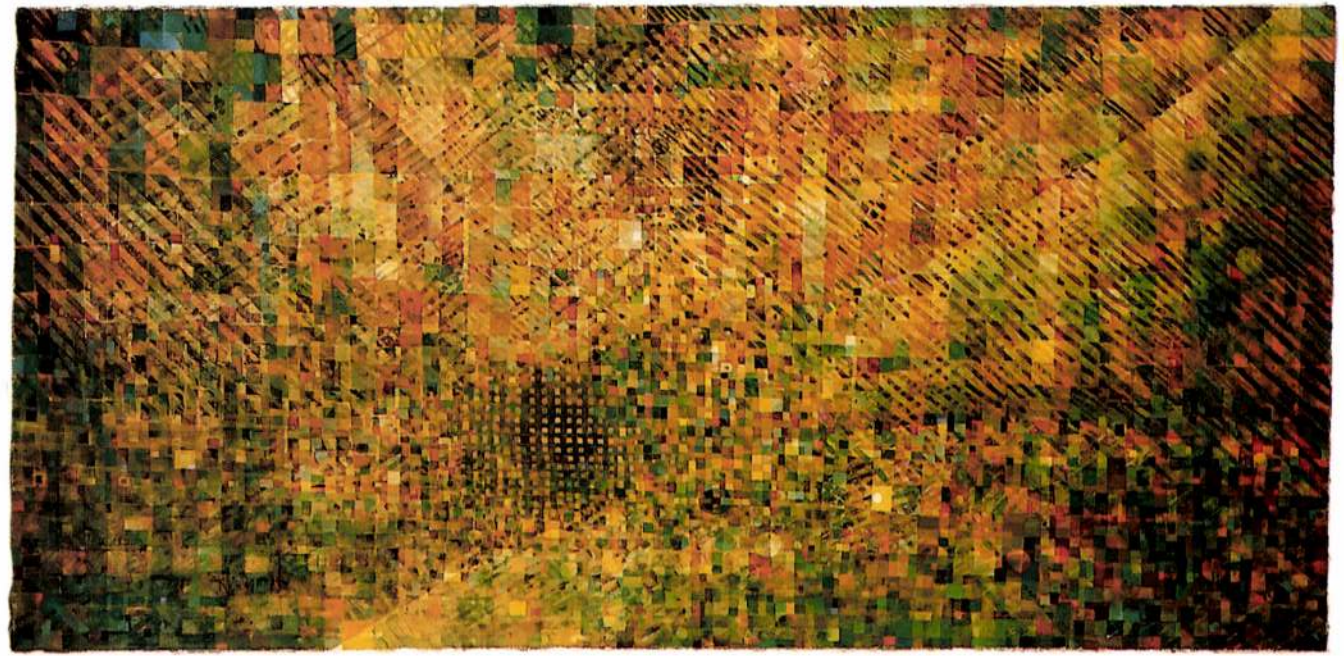

A kiállítás létrehozását a Körmendi Galéria támogatta.

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM
Budavári Palota E. épület
I. Szent György tér 2.

A Budapesti Történeti Múzeum
tisztelettel meghívja Önt

GYARMATHY TIHAMÉR

festőművész kiállítására

Megnyitja: MÉSZÖLY MIKLÓS
Közreműködik: SZIKLAY ERIKA ének

1995. március 8-án szerdán 16 órakor

Megtekinthető: 1995. március 8–június 11.
kedd kivételével 10–18 óráig

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR TÁVIRATI IRODA
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1979 12
JELENKOR

Gyarmathy Tihamér,
festőművész

1021

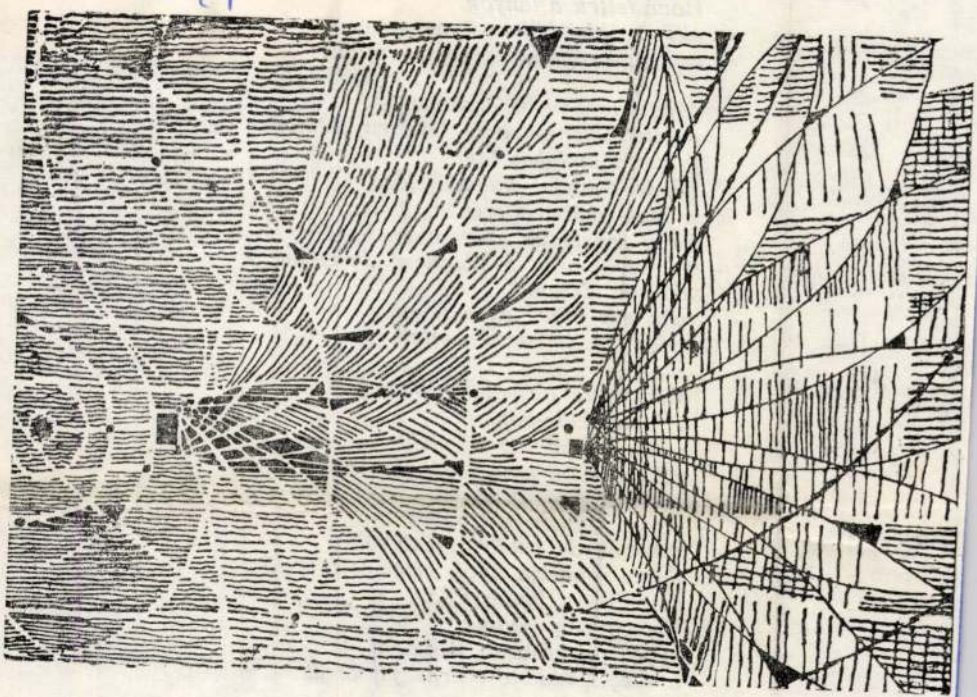

Hová lettek a fiatal
kik szívem rózsaszín
tartósították illatos o.
és spulnira csavart
érzelmeimet tűdoboz
Hová lettek a lányok
akik örökké félhomá
csillagpályájukat ragy

Mikor magányos arcomat
a fényreklámok zöld levében áztatom,
mikor idomtalan fejü
búvár gyanánt bukdácsolok
a múlt mélytengerében, érzem,
hogy árnyékom alattomban leválik
két sarkamról, s ellenkező irányban
eltűnik. Érzem,
nem vár többé az alkalom
nyihogva, fölkantározottan.

Már egyre tűrhetetlenebbek
a klozettkefe-bajuszok
a répabunkó orr tövében,
a képernyőn úszó lepényhal-arcok
és elvitorlázó fülek.
Egyre jobban riasztanak
a koponyán belüli omladékok.
Egyre többször állok meg, és tünődöm
hamuba írt betűk fölött.
Ha nincsen fültanú,
egyre gyakrabban hallatom
a megcsonkított cédrus jajszavát.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
Gyarmathy Tihamér
JELENKOR
1979 ... 1, 2
Festőművész
1021

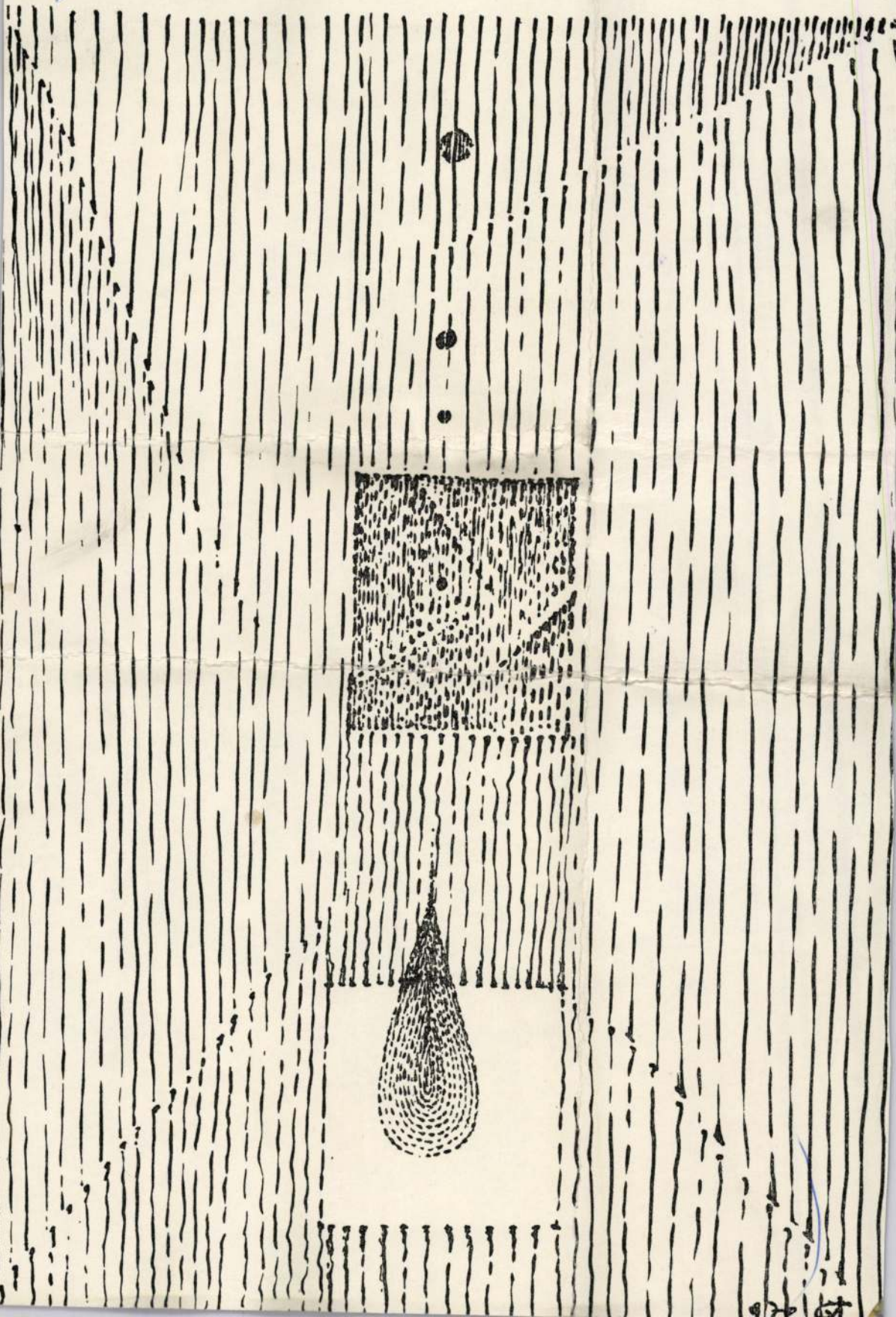

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-088, 387-748, 340-725
JELENKOR
1979

JELENKOR

IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT — 1979

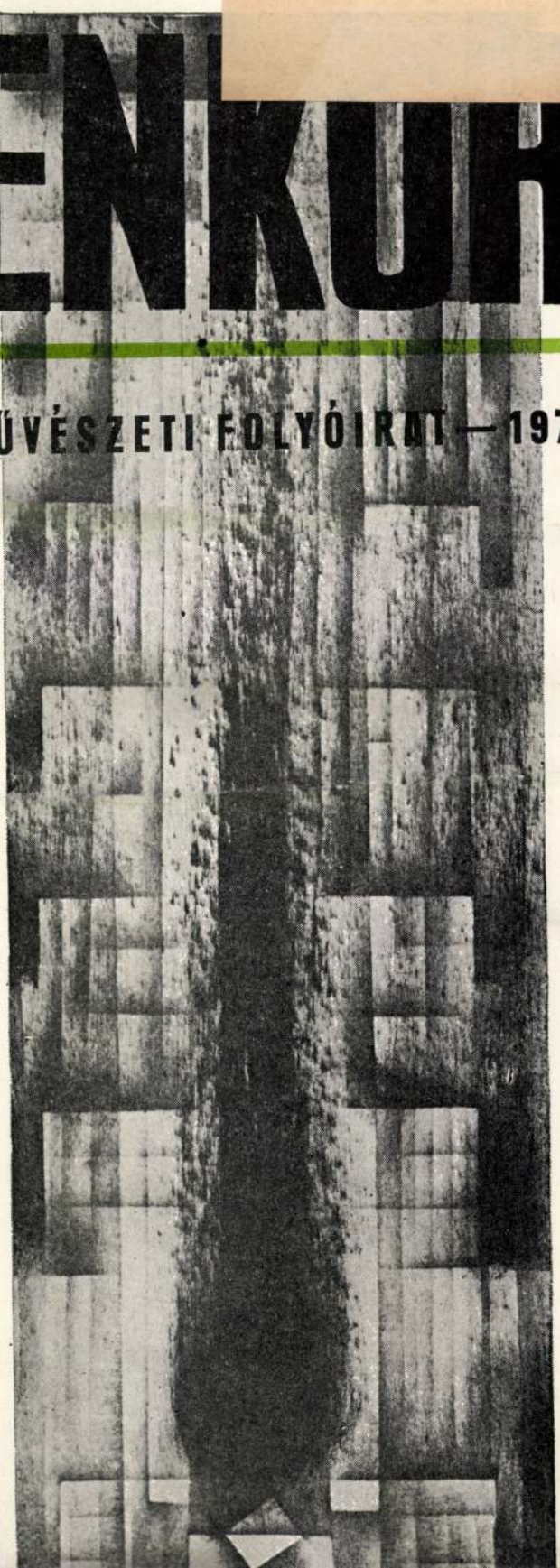

A TARTALOMBÓL:

BÁRDOSI NÉMETH JÁNOS
CSORDÁS GÁBOR
GALAMBOSI LÁSZLÓ
KÁLNOKY LÁSZLÓ
KÁROLYI AMY
PÁSKÁNDI GÉZA
VAS ISTVÁN
WEÖRES SÁNDOR
VERSEI

*

BERTHA BULCSU:
A BÁLNÁK HANGJA

MÉSZÖLY MIKLÓS:
LASSAN MINDEN

SZAKONYI KÁROLY:
HÁROM DOBÁS
HAT FORINT

*

FENYŐ ISTVÁNNAL
BESZÉLGET
KABDEBÓ LÓRÁNT

VERSRŐL VERSRE:
VAS ISTVÁN

VITÁNYI IVÁN:
GYARMATHY TIHAMÉR
ÉLETMŰVE

12

Gyarmathy Tihamér
Kiállítás Mosonmagyaróváron

Magyar Nemzet 1984. IX. 23.

Gyarmathy Tihamér, festőművész

az Óbudai Galériában nyílt meg egy nagyon érdekes kiállítás, címe: Kállai Ernő emlékezete. E kiállításon azoktól, a művészektől láthatunk műveket, akikkel Kállai kapcsolatban állt, akikről írt, akikkel összejárt, akiket támogatott, stb. — Gádányi Jenőnek, Gyarmathy Tihamértól láthatunk műveket.

Láttuk, hallottuk

1982. XII. 1. Petőfi 10.45 (Mészárosné).

Gyarmathy Tihamér, festőművész

A HÓNAP MŰTÁRGYA

Gyarmathy Tihamér: Téridő a világképben (1967)

A hatvanas évek közepén Gyarmathy művészetének új korszaka kezdődött. Ettől kezdve központi, átfogó gondolata a különböző relatív térhelyzetek problémája. A művész a Térről nyert modern tudományos ismeretek lényegét világképi szinten, gondolati alapként élteti alkotásaiban.

a Magyar Nemzeti Galéria programja,
1982. augusztus

Gyarmathy Tihamér festőművész

Késlekedő elismerés

A Műhely sorozatban a Nemzeti Galéria ezúttal arra a *Gyarmathy Tihamérra* irányítja a fényt, aki keresett és talált is, mégis magányos maradt.

Úgy érezzük, Vásárhelyi Győző és Schöffer Miklós társa a festészet laboratóriumi vizsgálataiban, de sokkal kisebb publicisztikai siker kísérte törekvéseit, pedig semmivel sem méltatlanabb társainál. A művek kicsit időben később születtek, ez igaz, talán ez magyarázza értékrendjük, fontosságuk elismerésének késlekedését.

Losonci Miklós

Losonci Miklós: az alkotás maradandó értékei.

Pest Megyei Hírlap, 1982. júl. 20.

SAJTOFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Gyarmathy Tihamér „Sestő" mérlése

ÉLET ÉS IRODALOM

1982 JUL 16

1021

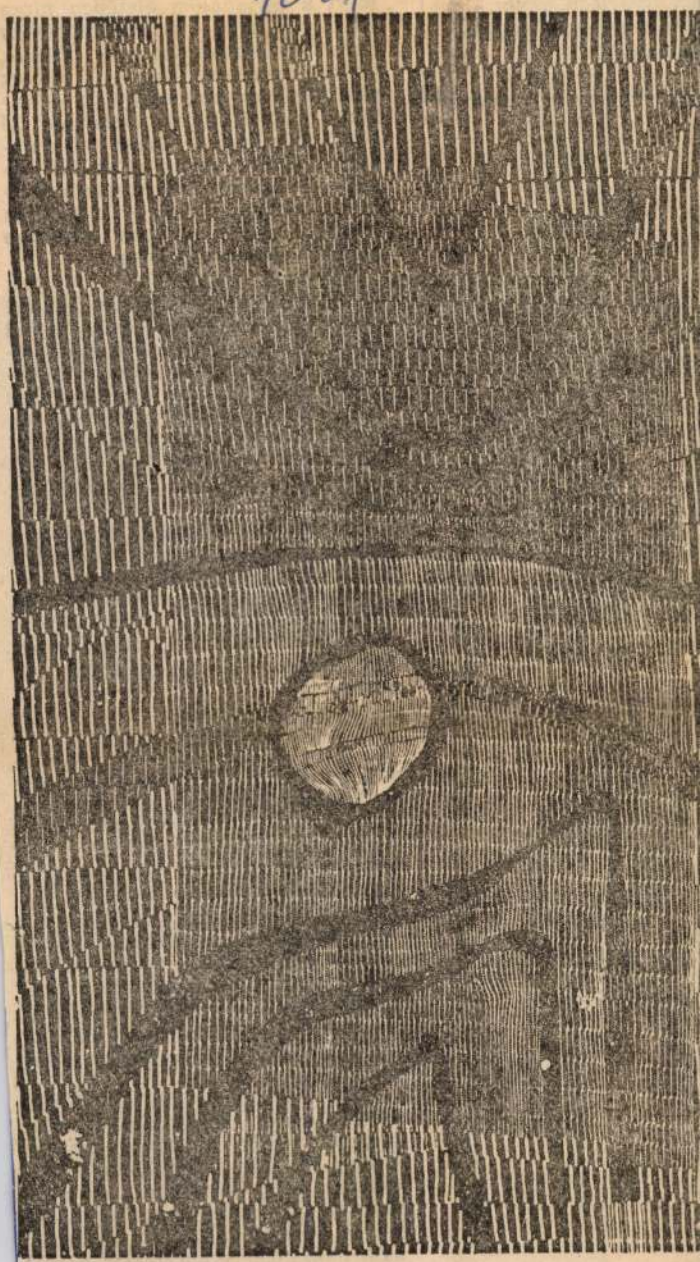

Gyarmathy Tihamér kiállításáról

között, hanem a társadalom minden régiójában. De Ferge Zsuzsa joggal emeli ki, hogy nemcsak a részérdekek intézményes elismerésével vagyunk lemaradásban, hanem felismerésével is. A „női" látásmód talán itt segíti leglátványosabban elemzéseit, problémáit: a részletek szociológiai töltetének felismerésében.

Így például jó dolog, hogy ma már a kereskedelem a háziasszonyokat előre gyártott (sütött, fagyasztott) ételekkel segíti a második műszak terheinek enyhítésében. Ezzel a jelenség el is volna intézve, legalábbis a köznapi tudat számára. Csakhogy, mondja Ferge, ez a könnyítés tipikusan városi jelenség. Az önkizsákmányoláshoz, nehéz munkához szokott falusi, háztáji gazdaságok számára ez a munkamegtakarítás azonban nem érték. A vele járó magasabb árak viszont keményen érintik őket, így inkább önellátásra rendezkednek be, hogy kivédjék az inflációs hatásokat. A „másképp leeső húsz fillér", persze, a fonákján is hat a társadalmi újratermelésben: az önellátó gazdaságok támogatása kifizetődő, mert az eredmény végül is a jobb piaci ellátottság lesz, ami országos érdek. Az eredmény ismét pozitívum.

Mégis baj volna, ha elfelejtkeznénk ennek társadalompolitikai „áráról": az önkizsákmányolás jelenségéről. Ide kapcsolódik kedvencem: Ferge Zsuzsának az a javaslata, hogy ezen a helyzeten azzal is lehetne segíteni, ha azok, akik több kiskorú gyermeket nevelnek, fél munkaidőt kapnának, netán egész fizetéssel. (Én kiegyez-

Gyarmathy Tihamér, festőművész

Gyarmathy Tihamér kiállítása (B ép. III. em. Műhely-sorozat, zárul július 18-án)

MŰHELY SOROZAT

Gyarmathy Tihamér kiállítása (B ép. III. em.)

Gyarmathy érett művészetének egyedülálló volta elsősorban abban jut kifejezésre, hogy míg századunk avantgarde mozgalmai a valóság jelenségeinek analizálása, majd geometrizálása és ujjárendezése révén eljutottak az absztrahálás úgy szólván végső pontjához, addig Gyarmathy a végső redukálás jegyeit visszacsatolja a kozmikussá tágított valóság jelenségeibe azért, hogy alapvető filozófiai problémáit vizuálisan érzékelhetővé tegye.

A Magyar Nemzeti Galéria Programja.
1982. július.

Gyarmathy Tihamér festőművész

MŰHELY SOROZAT

Gyarmathy Tihamér kiállítása (B ép. III. em.)
(nyílik június 8-án)

Főiskolai évei után a művész több tanulmányutat tett külföldön, megismerkedett Párizsban Mondriannal, André Bretonnal, Max Billel, Jean Arppal. Budapesten Kassák Lajossal és Kállai Ernő művészettörténésszel kötött barátságot: 1939–40-ben születtek első, konstruktív szellemű, a Bauhaus-törekvésekkel rokonítható művei. Érett művészetének egyedülálló volta elsősorban abban jut kifejezésre, hogy míg századunk avantgarde mozgalmai a valóság jelenségeinek analizálása, majd geometrizálása és újjárendezése révén eljutottak az absztrahálás úgy szólván végső pontjához, addig Gyarmathy a végső redukálás jegyeit visszacsatolja a kozmikussá tágított valóság jelenségeibe azért, hogy alapvető filozófiai problémáit vizuálisan érzékelhetővé tegye.

a Magyar Nemzeti Galéria programja, 1982. június.

Gyarmathy Tihamér, festőművész

Apr. 8.-án megnyílt az Országos Képzőművészeti Kiállítás. — Az elő teremben, Barcsay Jenőt, Mihálcz Pált, Gyarmathy Tihamért, Bartha Lászlót, Borsos Miklóst, Vilt Tibort és más idős mestereinket – fiatalos energiáról beszélő – alkotásaik képviselik.

P. Szabó Ernő: Visszanézni a csillagokra.
Magyar Ifjúság, 1982. máj. 28. 33 old.

Gyarmathy Tihamér, festőművész
Klub

20
kedd

17.30 Költészet és geometria – Gyarmathy Tihamér festészete

Magyar Nemzeti Galéria, rendezvénynaptár
1982. április

Gyarmathy Tihamér

— **Struktúra a képzőművészetben** címmel kiállítás nyílt meg kedden a Budapest Galéria rendezésében a Pataky Galériában (Pataky István tér 7—14.). A tárlaton öt művész — Gyarmathy Tihamér, Parrag Emil, Segesdi György, Fajó János és Bak Imre csaknem 80 grafikája, szobra és festménye látható május 13-ig.

Magyar Nemzet 1984. IV. 11.

Gyarmathy Tihamér
az Európai Iskola tárlata

Magyar Nemzet 1984. XI. 4.

Gyarmathy Tihamér festőművész

Lóska Lajos: Tisztelgés a közösségvállalás előtt

Művészet, 1983 március

Szarmathy Tihamér festőművész

Aszalós Endre: Szarmathy Tihamér

Művészet, 1982. június

Garmathy Tihamér

Szabadi Judit: Hagyomány és
korszerűség

Felsőrol, 1984. IX.

Gyarmathy Tihamér

Szabadi Judit: Hagyomány és korszerű-
ség "

Selenkor, 1984. X.

Szarmatky Tihamér festőművész

Magyar Népköztársaság
Érdemes Művésze

Népszabadság, 1985. IV. 3.

Gyarmaty Tihanics festőnőnek

Gyetvai Ágnes: Kortársaink közgyűjteményben

Művészet, 1982. március

Gyarmathy Tihamér festőművén

Sorkovits Péter: Tisztelet Picassónak

Művészet, 1982. március

Gyarmathy Tihamér

Szurovy Pál: Rezignáltan, kulturáltan

Művészet, 1983. november

Gyarmathy Tihamér, festőművész

A Budapesti Történeti Múzeumban rendezték meg a festészeti kiállítást. – Gyarmathy Tihamér színharmóniák egyensúlyára épített kompozíciója látható a tárlaton.

Horváth Teréz: Festészetünk körképe a Budavári Palotában.
Népszava, 1981. máj. 29. 6. old.

Gyarmathy Tihamér

a szegedi táblafestészeti biennálé

Magyar Nemzet 1983. IV. 15.

Garmathy Tihamér festőművész

H. M.: Garmathy Tihamér

Művészet, 1983. április

Gyarmathy Tihamér

Beszélgetés Bálint Endrével

Budapest, 1984. /1.

Gyarmathy Tihamér, festő

L. Deim Pál

Vadas József: General art 13.

Élet és Irodalom Bp. 1984. ápr. 20. XXVIII/16

Gyarmathy Tihamér festőművész

Lóska Lajos: Szélárnyékban
Vaszkó Erzsébet festőnőről

Művészet, 1982. május

Ozsarmathy Tihamér festőművész

Nagy Zoltán: Nemzeti társalgók - a közelmúltban is ma

Művészet, 1982. augusztus

Szarmathy Tihamér

Pataki Gábor: Elégia a Reménytez
Művészetkritika Magyarországon
1945-48 között különös tekin-
tettel az Európai Iskolára

Művészet, 1983. szeptember

Gyarmathy Tihamér

- Arnágos képnőmű-i kiállítás
- neve megmelítve

Fejér Megyei Hírlap
1984. márc. 31.

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRMONDÓ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61

Telefon: 138-068, 337-748, 340-774

Gyarmathy Tihamér festőművész

MŰVÉSZET

Budapest

1981 SEP, 26. old.

1 Gyarmathy Tihamér: Mozgásrendszer, olaj, 90x100 cm

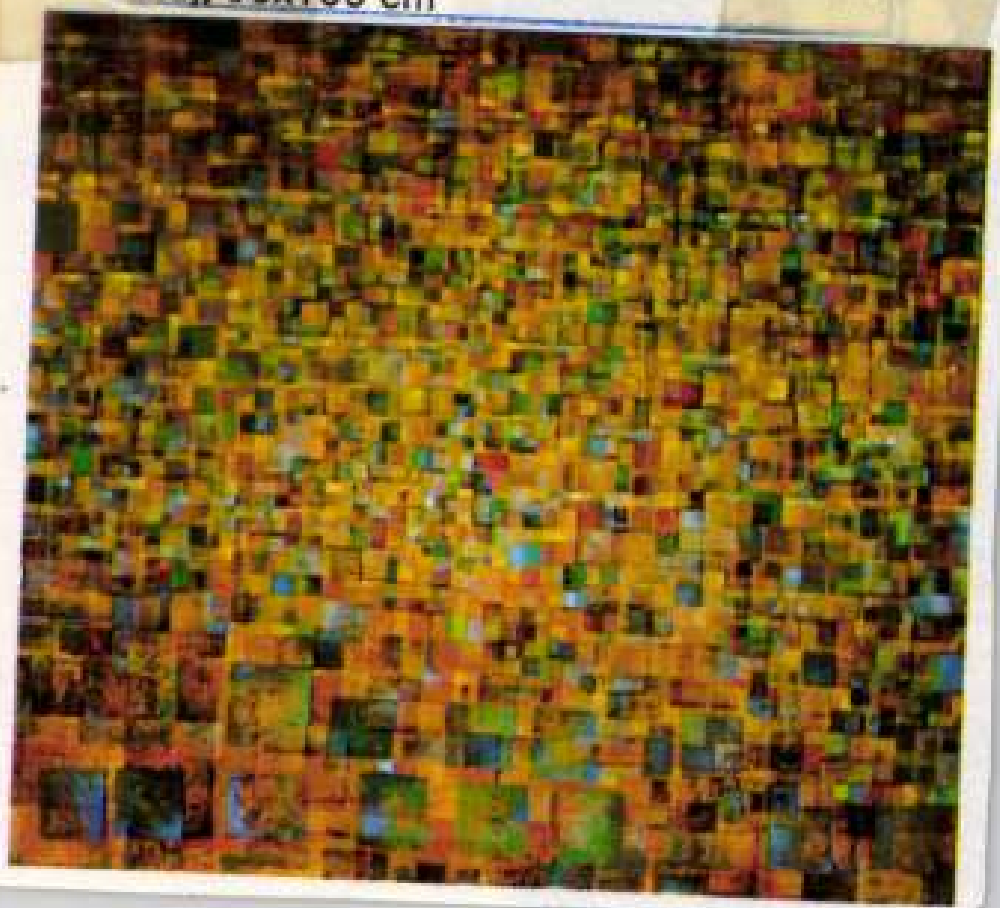

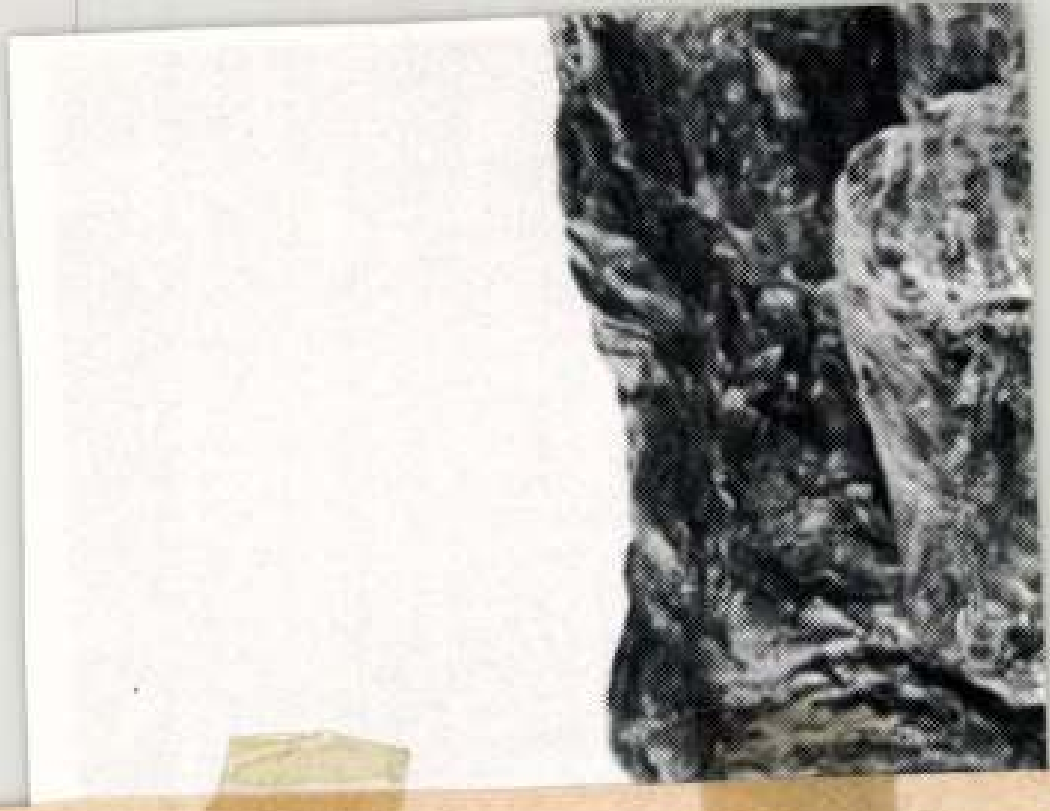

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1983 DEC 10

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

Gyarmathy Tihamér
festőművész

1021

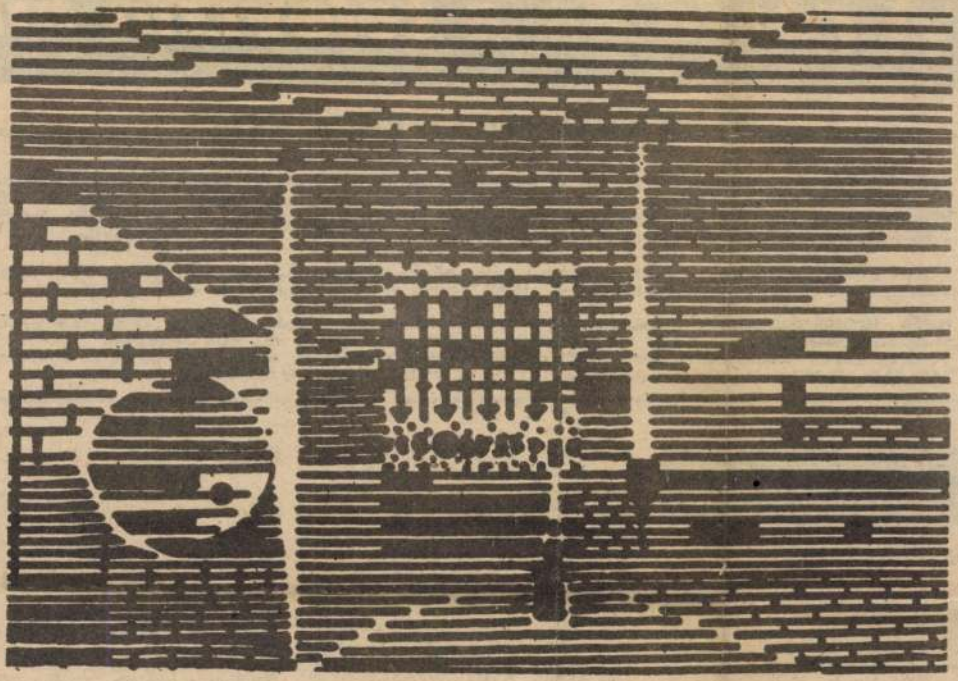

Gyarmathy Tihamér rajza

A rádió és

ÁLLANDÓ MŰSORSZÁMOK

KOSSUTH RÁDIÓ (hétköznap): 4.25—7.59: Jó reggelt! (közben: 4.45 és 6.45: Szót kérek, 6,20: Tudósítói jelentések, 5.40: Falurádió, 6.20 és 7.20: Reklám. 7.19: Körzeti időjárás, 7.30: Reggeli párbeszéd). — 8.05: Műsorismertetés, utána: A mai nap kulturális programjából (vasárnap 6.45-kor), — 12.00: Déli Krónika (utána hétfőtől péntekig: Ki nyer ma?) — 18.15: Hol volt, hol nem volt? — 18.30: Esti Magazin.

PETŐFI RÁDIÓ (hétköznap): 4.25—7.59: Reggeli zenés műsor. (Közben: 5.55 és 6.55: Torna, 6.45: Könyvajánlat, 7.35: Körzeti időjárásjelentés.) — 10.50: Torna. — 13.45: Időjárás- és vízállásjelentés.

HÍREK, IDŐJÁRÁSJELENTÉS: KOSSUTH: 4.30-tól 7.00-ig félóránként, majd 8.00, 10.00, 12.00, 15.00, 17.00, 18.30, 22.00, 24.00 (szombaton éjjel 1.00 is.) Vasárnap: 6.00, majd 8.00-tól ua., mint hétköznap. PETŐFI: 4.30-tól 8.30-ig félóránként, majd 10.30-tól 20.30-ig kétóránként, ezután 23.00 és 24.00. Vasárnap: 8.00, 10.30, 14.30, majd ua., mint hétköznap. 3. MŰSOR: 8.00:, 11.00, 13.00, 19.00, 23.00.

★

HÉTFŐ

KOSSUTH RÁDIÓ

8.20: Mai kulturális programok. 8.25: Mit üzen a rádió? 9.00: Kodály: Triószerenád. 9.30: Radnóti Miklós eclogáiból. 9.40: Ki kopog? Műsor óvodásoknak. 10.05: Nyitnikék. 10.35: Haydn: C-dúr szimfónia. 11.05: Szovjet dalok. 11.19: Bioritmus. 11.39: Kedves Michele. Rádiójáték. 12.40: Reklám. 12.45: Válaszolunk hallgatóinknak. 13.00: Zenei ben. Kb. 14.00: Barokk hangszerszólók. 14.27: Luca-napi népszokások Baranyában — ism. 14.40: Élő világirodalom: Franciaország. 15.05: Új lemezeinkből. 15.31: Nyitnikék — ism. 16.01: Hallgatóink figyelmébe. 16.03: Délszláv hagyományok Ercsiben. 16.29: Zengjen a muzsika! 17.05: Arcélek. 17.30: Filmzene. 17.42: Reklám. 17.45: A Szabó család. 18.25: Mai könyvajánlatunk. 18.28: Hallgatóink figyelmébe. 19.15: Erkel operáiból. 20.03: Teljes gázzal. Riport. 20.33: Nóták. 21.05: A kutatástervezés közege. 21.35: Madrigálok. 22.20: Tíz perc külpolitika. 22.30: Kodály: Triószerenád. 22.50: Hétköznapok kutatói. 23.00: Zene-

PETŐFI RÁDIÓ

8.05: Nóták. 8.20: Tíz perc külpolitika. 8.35: Idősebbek hullámhosszán. 9.30: Fúvószene. 10.00: Zenedélelőtt. 11.35: A Szabó család. 12.05: Népdalok. 12.35: Tánczenei koktél. 13.25: Pillanatkép. 13.30: Nefelejts. 14.00: Kapcsoljuk a 22-es stúdiót. Juhász Éva zongorázik. 14.15: Csárdások. 14.35: Slágermúzeum. 15.18: Reklám. 15.21: Filmzene. 15.30: Barátság slágerexpressz. 16.00: Mindenki iskolája. 16.35: Néhány perc tudomány. 16.40: Fiatalok a seregben. 17.10: Külföldről érkezett. 17.30: Ötödik sebesség. 18.35: Megzenésített versek. 19.20: Tudósító

Gyarmathy Tihamér festőművész

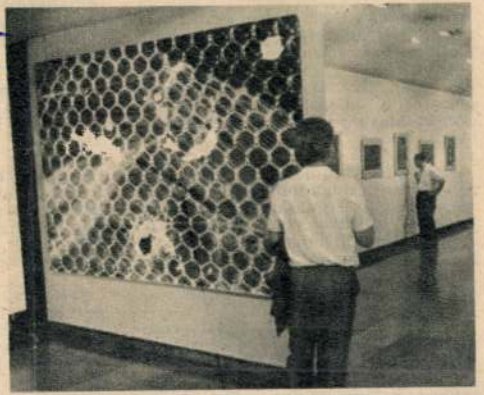

Gyarmathy Tihamér festőművész tárlatát a Nemzeti Galériában láttuk (Jánosi felv.)

Szocialista Művészetért 1982. júl.

pedagógia szemszögéből címmel.

Rozgonyi Éva karnagy, tanár külföldi (Ausztrália, USA, Japán) Kodály-szemináriumok vezetője vetítettképes előadást tartott május 29-én „Kodály és a nagyvilág" címmel a **balassagyarmati** Rózsavölgyi Márk zeneiskola rendezésében.

Az ISME varsói múlt évi konferenciájára elfogadott előadásokból megjelent a 8. évkönyv, ebben „A nemzeti kultúra szerepe a debreceni zenetanárképzésben" címmel **Kedves Tamás**nak, a LFZF debreceni tagozata igazgatójának tanulmánya is napvilágot látott.

A hevesi zeneiskola Kodály-centenáriumi programja keretében növendékkoncertet adott május 11-én Tarnamérán, május 25-én Hevesen; május 19-én pedig tanári koncerten mutatkoztak be a zenetanárok.

elhangzott a fesztiválon. A szakmai zsüri elnöke Lukács Ervin volt, tagjai: Földes Imre, Nagy Olivér és Petrovics Emil.

A battonyai állami zeneiskola június 5-én és 6-án több koncert adásával fejezte be az idei oktatási évet.

A Zala megyei zenepedagógusok május 31-én **Zalaegerszegen** a megyei művelődési központban adtak hangversenyt. Felléptek a keszthelyi, nagykanizsai, a lenti és a zalaegerszegi zeneiskolák tanárai.

Békéscsabán a megyei tanácsi tervező vállalat dolgozóinak gyermekei, akik a zeneiskola és a zeneművészeti szakközépiskola növendékei, a vállalat Rózsa Ferenc szocialista brigádjának meghívására hangversenyt adtak a vállalat klubjában.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Gyarmati Tihamér

TOLNA MEGYEI NÉPÚJSÁG

1960 JUL 24

Modellek, löszfigurák, vázlatok

— Látogatás a paksi képzőművésztelepen —

Kék és vörös dominál a képen, a két nőalak halvány testszínét ölelik körül.

— Mind a kettőnket ráfestett — mondja Kati. — Érdekes és kifejező színei vannak — teszi hozzá, amint nézegeti a képet.

Kati és Éva ülnek modellt. Köröttük félkörben helyezkednek el a képzőművésztelep lakói. Kezükben ceruza, grafit. Biztos vonalakkal telnek a kartonlapok. Sötétre satírozva az árnyék, hogy jobban kitűnjön a testek világosan fehérlő vonala. Van aki azon nyomban vízfestékkel próbálkozik. Ez sem igazi kép, — amolyan gyorsan papírra vetett színtanulmány.

Kati és Éva

— Ennek a nyárnak, ennek a tábornak, az újdonságai ők — mondja Molnár György szakreferens, a paksi képzőművésztábor vezetője. — A két modell szerződtetésekor az a szándék vezérelt bennünket, hogy megszüntessük a múlt évi kiállításunk megrendezése alkalmából a zsűri által kifogásolt egysíkúságot. A beérkezett képek zöme, ugyanis tájkép volt. Hiába, a tábor lakói — akik között szép számban akadnak pedagógusok — nem juthatnak modellhez. Így történhetett, hogy a múlt években alig került ki figurális kompozíciójú kép a megyei képzőművészek kezéből. Ezen próbálunk most segíteni.

Gyorsan váltják a papírlapokat. Néhány ceruzavonás csupán egy-egy tanulmány, vázlat. A test, különböző helyzetekben elfoglalt vonalait skiccelik a fehér rajzlapokra. Kati és Éva, — a tábor egyenrangú lakói. Két hétig lesznek Pakson.

Előadást tartó művész vendégek

A képzőművésztelep első lakói július 3-án érkeztek Paksra. A felnőttek csoportja harmincadikáig lesz itt. Aztán augusztus nyolcadikáig a megyei amatőr kiállítás részvevőinek huszas létszámú csoportja utazik a Dunamenti községbe. A hónap elején megoszlott a megye képzőművész társadalma. Néhányan a Kölesden felállított „kis" táborban töltöttek egy hetet. Új tájak, új arcok, — az évek óta megszokott és megismert paksi után frissítőleg hatott.

A tábor életét színesítették, a művészi felkészültséghez, a szakmai látókör szélesítéséhez nagymértékben hozzájárultak, néhány, itt töltött napjukkal ebben az idényben is neves képzőművészek. Így például egy hétig tartózkodott Pakson Gyarmati Tihamér, nonfiguratív festő, aki diavetítéssel egybekötött előadást tartott alkotó munkája filozófiájáról. Régi és kedves ismerősként köszöntötték a tábor lakói Gábor Jenőt és feleségét is, akik két hetet töltöttek itt. S várják Sarkantyús Simon főiskolai tanárt, a kétszeres Munkácsy-díjast, aki szintén néhány előadást tart majd.

Az igazi munka később jön

Főként festők vannak a táborban. De egyesek a modellek, meg a környék hatására kisplasztikával próbálkoznak. Így például Láng Sándor néhány napra eltűnt a táborból. Hazament, körülnézni, hogy rendben vannak-e a szomszédokra bízott baromfik. Meg gyurmára is szüksége volt. A decemberi kiállításon talán láthat majd a közönség valamit az itt készült kisplasztikáiból is.

— Olyan ez, mint a gyökérszobrászat — mondja Molnár György, amikor Scherer Jóska gyűjteményeit mutogatja. — A Duna, a szél segítségével megformált és megkövesedett löszformációk érdekes alakzatokat vesznek fel. Ezeket gyűjtögeti össze a tábor, talán legfiatalabb lakója.

Azt mondják néhányan róluk, hogy „megyeileg támogatott dilettáns társaság" jön itt össze évről évre. Néhányan beszélnek ilyesmit, s elsősorban azok, akik nem tudják, hogy milyen munka folyik itt évről évre. Igaz, a művésztelep „csak" ihletet ad, vázlatokat szül. Az igazi, a komoly munka azután kezdődik, amikor a hatalmas vázlatcsomókat összecsomagolják és hazaviszik. Aztán a néhány vonásról, a vázlatról az idők folyamán elhalványuló impressziók újraélednek, s összel, vagy télen, igazi hamisítatlan nyári színeket keverhet a festőecset.

M. É.

zettséget és még sok mindent abból, amit tiszta szándékkal elutasít. Az elméleti munkaközösség állásfoglalása, Az irodalom és a művészetek hivatása társadalmunkban című elemzés erre is felhívja a figyelmet.

Tanúi vagyunk tehát egy folyamatnak, amely egyszerre jó és rossz. Jó, mert felnőttként szembesít értékes, de nem mindenben meggyőző és nem mindig rokonszenves művekkel. Feltétele ez az igazi vitának, az igényeinkhez és lehetőségeinkhez méltó tájékozódásnak. Más dolog azonban a megismerés és merőben más a kritikátlan elfogadás. A kulturális érték elismerése és a különböző, olykor eltérő tartalmú értékek összemosása, a kategóriahatárok önkényes lebontása között nagy a különbség. Alig bontakozik ki a pol- továbbá a Kafka-pro Irodalomtörténeti K sorozatban megjelen tanulmány úttörő, értél El lehet ezt ismerni ú nem hallgatunk köz sem, ami a szerző, S hály felfogásában vit dekes, sokoldalú fogékonyságú elemzésben bizonyítja Kafka jelentőségét. Élvezzük gondolatainak szép dialektikáját, s nem értjük, miért torpan meg a tény előtt, hogy Kafka módszere, világnézete és művészi gyakorlata nem realista. A kérdésre választ ad Süköd egyik vitacikke. Ebben közli: „... Brecht és Kafka között sem értékben, sem látásmódban nem látok merev ellentétet, sőt a művészi absztrahálás módszereiben-eszközeiben, a hagyományos realizmus formavilágának elhagyásában kettőjük messzemenő rokonságát sejtem".

SOLYMOS IDA:

ARC NÉLKÜL

Kik által teremtem magam?
Élejtem is, mint annyian.
Egymás fölé rakott szavak —
borsom gúlája ez marad.
Arcátom nincs. Apám sem ismer.
Arc nélkül élek. Mint az Isten.

NÉGYSOROS

A szemedet, a szemedet,
képzeletemben ligetet
— vad madarakkal van teli —
jobb volna elfelejteni.

út közben csak egyet... pihenve meg, talán még annyi időre sem. Úgy tűnt, hogy mozdulatlan; az arca, mely kifürkészhetetlenül egyszerű volt s rendezett a ráncok hálózatában, a keze is a pléhtányérral, amiben a kiskacsák elé szokta tenni az összevágott zöldet, s mozdulatlan volt tán a lelke is, amely így május táján egyszerre szokott estéről reggelre egy egész esztendőt öregedni. Csak állt az alkonyat poros, ritkuló fényeiben, olyan volt, mint az itteni táj, zárkózott, agyagos és víztelen, általában a por uralta a tájat, mint ahogy a köd rá szokott telepedni a völgyekre, lustán, nehézkesen, az itteni vizek nyers, jódos szaga csak hajnalonként tudott felszállni a hűvös kutak mélyéből, mint a szellem, egy ideig szabadon lebegett az udvarok fölött, amíg az első teherautó vagy vontató meg nem mozdult a faluban. Az öregasszony csak állt a cementlépcsőn, mert a mozdulatoknak tulajdonképpen nincs is időtartamuk, s az emberek fejében a legtöbbször összekeverednek a mozdulatlansággal. Egy fekete autó húzott el a ház előtt, a közelben megállt, a vendéglőnél, egy városias külsejű ember szállt ki belőle, bement a vendéglőbe, ahol a kihelyezett technikum érettségiző diákjai várták, az igazgató nélkül nem kezdhették meg a bankettet. Az öregasszony az autót nézte, amely a hosszú várakozás reményében lehúzódott egészen az árok széléig; életében kétszer ült autóban, egyszer az urát kellett kórházba vinni a hasával, a mentős rászólt a vo-

Gyarmathy Tihamér festőművészhez

Megnyílt a Műcsarnokban az országos tárlat.
Gyarmathy Tihamér most is vibrálóan lüktető festményt állított ki. /említve/.

Wagner István: Elmélyre vágva.
Magyar Hírlap, 1982. máj. 1. 7. old.

Gyarmathy Tihamér, [festő]

l: Kéri Ádám

Láncz S: Képzőműv. krónika 715-718

Jelenkor, Pécs, 1982. júl-aug. XXV/7-8

Gyarmathy Tihamér, festőművész

Az Orsz. Képzőművészeti kiállítást a Műcsarnokban rendezték meg. Szerepelt műve a kiállításon Gyarmathy Tihamér is.

Losonci Miklós: Országos Képzőművészeti Kiállítás.
Zalai Hírlap, 1984. márc. 31.

Gyarmathy Tihamér

Hortobágyi Endre kiállítása
a Zichy-kastélyban

Magyar Nemzet 1985. X. 18.

Gyarmathy Tihamér

Hortobágyi Endre kiállítása
az Óbudai Pincegalériában

Magyar Nemzet 1985. X. 18.

Gyarmaty Tihamérnak

Érdemes Művész

GYARMATY TIHAMÉR festőművésznek,

Veszprém 1985. IV. 3.

Gyarmathy Tihamér

Molnár Sándor kiállítása
a Francia Intézetben

Molnár Márta 1985. III. 29.

Gyarmathy Tihamér fa

→ Vajda Lajos

Kortárs 1985/163

Gyarmathy Tihamér

P. Kücs Julianna: Behunyt szemmel
Marosán Gyula Sárlata

Népszabadság, 1986. VII. 21

Garmathy Tihamér festőművész

érdemes művész kitüntető címet kapott

Magyar Hírlap, 1985. IV. 3

Gyarmathy Tihamér

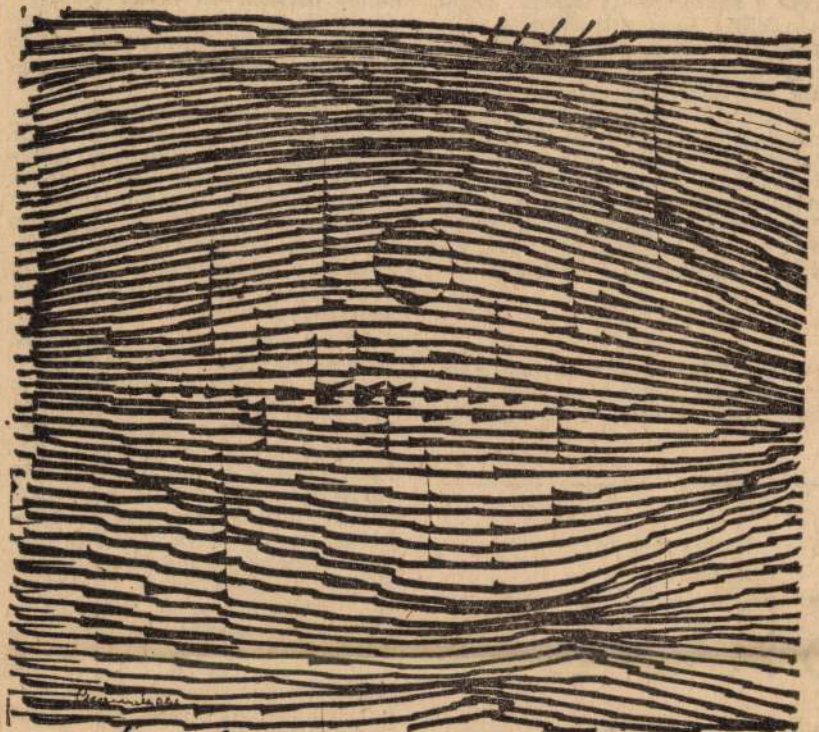

Élet és Irodalom, Bp. 1979. dec. 22. XXIII. évf.
51-52. sz. 1o. lap.

Gyarmathy Tihamér kiállításáról

TÓTH BÁL

Nézd, hogy
míg az észak
felhők tőg
térdig e

Ne halotti le
bókoljon ma
de hirdess
Béke ki

Hű láng óvj
csordapászto
s mint bet
óvja a s

~~*áj heródesek*~~
~~*ölnék ggerm*~~
~~*ikrájátha*~~
~~*fel le r*~~

M, és Csuhraj a
terségét oktatja
gymásba villan-
fiatalság karon-
etükben, a sze-
ondolataitól re-
ayolc nő és egy
még összega-
orús fegyelem
ez képtelenség.
A parancs: pa-
kiképzés, mert
nalban kell har-
sokkal áttétele-
is: az ellenség
rabolni például
német tisztet,
kicsikarhassa-
g, hogy túszuk

csak a szemükkel tapogatják végig a másikat, mert a bekötözött vállban és kézben nincs annyi erő, hogy kiszakítsa magát a fájdalomból és odahempergesse az erőtlen testet a másik testhez. Különben is megjelenik a sebláz. A tűzfátyol a falba vájt lukban. Minden végtelen lesz, de megválthatatlan. Meszsziről ágyúzaj hallatszik, a közelben német katonabeszéd, ki tudja, életben maradnak-e, ki tudja, valaha átkarolhatják-e egymást?

Nem jó leállni a munkával, nem jó szabadon hagyni az időt, mert elborítják az embert az emlékei.

OR:

ÉPÉSRŐL
LÉPÉSRE

utolsó háborút én olyan emberiség-sokknak tartom, amely — lehúzódva a tudatalattinkba — akkor is hat, ha már réges-rég elfelejtettük.

Nézzük csak meg a második világháborút az Európában történelmileg kialakult Én oldaláról. Adorno híres tétele — mely szerint Auschwitz után lehetetlen verset írni — épp a lírai én fájdalmas vallomása. De mert az élet hatalmasabb a fájdalomnál is, a túlélők nem tudtak mit kezdeni Adorno keserűségével.

Mi se ragadjunk le ennél a keserűségnél. De figyelmeztetését negyven év után se eresszük el a fülünk mellett. Nem újdonság, hogy a háborúk az Én fölmentésével járnak. A beöltöztetett, föl-fegyverzett s a parancsra figyelő egyén szájából gátlástalanul csúsznak ki hasonló mondatok: nem tehetek semmit, kötve a kezem, egyszerre vagyok lehetséges gyilkos és áldozat is. Felelősség? Felelőtlenség? Szavak csak, az Istenénél is idegenebb fogalmak. De ezek még mámortalan dadogások, hiszen az Én-től való teljes eloldódás tébolyává, boldog gyűlöletté is átalakulhat. Féktelen és beláthatatlan „szabadsággá".

A háború után a világ nemcsak romokat, sírokat, hidegháborús feszültséget hagyott ránk, de itthagyta köztünk az egyéni felelősség alóli való kibújás élményét is. A „nem

Gyarmathy Tihamér [grafikus]

L: Téri Ádám

Vadas József: 101 nagykutya

12

Élet és Irodalom Bp. 1985. jún 28

XXIX/26

Gyarmathy Tihamér, festő

l.: Ligeti Erika

–: Díjak, kitüntetések – 1985

Élet és Irodalom. Bp. 1985. dec. 5.

8.
XXIX/14

Gyarmathy Tihamér
Séta az új szombathely kiptárban

Magyar Nemzet 1955. 11. 23.

Gyarmathy Tihamér

emlék

→ Bartha László

MŰVÉSZET 1985/5/32

Gyarmathy Tihamér fm

"Gaia" c. fest.
ill.

→ Benda Emő fm

MŰVÉSZET 1985/10/28

Gyarmathy Tihamér

Válogatott kiállítás
1982. Óbuda Gy

Anna Margit
MŰVÉSZET 1985/11
63
64

Gyarmathy Tihamér, grafikus

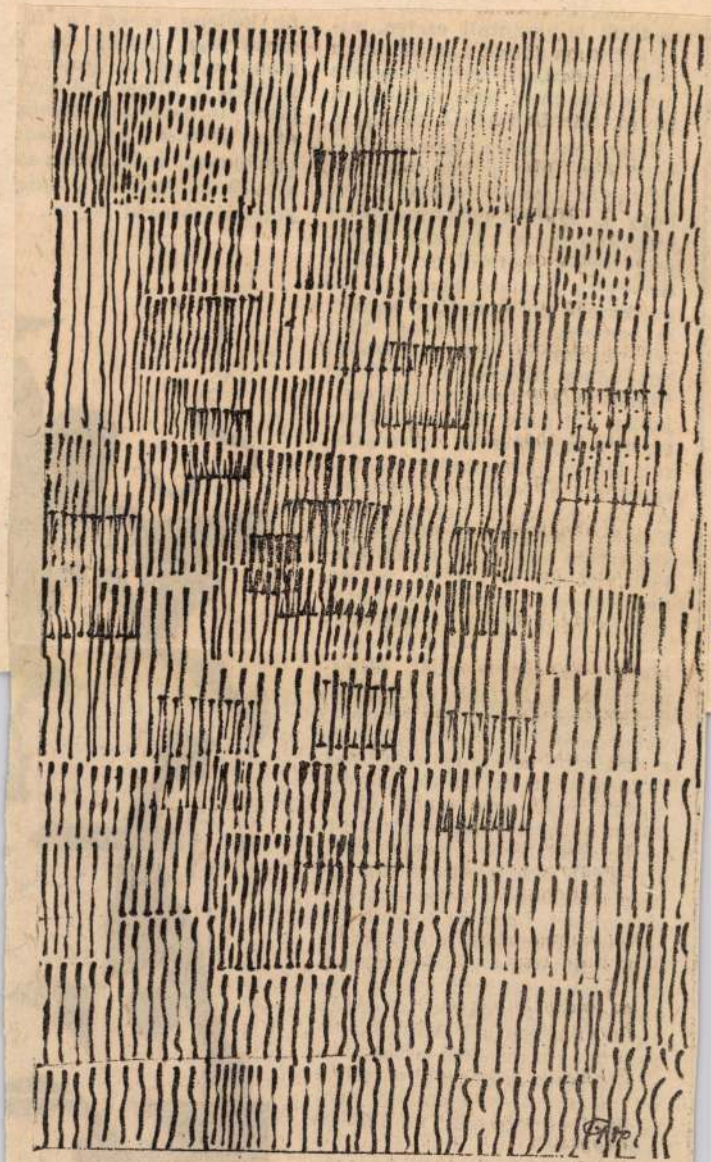

Gyarmathy Tihamér rajza

Gyarmathy
Élet és

14.
7 · XXIX/20

híradóriportok, ismeretterjesztő vállalkozások, a rövidebb és a hosszabb dokumentumfilmek változatlanul érdekesek. Az átlagszínvonal alighanem fölülmúlta a legutóbbiét, a program pedig csakugyan sokoldalúan, árnyaltan érzékeltette a mai — meg a tegnapi — valóságot. Félő azonban, hogy az iménti körülírás korántsem elégséges a valóságtudósítások jellemzésére. Már csak azért sem, mert a leghatásosabb alkotások feltűnően ugyanazt sugallják. Másfél évtizede járok a miskolci seregszemlére, de még ennyi *jobbra, többre, másra* törekvő embert nem ismertem meg, mint az 1985-ös mezőnyben.

A kulcsszó, legalábbis számomra, a *reformszellemiség*: merre gravitálnak a csakazértis harcoló, közönytől és kajánság-

Medv

GYARMATHY Tihamér

Wehner Tibor: Latvány, lira, logika. [benelgetés]
= Új Ferrari, 29, 1997, 3. 33-43.

vé átalakítva,
oszlopocska,
tölgylevelek
váltakozó 3
orony melletti
ot krisztusfej

akú gyűrűin
kkel díszítve.
gegosen + ist
) cm m.
kartusban, a

ezüst. Talpán

Körmendi Galéria — Budapest
1025 Budapest, Nagybányai út 25.
Tel./fax: 176-2110

A kiállítás megtekinthető:
1993. június 8-tól július 2-ig
hétfőtől péntekig 10—18 óráig
(előzetes telefonmegbeszélés után más időpontban is)

A Galéria megközelíthető a Pasaréti térről, a 29-es busszal egy megálló.

A SZÉCHENYI IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI AKADÉMIA
valamint
a KÖRMENDI GALÉRIA — BUDAPEST
meghívja Önt

GYARMATHY TIHAMÉR

festőművész akadémikus
székfoglaló kiállítására.

Megnyitó: 1993. június 7-én 18 órakor
Megnyitja DR. PASSUTH KRISZTINA művészettörténész egyetemi tanár

A kiállítás helye: Budapest II., Nagybányai út 25.

A Körmendi Galéria — Budapest a megnyitó után fogadást ad a művész tiszteletére 18.30—21 óráig

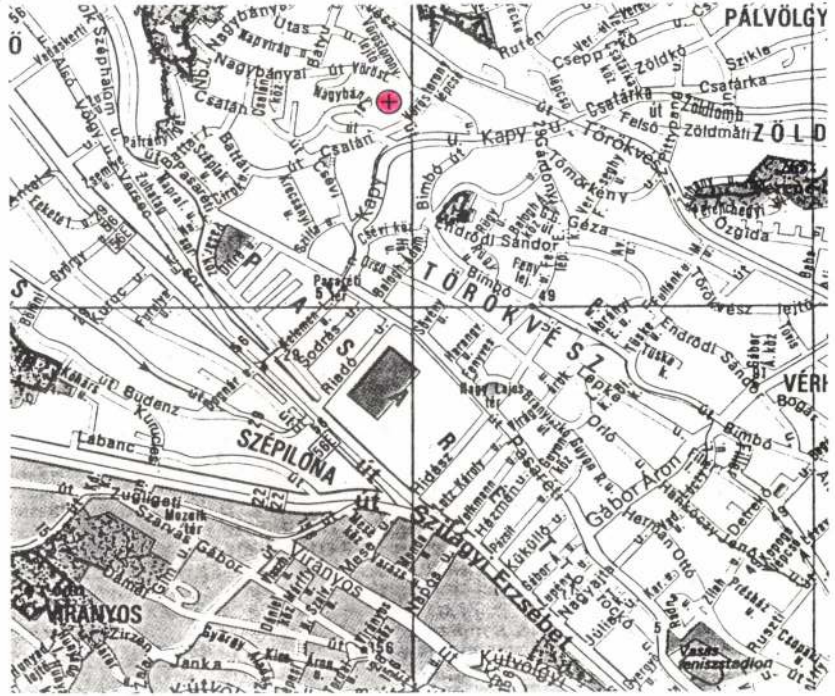

⊕ a kiállítás helyszíne

Meghívó

Gyarmathy Tivadar

Erdélyi Művészet

Magyar Nemzet 1985. IV. 3.

Gyarmathy Tihamér fr

kiállítása
emlékére

a II. Szegedi T.F. Biennéléről

Dienes
-> ~~Dienes~~ Gábor fr

MŰVÉSZET 1985/11-12/
/42

Gyarmathy Tihamér

GYARMATHY TIHAMÉR festőművész fotogramjaiból és grafikáiból nyílik meg kiállítás ma délután öt órakor a Budapest Kiállítóteremben (V., Szabadsajtó út 5.).

Népszabadság, 1987. II. 3.

Gyarmathy Tihamér

PÉCSNEK ADOMÁNYOZTA életműve javát Gyarmathy Tihamér festőművész. A 140 alkotást a Janus Pannonius Múzeum őrzi. A gyűjtemény válogatott darabjait hétfőtől láthatja a nagyközönség is három hónapon keresztül.

Népszabadság, 1987. IX. 29

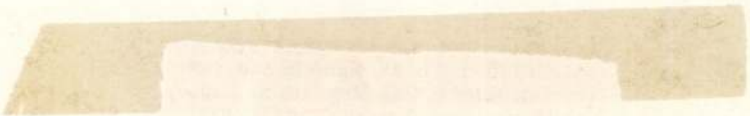

Gyarmathy Tihamér

Egyéni kiállítás a Budapest
Galériában 1987-ben

Magyar Nemzet 1986. XII. 20.

Gyarmathy Tihamér

Fekete-fehér címmel Gyarmathy Tihamér műveit mutatják be február 3. és március 15. között a Budapest Kiállítóteremben.

Magyar Nemzet 1987. 1. 29.

Gyarmathy Tihamér festőművész

-> Lassoczy Tamás festőművész.

[Művészet 1985/7: 26 o.
27 o.
28 o.
29 o.]

Gyarmathy Tihamér festőm.

→ Anna Margit †.

Művészet 1985/11/55

Gyarmathy Tihamér

Pécsi-Káptalan u. i múzeum

Szépszava

1986. XII. 5.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy Tihamér festőművész szülővárosának, Pécsnek adományozta életműve javát. A régebbi és újabb alkotásokat a Janus Pannonius Múzeum őrzi. A gyűjtemény válogatott darabjait hétfőtől láthatja a nagyközönség is, három hónapon keresztül a művészetek házában.

Magyar Nemzet 1967. IX. 29.

GYARMATHY TIVADAR 4

nulmányútja közben — már önálló kiállítással jelentkezett Franciaországban. Akkor ismerte meg személyesen is későbbi, neves kiállítótársai közül például Mondriant, meg Jean Arpot. Sajnos, az akkor, ott bemutatott Gyarmathy-művek jelentős hányada külföldön maradt, ami pedig hazakerült, az a magyar főváros ostroma során pusztult el, amikor a budai műteremlakást bombatalálat érte.

GYAR HIRL[illegible] 1961/1/ 5/6/

GNER: Viss hang- fesztivál után

GYARMATHY TIVADAR

Nem véletlenül emlegetjük most Gyarmathy Tihamér két világháború közötti, meg felszabadulás utáni párizsi vendégszereplései. Hanem annak a korábbi bírálatunknak részletesebb alátámasztására, miszerint nem lett volna szabad ezen az őszön, a *Cagnes-sur-Merben rendezett nemzetközi festészeti fesztivál katalógusában mindösze három felszínes és részben pontatlan mondattal elintézni egy ilyen életmű-*

M 5/6

WA ztivál után

GYARMATHY TIVADAR 6

vet. („*Gyarmathy Tihamér 1915-ben született Pécsett, Magyarországon. Tanulmányok a budapesti Szépművészeti Iskolán. Számos egyéni és kollektív kiállítás Magyarországon*"). Mert például nem csak Magyarországon volt számos egyéni és csoportos kiállítása, hanem világszerte, a többi között épp a vendéglátó Franciaországban. Ilyen apropót már csak a meghívók iránti udvariasságból sem lett volna szabad elhallgatni. Hogy saját érdekeinkről ne is beszéljünk.

GYARMATHY TIVADAR

város *Réalités Nouvelles* elnevezésű tárlatán.

Ám Gyarmathy Tihamérnak nem ez volt akkor az első párizsi szerepléseː Tíz évvel azelőtt — kétesztendős nyugat-európai ta-

A Grimaldi-kastély bástyatornya, a cagnes-sur-meri festészeti fesztivál színhelye.

MAGYAR HIRL

WAGNER: Vis tén

GYARMATHY TIVADAR

MAGYAR HI

WAGNER: V

Száraz adatai szerint *szerzője: Gyarmathy Tihamér. Címe: Kompozíció I. (1945. Olaj, vászon, 30 × 40 cm. A művész tulajdona).* Ám az avatottabb látogató azt is tudni véli, hogy ez a kép hamar megjárta Párizst. És az érdeklődő kérdésére valóban előkerül a korabeli bizonyíték. Az 1948-as kiállítási katalógus — régisége és ritkasága folytán — maga is muzeális értékké vált időközben. S nem utolsósorban a tartalma miatt. A fekete-fehér reprodukciók kíséretében olyan nevekre bukkanunk a szövegek mellett, mint a mára már világhírűvé vált *Arp, Hartung, Picabia* vagy *Poljakov*, úgyszintén a nem kevésbé márkás és értékes *Malevics, Delaunay, Liszickij, Mondrian* avagy *Kandinszkij*, és még folytathatnánk a felsorolást. Közöttük pedig — természetesen — a magyar Gyarmathy Tihamér is. Aki épp ezzel a képével vett részt — több hazai társa kíséretében — a francia fő-

(Folytatjuk)

Juhász Erzsébet

GYARMATHY TIVADAR 7

MAGYAR

WAGNER: [illegible] után

De. — úgy tűnik — ismét beigazolódott az a mondat, hogy a jó bornak nem kell cégér. (Ami persze, nem mentesíti a fent említett felületességet.) Az október elejéig nyitva tartó, háromhónapos nemzetközi rendezvény zárása után nemrég levelet hozott a posta Budapestre. A kísérőszöveget *Georges Dussaule*, a festészeti fesztivál vezető biztosa írta alá, amelyből — többek között — kiderül, hogy a Grimaldi-kastély kiállítását több mint negyvenezer néző kereste fel, s a kilenctagú *nemzetközi zsüri „egyöntetűen szavazta meg különdíját, az elismerő oklevelet Gyarmathy Tihamér részére, és ez a rendezvény legkiemelkedőbb művészei közé emeli"* őt.

GYARMATHY TIVADAR

Az ismerős címerrel és a fesztivál emblémájával díszített, víznyomásos jelekkel ékes, merített papírra írott-nyomtatott diploma, ez az utólagosan is oly jóleső *Mention Spéciale* most nemcsak a festőnek öröm, hanem a kritikusnak is kárpótlás azért, amikor nemrég e lap hasábjain azon kesergett, hogy eddig még nem született számunkra „dobogós hely" ezen a fórumon.

Wagner István

MAGYAR HI

WAGNER: Vis

tén

KÉP, KÉPZELET, VALÓSÁG

A felszabadulás után

Az 1945-ös év képzőművészeti alkotásaiból elsősorban a választásra, a föld megművelésére, a romeltakarításra, újjáépítésre mozgósító hirdetmények ismertek. Történelmi sorsfordulókon szükségszerűen virul a plakátművészet, és érthető, hogy a békének, az új élet lehetőségeinek sokszor ábrázolt képes „hirdetései" összefonódnak az emlékezetben 1945 képzőművészetével.

A felszabadulás után azonban nemcsak plakátok készültek, hanem emlékművek gondolata is érlelődött. Ekkor született *Bokros Birman* Dezsőnek addig csak kisplasztikaként megmaradt terve, a „Duna völgyi népek kórusa", amelyben a történelmi valósággal találkozott a bartóki gondolat. Nagyméretű alkotások akkor még nem születhettek. (Előbb biztosítani kellett a munkához szükséges belső teret, az élelmet, a szobor, a festmény nyersanyagát.) Szinte kivételnek tekinthető *Ferenczy* Noémi egyik remeke, az 1945-ben tervezett és megszövött falikárpit, a „Két munkás", amely világos jelképrendszerével a munkásegységet és az osztály vezető szerepét fejezi ki.

A művészek azonban minden alkalmat megragadtak arra, hogy nyilvánosan szóljanak, hogy közönséget teremtsenek: 1945 nyarának elején a még ablaküveg nélküli budai párthelyiségben rendeztek először kiállítást. A művészek akaratát, lendületét sok feledésbe merült (esetleg ma még felderítetlen) mozzanat példázza. Ilyenek többek közt azok a rajzok, amelyeket a pécsi *Műhely* szerkesztésében adtak ki 1945-ben, s az *Újjáépítő magyarok* című tanulmánykötetet illusztrálják. (Többségük a művészek tulajdonában található.) A borítóra *Gyarmathy* Tihamér *Munka* című rajza került; a kiadványon áttetszik a kötetcím és az évszám vörös betűje. A művész korábbi képeinek tárgyilagos lírájától erősen eltér ez a század eleji pátoszt idéző tusrajz, ám érthető, hogy egyik-másik művész az új szándék közlési lehetőségeit kutatva a megelőző csomóponthoz, a tízes évek forradalmi hullámához nyúlt vissza. A csákánnyal lecsapó munkás 1919-es lendülete azonban csak a címlapot jellemzi. A művész két további tollrajza, a *Munkás* és a *Mezőgazdasági munkás* már világosan példázza az új embertípus kutatását, a tennivalóval számoló öntudatra ébredést. Inkább a reális helyzetérzés jellemzi őket, mint az elvont eszményítés, s ez talán még inkább vonatkozik *Martyn* Ferencnek a kötetben közölt két rajzára, a *Váján* című portréra és *A bányász* című álló alakra. Feltehetően azonos volt a két rajz modellje, s a művész nem „szépített": nem munkáshőst ábrázolt, hanem munkást. A témaválasztás, a sűrű tollvonásokból épített fej és alak, az egyszeri portré konkrétsága jelzi a művész ráébredését arra, hogy átalakulóban van az emberek egymáshoz való viszonya.

Az említett pécsi kiadvány is felhívja rá a figyelmet, hogy milyen források nyomán közelíthető meg az 1945-ös év képzőművészeti termése. Nem adhattak ki persze dúsan illusztrált tanulmánykötetet, de másutt is akadnak illusztrációk, esetleg később megvalósult alkotásoknak a műtermekben maradt első, lejegyzett gondolatai. Az itt bemutatott egyszeri példa azért sem esetleges, mert az új mondanivaló kifejezésének kezdeti ellentmondásait és tényleges útját tükrözi.

Aradi Nóra

Gyarmathy Tihamér: Munka, 1945

dalmi-közösségi hatékonyságának felmérése nélkül. Megfordítva: nincs olyan teljesítményértékelés sem, mely tisztán a népművelők munkáját minősítené. Mihelyt a népművelők teljesítményét a közművelődés hatékonyságával hozzuk összefüggésbe, az értékelés egyénre szabottságát egybe kell vetnünk a kollektív igazolással. Éppen ezért a népművelők teljesítményét nem szabad pusztán a közművelődési munkával szemben kialakított *egyéni* viszonyuk alapján értékelni: mellékállású népművelőnek könnyen az lehet az illúziója, hogy az ő tevékenysége – minden erőfeszítése – feltétlenül hasznos és méltányolandó. Nem nehéz kimutatni, hogy ebben az esetben az egyén és munka lehetséges viszonyait az előbb már idézett feltétlen elkötelezettségre korlátoznánk. És ellenkezőleg, a hivatásos népművelő tevékenységét valamiféle „kapitalisztikus" *pénztevékenység, még több pénz – még nagyobb tevékenység* ellentétpárra egyszerűsítenénk.

Ugyanezt a gondolatot másképpen is kifejezhetjük, ha a népművelők tevékenységének és a közművelődés *statisztikai értékelés*ének szembeállításából indulunk ki. Nem szükséges tág képzelet annak belátásához, vajon a használatos közművelődési statisztikák kifejezhetik-e azt a sokoldalú és sok szálon futó tevékenységet, amelyet a közművelődés intézményei több-kevesebb sikerrel végeznek. Mert ha egy művelődési intézmény hatékonyságát csupán azon mérjük le, hogy *hány* színházi előadást tartott egy évben, *hány* kiscsoportja működött, *hány* vetítést, kirándulást szervezett, az adatok összevetésekor a népművelők teljesítménye is élesen elhatárolódik. Más szóval: a társadalmi hasznosság mértékét olyan adatok eredményeképpen nyerjük, mely eredmény lényegében a használati érték mutatóival volna egyenlő. Mivel a közművelődés bármely eredménye a használati értéken túli tartományba tartozik, a teljesítmény értékelésekor a fenti esetben a legilluzórikusabb módot választanánk. Attól a perctől kezdve, hogy a közművelődés egészéből kiragadunk néhány jelenséget (épp a kvantifikálhatóság érdekében), elfordítjuk figyelmünket magáról a folyamatról, és csupán a statisztikailag értékelhető adatokat kutatjuk. Ilyen körülmények között nem nehéz kimutatni, hogy az efféle teljesítmény-összehasonlítás nagyon kevéssé nevezhető valóságos értékelésnek. De akkor hogyan határozzuk meg a népművelők teljesítményét? Mivel kiinduló felvetésem szerint csak a lehetőségeivel és képességeivel tisztában levő, szakmailag kiválóan képzett hivatásos népművelő teljesítménye hozható kapcsolatba a közművelődés hatékonyságával, mindig az adott valóság és az adott közművelődési munka egyezőségéből vagy különbségéből kell kiindulni.

Láthattuk, hogy a különböző típusú közművelődési munkáknak számszerű mérésére többnyire nincs lehetőség, épp ezért a teljesítmények mérlegelésében, hozzávetőleges megítélésében igen gyakran ellentmondásos következtetésekkel találkozunk. Amikor egyénre szabottan értékelünk, és a teljesítményt önmagában vizsgáljuk – anélkül, hogy beillesztenénk az adott közművelődési munka rendszerébe –, az értékelő előtt nem lebeg más, mint a *kívánt* eredmények képe. Persze a kívánt és lehetséges eredmények gyakran a népművelőben is kelthetnek olyan hiányérzetet, amely az adott feladattal szembeni tehetetlenségérzéshez vezet. A *van* és a *legyen* közötti ellentmondások hátráltató erőként jelenhetnek meg. Épp ezektől a tényektől tekint el az értékelő, amikor figyelmét vagy az egyes népművelő teljesítményére, vagy a társadalmi hatékonyságot kifejező statisztikai adatokra korlátozza.

Miben állhat mármost az értékelés? Mint közismert, a valamelyest is összetett munka – például akár az esztergályozás – két szempontból ítélhető meg: egyrészt mennyiségileg, másrészt minőségileg, mely azonban csak viszonylag lehet igaz. S ez annál inkább érthető, mert *„még két egymás mellett azonos gépen dolgozó és azonos terméket készítő esztergályos teljesítményének is csak számszerűségét mérhetik pontosan a munkában részt vevők vagy a körülállók; minőségét, minőségi különbségeit viszont már csak hozzávetőlegesen megbecsülhetik" (Hankiss Elemér: Az igazságosságról. Magyar Filozófiai Szemle, 1976. 4. sz.).* A mennyiségi mutatóktól mint a teljesítmény értékfokaitól eltekintünk, hiszen kívül helyezkednek az értékelésen. De mi marad akkor? Mivel a népművelők erőfeszítései a közművelődés hatókörének bővülésében vehetők észre, csak az a mód marad, ahogy ezek az erőfeszítések elrendeződnek, ill. feltárhatóvá válnak a *több dimenziójú értékelésben*. Vagyis: *a népművelők teljesítménye csak úgy válhat mindenki számára megismerhetővé, ha a kifejtett közművelődési munka összefüggéseibe helyeződik. A kérdés eldöntésének egyedüli módja olyan vizsgálat volna, amelynek során sikerülne feltárnunk a népművelők teljesítményét a közművelődési munka hatékonyságának növekedésével, ill. csökkenésével együtt.*

Erre azért lenne szükség, mert a művelődési intézményekben végzett munka – amíg nem válik valóban közös üggyé és *cselekvéssé* – mégiscsak a népművelők tevékenységétől függ elsősorban. Többkevesebb tudatossággal és előrelátással ők fejtenek ki olyan munkát, melyben felismerhetővé válnak a közművelődés eredményei. Ennyi is elég lenne, hogy a teljesítmény értékelésének fontosságát felismerjük? Nem! Hiszen így nagyon egyoldalúan ítélnénk meg a közművelődést. Mint ahogy nem képzelhető el a marxista nevelés sem a pedagógusok teljesítményének mérése nélkül, a közművelődési munka is érthetetlen, ha konkrétan nem tudjuk értékelni a népművelők teljesítményét. Nem azért, mintha a *pedatológiához* hasonló tudományágat hiányolnánk (ez a diszciplína foglalkozik ugyanis a pedagógusok személyiségjegyeivel, munkájának értékelésével stb.), ez még csak az elvont lehetőséget jelentené, hanem mert a népművelők erőfeszítéseiért társadalmilag vagyunk felelősek. Bár tevékenységük korántsem mérhető pl. közgazdasági egzaktsággal, teljesítményük mutatóinak kidolgozására mégis szükség van, akkor is, ha a munka kereteit a feltételek mindenkor meghatározzák – talán túlságosan is.

Mint az eddigiekből is kitűnt, a népművelő munka kérdései között nagyon kevés van, amely olyan bonyolult lenne, mint a teljesítmény meghatározása. A teljesítménynek nyilvánvalóan csak egyik oldala a mérhetőség vagy a felbecsülés, hiszen a társadalmi szükségletek változásával egyidejűleg a teljesítmény értéke és mértéke is átalakul. Érthető, hogy az ilyen összetett jelenség tanulmányozása, ismérveinek meghatározása, változásainak követése rendkívüli érdeklődésre tarthat számot. Kevéssé képzelhető el ugyanis, hogy a népművelők iránt támasztott követelmények teljesítményük konkrét értékelése nélkül valóban előrelendítők legyenek.

Kerékgyártó István

MK SAJTOFIGYELO
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1980 FEB 2
ÉLET ÉS IRODALOM

Gyarmathy Tihamér
festő- és grafikusművész

1021

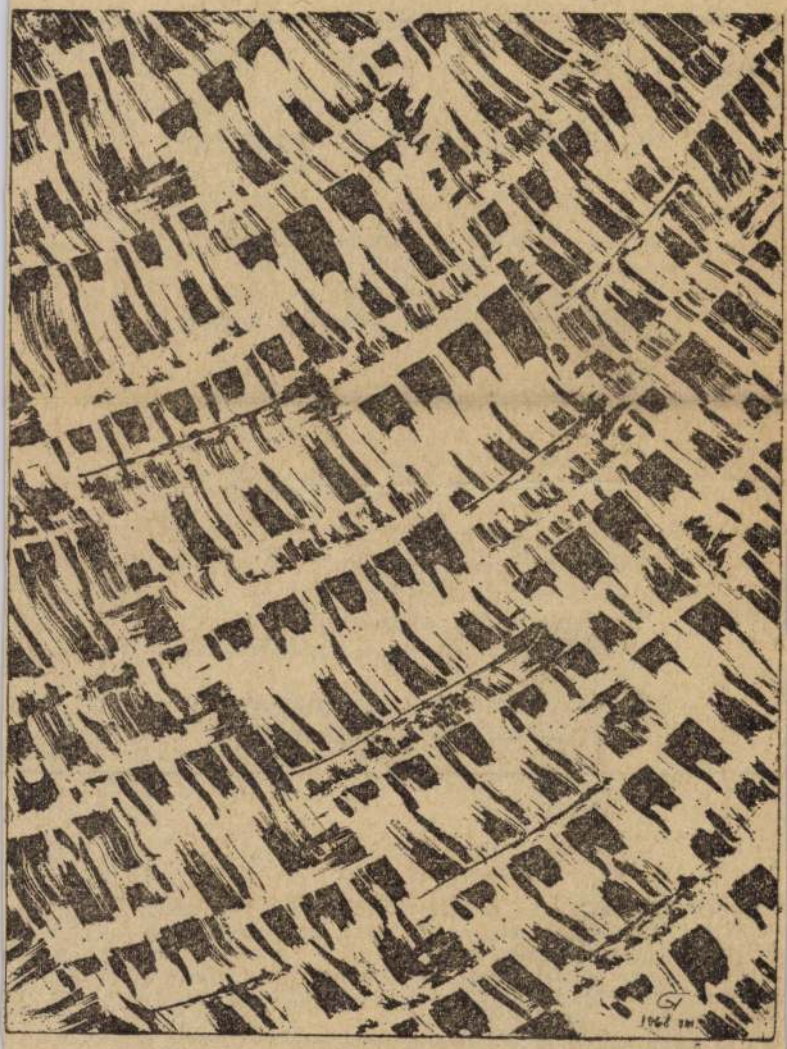

Gyarmathy Tihamér rajza

TAKÁTS GYULA:

Visznek tovább és gyűjtenek

1.

Velünk telnek a dolgok és a tárgyak
s visznek tovább és gyüjtenek . . .
Egy teljesebb világnak léte reszket
üres szavunk, hátunk, szemünk megett . . .

Nyelvük — mert él, ki egyszer élt már —
szótárukba gyüjtik a csillagok.
S nem mérheti a gép, csak kergeti
e Teljeset jegyző lapot . . .

2.

Valami túli-túlon, vagy itt
e porszemen belül e dráma? . . .
Itt döng a padló, csak szavuk
nem csattan át s nem áll a szánkra . . .

Ezt adni vissza, lennél legnagyobb . . .
Késsel állnak körül az angyalok.

I.

Istennek egyszülött Fia, miután megelégelte a farizeusok
kufárok gonoszságait, kik Atyja házát Isten nevében ál-
okság és kufárkodás házává tették,
egy szép napon ostort fogott, és — amennyire a felebaráti
eretet engedi — kiűzte a farizeusokat meg a kufárokat Aty-
csarnokából.
Midőn aztán emiatt mindenféle kellemetlensége támadt, és
égül is a Koponyák Hegyén haldokolt két lator társaságá-
an, keservében így hördült föl Isten Fia:
— Istenem, istenem! Miért hagytál el engem?

talócokk
tetszett s
— Ó,
Ki lehet
meg . . .
tenetes.
— Fél
kis öntu
egész eg
szégyene
— Ké
hogy m

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 — 4

Népművelés

Gyarmathy Tihamér festőművész 2) Folytatás

Gyarmathy Tihamér: Munkás, 194

Gyarmathy Tihamér:
Mezőgazdasági munkás, 1945

ɔcze Gábornak

üket – legtöbbször túlzott me-
. Ezek a szabályozók körülhatá-
adályozzák a funkciók integrá-
van. Ezért az intézményeket in-
ni arra, hogy a „funkciók össze-
ell mondanom: ez elég nehéz.)
nány olyan intézményvezetővel,
atok is meggyőződhettek a bü-
záról. Papp Margit júniusi cikke

rációja egy csomó apró részlet
ig az adott helyzetből kiindulva.
űen?) az összevonható intézmé-
s valóban könnyen előfordulhat
ok –, hogy huszonnégy óránál
ene előírni. A tárcaközi munka-
tt tanulmánya valóban ilyesmi-
oglalkozni kell akkor is, ha nem
összevonásával kezdjük, hanem
énytípus (ti *nevelési központnak*
lyben a nyitvatartási idő és a mű-
z a kiindulópontja, hogy az intéz-
lési funkciók együttes ellátására
ározták meg a tervezők ennek
lési központ használati rendjét,
ménytípusokra készült igazgatá-
ködési szabályozók nem változ-
ajátos logikájuknál fogva (s ez a
nálló intézménytípusokra előírt

Gyarmathy Tihamér
MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1980 SEP 28

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

lek a házak. Kosszút sejtve bukdácsolt hazafelé.

ni a vasutast, aki azonban már a halálé volt, de őt egy na-

segítjesítés osztönétől hajtva a robbanás irányába futott.

1021

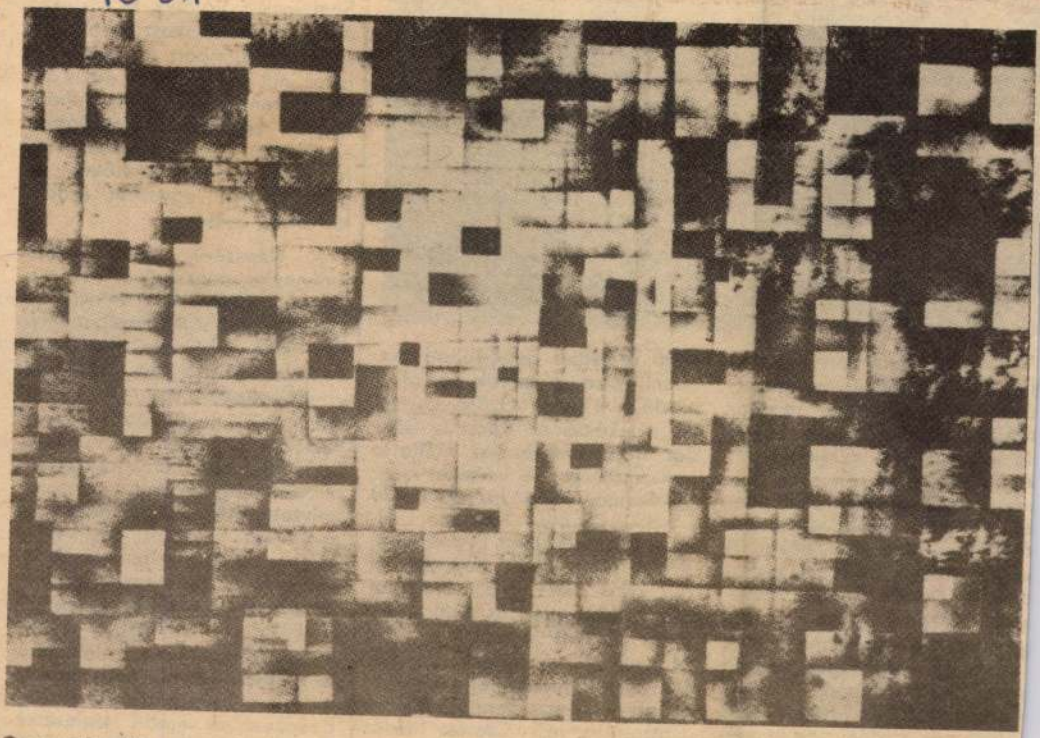

Gyarmathy Tihamér rajza

Vasárnap délelőttönként szen-
l a Magyar Rádió tekintélyes
ősoridőt a jelenkori magyar
ltészet legjelentősebb képvi-
lőinek. Igényes válogatás, el-
élyült bevezető elemzés jel-
mzi ezeket a műsorokat, me-
eken kiváló előadóművészek
ólaltatják meg a verseket. A
agyar Rádió irodalmi osztá-
a és a Doktor Sándor Műve-
dési Központ most Csorba
yőző szerzői estjére hívja meg
versbarát közönséget, Csorba
yőző költészetének híveit.
eptember 29-én, hétfőn este
órakor, a DSMK nagyterme-
n kerül sor a Pécsett élő költő verseiből összeállított irodalmi estre, s annak rádiófelvételére. Csorba Győző irodalmi munkásságát Koczkás Sándor irodalomtörténész méltatja bevezetőjében. A verseket Szabó Sándor, Gáti József, Vajda László, Csernus Mariann, Almási Éva és Dibusz Éva színművészek szólaltatják meg. Az esten közreműködik Sz. Simonfai Mária (zongora) és Szkladányi Péter (fuvola). A műsor a rádió Magyar múzsa című sorozatában kerül adásba egy későbbi időpontban, szerkesztője Dénes István, rendezi Cserés Miklós dr.

tólopónak nevezték el azt a speciális tehergépkocsit, amelyel néhány hét óta elszállítják Pécsett a tilosban várakozó személygépkocsikat. A járat már-már „menetrend" szerint közlekedik, hiszen a belvárosban folyó közműrekonstrukciók miatt megváltozott forgalmi helyzetben különösen nagy bonyodalmat okozhat egy rossz helyen parkoló gépkocsi. A kiváltásról és más ezzel kapcsolatos tudnivalókról beszélgetünk a műsorban. Szólunk a hónap legtanulságosabb baleseteiről is, például arról, hogy szaporodtak a gépjárművek meghibásodásából eredő balesetek. Természetesen ezeken kívül

Gyarmathy Tihamér

A művész 1968.májusában a Vásárhelyi Pál kollegiumban "Az öreg és fiatal" generáció néhány tagjának közös tárlatán mutatta be müveit.

Beke László: Dátumok a magyar avantgarde művészetről. MŰVÉSZET, 1980.október- 20.lap.

Gyarmathy Tihamér, festőművész,

dr. Kunvári Bella műgyűjtő halála után a teljes gyűjteménye Pécsre, a Modern Magyar Képtárba került. – A gyűjteményben olyan neves alkotók művei is vannak, mint Paizs-Goebel, Gyarmathy és még többen.

Ramváry Ferenc: Kunvári Bella emlékezetére.
Dunántúli Napló, 1979. máj. 13.

Garmathy Tihamér

Az Ön memoriam Kassák
gyűjteményében szerepelnek
a Művész alkotásai is.

Bedri Ferenc: Ön memoriam Kassák.
Művészet, 1980. október - 45. lap.

Gyarmathy Tihamér, Szerkőművész

Lőrka Sajos: A természet rejtett arcától a kozmoszig. Gyarmathy Tihamér kiállítása Kállai Ernő emlékére.

Folytatás

7

7 Gyarmathy Tihamér: Parton, olaj, vászon, 270 × 140 cm, 1986 (fotók Somfai István)

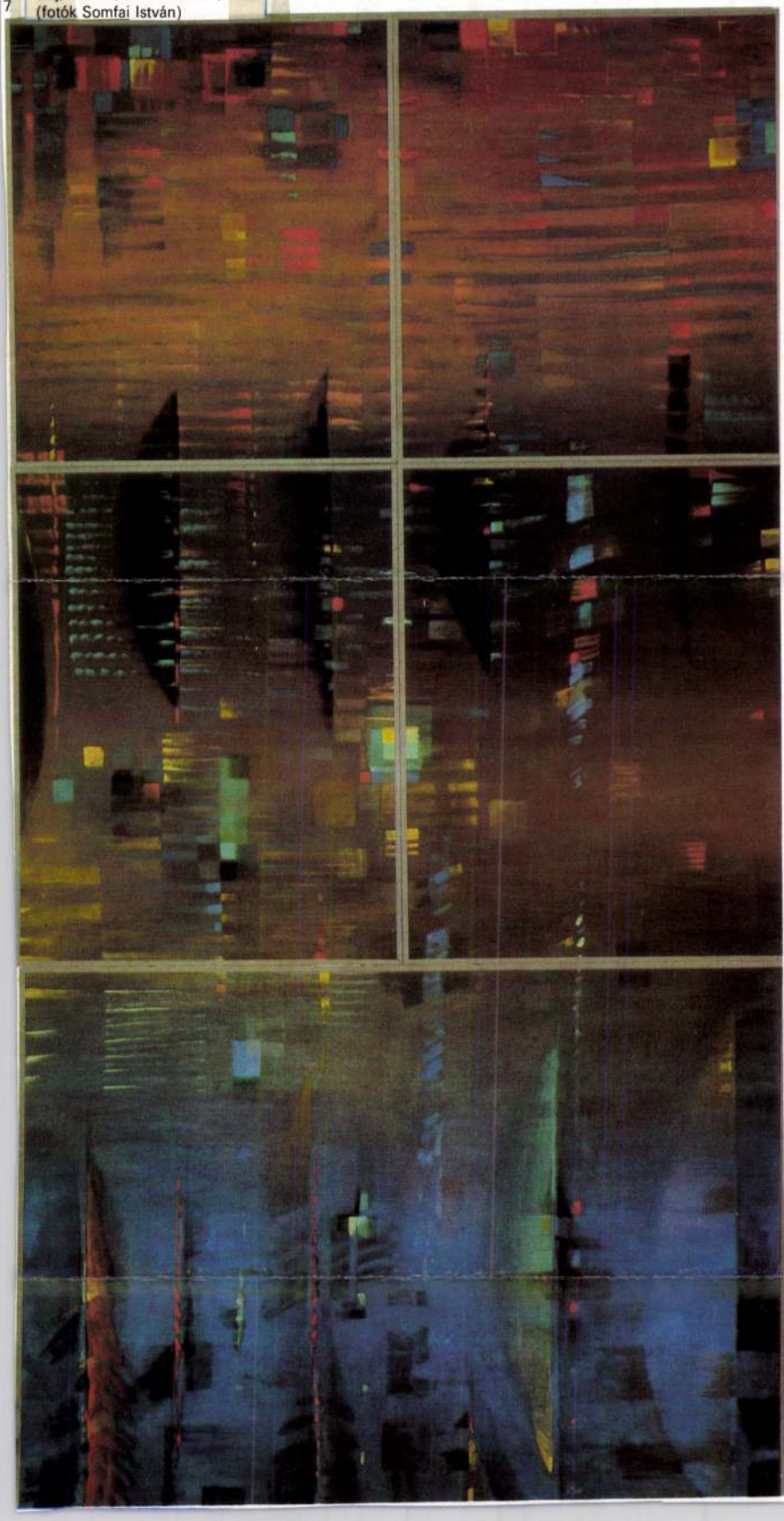

Művészet, 1987. március 27-old.

Gadányi Jenő

Egy kiállítás ürügyén

Gadányi Jenő (1896–1960) kiállításain a látogató benyomása mindig is az volt, hogy nem ilyen vagy olyan csoportosításban látja meg a rég elhallgatott festő műveit, hanem egy egész világ tárul elé: nagy művészeti atmoszféra árnyalt átmenetekkel, titkokkal, sejtelmekkel. Gadányi életműve már nemcsak valamilyen művészeti irányzatra, tanultságra utal – hol volt már Gadányi attól! –, hanem a festőt valamikor éltető és az általa kreált világ öntörvényűleg bontakozik ki a képeken.

Hogyan teljesedhet ki egy ilyen összkép, az „összmű" megjelölésnél is több? Nem az „izmusok" sikátoraiban s nem a mindennapi zsibvásárban, a mindennapi kínálat dzsungelében. „Mint *Egry* vagy *Nagy István*, az új magyar piktúra nagy magányosai közé tartozik" – hirdette Gadányi Jenőről *Mucsi András* bevezetője, a szentendrei kiállítás falán. Melyik kortársára vagy elődjére emlékeztet az, hogy szellemében *többet* alkotott, nem csak művek összességét? Hogy alkotásaiban, a folytonosan alakuló, hol megszilárduló, hol ismét fel-felbomló folyamatban ma is friss erővel érzékelhetők örömei, kételyei, borongásai, rácsodálkozásai? Talán *Kandinszkij* hólepte világával hasonlítható össze, ahol az absztrakció száz és száz egymástól alig eltérő jeleit futja be, míg elszakad a realitástól... Vagy *Kupka* világával, mely hasonlatosan lépett ki a látottakból és impresszióból, vagy természetesen *Picasso* világával... Ahol tehát élő folyamatok vannak, mert a festő munkássága mindent hordoz, mindent kivetít, nyomot hagy benne minden, mégpedig a színek és a formák bonyolult hullámhosszán...

A festészeti világnak ősidők óta megvannak a kiinduló jegyei, motívumai, melyeknek szinte már mítoszi eredetük van. Állatokat, vadászatot, üldözést, magát a rohanást vetítették falra az első barlang-

1

1021

Gyarmathy Tihamér

1979. aug. 3. Kossuth 18.25 M.

Mai könyvajánlatunk.

A könyvkiadók és könyvterjesztők tájékoztatója.

- A konstruktivizmus. Az 1910-es évek végén új művészeti irányzat indult hóditó útjára a fiatal Szovjetunióból. Európa kereskedelmi és kultúrblokádja alatt az európai próbálkozásokkal sok tekintetben párhuzamos művészeti fejlődés kezdte meg kibontakozását. Ez az új irányzat a konstruktivizmus. Alig egy évtized alatt a mozgalom egész Európára kiterjedt. A művészek kiáltványokban, brossurákban fogalmazták meg törekvéseiket, céljaikat és nyomukban az egész emberi környezet a művészet hordozójává vált. A kötet a mozgalom indulását és terjedését követi nyomon

- Aszalós Endre: Gyarmati Tihamér. Analitikus korban élünk,- vallja Gyarmati Tihamér és eddigi életművét elemezve valóban meggyőződhetünk arról, hogy munkásságát mennyire áthatotta a jelenségeket és az emberi gondolkodást kutató szellem. Gyarmati festészetének egyik gondolati alapját a térről nyert modern tudományos ismeretek alkotják. Teljesitménye a valóságról nyert ismereteinknek az eredeti tükröződést. Mert szavaival élve; "minél több az élmény és minél magasabb szintü, annál tágabb a világ annál tartalmasabb az élet."
A könyv a Képzőművészeti Alap Kiadó: Mai magyar művészet sorozatában jelent meg.

Körmendi Galéria — Budapest
1025 Budapest, Nagybányai út 25.
Tel./fax: 176-2110

A kiállítás megtekinthető:
1993. június 8-tól július 2-ig
hétfőtől péntekig 10—18 óráig
(előzetes telefonmegbeszélés után más időpontban is)

A Galéria megközelíthető a Pasaréti térről, a 29-es busszal egy megálló.

A SZÉCHENYI IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI AKADÉMIA
valamint
a KÖRMENDI GALÉRIA — BUDAPEST
meghívja Önt

GYARMATHY TIHAMÉR

festőművész akadémikus
székfoglaló kiállítására.

Megnyitó: 1993. június 7-én 18 órakor
Megnyitja DR. PASSUTH KRISZTINA művészettörténész egyetemi tanár

A kiállítás helye: Budapest II., Nagybányai út 25.

A Körmendi Galéria — Budapest a megnyitó után fogadást ad a művész tiszteletére 18.30—21 óráig

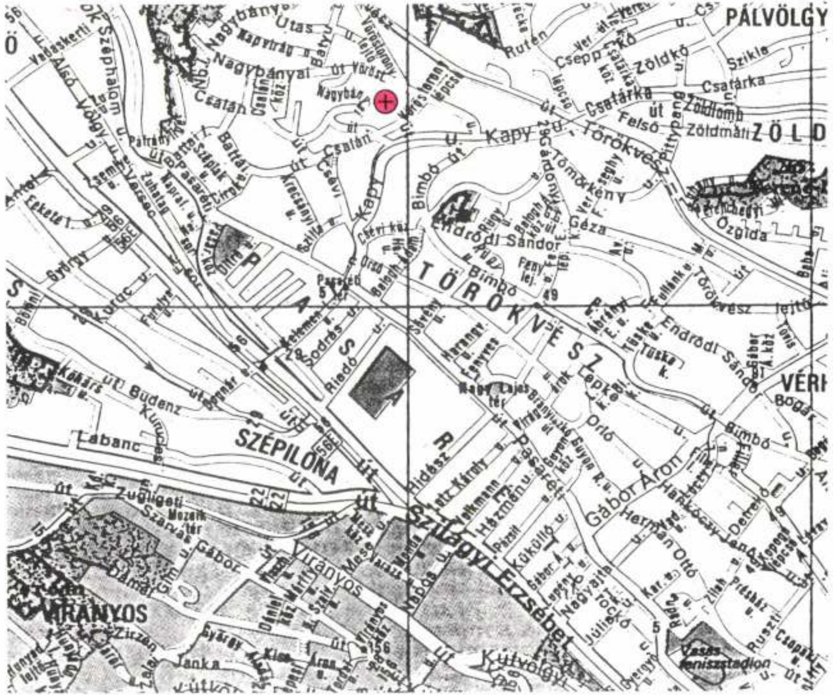

a kiállítás
helyszíne

Meghívó

Gyarmathy Tihamér festőművész 4.) Folytatás

Lőrka Lajos: A természet rejtett, azzától a kozmosszig. Gyarmathy Tihamér kiállítása Vállai Ernő emlékére.

5

5 Gyarmathy Tihamér: Vihar előtt, olaj, farost, 114,7 × 125 cm, 1963

Művészet, 1987. március, 26-old.

zínnel – feketével, szürkével, zölddel, barnával stb. – készült kompozíciók a kiállítás legizgalmasabb darabjai, sőt azt is mondhatnánk, kulcsok Gyarmathy festészetének a megértéséhez. E festmények formái a mikroszkóp feltárta anyagstruktúrákhoz és a részletfelvételek motívumaihoz kapcsolhatók. Jól szemlélteti ezt a látásmódot a *Mozgásban* (1945) dinamizmusa és a *Kompozíció* (1945) biomorfantikája. Kállai Ernő ekkor egyfajta téri világ megjelenítését véli felfedezni Gyarmathy festészetében. Ez a téri világ válik aztán az évek folyamán kozmikus világgá. E munkák még nem annyira elvontak, mint a 60-as évek hideg és ragyogó – kék, sárga –, a kozmikus térségeket idéző kompozíciói, sőt direkt formáikkal utalnak a szerves fejlődésre, burjánzásra, egy másik részük pedig, főként az 50-es években készültek, morális kérdéseket feszegetnek (*Sors, Támadó, Lidérc, Fészek* stb.). E dogmákkal [illegible] baráti támogatása. Erről [illegible] án még annyit érdemes megjegyezni, hogy néhány képén, például a *Mágikus kezeken* – felfedezhető *Paul Klee* motívumvilágának hatása. És hogy mennyire ösztönözte Klee művészete a magyar nonfigurációt, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy ez az élmény nemcsak Gyarmathy, hanem Martyn Ferenc és *Vaszkó Erzsébet* művészetét is megihlette.

Igazából a 60-as évekre válik Gyarmahty kifejezésmódja elvonttá, ekkor fordul teljes egészében természettudományos világképet megjelenítve a kozmosz, a tér és az idő problémájához. [illegible] emlékeztetők, és a képtér egységes szövetét képezik. E műveknek

Gyarmathy Tihamér festőművész 5. folytatás

Lóska Lajos: A természet rejtett arcától a kozmoszig. Gyarmathy Tihamér kiállítása Kállai Ernő emlékére.

6 Gyarmathy Tihamér: Makroformák, mikrostruktúra, olaj, vászon, 95,5 × 133 cm, 1967

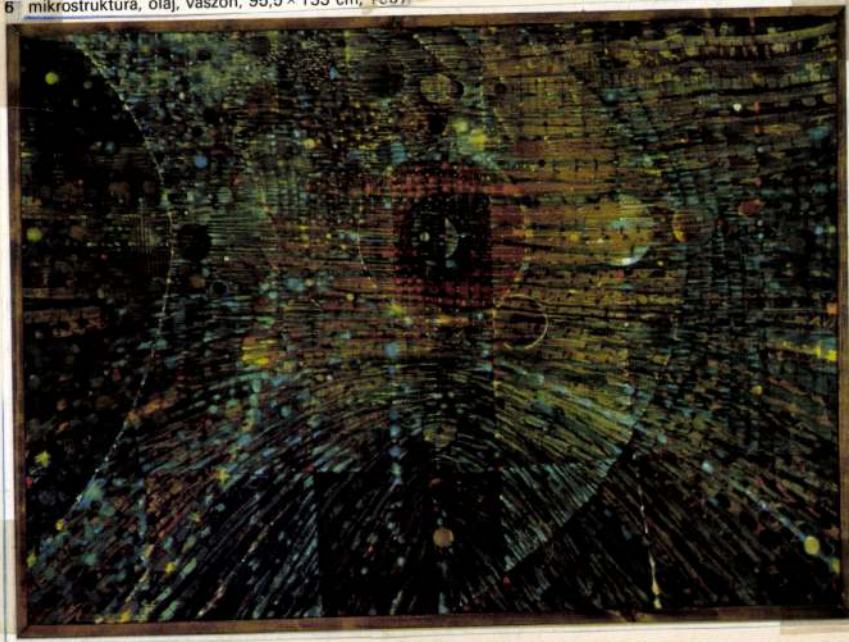

Művészet, 1984, március, 26. old.

Prométheusz Tihamér: Katarzis

394

Jelenkor, 1987. május

ben). Harmadik és egyelőre utolsó útikönyvemben ismét megpróbáltam ezt írni róla *(Fekete szél)*; mindenesetre egyre jobban izgat a kérdés, hogy valóban mire is képes az ember (értsd ezúttal: a *Vad pálmák* vadul szenvedélyes, kitartó hősei), és mire képes az író... Ha egyetlen könyvet vihetnék magammal arra a mesebeli lakatlan szigetre, valószínűleg a *Vad pálmák*at választanám.

Ars poeticám? olvasom az újabb kérdést. – Mint az eddigiekből kiolvasható: vallani és vállalni. Persze, nem publicisztikai szinten – nem csak úgy. Ismételjem meg kedvenc íróimnak, költőimnek a nevét, a műveket?

Ami a szerelmet s a barátságot illeti: azt hiszem, ez annál sokkal komolyabb, mélyebb valami, semmint publicisztikai kérdés-felelet szintjén szabadna beszélni róla. Költő legyen, aki le meri írni érzelmét. Mint Nagy László: „Iszonyattól ha szédülök, / Ha a pimaszság rámdönög, / Önmagammal ha küszködök, / Gyönyörűm, te segíts engem!"

Kedvenc színészemet és képzőművészemet, de még a zeneszerzőmet sem tudom öt-tíz sorban „tálalni", teszem hát rövidebben: Latinovits tartalmas romantikus pátoszáért ugyanúgy tudok lelkesedni, mint Jean Gabin és Spencer Tracy mély egyszerűségéért. A festmények közül a mi Nagy Albertünk fehér kakasa nőtt hozzá hétköznapjaimhoz, hangzatosabban szólva: egész gondolkodás- és látásmódomhoz. Bartók műve, a *Zene húros hangszerekre, ütőkre és celestára* olyanszerű hatást vált ki belőlem, mint Faulkner regénye, a *Vad pálmák*. Persze, ha Kodály *Psalmus Hungaricus*át hallom vagy kórusműveit (például a Székely keservest, amelynek bariton szólamát én is énekeltem az egyetemi kórusban), beleborzongok az élménybe.

A viccek közül keveset jegyzek meg, s azt is rövid időre, a következőt azonban nem tudom felejteni: Kidugja fejét a földből a kis vakond, nagyon elcsodálkozik a látványon, és odafordul az anyjához: – Mondd, anyám, mi az a hatalmas kékség ott fönt? – Az, fiam, az ég. – És mondd, anyám, mi az a zöd? – Az, fiam, a végtelen mező. – És mi az a sok fehér meg rózsaszín? – Azok a virágzó fák. – És mondd, anyám, ha ennyi szépség van a földön, miért élünk mi a föld alatt? – Azért, fiam, mert ez a mi hazánk.

Oh, a sötét állatvilág! Kozmopolita vakondfiaival...

Nos, most ismét én kérdem: – lehet-e viccek után olyan el nem viccelhető ügyről nyilatkozni, mint – a közelgő ezredfordulóra gondolva – háború és béke kérdése? Talán lehet és kell. Meggyőződésem szerint az író egyet tehet: írja az igazat. Protokoll helyett válassza az őszinte szókimondást. Még ha ez olykor kellemetlen is – másoknak s aztán (ezért) őneki. Érdemben én mást

Gyarmathy Tihamér festőművész 3. Folytatás

Lóska Lajos: A természet rejtett arcától a kozmoszig. Gyarmathy Tihamér kiállítása Vállai Ernő emlékére.

3. Kék-sárga, olaj, karton, 43 x 66 cm, 1947. /repr./

3 Gyarmathy Tihamér: Kék-sárga, olaj, karton, 43 × 66 cm, 1947

4. Támadó, olaj, horganylemez, 26.5 x 37 cm, 1950. /repr./

Művészet, 1987. március, 24-25-old.

Gyarmathy Tihamér, festőművész 2.) Folytatás

Lóska Lajos: A természet rejtett arcától a kozmoszig. Gyarmathy Tihamér kiállítása Kálldi Ernő emlékére.

Művészet, 1987. március, 23-old.

2 Gyarmathy Tihamér: Fények és árnyékok, olaj, vászon, 56,5 × 77 cm, 1947

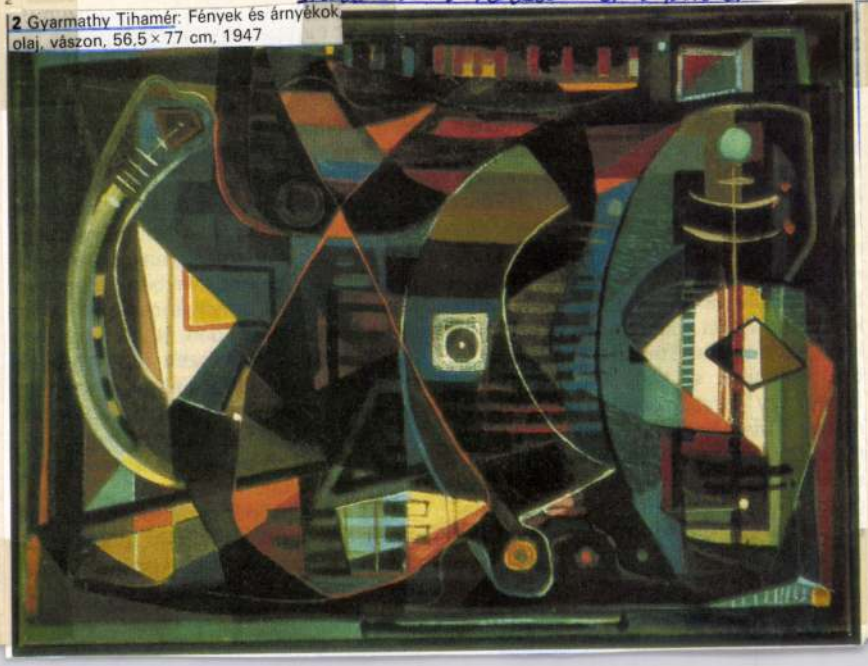

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció (repró)

Valóság, 1970. 5. sz. 56. l.

Gyarmathy Tihamér

Hosszú idéig kiállításokkal Gyarmathy. A dogmatikus kulturpolitikai intézkedések a nonfiguratív törekvéseket nemkívánatosnak tartották.

Lóska Lajos: Gyarmathy Tihamér ki állítása.
Művészet, 1979. november – 46. lap.

Gyarmathy Tihamér

Kállai Ernő ajánlotta az érdek-
lődők figyelmebe a Népkosztánsa-
ság útja 69 sz. alatti terében Gyar-
mathy több mint 100 festményet.

Lóska Lajos: Gyarmathy Tihamér ki állítása.
Művészet, 1979. november – 46. lap.

Gyarmathy Tihamér

A Misztótfalusi Kis nyvkiadó üzletének galériáján nyílt meg — Párizs és Zürich után Gyarmathy első önálló hazai tárlata.

Lóska Lajos: Gyarmathy Tihamér kiállítása.
Művészet, 1979. november - 46. lap.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy festészetének hiteljese-
dése arra a háboru utáni 2 évre
esik, amikor a harai absztrakt i-
rányzatok csirái igévetesen indul-
tak fejlődésnek.

Lóska Lajos: Gyarmathy Tihamér kiállítása.
Művészet, 1979. november - 46. lap.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy Tihamér kiállítása a Műcsarnokban 1979 novemberében nyílt meg.

Lóska Lajos: Gyarmathy Tihamér kiállítása.
Művészet, 1979. november – 46. lap.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy 40-es évek végéből a 60-as évek elejéig festett művei igen tanulságossak, meg nem alkuvásról, következetességről vallanak.

Lóska Lajos: Gyarmathy Tihamér kiállítása.
Művészet, 1979. november – 46. lap.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy legújabb képein határtalan tereik a hozmoszt idézik, önmagukban szépséget dicsérő színek vibrálásukban is feszes szerkezeti vázat sejtetnek.

Lóska Lajos: Gyarmathy Tihamér kiállítása.
Művészet, 1979. november – 46. lap.

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy Műcsarnokbeli tárlata ellensúlyozni igyekszik az aránytalanságot és bizonyítja a modern képzőművészeti tradíciók létét.

Lóska Lajos: Gyarmathy Tihamér kiállítása.
Művészet, 1979. november - 46. lap.

Gyarmathy Tihamér

Az 50-es évek Gyarmathy életében a visszavonultságot jelentették, de nem az elhallgatást. Folytatta megkezdett útját

Lőrinczy Lajos: Gyarmathy Tihamér kiállítása. Művészet, 1979. november - 46. lap.

Gyárfás Jenő (1857-1925)

„Mocsaras táj" o. fa, 28,5 x 44,5 cm

J. l. j.: Gyárfás J. (Szerült)

kiállítási ár: 8000 ft

BÁV 52. Képaukció katalógus Bp. 1980. szeptember

Gyarmathy Tihamér

A művész kiállitásáról a lap hozza -cim-nélküli- rajzát.
Repr.

Fenti rajzot lásd: Rác József: "Figyelmeztetés" c. rajzának hátlapján.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. nov. 24.
XXIII. évf. 47. sz. 12. lap.

Gyarmathy Tihamér festőművész

Kaján Tibor a Fészek Művészklubban december 2.-ig, Bujdosó Ernő a Studió Galériában december 1.-ig,
Kurucz D. István a Csontváry Teremben november 29.-ig,
Lacza Márta és Dékány Ágoston a Csepel Művek Munkásotthonában november 30.-ig,
Szlaukó László és Sallai Katalin a szolnoki Megyei Művelődési Központban november 23.-tól, szerepel müveivel fent nevezett kiállitó termekben.
Gyarmathy Tihamér gyüjteményes kiállitása a Műcsarnokban megtekinthető november 23.-tól.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. nov. 24. XXIII.évf. 47. sz. 8. lap.

Gyarmathy Tihamér

Bohus Zoltán és Lugossy Mária a dunaujvárosi Uitz Teremben december 15.-től,
Kovács Johanna a százhalombattai DKV-irodaházban december 20.-ig,
Gyarmathy Tihamér a tatai Müvelődési Központban december 31.-ig,
Németh Nelli az Óbudai Galériában december 31.-ig,
Lossonczy Tamás a Mücsarnokban január 7.-ig,
Galántai György a pécsi Ifjusági Házban január 7.-ig
Rékassy Csaba a miskolci József Attila Könyvtárban január 11.-ig,
Ficzek Ferenc a Fiatal Müvészek Klubjában december 8.-tól,
Erdélyi Dániel és Lábas Zoltán a Bercsényi Klubban december 12.-től, bemutatta alkotásait.
Pfannl Egon épitész a Magyar Épitőművészek Szövetségében emlékkiállitása dec. 12.-ig tart nyitva.
Élet és Irodalom, Bp. 1978. dec. 9. 49. sz. XXII. évf. 8. lap.

Gyarmathy Tihamer

Kassák Lajos, Bálint Endre, Korniss Dezső, Gyarmathy Tihamér, Deim Pál, Gross Arnold, Kondor Béla, Lakner László, Kass János, Maurer Dóra, Major János, Pásztor Gábor alkotásainak egy-egy reprodukcióját Passuth Krisztina mutatja be -a Pataky-tanulmány folytatásaképpen- az 1945 után grafikai eljárások fejlődésének illusztrálására. A folyóirat más művészi megnyilatkozásról is beszámol. Megemliti Paul Klee grafikáit, a St. Louis Art Muzeum kiállitásának grafikai anyagát, ezenkivül szerepelnek tapjain James Ensor, Alphonse Mucha, Henri de Toulouse- Lautrec reprodukciói és más külföldi művészek munkái.

Élet és Irodalom, Bp, 1979. feb. 17.
XXIII. évf. 7. sz. 6. lap.

Gyarmathy Tihamér

Szelepcsényi György, Tischler Antal, Morelli Gusztáv, Barabás Miklós, Olgyai Viktor, Komjáti Gyula, Buday György, Rudnay Gyula, Uitz Béla, Moholy Nagy László, Derkovits Gyula, Barcsay Jenő szerepel Pataky Dénes tanulmányának szemléltetésére, mely 1530-tól 1945-ig tartó grafikai eljárások folyamatát ismerteti a New York-i " Print Review" c. hires kiadványban.

Bodri Ferenc: "Grafikánkról New York-ban" címmel ir a folyóiratban megjelent -kelet-európai és ezen belül a magyarországi- grafika művészitechnikájának fejlődésével foglalkozó cikksorozatról.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. febr. 17.
XXIII. évf. 7. sz. 6. lap.

Egy-egy reprodukcióval

Gyarmathy Tihamér 2

Végezetül ne feledkezzünk meg a hazai színek idei képviselőiről sem. *Gyarmathy Tihamérnak* a *Műcsarnokban* tavaly megrendezett reprezentatív, visszatekintő tárlatáról egy 1978-as, és három 1979-es, absztrakt kompozícióját láthatjuk itt most egymás mellett. A mediterrán környezettel dúsan benőtt, barokk cirádákkal gazdagon dekorált, félig nyitott menynyezetű lépcső-torony falán — legalábbis számomra — messziről felismerhető a reá jellemző, tüzes színű üvegablakhoz, vagy meleg fényű mozaikhoz hasonló négyzetekkel kiképzett képfelület, amely a kolorit akkordjaiban szinte egymást folytatja.

Magyar Hirla

Wagner: Aranypaletta nélkül

Gyarmathy Tihamér 1

Cagnes-sur-Mer-ben a Nezetközi Festészeti Fesztiválon résztvett.

Magyar Hirlap 1980/8/20/10

Wagner: Aranypaletta nélkül

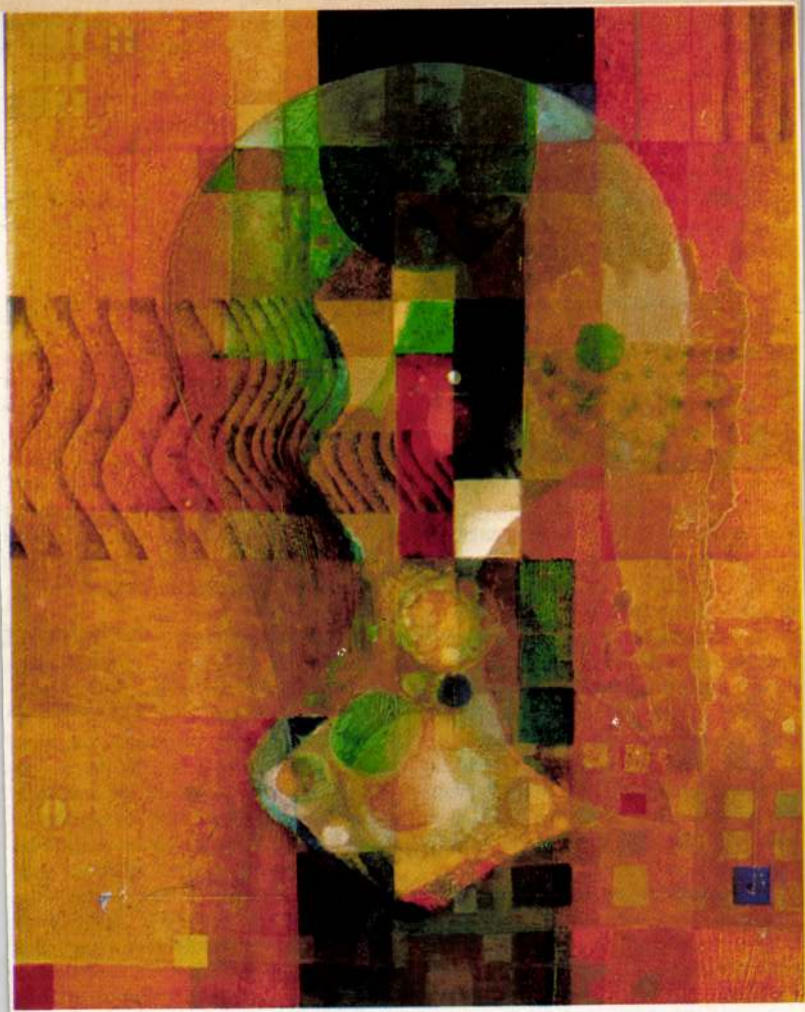

Gyarmathy Tihamér: Sikeres kisérlet, olaj, vászon, 50×40 cm, 1968 (fotó Károlyi)

Gyarmathy Tihamér

Sikeres kisérlet

-----:Kiállitások.
MŰVÉSZET, 1979.november - 43.lap

Gyarmathy Tihamér, grafikus

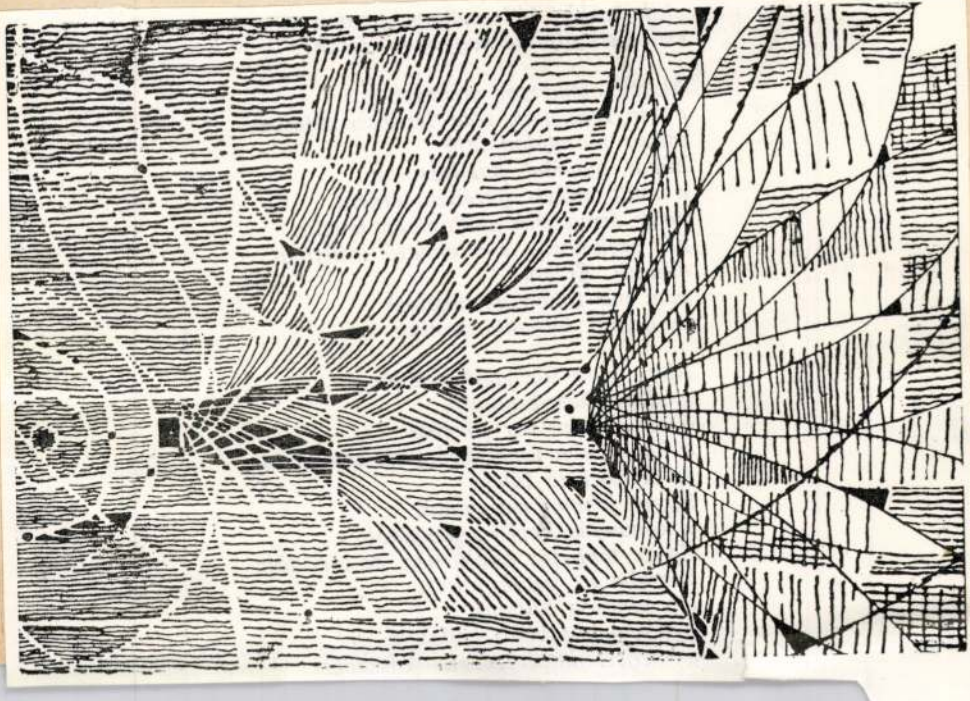

) 99.

<11/12

egyre gyakrabban [illegible]
a megcsonkított cédrus jajszavát.

1021

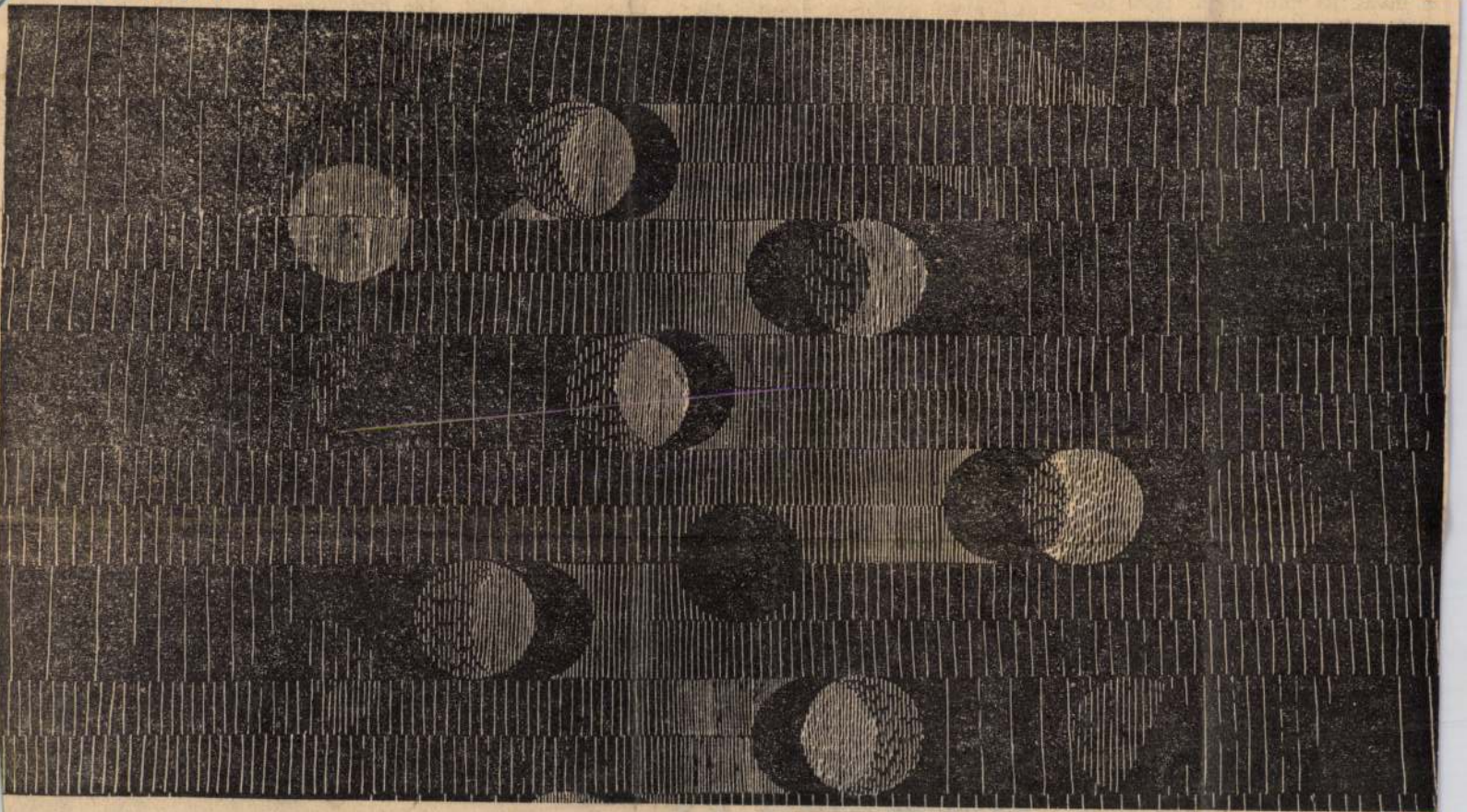

Gyarmathy Tihamér: Kozmosz (részlet)

a divat. És mint majd látni fogjuk: nem a legszerencsésebb.

A lakás ésszerű beosztása, ízléses kialakítása szívesen követett példa, ha a kisebb-nagyobb községekben van(nak) olyan személy(ek), aki(k) jó utánozni valót nyújt(anak). Emődön Tóth Elek, a községi tanács elnöke ilyen ember. Sikerült megnyernie egy vérbeli tervezőt, Ébert Ágostont, a Tervezésfejlesztési és Típustervezési Intézet építészét. Céljuk olyan családi házak létrehozása, amelyek a mostaniaknál jobban alkalmazkodnak lakóik igényeihez, változó életformájukhoz.

A ház

A szőlősdomb tetején álló házat a tanácselnök építtette. Két erkély, egymás fölé eltolt tetősíkok, nagy ablakfelületek, terméskőfal és vörösfenyő borítású dúcrész töri meg a felületet. Az előszoba után étkező, konyha. A kettő között elhúzható üvegablak, és kétoldalról nyitható faliszekrények vannak. Az étkező kilátását a faborítású, mennyezetig húzódó hatalmas ablak adja. A nappali nagyobbik része a verandán át a szabadra néz, kisebbik része virágos térelválasztóval elkülönített dolgozósarok. Lentebb kis borpincébe jutunk. A második szinten egy nagyobb szoba a szülőké, egy-egy az iskolás fiúé és a kislányé. Egy erkély a Bükk felé, egy másik a hálószobákból délkeletre néz. Itt van a fürdőszoba is. Egy feljáró majdani építésével a harmadik szint válik lakhatóvá: lehetőség a függőleges bővítésre.

sebedése, a nagycsalád szétbomlása következményeként kialakult az L-alakú görbeház, a porták zártabbakká váltak. Elkülönült a tisztaszoba és a nappali tartózkodásra alkalmas konyhaszoba. Az L-alak beépítésével a hátsó traktusok elhagyásával létrejött a négyzetes, másnéven a kvadrátos, sátortetős, vagy kockaház. A házak formája tervszerűtlenül, az igények és az életmód megszabta keretek között változott és változik ma is.

Kérdés, hogy a házak formája, beosztása és a benne élők életmódja összhangban van-e? Az első tulajdonos, a tanácselnök így vélekedik erről:

— A lakásnak mindinkább az a kívánatos funkciója, hogy alkalmas kereteket nyújtson a munkában elfáradt ember regenerálódásához és a családi élethez. A nemzedékek és nemek az új háztípusban szükség szerint elkülönülhetnének, de a családi hagyományok továbbfolytatására is mód nyílnék. Másfelől: az országosan elterjedt és szokványos sátortetős házaknál a szerkezeti

— A község határába, a piliscsabai mellé tervezzük a jelenlegi paraszti életforma korszerű változatát képviselő házakat. Ide nyolcvan-száz családi ház építhető — [illegible] ja az építész. — [illegible] lén pedig szö[illegible] tervezünk, leg[illegible] szintes házakk[illegible] temészetközelb[illegible]

Alaprajzsém[illegible] kusan levezeti[illegible] a természeti a[illegible] tő igényei, va[illegible] zet és környezetvédelmi szempont betartásával a helyiségek száma, nagysága és egymáshoz való viszonya hányféleképpen variálható. Ezek az alaprajzminták a későbbi bővítés és átalakítás lehetőségeit is tartalmazzák.

— A lakó már a tervezés stádiumában alkotójává válhat a saját lakásának. Azáltal, hogy maga választja ki a neki megfelelő típust.

— Nem lesz-e ez az új ház is később egyhangú? S ami a belső berendezést illeti, nem válik-e esetleg később alkalmatlanná egy új életforma kiszolgálására?

ges kedvtelés a szőlőmű[illegible]

A község 1957-ig lassa[illegible] dött. 1965-ben kezdték bő[illegible] utakat és a villanyhálózat[illegible] pálya, pedagóguslakás, p[illegible] kai műhely, ABC-áruház, [illegible] vízvezeték-hálózat, vas[illegible] épült és szabályozták a pa[illegible] rét. De sok minden hiá[illegible] még: kevés az út, sokhely[illegible] járda, művelődési ház és [illegible] lehetőség kellene.

Ha idegen megy végig [illegible] alig látja nyomát az urb[illegible] nak. A téli utcában néh[illegible] megy a kotrógép, de a pá[illegible] akár egy dzsungel. Az a[illegible] már félórával a nyitás előt[illegible] cselnek a boltnál, igaz: so[illegible] tított, fagyasztott baromf[illegible] rolnak. Van egészségház, [illegible] déglőt, amely a zenegép e[illegible] csak közönséges kocsma, [illegible] kell zárni a részegeskedés[illegible] Ha a község jelenlegi áll[illegible] a pillanatnyi igényeket eg[illegible] lakótelep tervéhez visz[illegible] úgy tetszik: messzire rug[illegible] a képzelet.

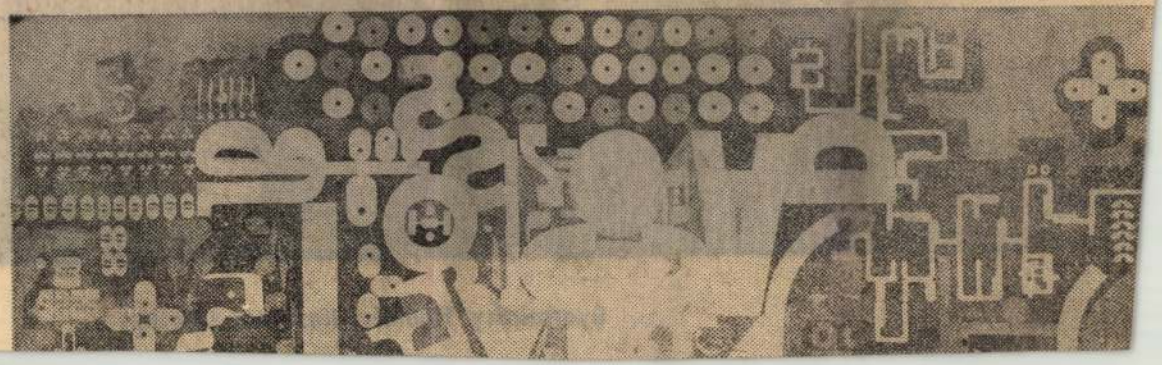

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

1021

Gyarmathy Tihamér

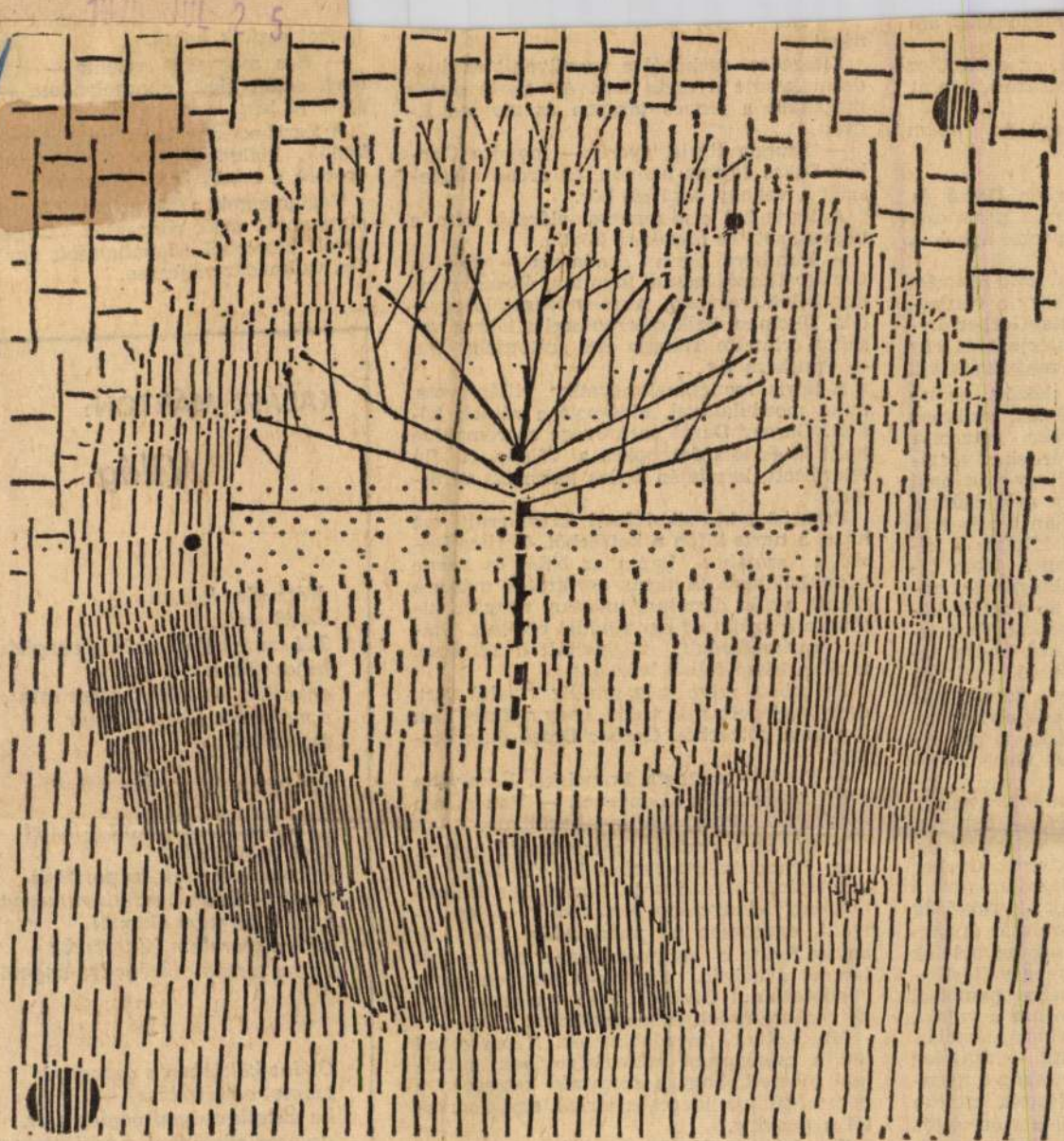

Gyarmathy Tihamér: Nap

1970. JÚLIUS 25.

rt megnézzük am

hoz, az elefánthoz
agyarázott, mint

ül ez? Az apám
is...

Gerber Dezső és
Orrán piros csík
eg persze ápoló. A

nuldozott Francis-
a, hogy a vérengálata Gerber De-
kiterjedt és egy
a magyarázatait.
k között, persze
gnézték, amiknek
Gerber reszortja
n érdekes történ-
l. Hogy volt neki
ikor még egészen
karján ült és erre
ráf kikapta a ke-
ekapta. Isten bi-
nt kisgyerek, na-
n, de a zsiráf kö-
ikecskét. Francis-
nakvó érzései tá-
Dezső is ült az
egy gumikecske
volt és olykor be-
nciska viszolyog-
opva Gerber De-
az apamedve ha-
i ütődött barom
énytelen volt fel-
sti valóságát is,
négiscsak Gerber
Hozzátartozott a
acak típusnadrág
rnamintás anyag-
voltak az üzletek
e meg volt stop-
barna pamuttal
ugyanaz a valaki,
orában a karján
zsiráf — állítólag
A nadrág a masz-
y festett, mintha
el a széteséstől.
omorúság kerül-
kor feléje fordí-
ntotta barátságos
lkül sem látszott
legebb fényűvé

nézz!

Előszedte zsebéből a szemüvegét és dugdosni kezdte a tigris felé. A tigris szeme megakadt a fényes tárgyon és merően figyelt.

— Szunda tigris, gyere — mondta Gerber Dezső fojtott hangon, és arcán megfeszült a vékony, kipirult bőr.

A tigris bal első mancsát előrébb tette, a nedves, sötétre öregedett kövön.

— Panthera tigris sondaicus — mondta Gerber Dezső, lassan, tagoltan, élesen, mint egy keleti varázsló. A szemüveget könnyedén, finoman, halk csörrenéssel a ketrec vasához érintette. Hangja éles suttogásba fúlt. — Panthera tig...

A tigris, mancsának egyetlen, villámgyors, puha mozdulatával, kicsapott a rácsok között. Gerber Dezső szemüvege csörömpölve hullt le és tört darabokra a földön. A fiú felordított, kezefején széles karmolás vöröslött.

Franciska kis sikoltással hátraugrott, azt hitte, a tigris kijön a ketrecből. Gerber Dezső a szájához kapta az öklét és szeme könnybelábadt. A tigris egyikről a másikra nézett, aztán álmosan, unottan, nyeglén kitátotta a száját és egy rövidet ordított. Utána sarkonfordult, végigsétált a ketrecen, majd a hátsó falnál lefeküdt.

Franciska szíve még mindig vadul vert, de visszalépett, már tudta, hogy a tigris nem jön ki a ketrecből. Gerber Dezső ökle vérzett.

— Fáj? — suttogta Franciska. Észrevette a fiú szemében a könnyeket. — Van nálam zsebkendő. Tiszta. Add ide, bekötöm.

A fiú nem tudott megszólalni, hagyta, hogy Franciska áttekerje a kis kék kendőt a kezefején. Csikófrizurás, barna feje lecsuklott, egy könnycsepp elszabadult és lepottyant, egyenesen a zsebkendőre. A kék anyag felitta a csöppet, kerek, nedves folt támadt a helyén. Franciska hirtelen, meggondolatlanul Gerber Dezső maszatos, barna arcához hajolt és megcsókolta.

Mindketten megdöbbentek. Néma csönd lett a csípősszagú ketrecfolyosóban, s hallani lehetett, hogy a szomszéd ketrecben a puma fújtatva, idegesen járkál, egyik saroktól a másikig.

Egy örökkévalóság után szólalt meg Gerber Dezső.

— Ha nagy leszek, elmegyek Hátsó-Indiába. Ezek nem is igazi tigrisek. Majd hozok igazikat, ne félj...

Franciska nem felelt, mély zavarában sze-

KALÁSZ MÁRTON:

Világ

1

Nézz ide: kezem
érted sir!
Tél szutykából a virág vergődve
kibomlik, idehelyezi
egyetlen kincsét: e piros szint,
e mámoros fejet. Te már
mit adsz?

2

Kitapogattalak, mint a testet.
Lett volna veled
kedvem derüsen szaporitani
elmét, dolgot, hasznos reményt —
hanem ha nem akartál
csak a szerelem fükertjébe
s nem termő-nőiségedre engem?

3

Ordas kékjében e csavargó
szeme: enyém lesz? —
ha áldatlanságod végleg elér.
Az érzelgősséggel, a züllöttséggel
viaskodni már undorodik.
Megalázkodás nélkül innen gondol
tisztes helyére.

Gyarmaty Tihamér

A XIII. szegedi nyári tárlaton „A kozmoszban" c. festménye szerepel. (emlékre)

Dél Magyarország, 1972. júl. 25.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MŰVÉSZET

1972 JUN

Gyarmathy Tihamér

Gyarmathy Tihamér: A mag
La graine – Ядро

1021

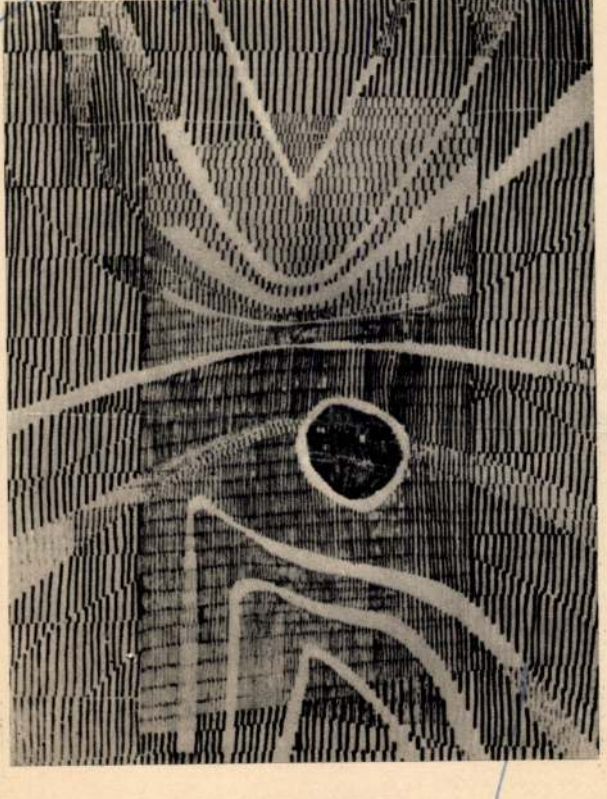

utat, a küzdelmes folyamatot három olyan

ARADI NÓRA, D.
Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Budapest,
Felelős szerkesztő: POGÁNY Ö. GÁB
A szerkeszt

72.0252 Athenaeum Nyo
Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahiv
közvetlenül vagy postautalványon, valamint átu

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR KIADÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 9

VALÓSÁG

Gyarmathy Tihamér

1021

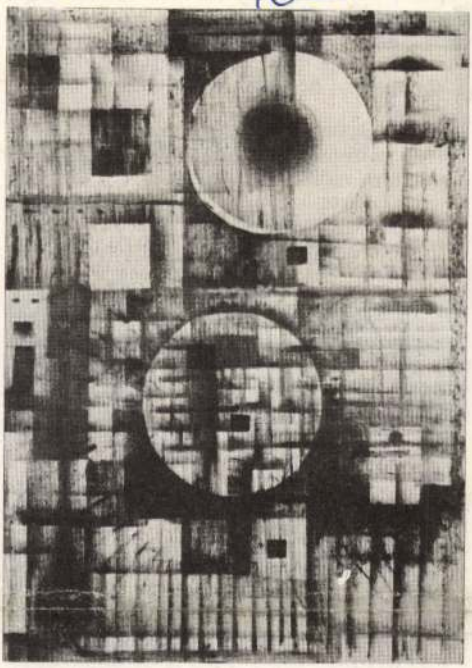

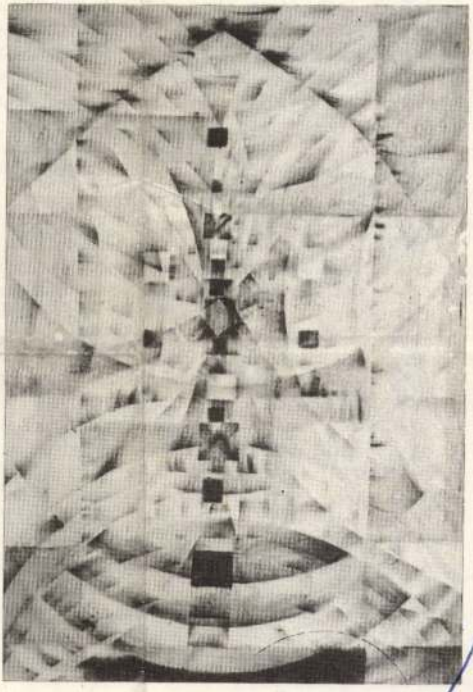

Gyarmathy Tihamér rajzai

munkában nincs reménytelenebb ügy, mint a tömegek kulturális felemelése. (A „kultúrpesszimisták" számát talán a kulturális elmaradottság függvényének kell tekinteni.) Mások — olyanok, akik a társadalmat csupán kezelhető objektumnak tartják, amellyel nincs más dolgunk, minthogy elvont eszményekhez hozzáigazítsuk — feltételezik, hogy a kulturális forradalmat a katonai hadműveletek törvényei szerint vívják, és néhány jól irányzott csapással s a rákövetkező invázióval visszavonhatatlan sikereket lehet elérni. Megint mások a kultúrát is besorolnák a termelőeszközök közé, csak annak tulajdonítva belőle jelentőséget, ami az anyagi javak előállításához feltétlenül szükséges. Így fordul bennük visszájára a tudomány-termelőerő helyénvaló kapcsolata. Így adnak példát arra, hogy létezik a marxizmus vulgáris-ökonomista értelmezésénél is földhözragadtabb szemlélet, a technokrata világképe.

Aczél György legújabb könyve olyan cikkeket, tanulmányokat, beszédeket tartalmaz, amelyek jórészt különböző politikai, művelődéspolitikai elhatározásokhoz adtak elemző, érvelő előkészítést vagy azok végrehajtásához magyarázatot, meggyőző útbaigazítást. Írásai egyszersmind nyílt avagy implicit vitát tartalmaznak a kultúrát szűkkeblűen értelmezőkkel, de az egyoldalúan abszolutizálókkal is, azokkal, akik az előbb jellemzett módon gondolkodnak. Szerzőjük — ez érződik minden sorban — nem tartja magát a megfellebbezhetetlen igazság kinyilatkoztatójának. Az olvasó azonban meggyőződhet róla, hogy felismerései, javaslatai nem azért váltak igazsággá, mert azokat politikai határozatokkal szentesítették, hanem azért születhettek politikai döntések, programok belőlük, mert a döntést hozók belátták azok igazságát.

[redacted]

litikája, benne kulturális politikája, s a hozzá kapcsolódó munkastílus, politikai magatartás. Ennek a politikának alapján, a realizálásáért folytatott küzdelemben kapott pályatársaival, vezető kollégáival együtt megbízatást és lehetőséget arra, hogy a személyes képességeinek leginkább megfelelő területeken dolgozzon.

Marxista—leninista világnézete, politikai következetessége és demokratikus alkata, tudása együtt tették lehetővé számára, hogy gondolkodásának középpontjában a társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális-ideológiai valóság feltétlen történetiségének igenlése áll. Ez a módszer, a történetiség és a nyilvánosság — az ügyek kimondása — óvja meg a politikusokat is gyakran kísértő illúzióktól, a vágyakat a valóság fölé helyező gondolkodásmódtól. (Mondhatná erre valaki, hogy ez is inkább jellemzi az MSZMP politikáját, mint Aczél Györgyöt, s ez így igaz, azzal a tanulsággal, hogy ez a politika, mely bevallottan a kollegialitást, a kollektív vezetés elvét alkalmazza, egyszersmind igényli a politikus személyiséget is, akiben konkrét formát ölt a politika elvont törvényszerűsége.)

A jó politika és politikus az embert olyannak tekinti, amilyen, miközben tudja, hogy

Gyarmathy Tihamér
A szinek dekorativ összecsengésére, faktorák hatására épit.

Lancz Sándor: A szegedi nyári tárlat

Magyar Hirlap 1972/219 6old.

MEZEI ANDRÁS

Idők látása

I Por száll az ódon bibliából
föltámad Babilónia, melynek romlásáról
jövendölt Ézsajás, Ámosz fia.

Higgyétek el, ma sincsen messze
csupán csak karnyújtásnyira, a népeket
nyelő város ordító kapuja.

Zománc-kék égbolt, és aki hagyta a népet
a Seregek Ura. Ki hárfát és folyót is
adott népének busulnia:

szemek reszkető árnyait csillagok
bokraira. Zúgását minden vizeknek
elnyelted Babilónia.

II Mint fuldokló a csillagát
ahogy még
fölrúgja magát

láttam csontfényű homlokod
a vizen át
az égen át

Láttad a sötét folyamon
egyszál kinyujtott karom

irányzékát
mely rád mutatott

SZÍNEZÜST A TE CSONTOZATOD

III Sosanna sások közt
nádak között Sosanna
ruhám fölkapva elfutottál
Sosanna
Sosanna
Sosanna

Fekete rózsa
láp fölött

MTI SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 VIII. 9
VALÓSÁG

Gyarmathy Tihamér

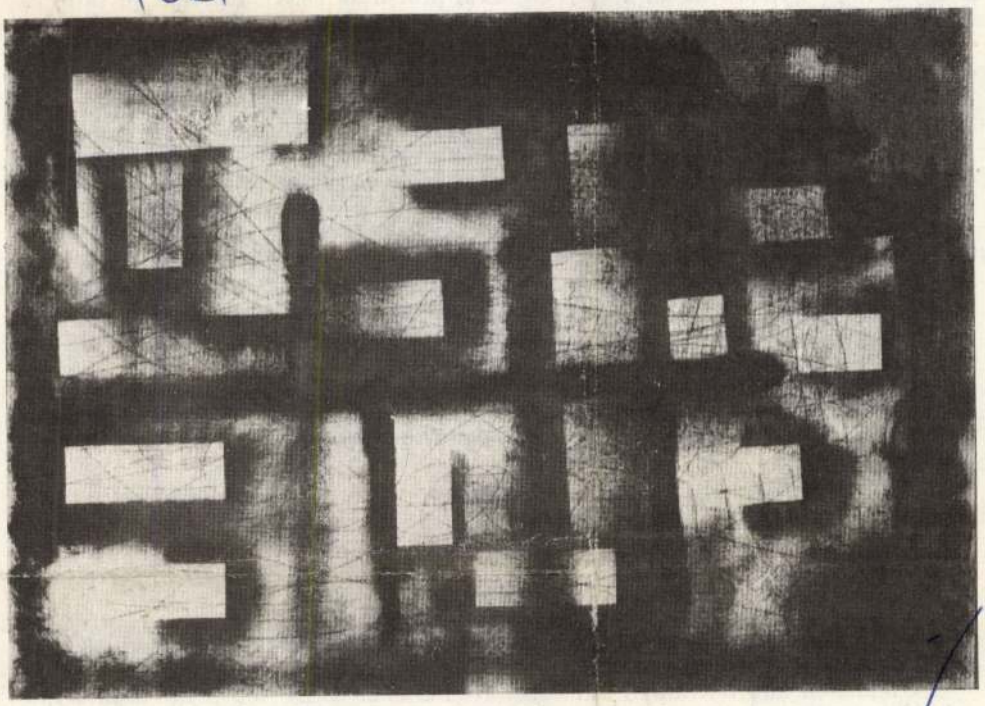

Gyarmathy Tihamér rajza

nak az a reális veszélyük, hogy társadalmunkban
lősséget nem vállaló társadalmi lógós magatartás

A probléma tudatosítását még az olyan jóind
dául a centenáriumi tanulmányi verseny 1973 ápril
amelyben egy nyilvánvalóan kegyes csalással pró
E-osztályokat, amikor a következő feltételeket sz
nyében két csoportot alakítunk ki: az iskolaátlag alatt és felett teljesítő osztályok csoportját. Mindkét csoportban 3 helyezést lehet elérni, mely jutalommal jár." A sors iróniája azonban úgy hozta, hogy az iskola-átlag alatti osztályok (I.E, I.F, II.D, II.E, III.E, III.F, IV.E) közé bekerült egy tagozatos osztály is (III.D), és sajnálatos módon a csoportban a legmagasabb pontszámot elérvén, elvitte a 7 nem tagozatos osztály orra elől az első helyezést. Pontokat egyébként az szerzett, aki az év végén bizonyos (verbális tudásra épülő) tárgyakból a félévinél jobb jegyet kapott. Ismeretes a pedagógusoknak az a gyakorlata, hogy félévkor rosszabb jegyeket adnak, mint év végén (nyilván megvan rá az okuk), és különösen szeretnek átengedni olyanokat, akik félévkor megbuktak. A versenyfeltételek mindenesetre igyekeztek „demokratikusan" elmosni a jó és rossz osztályok közti elmoshatatlan különbségeket, ennek ellenére még a javításban is megelőzték a tagozatos osztályok a „nehéz" osztályokat. Az első 6 leginkább javító osztály között nem volt E-osztály.

Másrészt viszont — tudatosan vagy nem — mégiscsak igyekeznek elkülöníteni a kétféle osztálytípust. Az 1973/74-es tanév őszi, egyhetes szüreti társadalmi munkáján az osztályok a következő beosztásban dolgoztak és laktak négy különböző munkahelyen:

Csop. szám	Tagozatos	Nem tagozatos
1.	1	3
2.	2	2
3.	6	1
4.	6	1

Még egy jellemző adat az E-sek helyzetére: az iskolai KISZ-vezetőség 16 tagja között csupán 1 nem tagozatos tanuló van.

A felületen megnyilvánuló és megsejthető tendenciáknál fontosabb ezek társadalmi alapja. Neveze esen az, hogy a csepeli társadalmon belül milyen rétegek küldik

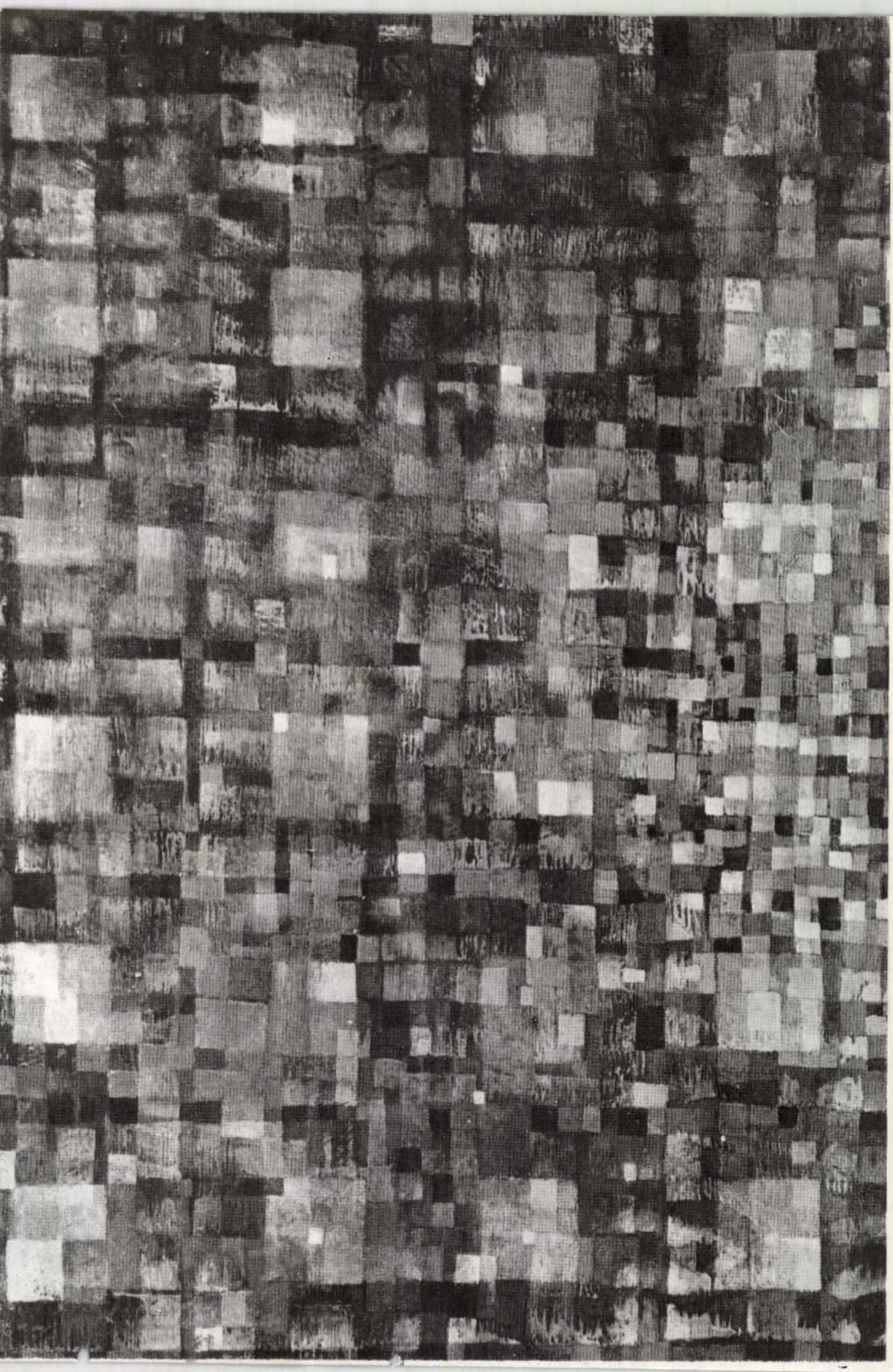

GYARMATHY TIHAMÉR, grafikus

Gyarmathy Tihamér rajza, fekete repr. 127.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1974. 9.sz. Bp.

Gyarmathy Tihamér

Kassák egy régebbi linóleummetszetét reliefben költötte át.

Losonci Miklós: A Kassák emlékkáz gyűjteménye; Műgyűjtő, 1973/4. sz. 23. l.

Gyarmathy Tihamér

A keszthelyi múzeumban nyílt balatoni nyári tárlaton festmé-nyei szerepelnek.

Lánczi Sándor: Kiállításról kiállításra. Magyar Hírlap, 1972. aug. 2.

Gyarmathy Tihamér

A Műcsarnokban kiállításra került Bálint Endre, Anna Margit, Kornis Dezső, Gyarmathy Tihamér, Ék Sándor, Domanovszky Endre Csillések c. kompozíciója.

Magyar Hirlap 1969.2.évf.261/9

Gyarmathy Tihamér 3

Véleményem szerint az embernek nem kell feltétlenül a kozmoszba mennie, hogy a kozmosszal találkozzék. Az emberiség egy sajátos erőtérben él. Szerintem hiába való dolog magyarázni az absztraktat, azt csinálni kell. Már persze annak, akinek erre elhivatottsága van. A kóklerséget amúgy sem lehet művészi rangra emelni. Minden vonal, amit viszont művész húz, az tüléli az embert, tehát meg kell fontolni minden mozdulatot.

Szombathelyi Ervin: Művészek a Dunakanyarban

Magyar Hirlap 1971/80 10 old

Gyarmathy Tihamér 2

Művészeteinek lényegét egyik méltatója így foglalta össze: „festészetében elsődleges szerepet kapnak a vízszintesek és a függőlegesek... a belőlük kialakított hálót azonban még számos, más és más irányúlázu térbeli összefüggés hatja át. Bonyolult pályát fut be a néző szeme, ha sorra végigkövetni a különféle körök, négy szögek, vonalhálók gazdag szurrendszerét". Világképet szeretnék adni absztrakcióimmal – mondja a pipáját szorgosan tömködő művész.

Szombathelyi Ervin: Művészek a Dunakanyarban.

magyar Hírlap 1971/80 10 old

1.

Gyarmathy Tihamér

Jelenleg Nagymaroson doldozik. Szobájában a falakon levő színes vonalkompozíciók arról vallanak, hogy az itt lakó művész igazán nem vádolható maradisággal. Ő a magyar nonfigaratív festészet egyik legrangosabb képviselője. Absztrakt konstruktivista képeivel 1945 után az európai iskola kiállításain rendszeresen jelen volt.

Szombathelyi Erwin: Művészek a Dunakanyarban.

Magyar Hírlap 1971/80 10old.

Gyarmathy Tihamér:

Konstruktiv törekvésű magyar festő volt

Vigília 1973/9 644. old

Gyarmathy Tihamér

neve említve

Művészettörténeti Értesitő 1972

76, 296. old

Gyarmathy Tihamér
festő

Gábor Jenő tanítványa volt.
Gyarmathy Tihamér is.

Romváry Ferenc: Pécsi képzőművészeti élet a hét....
Művészet, 1973.szeptember - 14.oldal

Gyarmathy Tihamér

Bevezető mondatok műterem-látogatáshoz a 130. oldalon

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

Gyarmathy
festő

A pécsi képtárban látható ö-
művész alkotásai.

Romváry Ferenc: Pécs - a muzeumok városa.
Müvészet, 1973.szeptember - 33.oldal

Gyarmathy Tihamér festő

A lódzi Modern Múzeumban rendezett kiállításon vett részt.

-.- Magyar művészek külföldön.
MŰVÉSZET, 1972.október-november - 75.oldal

Gyarmathy Tihamér.

Másodízben rendezték meg Carpi-ban a Nemzetközi Fametszet Triennálét, melyen művével részt vett.

Sinkovits Péter: Carpi Fametszet Triennálé. Művészet, Budapest, 1973... 2. 39. old.

Gyarmathy Tihamér

az Európai Iskola tagja.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973 1335 l

3081

Gyarmathy Tihamér

"Magyar bioromantikusok" cimmel Vadas József ir a székesfehérvári Csók István Képtárban rendezett kiállitásról, előzményeiről s ezzel kapcsolatban az Európai Iskola néven ismert művészi csoportosulásról, a mozgalom munkájáról, melyet ez a mostani kiállitás mutat be, képet adva egykori működéséről. 1946-ban néhányan,-közöttük a művész is-külön csoportot alakitottak, magukat„elvont művésznek" nevezve, külön programmal.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. szept. 29.
XVII. évf. 39. sz. 12. lap.

Gyarmathy Tihamér

"Festett ürüm" címmel Vadas József ismerteti Gerzson Pál festőművész, -Műcsarnokban rendezett kiállitásán bemutatott- műveit,s munkásságát. Ezzel kapcsolatban, mintegy összehasonlitásképpen hivatkozik az itt felsorolt művészekre: Bálint Endre, Fajó János, Gyarmathy Tihamér, Keserü Ilona, Korniss Dezső, Losonczy Tamás, Martyn Ferenc egy-egy művészi korszakának kiteljesedésére.

Vadas József cikke Gerzson Pál nevénél található.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. ápr. 24.
XX. évf. 17. sz. 12. lap.

8

családdal élt át a fokozódó terror évei-
ben. A progresszív művészeti törekvé-
sek mellett állásfoglaló írásai azonban
Magyarországon még ekkor is meg-
jelenhettek rövidebb, vagy hosszabb
életű sajtóorgánumokban. Hazatérése
után rövid idővel Derkovits *1514*-soro-
zatának nyomdai kiadásához írt elő-
szót, Bálint György előszava mellé.
Több cikkében figyelemmel foglalko-
zott a szocialista művészcsoport ki-
állításaival. Dési Huber István művé-
szetének értő interpretálója lett. Más
oldalról viszont könnyen megtalálta a
kapcsolatot a harmincas évek legelvon-
tabb magyarországi törekvéseivel. Nem
véletlen, hogy ő Vajda János művésze-
tének egyik első avatott felmérője, s
hogy a harmincas évek második felé-
nek a világhelyzettel legadekvátabb
irányzatát a szürrealizmusban látja.
„Az európai válságnak nem egy gyö-
kere és tünete van – írja 1939 október
15-én a Jelenkorban. – A polgári társa-

Gyarmathy Tihamér, [ ]

L.: Martyn Ferenc

Szabó Julian: Monográfia ... 162-164.

Jelenkor, Pécs, 1976, febr. XIX/2.

Gyarmathy Tihamér

"Kozmosz /részlet/" cimmel mutatja be a lap a képet.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. febr. 22.
XIX. évf. 8. sz.15. lap.

Gyarmathy Tihamér festőművén

Kállai Ernő húsz évvel ezelőtt halt meg, az óbudai temetőben nyugszik. Barátai – élükön Gyarmathy Tihamérral – ~~még~~ néhány évvel ezelőtt sírkövet állítottak fel.

Devényi Iván: Kállai Ernő emlékezete.

Tolnamegyei Népújság, 1975. febr. 9.

Gyarmathy Tihamér festő

A Műcsarnokban megnyílt „Jubileumi képzőművészeti kiállítás" – ön szerepel a művész alkotása.

Lánczi Sándor: A jubileumi kiállítás tükrében.

Magyar Hírlap, 1945. máj. 4.

állítólag szeretik. De... szóval értik már, nem tiszta, na. Nem százszázalékos. Politikailag se, meg erkölcsileg... Túlságosan ragaszkodik a népszerűségéhez. És szép szavakkal sok mindent el lehet érni nála. A magam részéről... Persze, ahogy az elvtársak gondolják... De mi itt lent gyerekkora óta ismerjük...

Ilyen szöveggel nyálazta körül Katicát – ahogy később, túlságosan későn megtudtuk. És végül a sok rákent, gusztustalan váladéktól senki se mert hozzányúlni. Elejtették a nevét. Egyszerűen elejtették. Hogy kerüljék a bonyodalmakat. Kínálkozott valami szimplább megoldás, egy mérnök valahonnan, a szakértelméhez nem fért kétség, és senki se emelt ellene kifogást. Azt hiszem, ez volt Gyuriczáék utolsó nagy dobása. Katicát célozták vele, de isten igazában engem találtak. Mert attól kezdve nem lehetett kétséges, hogy én csak árthatok ennek az asszonynak, akit pedig mindennél jobban szeretek. Mindegy. Nekem kellett szakítanom, hisz Katica úgyse szakított volna.

Egyetlen kivihető módot találtam: eltűnni a városból. Nem kivonulni – ugyan hova vonulhattam volna magasra tartott fejjel, nemesi elődöktől ittfelejtett úri mozdulattal, hisz arra csak legyintettek volna. „Figyelitek a grófot, hogy megjátssza magát?" Nekem tűnnöm kellett. Felszívódni a ködbe, egy nagyobb város közönyébe. Hát ezt tettem. Viszonyunk halódott még néhány hónapig, nem a szerelem halt meg, csak a szerelem öröme. De milyen szerelem az, öröm nélkül? Katica dührohamot kapott, amikor fölismerte lakáshirdetésemet az újságban. Volt részem hülye grófban, meg gyáva Habsburg-pofában. Ugyanolyan szenvedéllyel tudott dühöngeni, mint szeretni. És ezzel a szenvedélyes dühöngéssel majdnem visszatartott. Aztán egy-két hét múlva kezdett józanabb hangon beszélni a dologról. Meg lett pecsételve.

Mondja, miféle karrier csalt engem Pestre? Könyörgöm, milyen karrier? Üzemi mérnök voltam otthon, az lettem Pesten is. Közönséges beosztott mérnök. Semmi cím, semmi rang, még a fizetésem se változott.

Egyszerű gyöngeség csalt Pestre, a legnevetségesebb gyöngeség. Hisz így is milyen nyomorult voltam nélküle. Voltam? Vagyok. Hát még ha otthon maradok azzal a tudattal, hogy itt van a közelemben, csak a karomat kellene kinyújtani... De nem nyújthatom ki a karomat. Haverkodni a régi munkatársi viszony ürügyén? Nem, ez sajnos nem ment volna nekem. Most az egyszer nem. Pedig korábban értettem a módját, hogyan kell a kihűlt kapcsolatokat átmenteni valami langyos barátságba. Csakhogy ez a mostani nem kapcsolat volt. Szerelem volt. És egyáltalán nem hűlt ki, ezt láthatta rajtam az üdülőben. Láthatta volna, ha van szeme az igazsághoz. Ha nem spekulációkat hajszol, csak figyel, odafigyel mondjuk... az életre. Hosszúra nyúlt ez a levél, elküldhetetlenül hosszúra. Valószínűleg sohasem tudja meg, hogy mit éreztem és gondoltam, amíg végigolvastam a regényét. Hogy kiherélte az életemet egy rossz miskárolókéssel. De még azt sem fogja megtudni, hogy egyetlen szavának sincs köze az igazsághoz. Igen uram, minden másképp van. Végeredményben sajnálom magát. Az ilyen ember nyilván nemcsak leírni képtelen az életet, de élni is. És ezért az utóbbiért sajnálom igazán.

No mindegy. Nincs szüksége a részvétemre, az az indulat pedig, amivel ennek a levélnek nekiültem, értelmetlen a maga számára. Azért egy jótanáccsal szívesen szolgálnék, ha éppen összeakadnánk még valaha:

Próbáljon néha élni is. Mert azért az élet... az a legfontosabb.

Most azt kellene írnom: tisztelettel vagy üdvözlettel. De egyikhez sincs kedvem. További munkáihoz több sikert kívánok: *Wéber István.*

Gyermathy Tihamér: Mozgások

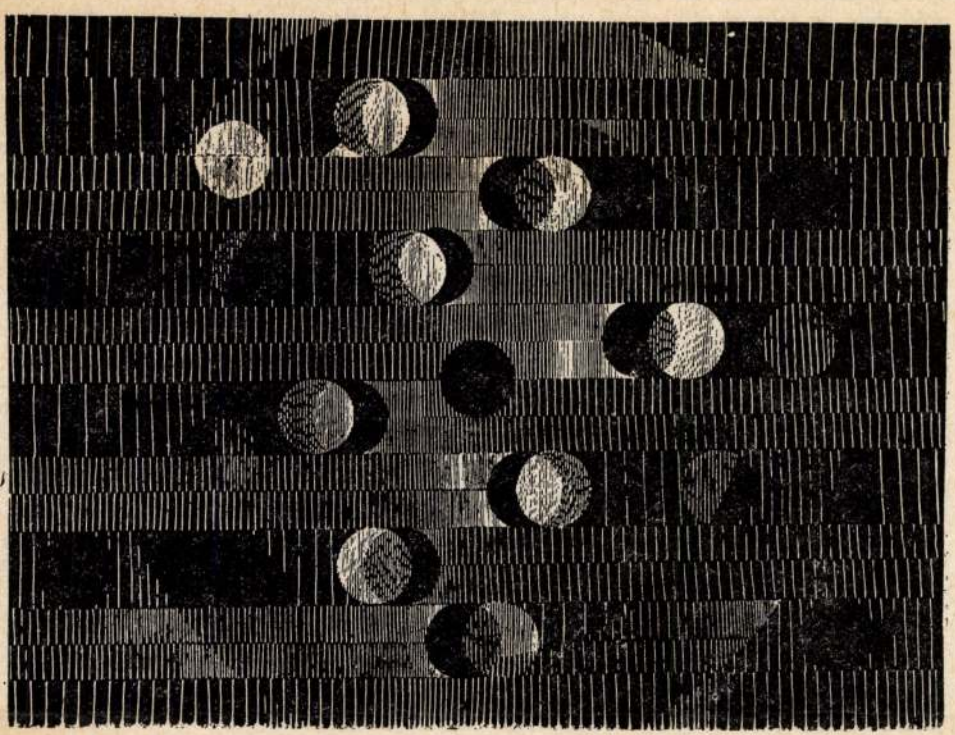

467

Lelenkov, 1987. május

[illegible] létezése ebben a permanens harcban [illegible]. Egy új irodalmi irányzat – mely mindig világlátásmód s létérzékelés is egyben, s csak amennyiben valóban az, lehet új – születése természetszerűleg már in statu nascendi ellentétben van az éppen adott korszak uralkodó „stílusával". A mechanizmus körülbelül úgy írható le: ha ezt az ellentétet nem befolyásolja közvetlenül politikai ideológia, akkor az új tendencia feltehetően előbb-utóbb megváltoztatja az adott struktúrát, új művészi nyelvet képes kialakítani s a régi átadja helyét ennek az újnak, pontosabban, *másnak*, miközben az sem marad nyilvánvalóan érintetlen „ellenfele" hatásaitól. A megváltozott struktúra, az uralomra került tendencia életében ekkor következik el a „legveszélyesebb" mozzanat: az erős és valóban új nyelvet hozó irányzat lassan megszerzi a korban lehetséges konszenzust s hamarosan eljön az a pillanat is, amikor maga is – mint „elődje" – tradícióvá, konvencióvá válik, megmerevedik, jelrendszere – mely korábban akár meghökkentően másnak, eltérőnek, a kor irodalmába, irodalmi életébe nem illeszkedőnek tűnt – általánossá, széles körűen elfogadottá, s ami a legfontosabb, alkalmazhatóvá s alkalmazottá is válik. Az új jelrendszer, az új nyelv, az új jelentés egyszerűen beépül alkotó és befogadó tudatába, és visszasüllyed a konvencionalitás szintjére. Az irányzatnak egyre több követője, majd epigonja lesz, s a megváltozott poétikai nyelv lassan elsilányul, tartalmait, jelentéseit veszti, s a mögötte meghúzódó művészi magatartás, szemlélet is puszta formává, felvett modorrá züllik.

A magyar költészetben az avantgarde, majd a neoavantgarde bizonyos fokig más helyzetben volt s van. Nem jutott el addig a pontig semmi esetre sem, hogy tényleges tradíciót és konvenciót alakíthatott volna ki, azaz, nyelve nem vált uralkodó jelentésképzővé. Az 1960-as évek végétől azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az uralkodó struktúrák alkalmatlanok olyan formák produkálására, melyek egy másfajta létérzékelés kifejezésére szolgálhatnának. De mindenképpen megszületett az igény egy másfajta nyelv s egy másfajta költői szerep kialakítására. Az avantgarde hagyományokra is visszanyúló, de konvencionálisan uralkodó nyelvvé, formává eddig soha nem váló irányzata ezt a lehetőséget kínálta az ez idő tájt induló költőgenerációk egyes képviselőinek. Az új nyelvnek ugyan máig nem sikerült igazán áttörnie a tradícionális struktúrákat, annyira azoban képes volt elfogadtatni magát, hogy a 80-as évek elejére-közepére az irányzat olyan formákat, mintákat dolgozott ki, melyek szűkebb-tágabb körben egyre inkább biztonsággal alkalmazhatók. Ezzel a magyar költészetben sajátos helyzet is kialakult, hiszen egy nem általános, nem uralkodó nyelv és szerepértelmezés, még mielőtt lehetősége lett volna a maga különös értékeit kidolgoznia és elterjesztenie, máris készen kapott formává vált: olyan lehetőséggé, mellyel csak domi-

Gyarmathy Tihamér

A tízéves Miskolci Grafikai Biennálén rézkarcai szerepelnek: „Homogén összefüggések" – „A mag" – „Tér és mozgás" (említve)

Kontha Sándor: A tízéves Miskolci Grafikai Biennálén.

Társadalmi Szemle, 1972. márc. 102. old.

Gyarmati Tihamér

A Janus Pannonius Múzeumban szerepel „Dolgozat" c. képe (emlétve)

Múzeumi séták.

1972. III. 10. 18.55 D. Tv.

Gyarmathy Tihamér

Bemutatott műve.

96. sz. Compositió, olaj

Balogh J.: A. Magyar Képzőművészet I. művészeti kiállítás, Budapest, 1946. VII.

101

MDK

Gyarmathy Tihamér

részt vett a Kortárs első kiállításán.

Vasadi L.: Az első művészkongresszus határozatai.
Kortárs, 1947. 5.sz. 152.l.

MDK

Gyarmathy [ ],

Németh Lajos Könyvéről szólva

méltatja a cikk.

Miklós Pál: A modern magyar képzőmű-
vészetről 20-25. o.

KRITIKA, BP. 1969. március VII/3.

Gyarmathy

Szerepel az acabbi tárlatom

- bozóky - : Looking back at the Exhibition of New Works

Daily News 1971 III. 27

Gyarmathy Tihamér

Szerepel a Banja Lukai Múzeum-
nak ajándékozott művek
háslatán a Műsarnokban

D. J.: Képzőművészet

Vigilia 1971 II. 138 old.

Gyarmathy Tihamér festő

Neve megemlítve.

Művészet:

Új Dunántúl, 1947. IV. évf. márc. 7. 4. l.

M2/c.

Gyarmathy Tihamér festő (pécs)

A Misztótfalusi Kompresszoltban került kiállításra gyűjteménye.
Valamikor Gádor Dániel előtt 8 volt a pécsi szeneset főtitkára.
Gyarmathy az újító absztrakt művészek közé tartozik.

„Pécsi festő sikere Pesten"

Dunántúli Napló 1947. III. évf. márc. 13. 5. l.

Gyarmathy Tihamér (pécsi) festő

UDK.

Neve megemlítve a többi kiállító között.

Nikelszky Géza: „Bpesti és pécsi képzőművészek csoportkiállítása."

Dunántúli Népszava. 1946. II. évf. dec. 8. 8. l.

Gyarmathy Tihamér festő MDK.

Neve szerepel a bpesti kiállítók között.

„Pécsiek a nemzeti kiállításon"

Dunántúli Népszava. 1947 III. évf. márc. 27. 6. l.

Szartmathy Filhamér festő MDk.

Neve szerepel a Kiállítók körött.

„Pécsi művészek tizedik csoportkiállítása".
Mj. Dunántúl. 1946. III. évf. máj. 21. 5. l.

Garmaty Tihamér festő MDK

Neve megemlítve

Művészet

Hj Dunántúl 1946. III. évf. jun. 8. 6. l

MDK

Gyarmathy Tihamér

Galéria a négy világtájhoz. Megnyitó kiáll.
Bp. 1947.

Dunatetétlen, lejáratlan
Dunavecse, ref.templom leirása
Fajsz, r.k.templom leirása
Felsőszentiván r.k.templom leirás
Foktő, Loyolai Szt.Ignác-kápolna
- Érseki ház, áll? Kora, leirása
Fülöpháza, lejáratlan
Gara, r.k.templom leirása
- Gyuritypusztai rom leirása, ko
Gátér, lejáratlan
Géderlak, r.k.templom leirása
Hajós, Szkereszt temető-kápolna,
Harkakötöny, lejáratlan
Harta, r.k.templom, kora és leirá
Hercegszántó r.k.templom leirása
Homokmégy, lejáratlan
Izsák, kunkapitányház leirása
Jánoshalma, r.k.templom leirása
- Orczy-kastély kora és leirása
Jászszentlászló XV. századi temp

Gyarmathy Tihamér, festő

L: Martyn Ferenc

Gyarmathy Tihamér: Kőnövény levél Pécsre 505

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Gyarmathy Tihamér, festő

Rajz: Rajz

Gyarmathy Tihamér: Rajz

Jelenkor, Pécs, 1979 dec

Bonitó: 3

XXII/12

Gyarmathy Tihamér, grafikus festő

Rajz: Repr

Gyarmathy Tihamér: Rajz

Jelenkor, Pécs, 1979. december

1151.

XXII/12

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1976 JAN 7

HAJDU-BIHARI NAPLÓ

Gyarmathy Tihamér

1021

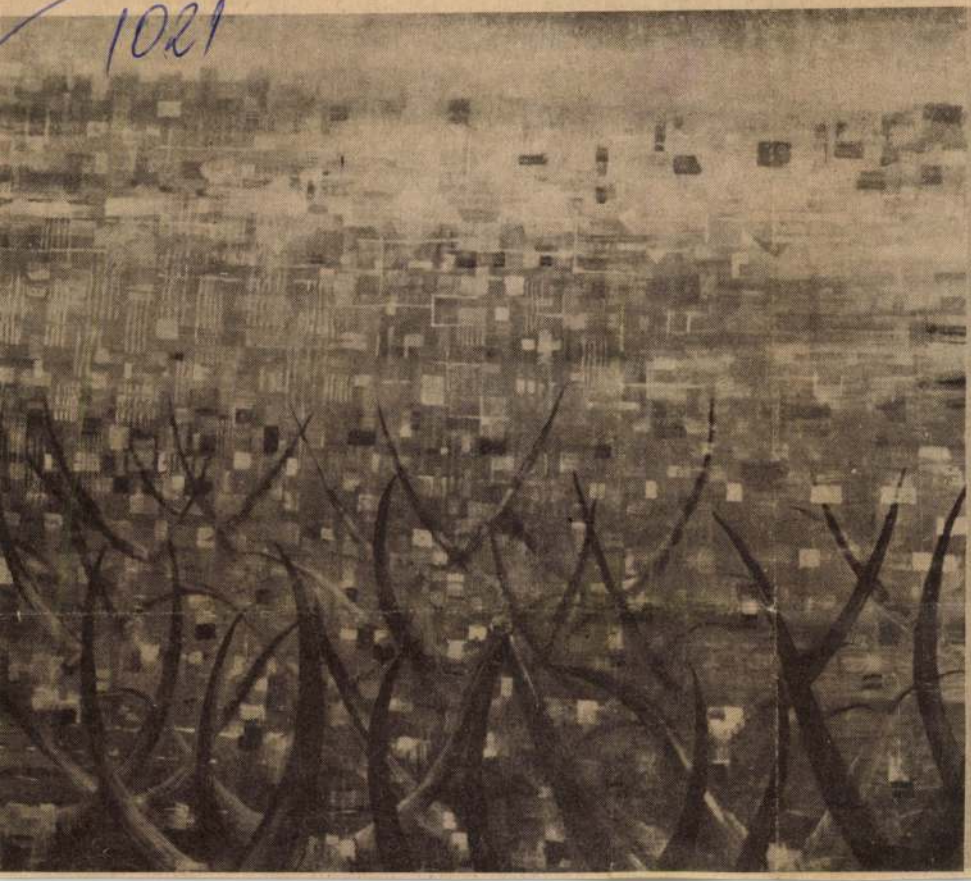

Gyarmathy Tihamér:

DELELŐ SZÜRKÉK

A Hortobágyi Művésztelep anyagából

(Fotó: Hapák József)

Betonoszlopok eladók. Puzdra u. 22.

Kisméretű konyhaszekrény, olajkályha, gyermek sportkocsi, gáztűzhely palackkal eladó. Hámán Kató u. 50. X/32.

gozó Vállalat

GE.

87.

endelkezik

ákra,

EMENTÁLÁST,

GYÍTÁST.

0×650 mm.

°C.

50 kg.

OSZTÁLY.

llék.

munkakör betöltésére pályázatot hi

A gyáregységi gazdasági vezetői s
főbb feladatok ellátásával jár;

— A gyáregység gazdasági tervez
vezése és irányítása,

— munkaügyi és bérgazdálkodási tevékenység irányítása,

— anyag és raktárgazdálkodás irányítása,

— a gyáregység ügyviteli és bizonylatolási rendszerének kialakítása,

— továbbiakban a gyáregységi gazdasági vezető feladata a gyáregységi gépi adatfeldolgozás szakmai irányítása, ill. fejlesztésére javaslatok tétele.

A munkakör betöltésére a pályázat feltételei:

Legalább 2 éves gépiparban eltöltött vezetői gyakorlat.

1. Felsőfokú közgazdasági képzettség és 5 éves szakmai gyakorlat.
2. Középfokú közgazdasági végzettség, mérlegképes könyvelői képesítés és 10 éves szakmai gyakorlat.

A besorolás és bérezés a vállalati kollektív szerződés szerint történik.

A pályázatokat a Magyar Hajó- és Darugyár személyzeti osztályához kell benyújtani (1904 Budapest, Váci út 202.) — 1976. január 15-ig.

Mély fájdalommal tudatju
ÖZV. NAGY KÁLMÁNNÉ
korában 1975. dec. 21-én
Búcsúztatása 1976. január 9-
tek de. 9 órakor lesz polg
tartás szerint. Szociális In
Lakás: Hajó u. 20. sz.

Mély fájdalommal tudatju
MÁTÉ JÓZSEF a 6-os AKÖ
díjasa 69 éves korában
Hamvasztás utáni búcsúzta
nuár 12-én, hétfőn délelőtt
lesz a Köztemető I. o. ravat
ban polgári szertartás sze
gyászoló család. Lakás: D
Tanácsköztársaság útja 68.

csoportv

nagyobb s
legalább
és középfokú be
dol

BIOGAL
Deb

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

197[illegible]

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

Gyárfás Tibor

1021

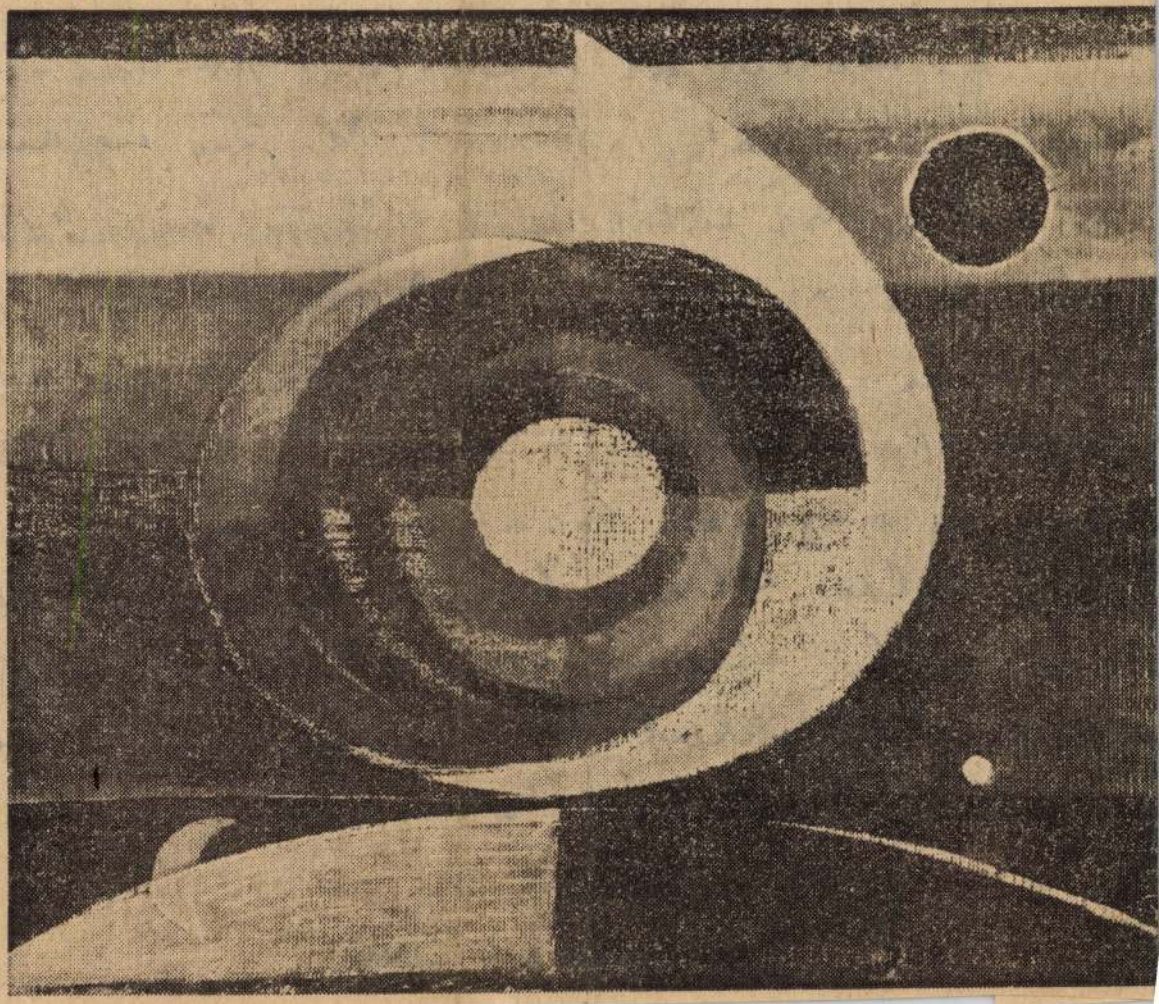

.. Nekem az intézetnél privát-ira
vannak. Annak idején ugyanis,
kor az intézettel kötött szerződésem
ván az intézettől 8000K.— előleget
ím, azért is, hogy ebből nyomasz
rtozásokat fizessek ki: az inté:
a nagyobb bizalom örömeért, meg:
telte tőlem, hogy az adóssagfizetés:
szóló elismervényekkel és más
nló jókkal beszámoljak. A kivánt
ók átadását természetesen nem
asztottam el.

Gyarmathy Tihamér: Kozmosz

Részlet Ambrus Zoltán leveléből

Gyarmathy Tihamér, festőművész

Művészet, 1978. 3. 28. old.

Gyarmathy Tihamér

Művészet, 1977. 12.

Gyarmathy Tihamér: A felmenő és lemenő csillag
olaj, vászon, 90×81 cm, 1973 (fotó Károlyi)

A meggyűrt márványszalag példázata

KÍGYÓS SÁNDOR ÚJABB SZOBRAIRÓL

Amikor olyan megoldásokba, műfajokba (?), művekbe ütközünk, melyek néhány évvel ezelőtt még semmiképpen sem lehettek volna a művészet körébe, de még a művészetszerű közelébe sem sorolhatók, megkérdezhetjük, milyen funkciókat tölthet be, milyen művészi ambícióknak adhat kifejlesztési lehetőséget a kő, a kőszobrászat. A kő szobrászi megmunkálása, a művészi program (esetleg következetes művészi program) kőben való megmutatása hihetetlenül időigényes, ökonómiaellenes, merőben más fizikai és szellemi alapállást követel, mint a gipsz, bronz, viasz, műanyag, fa, kóc és filc-szobrászat. Attraktivitása nincsen arányban a ráfordított szellemi erőfeszítésekkel. Az előbbi mondatot kijelentésként jegyeztük le, erre kényszerít a magyar kőszobrászat mai állapotának ismerete. De egy-két mű, egy-két művész próbálkozásának, kísérletének nyomán akár kérdőjelet is tehetnénk a kesernyés kijelentőmondat végére. Mert létezik egy-két figyelemreméltó alkotás, melynek segítségével akár egy műfaj korszakos problémáira, akár újraértékelésének szükségére, lehetőségére, vagy tágabb értelemben a művészet tartalmi kérdéseire is rávilágíthatunk.

A plasztikai tárgy értelmezésében – a kritikus mérlegelésben is – sokat nyom a latban a művésznek az anyagszerűség törvényéhez való ragaszkodása, esetleg attól való idegenkedése. Az anyagszerűség követelménye – amit ma, egy technológiai alapú kultúrában az új anyagokhoz kapcsoló új intellektuális és emocionális kötelékek is átszőnek – éppúgy gyökeres jelentésváltozáson ment át, mint ahogyan újrafogalmazódtak a művészet szociális szövetében is az eddig (vagy sokszor) megragadhatónak hitt, hagyomány meghatározta stabil kapcsolatok. Ténykérdésként kell számot vetnünk azzal, hogy valamilyen új arányt, a stabil és mechanisztikus, valamint az instabil-dialektikus alakítás arányának újrarendeződését és újszerű elosztását – a hagyományos kőszobrászati eljárásoknak szembeszegülő módon – már jónéhány újabb alkotás sugározza. A művészet most sem, ma sem vált reakcióképtelenné a szellemi élet más területeit jellemző átrétegződéssel szemben.

A progresszív művészet történetének mai periódusában – bár számos részletkérdés tisztázásra vár – jócskán meghaladottnak látszik a „spontán artisztikum", az „anyagmágia", „anyag-mítosz", „anyagok tiszta sugallata" kifejezésekkel illethető alakítási fogás, és mindazok a törekvések, melyek az „önelvűből" származtatták a „számunkravalót". Majdnemhogy nyilvánvalóvá lett: a megformált tárgyakkal bekerített tér, a környezet alakításának egzisztenciálisan sem lényegtelen követelései csak konkrét materiális fedezet megtalálásával elégíthetők ki. A megszámlálhatatlan technikai újdonság, az anyagokat birtokbavenni segítő módszerek, a *techné* irányából az anyagszerűség „törvényét" kézműves módszerekhez viszonyítani, majd kanonizálni nem lehet. A megmunkálás tetszőleges nehézségi fokú eljárásai a megfelelő technikai segédeszközök révén teljesen megváltoztak. A technika segítségével a korábbi tapasztalati-érzéki-emocionális kapcsolatok tömeg és felület, a megmunkáltság mesterségbeli színvonala és a forma, súly, méret stb. között átalakultak, olykor a megszokottal teljesen ellentétes tulajdonságokat vetítettek a művészi alakítás tárgyára. Ilyen módon már tömegből felületet, felületből teret, súlyból súlytalanságot fejleszthet ki a művész, vagyis azonosulhat a korban oly mélyen meghatározott, az összefüggéseket ellenpontokkal kiegészítő dialektikus gondolkodási folyamatokkal.

A pécsi Modern Magyar Képtár gyűjteménye őrzi Kígyós Sándor két szobrát, a *Hajlítást* (1974) és az 1971-es *Gömb és Hasáb* című. A múzeumi leírókarton a következőket mondja róluk: „...kissé lapított álló hasáb, hullámos éllel, felső kétharmadában kihasasodó gömbformával...", illetve „...egyik szárán fekvő U-alakú, felfelé haladva szélesedő, majd újra keskenyedő vaskos kőforma...". A múzeumi leírókarton sokféleképpen érthető, s olyan képzeteket kelt, melyek csak a fotó segítségével válhatnak valamelyest konkréttá. Egy ilyen leírás a mű valóságos plasztikai értékeire, az eszközökre, a minőségi és mennyiségi mű-elemekre csak informatíve utalhat, a jelentés megtalálásához másfajta módszereket kell keresnünk.

A gyakorlatot jól tükröző szóhasználat manapság lekicsinylő jelentésárnyalatokat kölcsönöz az „elbeszélő" jelzőnek. A szobrok természetesen nem elsősorban nyelvi közvetítést igényelnek, hanem érzéki-emocionális ráhangolódást. Mégis, ha Kígyós szobrainak láttán az „epikus" plasztika lehetőségei idéződnek fel bennünk, a plasztikai „eseményekkel" való lehető legteljesebb azonosulás érdekében a verbális formában történő azonosítás is szükségesnek látszik.

A hazai művészet (szobrászat) teljesítményei között nehezen találunk olyat, mely mellé Kígyós szobrai mint egy történetileg meghatározott sor új tagja illenének. Sokféleképpen értelmezhető távolságot idéz meg és kísérel meg áthidalni Kígyós, amikor gondolkodásmódjának kiindulási pontjait a múltban Boethy, Hajdú, Arp, Bill, a jelenben Hapworth és Chilida műveihez köti.

A látványkonvencióval nem igazolható művészeti jelenségekben az érzéki hatásokat keltő anyag összefüggései, mint tapasztalati tények, intellektuális „feltöltés" nélkül, mit sem érnek. Kígyós szobrainak többségénél az érzéki ráhangolódás motívumait az általánosítható plasztikai események: gyűrődés, áttörés, feszítés, hajlítás stb. szolgáltatják. Ezeknek az „eseményeknek" a felismerése és rendszerezése ad alkalmat elmélkednünk az

1

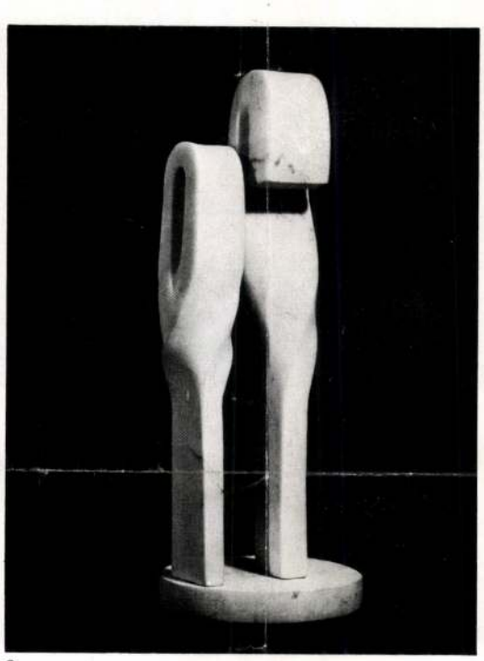

2

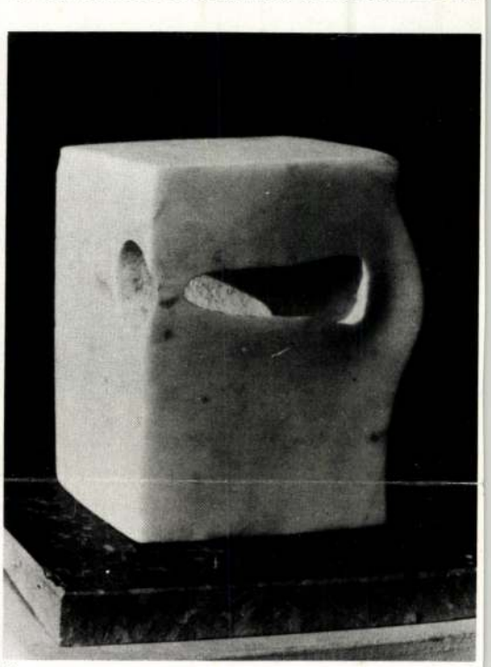

3

GYARMATHY Tihamer ARTS

NHQ No 106 1987

FIFTY CENTIGRADE OUTSIDE

Exhibition of Tihamér Gyarmathy in the Műcsarnok

In 1939 Tihamér Gyarmathy met Max Bill in Switzerland who in turn provided him with a letter of introduction to Ernő Kállai.[1] The latter (1890–1954) was a teacher in the Bauhaus of Dessau and editor of the periodical *bauhaus* at the turn of the 1920–30s. This friendship with Kállai had a decisive influence on Gyarmathy's art. After the Second World War they worked together in Budapest in the avantgarde artists groups of the *European School* and the *Gallery to the Four Quarters of the Globe*. Kállai was in effect one of their spiritual leaders. In 1948, during the Stalinist era in Hungary, the groups were disbanded by the authorities and the individuals involved were deprived of all opportunity to exhibit their work. Gyarmathy went into interior exile; his technical training meant that he could get a job and more or less keep his head above water; he continued to paint. He was one of those who were not affected or mutilated by the official schematic art of the period. We, his contemporaries, know the strength required for an artist without the least hope of recognition to preserve his integrity and even enrich his oeuvre as if nothing happened. He received moral support from Ernő Kállai who, although dismissed from his post at the Academy and with no chance of publishing his writings, continued to criticize and orient artists. "He was the ferment in the apparently silent Hungarian avant-garde," recalled Gyarmathy the frequent visitor in his studio.

The material in the first room of the Gyarmathy-exhibition in the *Műcsarnok* is the first publication of a Kállai-selection made over thirty years ago. For this reason the legend "*To the Memory of Ernő Kállai*" appeared on the catalogue, posters and invitations. The other two rooms contain newer works. In October 1986 Max Bill happened to present his exhibition in the other wing of the building; this was no accident either.

The first room of the Gyarmathy-exhibition, with 55 paintings, the bulk of them being some forty years old, is a museum in itself. Hungarian art history has found a new painter; it has been complemented with a hitherto missing link. The pictures painted on zinc-plates contribute to this impression. In the poverty of his post-war years, the painter obviously was not able to lay his hands on canvas and tried to paint on the zinc-plates available at that moment. I am not aware of any precedents for this: we have works painted on copper-plate and marble in eighteenth century Holland but I have not heard of *tin* pictures. This is a further nuance in the *ensemble*, since zinc-plates suggest their presence even when painted over, let alone when one or another field of that shining, whitish background bare.

[1] *NHQ* 64

At that time his style was one of surrealist abstraction in which he examined inclusive forms or their interferences; if we look thoroughly we can find the motivation of sight more or less easily in all his work. It would be easy to philosophize about was but here are the pictures, their titles, themes and presentation. An open coffin viewed from above with a dressed-up corpse: *Mourning* (1945). Laconically linear, angular brush-strokes, thick, greasy paint-application, cool ochre and black. *Transformation* (1950) also views from above three open sarcophagi: are there skeletons of fishbones in them? The colours here are brighter than in *Mourning*. The golden patches of the *Vigil-Keepers* (1950) are curved profiles above a barely perceptible coffin; the second colour is black and the third the zinc-plates itself. The following *chef-d'œuvres* have brighter colours. In *Memories of Play* (1957), the foreground and background are flush, the latter lavishly filled, with colours are warm, yellow, orange and blue dominating; the motif is the silhouette of a chicken-life long-legged bird but doubled as the rabbi on the pictures of Chagall. The other great work is the small *The Destiny* (1950). In this descriptive, figurative picture the Christian sacral element of mythology is an unexpected paraphrase of the Italian *trecento*. *Lachesis*, the *Destiny-Giving Fate* is winding the red thread of life on her wrist. Gyarmathy's surrealism is exempt of pathos, it is almost consistently plane-like and synthetisingly schematic; it draws also from material of folklore and has not forgotten the existence of analytical cubism.

Now follows a short lesson in surrealist abstraction and transference as such. If I hand't known that Gyarmathy was both a lover of and expert on football, I would never have thought that the subject of *Players* (1950) was a football-match. The level, bright ground is filled with identical motifs, uniformly distributed amoeba-like organisms. The picture could also be a surrealist blow-up of a microscopic slide.

The zinc-plate glitters under the glazing on the three-part panel painting, *The Temptation of the Virgin* (1953), larger than the others. Here it would not be difficult to trace back the blue, red, light-green and golden patches with their dimmed contours to human or maybe comics.

The masterful *Lights and Shadows* (1947) has no parallel in the hall. The deep-brown grounding gives the impression of black and dominates the picture: the bright red, yellow, blue and green colours of the straight and curved, geometrical and sensual motifs flash out exuberancently in their formal wealth. Most of the innumerable, prolific elements of the picture are hidden; they are arranged beside and above one another with perfect construction and composition; the paintings' playful dynamism is reassuring rather than disturbing and produces a gentle euphoria.

The other section consists of the new works which occupy two-thirds of the exhibition's walls. These are the recognized Gyarmathy-style: more or less regular, densely built systems of horizontals and verticals giving the impression of a chessboard. Taking a metaphor from the animal world, I have called this stubbornly repeated form of expression the tortoise-pattern which is characteristic of almost all his pictures. The picture surface is minutely worked out. The Gyarmathy-painting conceals seven other paintings, seven layers one above the other. All these pictures are so complex that the magic number seven I have just written down offhand is probably not enough. This painting is indirect geometry, a construction where emotions and sensitivity dominate. The basis of the picture structure is a series of motifs carrying in themselves the monotony, simplicity, extreme complexity and counterpoints of the fugue. Repetition, variation, permutation, all make Gyarmathy-constructions more flexible and nuanced in each individual piece but also within the same piece, always in a different way. Also specific to

these pictures is their barely comprehensible luminescence. Static panels with their constructive core hide kinetic content. Gyarmathy remains intransigently in the plane but he creates a space, a third dimension; in other words, he speaks of space, and this multi-stratification—the fourth dimension—has also an important place.

In the analysis that follow I should say that my comparisons are only approaches. One approach of many would be that the artist was thinking of one thing, one spectator of something else, another of something different and my own reaction is also different. What I am saying is that the titles of the pictures do not provide a key to the *code* for translating the visual painting into the verbal. I have tried to group the few described paintings here into cycles even if individual works are separated by a long distance in time. Squares in a green square, with a yellowish clearing in the middle: *Constantia* (1965). The leading motif of *Macroforms, microstructure* (1967) is a half-hyperbole with—perhaps—a Sun (?) on the axis. Carefully and sophisticatedly distributed elements shine out from the dense brown fabric of the picture. *Constructive and Diagonal* (1969): above a blue, yellow and green system of squares a much larger one is positioned on its apex. The same motif in a different position: *The Meeting of the Great* (1974) but in the tortoise-complex, the previous "diamond"-like form has been replaced with the helix of a primeval fossilized snail. The dark-toned chessboard of *Light and Relationships* (1984) swells out spherically, recalling the works of Viktor Vasarely but without the latter's impassibility. The same blue squares also figure in the background of *Sight* (1983), but the larger yellowish squares which accompany them are more important and stand out from the grounding the perspective of value. Here space exists in a literal sense. The composition of *Lights from Transdanubia* (1984) is fascinatingly and charmingly beautiful. (The town of Pécs in Transdanubia is Gyarmathy's birthplace.) The third and final hall contains the larger paintings. These are not blow-ups of the smaller forms but compositions formulated in a different way with a different colour scheme: their scale itself is imperative.

Finally, I should say something about the "atypical" pictures. I like to see deviant works in any exhibition and attribute a special value to them; I respect the artist's courage for arguing with himself and not fearing failure. Boldness brings success.

In 1973 Gyarmathy spent two months in Africa; after many years the reminiscences of this journey produced a picture-series. In *50° Centigrade Outside* (1975) a window-frame is indicated on the peagreen surface with a few patterns outside the frame. One feels the humidity, the sfumato of the Impressionists. The air is thick. The other atypical and excellent picture is *Connections* (1984), an almost traditional landscape: a brown autumn mountain ridge with marked horizontal articulation: the broken, diagonal line-system evokes rain. *Surface Connections* (1978) evokes a green pine forest with the motifs arranged in steps, looking like bureau-clips in a horizontal position. *Contrasts* (1981) recalls the wood of a waxed floor: they are rather more than horizontal logs.

The decorative *On Shore* is a monumental *panneau* of 290 × 140 cms reaching from the floor almost to the ceiling: the 71-year-old artist produced it for this exhibition. The ground starts from the top downwards shifting from reddish-brown, through almost black dark-brown to cobalt blue. In the "background" field small red, yellow and green prism-motifs provide the luxuriant texture. The motif is a double series of a dark-light-brown, red and green half-moons in two rows. These *lunettas*, like delta-form fish, seem to swim in the water of a huge aquarium among thick weeds. The picture is hugely kinetic, indeed, it seems to move so that one can see the fish drifting towards the left edge of the *panneau:* this is all conscious ir-

regularity and at the same time observing strict structural rules, the latter comment being for everything from the hand of this painter. *On Shore* does not fit into the Gyarmathy-pictures of the 60s, 70s or 80s. This is deviant because there is almost no geometry and no squares, as if the artist had returned to the his youth for this picture which closes the exhibition. *On Shore* evokes the composition of *Lights and Shadows* (1947) not in form or colour but as an after-image of the old picture's spirit and colour-mood.

Tihamér Gyarmathy is the last living protagonist of the Hungarian avant-garde, the chief witness. In Hungary the trend was enormously hindered because of the war, and flourished only for short three years afterwards, between 1945 and 1948. Gyarmathy was not compelled to start from scratch; through his life and work and through this exhibition he has proved the continuity of this trend right up to his successes of the 1970s and today.

JÁNOS FRANK

INTERACTIONS—HUNGARIAN ARTISTS IN THE WEIMAR REPUBLIC

"Interactions" was the title of an exhibition which opened in November 1986 in the *Neue Galerie* of Cassel devoted to the works of Hungarian artists produced in Germany between 1919 and 1933. The idea for the exhibition came from Hubertus Gassner, an art historian living in Cassel, who also organized it. Almost 600 items related to 51 Hungarian-born artists were gathered from 77 collections in 34 cities.

From the autumn of 1919 on, a large number of artists and intellectuals left Hungary. Whether they were men of the left, or merely had the reputation of being so or had artistic tastes conflicting with the new right-wing regime, it was safer to set out for Vienna. The new order took its revenge on all shades of the left, and those who wished to be creative wanted to work in a liberal atmosphere. Many Hungarian artists, continuing on from Vienna, found that creative atmosphere in Germany. In the Weimar Republic, Hungarian artists operated and produced major works in practically every field of art. What was at first sight an arbitrary cross-section proved to be a challenge. Could it help reveal something substantial about the era? Did the works by Hungarian artists tell something about the Germany of the Weimar Republic? The challenge is even greater if one considers that the given cross-section is very special from several viewpoints: the artists were foreigners in an extraordinary situation, most of them were in exile—and they were grouped around workshops such as the Sturm-Kreis, the Bauhaus, Rote Fahne, constructivist collectors and galleries which themselves were later declared degenerate by the nazis.

The most conspicuous feature of art in the Weimar Republic was that it was international. Berlin and the Bauhaus were the centres of a Russian and Eastern-European artistic emigration where Western and Eastern prophets could meet each other and those German artists whose intellectual and formal world could be described as "international constructivism", the name later given to this trend.

The earnestness and high professional standards of this exhibition were made clear by the intention of the organisers to explore

a special, limited field as completely and accurately as possible. The purpose was to present the greatest possible number of hitherto unknown artists, works and documents, and the selection was very severe with regard to both the quality and authenticity of the works. The organisers abstained from exhibiting many works by Kassák and Nemes-Lampérth because their authenticity was not absolutely certain. Gassner seems to have explored the field from Zagreb to Boston, from Szentendre to New York; he searched systematically in every private and public collection where one could hope to find a Hungarian work from that period. This thoroughness has brought spectacular results. Set and costume designs by Moholy-Nagy hitherto known only from photographs have turned up in the theatre history collection of the University of Cologne; there were hitherto unknown photographs by Gyula Pap on Johannes Itten's school, unknown photos by György Kepes and Éva Besnyő, sketches by Andor Weininger, a hitherto unknown picture by Moholy-Nagy (Space Modulator Experiment, Aluminium 5); Ernő Kállai's letter to Naum Gabo replete with ironical caricatures was found in the Bauhaus archives, paintings of Lajos D'Ébneth in Dutch and German collections; there were many other works either entirely unknown, or known only by a small circle of specialists. Equally important is the fact that many artists were mentioned for the first time in an historical context where—as it emerged—they belonged: Judit Kárász, Éva Besnyő, Hugó Johann, Sándor László, Etel Fodor*, Henrik Neugeboren, István Sebők, Henrik Stefán, Otti Berger, to name but a few. Their oeuvre, even as in the fragmenta shown here, has an incomparably richer meaning in the knowledge and closeness of the context in which it was born. This is true also of other, better-known artists. This exhibition is quite simply sensational: it rendered perceptible and brought near a rather sketchily known period of Hungarian art; by putting back individual pieces of the mosaic into their original place, it offered the experience of a picture being assembled before one's eyes, which was more and more varied than the sum of its individual pieces.

Art historians have covered the epoch in Hungarian art which closed with the Republic of Councils of 1919; knowledge of the era of emigration beginning with late 1919 is fragmentary, limited to a few artists who achieved outstanding reputations. This exhibition differs from the presentations and books about the careers of Hungarian artists who went abroad inasmuch as it does not survey individual artists but art itself—to be precise, its chapter in, and its impact on, the Weimar Republic. From this angle many things look different: the works of talented but less significant artists can become more important and their works more significant because they add some irreplaceable element to the overall picture; this, indeed, is the summary of their works, and the initials of a few masters who have achieved international fame are only a hallmark.

It is not surprising that Hungarian art history records only the famous Hungarian masters working abroad. Emigration, going abroad has always been a delicate question. The problem of who, why and when got away from Hungary, whether his leaving was a protest against something, are muddled and complex; there is also the question of how long can an artist be considered Hungarian, someone who gradually exchanges his education, experiences and attachment in and to Hungary with assimilation to a different culture. Ernő Kállai was the first and last who, in his *New Hungarian Painting* published in 1925 attempted to define the characteristics of Hungarian painting and draw the line clearly between it and the West-European paintings. The exhibition of Cassel inevitably raises the question whether there had ever been a specifically Hungarian art which remained Hungarian even in foreign lands, distinguished by its difference and originali-

* *NHQ* 105.

Imre Jubász

Tihamér Gyarmathy:
Mourning. 1950.
Zinc plate, oil.
28×37.5 cm

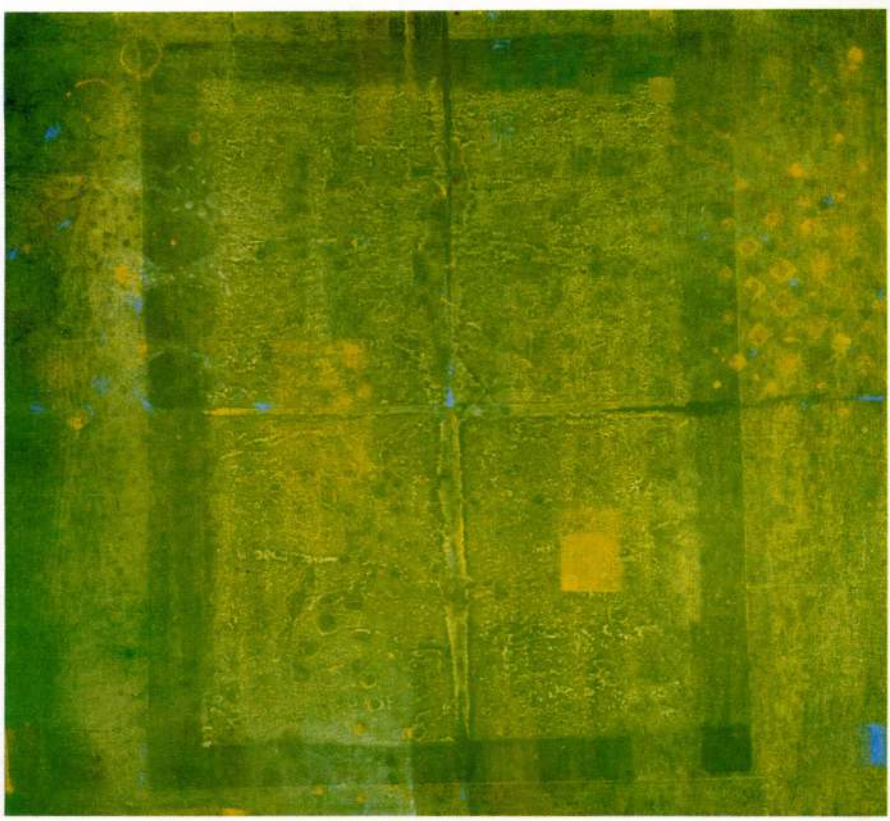

Tihamér Gyarmathy:
Africa, 50° C outside.
1975. Oil, canvas,
80×90 cm

Tihamér Gyarmathy:
Fate. 1950.
Oil, canvas. 47.5×37.5 cm

Tihamér Gyarmathy:
Glowing.
1976. Oil, canvas.
90×100 cm

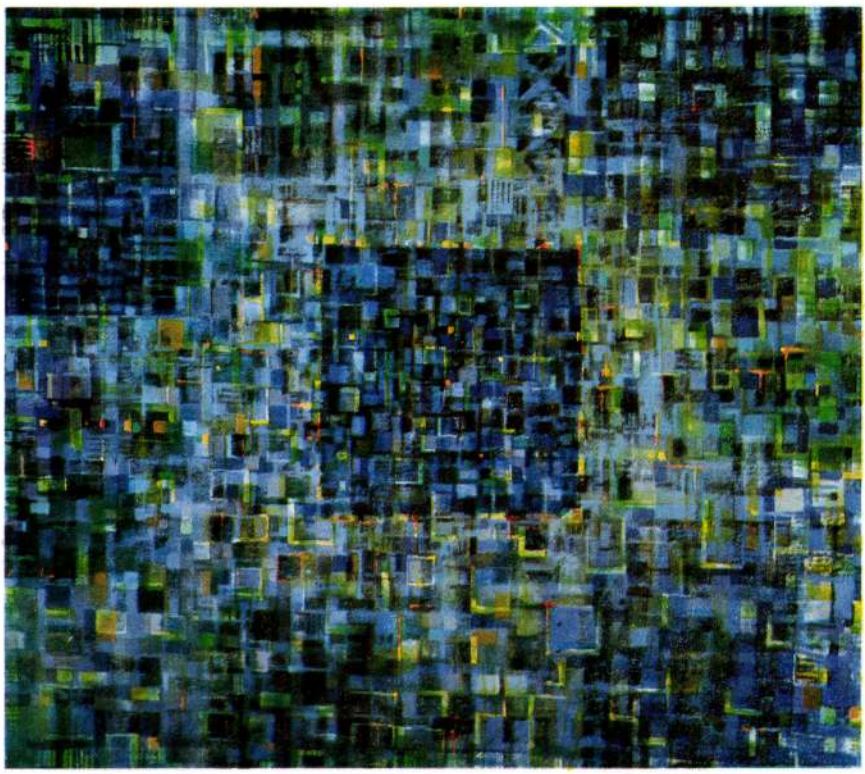

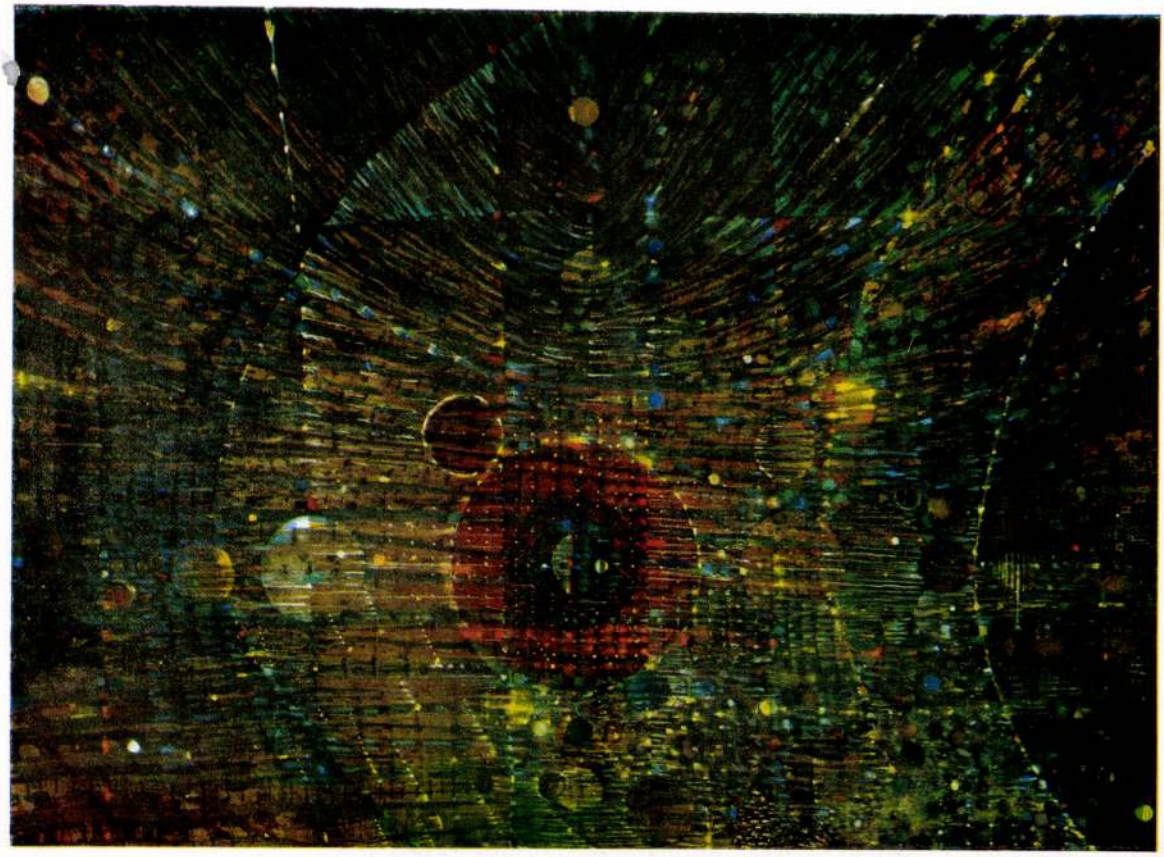

TIHAMÉR GYARMATHY: MACROFORMS, MICROSTRUCTURE. 1967. OIL, CANVAS 95.5×133, CM

TIHAMÉR GYARMATHY: LIGHTS FROM PANNONIA. 1984. OIL, CANVAS. 81×91 CM

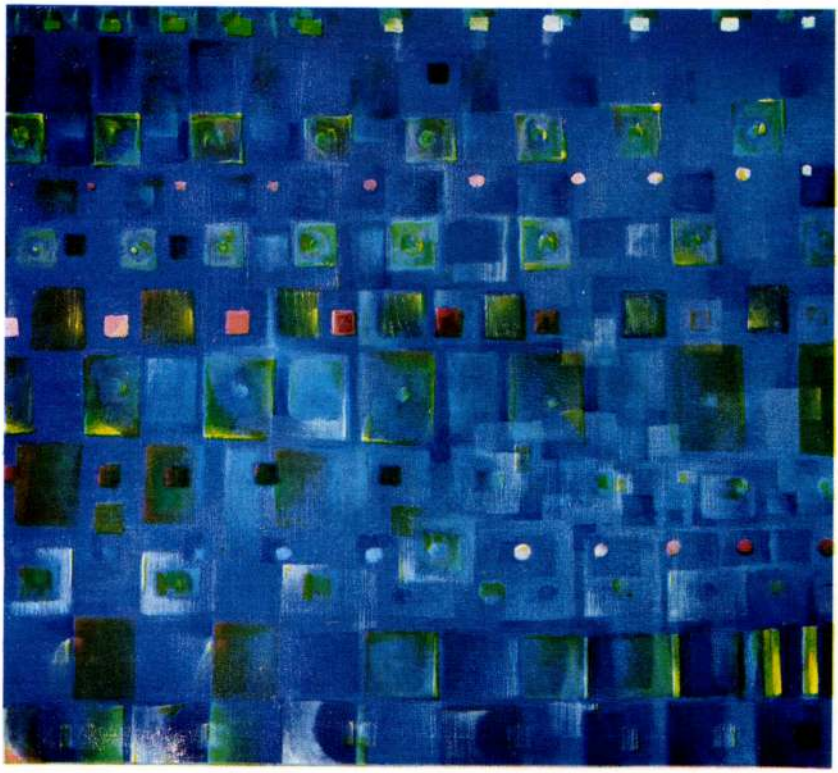

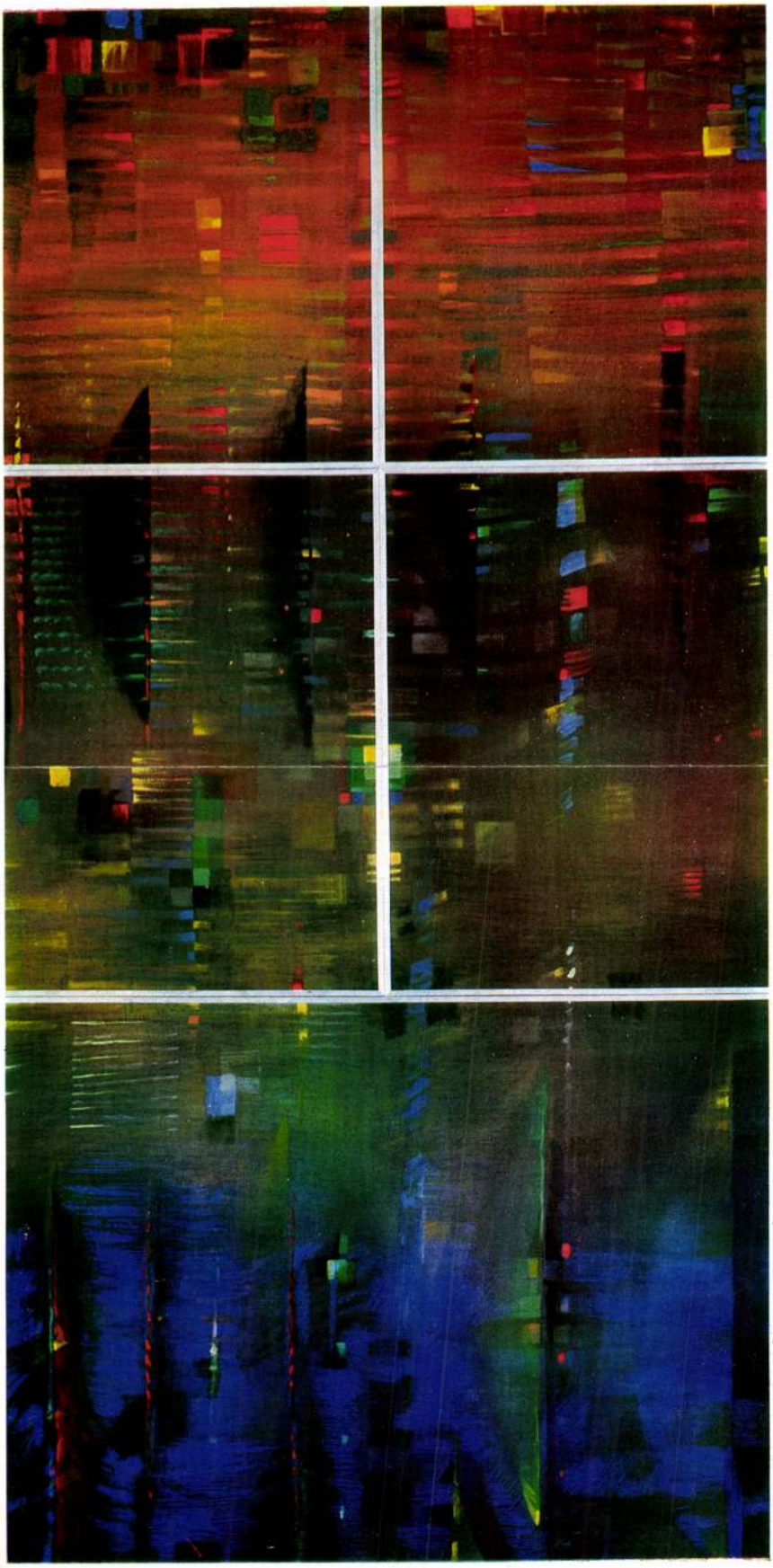

Tihamér Gyarmathy:
On the shore.
1986. Oil, canvas.
270×140 cm
Imre Jubász

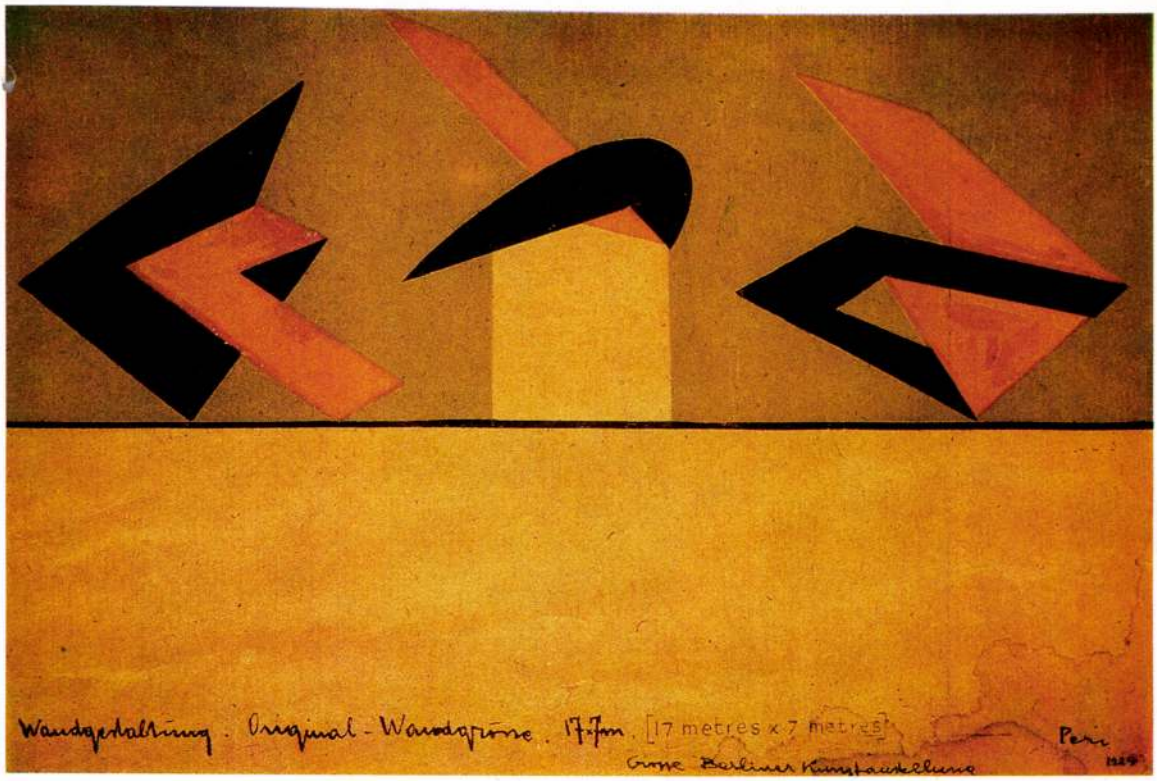

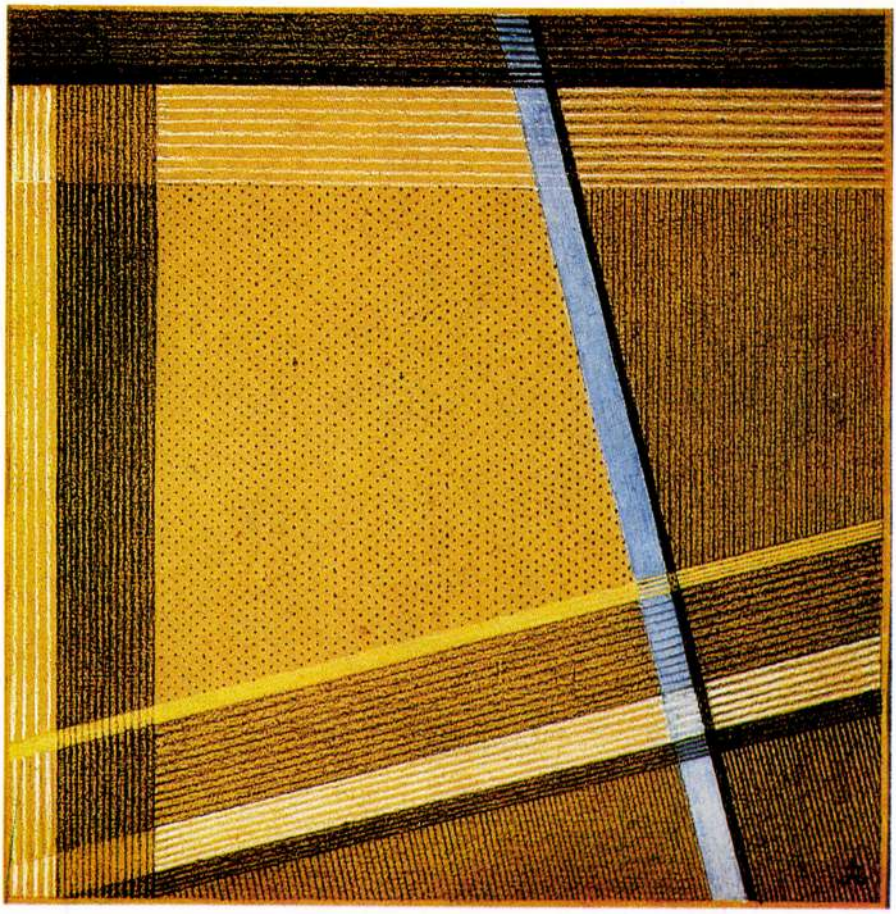

László Péri:
Design
for *Grosse Berliner Kunstausstellung*,
1922–24.

Fred Forbát:
Composition. 1924.
(Bartha Collection,
Basel)

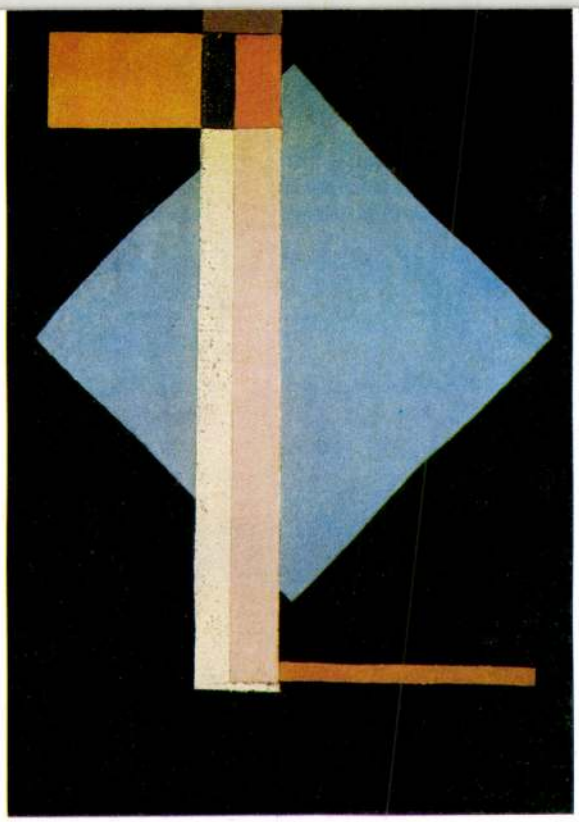

Lajos Ebneth:
Composition. 1925

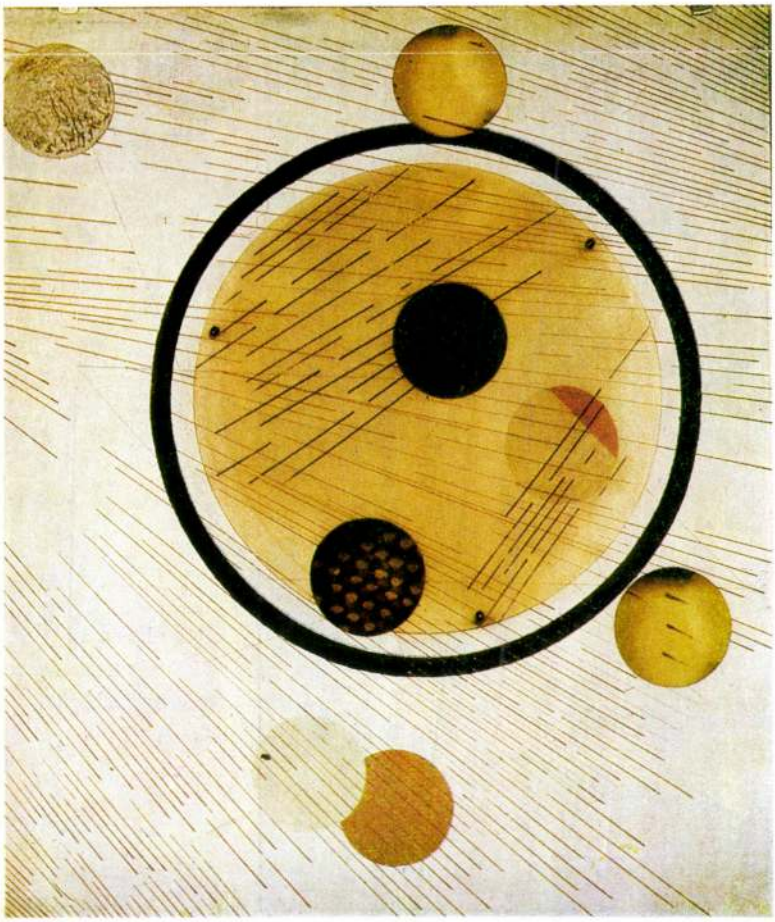

László Moholy-Nagy:
Space modulator experiment,
1931/35, aluminium 5.
(Collection Schlegel, Zurich)

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár 343 darabból álló Kunvári gyüjteményének jegyzéke.
Festmények, grafikák.
158./.-GYARMATHY TIHAMÉR,- Szinstrukturás kompozició, /1964/.-olaj, farost,-80+60 cm.-Ltsz. 68.541.- 308.old.-4.sz.kép.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története, Uj szerzemények, II. 305.old.

A Janus Pannonius Múzeum évkönyve, XIII. 1968. Pécs, 1971.

Gyarmathy Tihamér

Komposíció repr.

XX. Századi Magyar Grafika
Savaria Múz. Szombathely 1974

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció p-pastell 217×190 mm

XX. századi magyar grafika
Savaria Múz. Szombathely 1974.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 9
ÚJ ÍRÁS
Budapest

1/1021

Gyarmathy Tehamér

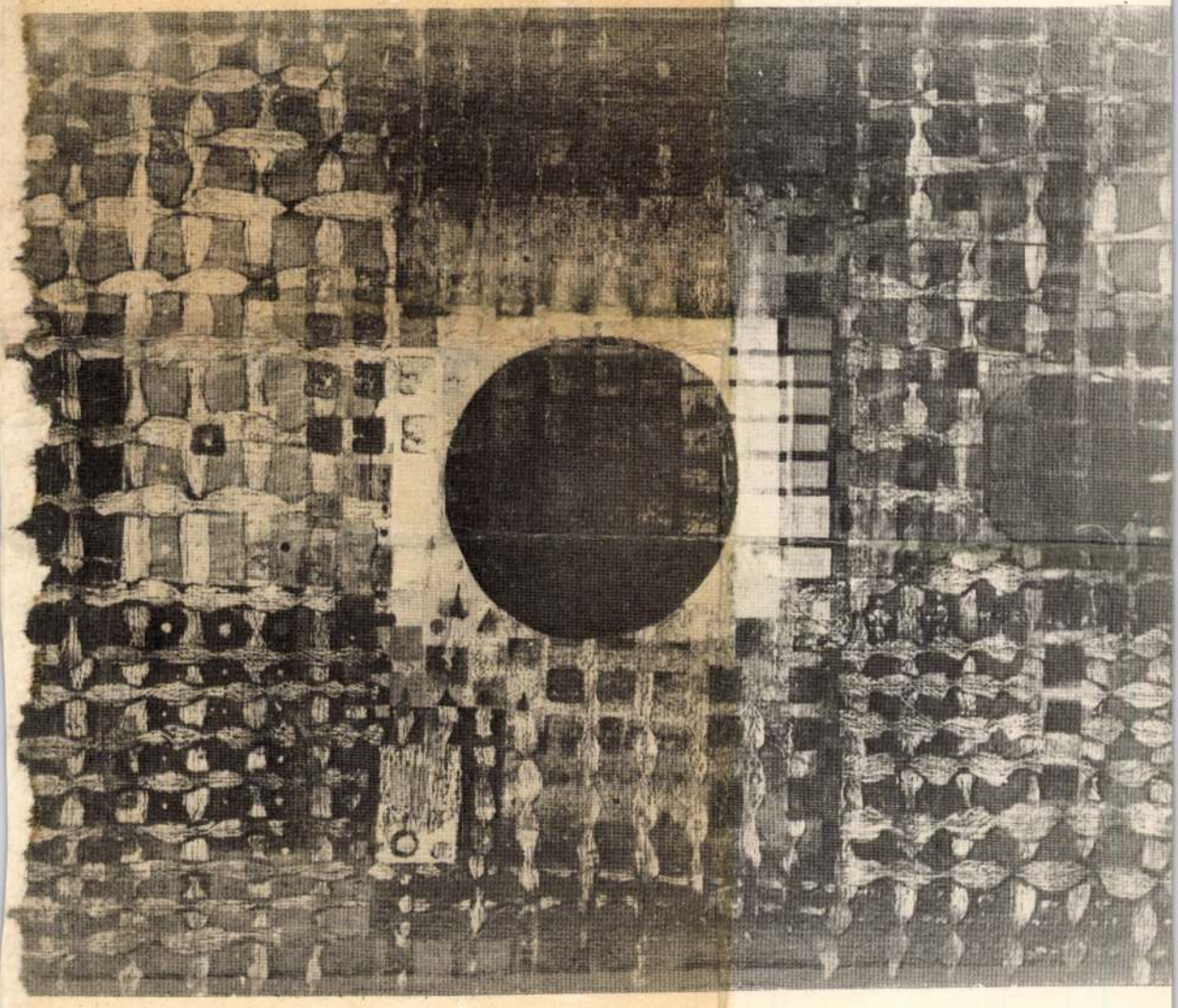

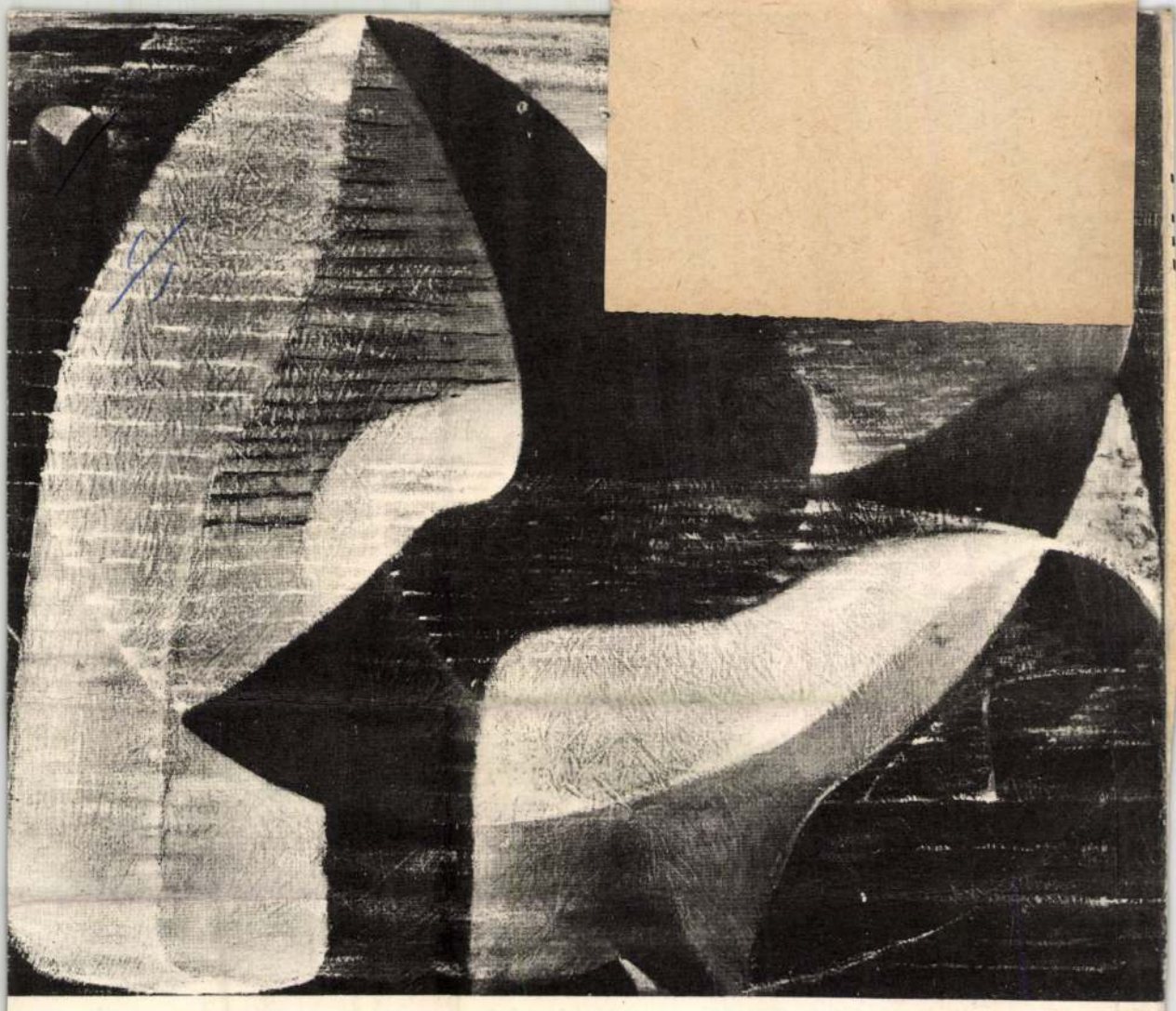

új írás

ÁRA 8 FORINT

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRSZÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

,1979 12

JELENKOR

Gyarmathy Tihamér festőművész

1071

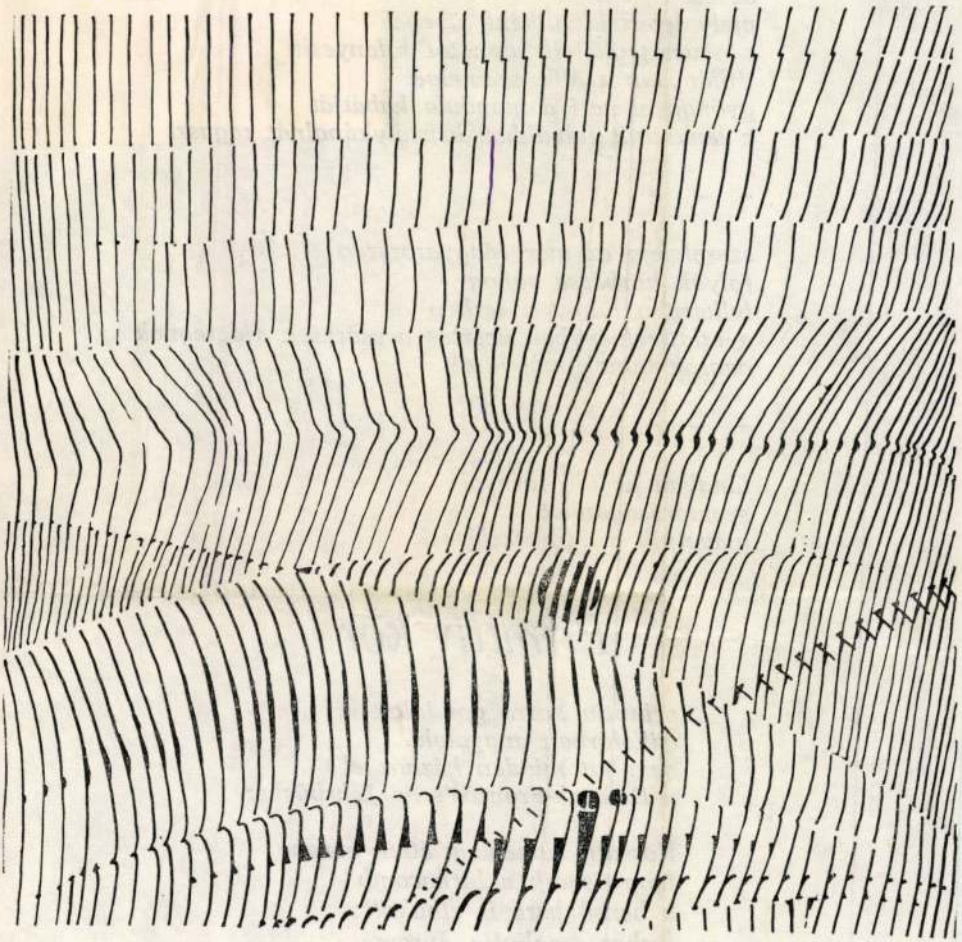

– – –

az eső
mely telesírja fülkénk üvegét
s a veszteglő ellenvonatot ki
Villányban szőlőt szemelget
gyönggyel veri a mandula ka
a lepusztult falvakhoz kristály

– – –

szerelmem ez már Magyarország
folyók korbácsa suhog
felhasítva lüktet a térkép
a talajszelvényben vesztes néptörzsek dideregnek
avarok kunok magyarok

– – –

lángban az idő tornyai
szomorúságunkat
alávetjük a vámkezelésnek

Primitív kor

primitív korra gondolok
trikolórban angyalok
nem jut minden házhoz el
a Deutsch-Französ'sche Jahrbücher

Kossuth Sumenban étlen borong
faggyúsodik a birkacomb
a benső harc is elbukott
farkas szaglintja Avramot
nem jut minden házhoz el
a Deutsch-Französ'sche Jahrbücher

Gyarmathy Tihamér

„Kornutus Tempósító" c.

Tejpe szerepel az „Új művek"

c. Ziállitásban a Műcsarnokban

Kritika 1971 május

29. old.

Gyarmathy Tihamér

Önálló Ziállítása volt

1946-ban – neve említve

Kritika 1971 jamás

Gyarmathy Tihamér

„Kompozíció" c. Zápénel
fotója szerepel a képmellékletben

Kútila 1971 jamás

Gyarmathy Tihamér

Önöllő Ziállítása volt

1948-ban – emlétve

Kritika 1971 január

17. old.

Gyarmathy Tihamér

Neve emlitve ,szerepel a Kállai Ernő rendezte Elvont müvészet első magyar csoport-kiállitásán 1946-ban

Kritika 1971 január 17.old.

Gyarmathy Tihamér

nere emlitve

Dérényi Iván: Martyn F 75 éves

Nagyvilág 73/6 95T.o.

Gyarmathy Tihamér

életművének részletes ismertetése és méltatása

Mezei Ottó: A tér Gyarmathy Tihamér festészetében.

Magy.ép.műv. 1972.5.sz. 63.l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Kállai Ernő: Az elvont müvészet 1. magy.csop.kiáll. Bp. 1946, máj.

Gyarmathy Tihamér

Képeiről van B. R. gyűjteményében.

Szobadi F.: A magyar szürrealizmus és absztrakt képzőművészet B. R. gyűjteményében; Műgyűjtő, 1970. 3. sz. 3. l.

Gyarmathy Tihamér

A Galéria a 4 világtájhoz c. kiállitóhelységben bemutatták Corbusier, Arp, Klee, Picasso, Moore, Mondrian, Brancusi, Bill, Baumeister repr. müvei mellett Vajda, Jakovits, Martyn, Gyarmathy és Fekete alkotásait.

29.1

Mándy Stefánia: Az európai iskola és előzményei 1962.Bp

Gyarmathy Tihamér 1.

Korunk képzőművészetének funkciója világképjelölő, a gondolkodó ember vizuális gondolatvetülete. – A modern képzőművészetben személyeket tart fontosnak, így Mohály-Nagyot, Kassákot, Keményt, Vasarelyt, Schöffert a magyarok közül.

Körhéidés; Képzőmű. Almanach 1, Corvina 1969, 119-l.

25.

Magyar Iparmüvészeti Főiskola
rtási ideje alatt látogathassa
ályok betartása mellett igénybe

.nap.

Farkas Domonkos sk.
őigazgatóhelyettes

Gyarmathy Tihamér

Született Pécsett 1915-ben. Tanulmányai: Képzőművészeti Főiskola. Tárlatai: Zürich 1938, Párizs 1938, Bp. 1947, 48; Varsó 1963, Bp 1964, Wroclaw, 1965, Poznan 1965 stb.

Szántó Tibor: Pictura Hungarica I. A mai magyar táblafestészet, Budapest 1971.

M.D.K

Garmathy Tihamér
festő

Művésznői állítást rendezett Rédey
Endrével.

Frank János: Garmathy Tihamér és Rédey Endre
Élet és Irodalom, 1964. május 2 - 9 lap.

Gyarmathy Tihamér

Egy időben Lengyelországban aratott komoly sikereket. 20 esztendő óta teljesen elvonultan dolgozik a világtól. Semmiféle anyagi vagy morális méltánylásban sincsen része.

Bálint E.: Konstruktív tendenciák a magyar művészetben; Magyar Műhely, 1968. IX. 1. 51. p.

Gyarmathy Tihamér

A lap az ő „gyűjteséből" közli az alábbi művészek reprodukált grafikáit: Vajda Lajos, Kassák Lajos, Moholy-Nagy László, Bálint Endre, Lossonczy Tamás, Vinkler Dezső, Lantos Ferenc, Gyarmathy Tihamér, Narosdy Gyula, Fehér Béla, Jakovits József.

Bálint E: Konstruktív tendenciák a magyar művészetben; Magyar Műhely, 1968. IX. 1. 53-63. l.

Gyarmathy Tihamér

Néhány hónapja a Műszaki Egyetem Bercsényi utcai klubjában kiállítást rendezett a konstruktivizmus hazai és külföldi képviselőinek munkáiból. Az előkészítő munka hónapokig tartott, a kiállítás egy napos volt.

Bálint E: Konstruktív tendenciák a magyar művészetben; Magyar Műhely, 1968. IX. 1. 49. l.

Gyarmathy Tihamér

Grafikáját közli a lap Bálint E. tanulmányá-
ban (Konstruktív tendenciák a magyar művé-
szetben). A műből az anyagából.

Magyar Műhely, 1968. IX. 1. 60. l.

Gyarmathy Tihamér

Kifejezetten konstruktivista problémájú képeiből szerepelhetett azok legalább néhány a nürnbergi Konstruktivista Biennálén.

Bálint E.: Konstruktív tendenciák a magyar művészetben; Magyar Műhely, 1968. IX. 1. 52. l.

Gyarmathy Tihamér festő

Debrecenben okt. 1.- én nyílt meg a Hortobágyi Művésztelep zárókiállítása, melyen a művész képe szerepel. „Legelő szürke" — „Delelő szürkék" c. (említve)

Éles Csaba: A sokarcú Hortobágy.
Hajdúbihari Napló, 1975. okt. 14.

Gyarmathy Tihamér

A Hatvany Lajos múzeum fotó/művészet kiállításának adott helyet. – A kiállítás másik része a felszabadulás utáni évek irányzatait mutatja be. Itt láthatók Gyarmathy fotógrafujai.

Láncz Sándor: Képzőművészeti krónika.
Jelenkor, 1977. 1. 73. old.

Gyarmathy Tihamér

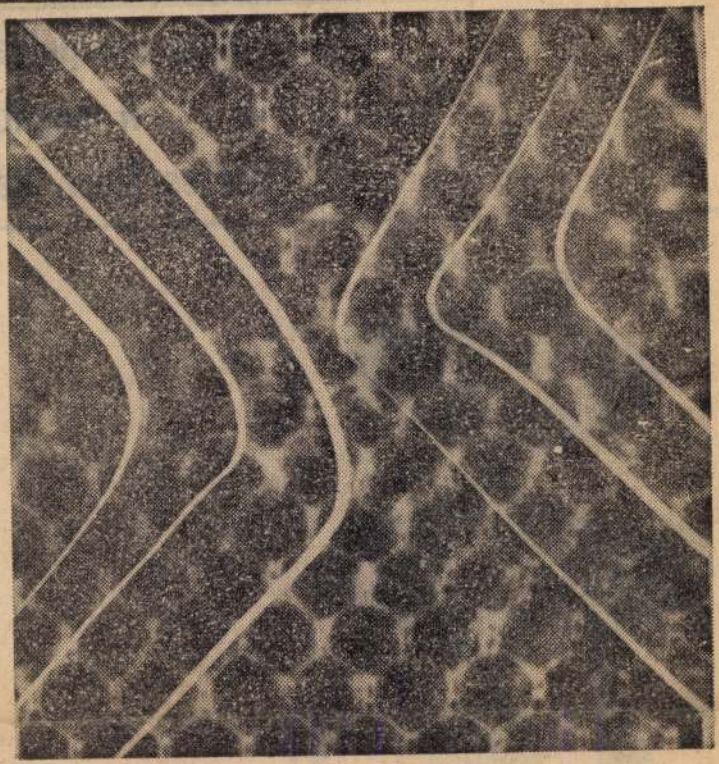

Gyarmathy Tihamér: Fotogram

Élet és Irodalom, Bp. 1977. febr. 19.
XXI. évf. 8. sz. 2. lap.

Fantáziálás a bepólyált Károlyi

A magatartás épít

Cseres Tibor, Garai Gábor,

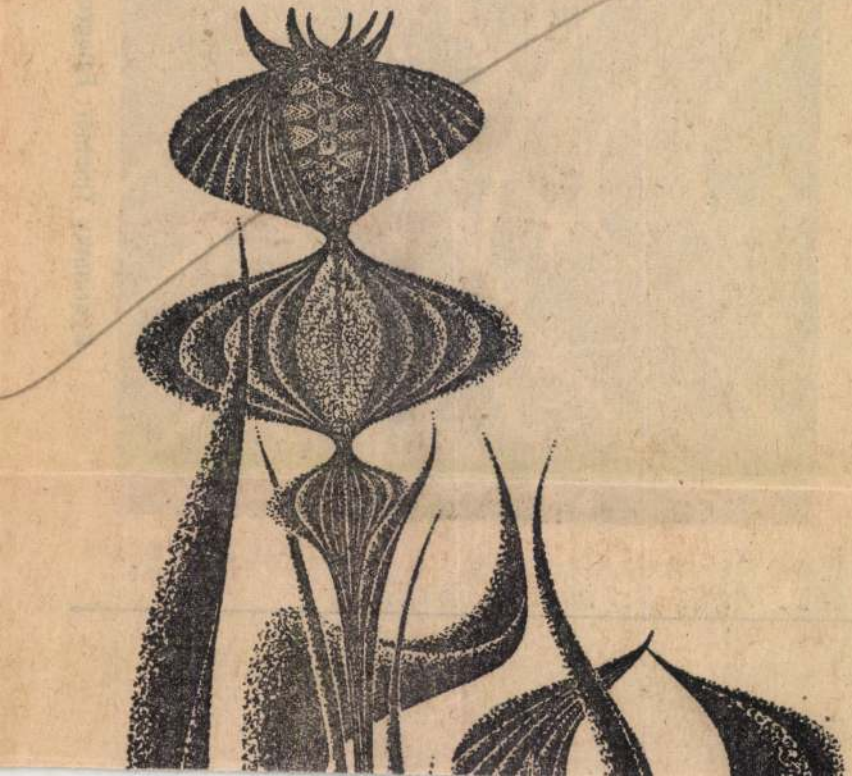

IR

XXI. É

F. A. E.

Szabad Nép 1948. máj. 11.

Gyarmathy Tihamér kiállítása

A virtuális ábrázolásnak nyomát sem lehet felfedezni *Gyarmathy* Tihamér festészetében. Az elvont művészetnek ezt a fajtáját ismerjük még az 1910—20-as évekből s külföldön számos képviselője akadt, míg hazánkban az első világháborút követő időkben voltak halvány nyomai, a nyugaton végbemenő művészeti forradalmak utórezgéseiként. Gyökeret verni azonban itthon soha nem tudott, mert a magyar festészet nagy realista hagyományai a haladó művészetnek egész más irányt mutattak: a valóság ábrázolásának sokrétű, szertoágazó lehetőségét. Gyarmathy művészete talán egy negyedszázaddal ezelőtt indokolt lett volna, de napjainkban *anakronizmusként* hat.

Mindamellett festészete *fejlett színérzékről* tanuskodik. Képei, színeinek ízléses elrendezése és a festői mesterség alapossága révén, — dekorativ hatásuak. Örülnénk, ha ezeknek a kísérleteknek tanulságát levonva, tehetséget konstruktiv irányba állitaná, a ma követelményeinek megfelelően. (Képzőművészek Szabadszervezete, Andrássy-út 69.)

F. A. E.

den leventéhez eljusson a lelkész, ezért lelkésznek a gyakorlati munkába való bek szükséges. Ehhez is megvan a mód. A készséggel alkalmazzák azokat a lelkés elvégzik a leventeparancsnoki tanfolyamo lati munkában oktatókként. Itt aztán v alkalma van a lelkész-oktatónak arra, h lelkileg a fiúkat. A gyakorlati munkában erkölcsi oktatás. Ezt a legközelebbi n már a lehetőség szerint, lelkészekre bízzál az oktató, ott is szívesebben adják a lelk nak. Ahol pedig egyáltalán nincs lelkés ott az oktatónak kezébe adjuk azt az erkö

lenőrzi, a vármegye egyesületeit a törvény-
ventebizottság. Ezekben a bizottságokban
helyet foglalnak az egyházak lelkészi
A debreceni leventebizottságban vitéz
re vallásoktató-lelkész, a hajdúvármegyei-
yok az egyház részéről..

A leventeegyesület.

ári ága tehát a leventemunkának a levente-
let. Itt vár sok tennivaló és élénk bekapcso-
ipásztorokra és az egyházra. A leventeegye-
z, hogy tagjaiból egységes szellemű és nem-
vallásos és küzdőképes ifjúságot neveljen.
ltetett az egyesület, hogy a leventeköteles
a kötelező leventekiképzésen felül is
tthonban rendszeresen együtt tartsa. —
gyesület központja és az egyesületi élet
venteotthon. Minden község és város le-
ga egy egyesületbe tömörítendő, azonban
alatok és üzemek, melyekben az alkalma-
ma eléri az ezret, önálló egyesületet ala-
Így Debrecenben van egy városi egyesület
MÁV-egyesület. E mellett az egy városi
nellett alakíthatók fiókegyesületek, akár
yházrész területén is. Ezidőszerint négy
on van a város területén, de erre a célra
gyülekezeti otthonok is felhasználhatók, s
is a felhasználásuk, mert így tudjuk az
daszoktatni idejében az egyházhoz.
nteegyesület a magyar ifjúságnak össze-
almi szervezete kell hogy legyen. Minden
l kell, hogy vigye közelebb és közelebb
t a vallásos és nemzeti öntudat teljes

Gyarmathy Tihamér

Filmészben szerepelt.

S. Nagy Katalin: Kísérleti felmérés a művészeti iskolás; Valóság. 1970. 5. sz. 52. l.

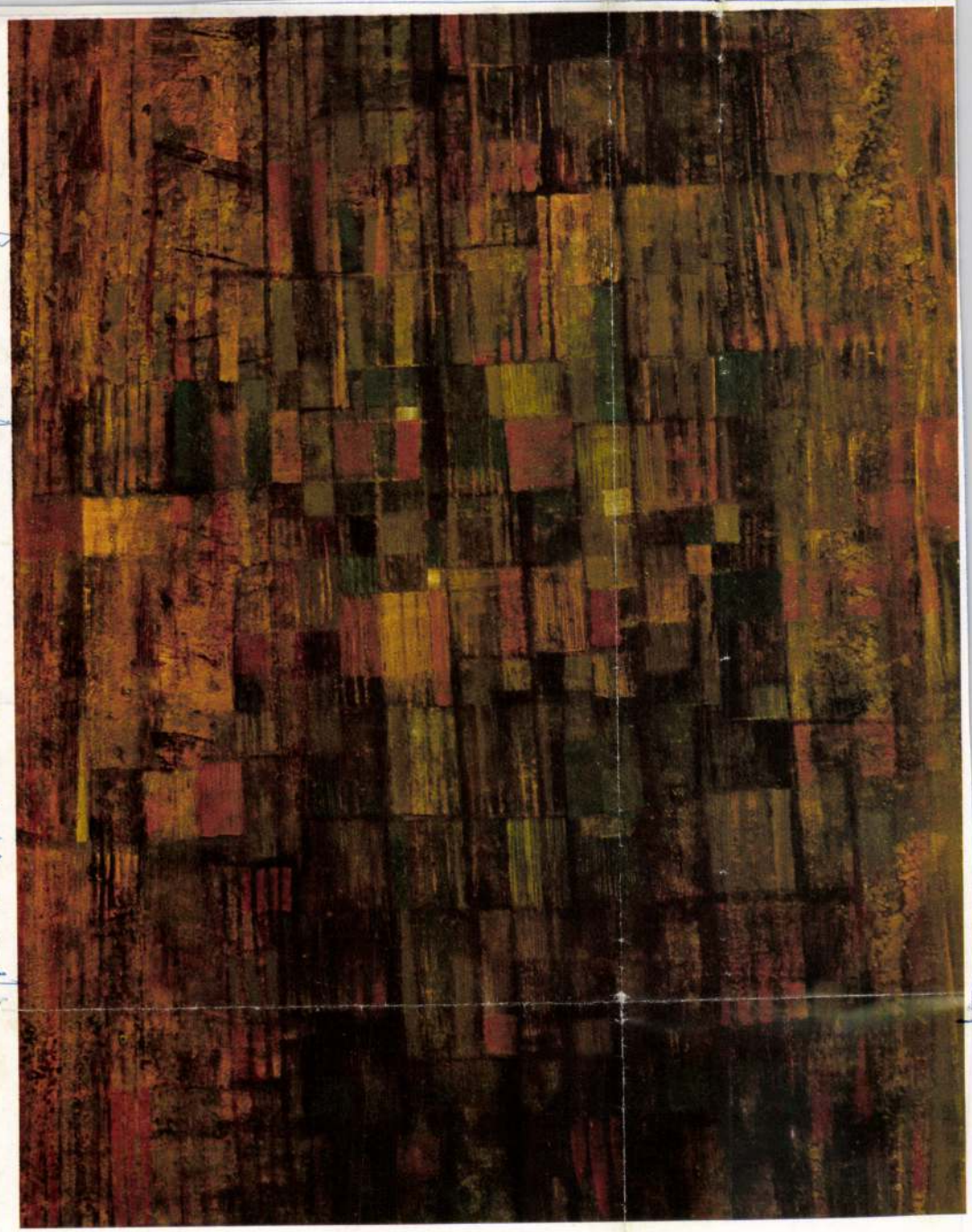

Gyarmathy Tihamér: Szerkezet az anyagban, olaj, farostlemez, 80×60 cm, 1963 (fotó Som

Persze, mindez inkább csak tapogatózó megközelítés, s Gyarmathy művészetét csupán egy-egy oldalról világítja meg. Igaz, őmaga – bár olykor meglepőnek – végeredményben helytállónak találja e kritikai észrevételeket.

Munkássága közegéről töprengve, így vall:

„Századunkban átalakult az euklideszi tér-szemlélet. Mások vagyunk, mint a reneszánsz, s mások, mint a XIX. század embere, mivel – épp korunkban – eltávolodtunk a földtől, attól a bolygótól, amit »középvilág«-nak nevezek. Miután az űrutazók megismerték a súlytalanság tartós állapotát, s nem hatott többé rájuk a gravitáció, a közgondolkodásban is új tér-helyzet alakult ki. Manapság mindőnket, s természetesen hanem azokon túlhabzó képi anyag értendő alatta, az egyidejűleg pulzáló központok harca, amelyek hol magukhoz vonzzák s új alakzatokba terelik, hol eltaszítják a részeket. S mivel e részek is autonóm struktúrájú világok, ellenállást fejtenek ki. A képeken tehát kettős küzdelem folyik: egyfelől a végtelen felé feszülő látvány gyürkőzik a méret adta téri lehatárolással, másfelől a szakadatlanul átcsoportosított alközpontok birkóznak a mű egységbe rántó erőivel. Örökmozgás, tágulás és zsugorodás, átmeg átrendezett mezők, s ezzel párhuzamosan: frissen bomló ellentmondások a röpke szintézisben: e küzdelem eredményeként Gyarmathy képein egy pillanatra sincs béke. Nem is lehet. Hisz itt, a dráma sajátos festői

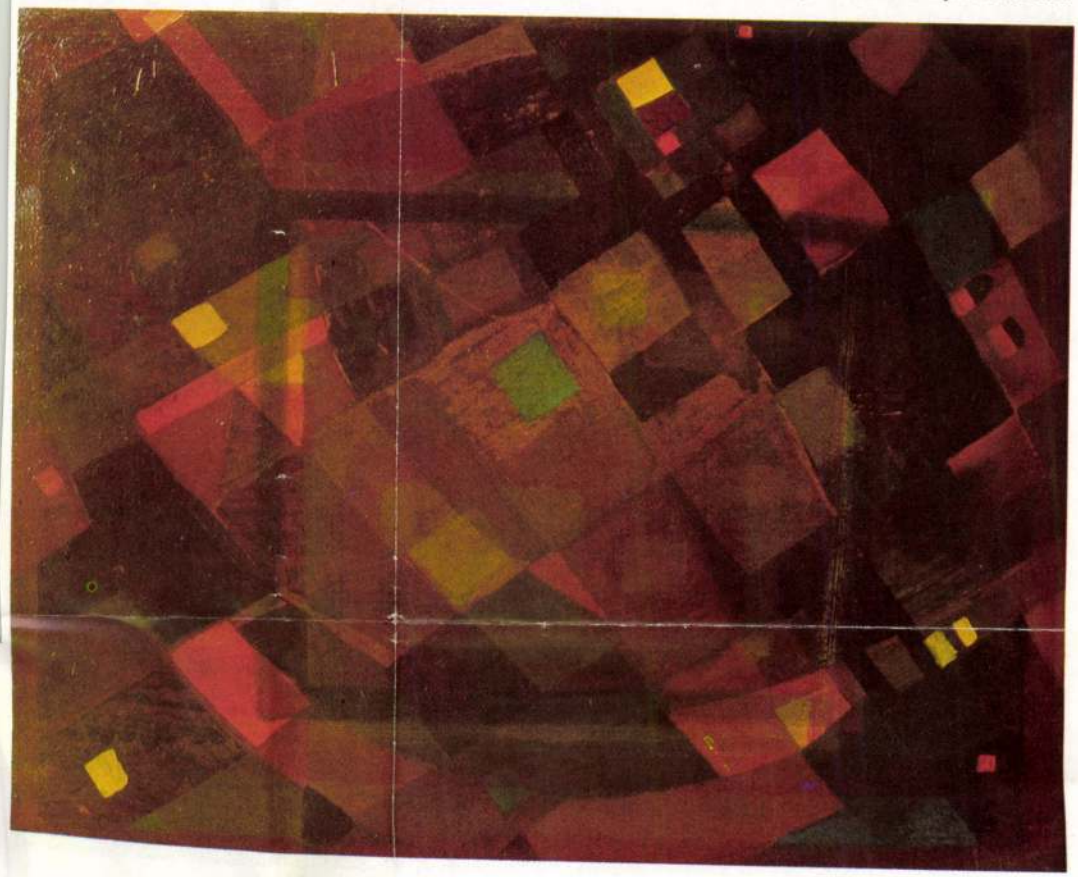

Gyarmathy Tihamér: Városkép, olaj, farostlemez, 40×49,5 cm, 1959 (fotó Somfai)

■ **102. Gyarmathy Tihamér (sz. 1915): Munka, 1945**
tus, papír, 25,3X18,4 cm / a művész tulajdona

A rajz címlapja volt a pécsi Műhely szerkesztésében 1945-ben kiadott *Újjáépítő magyarok* című tanulmánykötetnek, ahol a fekete-fehér rajzot a kötetcím és évszám vörös betűi szelik át. A művész, akinek korábbi, alig ismert festészetét tárgyilagos, mégis lírai hangú társadalomkritikai magatartás jellemzi, az újjáépítés friss élménye nyomán fordult e rajzán a nagy forradalmi csomópontokra utaló, azokat szimbolizáló hősi pátoszhoz. A csákánnyal lecsapó munkás mozdulata, az izomzat hangsúlyozása a századelő nagy munkásideálját idézi, a megfogalmazás életszerűsége, a képkivágás, az alárendelt, de fontos értelmező szerepet betöltő környezet jelzése azonban olyan kompozícióvá áll össze, amely az egykori forradalmi munkáseszményt mintegy átemeli az új történelmi viszonyok közegébe, tudatosan idézve azt az 1945-ös történelmi fordulat idején. Egyike azoknak a jóformán ismeretlen művészi tetteknek, melyeknek további kutatásával az 1945-ös év még hiányzó képzőművészeti összképe rekonstruálható, új oldalról világítva rá hagyomány és kontinuitás egykorú megnyilvánulásaira.

Aradi Vera: Munkásábrázolás a magyar festészetben
Bp. Kossuth 1976

FÜGGETLEN
MAGYAROK
SZÁGÉRT
1942

Gyarmathy Tihamér (sz. 1915):

■ **103. Mezőgazdasági munkás, 1945**
tollrajz, 25X19,4 cm / a művész tulajdona

■ **104. Munkás, 1945**
tollrajz, 27X21 cm / a művész tulajdona

A két rendkívül finom technikájú, a kortárs magyar rajzművészet magas szintjét elérő alkotás, különös tekintettel keletkezésük évére, a típusalkotás tudatosságával és határozottságával emelkedik a nagy történelmi fordulóra közvetlenül reagáló alkotások fölé. A munka és a munkás társadalmi fogalmának megváltozása, a dolgozó ember közvetlen ismerete, a súlyos körülmények között halmozódó teendők lelkes számbavétele és a cselekvőkészség, az új módon megfogalmazódó művészi felelősség hatja át ezt a két fejet. A típusalkotásra való ilyen fokú koncentrálás később válik esztétikai követelményrendszer részévé. A felszabadulást követő első reagálások frisseségében – mint ezen a két rajzon is – teljes érettségében jelenik meg az újfajta művészi tudat: az eszményalkotás lényege az egyén ráébredése konkrét teendőire és történelmi szerepére, ami itt minden járulékos elem nélkül realizálódik.

Gyarmathy Tihamér

„Városkép" (repro)

Gera György: Gyarmathy Tihamér festészete;
Művészet, 1977. december - 39 kap.

Gyarmathy Tihamér

„A felmenő és lemenő csillag"
(repro)

Oz a György: Gyarmathy Tihamér festészete
Művészet, 1971. [illegible] – 39 lap.

Gyarmathy Tihamér

„Szerkezet az anyagban"
(repro)

Gerz, György: Gyarmathy Tihamér festészete.
Művészet, 1977. december - 39 lap.

Gyarmathy Tihamér, festőművész

A képzőművész szövetség festő szakosztálya kiállítását „Festészet '77" címmel a Műcsarnokban rendeztek, melyen a művész műve szerepel.

Horváth György: Festészet '77.
Magyar Nemzet, 1978. febr. 5.

Gyarmathy Tihamér

Martyn Ferenc a háború után csatlakozott az Európai Iskola művészeihez, de rövid idő elteltével Gyarmathy Tihamérral, Losonczy Tamással és Kállai Ernővel önálló absztrakt csoportot alakított.

Sorka Lajos: Martyn Ferenc.
Nógrád, 1977. jún. 12.

m e g h í v ó

gyarmathy tihamér festőművész 25 éves munkásságáról vetítettképes előadást tart dr **mándy stefánia** művészettörténész 1965 március 3-án 18.30 órakor. XIV. kerület erzsébet királyné út 57. szám alatt az aluminiumgyár kultúrtermében. a 67-es villamos és a 25-ös autóbusz fürész utcai megállójánál a XIV. kerületi hazafias népfront bizottsága és a XIV. kerületi tanács népművelési osztálya rendezésében. belépés díjtalan. megjelenésére számitunk

kassák vers kurtág zene

GYARMATHY TIHAMÉR

Hazafias Népfront XVII.ker.Bizottsága. Bp.XVII.ker.Dózsa Gy.Müvelődési Ház.

M E G H I V O

a Rákosligeti Müvelődési Klub keretén belül müködő

MÜVESZETBARÁTOK KÖRE

1966. április 17-én, vasárnap du. 6 - éjfélig

ZÁRTKÖRU KLUBESTET

tart a klub nagytermében /Rákosliget, Hősök tere 3./ melyre Önt és kedves vendégeit meghivja.

Ez alkalommal GYARMATHY TIHAMÉR festőművész alkotásaiból rendezünk bemutatót.

A müvész munkásságát Dr. Angyal Endre esztéta ismerteti. A bemutatott müvek a klubestet követő kedd, szerda és csütörtöki napokon is megtekinthetők du. 6 - 1/2 9 óra között.

Budapest,1966. április 8.

Tóth Tibor /
körvezető

Nagy Sára sk.
igazgató

Közlemények:

Következő klubestünk időpontja: 1966. május 3.

A képzőművészeti szakkör hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön du. 1/2 6 - 1/2 9 óráig tartja foglalkozásait a klub egy külön helyiségében.

BUDAPESTI TÁRLATOK

MUCSARNOK:	III.Orsz. Háziipari kiállitás
ERNST MUZEUM:	Fiatal képzőmüvészek Studiójának kiállitása IV. 16-tól
FINYES ADOLF TEREM:	Pál Gyula festőművész kiállitása IV.24-ig
CSOK I.GALERIA:	Udvary Pál kiállitása IV.15 - 30-ig
DÜRER TEREM:	Szántó Piroska festőmüvész kiállitása IV. 6 - 20- ig
MEDNYANSZKY TEREM:	Galambos Tamás festőmüvész kiállitása IV. 30 - V.14-ig.

GYARMATHY THAMÉR

Gyarmathy Tihamér

Kerepesi a Nemzeti Galéria
„Új magyar festészet" c.
kiállításán

Nógrád 1968 I. 3

Gyarmathy Tihamér

AZ ÉPITŐK MŰSZAKI KLUBJÁBAN

(BP., V., PETŐFI SÁNDOR U. 5.)

1968. MÁJUS 22-ÉN,
SZERDÁN 19 ÓRAKOR

GYARMATHY KÉPEK

EGYIDEJÜLEG

KURTÁG ZENE

BEVEZETŐT MOND:
DR. SOÓS IMRE

A BEMUTATÓN SZIVESEN LÁTJA ÖNT

A KLUB IGAZGATÓSÁGA
ÉS MŰVÉSZETBARÁT KÖRE

ÉPITŐK MŰSZAKI KLUBJA

ÉPITŐK ROTA - M. 230.

T.

Dr. Németh Sarolta

Miniszter

Bp.

XIV Bánki D. 73

R. Gyarmathy Gábor

"Szimbolista viziói"-t emliti meg Vadas József: "Bartók a képzőművészetben" c. beszámolójában a Fészek Klubban rendezett és Bartók művészetének szentelt emlékkiállitásról, amelyen huszonhat művész munkája szerepel, közöttük a művészé is.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. ápr. 3.
XV. évf. 14. sz. 13. lap

Gyarmathy Tihamér

Komposició /szerző/

Kritika 1971 I.

Gyarmathy Tihamér

Vékony szálon kötődik az Európai Iskolához.

Ernyey Gyula: Magyar design; Ipari Művészet, 1969. III. 23. l.

Gyarmathy Tihamér

A művész szerepel a huszonhat kiállitó művész között, akik Bartók művészetének szentelt emlékkiállitáson alkotásaikkal résztvettek. Vadas József: "Bartók a képzőművészetben" cimmel ir a tárlatról.

Élet és irodalom, Bp. 1971. ápr. 3.
XV. évf. 14. sz. 13. lap

Gyarmathy Tihamér

neve emlétve

Képzőművészet

Vigilia 1969, január
60. old.

Gyarmathy Tihamér festőművész

"Ördögüző" c. rézkarcát hozza a lap.
Repr.
"Ez történt még a héten..." c. rovatban.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. nov. 28.
XIV. évf. 48. sz. 25. lap

Gyarmathy Tihamér festő

neve emlére

Képtárunkban

Vigília 1969 december
857. old.

MDK.

Gyarmathy Tihamér festő.

Neve megemlítve a budapesti Kiállításai kapcsolatban.

"A elhunyt művészet első magyar csoportkiállítása."

Dunántúli Népszava. 1946. II. évf. jún. 18. 5. l.

Gyarmathy Tihamér

A szerző egyéni személyes művész-ismerőse.

Dévényi I.: Gyűjteményem; Népgyűjtő 1970. 3. sz. 11. l.

Gyarmathy Tihamér festő-

MDk.

A város tulajdonába került a festő egyik alkotása.

„Modern pécsi képtár Pécs-Baranya régi művészei a Városi Múzeumban."

Dunántúli Napló. 1946. II. évf. aug. 18. 6. l.

Garmathy Filamér festő. MDK

„Szimfónia" c. művével szerepel a Városi Múzeumban.

Nikelszky Géza: „Pécs állandó képtára a Városi Múzeumban".
Dunántúli Népszava 1946. II. évf. szept. 15. 6. l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Absztrakció

M. Képzőm. Szab. Szervezete I. kiáll. Pécs, 1946, dec.

Gyarmathy Tihamér, Pécs

Compositio, olaj

Magy. Képzőművészek Szabadszervezete I.kiáll.
Ernst Muz. 1947. jul. 7 l.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Pán I: Az Európai Iskola. Index, 21-24. 1947.

MDK

Gyarmathy Tihamér
festm. repr.

Kállai Ernő: Elvont művészet I.m.csop.kiáll. M. Képzm. Szab.Szerv. 1946. máj. 12 l.

Gyarmathy Tihamér

vod

Dunántuli Nép-
zava. 1947. márc.
13. (Pečsi festō
sikere Pesten.)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

1968 JUN 20

102

GYARMATHY TIHAMÉR festőművész kiállítását Weöres Sándor költő nyitotta meg június 17-én a Központi Fizikai Kutató Intézet KISZ Klubjában (Budapest, XI. Budafoki út 10/b).

részlegyet gyártanak.

A gyapjúmosó és szövőgyár zetője, Helemin József és Gallai — Minitextilgyár lesz. Az gépet helyezünk el. A gépek

R.-T.

ayer

ér 4. sz.

:: :: :: tartható. :: :: ::

Földfeletti jégvermek sörhütők, borpincék

tervezése.

Műszaki iroda

a parafakő anyag cèlszerü alkal-

Gyarmathy Tihamér festő

1. Ham-Rem

91 – 92. l.

ál. A **Budapest.** (Kenyér és zsemlye ... nem tás.) A budapest-angyalföldi m. kir. állami el-

VASÚTON

25 mm. 2 mm. vastagságu lágyitott vashuzalt óhajt beszerezni, melyből Magyarkanizsa vasuti állomásra 13 mm. 5 mm. és 10 mm. 2 mm., Zenta állomásra 14 mm. 5mm. és 10 mm. 2 mm., Mohol állomásra 13 mm. 5 mm. és 10 mm. 2 mm., Péterréve állomásra 10 mm. 5 mm. sodrony kimért 25 klg.-mos karikákban bérmentesen lesz szállitandó. Az ajánlatok cinezett és cinezetlen sodronyra teendők. Felhivatnak ezen szállitást elnyerni óhajtók, hogy ajánlataikat december 1-éig a társulat igazgatóságához Zentán nyujtsák be. Az ajánlatokhoz 100 kor. óvadék csatolandó.

Zenta. (Oszlopok és karók szállitása.) A „Bácsi-tiszai ármentesitő társulat" 40 drb. telefon tölgyfa oszlop és 6200 drb. árvédelmi tölgyfakarót óhajt beszerezni, melyből 10 drb. oszlop és 3200 drb. karó a magyarkanizsai I-ső öblözeti védtöltésre, 10 drb. oszlop és 1000 drb. karó az adorján-zentai öblözeti védtöltésre, 10 drb oszlop és 2000 drb. karó a mohol-péterrévei öblözeti védtöltésre és végül 10 drb. oszlop a péterréve-óbecsei öblözeti védtöltésre lesz szállitandó. A tölgyfa oszlopoknak egyeneseknek. 8 m. hosszuaknak és vékonyabb végén leglább 13 cm. átmérőjü, illetve vastagsággal kell birniok; az árvédelmi karók pedig 2 m. hosszu, lehántcsolt gömbölyü egyenes tölgyfából legalább 5 és legfeljebb 10 cm. vastagságban szállitandók s a karók egyik vége 20 cm. hosszu hegygyel látandó el, a másik vége pedig legömbölyitendő. Felhivatnak ezen szállitást elnyerni óhajtók, hogy ajánlataikat december 1-ig a társulat igazgatóságához nyujtsák be. Az ajánlatokhoz 400 kor. óvadék csatolandó.

Szeged. (Kenőanyag szállitás.) A városi géptelepekhez 1909. és 1910. években szükséges kenőanyagok szállitásának biztositása iránt december 11-én

Gyarmathy Tihamér

absztrakt festő

Koll. kiáll. 1947

vrod

Szabad Szó

1947. márc. 15

(Gyarmathy Tihamér

kiállítása.)

MDK

Gyarmathy Tihamér festő

d.m: A hét képzőművészete. Világ, 1948.máj.9. 6 l.

Gyarmathy Tihamér I. é

Ferk pzomfoiskèvk

1933-34. 73. l.

2468. MOSSUL. $103 \times 160 = 1.64$ m² . . . . . 180.—
2469. ANATOL. $150 \times 95 = 1.42$ m² . . . . . 220.—
2470. SZAMARKAND. $218 \times 410 = 8.93$ m² . . . . 700.—
2471. MAGYAR PERZSA. $204 \times 306 = 6.24$ m² . . 150.—

Gyarmathy Tihamér fertő

Katod Nér

1947. 2. 9. – 11. l.

Szarmathy Tihamér festő

Szarmathy Tihamér Kiállítása

Szabad Nép 1948 máj. 11. – 60.–

Festmúnych

Szarmathy Tihamér Kiá Mihaša

Szabad Nép 1948 máj. 11.– 60.–

Gyarmathy Tihamér - festő

Szabad Művészet, 1947

I. évf. 1-2. sz. 21. o.
kiállítási Naptár.

Gyarmathy Tihamér

III. éves ferd. szakos hallg.

Képzm. Török. Esk

1936/37. 74 l.

Ferk. pzomfoiskèvk

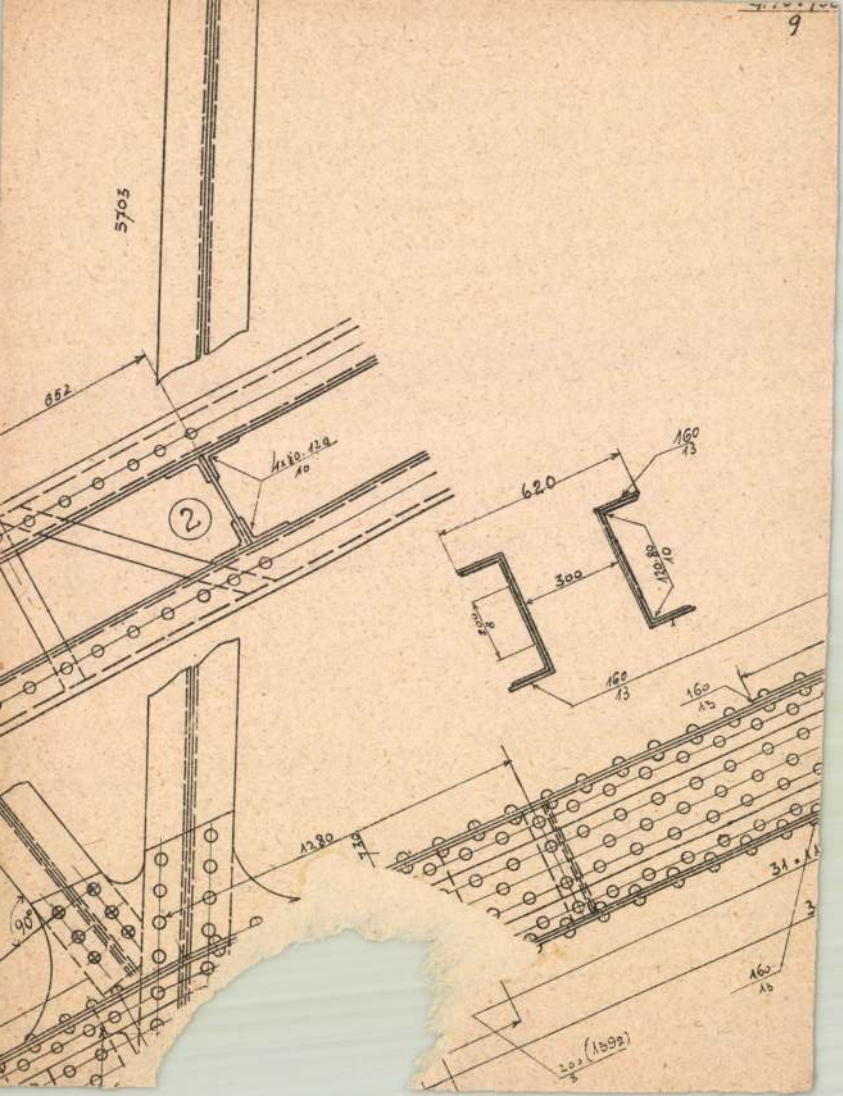
5703
652
4x80.120
10
2
620
160
13
300
120.80
10
200
8
160
13
160
13
1280
730
90°
31 . 11
3
160
13
200
8
(1392)

~~Gádor Emil~~

Gyarmathy Tihamér

illusztrációi
az alabbi szám-
ben.

Ujjáépitő magya-
rok. Pécs. 1945
szerkesztette Kő
Kálmán

Gyarmathy Tihanci

absztrakt festő

rod
2

Rabinovszky Máriusz

Farkas István auléhe
és más kiállítások.
Magyarok, 1947. ápr. 5.

Régészeti Kutatások Trencsénmegyében VIII. 52.

Szarmatky Tiramér festő

Szabad Nép
1946. 5. 30. – 6. l.

Gyarmathy Tihamér festő"

Szabad Művészet, 1948

II. évf. 5. sz. 196. o. – Kiállítási Naptár.

Gyarmathy Tihamér

Képzőm. fősk. kiáll. 1937

70. Gyarmathy Tihamér Női fei

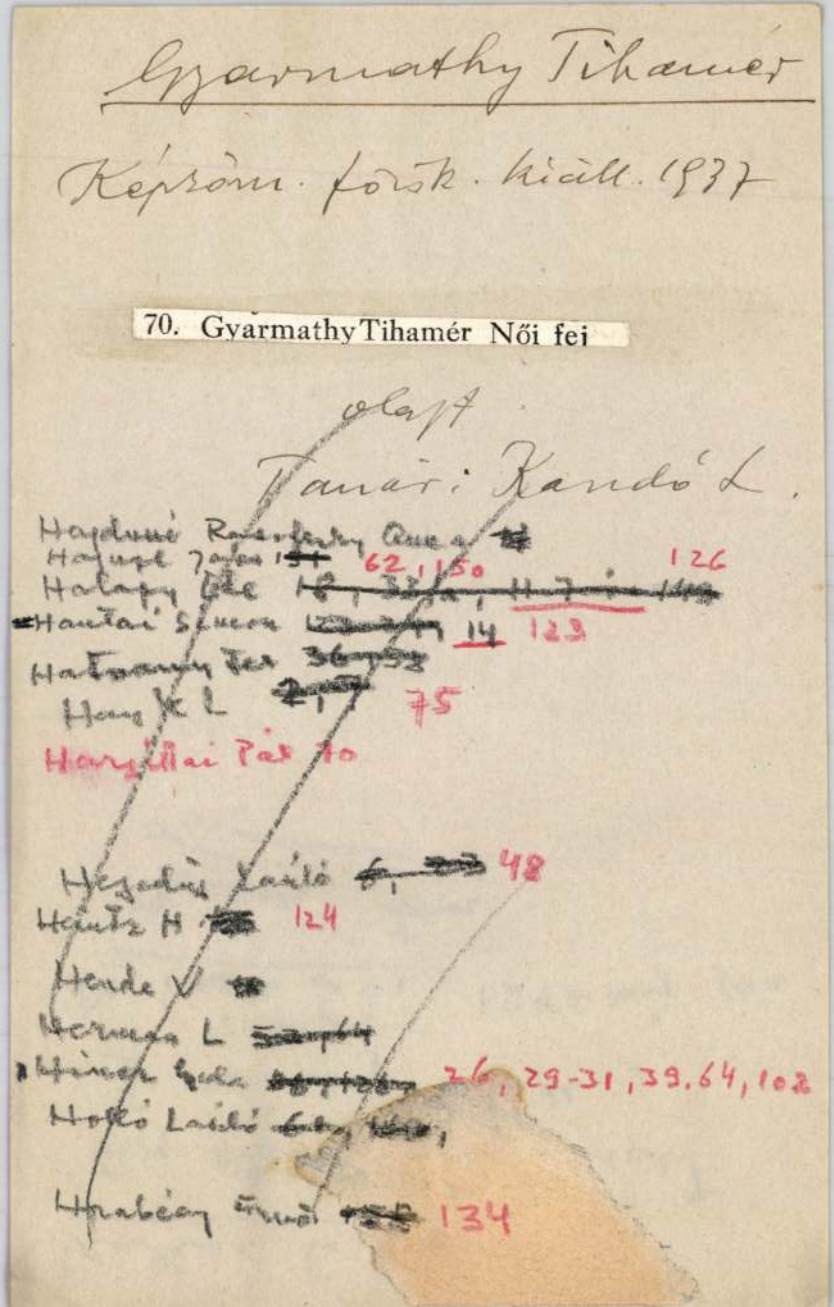

Kállai E

Az elvont mennyiset

I. m. csop kiáll.

M. Képz Sz. 1946 máj. jun

Bever. Jan.

Gyarmathy Tihamér

festő

l.

Kállai 1948

66, 74. n.

alperes(eke)t, hogy a kereseti

jan 1 tól járó

felperes(ek)nek fizesse(k) meg

Mulaszt

A Magyar Szent

A Bpest I-II. Ker. kir

járásbiróság alperes(eke)t az itt megjelölt k

50 f perköltségben 15 napi teljesite

Bpest 193 é

Ez a mulasztási itélet jogerős és ennek ala
ján kielégitési végrehajtásnak van helye.

A végrehajtás kéréséért ujabb költség:
P fill.

193 évi

hó napj

381. ny. sz. — Mulasztási itélet alapján végrehajtható kiadmá

Gyarmathy Tihamér

Pesti

VII. Damjanich u.

12

MKSz 1947

Gyarmathy Tihamér, festő

Raje: Repr.

Gyarmathy Tihamér: raje Borító: 4.

Jelenkor, Pécs, 1979. dec. XXII/12.

gában hordja a kezdés, a nyitás, a feltárás és az elindulás megújuló igényét.

Amióta Gyarmathy Tihamér rátalált a maga kimunkált egyéni stílusára, sokat változott körülötte a művészi közvélemény. Akkor sokkal több ember számára tűnt tevékenysége istenkáromlásnak, társadalmunktól idegen avantgardizmusnak, ma olyanok is szaporodó számmal akadnak, akik klasszikus, sőt hagyományőrző mestert látnak benne, akármilyen előjellel. Az életmű közben gazdagodott, de Gyarmathy – következetes művész lévén – megmaradt önmagának. Mindkét megítélésben van igazság, és éppen ezért mélyebben vizsgálva egyik sem igaz. Az igazság az, hogy Gyarmathy benne él korában, de saját törvényei szerint, divatoknak lehetőleg alá nem vetve mondja a magáét. Ez adja értékét, ez adja a pillanattól független maradandóságát.

És ezért öröm mindannyiunknak, szakembereknek és érdeklődőknek, kultúrpolitikusoknak és művésznek egyaránt, hogy munkásságának legjavát így együtt láthatjuk.

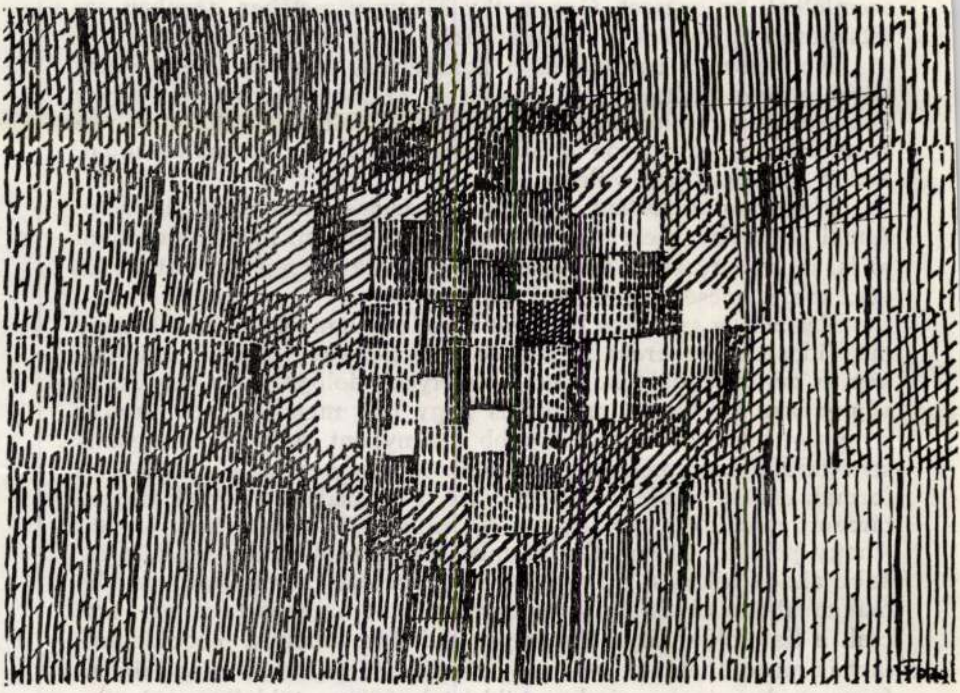

– *A Műcsarnokban rendezett kiállítás megnyitója* –

Az életmű-kiállításokban mindig van valami megrázó és valami kétséges. Megrázó, mert egyszerre az egészet láthatjuk, mert a művész nemcsak a művét teszi ki közszemlére, hanem voltaképpen saját magát is. Éppen ezért van valami kétséges is benne. Arra kényszerülünk, hogy egyszerre az egészet megítéljük, holott hiába van együtt minden, vagy legalább a legfontosabb, nem vagyunk rá igazán felkészülve, a megítéléshez ugyanis távlat és idő is szükséges.

A jelen kiállítás különösen paradox helyzetet teremt. Akkor jó egyben látnunk az életművet, ha a részletekről, az egyes állomásokról folyamatosan információt kaptunk, magyarul, ha a közönség korábban is kiállítások során találkozhatott a művésszel, képet alakított ki róla és most az ismétlés erősítő hatásával szemlélheti az egészet. Gyarmathy Tihamér esetében azonban sajátságosan egybeesik a bemutatkozás és az összefoglalás.

No persze a barátok és a hozzáértők, a művészi élet belső körei mindig tudtak róla, mindig is számontartották a magyar képzőművészet újító egyéniségei között. Voltak kiállításai is, de semmiképpen sem azon a szinten és azzal a folyamatossággal, ami a műnek kijárt volna.

Hogy miért történt így, nem érdemes most boncolgatnom. Annál is inkább, mert végül is van benne valami megvesztegetően jó is, mivel egyszerre és váratlanul egy alkotóerejében fiatal művész megjelenésének lehetünk tanúi.

Ezt nem a szokásos bókként mondom, amivel korombeli vagy még idősebb embereknek akarunk jó perceket okozni: istenem, nem is néz ki annyinak. Nem, itt mélyebb dologról van szó. Ismét végignézve a képeket magam is hogy úgy mondjam strukturális fiatalságukat éltem át legnagyobb élményként. A fiatalság ugyanis strukturális értelemben a problémák sajátos kezelését, a színek és formák ennek megfelelő használatát, a szabadság és rend meghatározott viszonyát, az egyéniség sajátos érvényesítését jelenti. Ahogy például Gyarmathy szembe néz a problémákkal, még inkább ahogy kikeresi magának a művészetével ábrázolható problémákat, abban olyasféle jó értelemben vett naivitás található, ami csak a fiatalok sajátja. Egy olyan naivitás, amely a megoldhatatlant is megoldhatónak véli vagy akarja. Nézzük csak még szín- és formarendszerének minden többértelműsége, többdimenziőssága mellett is érvényesülő tisztaságát. Olyan művészi és emberi magatartásra mutat, amely az életkortól függetlenül szüntelenül ma-

Gyarmathy Tihamér grafikus

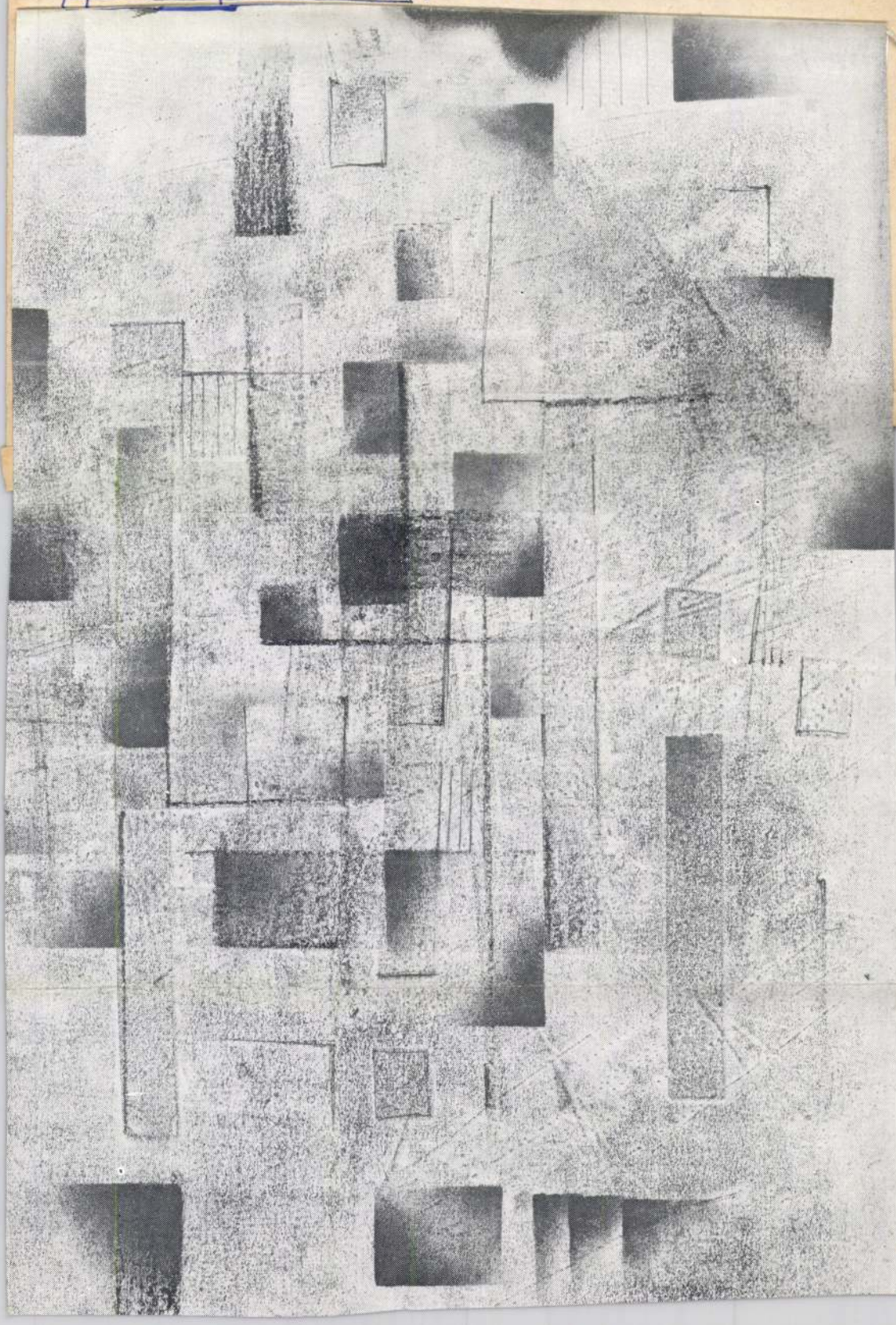

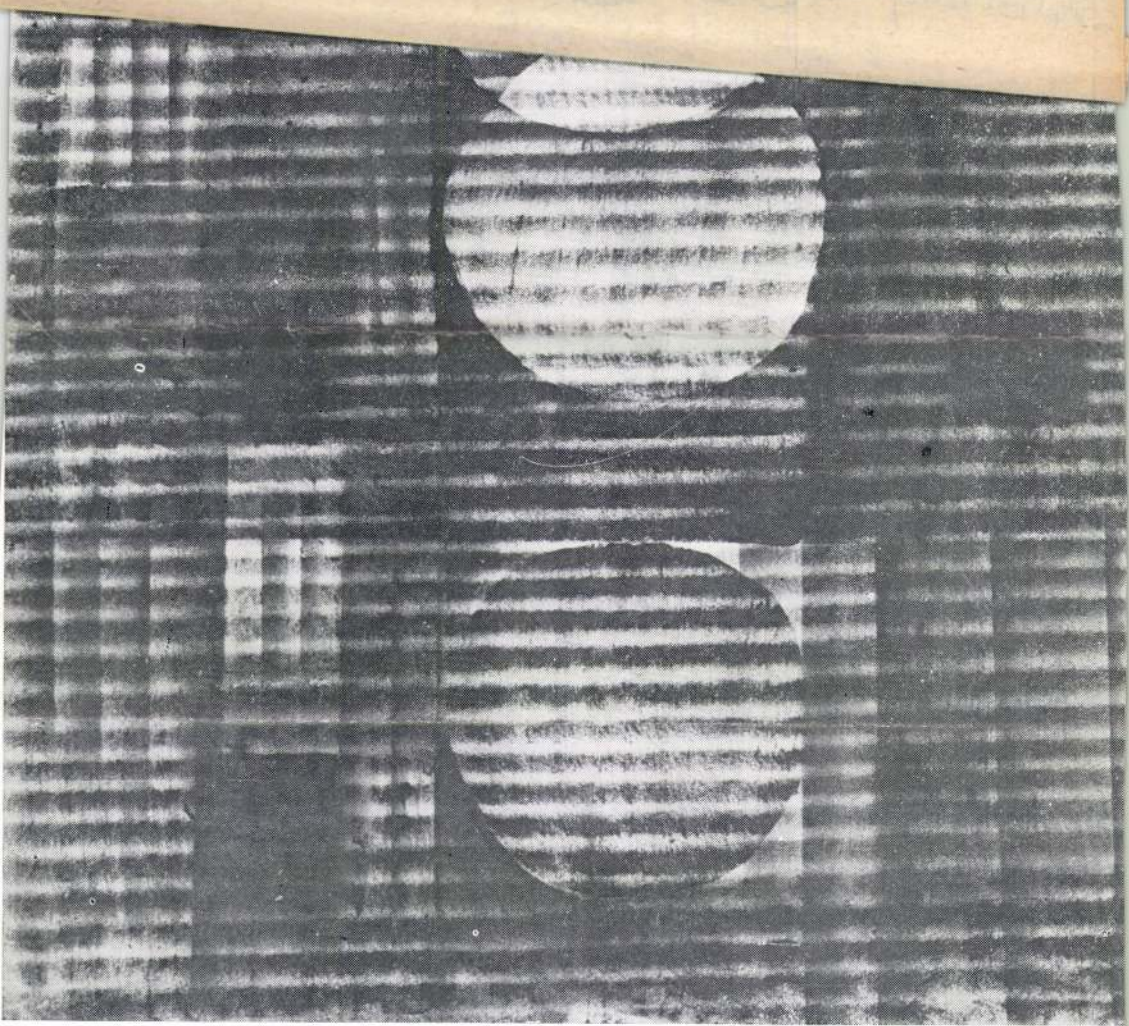

Gyarmathy Tihamér, festő

□ GYARMATHY · TIHAMÉR festőművész munkásságát mutatja be a Képzőművészeti Alap Kiadó Vállalata Mai magyar művészet című sorozatának legújabb kötete. A művészről Aszalós Endre írt monográfiát. A kötetet 24 fekete-fehér és 17 színes reprodukció egészíti ki.

-: □ Gyarmathy Tihamér

2

Esti Hírlap Bp. 1979. jún. 25.

Gigarmothy Tichomel, graphikus

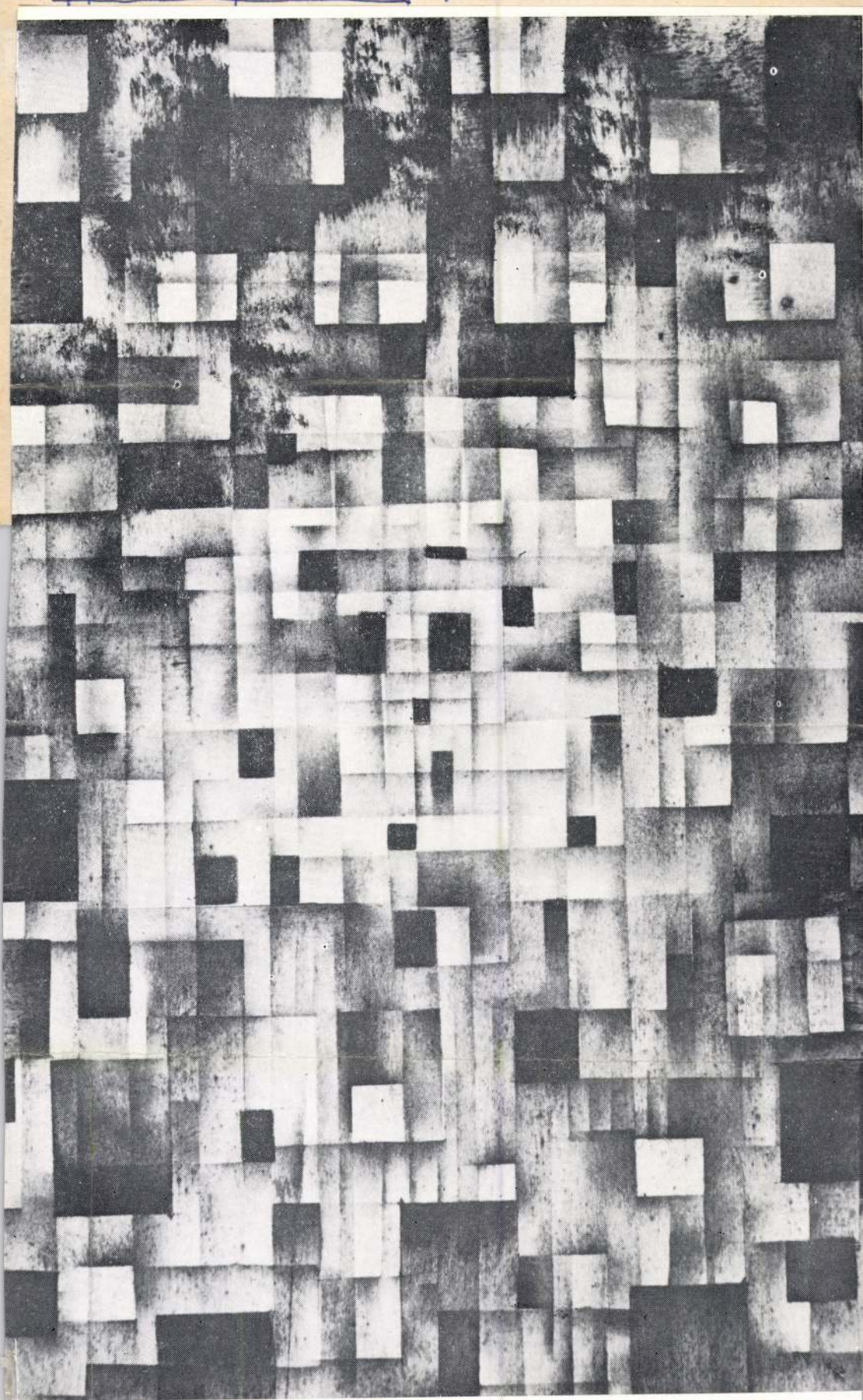

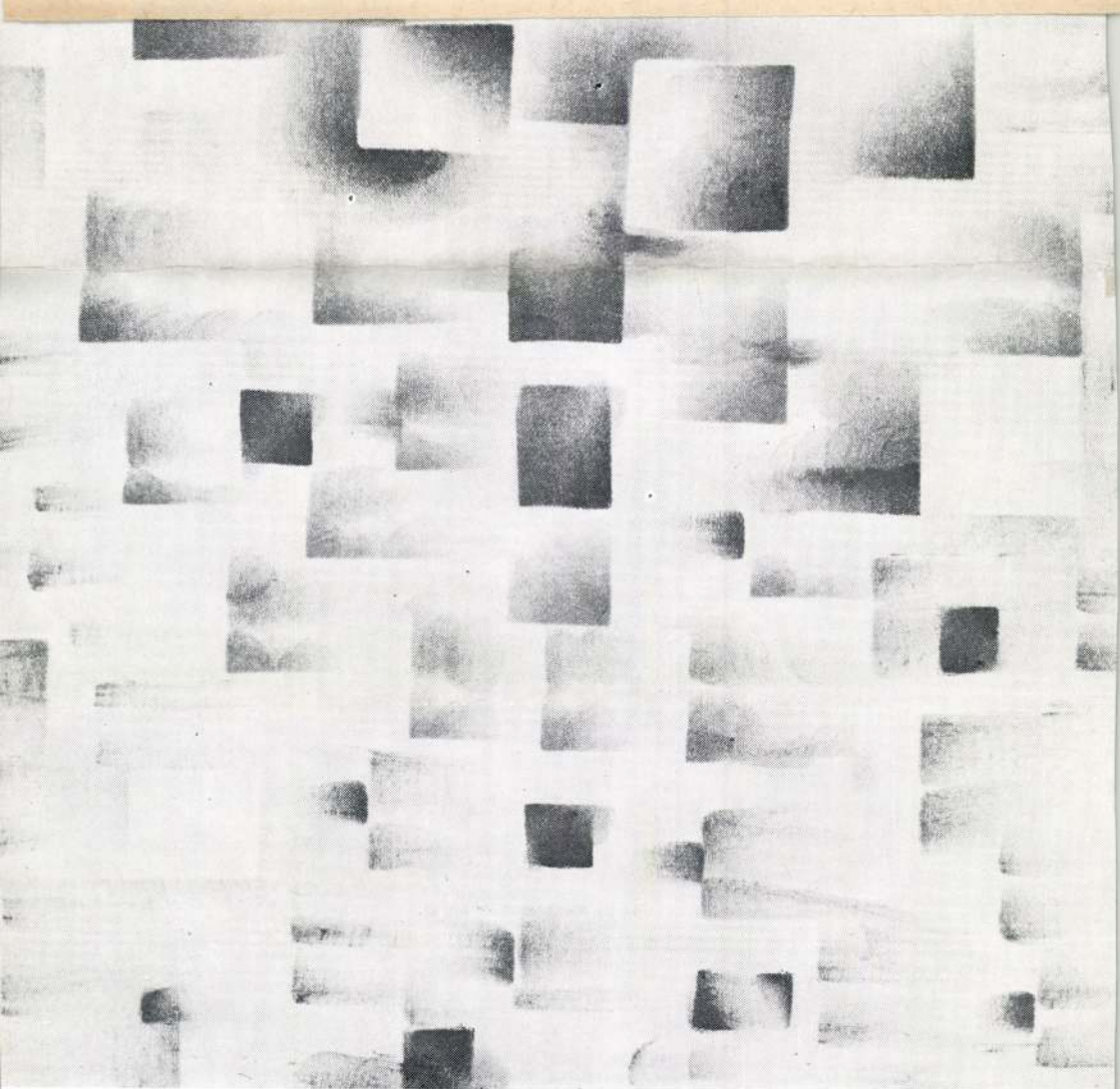

Gyarmathy Tihamér, grafikus festő

Rajz: Pécs

Gyarmathy Tihamér: Rajz. 1123.

Jelenkor, Pécs, 1971. dec. XXII/12

Gyarmathy Tihamér, festő

L. M. ö

Gyarmathy Tihamér: Rajz 1108

Jelenkor, Pécs, 1979. dec XXII/12

Gyarmathy Tihamér, grafikus festő

Rajz: Rajz

Gyarmathy Tihamér: Rajz 1110

Jelenkor, Pécs, 1979. dec. XXII/12

Gyarmathy Tihamér, grafikus
festő

Rajz: Rep

Gyarmathy Tihamér: Rajz 1112

Jelenkor, Pécs, 1979. dec. XXII/12

Gyarmathy Tihamér, kstt

2 rajz: Rajz

Gyarmathy Tihamér: Rajz.

Jelenkor, Pécs, 1979. dec.

Borító
[1-2. ol.

XXII/12

Gyarmathy Tihamér

80. Dimenzió nincs adatok 59,5 x 49

5. Miskolci Országos Grafikai Biennale. Miskolci Galéria 1968. Kiáll. kat. Bev.: B. Supka Magdolna

Gyarmati Tihamér

fotó

1970-ben kiállítása lesz Tokaj-

ban.

Pezsgő máv.-i ékt...

Északmagyarország 1970. I. 8. 4.

Gyarmathy Tihamér

a Bpesti Műszaki Egyetem Vásárhelyi Pál kollegium helyiségében mutatta be műveit 1968. febr. 12-25-ig /: Faller László összeállítása :/

„Művészet" folyóirat, Budapest, 1968. március 3. p.

48 h.

Gyarmathy Tihamér

1968. felmáriában közös kiállításon szerepelt a bp-i Műnaki Egyetem Vásárhelyi Pál Kollégiumában Czíky Tibor szobrával, Bak Imre, Korniss Dezső, Tóth Endre, Venelszky Béla festőművénekkel.

Haulisch Lenke: Czíky Tibor
Magyar Műhely, Párizs, 1969. jan. 15. 50-52.

Gyarmathy Tihamér

kiállított festményei:

Anyaság, olaj, 60 x 80 cm.
Kozmikus kompozíció, olaj, 50 x 60 cm.
A régi hős emlékei, olaj, 60 x 80 cm.

Tavaszi tárlat. A Műcsarnok kiállítása 1957. Kat. szerk.: Kisdiginé Kirimi Irén. Bp. 1957. 19 l.

9. l.

Gyarmathy Tibor, festő MDK

Rédey Endre nobrászművészel
közösen műterem-kiállításon
mutatja be műveit.

G. M.: Fehete Jul 2.

ESTI HIRLAP, Op. 1964. ápr. 24.

Gyarmathy Tihamér

a kiállitás biráló bizottságának tagja volt.

Tavaszi tárlat. A Műcsarnok kiállitása 1957. Kat. szerk.: Kisdiginé Kirimi Irén. Bp. 1957. 19 l.

6.l.

...rdető
...IGYELŐ
...Petőfi Sándor u. 17.
...188-296, 188-307
1967 JUN 10.

Gyarmathy Tihamér
1021

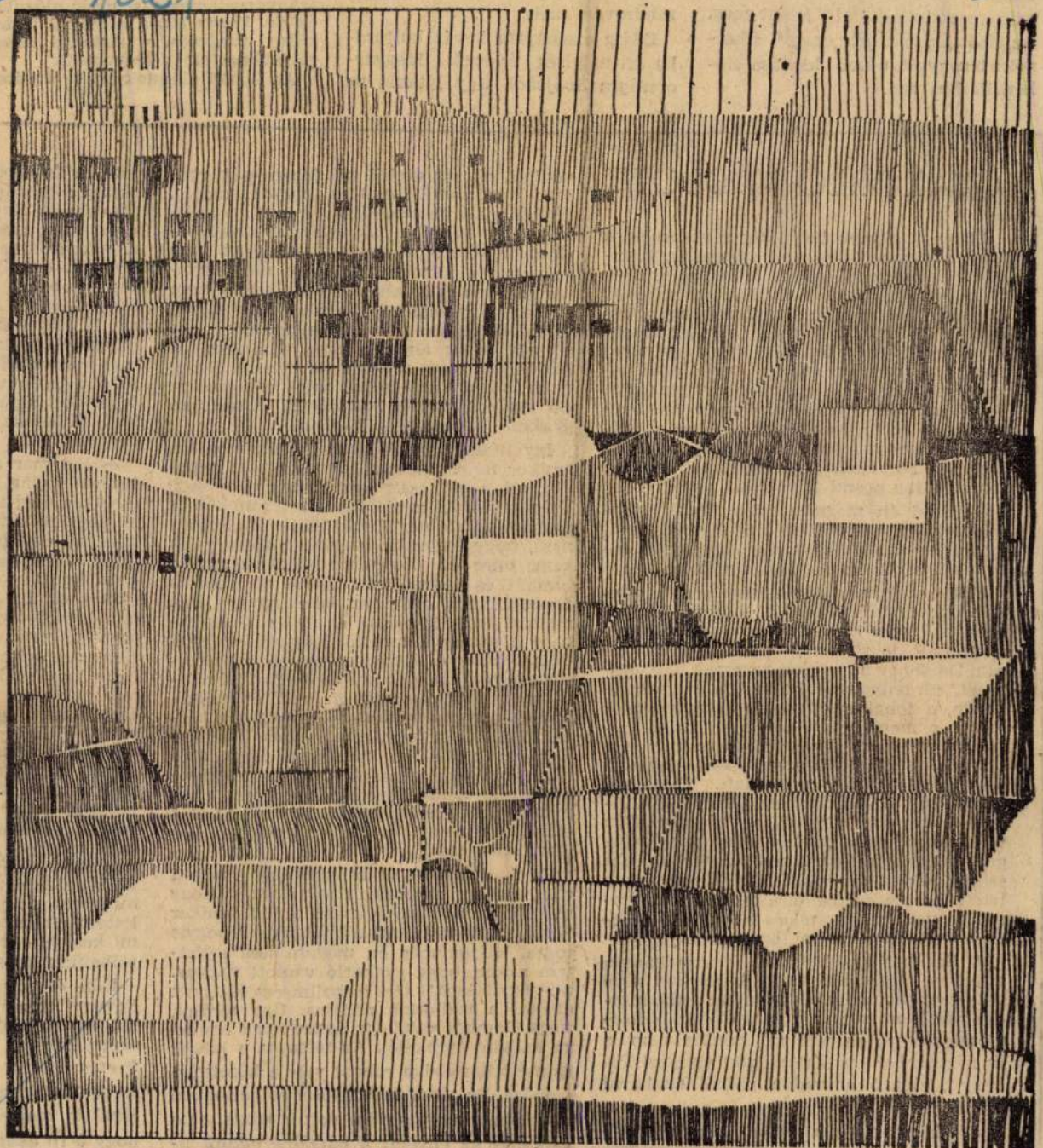

Gyarmathy Tihamér: Táj

dagon illusztrálva, magas színvonalú reprodukciókkal jelent meg. Az első szám máris nagy sikernek bizonyult, újabb kiadása előkészületben van.

les-i városháza nyújtott belgiumi Magyar Hetek rendezvényének.

Eddig viszonylag kevés lis személyiség érkezett országra *Svájcból*. Úgy l

GYAKORLÓ VÁDLOTT

Fövenyi, akinek belépését egyetlen árva tenyér összeverődése sem nyugtázta, szemügyre vette az író—olvasótalálkozó színhelyét. A nagy hodály kultúrterem üresen kongott. Túlsó végében, sivatagi magányosságban álldogált a hasas kályha, az innensőben meg úgy üldögélt vagy egy tucat résztvevő, mintha csupán véletlenül tévedt volna be. Nagykabátban, vastag gyapjúsálban, füles sapkában éppen csak egy pillanatra telepedtek le, hogy el ne vigyék az álmát annak a fura szerzetnek, akit rebbenetlen szemmel, mosolytalan ajakkal, mozdulatlan arccal figyeltek.

— Majd én megmozgatlak titeket, gyerekeim! — hetykélkedett magában Fövenyi, városi és vidéki író—olvasótalálkozók tapasztalt bajvívója, és beszélni kezdett.

Simán, folyamatosan kezdte gombolyítani mondanivalója fonalát. Közben elismerően hallgatta magát, élvezte gördülékeny mondatait, jóízűen mosolygott saját humorán. De ahogy a tizenkét gyermek bálványarcát, tárgyilagosan közömbös szemét figyelte, a fonal mindjobban összegubancolódott, a mondatok homokszemekként csikordultak meg fogai között, s humorán már maga se tudott mosolyogni. Gyorsan elsütögette legjobb patronjait. Csattanásukra csak a hodály üres visszhangja felelt. Szorongani kezdett, s már-már azon volt, hogy cigánykereket hány vagy tótágast áll, hogy kipattintsa az érdeklődés szikráját a kőszemekből. Erről mégiscsak letett, korára, térfogatára és szívének állapotára való tekintettel és beérte a legkétségbeesettebb szellemi bukfencekkel.

A tizenkét megdermedt gyermekarcon egyetlen vonás se rezdült. A tizenkét kővé vált szempár pedig oly mindent tudó, mindent értő, mindenen keresztül látó kifejezéstelenséggel meredt rá, mintha nem is őt nézték, hanem háta mögött az igazi Fövenyit, akit ő hasztalan próbál eltakarni előlük.

— Akárcsak egy esküdtszék — ez villant át rajta ebben a reménytelen pillanatban. — En meg olyan vagyok előttük, mint a vádlott, aki az [illegible] jogán meg egyszer megkísérli tisztára mosni magát. Utóbb azzal mentegetőznek majd a rendezők, hogy ez volt a községben az első író—olvasótalálkozó, a gyermekek ugyan nem szólaltak fel és nem reagáltak, mert ugyebár a város és a falu közti különbség nem tűnik el egycsapásra, de magukban, belül, tulajdonképpen el voltak ragadtatva... És én úgy fogok tenni, mintha elhinném, és lehetséges, hogy végül el is hiszem. Pedig most tudom az igazságot, mert jól ismerem ezt az esküdtszéki tekintetet, túlságosan gyakran voltam már vádlott...

Igy nézett rám Velencei tanító néni is, amikor Reich Tibi megmutatta neki vérző kisujját, amin csak egy karcolás látszott Velencei tanító néni csak nézett rám kőszemekkel, miközben Reich Tibi azt hazudta neki, hogy fogócskázás közben utolért engem, mire én dühömben előrántottam a bicskát és beledöftem. Pedig én nem is fogócskáztam, mert az iskolaudvar fala mellett gyönyörködtem az új kis bicskámban. A szomszéd nénitől kaptam. En hatéves voltam, ő hatvan és szerelmesek voltunk egymásba. És a hülye Reich Tibi rámkiáltott, hogy „te vagy a fogó" és beletenyerelt a bicskámba. De hiába sírtam, hiába esküdöztem úgy, ahogy csak egy első elemista kisfiú tud esküdözni, hogy nem igaz, nem igaz, nem igaz...! Mert Velencei tanító néni kőszeme úgy nézett rám, mintha mögöttem ott állna egy másik első elemista Fövenyi és azt vigyorogná: De igaz, igaz, igaz...

És L. igazgató úr is ugyanígy nézett rám, amikor apámra ripakodott: „Hogy merészelte beiratni hozzánk a fiát, amikor tudta, hogy vád alatt áll." Apám dehogyis tudta. Hiszen még én magam sem sejtettem akkor, hogy gyakorló vádlott vagyok, akit egy Klauzál téri futballmeccs juttatott ezúttal a vádlottak padjára. Úgy történt, hogy Gombos valahogy hátba talált egy arra haladó járókelőt. Az felkapta a labdát és méltatlankodva rohant vele a közeli őrszobára. En sírva és könyörögve kullogtam nyomában, mert enyém volt a labda, azaz dehogyis az enyém: a bátyámé, akitől titokban kölcsönztem ki. De hiába könyörög-

tem, a felháboro
vissza a labdáma
ját, hanem az őr
elvetemült módo
rúgtam a futballt.
szúrták, s helyet
kiszállt belőle a l
két évemmel „vá
azt L. igazgató ú
mazta. S amikor
mét rámvetette,
való minden véd
lehet felszólalni a
kell törődnöm ab
lott vagyok.

— Ezt már a D
hattam volna, az
amelyen még az a
gé fagytak. Iskola
koccant egy pinc
üveg máris millió
Nem futottam el.
gamat, csak a döb
elé. S máris nyako
nagy termetű férf
rám, még arra se
hogy kabátot húzz
mert gyorsan, sür
csapni rám és b
tenni: ő látta, ami
tam, és amikor úg
figyel, gonoszul b
fűtötte a felháboro
hidegtől és az irt
getődztem. Nem a
ra a védekező sza
tem állók jéghideg
Reszkető ajakkal
még nem is sejtett
lettem, amiért van,
mi ketten — törté
rélhetünk soha h

Köz- és magánv
Fövenyi szemébe,
tak két pupilláját
régen figyelte, hog
fizetés nélkül; a
az utcán félretaszí
jával is megfenye
hogy ő rá akar lé
adó lektoráé, aki

Gyarmathy Tihamér

A Magyar Nemzeti Galériában Játék emlékek c. alkotásával szerepelt.

Zentai Mária:Kortárs festők és ifjabb közönségük a Nemzeti Galérián
Rajztanitás 1972/1 2.oold.

MDK

Gyarmathy Tihamér

Résztvett a vidéki művészek I. kiállításun.

Rabinovszky Mariusz: Vidéki művészeink.

Szabad Művészet, 1947. 8.sz. 154.lap

Gyarmathy Tihamér

Tér és mozgás vízmetszet

20×14

6. Miskolci Országos Grafikai
Biennálé '71

Gyarmathy Tihamér

Bemutatott müve:

80/ Dimenziók, szines metszet 59,5 x 49cm

Katona László: V. Miskolci országos grafikai biennáló, Miskolc, 1969.

Gyormathy Tihamér

„Homogén összefüggések", rézkarc, 57 x 44,

„Az mag", rézkarc, 44, x 57;

„Tér és mozgás", rézkarc, 44 x 57

Katona László: VI. Miskolci országos grafikai

biennálé, Miskolc, 1971

Gyarmathy Tihamér
grafikus

Művészetében magyar sajátosságok,
a konstrukció mellett, amely jellegzetes
magyar színvilágban jelenik meg.

Kürthy Sándor: A nonfiguratív művészet világában
Művészet, 1971. június – 8 oldal

Gyarmathy Tihamér

1. Homogén összefüggések rézkarc 57×44

2. A mag —"— 66×57

6. Miskolci Országos Grafikai
Biennálé '71

Gyarmathy Tihamér, [ ]

Az 1931-es pécsi tehetségkutató kiállításon tűnt fel az akkor VIII. reáliskolai tanuló Gy. T.

—: A pécsi képző művészet kistükre (8.) 861–864.

JELENKOR, Pécs, 1971. szeptember XIV/9.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1971 JUN

VALÓSÁG
Budapest

/1021

Gyarmathy Tihamér

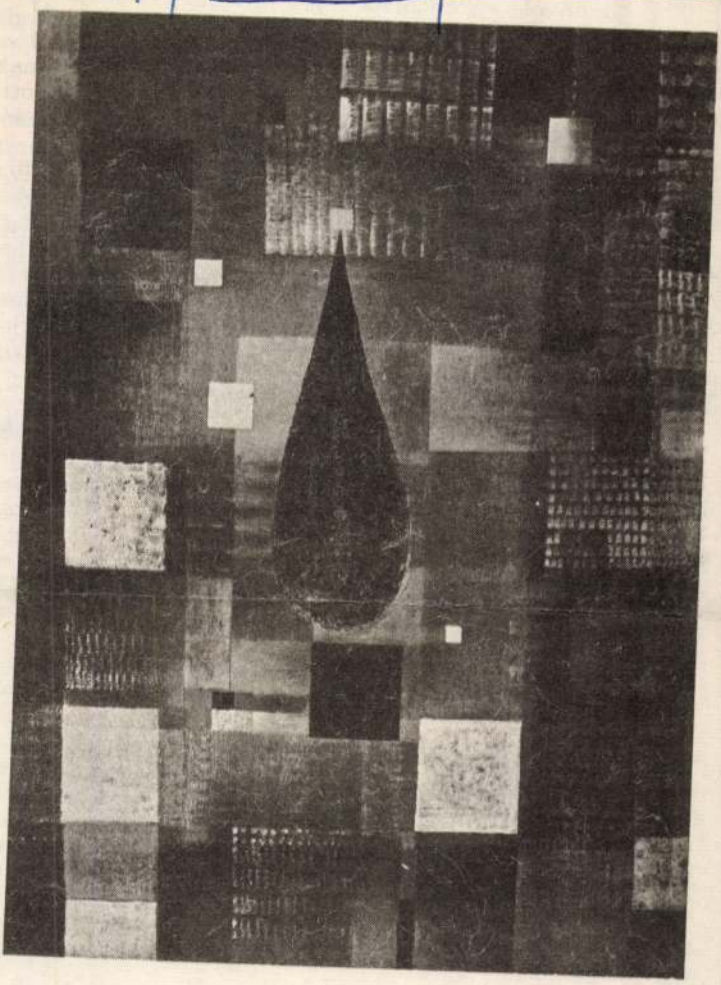

Gyarmathy Tihamér:
Kompozíció

határozni, hogy [illegible]
különösen érvényes a rádiószereplésre. Ezek[illegible]
cserépdarabot mutatok fel: keveset és amúgy töred

1. Első tizennyolc esztendőmet teljességében Za[illegible]
elemibe, ott végeztem a majdnem az én számomra
népének jelentékeny hányada akkoriban paraszti
némi ipara és csekély kereskedelme. Az akkori ma
lére esett a hely. Vasutat a születésem utáni év
koromban édesanyámmal és nagyanyámmal Pes
látogatóba, fiakkeren kellett kimenni Zalaszentiv
masságot a városnak címzett hely életébe, hogy n[illegible]
intézményekkel. Így lényegében paraszt- és hivatalnokegyüttesből állt a kör[illegible]
ama hajnali vagy reggeli időkben. Azonkívül ott „feküdt", illetőleg lovagolt egy osztály hetes honvéd huszár, akikről akkor még nem sejtettük, hogy nemsokára az első világháború „vörös ördög"-einek dicső, de tragikus sorsa vár rájuk. A századforduló utáni Egerszegnek erről az oldaláról egyébként megkapó képet fest Bóka László *Nandu* című regényében. Hogy annyira korán elvesztett kitűnő barátom honnan vette ehhez az ábrázoláshoz a valóban reális vonásokat, színeket, hangulatokat, rejtély előttem. De hát többek között nagy művész is volt.

2. Az érettségi után, 1904 őszén kerültem Budapestre az egyetemre és — ami ennél fontosabb — az Eötvös-kollégiumba. 1904 szeptember elején vonultam be mint gólya a kilenc éve alapított Kollégiumba, és akkor a szakvizsgámig négy esztendőt töltöttem benne. 1920-tól 1938-ig újra annak a kebelében éltem előbb mint ottlakó, illetőleg mint elég buzgó könyvtárhasználó, a húszas évek végétől kezdve pedig mint az ott folytatott oktatómunka egyik tényezője. 1944 december végétől 1948-ig megint a Kollégium szolgált menedékemül, Alma Materemül. Így — huszonhat évnyi időösszegemmel — nálam Szabó Miklós barátom volt csak huzamosabb ideig szerves kapcsolatban a Kollégiummal.

Tehát némi — legalábbis főképpen kronológiai — alapom van arra, hogy beszéljek valamit a kezdetekről, amelyeknek részese és tanúja voltam.

3. Akik az első tíz esztendőben lettünk a kollégium tagjai, tudomásom szerint öten voltunk meg a Kollégium múlt (1970.) évi jubileumán elmondott emlékezésemkor. A korelnök Mauritz Béla, a magyar geológia egyik fő kitűnősége, akinek egyébként rektorként döntő szerepe volt abban, hogy az egyetem és vele együtt a Kollégium is nem került részben elhurcolás következtében a fasizmus harmincadjára. Akik még akkor kitartottunk, negyedmagammal ugyanabba az 1904-es évfolyamba tartoztunk. Vendl Aladár, velem egy asztalnál ülő kedves dögésztársunk: a Kollégium első korszakának nagy — ilyenekül csak a szertelen temperamentuma mellett igen vonzó egyéniségű Zemplén Győzőt és öccsét, a féktelen zseni Zemplén Gézát említem —

-/.

Gyarmathy Tihamér

Vadas József: "Képek a várfalon" címmel ismerteti a "Képek és szobrok három évtized művészetéből" című kiállításon szereplő művészek nevét és munkásságát, megemlítve néhány alkotást is.
Anna Margit, Baranyó Sándor, Balogh András, Balogh Ervin, Barcsay Jenő, Barta Lajos, Bartha László, Bartl József, Bálint Endre, Benedek György, Benedek Jenő, Berényi Ferenc, Berki Viola, Bernáth Aurél, Bér Rudolf, Bokros Birman Dezső, Borsos Miklós, Breznay József, Csáky-Maronyák József, Csernus Tibor, Csikszentmihályi Róbert, Deim Pál, Domanovszky Endre, Ék Sándor,
A további neveket lásd: 2.-es cédulán.
Élet és Irodalom, Bp. 1975. dec. 27. XIX. évf. 52. sz. 7. lap.

Gyarmathy Tihamér

Az 1.-es cédula folytatása:
Farkas Aladár, Fejér Csaba, Ferenczy Béni, Fónyi Géza, Fóth Ernő, Frank Frigyes, Gadányi Jenő, Göllner Miklós, Gyarmathy Tihamér, Hajnal János, Hincz Gyula, Holló László, Iván Szilárd, Kerényi Jenő, Keserü Ilona, Kisfaludi Stróbl Zsigmond, Kóka Ferenc, Kokas Ignác, Kondor Béla, Korniss Dezső, Kucs Béla, Lakner László, Makrisz Agamemnon, Marton László, Martyn Ferenc, Medgyessy Ferenc, Melocco Miklós, Miháltz Pál, Németh József, Orosz János.
A 3.-as cédulán következik a többi név.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. dec. 27.
XIX. évf. 52. sz. 7. lap.

Gyarmathy Tihamér

A 2.-es cédula folytatása:
Papp Gyula, Pirk János, Pór Bertalan, Ridovicz László, Sarkanty Simon, Schéner Mihály, Scholz Erik, Sikuta Gusztáv, Somogyi Árpád, Somogyi János, Somogyi József, Svéby Lajos, Szabó Vladimir, Szalay Ferenc, Szentiványi Lajos, Szentgyörgyi Kornél, Szűnyi István, Szkok Iván, Tar István, Tóth Béla, Vigh Tamás, Záborszky Viola.

A cédulákon felsorolt nevek szerepelnek az 1.-es cédulán feltüntetett kiállitáson. A részletes beszámolót, -Vadas József: "Képek a várfalon" c. cikkét,- lásd: Bernáth Aurél nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. dec. 27.XIX. évf 52. sz. 7. lap.

Gyarmathy Tihamér

Szabó Julia: Kállai Ernő szellemi . . . .
Művészet, 1975. augusztus - 43 oldal

is kegyetlenül éles szeme volt, a hatalmasoknak pedig akkora hatalmuk, hogy rá se hederítettek testi és lelki rútságukra.

kek közül Repint és Szurikovot; majd Kosztudijevet, aki Repin tanítványa volt és Levitánt, aki a

és brigádmegbeszélés. Ami összeköti őket: a századforduló új látásmódja ezekben a munkákban már tudatosan ápolt hagyomány.

Gyarmathy Tihamér

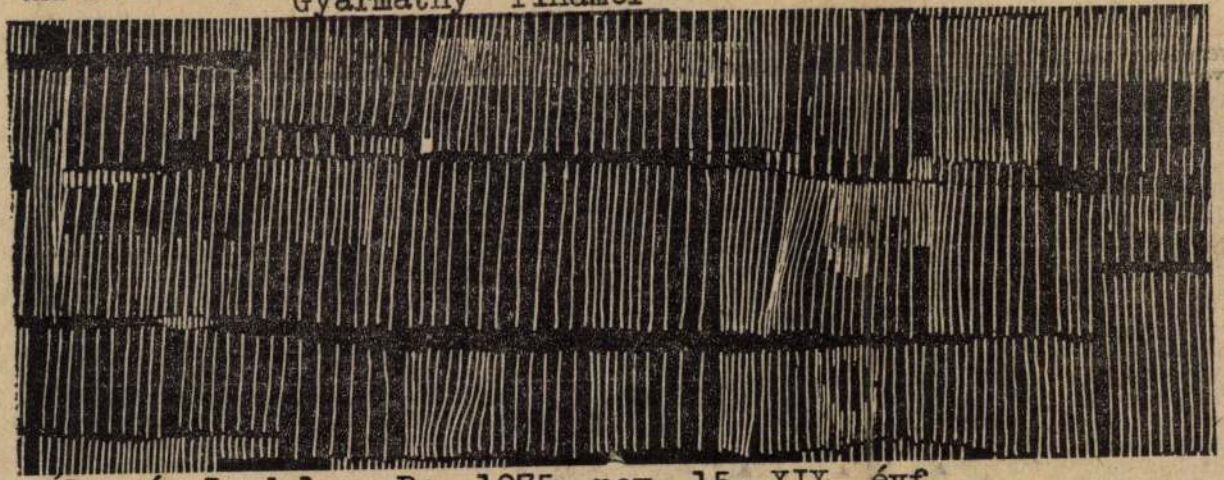

Gyarmathy Tihamér: Vonalak

Élet és Irodalom, Bp. 1975. nov. 15. XIX. évf.

Színház

46. sz. 13. lap.

SZEKRÉNYESY JÚLIA:

Solohov – színpadon

Solohov stílusáról gyakran mondjuk, hogy drámai. Ebből arra is lehetne következtetni, hogy műveiből vérbeli színpadi feldolgozások születhetnek. Persze le-

hősökre jellemző könnyedséggel teríti le ugyancsak jól ismert ellenfelét, a csodálatosan elegáns és gonosz fehérgárdistát.

Ebben a darabban tulajdonkép-

n.
ghalnia?! Hirtelen
vissák ki a kertka-
ilasztott bírák erő-
vének is kiáltoztak

béliek, betódultak
ép is innen-onnan.
ind többen és töb-
alig fértek a nagy
kívül is tömegek

rettenet. A vének
várjanak még.
ép és újak már
lt az első vén
te a gyülekeze-
tták meg őkette-
törvénytiszteletük-
Ha most egy pa-
ára kétkedne ben-
t köpné szemen.
k igazságán. Eb-
na védtelenebbnek
t féregnél. A má-
in, hogy itt a kert-
öregedett társával
: rémsége: az ifjú
remegett a tör-
s. Majd a látotta-
et színes képeivel,
fjú állatként pár-
an a vének jelen-

— Láttam.

— És miért nem figyelmeztetted, hogy ne meztelenítse le magát, hiszen itt vagytok?

— Figyelmeztettem, de ő akkor sem figyelmezett rám, kéjsóvár szemmel az ifjút leste, akinek karjába futott hirtelen.

— És miért nem akadályoztátok meg nászukat?

— Mert imádkoztunk, az Úrnak könyörögvén, hogy ő hasítsa ketté a paráznákat.

A zúgó nép hangja fölé emelte hangját Dániel:

— Csendesedjetek, értelmetekről híres ostobák! Ím hallottátok tulajdon szájukból a hazugságot, a hamis tanúzást! Oly ostobák mégsem vagytok, hogy ne értenétek immár: a vének elrejtőztek a kertben, hogy erőszakot tegyenek ezen az asszonyon, miként ő maga kiáltozta messzehangzóan, amikor segítséget hívott. És a vének megcsalták a bennük bízó közösséget.

A nép szerfölött háborgott a vének ellen és önbecsülését is vissza akarta szerezni. Azonnali halálra ítélték a véneket és hívták egymást, hogy mindenki legyen ott, ahol az ítéletet végrehajtják.

Most szólalt meg Zsuzsánna, először, amióta a tömeg a kertbe tódult.

— Engem ez a mai nap megviselt. Csak arra vágyom hogy feledtető álomba merüljek. Engedjétek meg nekem, hogy én ne legyek ott a kivégzésnél.

Helyeslően megértéssel fogadták szerszik. De azok már nagyok, hamvas lányokat méregetnek, s ha még nem is férfiak, már férfinak készülnek. A legkisebb talán még kicsi.

Előhívta legkisebb fiát és szorosan magához ölelte. A fiú kitépte magát karjából és haragos szavakat köpdösött:

— Amiért hármunk közül én vagyok a legkisebb, én sem vagyok már ölbéli! Csak te tartanál a bölcsőben! Végy magadnak bábut, azt ringasd!

A három fiú közül egyik sem szólt soha durván Zsuzsánnához. Csak most és ez.

Magára maradván, Zsuzsánna ismét leborult az Úr előtt és könyörgött neki, hogy vegye el életét. Mert a halál jobb, mint így szenvedni.

Amikor felállt sem hitte, hogy az Úr irgalommal lesz hozzá. Gyötrődik majd, ki tudja meddig, végtelen soká. Győztek a vének őfelette. A vének, akik úgyis meghaltak volna hamarosan. És jajveszékelni szeretett volna, a ruháját megszaggatni.

Eközben Dániel hazafelé baktatott és a szíve megtelt derűvel. Színigazat mondott ő Zsuzsánnának, csak nem *mindent*. Azt nem, amit csak a gonosz mondana meg kedvesének. Azt, hogy az utóbbi időkben megérezte Zsuzsánna testén a fonnyadás kezdetét. Midőn Zsuzsánna hozzászaladt

Gyarmathy Tihamér

Kállai Ernő vezetésével kiváltak az Európai Iskolából és megalakították az Elvont Művészek csoportját Feketo Béla, Gyarmathy Tihamér, Losonczy Tamás, Marosán Gyula, Zemplóni Magda festőművészek.

Magyar Hirlap 1973/257/6

Lánc

Gyarmathy Tihamér

„Látás és alkotás" c. kiállítás anyaga most jutott el Siklósra. A kiállítás a ma élő legidősebb kortársemlékét két-két lapját mutatja be, melyek szerepelnek a művész lapjai is.

Déli Hírlap, 1976. aug. 6.

Gyarmathy Tihamér [ ]

L.: Bíró Mihály

Simon L.: Munkások ... 7.

Népszabadság, Bp. 1977 jan. 25.

Gyarmathy Tihamér, festő

Li Kő Pál

láncz Sándor: Képzőművészeti krónika 68-73. o.

1977. jan. 1/xx.

Jelenkor, Pécs

Gyarmathy Tihamér.

a júl. hírban rendezett Keszthelyi Balatoni Nyári Tárlaton szerepelt „Horizontális áramlás" c. festménye. (említve).

D. I. Képzőművészet.
Vigilia, Budapest, 1972. szept. 634. old.

Gyarmathy Tihamér [ ]

Megemlítve.

Hongas Béla: Beszélgetés Bálint Sándor festő-
művésszel 24–25.

Gyermeknevelés, 1942. október XXIII
10.

Gyarmathy Tihamér

1. Horizontális áramlás olaj 60×80
2. Variáció változó térre -"- 80×60

6. Balatoni Nyári Tárlat
Balatoni Múzeum, Keszthely 1977.

Gyarmathy Tihamér

festő

a Kompozíció a

Repr.

Képzőművészeti Almanach I.

Corvina 1972.

Szamnadhy Tihamer
festő

„Kompozíció"
(repro)

P. Szücs Julianna: Az Európai iskola.
Művészet, 1974. május – 23 oldal

Gyarmathy Tihamér

A keszthelyi múzeumban megrendezett Balatoni Nyári Tárlat-on „Horizontális áramlás" címmi festményével vett részt. (július hó)

D. Y. Képzőművészet.

Vigilia 1972/9 634 old.

Gyarmathy Tihamér

Kompozíció

Képzőművészeti Almanach 3, Corvina 1972

Gyarmathy Tihamér
Grafikus

Jugoszláviában a 3. nemzetközi
rajz biennalen a rijekai Mo-
derna Galerijában bemutatta
műveit

- emer - : Grafikai biennálék 1972.
Művészet, 1973.julius - 39.oldal

Gyarmathy Tihamér

művét, mint budapesti múzeumi új szerzeményt közli

Supplément a la Gaz.des Beaux-Arts: La Chronique des Arts. IV. 108.l.

Bodó Rudolf: Az 197o-ben megjelent külföldi folyóiratok szemléje. - Művtört.írt.1972.1.sz.71-82.l.

Gyarmathy Tihamér

A kormosban olaj 120×110 cm

XIII. Szegedi Nyári Tárlat
1972. jul.–szept.

Gyarmathy Tihamér

művei szerepeltek a székesfehérvári Európai Iskola tartatán.

Nagy Zoltán: Looking back at the European School. The New Hungarian Quarterly, Budapest 1974 55. p.

1911

Gyarmathy Tihamér:

Rajz

Új Symposion 1969/46 3. old

Gyarmathy Tihamér, festő

herepel a kötetben.

Bodri Ferenc: Képzőművészeti krónika

..... Pictura Hungarica

548-553

JELENKOR, Pécs, 1972. június XV/6.

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

A Pécsi Modern Magyar képtár gyüjemények vétele, vagy ajandékozás révén gazdagodik, ill. esetenként vásarlások útján gyarapszik. 1969-től 1973-ig kb. 1500 darabbal nőtt a gyüjtemény anyaga. Ezekből képek jegyzéke. Grafikák: 81. sz.-GYARMATHY TIHAMÉR: "KOMPOZICIÓ", c. müve.-p. paszte 22+19 cm.-Ltsz: 72.99.-XIV. tabla.-300. old. rekete repr.

KOMVÁRY FERENC: A Modern Magyar képtár története
Uj szerzemények III. 287. old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

A Művészeti Alap vásárlásából esetenként, saját kiválasztással a múzeum birtokába kerülnek festmények, szobrok és grafikák.-Igy az 1972-es évben Gyarmathy Tihamér festménye is került a Modern Magyar Képtár gyüjteményébe. 289.old

KONYARI FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények, III. 287.old

A JANUS PANNONIUS MÚZEUM évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73, Pécs, 1975

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

A vidéki városok közt a legszervezettebb képzőművészeti tájékoztatást Pécs nyujtotta. Az ösztönző szellemi légkörben, friss szellemi légkörben felnőtt fiatal generáció fogékony volt a művészetre. És az itt élő fiatalok egyér elmúlen valljak és vallaljak ezt a lokalis ösztönző erőt, mely palyajuk kezdetén szemléletmódjuk kialakitásában jelentős szerepet játszott. 288.old

KOMÁRY PÉRENC: A Modern Magyar képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

Az 1969-es szerződés szerint Bedő Rudolf gyüjteményének meghatározott része 14 évi megváltással 14 év alatt kerül a Modern Magyar Képtárba. Festmények, grafikák alkotják zömmel a kiválasztott anyagot. Bedő-gyüjtemény, 1971.
52.sz.-GYARMATHY TIHAMÉR:"KOMPOZICIÓ", o.m-ve.p.pasztell
217+192 mm.-Ltsz:71.21. 293.old

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Muzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Gyarmathy Tihamér

Művészet 1974. 5.

46. Gyarmathy Tihamér: Kompozíció
(fotó: Kovács F.)

szült *Ezüst gnóm* a művész utolsó korszakának döbbenetes erejű víziója. Varázslat, mely a felmutatás mágikus erejével akarja legyűrni a világra szakadt iszonyatot, akárcsak a másik előd tusrajza, a *Szörny*.

A „szűkebb" Európai Iskola tárlatán – a képtár emeleti termében – együtt szerepelnek mindazok, kiket az alapítók liberális programja és a túlhaladottnak ítélt stílusok oppozíciója a mozgalomhoz kapcsolt. A francia igazodás

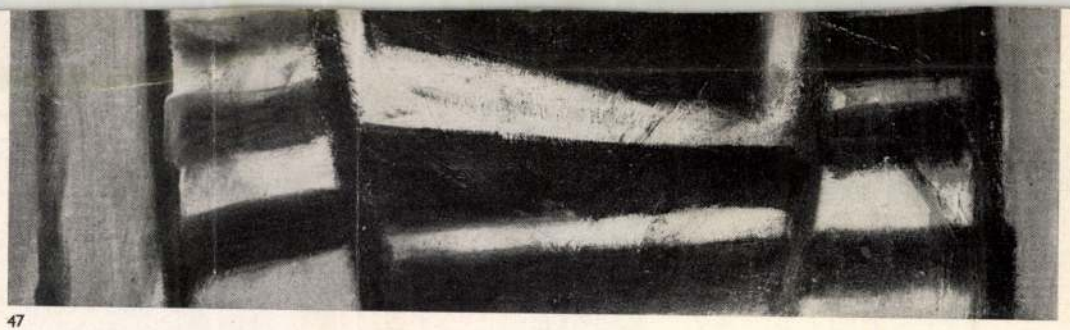

47

47. Bálint Endre: Cannes-i halász
48. Pierre Corneille: Rajz
49. Jakovits József: Áttört relief
50. Bokros-Birman Dezső: Ulysses
(fotók: Kovács F.)

szándéka szembeszökő. Az előzményként értékelt és elfogadott élő mesterek közül Czóbel és Márffy az École de Paris elismert magyar képviselői, s Corneille valamint Doucet kiállítását is ez indokolja, nem pedig szoros kapcsolatuk az Iskolával. Egryben együttműködési hajlandóságán és egyedülálló kvalitásán kívül elsősorban azt a panteisztikusan egységesítő törekvést értékelték, melyet a Csoport egyik kiáltványa így fogalmaz meg: „A világ Egy. Test, lélek, anyag és szellem, forma és tartalom, egyén és közösség: Egy."

Az Iskola alapításakor beérkezett vagy beérkezés határán álló művészei: Bokros-Birman, Vilt Tibor, Gadányi és Barcsay Jenő. Korábbi munkásságuk indulótőkét és egyben rangot jelentett a Csoport számára. Közülük a szobrászok inkább az emócionálisan torzult figurativitást művelték, míg a festők a látható világ konstruktív, képi rendbe szervezésén fáradoztak. Bokros-Birman akkoriban mintázott szobrai közül a *Dunavölgyi népek kórusa* Bartók-emlékmű vázlatának készült, és lényegében annak a gondolatnak ragyogó plasztikai megfogalmazása, mely korábban József Attilát ihlette a Dunánál megírására. Vilt kiállított bronzai a művész mozgékony, minden változásra érzékenyen reagáló temperamentumát mutatják be, Barcsayval érthetetlenül mostohán bántak a rendezők, Gadányi viszont – aki életművének jelentős darabjait festette a Csoporton belül – több képe, köztük a reprezentatív *Zöld fák, sárga fények* és a *Fantasztikus táj* méltón képviselik.

A többiek – a felszabaduláskor harminc és negyven év közötti művészek – neve forrott leginkább össze az Iskolával. Ők voltak azok – az egy Bán Bélát kivéve –, akik később sem tettek látványos fordulatot, és elfogadták mindazt, ami ebből következett. „. . .nekünk az úttörők szerepét kell vállalnunk és ennek azért érezzük fokozott szükségességét, mert a mai magyar művészetben mindenki visszafelé kacsint . . ." (Vajda írta még 1936-ban). Ez volt a program, s ez egykori barátok, tanítványok és követők ezt a programot akarták megvalósítani. Valóban új művészetre törekedtek, a maguk sajátosan egyoldalú értelmezésében. Jól látták, hogy Magyarországon a

Gyarmati Tihamér

Találkozás a térben
olaj 60x80

N. Debreceni Országos Nyári
Tárlat 1974.

Gyarmathy Tihamér

müvei

Uj Irás 1974/~~xx~~9 melléklenten és a boriton

Gyarmathy Tihamér

Részt vett az Európai Iskola 73-ban Szikesfehérvárom rendezett kiállításán.

Dérényi Iván cikke

Vigilia 73/12 8Th.

GYARMATHY TIHAMÉR, grafikus

Gyarmati Tihamér rajza, fekete repr. 92.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1974. 9.sz. Bp.

GYARMATHY TIHAMÉR, grafikus

Gyarmathy Tihamér rajza. rekete repr: 105.old

VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1974. 9.sz. Bp.

Gyarmathy Tihamér

Geometrikus kompozíciói a színek és formák kölcsönhatására épülnek, valamint irányt mutatnak az Op Art felé

The New Hungarian Quarterly 1974. 55. 4

191. old

Gyarmathy Tihamér, Jestő

Kiállít a Műcsarnokban.

Rózsa Gyula: Számvetés és történelem

M. 5.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975 ápr. 27.

Gyarmathy Tihamér festő

az Európai Iskola csoportból 1946-elején Kállai Ernő vezetésével kivált, művészek hozták létre az Elvont Művészek Csoportját. Közülük a művész is a sík és a tér törvényszerűségeit kutatta.

Lánczi Sándor: Kiállításról kiállításra.
Magyar Hírlap, 1973. szept. 19.

Gyarmathy Tihamér
grafikus

A 2 NSzK-beli nemzetközi grafikai biennaléra Frechen-be meghívták a művészt

--emer - Grafikai biennálék. 1972.
Müvészet, 1973.julius - 39.oldal

Gyarmathy Tihamér

A szegedi nyári tárlaton szereplő képein a színek dekoratív összecsengésére, faktúrák hatására épít.

Láncz Sándor: A szegedi nyári tárlat. Magyar Hírlap, 1972. aug. 9.

Gyarmathy Tihamér
grafikus

Magyarországot a Carpi Fametszet
Triennalen a tőlle művészkarött
Gyarmathy Tihamér is képviselte

Sinkovits Péter: Carpi Fametszet Triennalé.
MŰVÉSZET, 1973.február - 39.oldal

Gyarmathy Tihamér

Képe szerepel Weöres Sándor gyűjteményében.

Dévényi Judit: Weöres S. otthonában; Nagyvilág 1972/11. sz. 48. l.

Cyarmathy Tihamér

Egy képe Csíky Tibor gyűjteményében.

Frank János: Csíky T. gyűjteményében; Műgyűjtő, 1972/4.sz. 51.l.

Gyarmathy Tihamér

Műve szerepel Vattay Elemér gyűjteményében.

Dévényi Iván: A „hites fotografus" gyűjteménye; Műgyűjtő, 1973/2. sz. 13. l.

Gyarmathy Tihamér

Hamvas Béla „Forradalom a művészetben" c. kéziratának – 1947 – „Absztrakció és szürrealizmus Magyarországon" alcímet viselő kötetében írt a művészről.

Dévényi Iván: Hamvas Béla.
Irodalmi Szemle, 1972...9.

79 7824 — FNYV 1

Gyarmathy Tihamér festőművésznek

MEGHÍVÓ

A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK, MŰCSARNOK

MEGHÍVJA ÖNT

GYARMATHY TIHAMÉR

FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁRA

1979. NOVEMBER 23-ÁN, PÉNTEKEN DÉLUTÁN 5 ÓRAKOR

MEGNYITÓ BESZÉDET MOND:

VITÁNYI IVÁN

A NÉPMŰVELÉSI INTÉZET IGAZGATÓJA

A KIÁLLÍTÁS NYITVA: 1979. NOVEMBER 23 – DECEMBER 16.

MŰCSARNOK, BUDAPEST HŐSÖK TERE

Gyarmathy Tihamér

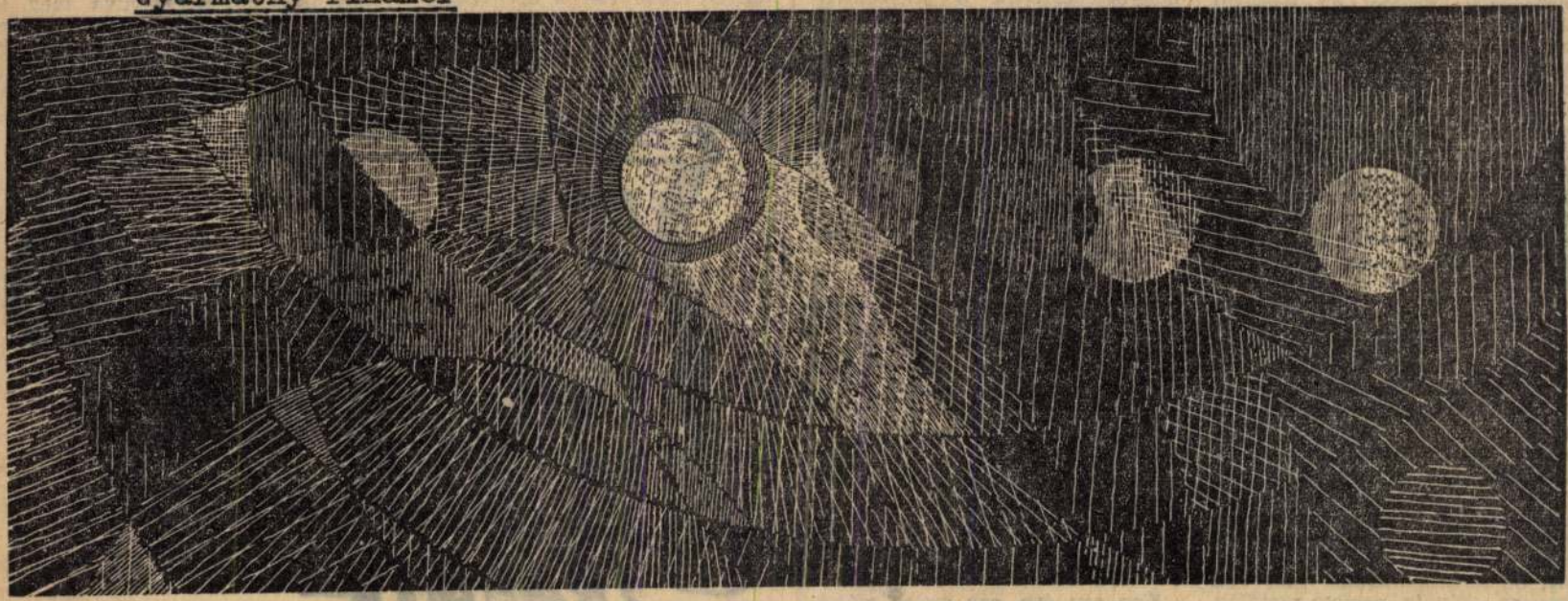

Gyarmathy Tihamér: Kozmosz

Élet és Irodalom, Bp. 1975.
junius 7. XIX. évf. 23. sz. 5. lap.

./.

z ítélethirdetést megelőző pillaatokban a legjelentéktelenebb sirkepör is dráma. Az Egyesült Államokban az emberölést, a gyilkosságot követő bírósági eljárás ajnos már „csirkepör". Mégis, azon z éjszakán, amikor peregni kezdek előttem a manhattani tárgyalóeremben történtek, s szinte hallotam, amint fölállt Mr. Smith, az esküdtek vezetője, hogy „Bíró úr, öntöttünk...", úgy éreztem, mintha nem is annak a Fred Carter nevű szimpla kis stricinek, hanem az embernek" a sorsa dőlt volna el a jelenlétemben.

Döntöttek, pedig az esküdt nem mondhatja, hogy „Kérem, ezt én nem látom tisztán", hogy „Nincs véleményem", nem mehet ki a helyszínre, nem kérdezhet senkitől — bírótól, ügyésztől, szakértőtől, vádlottól, tanútól — semmit, nem készíthet jegyzeteket akkor sem, ha hónapokig tart a tárgyalás. Ez a Carter-pör rövidnek számított: mindössze két hétig tartott (amedig Mr. Smith szabadsága), és 1049 oldalnyi jegyzőkönyv született belőle, de az esküdteknek tilos volt egyetlen szót is papírra vetniök, mert — mondják — ha egy ember dányt, nem vihetik be magukkal döntésük meghozatalakor, hogy bele-belenézzenek a jegyzőkönyvekbe, legföljebb egy-egy részét olvastathatják föl maguknak a gyorsírókkal. Így aztán, amikor dönténiök kell, a jó emlékezőtehetségűek tüstént kiválnak a többi közül, s a legjobbal rendelkezők lesznek a helyzet urai. Voltaképpen hát nem is tizenketten, hanem egyeniségük erejétől függően — akaratlanul is — legföljebb hárman-négyen (vagy még kevesebben) döntenek.

*

Ezúttal az a bizonyos helyszín, ahová az esküdteknek tilos volt ellátogatniok, a 14. utca egyik szürke szakasza volt: néhány üzlet, piszkos kirakattal, néhány ócska presszó, meg egy mozi, ahol özönvíz előtti filmeket játszottak. Éjféltájt élénkül meg igazán a környék: csak úgy hemzsegnek az utcalányok és minden lépésnyire egy kábítószerárus kínálja a portékáját, aránylag olcsón. A város legzüllöttebb részei közé számít.

Épp egy éve, egy meleg májusi hajnalon történt, úgy három óra zött Rita kitartottja, a 23 esztendős Fred Carter. (Egyébként Rita és Carter újonc volt a környéken, a többiek régi „tizennégyeseknek" számítottak.)

Ha van New Yorknak városrésze, ahol igazán összeolvadtak a fajok, felelős... A hajnali csöndességben hallani lehetett, hogy járőrkocsi fékez odafönn. Kisvártatva meg is jelent egy rendőr a megállóban. Carter akkor már egy padon ült. („Láttam, hogy letesz valamit a földre" — vallotta a rendőr a tár-

Banga Ferenc

Banga Ferenc rajza

Élet és Irodalom, Bp. 1975. junius7.

ÉLET ÉS IRODALOM 6

XIX. évf. 23. sz. 6. lap.

./.

Gyarmathy Tihamér, grafikus

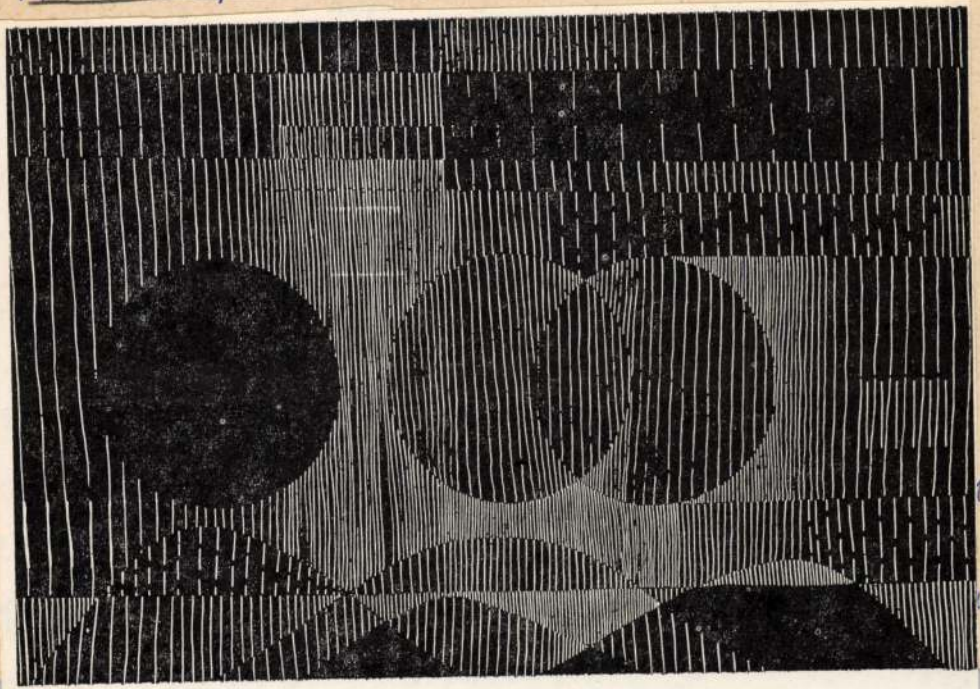

948

Gyarmathy Tihamér grafikus

Rajz : Rajz

Gyarmathy Tihamér : Rajz 891

Jelenkor, Pécs, 1980. okt. XXIII/10

Gyarmathy Tihamér festő

1946-ban létrehozta az
Európai Iskola első kiállítását

Dévényi Iván cikke

Vigilia 73/12 853.o.

Gyarmathy Tihamér

"Kozmosz" cimmel a lap bemutatja a müvész munkáját.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. dec. 21.
XVIII. évf. 51. sz. 13. lap.

Szarmathy Tihamér, Pécs

h.: Kassák 4

Bodoni J.: Kiállítási ... 1127-1130

XVIII/12

JELENKOR, Pécs, 1975. december

Gyarmathy Tihamér

Horizontális áramlás olaj 60×80
Variáció táltoró fejre —"— 80×60

6. Balatoni Nyári Tárlat

Gyarmathy Tihamér
grafikus

Apró vonalakból szövögetett harcait
mutatta be.

Borbély Zoltán: A VI. miskolci országos grafikai...
Művészet, 1972 junius – 45 oldal.

Gyarmathy Tihamér

Grafikus

„A mag"

(repro)

Borbély László: A VI. miskolci országos grafikai...

Művészet, 1972. junius - 45 oldal.

Gyarmathy Tihamér
festményeivel részt vett a balatoni nyári tárlaton (keszthelyi múzeum).

Láncz Sándor: Kiállításról kiállításra.

Magyar Ifirlap 1972/212 6 old.

Nyarmathy Tihamér

Térplasztika.

Országos Vízügyi 1966/2 25 old.

Gyarmathy Tihamér

„Kozmikus kompozíciója" szerepel az „Új Művek" a Vállitáson a Műcsarnokban

Kritika 1971 május
29. old.

Gyarmathy Tihamér (1915-

Kompozíció o. Jávorfalevél (1960 k.)

Dévényi Iván milgyűjteményének kiállítása
Győr, Muzeumi képtár - 1977.

Gyarmathy Tihamér

Viadal

Gyarmathy Tihamér: Viadal, olaj, farost lemez, 50×40 cm, 1957 (fotó Károlyi)

-----:Kiállitások.
MÜVÉSZET, 1979.november - 43.lap

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1977 FEB 19
ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

Gyarmathy Tihamér

1021

Gyarmathy Tihamér: Fotogram

Fantazialás a bepolya

A magat

Cseres Tibor, Ga

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Gyarmathy Tihamér

VALÓSÁG
1974

1021

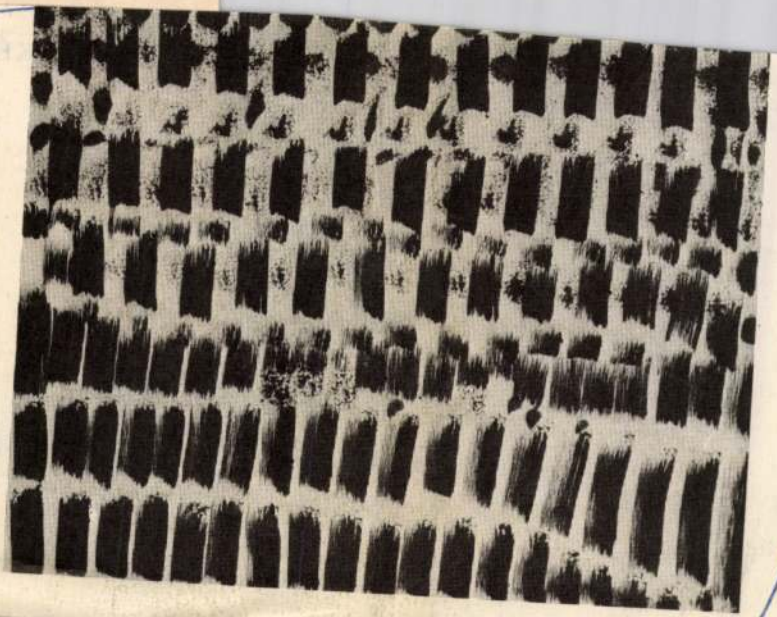

Gyarmathy Tihamér
rajza

SZOBRÁSZAT
ÉPÍTÉSZET
IPARMŰVÉSZET

Beiratkoz

szeptember 2-től szej
minden munka
15—19 órá
szombaton 10—

a TIT

Budapesti Szervezetében
VIII. Múzeum utca 7.

Felvilágosítás a szabadegyetem titkárságán. Telefon: 335—189

GYARMATHY TIHAMÉR?festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár új szerzeményeinek jegyzékéből.

A Közölt képek jegyzéke:

4,/.-GYARMATHY TIHAMÉR,- Szinstruktúrás kompozició. farost,olaj.-80+ 60 cm.-Ltsz.68.541.-Kumvári gyüjtemény.-Fekete repr. 304.old.

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar Képtár története, Uj szerzemények, II. 301.old.

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XIII. 1968. Pécs, 1971.

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár új szerzeményeinek jegyzékéből.
A közölt képek jegyzéke:
5./.-GYARMATHY TIHAMÉR,- Golgota.-Farost,olaj.-
49x 39 cm. Ltsz.68.539.-Fekete repr. 304.old.
Kunvári gyüjtemény.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története,
Uj szerzemények, II. 301.old.

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XIII. 1968.
Pécs, 1971.

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár anyagát a pécsi, vagy a már onnan korábban elszármazott művészek alkotásai egészitik ki. Igy Gyarmathy Tihamér művei is. 302.old.

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar Képtár története, Uj szerzemények, II. 301.old.

A Janus Pannonius Múzeum Evkönyve, XIII. 1968. Pécs, 1971.

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár 343 darabból álló Kunvári gyüjteményének jegyzéke.
Festmények, grafikák.
157./.-GYARMATHY TIHAMÉR,- Dinamikus kompozició,- ojal, farost,-83463.em.-Ltsz.68.5540.-308.old.

KONVARY FERENC: A Modern magyar Képtár története, Uj szerzemények, II. 305.old.

A Janus Pannonius Múzeum évkönyve, XIII. 1968. Pécs, 1971.

GYARMATHY TIHAMÉR, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár 343 darabból álló Kunvári gyüjteményének jegyzéke.
Festmények, grafikák.
156./.-GYARMATHY TIHAMÉR,- Golgota,-olaj,farost,-
49+ 39 cm.-Ltsz.68.539.- 308.old.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története, Uj szerzemények II, 305.old.

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XIII. 1968. Pécs. 1971.

Gyarmathy Tihamér

Repülj, hajóm

Kovács Péter: Székesfehérvári kiállítások 1963-1978.

Művészet, 1978. október - 8. oldal.

M. képr. - ért. 1946 jul (v Lant)

Komposíció, of

M. Művhetek 1947 jan (n.o.)

Komposíció I-II., of

Galéria a 4 világ tájhoz (Sammelweis n. p.)

1947 febr. Megyitó kiáll.

Vizfestmény (katalogus nem sorol fel

Alkotás Mh. 1947 márc

Komposíció, vizf

Főv képt. 1947 okt

Komposíció, of

N. Szalon 1948 jan. A m. képr. ugabb irányai

Kompoz. olytemp

" " of

Tav. Tárlat. 1957 (Mücs)

anyaság

Kozmikus Komposíció) of

A régi hős emlékei

Szarmatzy Tiramér sz. Pécs 1915.

25.

1933. ... 8. reálisk. tan. tünt fel a Pécsi képr. és Műb. Társ. első tiratéig kutató kiáll. án

1933 máj: Tenéz álmok
apasztaya
Harafelé
Virhordók
Glonsó férfi
Ürögi rét
Kislány Gabával
Tan fej
} of

Képr. Főisk. kapdó lanló vőr

Főv. képt. komp. of

Képr. Főisk. tfj. kiáll. 1937
Női fej, of

ab-sztrakt festő

M. képr. sz. sz. ~~Pécs~~. 1945 jul:
Távozó madarak of
Vihar előtt, vízf

1945 szept-okt (Pécs):
Gnarekép
Keleti Maszek
asszonyok
Boglya fák hőt
} of

1946 máj-jun (az elvont műcéret 1. csop. kiáll)
Katalogus nem sorolja fel műcéret

1946 dec (Pécs):
absztrakció

1947 jul (v. brist)
kompozíció, olajtemp.

Erzsébet Karolyna jegyzőmű-szerelő

%

Gyarmathy Tihamér, festő

Önálló kis egységként láthatók a szinfoltokból építkező kolorista festő, Gyarmathy Tihamér, a fotórealista Kócsis Imre a kiállításon.

Sz. L.: Jegyzetek két egerszegi kiállításról. Zalai Hírlap, 1978. okt. 1

Gyarmathy Tihamér

feels

Szabad Művészet

1947. (39.) l.

~~154~~

Gyarmathy Tihamér

l

Szabad művészet

147

1948. 224. l.

megerősödő városi polgárságban ke
szempontból még jelentősebb szere
főként a ferenceseknek és kisebb
Az u.n. kolduló, vagy ~~xxxxxx~~ pasz
megjelöléssel prédikáló rendeknek
templomtipust honositanak meg, al
háromhajós, többnyire bazilikális
a belső teret pillérek és oszlopo
rendszerint alacsonyabbak mint a
tipus felelt meg. Egységes belső
egyformán látni az oltárt, hallan
mely a gyakori kórus imádságokat
változatatja meg: a szentély sokk
gadja a kolostor lakóit a karimád
gyarországon is egy templom tipus
nyult szentély jellemez s amelyet
alkalmaznak elsőnek és terjeszten
érdemük, s ebben még osztoznak a
kétségtelenül az övék, a gótikus é
behozatata az országba. A gótikus
és hazánkba közvetlenül a forrást

Gyarmathy Tihamér festőművész

Mór Városi Művelődési Központjában a Lamberg-kastélyban kiállítás nyílt meg „35 év magyar művészete" címmel. A Magyar Nemzeti Galéria anyagából vannak válogatva a művek.

A művész kompozíciója szerepel a tárlaton.

A. Szabó János: Móri galéria. 35 év művészete. Fejér Megyei Hírlap, 1980. dec. 20.

Gyarmathy Tihamér

Méltatás.

Bakos Kataliw: Molnár Sándor
Művészet, 1981. április - 14. lap.

Gyarmathy Tihamér, festőművész

In memoriam Kassák Lajos címmel képzőművészeti kiállítás nyílik ma Budán, a Kassák Múzeumban. Ezen a kiállításon neves hazai és külföldi művészek Kassák emlékére készített alkotásait láthatjuk. Például Barcsay Jenő, Bálint Endre, Gyarmathy Tihamér műveit.

Jó megjelt!

1980. III. 28. 4.25 /N/.

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1980 ÁPR 26

ÉLET ÉS IRODALOM

Gyarmathy Tihamér
festőművész
1921

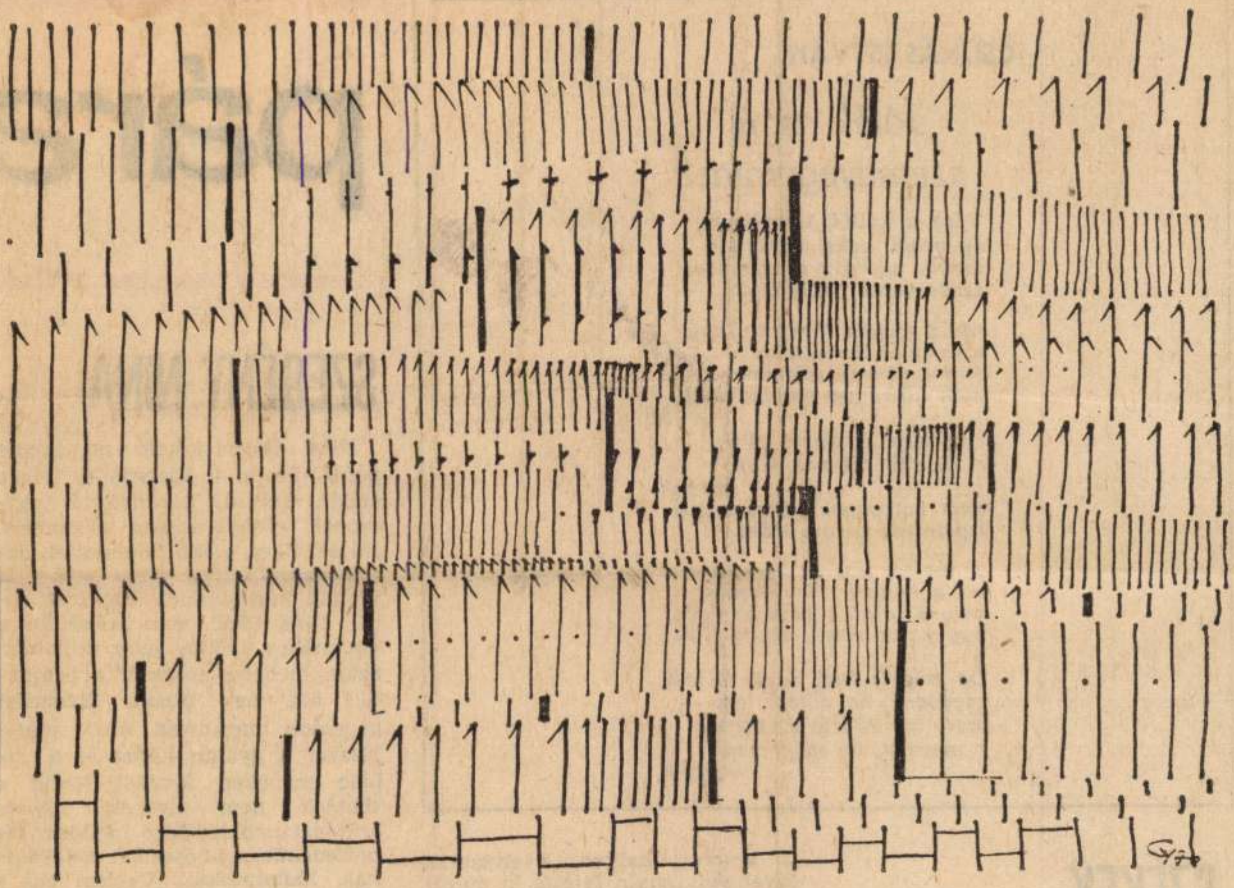

Gyarmathy Tihamér rajza

CSUKÁS ISTVÁN:

Játék az új szemüvegemmel

Vége a költői homálynak,
ég veled, vaksi varázslat,
orrom nyergén a szemüveg
szabályozza pupillámat!

Majd szépen kirajzolódnak
a vonalak és a színek,
és tétován mosolyogva
nem köszönök mindenkinek.

Unalmas, de tiszta világ,
s élesebb cél vár majd
miránk,
nem bolyongok titkot sejtve
izgatottan orrom iránt.

A fal fal lesz és az ajtó
ott a helyén, zárul-nyílik;
nem a falon s nem az égen,
úgy járok majd, ahogy illik.

De szép is lesz, de jó is lesz,
ragyogok, ha elképzelem —
mert bár fölírta az orvos,
s megvan, de még nem
viselem.

SZÉKEK

— rosszul, halkan, nyelvtanilag ügyetlenül, sután fejezte ki magát. De bezzeg, ha az a kis fekete, az a kis okos rászánná magát...

SZEGÉNY NINA

Nina Ricci kilenc manckenje perdül-fordul a képernyőn, kilenc sudár, karcsú, párductestű, egyszóval gyönyörűséges nőszemély. Nézem őket, előbb bámulattal, aztán sajnálkozva, végül mély és őszinte kárörömmel. Baj lesz ebből, Nina Ricci, nem értesz te a szakmához, csődbe jutsz mihamar, aztán mehetsz csövezni a Szajna-híd alá, úgy bizony. Ilyeneket gondolok magamban, ámde mégis piszkál a gyanú: hátha ez a kilenc maneken kivétel, hátha a többiek nem ilyenek, hanem aránytalanabbak, lógó mellűek, laposfenekűek, púposkák, csúnyácskák, lúdtalpaskák. Veszem elő a Burdát hamar, lapozgatom az egyik számot

Gyarmathy Tihamér

A felmenő és lemenő csillag

Gera György: Gyarmathy Tihamér festészete.
Művészet, 1977. december – 39. oldal.

Amikor olyan megoldásokba, műfajokb
(?), művekbe ütközünk, melyek néhár
évvel ezelőtt még semmiképpen sem lehett
volna a művészet körébe, de még a művé
szetszerű közelébe sem sorolhatók, megké
dezhetjük, milyen funkciókat tölthet b
milyen művészi ambícióknak adhat kife
lesztési lehetőséget a kő, a kőszobrásza
A kő szobrászi megmunkálása, a művés
program (esetleg következetes művés
program) kőben való megmutatása hihete
lenül időigényes, ökonómiaellenes, merőbe
más fizikai és szellemi alapállást követe
mint a gipsz, bronz, viasz, műanyag, fa, kő
és filc-szobrászat. Attraktivitása nincse
arányban a ráfordított szellemi erőfeszíté
sekkel. Az előbbi mondatot kijelentéskér
jegyeztük le, erre kényszerít a magyar kő
szobrászat mai állapotának ismerete. D
egy-két mű, egy-két művész próbálkozásá
nak, kísérletének nyomán akár kérdőjelet
tehetnénk a kesernyés kijelentőmondat vé
gére. Mert létezik egy-két figyelemreméltó
alkotás, melynek segítségével akár egy műfaj
korszakos problémáira, akár újraértékelésé-
nek szükségére, lehetőségére, vagy tágabb
értelemben a művészet tartalmi kérdéseire is
rávilágíthatunk.

A plasztikai tárgy értelmezésében – a kritikus mérlegelésben is – sokat nyom a latban a művésznek az anyagszerűség törvényéhez való ragaszkodása, esetleg attól való idegenkedése. Az anyagszerűség követelménye – amit ma, egy technológiai alapú kultúrában az új anyagokhoz kapcsoló új intellektuális és emocionális kötelékek is átszőnek – éppúgy gyökeres jelentésváltozáson ment át, mint ahogyan újrafogalmazódtak a művészet szociális szövetében is az eddig (vagy sokszor) megragadhatónak hitt, hagyomány meghatározta stabil kapcsolatok. Ténykérdésként kell számot vetnünk azzal, hogy valamilyen új arányt, a stabil és mechanisztikus, valamint az instabil-dialektikus alakítás „törvényét" kézműves módszerekhez viszonyítani, majd kanonizálni nem lehet. A megmunkálás tetszőleges nehézségi fokú eljárásai a megfelelő technikai segédeszközök révén teljesen megváltoztak. A technika segítségével a korábbi tapasztalati-érzéki-emocionális kapcsolatok tömeg és felület, a megmunkáltság mesterségbeli színvonala és a forma, súly, méret stb. között átalakultak, olykor a megszokottal teljesen ellentétes tulajdonságokat vetítettek a művészi alakítás tárgyára. Ilyen módon már tömegből felületet, felületből teret, súlyból súlytalanságot fejleszthet ki a művész, vagyis azonosulhat a korban oly mélyen meghatározott, az összefüggéseket ellenpontokkal kiegészítő dialektikus gondolkodási folyamatokkal.

A pécsi Modern Magyar Képtár gyűjteménye őrzi Kígyós Sándor két szobrát, a *Hajlítást* (1974) és az 1971-es *Gömb és Hasáb* című. A múzeumi leírókarton a követazonosulás érdekében a verbális formában történő azonosítás is szükségesnek látszik.

A hazai művészet (szobrászat) teljesítményei között nehezen találunk olyat, mely mellé Kígyós szobrai mint egy történetileg meghatározott sor új tagja illenének. Sokféleképpen értelmezhető távolságot idéz meg és kísérel meg áthidalni Kígyós, amikor gondolkodásmódjának kiindulási pontjait a múltban Boethy, Hajdú, Arp, Bill, a jelenben Hapworth és Chilida műveihez köti.

A látványkonvencióval nem igazolható művészeti jelenségekben az érzéki hatásokat keltő anyag összefüggései, mint tapasztalati tények, intellektuális „feltöltés" nélkül, mit sem érnek. Kígyós szobrainak többségénél az érzéki ráhangolódás motívumait az általánosítható plasztikai események: gyűrődés, áttörés, feszítés, hajlítás stb. szolgáltatják. Ezeknek az „eseményeknek" a felismerése és rendszerezése ad alkalmat elmélkednünk az

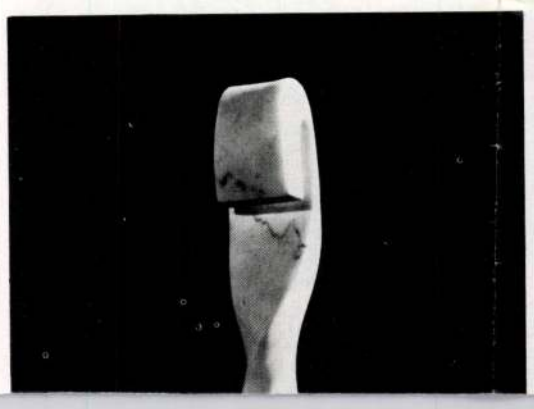

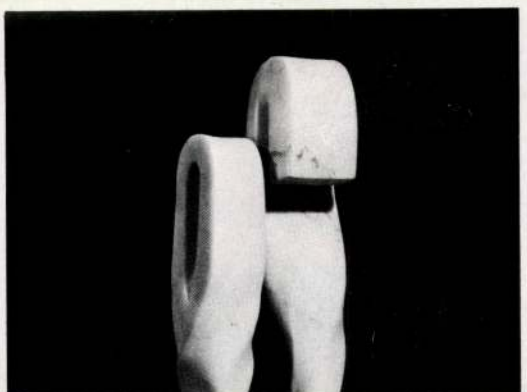

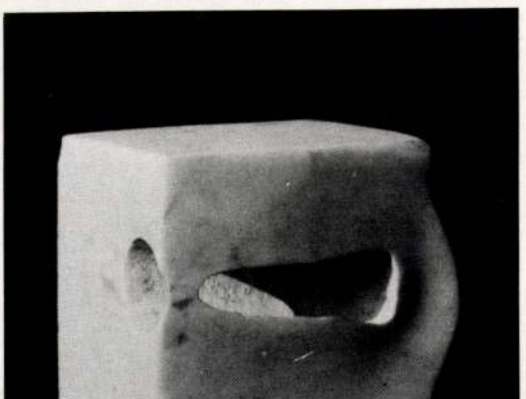

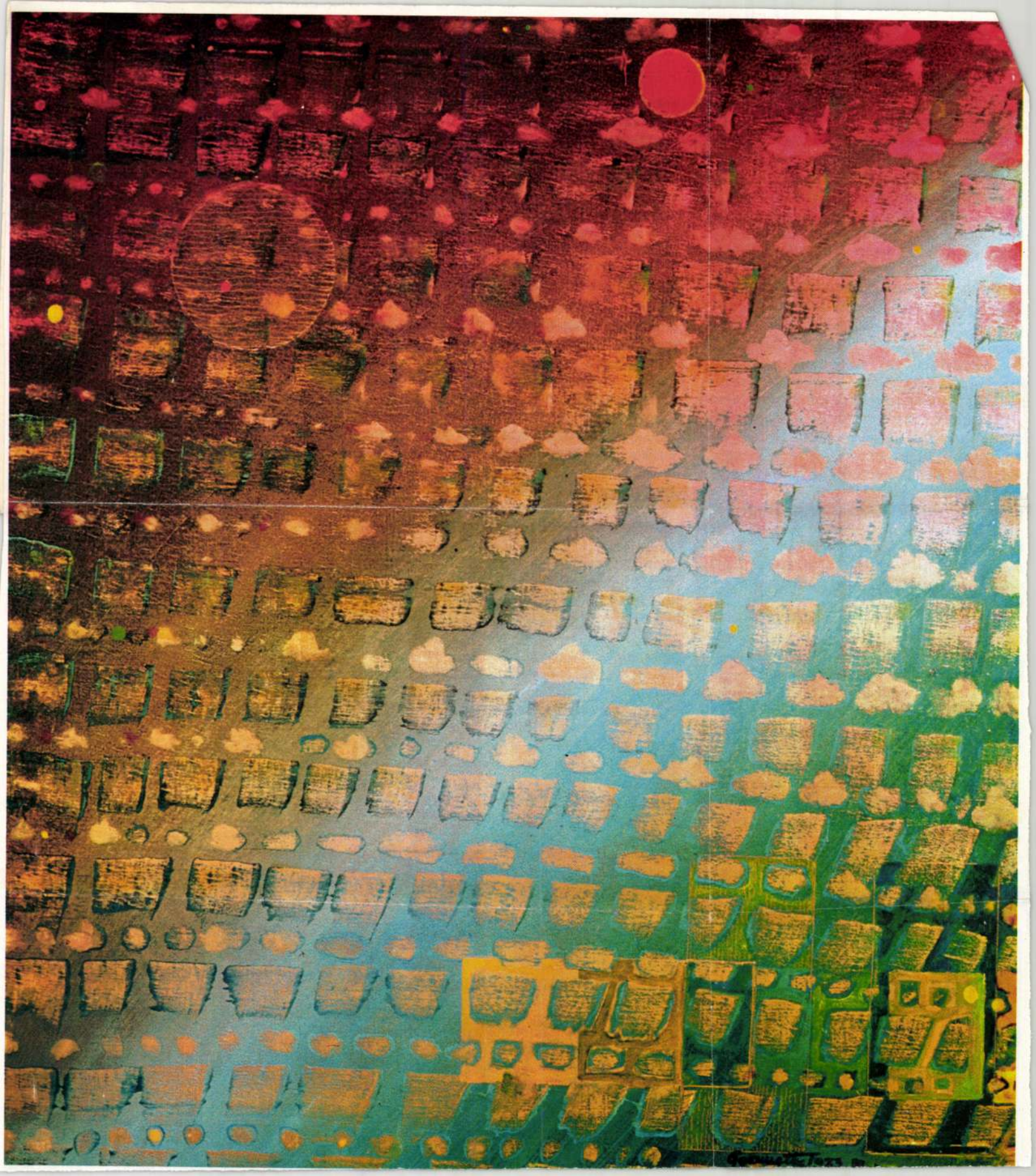

Gyarmathy Tihamér, festő

L: Csernus T.

683-706

Béládi M: Bevezetés a nyugati magyar irodalomba

Jelenkor, Pécs, 1981. júl-aug. XXIV/7-8

145.▶
Uitz Béla (1887-1972)

Fiú portréja
Tempera, papír 25x21 cm
Jelezve jobbra lent: Uitz
Kikiáltási ár: 240.000 Ft

145.

146.

146.▶
Mattis Teutsch János (1884-1960)

Fejek
Akvarell, papír 48x33 cm
Jelezve jobbra lent: MT.
Kikiáltási ár: 180.000 Ft

Gyarmathy Tihamér (1915, Pécs -)

Labdázók, 1950
Olaj, ónlemez 26,7x37,5 cm
Jelezve jobbra lent: Gyarmathy 1950, hátul: 50/25 Labdázók

Irodalom:
• Lásd a 8. tételnél

Gyarmathy Tihamér életének fontosabb állomásait a *Vágyódás* című képnél részletesen taglaltuk. Hangsúlyoztuk az 1948-52 közötti kísérletező korszak fontosabb fázisait. A *Labdázók* 1950-ben készült. Gyarmathy ebben az időszakban készítette un. fotogramjait, melyek kísérletek voltak természeti tárgyak fény által való absztrahálására. *"Fotogram nagyon érdekes téma volt nekem. Különböző fényáteresztő anyagokból csináltam olyan kis kompozíciókat, mint amivel akkor foglalkoztam. Ha ezeken körösztül engedtem a fényt, akkor be tudtam állítani egy fehér falon, nagy méretben. Ha odatettem egy fényérzékeny fotopapírt, akkor rá tudtam exponálni. Így keletkezett a fotogram."* (Fitz, 1995.)

Kisméretű festményeinél a komoly hangvételű, a kozmikus és elvont tartalmakkal bíró témák tovább folytatása mellett, az olaj-vászon technika helyett újabb anyagok, újabb felületi hatások irányában gondolkozott a festő: *" A lazúrtechnika ad egy átözönlő fényérzetet az egész képen. Láttál ilyen fémre festett képeket. Ott például pregnánsan megmutatkozik, hogy egy más anyagon a fényjelenség egészen más értelműen jelentkezik, egy metálos hatás, amit nem lehet vásznon megcsinálni...polgári foglalkozásomnál fogva jártam Borsodnádason, ahol azt a hidegen hengerelt vaslemezt gyártották, és adtak neki egy ónmázat, majd konzervdoboznak használták. Rájöttem, hogyha zsírtalanítom, egy papírral erősen ledörzsölöm, és elkezdek rá dolgozni, akkor máris ott tartok, mint a lazúrtechnika legrafináltabb helyzetében."* (Fitz, 1995.)

A kísérletezés játékosságot, változatosságot eredményez. Ez jól érzékelhető a fémlemez alapú képein is, mint például a *Dicsőséges* (1950, Janus Pannonius Múzeum, Pécs), vagy a *Jelek* (1952, Körmendi-Csák gyűjtemény) című kompozíciókon. A *Labdázók* időtlen térben való megjelenítése a horizontális ecsetkezelésben, a zöld-sárga tónusok lazúros játékában, az alakok jelszerű ábrázolásában rejlik. Képünket figyelve egyszerre érezzük át a mozdulatok aktivitását és ennek az egyszerű játéknak gyermeki örömét. *"Ez a gondolati tér s a benne zajló történések képezték Gyarmathy festészetének szinte kizárólagos témáját, melybe kisebb kitérőktől eltekintve 1946-47 óta dolgozott, egyre fokozódó koncentrációval."* (Várkonyi, 1995.)

F.K.

147. ▶
Gyarmathy Tihamér (1915-)

Labdázók
Olaj, ónlemez 26,7x37,5 cm
Jelezve jobbra lent: Gyarmathy 1950,
Hátoldalán: 50/25. Labdázók
Kikiáltási ár: 650.000 Ft

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRMondó
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 12
JELENKOR

Gyarmathy Tihamért,
festőművészt

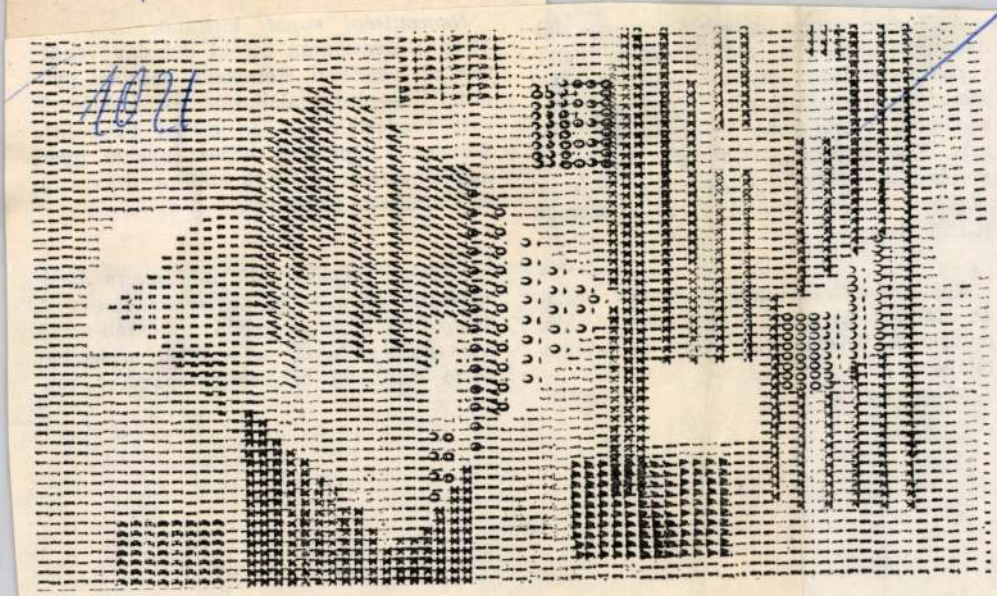

A *Magyar Zeneművészek Szövetsége* dé dunántúli csoportja október 25-én hang versenyt rendezett *kortárs jugoszláv zen szerzők* műveiből a pécsi Csontváry Mú zeumban. A műsorban *Milko Kelemen, K rály Ernő, Milan Mihajlovic, Boris Pa pondopulo, Miroslav Spiler* és *Milenk Zinković* művei szólaltak meg a szerző jelenlétében.

*

Kolozsvári Grandpierre Emil október 26-án Komlón és a pécsi Steinmetz Miklós művelődési házban vett részt író—olvasótalálkozón.

*

A *Pécsi Amatőr Színpad* gyermekelőadásként mutatta be november 11-én *J. Svarc:* Hétköznapi csoda c. darabját, a Diákszínház keretében pedig november 26-án *Petőfi:* A helység kalapácsa c. művét.

1021 Tihamer Gyarmathy

BIURO WYCINKÓW PRASOWYCH

WYCINKI PRASOWE GLOB RSW „PRASA"

Warszawa
Pl. Starynkiewicza 7
Tel. 8-59-59

GŁOS WIELKOPOLSKI
A
POZNAŃ, UL. GRUNWALDZKA 19

wydanie .....

Nr 250 z dn. 21. X. 65

PLASTYKA

Malarstwo rygorów i dyscypliny

Po raz pierwszy gościmy w Poznaniu wystawę prac współczesnego artysty węgierskiego. Tihamer Gyarmathy jest plastykiem znanym, nie młodego już pokolenia. Na stałe działa w Pecs w Budapeszcie, często bierze udział w wielkich wystawach międzynarodowych. Do Polski przyjechał przed paroma miesiącami na Biennale form przestrzennych w Elblągu. Brał też udział w znanym koszalińskim plenerze letnim. Jego kontakty artystyczne z Polską nie opierają się wyłącznie na tradycyjnej przyjaźni węgiersko-polskiej, jeszcze bardziej chyba na wspólnocie zainteresowań i powiązań z całą naszą awangardą plastyczną. Obecnie Tihamer Gyarmathy ma wystawę w galerii ZPAP w „Arsenale": 13 obrazów olejnych, 30 rysunków, parę fotografii rzeźb plenerowych.

Tihamer Gyarmathy jest abstrakcjonistą. Sztuka jego wyrasta z nurtu malarstwa Malewicza i Mondriana — suchej matematycznej, pełnej rygorów abstrakcji lat trzydziestych. Sztuka ta nie jest już nam dziś bliska. Dzisiaj kiedy do głosu dochodzi malarstwo wyobraźni, pogranicza realizmu i wątków sfabularyzowanych, prace Gyarmathy'ego musza wydać się zbyt ascetyczne, zgeometryzowane i klasycznie poprawne. Nie sposób jednak nie dojrzeć w nich ich artystycznej powagi, żarliwej chęci nadania płótnom i kartonom właściwego porządku, solidnej, sprawdzalnej konstrukcji — nuty eksperymentu odwołującego się tak do praźródeł abstrakcji jak i najnowszych doświadczeń sztuki wizualnej: op-artu. Właśnie takie to malarstwo umożliwiło skierowanie plastyki w stronę sztuki użytkowej, w stronę przemysłu, architektury, wnętrzarstwa. Wystawa prac Tihamera Gyarmathy'ego w sumie stanie się więc na pewno jakimś wydarzeniem artystycznym, nie tyle jednak dla szerokich odbiorców sztuki, co dla samych plastyków i architektów, słowem ludzi z kręgu fachowców, specjalistów.

O. B.

Czy wolno rezer czasopisma?

W związku z licznymi zapytaniami Czytelników, czy wolno w kioskach „Ruchu" odkładać dla stałych klientów dzienniki, tygodniki i miesięczniki wyjaśniamy, że dla ułatwienia stałym Czytelnikom nabycia czasopism, wprowadzono w kioskach odkładanie prasy do teczek. Tak pomyślana sprzedaż ma zlikwidować niepotrzebne scysje przy sprzedaży pism.

Forma odkładania prasy dla stałych odbiorców została zresztą unormowana Zarządzeniem Dyrektora Centralnego Zarządu nr 9/62 z dnia 7. 2. 1962 r. Z zarządzenia tego wynika m. in., że:

► **sprzedawcy mają prawo, a nie obowiązek odkładania prasy**

► na rezerwowane egzemplarze sprzedawcy muszą mieć dokumentację w postaci rejestru z nazwiskiem i adresem czytelnika oraz tytułami rezerwowanych czasopism. Na teczkach, w których sprzedawcy odkładają rezerwowaną prasę, należy podawać nazwisko czytelnika oraz numer, pod którym dany czytelnik występuje w rejestrze. (n)

---

je (1) -

rofesorem Taskiklioglu

gracje i reemigracje, wpły- wyparte

je najbardziej miasto z czasów wojny trojańskiej, z okresu VI

rzyłby o podobnym znalezisku! I oto najpierw dwie jakby przedsionkowe komory grobowca, z brył kamiennych, dalej zaś potężny, łukowato sklepiony grobowiec książęcy Dardanów, założony, według odczytanych przez profesora

1021 Gyarmathy Tihamér

WYCINKI PRASOWE
GLOB
RSW „PRASA"

BIURO
WYCINKÓW
PRASOWYCH

Warszawa
Pl. Starynkiewicza 7
Tel. 8-59-59

GŁOS WIELKOPOLSKI
AB
POZNAŃ, UL. GRUNWALDZKA 19

wydanie .....

Nr 250 z dn. 21. X. 65

M. S.

Węgierski artysta w Pile

W ramach odbywającego się I Biennale Form Przestrzennych w Elblągu przybył do Polski znany artysta rzeźbiarz-plastyk Tihamer Gyarmathy z Węgier.

Redakcja „Ziemi Nadnoteckiej" i Dom Kultury w Pile, w ramach wymiany kulturalnej, zaprosiły artystę na spotkanie, na którym artysta przedstawi przekrój swojej twórczości. Spotkanie odbędzie się dzisiaj o godz. 15 w Domu Kultury w Pile. (na)

ozińska 1, tel. 189
K7335

Sprzedam „Mikrusa". Poznań, Dolina 2 m. 9.
9136g

Komunikaty

Komornik Sądu Powiatowego rew.
ulica Młyńska 1a, ogłasza, że dnia 27
o godzinie 9 w Poznaniu, przy ul.
odbędzie się I LICYTACJA TOKAR
pofama" oszacowanej na kwotę 20.000
dłużnika Ildefonsa Czerniaka, zam.
ul. Dąbrowskiego nr 28. Ruchomość
można w dniu licytacji, w miejscu i

GYARMATHY TIHAMÉR
MŰVEI
A JANUS PANNONIUS MÚZEUM MODERN MAGYAR KÉPTÁRÁNAK GYŰJTEMÉNYÉBEN

A JANUS PANNONIUS MÚZEUM KIÁLLÍTÁSA

MŰVÉSZETEK HÁZA
Pécs, Széchenyi tér 7–8.
1987. szeptember 28–december 31.

A katalógust szerkesztette, és a műtárgyjegyzéket
Aszalós Endre œuvre-katalógusának felhasználásával
összeállította: VÁRKONYI György

A kiállítást rendezte: VÁRKONYI György

A katalógust tervezte: PINCZEHELYI Sándor

A fotókat készítette: NÁDOR Katalin

ISSN 0324–7694

F. k.: Dr. ÚJVÁRI Jenő
Zalai Nyomda Zalaegerszeg 87 2815 o

1968. június 17–július 1. Grafikai kiállítás. A Központi Fizikai Kutatóintézet KISZ-klubja, Budapest, Budafoki út 10/a.
1972. április 1–30. Egyetemi Galéria, Stuttgart, Friedrichstrasse 10.
1973. január 17–február 10. Galérie l'Ecuer, 187 Avenue Louise, Bruxelles.
1973. március 9–19. Galleria Campo, 2000 Antwerpen Meir 47–55.
1973. június 30. Kamarakiállítás. Bujumbura. Burundi Afrika.
1977 március–május. Galleria dell'Incisione, Via Spiga, Milano.
1977–78 Bologna, Basel, Washington.
1978. június 16–július 2. Kamarakiállítás, Bruxelles.
1978. december 1-jétől Komárom Megyei Művelődési Központ, Tata.
1979. november 23–december 29. Életmű kiállítás. Műcsarnok, Budapest.
1980. április 13-ától. Bács-Kiskun Megyei Művelődési Központ, Kecskemét.
1982. június 8–július 20. Grafikai kiállítás. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest.
1982. július 23-ától. Grafikai kiállítás. Uitz Terem, Dunaújváros.
1983. április 15–május 8. Téridő. Pécsi Galéria, Pécs, Széchenyi tér 2.
1986. szeptember 24–november 29. Gyarmathy Tihamér kiállítása Kállai Ernő emlékére. Műcsarnok, Budapest.
1987. február 3–március 15. „Fehér-fekete". Budapest Kiállítóterem, Budapest.

FONTOSABB CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSAI

1932. március 30-ától. Pécsi Képzőművészek és Műbarátok 10 éves jubileumi kiállítása.
1933. május 29-étől. Pécsi Képzőművészek és Műbarátok tehetségkutató kiállítása.
1934 Tavaszi Tárlat, Műcsarnok, Budapest.
1946. május 26–június 10. Az elvont művészet I. magyar csoportkiállítása, Andrássy (ma Népköztársaság) út 69.
1947 január. Az Európai Iskola csoportkiállítása, Budapest.
1947. február 2–23. „Új Világkép". A Galéria a 4 világtájhoz kiállítása, Misztótfalusi könyvesbolt, Budapest, Semmelweis utca 1.
1947. július 12–23. Az elvont művészet II. csoportkiállítása, Budapest, Andrássy (Népköztársaság) út 69.
1947. július 21-étől. A Réalité Nouvelles I. Nemzetközi Kiállítása, Párizs.
1947 Magyar Képzőművészeti Kiállítás, Manchester.
1957. április 20–június 16. Tavaszi Tárlat, Műcsarnok, Budapest.
1964. január 30–február 21. Magyar Képzőművészek Csoportkiállítása, Manes Galéria, Prága.
1964 június. Magyar nonfiguratív művészek csoportkiállítása, Mala Scena galéria, Pozsony.
1969 szeptember. Magyar Művészet 1945–1969, Műcsarnok, Budapest.
1970 február–december. Mai magyar képzőművészet – vándorkiállítás, Poznan, Lodz, Szcecin.
1970 In memoriam Kassák, István király Múzeum, Székesfehérvár.
1971 február–március. Új Művek, Műcsarnok, Budapest.
1973 szeptember–december. Európai Iskola, István király Múzeum, Székesfehérvár.
1976 november–1977 május. „Italia 2000'76", Castello Maschino Angiolno, Nápoly.
1979. június 25–július 8. Présence Paris – Budapest, l'Orangerie du Jardin du Luxemburg, Párizs
1980. június 28–szeptember 30. XII. Festival International de la Peinture, Cagnes-sur-Mer.
1980. május 27–június 15. Rencontre Hongrois d'Arcueil, Párizs.
1981. február 8. Allegro Barbaro, Wilhelm-Lehmbruck Museum, Duisburg.
1982. április 8–május 16. Országos Képzőművészeti Kiállítás, Műcsarnok, Budapest.
1982. november 2. Kalligráfia. Írás – jel / jel – írás, Fészek Galéria, Budapest.
1982. november 18. Kállai Ernő emlékezete. Óbuda Galéria, Budapest.
1984. március 16–május 13. Országos Képzőművészeti Kiállítás.
1984. október 10–november 25. Az ismeretlen Európai Iskola, Budapest Kiállítóterem, Budapest.
1985. május 24–július 7. Tárgy 101 Objekt (1955–1985), Óbuda Galéria, Budapest, Fő tér 1.

DÍJAK

1977 Kormányzósági Ezüstkupa, Nápoly
1980 XII. Festival Cagnes-sur-Mer; a zsűri különdíja
1980 olaszországi Honoris Causa cím és diploma
1982 belgiumi Grand Prix alapítványi díj
1985 a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze
1985 Janus Pannonius Művészeti díj, Pécs, Baranya megye

KÖNYV

1979 Aszalós Endre: Gyarmathy Tihamér, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest

lajdonsága az a zabolátlanság, mely az életműben – legyen szó rajzról, fotogramról, festményről – mindvégig jelen van, s a látszólag rendkívül fegyelmezett struktúrák közé szorított későbbi festményeknek is éltető eleme. A festő ugyanis játszik. Akkor is, amikor néhány geometrikus alapelemre szűkített, rendkívül ökonomikus rendszerből fejleszti képeit. S miután az elmúlt két és fél évtizedben létrehozta legkoherensebb, legprogramszerűbb műveit, utolsó festményein a lazulás, oldódás folyamata újból megmutatkozik. A legújabb képek egyikének-másikának szövete lazább, színeik nyersebbek. Ez a jelenség persze nem kivételes egy – akárhogy is számítjuk – viszonylag késői pályaszakaszban. Az effajta változás – úgy tűnik – szükségszerű. Tőle kiszolgáltatottabbá válik az alkotó, pőrébben mutatkozik meg a lényeg. A bársonyossá érlelt felületek, a tökéletesre csiszolt harmóniák kendőzőszereit levetni kockázatos vállalkozás, de Gyarmathy festészete állja a próbát. A mívesség mázát lehántva sem csökken a koncentráció, nem roppan meg a tartás. Ezeket a képeket ugyanaz az aggálytalan, áradó festőiség élteti, mely Gyarmathy minden munkájának jellemzője, s amely megóvja attól, hogy intellektuális küldetéstudata vértelen spekulációhoz vezessen. Nála program és képesség végképp egymásra találtak: hisz a feladatában, és alkalmas a teljesítésére. Nem megy el addig, hogy egyetlen színfolt kiterjedésének, helyének, intenzitásának mérlegelése egzisztenciális súlyúvá váljék. Képének dús szövetében számtalan ilyen kérdés merül fel, s számtalan megoldás születik. E döntések sorozatából áll össze a kép keletkezésének folyamata, de mindez végül olyan természetes hatást kelt, mint a vízcsobogás vagy az élő beszéd. A műért folyó küzdelemre már csak a tér lassú lüktetése utal, s mindent átsző az immanens fény, a Gyarmathy képek összetéveszthetetlen belső sugárzása.

VÁRKONYI György

GYARMATHY TIHAMÉR

1915. március 8-án született Pécsett.
1933-tól a budapesti Képzőművészeti Főiskola növendéke. Tanárai: Vaszary János és Kandó László
1937–39 tanulmányúton Olaszországban, Franciaországban, Németországban és Svájcban. Megismerkedik Beőthy Istvánnal, Mondriannal, André Bretonnal, Jean Arppal és Max Billel.
1939 hazatér, Max Bill levelét hozza Kállai Ernőnek, aki bemutatja Gyarmathyt Kassáknak.
1945 az Európai Iskola tagja.
1946 kiválik az Európai Iskolából, s Kállaival részt vesz a Galéria a 4 világtájhoz művészcsoport megszervezésében.
1963 meghívást kap Lengyelországból, a Koszalin-i I. Nemzetközi Plein Air szimpozionra.
1965 a lengyelországi Elblag-i I. Térplasztikai Biennálé alkalmából – a helyszínen – 9x4,5 m-es vas plasztikát készít, amelyet a városban fölállítottak.
1971 óta Nyugat-Európában körutazást tesz, évente kiállít.
1973 kéthónapos körutat tesz Afrikában.
1985 125 művét adja át a pécsi Janus Pannonius Múzeumnak.

ÖNÁLLÓ KIÁLLÍTÁSAI

1938 Párizs, Zürich
1947. március 2–16. Galéria a 4 Világtájhoz, Misztótfalusi Könyvkiadó, Budapest, Semmelweis utca 1.
1948. április 30–május 12. Képzőművészek Szabadszervezete, Budapest, Andrássy út (ma Népköztársaság útja) 69.
1963 a Varsói ősz, zenei hetek alkalmából, Varsó
1964. április 18–május 16. Rédey műterem, Budapest, Tanács körút 6. (Rédey Endre szobrászművésszel együtt).
1965 június, Városi Múzeum, Wroclaw (Janina Zamojtellel együtt).
1965 augusztus, Sarp klub, Gdansk.
1965 október, Arsenal galéria, Poznan.
1966. április 17–22. Rákosligeti Kultúrház, Budapest XVII., Hősök tere 3.

Gyarmathy Tihamér 1985 őszén szerződés keretében 125 művét adta át szülővárosa, Pécs múzeumának. A hűség e jelképes erejű s ugyanakkor nagyon kézzelfogható gesztusához kellő magyarázatot adnak az életrajz ismert tényei. A húszas évek második felében, a nemzetközi és magyar avantgard kezdődő apályának idején a fiatal Gyarmathy Pécsett olyan közegbe került, mely épp az avantgard iránti elkötelezettség irányába jelölte ki pályáját. Rajztanára, Gábor Jenő nemcsak a konstruktív értékek rendíthetetlen őrzőjeként, hanem barátként s a pécsi bauhauslerekkel, Breuer Marcellel, Molnár Farkassal kiépülő kapcsolatok közvetítőjeként is rendkívül fontos szerepet játszott a fiatal növendék festői világképének alakításában. A Gebauer Ernő és Martyn Ferenc vezette pécsi festőiskola, majd a Képzőművészeti Főiskolán a köztudottan nyitott szellemű Vaszary-osztály szerencsésen egymásra épülő inspirációkat adott a még kialakulatlan karakterű fiatalembernek. A külföldi tanulmányutak a harmincas évek végén, majd a sorsdöntő kapcsolat Kállai Ernővel és Kassák Lajossal betetőzték a folyamatot: együtt állt az a szellemi fegyverzet, mely – tehetségével társulva – a magyar kortárs képzőművészet egyik legszervesebb fejlődést mutató, szinte monolitikus egységű életművének kiépítéséhez segítette Gyarmathy Tihamért.

A Janus Pannonius Múzeum mintegy 15 darabos, különböző eredetű kollekciójával kiegészülve a gyűjtemény az életmű teljes keresztmetszetét reprezentálja. Ennek felmutatására, s tételes regisztrálására vállalkozik a jelen kiállítás és oeuvre-katalógus szerű igénnyel szerkesztett katalógusa.

A harmincas évek első felében készült legkorábbi munkákon az erőteljes, szerkezetes rajzzal is harmonikusan összeillő enyhén novecentista hangvétel múló epizód csupán. Meghatározóbb, súlyosabb s inkább a festő tényleges alkatát, vonzalmait érzékeltető a munkáknak az a csoportja, melyen témaválasztásban, motívumokban, kompozíciós módszerben és színkezelésben egyaránt félreismerhetetlenül megmutatkozik az 1934-ben meghalt Derkovits Gyula hatása. (Bányász anya, 1935; Gyurimadár, 1935; Anya a hídon, 1936.) Az igazi elkötelezettség vállalásáról, a hovatartozás, a küldetéstudat felismeréséről a negyvenes évek derekán készült festmények tanúskodnak. Gyarmathy e ponton, e közegben – az Európai Iskola s a belőle kivált Négy Világtáj Galéria közösségében – teszi meg a döntő fordulatot, s válik a magyar absztrakció intranzigens képviselőjévé. Hasonló hittel, következetességgel vállal és teljesít ki egy programot, mint ahogy Bálint Endre vállalta Vajda Lajosét. Gyarmathy esetében azonban a programadó nem festő, hanem teoretikus: Kállai Ernő. Az általa megjelölt úton jár a negyvenes évek közepe óta. Mert elemezhetjük témáit és módszereit, tekintetbe vehetjük vagy figyelmen kívül hagyhatjuk hangzatos képcímeit, mindenképpen az derül ki, hogy festőnk „A természet rejtett arcá"-ról, az „Új világkép"-ről beszél, mind pontosabban, mind tisztábban artikulálva. A negyvenes évek második felében készült Gyarmathy képek jórészt a korszak megélénkült művészettörténeti kutatásának köszönhetően sűrűn publikált, gyakorta kiállított művek. (Kompozíció, 1945; Kék-sárga, 1947; Fekete macska, 1947.) A festői pálya eseményei művészettörténeti és politikai összefüggéseikkel együtt ismertek. Gyarmathy szerepe a századközepi avantgarde szervezésében, belső emigrációja, a hivatalos művészettel szembeni rendíthetetlen oppozíciója szimptomatikus eseménysora a magyar nonfiguráció történetének. Helye kijelöltetett, a tér, idő, relativitás filozófiai problémáinak, a mikro- és makrokozmikus tér távlatainak és szerkezeti viszonylatainak érzéki megjelenítésére vállalkozó művészetéről hiteles interpretációk születtek. Művének kulcsát nem e retrospektív kiállítás alkalmából kell fellelni. Mindennek dacára a teljes egészében nyilvánosság elé soha nem került oeuvre még tartogat meglepetéseket. Gyarmathy 1986-os, Műcsarnok-beli kiállításán a reveláció erejével hatott az 1948 és 1952 között horganylemezre festett, addig jószerével ismeretlen, kisméretű képek sorozata. Az 1948-as művészetpolitikai fordulatot – Gyarmathy számára a művészeti közéletből való kizáratást – követő legnehezebb évek termése ez a több tucatnyi munka, melyből jónéhány kiállításunkon is látható. (Tetszelgő I., 1948; Dicsőséges, 1950; Őskaján, 1951.) E képek – vászonra vagy deklire festett nemzedéktársaikkal együtt – oly játékosak, fesztelenek, mintha nem is 1950-et mutatna a naptár. Ennek az oldottságnak nem a fémfelületre kialakított sajátosan lazúros technika a magyarázata. Talán a deklarált törvényen kívüliség felszabadultsága uralkodik a kompozíciókon. Némiképp kitérő is ez a szakasz: egy hajlamaiban nonfiguratív festő hatol be a tételes szürrealizmus terrénumára. A szinte táncosléptű könnyedséggel, a számszerű többséget mutató derűs és groteszk elemekkel egyensúlyt tart a szorongás, a fel-felcsapó tragikus hang. A képek e csoportjának is lényegi tu-

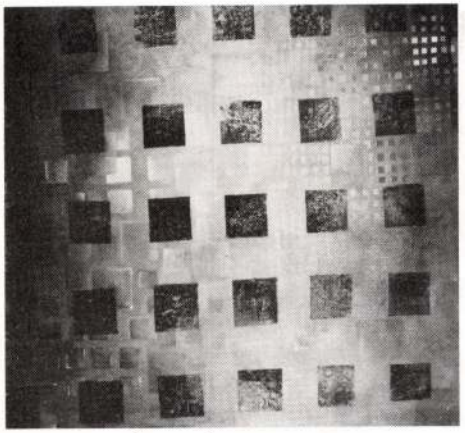

133. HARMÓNIA TÉRBEN, 1983.

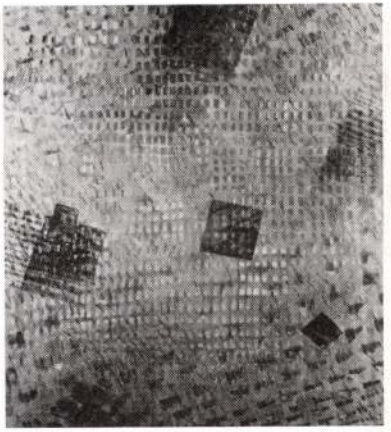

135. GRAVITÁCIÓ NÉLKÜL, 1984.

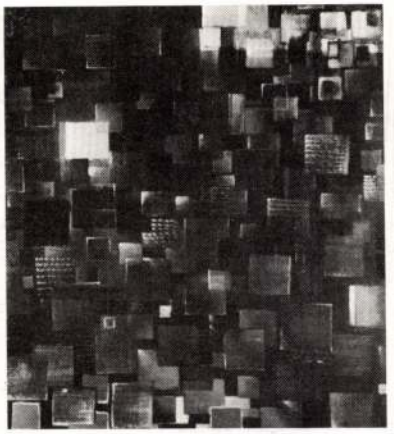

137. KÉTIRÁNYÚ FÉNYEK, 1985.

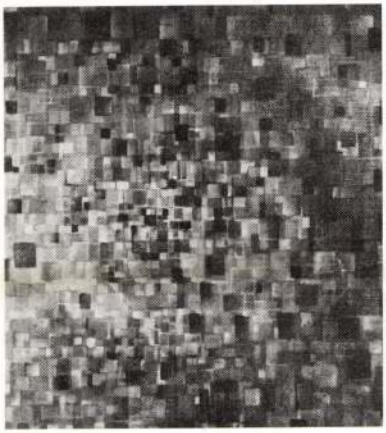

130. TÉR CENTRÁLISAN, 1982.

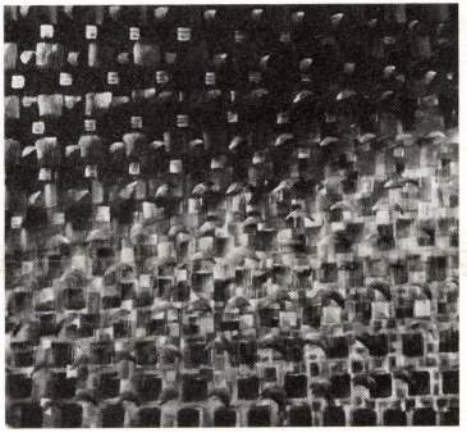

134. ORGANIKUS VISZONYLATOK, 1983.

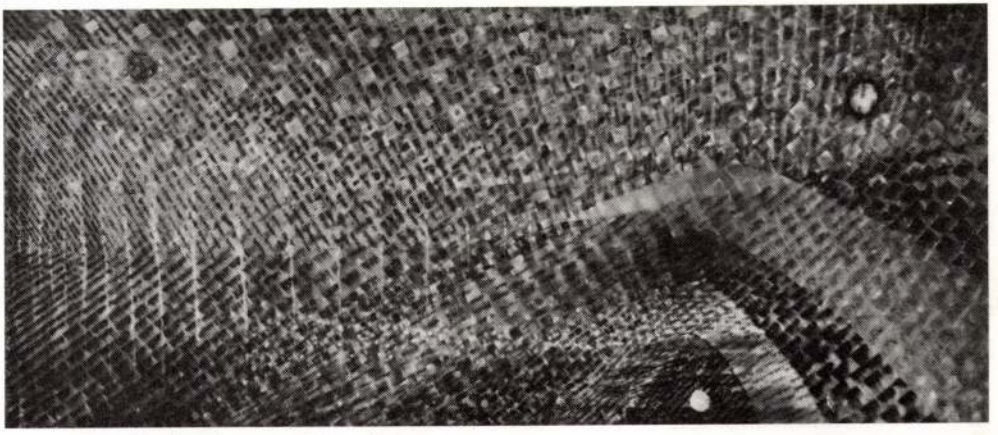

136. RELATÍV TÉR ÉS ANYAGA, 1984.

A KIÁLLÍTOTT MŰVEK JEGYZÉKE

A műtárgyjegyzék Aszalós Endre 1983-ban lezárt, kéziratban levő œuvre katalógusának felhasználásával, adatinak kiegészítésével készült. A jelen katalógus sorszáma után következő zárójeles szám a mű œuvre-katalógusszáma. Ahol ez hiányzik, ott az œuvre-katalógusban nem szereplő művet illesztettünk a jegyzékbe. Minden felsorolt mű a Janus Pannonius Múzeum tulajdona.

1933

1. (95.) **ZENEI ÁLMOK (PASTORALE ÖNARCKÉPPEL);** Ltsz.: 85.286.
v.o. 80x60 cm
j.b.l. Gyarmathy Tihamér 933
I.: Nikelszky Géza: A Pécsi Képzőművészek tehetségkutató kiállítása a Vigadóban – Dunántúl, 1933. V. 30.
N.n.: Az első pécsi tehetségkutató kiállítás eredménye – Dunántúl, 1933. VI. 7.
A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. 8. old.
Kiáll.: Pécsi Képzőművészek és Műbarátok tehetségkutató kiállítása, Pécs, 1933. V. 29.

1934

2. (114.) **CSENDÉLET NARANCCSAL;** Ltsz.: 85. 287.
kart.o. 33x23 cm
j.h.

3. (123.) **PÉCSI TÉGLAGYÁRI DOMBOK;** Ltsz.: 85.288.
v.o. 40x50 cm
j.h.

1935

4. (132.) **BÁNYÁSZ-ANYA;** Ltsz.: 85.292.
v.o. 67x50 cm
j.b.f. p. Gyarmathy Tihamér
I.: P. Szücs Julianna: Bizsergések, nem konfliktusok – Gyarmathy Tihamér életműkiállítása a Műcsarnokban – Népszabadság, 1979. XII. 14.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

5. (133.) **GYURI MADÁR;** Ltsz.: 85.290.
kart.o. 49,7x39,8 cm
j.b.l. Gy T 935

6. (134.) **NAGYMAMA KALITKÁVAL;** Ltsz.: 85.291.
v.o. 67,5x50 cm
j.h. Gyarmathy Tihamér 1935
Rákosszentmihály
I.: A. E.: Gy. T. Képz. A. kv. 1979. 8. old.
Repr.: A. E.: Gy. T. Képz. A. kv. 1979. 0. old. 1.

7. (135.) **ÖCSÉM ÉS ÉN;** Ltsz.: 85.289.
v.o. 80x60 cm
j.b.l. Gyarmathy 1935

8. (137.) **SAPKÁS ÖNARCKÉP;** Ltsz.: 85.294.
v.kaz. 74,5x63 cm
j.j.l. Gyarmathy T 35

9. (138.) **TÉGLAGYÁR KÖRNYÉKE;** Ltsz.: 85.293.
v.o. 49x67,5 cm
j.b.f. p. Gyarmathy Tihamér

1936

10. (148.) **ANYA A HÍDON;** Ltsz.: 85.295.
v.o. 91,5x68,7 cm
j.j.l. Gyarmathy Tihamér 1936 Bp

11. (151.) **NŐI ARCKÉP (OLVASÓ NŐ);** Ltsz.: 85.296.
v.o. 100x75,5 cm
j.j.l. Gyarmathy T 936
I.: A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. 10. old.
Repr.: A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. 11. old. 2.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

1942

12. (202.) **APÁM PORTRÉJA;** Ltsz.: 85.298.
v.o. 75x61 cm
j.j.l. p.Gyarmathy 42

13. (203.) **DÉLIBÁB;** Ltsz.: 85.297.
p.v. techn. 30,5x32,3 cm
j.h.

1945

14. (257.) **GYÁRVÁROS;** Ltsz.: 85.388.
p.cer.akv. 225x403 mm
j.j.l. Gy T 1945

15. **KOZMIKUS KOMPOZÍCIÓ;** Ltsz.: 85.299.
dekli, o. 47x59,5 cm
j.h.

16. (273.) **FEKETE-VÖRÖS;** Ltsz.: 79.87.
fl.o. 27,1x28,8 cm
j.j.l. Gyarmathy T 945
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. V., Semmelweis u. 1. 1947. III. 2.

17. (277.) **KOMPOZÍCIÓ I.;** Ltsz.: ....
v.o. 30x40 cm
j.h.
I.: A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. 20. old.
Wagner István: Gyarmathy Tihamér francia elismerése – Visszhang – fesztivál után – Magyar Hírlap, 1981. I. 5.
Mezei Ottó: Szürrealizmus és szürrealista látásmód a magyar művészetben (Passeron: A szürrealizmus enciklopédiája; Corvina Kiadó, 1983. c. könyvben. 281. old.)
Repr.: Réalités Nouvelles I. Nemzetközi Kiállítása, Párizs, 1947. VII. 21. kat. 38. old.
Új Írás, 1974. IX. hátsó borító külső oldala.
A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. II. tábla Hungaroton

Hanglemezborító SLPX 12615 (Paul Arma művek). Az Európai Iskola, Bp. 1984. X. 10. kat. 29. old. Gyarmathy Tihamér kiállítása Kállai Ernő emlékére, Bp. 1986. IX. 24. kat. 4. old.

Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. V., Semmelweis u. 1. 1947. III. 2. Réalités Nouvelles I. Nemzetközi Kiáll. Párizs, 1947. VII. 21.
Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.
„Hagyományok" csoportkiáll. Bp. Építész Kollégium Bercsényi Klubja, 1968. III. 18.
Az Európai Iskola kiáll. Bp. Budapest Kiállítóterem, 1984. X. 10.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére. Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

1946

18. (297.) **GYÜMÖLCSÖK;** Ltsz.: 85.389.
p. kr. 225x323 mm
j.j.l. Gy T 1946
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.

19. (346.) **A MÚLT EMLÉKE;** Ltsz.: 85.300.
v.o. 50x34,5 cm
j.j.l. Gy T 946
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.
Tavaszi Tárlat, Bp. Műcsarnok, 1957. IV. 20. kat. 9. old.
(A régi hős emlékei címen)
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

20. (354.) **KOMPOZÍCIÓ;** Ltsz.: 71.22.
p. v.tech. 22x19 cm
j.j.l. Gy T 1946
Bedő Rudolf gyűjteményéből
Kiáll.: XX. századi magyar grafika – Válogatás a Janus Pannonius Múzeum Modern Magyar Képtárának gyűjteményéből – Savaria Múzeum Szombathely, 1974. V. kat. 39.
Repr.: fenti kiáll. kat. 39.

21. (358.) **NÖVÉNYI RITMUSOK;** Ltsz.: 85.301.
v.o. 77x57 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.
Repr.: Új Írás, 1974. IX. címlap

22. (361.) **TEHENEK;** Ltsz.: 85.302.
kart.kaz. 47x68 cm
j.j.l. Gyarmathy 46
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.
Gy. T. kiáll.: Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

23. (362.) **VÁLTOZÁSOK;** Ltsz.: 85.303.
v.o. 60x73 cm
j.j.l. Gy 46
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.

1947

24. (387.) **ATTRAKCIÓ;** Ltsz.: 85.390.
p.t. toll, 233x218 mm
j.j.l. Gy 947
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.

25. (389.) **ÁTÍVELŐ VERTIKÁLISOK;** Ltsz.: 85.391.
p.cer.t. 230x218 mm
j.j.l. Gy 47
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.

26. (469.) **BEFOGVA;** Ltsz.: 85.308.
kart.o. 50x69,7 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. V. Semmelweis u. 1. 1947. III. 2.
Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

27. (471.) **ESTE;** Ltsz.: 85.309.
kart.o. 46,6x68 cm
j.b.l. Gyarmathy 47
Kiáll.: Az Európai Iskola kiáll. Bp. Budapest Kiállítóterem, 1984. X. 10.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére. Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.
Repr.: Művészet, 1987. III. 24. old.

28. (474.) **FEKETE MACSKA I.;** Ltsz.: 85.311.
kart.o. 48x68 cm
j.j.f. Gyarmathy 1947
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. V., Semmelweis u. 1. 1947. III. 2.
Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69.
Kállai Ernő emlékezete kiáll. Bp. Óbuda Galéria, 1982. XI. 18.
Az Európai Iskola kiáll. Bp. Budapest Kiállítórerem, 1984. X. 10.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.
Repr.: Kállai Ernő emlékezete kiáll. Bp. Óbuda Galéria, 1982. XI. 18. kat. 16. old. 1.

29. (457.) **FÉNYEK ÉS ÁRNYÉKOK;** Ltsz.: 85.305.
v.o. 56,5x77 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.

„Az Európai Iskola" kiáll. Székesfehérvár, István király Múzeum, 1973. IX. kat. 85. (Kompozíció V. címen)
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Hungarian Artists (International Art Expo) kiáll. Stockholm, Sollentuna, 1982. III.
Repr.: Új Írás, 1974. IX. 1. melléklete
Művészet/79. – Corvina, 1980. 136. old.
Művészet 1983. 9. 13. old. (Fény és árnyék címen)
Poszter, Stockholm, 1982

30. (479.) **KÉK-SÁRGA;** Ltsz.: 85.307.
kart.kaz. 43,5x65,2 cm
j.b.l. Gy T 47
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. V., Semmelweis u. 1. 1947. III. 2.
Magyar Képzőművészeti kiáll. Manchester (Anglia) 1947. VIII.
Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

31. (480.) **KOMPOZÍCIÓ;** Ltsz.: 85.310.
v.o. 60x90 cm
j.b.l. Gyarmathy 1947
Kiáll.: Az elvont művészet II. magyar csoportkiállítása. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1947. VII. 12.

32. (484.) **KOZMIKUS KOMPOZÍCIÓ;** Ltsz.: 85.306.
v.o. 56,5x76,5 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.
Tavaszi Tárlat, Bp. Műcsarnok. 1957. IV. 20. kat. 9. old.
„Az Európai Iskola" kiáll. IKM 1973. IX. kat. 83. (Kompozíció III. címen)

33. (485.) **NÖVEKEDÉS;** Ltsz.: 85.304.
fr.o. 39,7x25 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. V., Semmelweis u. 1. 1947. III. 2.
Gy. T. kiáll.: Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.
„Az Európai Iskola" kiáll. IKM 1973. IX. kat. 81. (Kompozíció I. címen)

1948

34. (568.) **FIGURA MOZGÁSBAN;** Ltsz.: 85.314.
kart.o. 32x43,3 cm
j.j.l. Gyarmathy T 948
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Népköztársaság útja 69. 1948. IV. 30.

35. (570.) **KOZMIKUS TÁRGY;** Ltsz.: 85.312.
horg.l. o. 37,6x26,7 cm
j.j.l. Gyarmathy T 48

36. (571.) **TETSZELGŐ I.;** Ltsz.: 85.313.
horg.l. o. 25,2x38,4 cm
j.j.l. Gyarmathy T 948

1949

37. (624.) **A GYŐZELMES;** Ltsz.: 85.319.
kart.o. 49,6x40 cm
j.j.l. Gyarmathy T 949

38. (626.) **BACH;** Ltsz.: 85.318.
v.o. 50x40 cm
j.b.f. Gy T 949

39. (635.) **FÉRFI A TÉRBEN;** Ltsz.: 85.315.
v.o. 39,5x29,5 cm
j.h.

40. (637.) **FÖLDANYA;** Ltsz.: 85.317.
v.o. 40x50 cm
j.h.

41. (644.) **KIHŰLÉS KÖZBEN;** Ltsz.: 79.100.
v.o. 30x40 cm
j.b.l. Gy T 949
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Repr.: Képzőművészet – Pécs–Baranya – 1945-től napjainkig. 1981. Baranya Megyei Idegenforgalmi Hivatal kiadása, 59. old.

42. (649.) **MÁGIA (FEKETE KEZEK);** Ltsz.: 85.316.
v.o. 40x30 cm
j.b.l. GyT 1949
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

1950

43. (694.) **ANYASÁG;** Ltsz.: 85.323.
v.o. 68x60 cm
j.j.l. Gy T 1950
I.: A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. 24. old.
Vadász György András: Kultúrrétegek – Gyarmathy Tihamér kiállítása a Műcsarnokban – Hajdú-Bihari Napló, 1980. I. 9.
Mezei Ottó: Szürrealizmus és szürrealista látásmód a magyar művészetben
(Passeron: A szürrealizmus enciklopédiája; Corvina Kiadó, 1983. c. könyvben, 281. old.)
Kiáll.: Tavaszi Tárlat, Bp. Műcsarnok, 1957. IV. 20. kat. 9. old.
Gy. T. Gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Repr.: A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. III. tábla
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.

44. (702.) **DICSŐSÉGES;** Ltsz.: 85.320.
horg.l. o. 26x38 cm
j.j.l. Gyarmathy T 950

45. (5704.) **EMLÉKEZÉS;** Ltsz.: 85.321.
horg.l. o. 26x36,7 cm
j.j.l. Gy T 1950

Ltsz.: 68.539.

46. (709.) **GOLGOTA;**
fr.o. 49x39 cm
j.h.
Kunvári Bella gyűjteményéből
Repr.: Modern Magyar Képtár Pécs, áll. kiáll. vezetője, 1973.

47. (720.) **KÍVÜL ÉS BELÜL;** Ltsz.: 85.322.
horg.l. o. 38x25,7 cm
j.b.l. Gyarmathy T 950

1951

48. (774.) **GÓG ÉS MAGÓG FIA;** Ltsz.: 85.327.
horg.l. o. 76,5x53 cm
j.b.l. Gyarmathy T 951

49. (778.) **ŐSKAJÁN;** Ltsz.: 85.326.
horg.l. o. 53x76,4 cm
j.b.l. Gyarmathy T 951

50. (779.) **PÁRKÁK;** Ltsz.: 85.324.
v.o. 40x30 cm
j.h.

51. (786.) **VÁRAKOZÓ AKT;** Ltsz.: 85.325.
v.o. 39,5x29,5 cm
j.h.

1952

52. (809.) **ORGANIKUS LÍRA;** Ltsz.: 85.328.
horg.l. o. 76,5x53 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

1954

53. (851.) **„FEHÉR KÖRREL";** Ltsz.: 85.392.
p.fg. 966x610 mm
j.j.l. Gyarmathy 954
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Tata, Komárom Megyei Műv. Közp. 1978. XII. 2.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG 1982. VI. 8. kat. 2. (Fotogram IV. címen)
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 2. (Fotogram IV. címen)
„Fehér-fekete", Gy. T. kiáll. Bp. Budapest Kiállítóterem, 1987. II. 3.
Repr.: „Fehér-fekete" kiáll. Bp. 1987. II. 3. kat. 13. old.

54. (855.) **PONTOK, RÁCS, HOLD;** Ltsz.: 85.393.
p. fg. 948x613 mm
j.j.l. Gyarmathy Tihamér 954
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Tata, Komárom Megyei Műv. Közp. 1978. XII. 2.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG 1982. VI. 8. kat. 1. (Fotogram III. címen)
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 1. (Fotogram III. címen)
Film/művészet (a magyar kísérleti film története) kiáll. Bp. Budapest Kiállítóterem, 1983. II.
„Fehér-fekete", Gy. T. kiáll. Bp. Budapest Kiállítóterem, 1987. II. 3.
Repr.: Dunántúli Napló, 1983. IV. 24.

55. (860.) **ÉPÜLŐ GYÁR;** Ltsz.: 85.329.
fr.o. 40x49 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

1955

56. (911.) **FIGYELŐK A HEGYTETŐN;** Ltsz.: 85.330
fr.o. 48,5x59 cm
j.j.f. Gyarmathy 955

57. (974.) **FEJ;** Ltsz.: 86.83.
p. grafit, 282x200 mm
j.b.l. Gyarmathy Tihamér 1957
Bedő Rudolf gyűjteményéből

1958

58. (1106.) **AZ EGYENESEKET ÁTKÖTIK A SZÍNEK;** Ltsz.: 85.333.
fr.o. 40x49,8 cm
j.b.f. Gyarmathy 958
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

59. (1111.) **GYÁRVÁROS;** Ltsz.: 85.331.
fr.o. 39x49 cm
j.b.f. Gyarmathy T 1958
Kiáll.: Pécsi Tavaszi Tárlat, 1959. V. 24.

60. (1131.) **SALAKHÁNYÓN;** Ltsz.: 85. 332
fr.o. 49x38,3 cm
j.j.l. Gyarmathy 958
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

1959

61. (1158.) **NÖVŐ STRUKTÚRA;** Ltsz.: 85.335.
fr.o.coll. 49x39 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Repr.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23. kat. 13. old.

62. (1165.) **PLASZTIKA NO. 22.;** Ltsz.: 85.334.
horg.l. relief, 77x53 cm
j.h.

63. **TÁVOLODÁS A FÖLDTŐL;** Ltsz.: 75.200.
dekli, o. 100x122 cm
j.h.

1960

64. (1222.) **MAG;** Ltsz.: 85.337.
p.o.coll. 80x60 cm
j.b.l. Gyarmathy Tihamér 960
Kiáll.: A kollázs a magyar művészetben 1920–1965. kiáll. Bp. Kassák Emlékmúzeum, 1982. VII. 16. kat. 69.

65. (1224.) **MIKROCENTRÁLIS;** Ltsz.: 85.336.
fr.o. 51x40 cm
j.b.l. Gyarmathy T 1960
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Tanács krt. 6. 1964. IV. 18.

1961

66. (1334.) **KITÖRŐ;** Ltsz.: 85.338.
fr.o. 40x50 cm
j.j.f. Gyarmathy T 61

1963

67. (1494.) **EVOLÚCIÓS SZÖVEVÉNY;** Ltsz.: 85.340.
fr.o. 80x60 cm
j.j.l. Gyarmathy 963

68. (1504.) **HORIZONTÁLIS RITMUSOK ÉS ÁTLÓS TALÁLKOZÁS;** Ltsz.: 85.339.
p.o. 26x45 cm
j.n.

69. **JOBBKÉZ;** Ltsz.: 74.431.
p.mon. 295x210 mm
j.j.l. Gyarmathy Tihamér 1964 3 hó
Gábor Jenő hagyatékából

70. (1538.) **VIHAR ELŐTT;** Ltsz.: 86.407.
fr.o. 114,7x125 cm
j.h.
A Műv. Min. vásárlása
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. VI., Tanács krt. 6. 1964. IV. 18.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.
Repr.: Képzőművészeti Almanach 1 Corvina, 1969. 191. old. 86. (Kompozíció címen)

1964

71. (1746.) **ATOMKÍSÉRLET I.;** Ltsz.: 72.99.
fr.o. 60x80 cm
j.h. Gyarmathy Tihamér 1964
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

72. (1761.) **DINAMIKUS KOMPOZÍCIÓ;** Ltsz.: 68.540.
fr.o. 83x63 cm
j.j.f. Gyarmathy 1964
Kunvári Bella gyűjteményéből
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

73. (1779.) **KARSZTOS TÁJ;** Ltsz.: 85.342.
fr. o. 47x66 cm
j.j.l. Gyarmathy 964
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

74. (1808.) **SZÍNSTRUKTURÁS KOMPOZÍCIÓ;** Ltsz.: 68.541.
fr. o. 80x60 cm
j.h. Gyarmathy 964
Kunvári Bella gyűjteményéből
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

75. (1811.) **TÖBB HORIZONTÁLIS KÖZEGEN ÁT;** Ltsz.: 85.343.
fr. o. 60x80 cm
j.b.l. Gyarmathy 64

76. (1815.) **VERES-ZÖLD;** Ltsz.: 85.341.
fr. o. 60x80 cm
j.h.

1965

77. (1835.) **H 651;** Ltsz.: 85.395.
p. t. 702x627 mm
j.h.j.f. Gyarmathy 1965 Elblag
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Poznan (Lengyelország), Arsenal Galéria, 1965. X. 16.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 17.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 3.
Repr.: Élet és Irodalom, 1967. VI. 10. (Táj címen)

78. (1866.) **F 656;** Ltsz.: 85.396.
p.o. 460x570 mm
j.j.l. Gyarmathy T 965
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Poznan (Lengyelország), Arsenal Galéria, 1965. X. 16.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 14.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 1.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 4.

79. (1867.) **F 657;** Ltsz.: 85.397.
p.o. 580x465 mm
j.j.l. Gyarmathy 965
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Poznan (Lengyelország), Arsenal Galéria, 1965. X. 16.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 15.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 5.
Repr.: Gy. T. kiáll. Tata, Komárom Megyei Műv. Közp. 1978. XII. 1.
kat. 7. old. (Kompozíció címen)
Életünk, 1979. 1–2. 110. old.
Jelenkor, 1979. 12. IV. tábla

80. (1868.) **F 658;** Ltsz.: 85.398.
p.o. 595x409 mm
j.j.l. Gyarmathy 965
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 16.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 16.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 6.
Repr.: Jelenkor, 1979. 12. I. tábla

81. (1874.) **KULTIKUS TÉR;** Ltsz.: 85.401.
p.o. 596x440 mm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 20.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 20.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 9.

82. (1876.) **MAG ÉS TERMÉS I.;** Ltsz.: 85.399.
p.o. 298x394 mm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. grafikai kiáll. Bp. KFKI KISZ Klub (XI., Budafoki út 10/a), 1968. VI. 17.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 21.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 21.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 7.

83. (1877.) **MAG ÉS TERMÉS II.;** Ltsz.: 85.400.
p.o. 422x503 mm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 22.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 22.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 8.

1966

84. (2069.) **GRAVITÁCIÓ;** Ltsz.: 85.402.
p. szer. 564x396 mm
j.h.
I.: Aknai Tamás: „Nem civilizációs fétisekre van szükségünk...", Gyarmathy Tihamér alkotásai a Pécsi Galériában – Dunántúli Napló, 1983. IV. 24.
Kiáll.: Gy. T. grafikai kiáll. Bp. KFKI KISZ Klub, (XI., Budakeszi út 10/a), 1968. VI. 17.
IX. Ljubljanai nemzetközi grafikai kiáll. Ljubljana (Jugoszlávia), 1971. VI. kat. 163. old. 531. (Organikus élet címen)
Gy. T. kiáll. Stuttgart (NSZK), Egyetem Galéria, (Friedrichstr. 10.), 1972. IV.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 37.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 37.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 10.
„Évfolyamtársak (1933–1983)" kiáll. Tokaj, Tokaji Galéria, 1983. V.
Repr.: Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 37.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 37.

85. (2070.) **KATARZIS;** Ltsz.: 85.394.
p. szer. 581x432 mm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Stuttgart (NSZK), Egyetem Galéria (Friedrichstr. 10.), 1972. IV.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 38.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 38.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 11.
Repr.: Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 38.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 38.

86. (2072.) **MAG (ÜREG);** Ltsz.: 85.404.
p. szer. 575x450 mm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. grafikai kiáll. Bp. KFKI KISZ Klub (XI. Budafoki út 10/a), 1968. VI. 17.
III. krakkói nemzetközi grafikai biennálé, Krakkó, (Lengyelország), 1970. X.
IX. ljubljanai nemzetközi grafikai kiáll. Ljubljana (Jugoszlávia), 1971. VI. kat. 163. old. 529.
Gy. T. kiáll. Stuttgart (NSZK), Egyetem Galériája (Friedrichstr. 10.), 1972. IV.
Gy. T. kiál.. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.) 1977. III. kat. 42.
Repr.: Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.) 1977. III. kat. 42. *(hibás datálással: 1970.)*
Gala International (Olaszország), 1977. IV. 41. old.
Peintures et graphiques Hongrois d'aujourd'hui; Párizs, 1978. VI. 8. kat. 43.
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 41.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 41.

87. (2074.) **MOZGÁSOK;** Ltsz.: 85.403.
p. szer. 431x580 mm
j.j.l. Gyarmathy Tihamér
I.: Vadas József: Foto(mono)gram; Élet és irodalom, 1982. VII. 16.
Kiáll.: III. krakkói nemzetközi grafikai biennálé, Krakkó (Lengyelország), 1970. X.
Gy. T. kiáll. Stuttgart (NSZK), Egyetem Galériája (Friedrichstr. 10.), 1972. IV.
Pientures et graphiques Hongrois d aujourd hui; Párizs, 1978. VI. 8. kat. 66.

Repr.: Élet és Irodalom, 1975. II. 22. (Kozmosz címen)
Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 39.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23. kat. 39.

88. (2091.) **HOMOGÉN ANYAG, CENTRÁLIS SUGÁRZÁS;** Ltsz.: 85.344.
fr. o. 60x80 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. (II. Kortárs-est), Bp. VIII., Puskin u. 26. 1968. XII. 7.
Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.) 1977. III. kat. 6.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Repr.: Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III. kat. címlap
Panorama (Olaszország), 1977. III. 15. 20. old.

89. (2094.) **JELENSÉG ÉS ÚJ TÉR;** Ltsz.: .....
fr. o. 60x80 cm
j.h.
I.: A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. 30. old.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. „Kállai Ernő emlékére" (I. Kortárs-est), Bp. Építők Klubja (V., Petőfi S. u. 5.), 1966. XI. 3.
Gy. T. kiáll. (II. Kortárs-est), Bp. VIII., Puskin u. 26. 1968. XII. 7.
„Új művek" – jubileumi kiáll. hazánk felszabadulásának 25. évfordulójára, Bp. Műcsarnok – 1971. II. kat. 3. old.
Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III. kat. 8.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Repr.: „Új művek" – jubileumi kiáll. hazánk felszabadulásának 25. évfordulójára, Bp. Műcsarnok – 1971. II. kat. (Kozmikus kompozíció címen)
Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III. kat. 8.
Panorama (Olaszország), 1977. III. 15. 20. old.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23. kat. 14. old. (hibás évszámmal)
E. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. VII. tábla

1967

90. (2163.) **H 6719;** Ltsz.: 85.405.
p. t. 860x613 mm
j.j.l. Gyarmathy Tihamér 67
Kiáll.: Gy. T. grafikai kiáll. MNG, 1982. VI. 8. kat. 50.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. rajzok 16.

91. **FOTOGRAM;** Ltsz.: 74.432.
p. fg. 210x295 mm
j. Gyarmathy Tihamér 967
Gábor Jenő hagyatékából

92. (2235.) **ELLENTÉTES DIMENZIÓK TALÁLKOZÁSA;** Ltsz.: 85.345.
fr. o. 80x60 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III. kat. 9. (Konvergencia címen)
Repr.: Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III. kat. 9.

1968

93. (2355.) **VÁLTOZÉKONY;** Ltsz.: 85.346.
fr. o. 66x48 cm
j.j.l. Gyarmathy T 968

1969

94. (2438.) **HIPERBOLÁK;** Ltsz.: 85.348.
fr. o. 60,4x80,5 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

95. (2441.) **KONSZONANCIA;** Ltsz.: 85.347.
fr. o. 88x120 cm
j.h.
Kiáll.: Konstruktív tendenciák a magyar művészetben kiáll. Bukarest, 1972. XI. kat. 23. old. 2.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 1.
Gy. T. kiáll. „Kállai Ernő emlékére", Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.
Repr.: Új Írás, 1974. IX. 11. sz. melléklet

1970

96. **KERTÉSZETI KUTATÓ INTÉZETI PÁLYÁZAT RÉSZLETE;** Ltsz.: 85.349.
horg. l. o. 76,5x53,5 cm

97. (2558.) **PARALEL ÉS METSZŐ;** Ltsz.: 85.350.
fr. o. 65x34 cm
j.h.

1973

98. (2680.) **NEM ORGANIKUS ÉS ORGANIKUS (AFRIKA);** Ltsz.: 85.351.
v. o. 110x90 cm
j.h.j.f. Gyarmathy Tihamér Afrika
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.

Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp., 1980. IV. 13.
„Struktúra" kiáll. Bp. X. Pataky István Műv. Közp. 1984. IV. 10.
Repr.: Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III. kat. 16.
„Struktúra" kiáll. Bp. X., Pataky István Műv. Közp. 1984. IV. 10. kat.

1974

99. (2690.) **A GONDOLAT KÖREI;** Ltsz.: 85.352.
v.o. 90x49,5 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.

1975

100. (2734.) **ÁTLÓS ÉS VERTIKÁLIS MOZGÁSOK;** Ltsz.: 85.353.
v.o. 110x110 cm
j.h.
I.: Ember Mária: Három pécsi tárlat; Magyar Nemzet 1983. V. 13.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III. kat. 23.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 6.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.
Repr.: Gy. T. kiáll. Milano (Olaszország), Galleria dell' Incisione (Via Spiga 33.), 1977. III. kat. 23.

1976

101. (2762.) **CENTRÁLIS MOZGÁS KONSTRUKTÍV ELLENTÉTTEL;** Ltsz.: 85.356.
v.o. 80x90 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.

102. (2771.) **REGGEL (AFRIKA);** Ltsz.: 85.354.
v.o. 70x70 cm
j.h.
Kiáll.: „Művészet a Művészetben" kiáll. siófok, Dél-balatoni Kulturális Központ, 1978. VIII. 5.
„Művészet a Művészetben" kiáll. Zalaegerszeg, 1978. IX. 18. kat. 21. old.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll.: Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 9.
Repr.: Művészet, 1977. 12. hátsó borító külső oldala

103. (2779.) **VÁROS ÉS FÉNYEK;** Ltsz.: 85.355.
v.o. 106x88 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 11.

1977

104. (2795.) **HALMAZOK ÖSSZEFÜGGÉSE;** Ltsz.: 85.357.
v.o. 80x90 cm
j.h.
I.: A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. 36. old.
Bába Ilona: Gyarmathy Tihamérnak a budapesti Műcsarnokban megrendezett kiállítása; Magyar Szó (Jugoszlávia), 1979. XII. 17.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Tata, Komárom Megyei Műv. Közp. 1978. XII. 1.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 14.
Repr.: A. E.: Gy. T. Képz. A. Kv. 1979. XVI. tábla
Magyar Szó (Jugoszlávia), 1979. XII. 17.

105. (2797.) **HIPERBOLIKUS SUGÁRZÁS;** Ltsz.: 85.358.
v.o. 90x90 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Tata, Komárom Megyei Műv. Közp. 1978. XII. 1.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 15.
Repr.: The New Hungarian Quarterly, 1980. No. 79. 8. tábla, 1. kép

106. (2805.) **MAKROVILÁG MIKROSTRUKTÚRÁJA;** Ltsz.: 85.359.
v.o. 79,5x90 cm
j.j.l. Gyarmathy T 977
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 16.

1978

107. (2832.) **HÓDOLAT BARTÓKNAK (IN MEMORIAM BARTÓK);** Ltsz.: 79.208.
p. szer. 400x250 mm
j.b.l. (margón) 66/100 „Hódolat Bartóknak"
és j.l. Gyarmathy Tihamér G 78/1.
Kiáll.: „Hommage á Bartók" kiáll. Dorog, József Attila Műv. Közp. 1979. III. 2.
Presence Paris – Budapest (Ady–Bartók–József Attila) kiáll. Párizs, Jardin du Luxemburg, 1979. VI. 25.

Kortárs képzőművészet kiáll. Szolnok, DM, 1980. VII. 27. kat. 67. old.
„Allegro barbaro" – Bartók és a képzőművészet kiáll. Duisburg (NSZK), Wilhelm-Lehmbruck Múzeum, 1981. II. 8.
„Hommage á Bartók" kiáll. Bp. Újpesti Mini Galéria, 1981. III.
Bartók Béla emlékére kiáll. Bp. MNG, 1981. IX. 24.
Bartók Béla tiszteletére kiáll. Makó, József Attila Múzeum, 1981/82.
Repr.: Új Tükör, 1979. VIII. 26.

108. (2835.) **AZ ÉRZELEM ÁTTÖRI A TUDATOT;** Ltsz.: 85.361.
v.o. 90x100 cm
j.h.
I.: Ember Mária: Három pécsi tárlat: Magyar Nemzet, 1983. V. 13.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 18.
Repr.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23. kat. 21. old. (hibás mérettel)
Látóhatár, 1980. III. 68. old.
Dunántúli Napló, 1983. IV. 24.

109. (2837.) **ÁTLÓS MOZDULATOK;** Ltsz.: 85.360.
v.o. 100x90 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Tata, Komárom Megyei Műv. Közp. 1978. XII. 1.
Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.
Hungarian Artists (International Art Expo) kiáll. Stockholm, Sollentuna, 1982. III.
Hungart-Expo kiáll. Bp. Nemzetközi Vásár, 1982. IX. 17.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 17.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

1979

110. (2875.) **A PARALEL FORGÁSBAN;** Ltsz.: 85.362.
v.o. 90x100 cm
j.h.

111. (2877.) **BEMÉRVE A MÉRHETETLEN;** Ltsz.: 85.363.
v.o. 100x90 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Műv. Közp. 1980. IV. 13.

112. (2884.) **RITKULÁS ÉS SŰRŰSÖDÉS;** Ltsz.: 85.364.
v.o. 90x70 cm
j.h.
I.: Ember Mária: Három pécsi tárlat; Magyar Nemzet, 1983. V. 13.
Kiáll.: Gy. T. gyűjt. kiáll. Bp. Műcsarnok, 1979. XI. 23.
Gy. T. kiáll. Pécs, Galéria, 1983. IV. 15. kat. 20.

1980

113. (2897.) **ÁTLÓS SUGÁRZÁSBAN;** Ltsz.: 85.369.
v.o. 100x90 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 26.
Orsz. Képz. Kiáll. '84. Bp. Műcsarnok, 1984. III. 16.

114. (2899.) **KONSTRUKTÍV SUGÁRZÁS;** Ltsz.: 85.367.
v.o. 90x100 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 24.

115. (2900.) **„MIKROKOZMOSZ" – TISZTELGÉS BARTÓKNAK;** Ltsz.: 85.371.
v.o. 100x100 cm
j.h.
Kiáll.: Bartók Béla emlékére kiáll. MNG, 1981. IX. 24.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 29.

116. (2903.) **STRUKTÚRÁK SUGÁRZÁSBAN;** Ltsz.: 85.370.
v.o. 100x100 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 27.

117. (2904.) **TÁVOLODÓ MOZGÁS;** Ltsz.: 85.366.
v.o. 80x90 cm
j.h.
Kiáll.: Hungarian Artists (International Art Expo) kiáll. Stockholm, Sollentuna, 1982. III.
Hungart-Expo kiáll. Bp. Nemzetközi Vásár, 1982. IX. 17.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 23.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

118. (2906.) **TÓTH MENYHÉRT EMLÉKÉRE;** Ltsz.: 85.365.
v.o. 90x80 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 22.

119. (2907.) **VÁLTOZÓ MOZGÁSOK;** Ltsz.: 85.368.
v.o. 80x90 cm
j.h.
Kiáll.: Hungarian Artists (International Art Expo) kiáll. Stockholm, Sollentuna, 1982. III.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 25.

1981

120. **A CSILLAG ÚTJA (AFRIKA);** Ltsz.: 85.374.
v.o. 80x100 cm
j.h.

121. (2914.) **BIZÁNC;** Ltsz.: 85.372.
v.o. 100x80 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 33.

122. (2923.) **JELENSÉG ÉS ÚJ TÉR II.;** Ltsz.: 85.376.
v.o. 80x70 cm
j.h.
Kiáll.: Hungarian Artists (International Art Expo) kiáll. Stockholm, Sollentuna, 1982. III.
Hungart-Expo kiáll. Bp. Nemzetközi Vásár, 1982. IX. 17.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 36.
Repr.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 4. kép (hibás datálással: 1966.)

123. (2926.) **NAGY MOZGÁSOK, KIS STRUKTÚRÁK;** Ltsz.: 85.373.
v.o. 100x90 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 37.

124. (2931.) **TÜKRÖZŐDÉS;** Ltsz.: 85.375.
v.o. 100x90 cm
j.h.
Kiáll.: Hungarian Artists (International Art Expo) kiáll. Stockholm, Sollentuna, 1982. III.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 35.

1982

125. (2932.) **ARÁNYOK ÉS VISZONYLATOK;** Ltsz.: 85.406.
p.o. 610x440 mm
j.j.l. Gyarmathy Tihamér 982
l.: Aknai Tamás: „Nem civilizációs fétisekre van szükségünk..." Gyarmathy Tihamér alkotásai a Pécsi Galériában; Dunántúli Napló, 1983. IV. 24.
Kiáll.: Gy. T. grafikai kiáll. Bp. MNG, 1982. VI. 8.
Gy. T. grafikai kiáll. Dunaújváros, Uitz Terem, 1982. VII. 23.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15.

126. (2946.) **ARÁNYLATOK ÉS VISZONYLATOK;** Ltsz.: 85.379.
v.o. 90x80 cm
j.h.
l.: Ember Mária: Három pécsi tárlat; Magyar Nemzet, 1983. V. 13.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 40. kép. (Arányok és viszonylatok címen)
Repr.: Művészet, 1983. 4. 60. old.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 7. kép

127. (2949.) **CENTRÁLISAN TÖRTÉNT;** Ltsz.: 85.377.
v.o. 100x90 cm
j.h.
l.: Aknai Tamás: „Nem civilizációs fétisekre van szükségünk..." Gyarmathy Tihamér alkotásai a Pécsi Galériában; Dunántúli Napló, 1983. IV. 24.
Kiáll.: Kállai Ernő emlékezete kiáll. Bp. Óbuda Galéria, 1982. XI. 18. kat. 16. old. 2.
Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 38.
Repr.: Kállai Ernő emlékezete kiáll. Bp. Óbuda Galéria, 1982. XI. 18. kat. 16. old. 2.

128. (1950.) **OSZTÓDÁSI CSOMÓPONT;** Ltsz.: 85.381.
v.o. 80x70 cm
j.h.

129. (2953.) **STRUKTÚRÁK KÉT KÖZEGBEN;** Ltsz.: 85.378.
v.o. 90x100 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 39.

130. (2954.) **TÉR CENTRÁLISAN;** Ltsz.: 85.380.
v.o. 80x70 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 42.
Repr.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Nemzeti Galéria, 1983. IV. 15. kat. 42. (Tér centrálisan címen) kat. 10. kép

1983

131. (2981.) **BIOSZFÉRÁBAN;** Ltsz.: 85.383.
v.o. 80x90 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 46.
Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

132. (2987.) **GENEZIS;** Ltsz.: 85.382.
v.o. 90x80 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 45.

133. (2991.) **HARMÓNIA A TÉRBEN;** Ltsz.: 85.384.
v.o. 90x100 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Pécs, Pécsi Galéria, 1983. IV. 15. kat. 47.

134. (2999.) **ORGANIKUS VISZONYLATOK;** Ltsz.: 85.385.
v.o. 90x100 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24. (katalóguson kívül)
Repr.: Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24. kat. 13.

1984

135. **GRAVITÁCIÓ NÉLKÜL;** Ltsz.: 85.386.
v.o. 100x90 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

136. **RELATÍV TÉR ÉS ANYAGA;** Ltsz.: 86.406.
v.o. 120x280 cm
j.h.j.f.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

1985

137. **KÉTIRÁNYÚ FÉNYEK;** Ltsz.: 85.387.
v.o. 100,5x90,5 cm
j.h.
Kiáll.: Gy. T. kiáll. Kállai Ernő emlékére, Bp. Műcsarnok, 1986. IX. 24.

A KATALÓGUSBAN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK FELOLDÁSA:

v.	– vászon
kart.	– karton
p.	– papír
fr.	– farostlemez
fl.	– furnérlemez
horg.l.	– horganyzott lemez
o.	– olaj
kaz.	– kazein-tempera
cer.	– ceruza
akv.	– akvarell
kr.	– kréta
t.	– tus
v.tech.	– vegyes technika
fg.	– fotogram
coll.	– collage
mon.	– monotypia
szer.	– szerigráfia
j.	– jelezve
b.	– balra
l.	– lent
f.	– fent
h.	– hátoldalon
Ltsz.	– leltári szám
l.	– irodalom
kiáll.	– kiállítás
Repr.	– reprodukálva
áll.	– állandó
gyűjt.	– gyűjteményes
kat.	– katalógus
Gy. T.	– Gyarmathy Tihamér
A. E.	– András Endre
Képz. A. Kv.	– Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata
Orsz. Képz. Kiáll.	– Országos Képzőművészeti Kiállítás
Műv. Min.	– Művelődési Minisztérium
MNG	– Magyar Nemzeti Galéria
IKM	– István Király Múzeum
DM	– Damjanics János Múzeum
JPM	– Janus Pannonius Múzeum

GYARMATHY TIHAMÉR

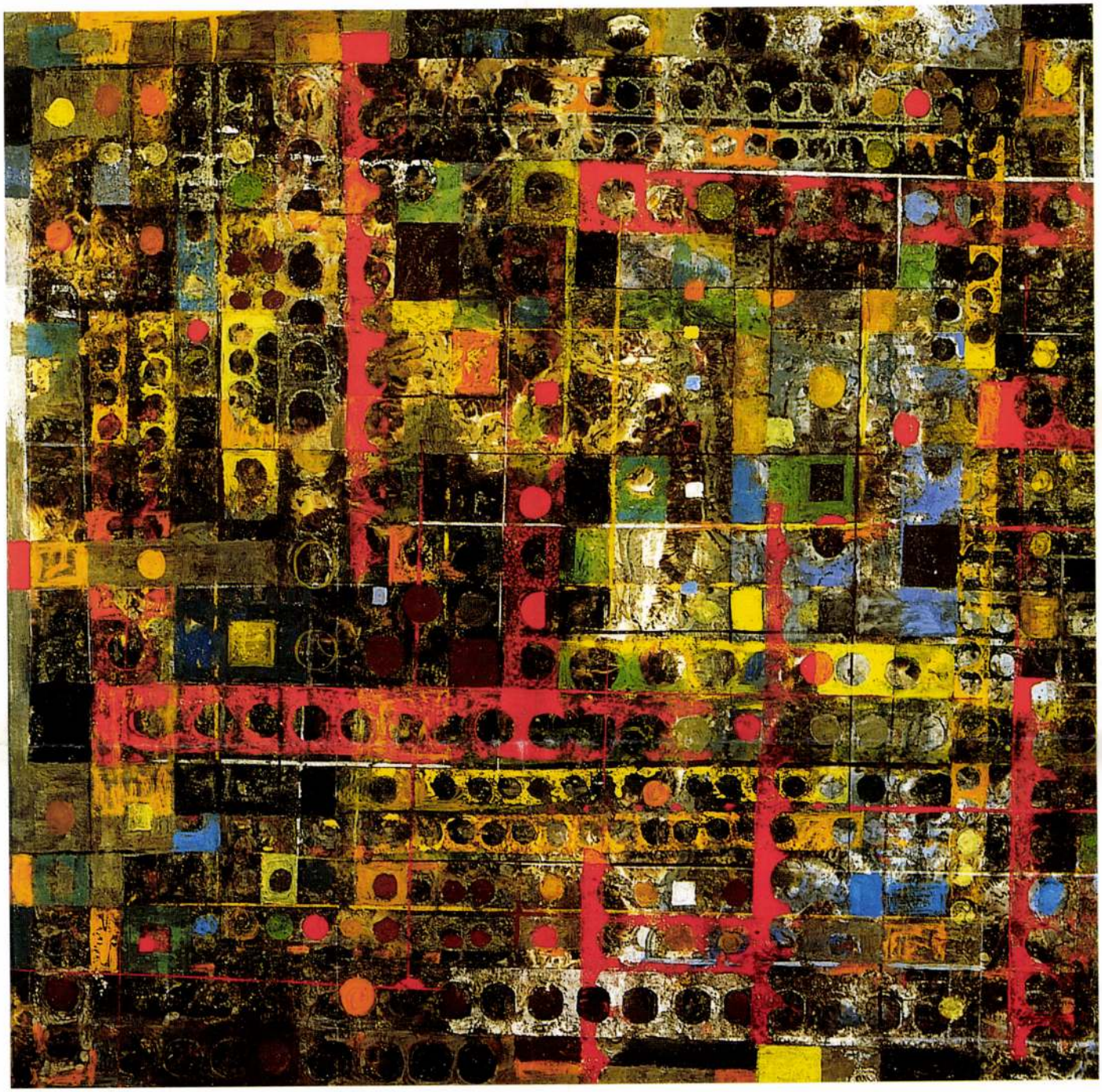

218

218 ▪ GYARMATHY TIHAMÉR (1915–)

Ablak, 1950

59,5 × 55 cm
Olaj, fémlemez
Jelezve hátoldalán: Gyarmathy 950

Kikiáltási ár: 700 000 Ft

219 ▪ GYARMATHY TIHAMÉR (1915–)

Kozmosz, 1957

47 × 60 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Gy 1957

Kikiáltási ár: 1 200 000 Ft

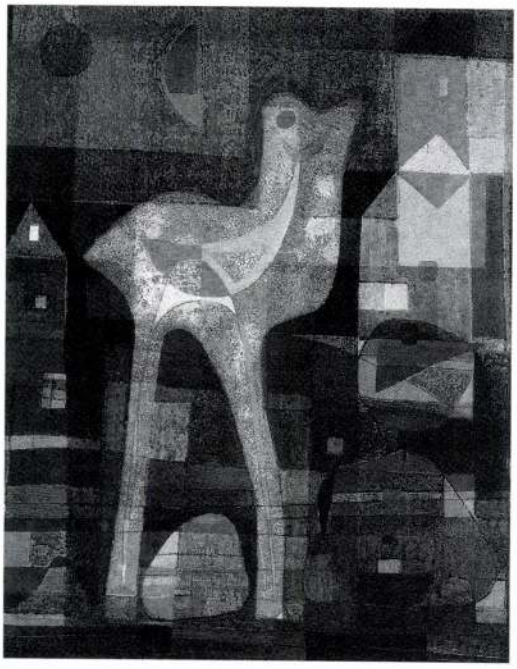

Gyarmathy Tihamér:
Játékemlékek, 1955
50 x 40 cm, olaj, vászon

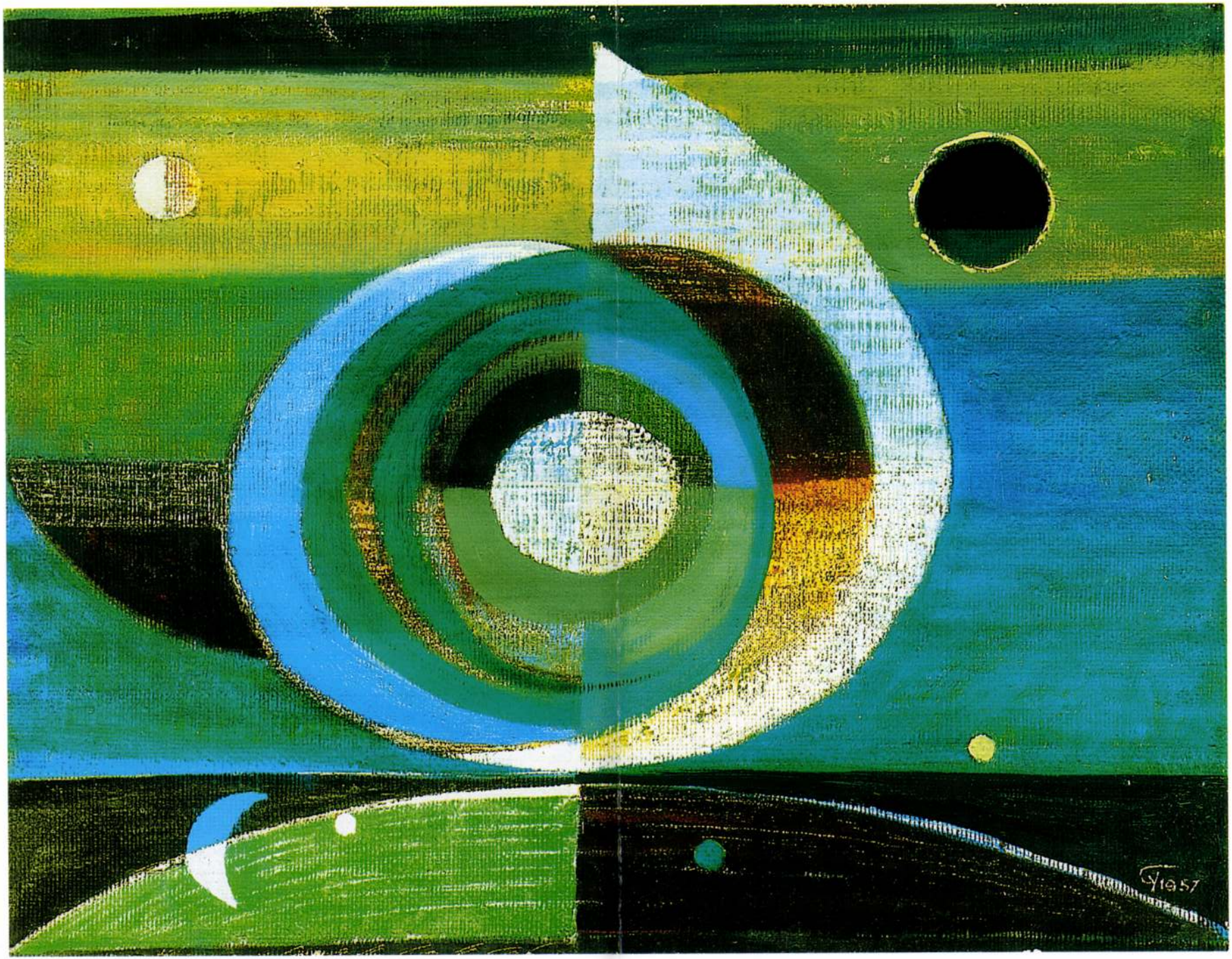

SZERZŐK *ABC* SORRENDBEN

Almásy Aladár 193
Ádám Zoltán 188
Ámos Imre 105
Baditz Ottó 2
Barabás Miklós 40
Barcsay Jenő 69, 174
Batthyány Gyula 107
Bálint Endre 177, 194, 201, 206
Benkhard Ágost 85
Beöthy, Etienne 156, 163
Beöthy Steiner Anna 167, 168
Berkes Antal 86
Bernáth Aurél 81, 160
Biai Főglein István 135
Billet, Etienne 87
Bor Pál 18, 64
Brodszky Sándor 29
Comte, Louis 88
Czigány Dezső 46, 171
Czóbel Béla 35
Csáji Attila 186, 187
Csók István 11, 37, 45, 111, 137
Dési Huber István 65
Erdély Miklós 190, 199, 200
Fényes Adolf 14, 57, 58, 59, 116
Fónyi Géza 149
Frank Frigyes 3, 52, 100
Galambos Tamás 185
Glatz Oszkár 36, 109, 110
Gross-Bettelheim Jolán 155
Gulácsy Lajos 106, 127
Gyarmathy Tihamér 175, 176, 216, 217, 218, 219
Gyárfás Jenő 94
Hajós Imre László 17
Hencze Tamás 192, 203, 204, 205
Hincz Gyula 173
Iványi Grünwald Béla 43, 80, 112, 136, 157
Jándi Dávid 144
K. Spányi Béla 20, 91
Kacziány Aladár 108
Kassák Lajos 196
Kádár Béla 6, 7, 15, 27, 44, 47, 60, 61, 71, 72, 121, 123, 153, 172
Kádár Géza 49
Kernstok Károly 51
Klie Zoltán 169
Kmetty János 8, 12, 170
Kolozsváry Zsigmond 191
Kontuly Béla 78, 151
Koszta József 26, 82
Kreuzer, Vinzenz 30
Ladányi Imre (Emory Ladányi) 197, 198
Lehel Mária 79
Ligeti Antal 25, 48
Lotz Károly 24, 32, 56, 76, 77, 89, 142
Madarász Viktor 41
Markó Károly, id. iskolája 161
Matzon Ákos 202
Márffy Ödön 125
Mednyánszky László 31, 33, 54, 55, 68, 70, 124, 126, 141,
Medveczky Jenő 9, 99, 150
Mészöly Géza 19, 74
Molnár C. Pál 10, 118, 154
Molnár József 21
Munkácsy Mihály 162
Nagy István 145, 146
Nádor Tibor 189
Németalföldi festő, 18. század 90, 93
Németh Miklós 182, 183
Olasz festő, 17. század 95
Ország Lili 207, 208, 209, 210, 211
Palmier, Charles J. 50
Perlmutter Izsák 13, 128, 140
Perlrott Csaba Vilmos 63, 96, 102, 103, 119, 159
Pittner Olivér 143
Prinner, Anton 165
Regös István 180
Remsey Jenő 158
Réth Alfréd 166
Rippl-Rónai József 38, 42, 130, 131
Rozs János 122
Rudnay Gyula 53, 117
Sassy Attila 138
Scheiber Hugó 4, 5, 62, 66, 67, 97, 98,
..... 101, 120, 132, 133, 134, 147, 148, 164
Schönberger Armand 16
Stein János 75
Stückgold, Stanislaus 114
Szabó Vladimir 184
Székely Andor 84
Székely Bertalan 39
Szotyori László 214
Szőnyi István 104
Telepy Károly 22, 23
Thorma János 83
Tihanyi Lajos 28
Tóth Menyhért 179, 181
Vasarely, Victor 212
Vaszary János 1, 34
Vaszkó Erzsébet 178
Vörös Géza 152
Wahorn András 213, 215
Wágner Sándor 139
Weber, Theodore 92
Zemplényi Magda 195
Zichy Mihály 73
Ziffer Sándor 113, 115, 129

GYARMATHY
THAMER

100

101

100 ◆ HENCZE TAMÁS (1938–)

I-II

60 × 50 cm
Olaj, vászon
Jelezve hátoldalán: Hencze I 98, Hencze II
Kikiáltási ár: 220 000 Ft

101 ◆ EL KAZOVSZKIJ (1948–)

Kutya

130 × 90 cm
Olaj, karton, farost
Jelezve balra lent: El Kazovszkij
Kikiáltási ár: 120 000 Ft

GYARMATHY TIHAMÉR

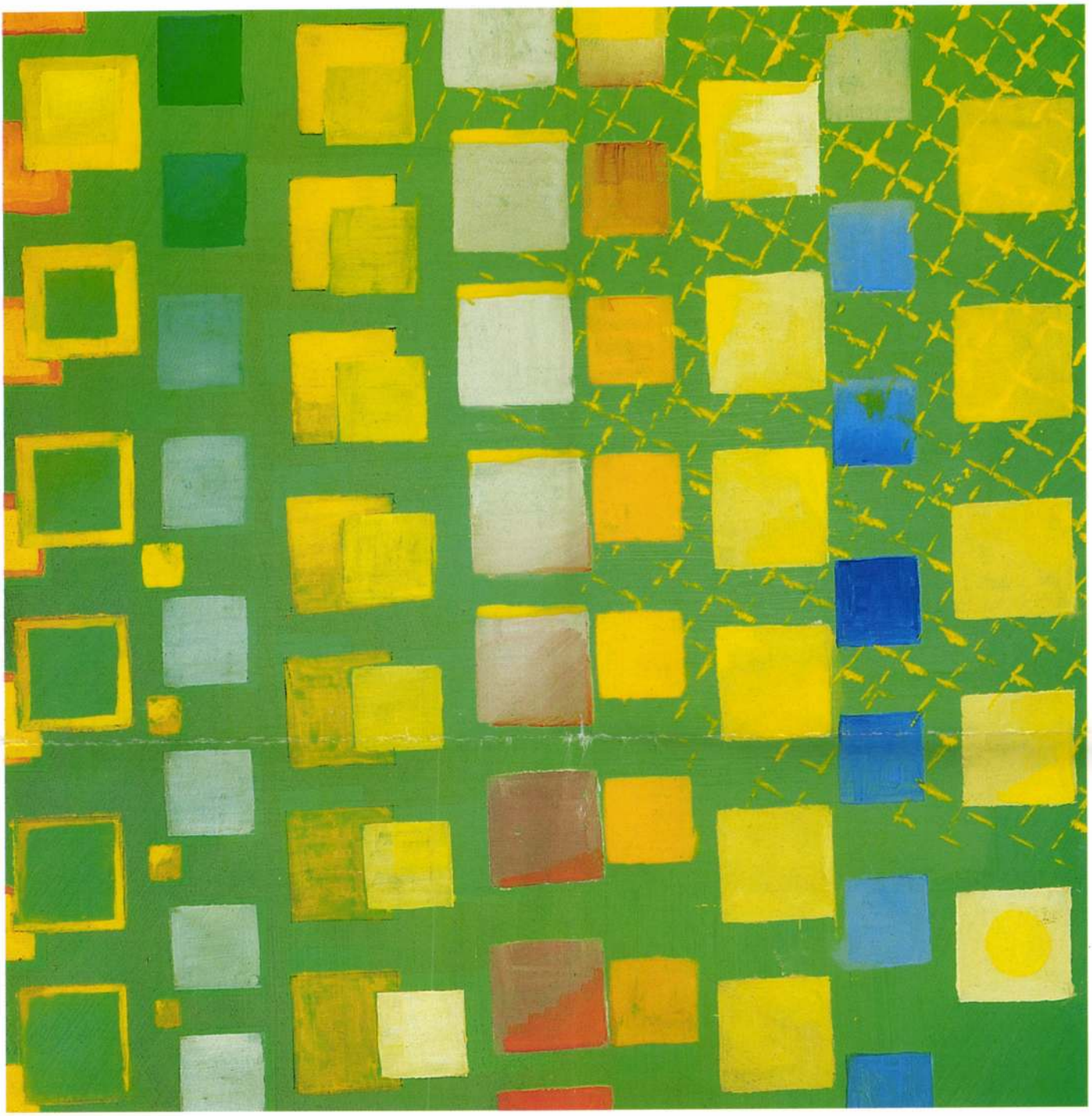

175

175 ▪ GYARMATHY TIHAMÉR (1915–)

Harmónia

61 × 61 cm
Olaj, vászon
Jelezve hátoldalán: Gyarmathy Tihamér 88

Kikiáltási ár: 650 000 Ft

174

174 ▪ BARCSAY JENŐ (1900-1998)

Tájkép

80 × 100 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Barcsay
Hátoldalon: Nemzeti Szalon raglap

Kikiáltási ár: 1 500 000 Ft

176

176 ▪ GYARMATHY TIHAMÉR (1915–)

Evolúciós csodák „Afrika", 1977

80 × 70 cm
Olaj, vászon
Jelezve hátoldalán: Gyarmathy 977

Kikiáltási ár: 700 000 Ft

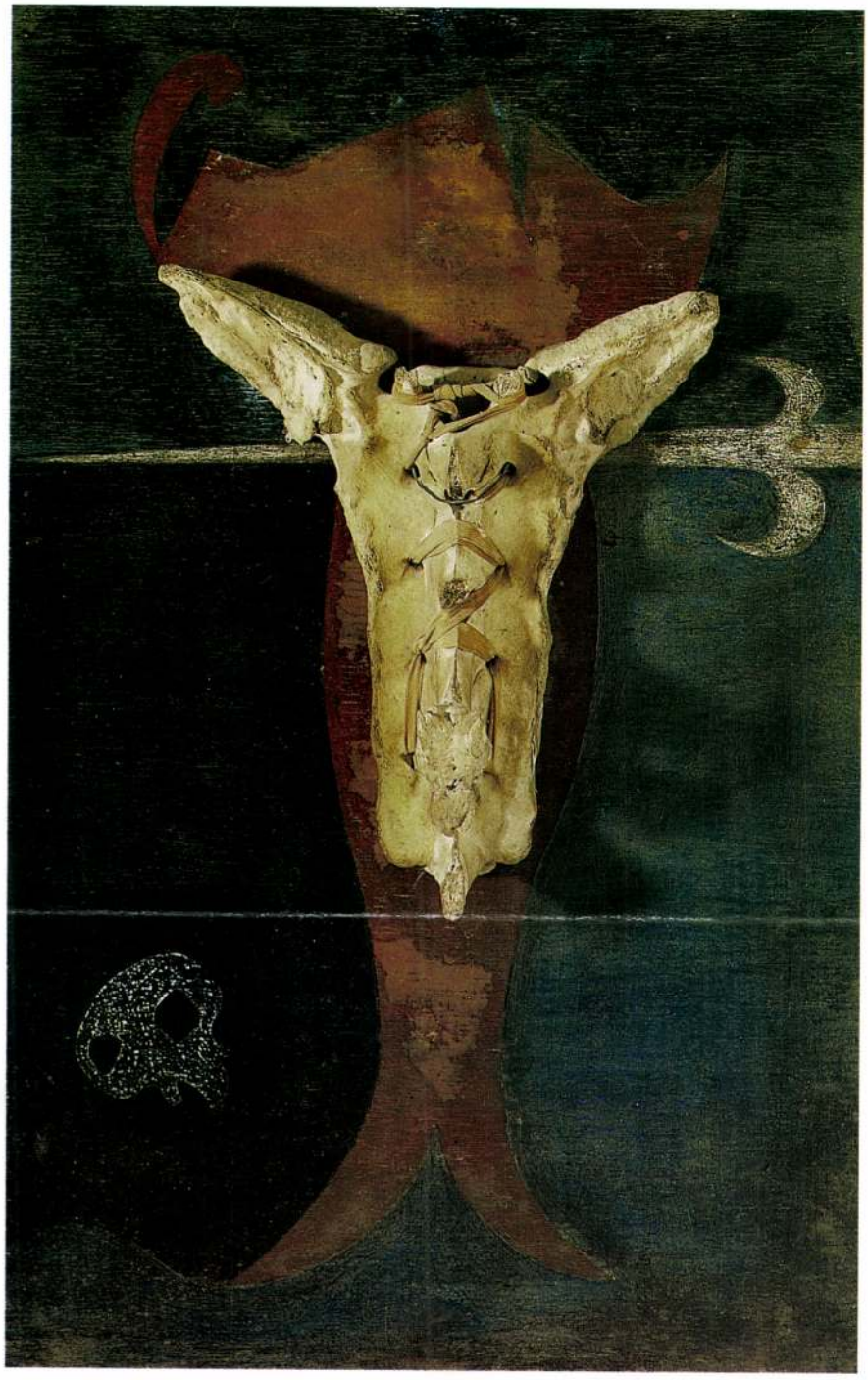

177

177 ▪ BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Éjszakában (Fennakadtunk), 1949

59,5 × 37,5 cm
Olaj, csont, falemez, applikáció
Jelezve hátoldalán: Bálint 1949
Reprodukálva:
Bálint Endre: Hazugságok naplójából.
Magvető Bp, 1972, 6. sz. képtábla
Szabadi Judit: Bálint Endre.
Corvina, Bp, 1969, 51. sz. képtábla

Kikiáltási ár: 650 000 Ft

178 ▪ VASZKÓ ERZSÉBET (1902–1986)

Kompozíció,
1960-as évek közepe

48 × 68 cm
Pasztell, papír
Jelezve jobbra lent: Vaszkó E

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

GYARMATHY TIHAMÉR

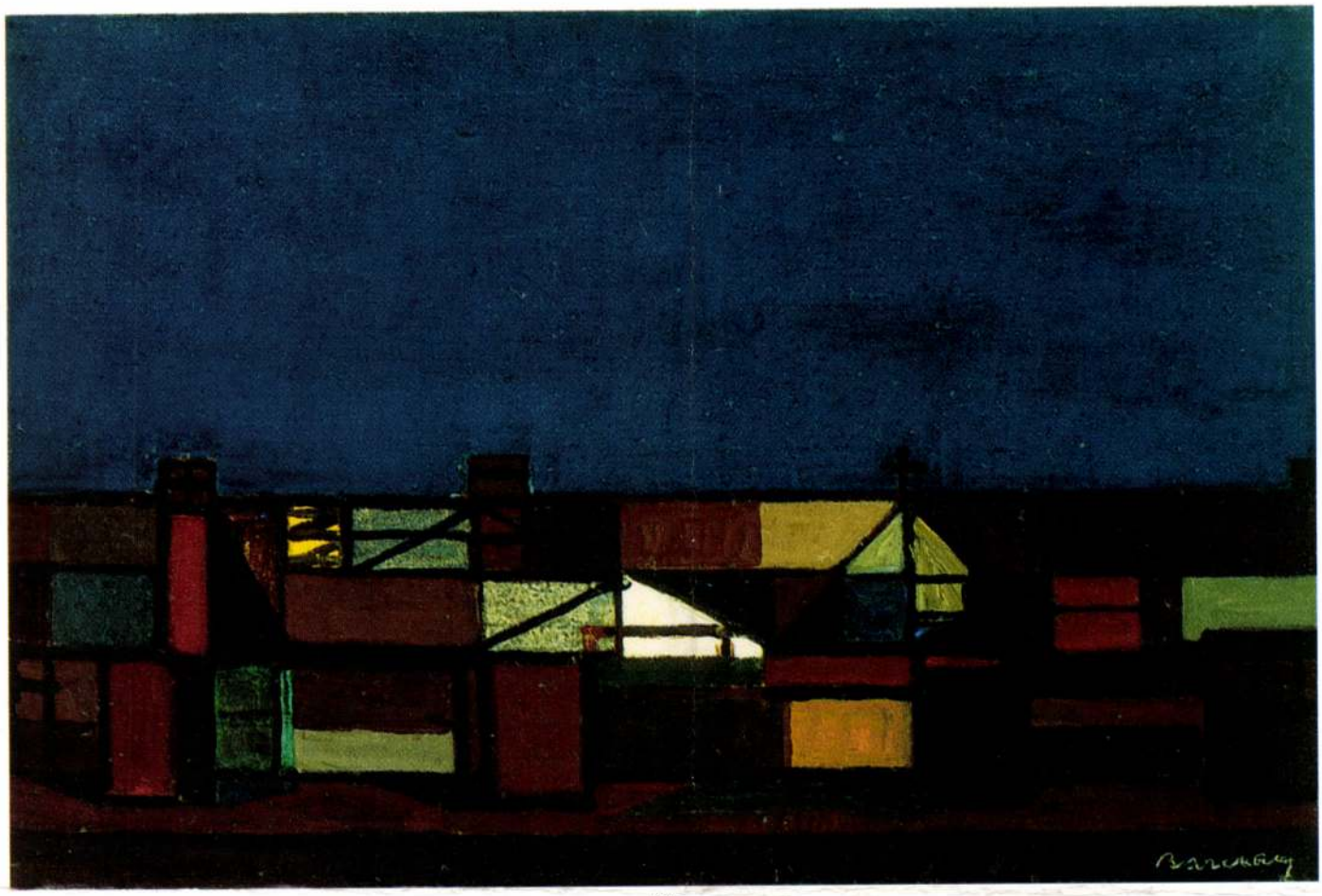

225

226

225 ▪ BARCSAY JENŐ (1900–1988)

Szentendre

22 × 34,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Barcsay

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

226 ▪ GYARMATHY TIHAMÉR (1915–)

Hajnali égbolt, 1990

50,5 × 50,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve a hátoldalon: Gyarmathy Tihamér 990
Gyarmathy

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

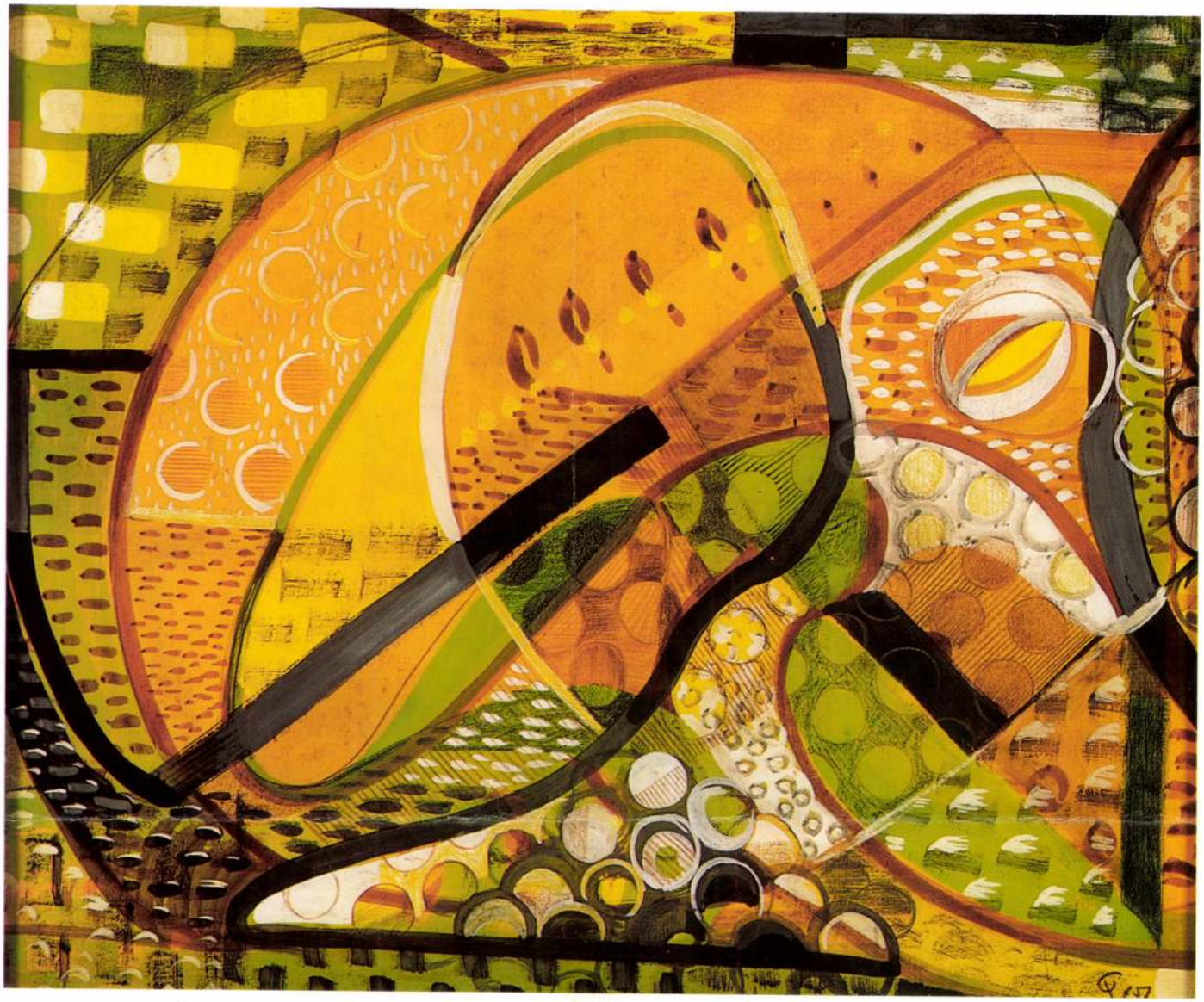

223

223 ▪ GYARMATHY TIHAMÉR (1915–)

Gyümölcsök, 1951

34 × 42 cm
Tempera, papír
Jelezve jobbra lent: Gy 951

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

224 ▪ KOKAS IGNÁC (1926–)

Táj

50 × 80 cm
Plextol, farost
Jelezve balra lent: Kokas I.
Hátoldalán datálva: 1970

Kikiáltási ár: 180 000 Ft

224

GYARMATHY TIHAMÉR

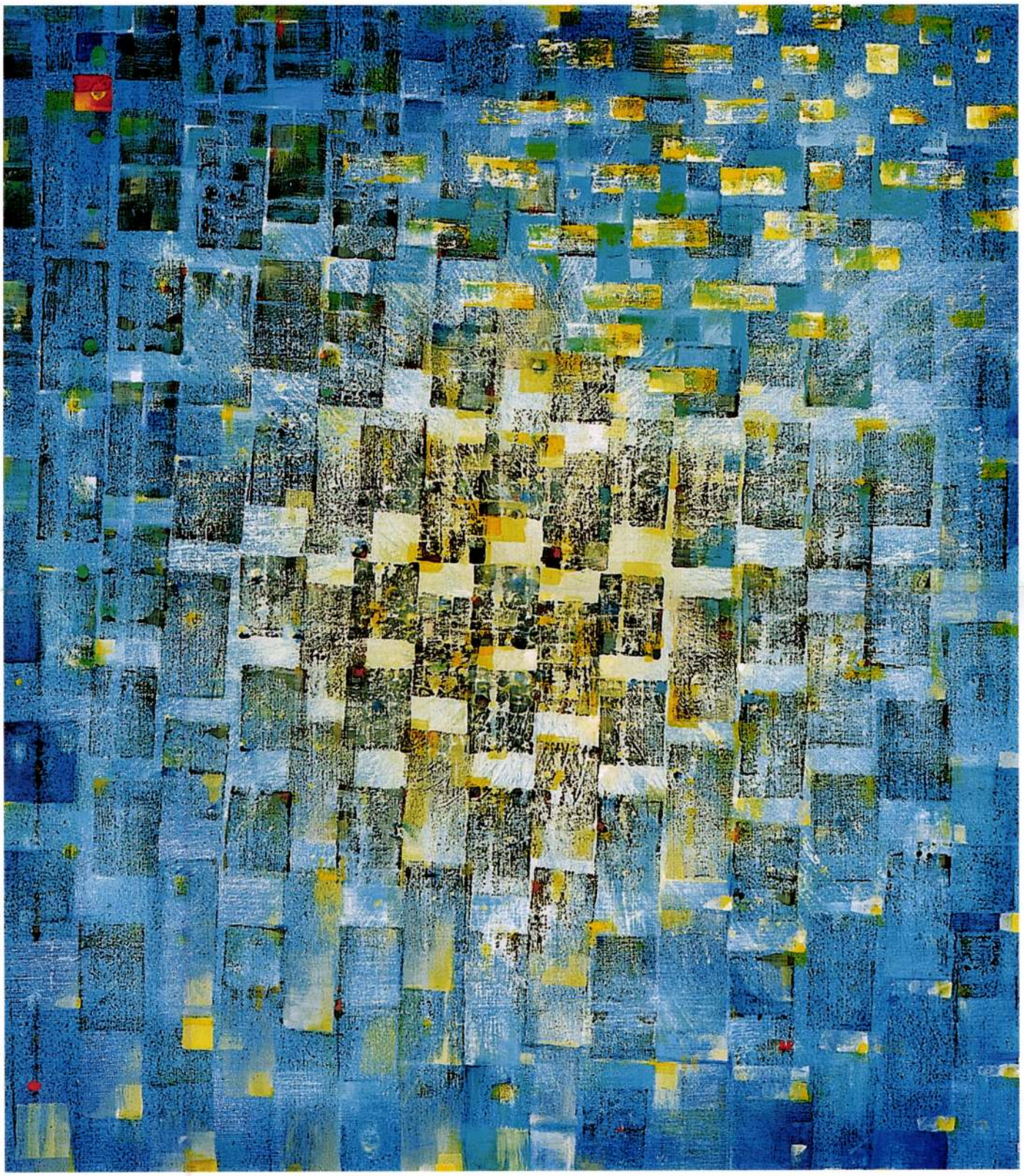

SZERZŐK *ABC* SORRENDBEN

Aba Novák Vilmos 2
Adelsteen, Normann 66
Bak Imre 127
Barabás Miklós 54, 55
Bartoniek Anna 20
Basilides Barna 75
Batthyány Gyula 42, 82
Bene Géza 116
Beöthy, Etienne 111
Berény Róbert 29
Bernáth Aurél 47, 114
Boldizsár István 93
Boromisza Tibor 16
Brocky Károly 9
Bukta Imre 122
Chwala, Fritz 84
Czene Béla, ifj. 90
Czóbel Béla 22, 24
Derkovits Gyula 58
Domanovszky Endre 115
Doucet, Jacques 112
Egry József 14, 25
El Kazovszkij 133
Fehér László 124, 125, 126
Feszty Árpád 71
Fényes Adolf 31
Frank Frigyes 23
Gadányi Jenő 113
Glatz Oszkár 74
Gyarmathy Tihamér 136, 138, 141
Gyenes Gitta 94, 95, 99
Haraszty István 137
Hegedüs László 39
Hencze Tamás 134, 135
Ismeretlen festő, 1600-as évek 97
Ismeretlen festő, 1890 körül 85
Ismeretlen magyar festő, 19. század 57
Ismeretlen magyar festő, 1920 körül 63
Ismeretlen művész, 18. század 36
Iványi Grünwald Béla 8, 15
Jándi Dávid 100
Járitz Józsa 91
Kádár Béla 6, 7, 30, 64, 73, 101, 102
Kádár Géza 11
Kaufmann, Karl 35
Kelemen Emil 98
Kernstok Károly 106
Klie Zoltán 43
Kolos-váry Zsigmond 129, 131
Kondor Béla 121
Lahner Emil 76
Ligeti Antal 108
Mattis Teutsch János 37, 107
Magyar Művészet folyóirat 87
Márffy Ödön 4
Mednyánszky László 5, 12, 13, 61, 62, 69, 70, 96
Molnár C. Pál 45, 46, 78
Molnár József 86
Mund Hugó 77, 89
Nádler István 128
Noel, Alexandre Jean 34
Olasz festő, 17. század 33
Orbán Dezső 81
Pekáry István 92
Perlrott Csaba Vilmos 19, 38, 53
Péri László 3
Pór Bertalan 80
Réth Alfréd 130
Rippl-Rónai József 18, 79, 109
Rudnay Gyula 26, 27
Scheiber Hugó 1, 21, 50, 51, 52, 65, 103, 104, 105
Schönberger Armand 44
Schweninger, Carl 67
Székely Bertalan 68
Szigeti Jenő 10
Szolnay Sándor 28
Szőnyi István 72
Telepy Károly 41, 48, 49
Than Mór 56
Thorma János 88
Tiziano műhelye 32
Tóth Menyhért 117, 118
Vajda Lajos 110
Vaszary János 17, 40
Váli Dezső 119
Vörös Géza 83
Wahorn András 120, 123, 132, 139, 140
Ziffer Sándor 59, 60

GYENES GITTA

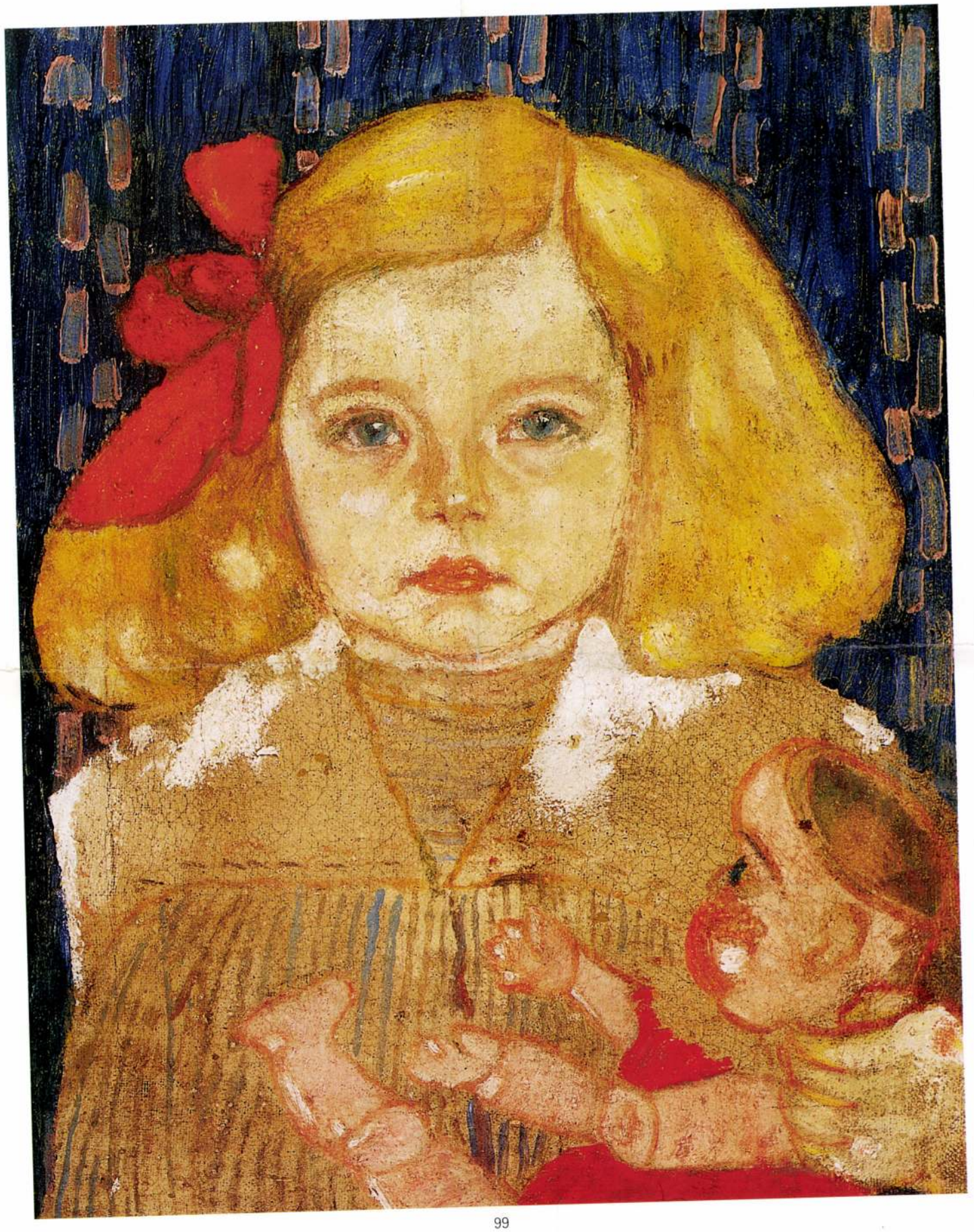

99

100

100 ▪ JÁNDI DÁVID
(1893–1944)

Nagybányai utcarészlet

41,5 x 60 cm
Pasztell, papír
Jelezve jobbra lent: Jándi
MNG 499/979

Kikiáltási ár: 180 000 Ft

101 ▪ KÁDÁR BÉLA
(1877–1956)

Jelenet

16 x 11 cm
Vegyestechnika, papír
Jelezve balra középen: Kádár Béla

Kikiáltási ár: 80 000 Ft

102 ▪ KÁDÁR BÉLA
(1877–1956)

Jelenet II.

16,5 x 10,8 cm
Vegyestechnika, papír
Jelezve jobbra középen: Kádár Béla

Kikiáltási ár: 80 000 Ft

101

102

103 ▪ SCHEIBER HUGÓ (1873–1950)

Konflis

26 x 35,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Scheiber

Kikiáltási ár: 1 500 000 Ft

GYARMATHY
TIHAMÉR

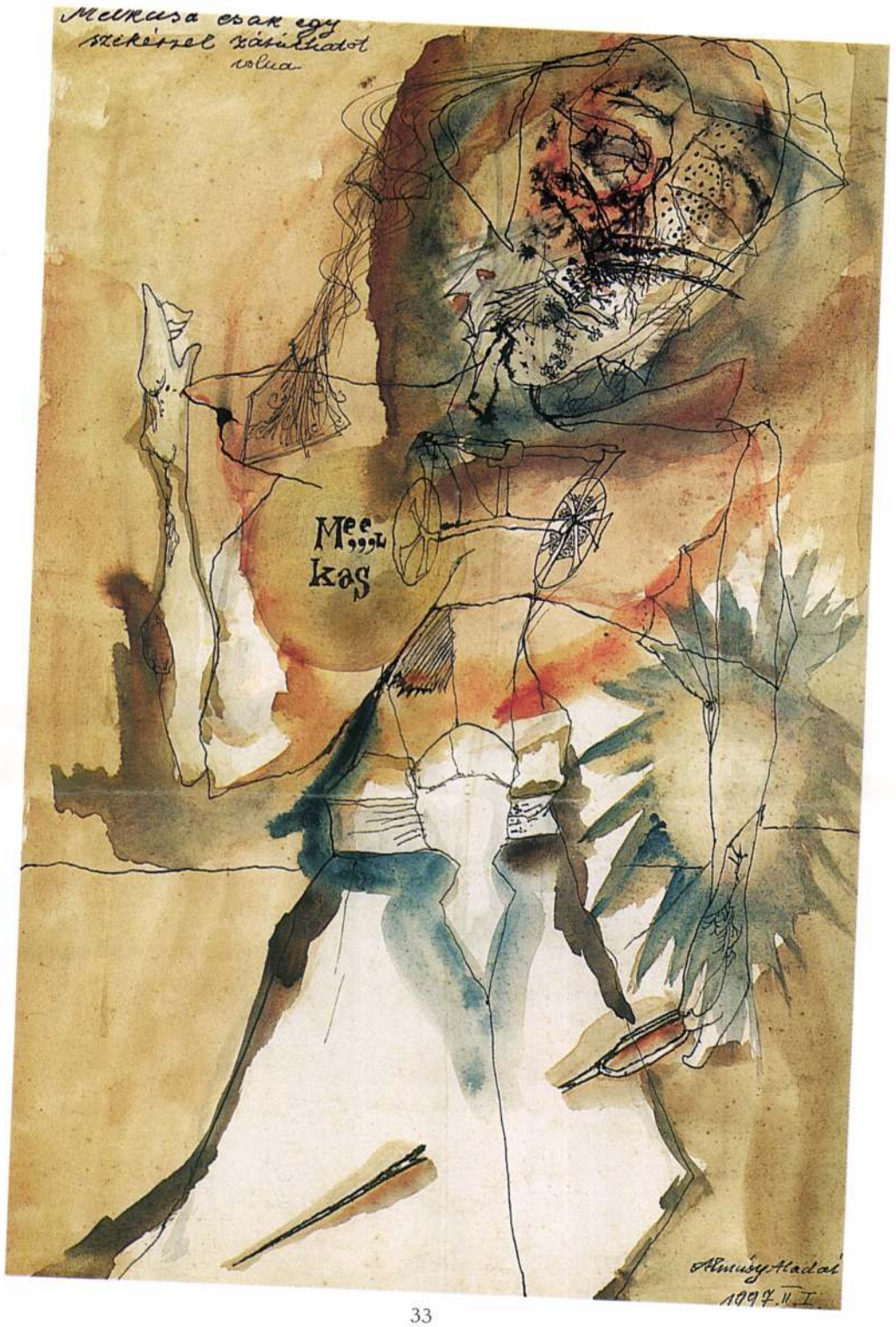

33

33 • ALMÁSY ALADÁR (1946–)

Mellkasa csak egy szekérrel zárulhatott volna

42,5 × 28,5 cm
Vegyestechnika, papír
J. j. l.: Almásy Aladár 1997 II I.
Kikiáltási ár: 80 000 Ft

34 • ALMÁSY ALADÁR (1946–) →

Angyalföldi elmegyógyintézet

50 × 64 cm
Olaj, vászon, falemezen
J. j. l.: Almásy A.
Kikiáltási ár: 320 000 Ft

GÖLLNER *Miklós* /BESZTERCEBÁNYA, 1902 – BUDAPEST, 1977/
TÁJKÉP
■ OLAJ-FALEMEZ, 50 X 50 CM
JELEZVE JOBBRA LENT ■ GÖLLNER

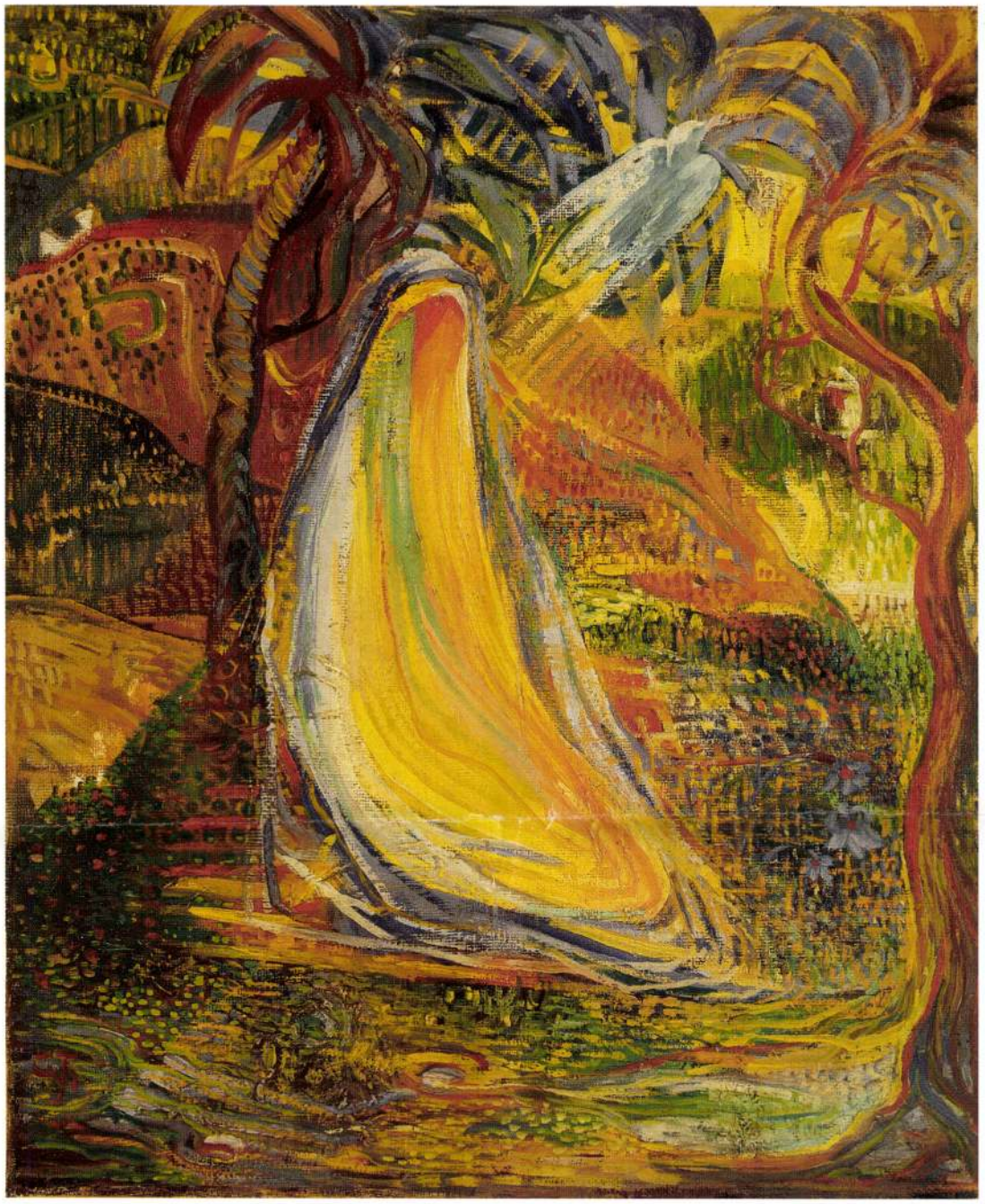

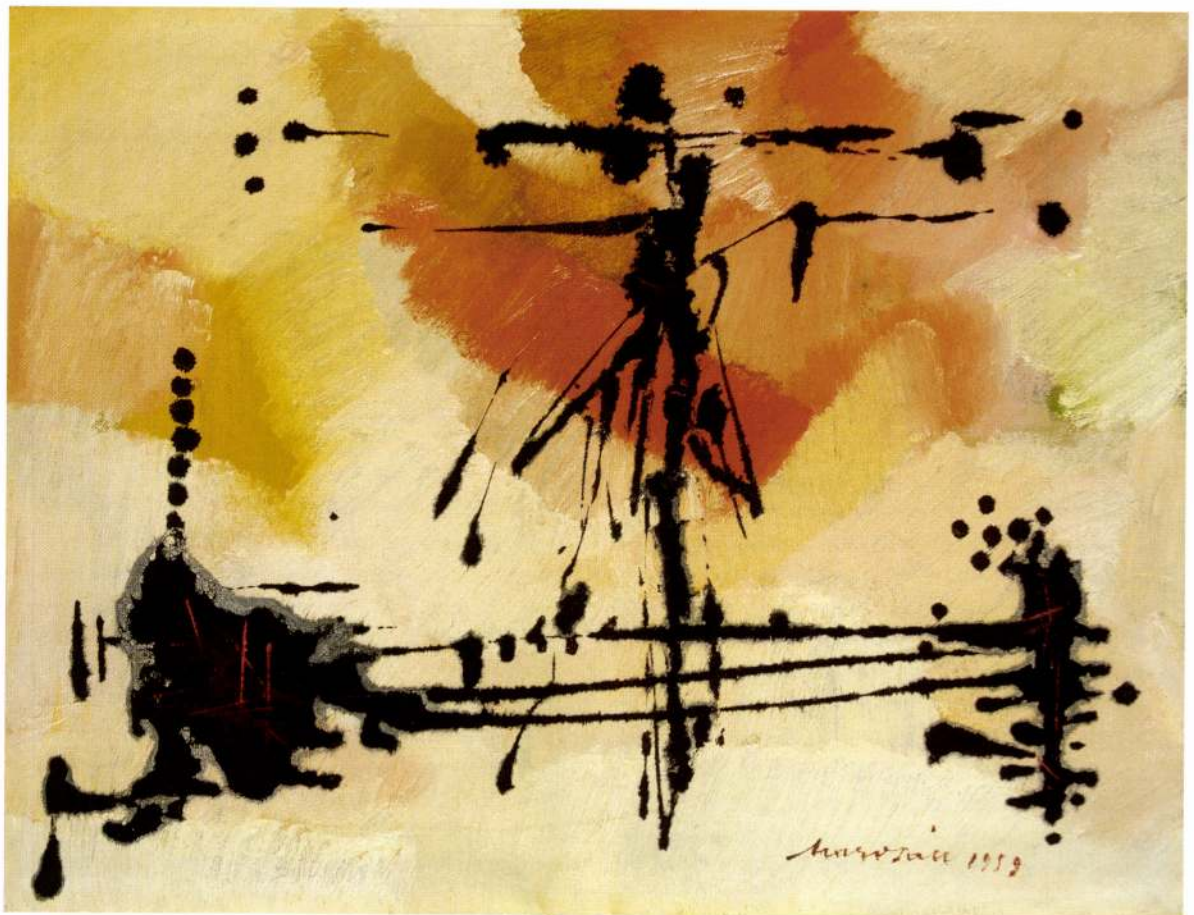

MAROSÁN *Gyula* /BUDAPEST, 1915 – TORONTO, 1996/
KOMPOZÍCIÓ
■ OLAJ-VÁSZON (KARTONRA KASÍROZVA), 30,5 X 40,5 CM
JELEZVE JOBBRA LENT ■ MAROSÁN 1959.

3

GYARMATHY *Tihamér* /PÉCS, 1915 –

ÉDEN, *1943*

■ OLAJ-VÁSZON, 60,5 X 50,5 CM

JELEZVE BALRA LENT MONOGRAMMAL ■ GYT

HÁTOLDALÁN JELEZVE JOBBRA LENT ■ GYARMATHY TIHAMÉR 943.

Bár Gyarmathy Tihamér életművében 1940-től találhatjuk az első és teljesen elvont formarendű nonfiguratív műveket, még egy fél évtizeddel később is születtek – bár egyre ritkábban – tárgyhű, természetelvű alkotások. Ennek lélektani magyarázata talán az lehetett, hogy széles érdeklődése az élet dolgai iránt, a megjelenítés módozataiban mutatkozó kísérletező kedve és szárnyaló művészi fantáziája lehetővé tette a szimultán képi gondolkodást. Nem voltak stíluskényszerei s alkotói aggodalmai, és – ahogyan maga fogalmazta – művészi feladatát mindig tudatállapotának megfelelő stílusfejlődési szinten tűzte ki. Tehetségének kibontakozásához, művészi fejlődéséhez nagyban hozzájárult hogy a Főiskolán Vaszary Jánoshoz, egy nyitott szellemű és európai kultúráltságu mesterhez került 1933-tól. Gyarmathy kötetlenül próbálhatta ki alkotói erejét már tanulmányai kezdetekor. Egyéni fejlődése során az eredendően kolorista tehetsége (a modern francia festészet példája nyomán is) töretlenül bontakozott ki.

Az 1943-as keletű, *Éden* nevet viselő mű ujjongóvá fokozott színvilágával, motívumokban igen gazdag kompozíciós rendjével, keleties hangvételével a tanulmányi éveknek bő évtizeden is túlmutató hatását tükrözi. A festmény középpontjában elhelyezett nőalak elsősorban méretarányaival kapta tematikus kiemeltségét. Sarkán ülő – térdeplő helyzetével, lefátyolozott alakjával erősíti a mű keleties hatását.

A bőséggel áradó motívumok: az elröppenő madár, a dekoratívan egzotikus fákkal keretelt környezet, a háttéri dombhajlatok, a lombkoronán áthatoló fények módot adtak arra, hogy az ifjú művész áradó alkotókedvét bő festőiséggel kiélje. Még az 1940-es évek Tóth Menyhért-műveivel is tart némi rokonságot ez a festmény. Talán nem véletlenül, mivel Gyarmathy a harmincas évek közepén együtt dolgozott Vaszary osztályában a nála bő tíz évvel idősebb növendéktársával, akivel kölcsönösen nagyra becsülték egymást. Mindenesetre, a fák hangsúlyozott stilizáltsága, a meseszerűvé fokozott életöröm megragadása rokonítja a két mesternek akkori törekvéseit.

Gyarmathynál azonban partikuláris ez a művészi tendencia. Talán abban mutatkozik az *Éden*-en is az előremutató jelleg, ahogyan a teljes képsíkot igyekszik egységesen és részleteiben vibráló színhatással kitölteni a művész. A későbbi, érettkori művek „kozmikus mozgalmassága" itt a faktúra elevenségében, az apró színeffektusokban nyilvánul meg, de a tárgyiasság által kötötten és ábrázoló célzattal. Mindenesetre, az egyéni fejlődés tendenciája ezen képi jegyek autonóm felhasználásának irányában bontakozott ki a későbbiek folyamán.

Gyarmathy a harmincas évek végén, a negyvenes esztendők első felében egzisztenciális okok miatt kénytelen volt műszaki állást vállalni. Az egyre sűrűsödő életnehézségeket még a háború is tetézte, így kevés nyugodt időszak jutott gondtalan művészi alkotói tevékenységre. A művek száma észrevehetően meg is csappant ezekben az esztendőkben. (1943-ból mindössze két kisméretű olajfestményt ismert mindezideig a kutatás – *Gyümölcsszedők* címen.) Így különösen kulcsfontosságú az *Éden* felbukkanása és publikussá válása. Tematikus párdarabját nem is találjuk az életműben.

A megfestés részleteiben azonban olyan stílusjegyek találhatók, amelyek egyértelművé teszik a festmény illeszkedését az általunk eddig ismert korai olajképekhez. Művészettörténeti jelentőségét is ebben mérhetjük.

ASZALÓS ENDRE

GYARMATHY TIVADAR

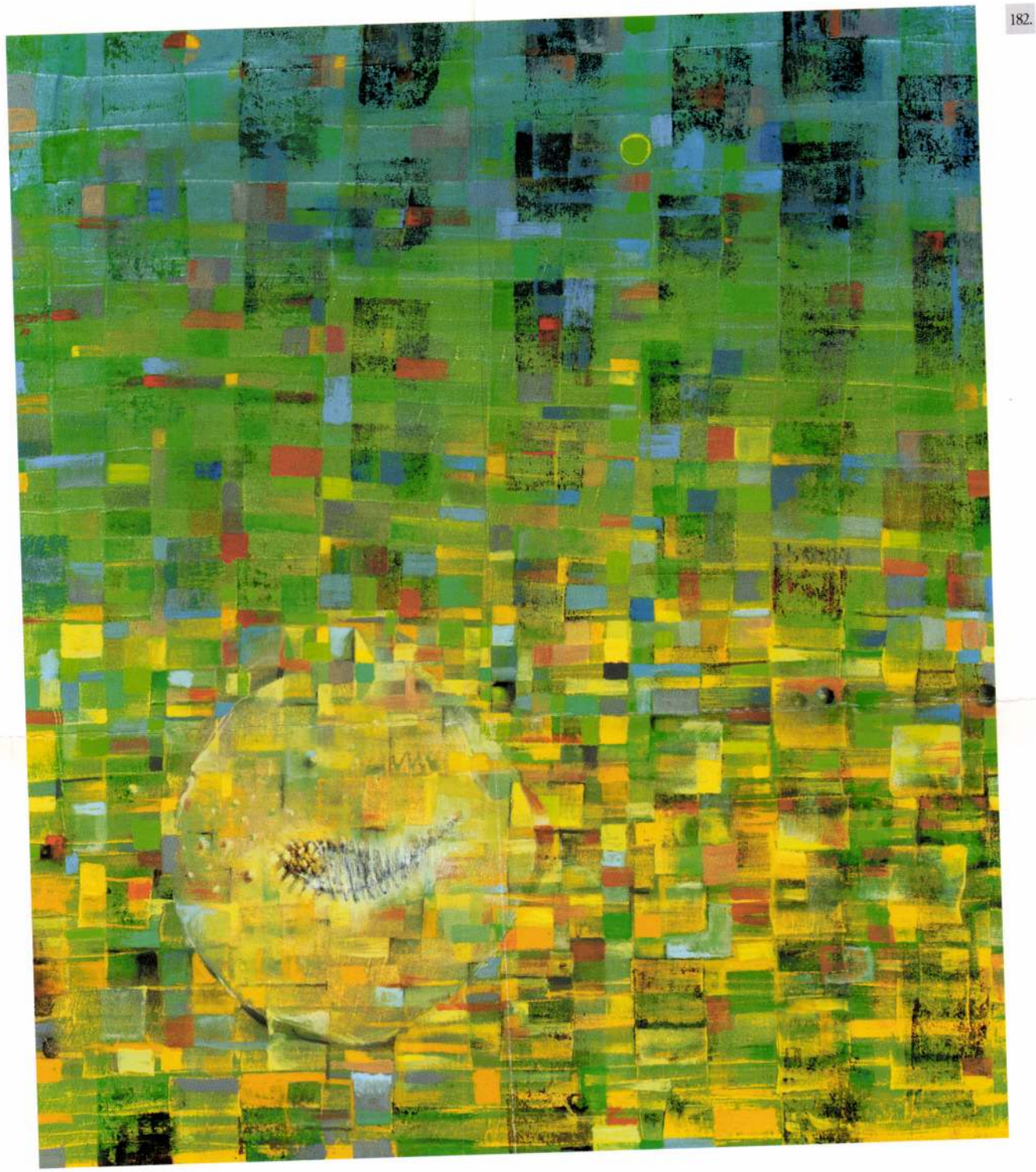

182. ▲
Gyarmathy Tihamér (1915-)

A gyöngy 78/8.
Olaj, vászon 80 x 70 cm
Jelezve hátoldalán: Gyarmathy 978.
Kikiáltási ár: 950 000 Ft

Csak 18 éven felülieknek!

183.

183.◄
Szőnyi István (1894-1960)

Erotikus jelenet
Akvarell, tus, papír 20 x 17 cm
Jelezve jobbra lent: SZI.
Kikiáltási ár: 120 000 Ft

184.

184.►
Ismeretlen festő
(Kernstok Károly?)

Erotikus jelenet
Akvarell, tus, papír 9 x 10 cm
Jelzés nélkül
Kikiáltási ár: 45 000 Ft

185.

185.◄
Herman Lipót (1884-1972)

Erotikus jelenet
Tus, papír 11,5 x 14 cm
Jelezve jobbra lent: HL.

185.

185.►
Schönberger Armand (1885-1974)

Erotikus jelenet
Tus, papír 17 x 11 cm
Jelezve jobbra lent: Schönberger
Herman Lipót és Schönberger Armand
képek együttes kikiáltási ára: 65 000 Ft

186.

186.◄►
Gaál Margit (1898- ?)

Erotikus jelenetek
Ceruza, papír 31,5 x 22 cm és
32 x 23 cm
Jelezve középen lent: S Gaál
Margit és ◄
jelezve középen lent: S. Gaál
Margit 1923 ►
Kikiáltási ár: 85 000 Ft

186.

GYARMATHY THAMER

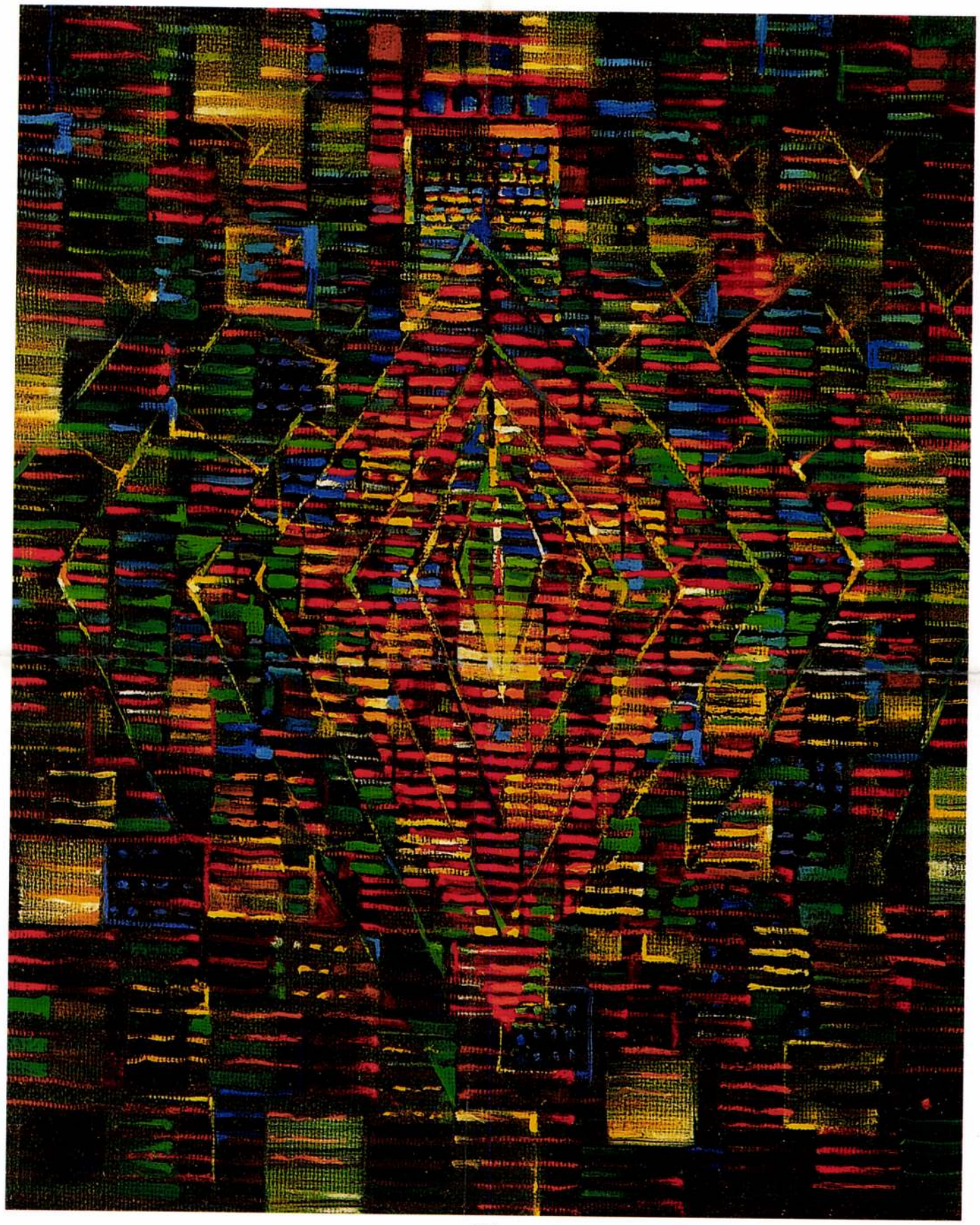

139

139 ▪ WAHORN ANDRÁS (1953–)

A zöld kés

100 x 100 cm
Olaj, vászon
Jelezve középen fent: W 99

Kikiáltási ár: 280 000 Ft

140 ▪ WAHORN ANDRÁS (1953–)

Talk

161 x 191 cm
Olaj, vászon
Jelezve középen lent: W 92

Kikiáltási ár: 600 000 Ft

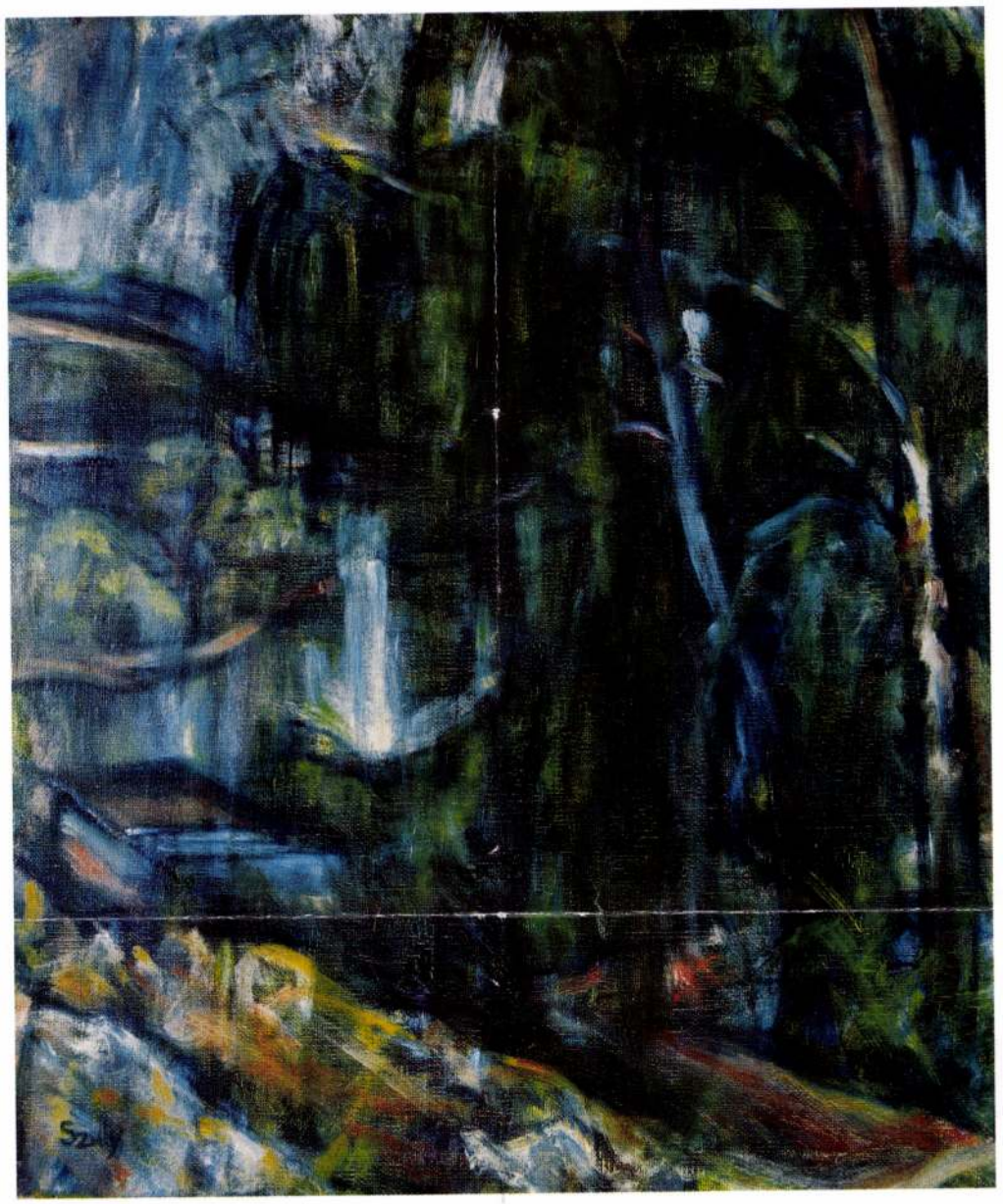

SZULY *Angéla* /BUDAPEST, 1893 – BUDAPEST, 1976/

LELÁTÁS A DUNÁRA

■ OLAJ-VÁSZON, 89 X 67 CM

JELEZVE BALRA LENT ■ SZULY

KIÁLLÍTVA ■ FARKAS ESZTER ÉS SZULY ANGÉLA FESTŐMŰVÉSZEK KIÁLLÍTÁSA. BUDAPEST, ERNST MÚZEUM 1962. KAT. SZ.: 12., *LELÁTÁS A DUNÁRA.*

GYARMATHY TIHAMÉR

GYARMATHY *Tihamér* /PÉCS, 1915 –
ATTRIBÚTUMOK

■ VEGYESTECHNIKA-PAPÍR, 43 X 61 CM
JELEZVE JOBBRA LENT ■ GYARMATHY 60
HÁTOLDALÁN JELEZVE JOBBRA FENT ■ GYARMATHY 960
ÉLETMŰKATALÓGUS-NYILVÁNTARTÁSI SZÁM 60/21

Gyarmathy Tihamér (1915, Pécs -)

Vágyódás, 1949
Olaj, vászon 40x30 cm
Jelezve balra fent: Gy 949, hátul: Vágyódás/49 Gyarmathy

Irodalom:

- Hamvas Béla - Kemény Katalin: Forradalom a művészetben. Első kiadás, Misztótfalusi 1947.
- Aszalós Endre: Gyarmathy Tihamér. Képzőművészeti Alap Kiadó, Bp. 1979.
- Sinkovits Péter: Gyarnathy Tihamér. Új Művészet Könyvek, Budapest, 1991.
- Várkonyi György: Gyarmathy. Jelenkor Kiadó, Pécs 1992.
- Fehér-fekete címmel kiállítás. Katalógus előszó: György Péter, Pataki Gábor. Budapest Kiállítóterem.
- György Péter - Pataki Gábor: Európai Iskola és az elvont művészek csoportja. Bp., 1990.
- Gyarmathy Tihamér Életmű kiállítása. Katalógus. Szerk.: Egry Margit, Fitz Péter, Lorányi Judit; bevezető: Várkonyi György. Budapesti Történeti Múzeum-Fővárosi Képtár, Bp. 1995.

Egyre nagyobb az érdeklődés a klasszikus szemléletű festészeten túllépő művészcsoportok iránt. Az Európai Iskola tagjainak, vagy más egyéni pályát befutó *"modern"* stíluságyanyatokhoz tartozó festők munkáit mind gyakrabban láthatjuk árverési katalógusokban, aukciós tárlatokon. Gyarmathy Tihamér három bemutatásra kerülő képe művészi pályájának jellemző fejlődési pontjait érintik. Hogy közelebb juthassunk a művek szellemi tartalmának megértéséhez, az előzményekről, s a festőt a művészetében befolyásoló tényezőkről érdemes szót ejteni.

Pécsi tanulóévei alatt Gyarmathy Tihamért Gábor Jenő festő-rajztanár, ismertette meg a Bauhaus Pécsről származó képviselőinek, Breuer Marcellnek és Molnár Farkasnak munkáival. Pécsett a Gebauer-Martyn festőiskolában képezte magát, majd Budapesten a Képzőművészeti Főiskolára került és Vaszary Jánosnál tanult. A főiskolai évek alatt bérelt egy műtermet a József utcában, ahol gyakran találkozott Derkovits Gyulával. 1937-39 között külföldi tanulmányútra indult, Olaszországban a reneszánsz térszemléletével foglalkozott, majd Franciaországban, Németországban és Svájcban járt, ahol megismerkedett a *"klasszikus"* avantgarde nemzedék képviselőivel és annak műveivel. Elsősorban Malevics, Kandinszkij, Paul Klee és Mondrian munkái érdekelték. Sokat hallott róluk még Pécsett Gábor Jenőtől, a tanárától. Beöthy István segítségével személyesen ismerkedett meg Mondriannal, majd André Bretonnal, Zürichi munkája során találkozott Max Billel, aki Kállai Ernővel már jó barátságban volt. Max Bill meg is kérte, hogy újonnan készült mappáját juttassa el személyesen Kállainak. Ez jó lehetőség volt arra, hogy Gyarmathy találkozhasson a hazai művészet egyik legnagyobb szervező és teoretikus egyéniségével. Olyannyira sikerült a találkozás, hogy Kállai szellemi irányadójává és jó barátjává vált Gyarmathynak. Kállai, aki munkára inspirálta és felkarolta a tehetséges fiatalokat, Gyarmathyt bemutatta a korszak másik vezető művészeti szervezőjének Kassák Lajosnak.

Közvetlenül a háború után nagy lelkesedéssel kapcsolódott be az újjáteremtésre váró képzőművészeti életbe, 1945-ben megalakult az *"Európai Iskola"*. Gyarmathyék Damjanich utcai lakásán aktív szellemi élet folyt, 1946 június végén itt alakult meg a *"Dunavölgyi avantgarde"* csoportosulás, s ez lett a törzse annak a későbbi önálló *"Galéria a 4 világtájhoz"* elnevezésű csoportnak, amely kivált az Európai Iskolából, s Kállaival együtt szervezte kiállításait a Misztótfalusi könyvkiadó Semmelweis utca 1. sz. alatti helyiségének galériáján. *"Amikor aztán kiváltunk Kállai Ernő vezetésével és megalakítottuk a Galéria a 4 világtájhoz-t, ami ugyanolyan jelentőségű, mint az Európai Iskola, avval a differenciával, hogy itt mi szóltunk a négy világtájhoz. Az együttműködésnek az lett az eredménye, hogy az 1947-ben a párizsi Réalités Nouvelles kiállításon az egész csoport szerepelt. Ez volt az egyetlen eset a háború után, hogy a magyar művészek ilyen nagymérvűen világkiállításon szerepeltek... A vége persze az volt, hogy őket is akkor tiltották be amikor minket."* (Fitz, 1995.)

Ebben az időszakban Gyarmathy képei az *"elvont művészet"* régióiba vezetnek, finom felületekkel és sejtelmes vonalakkal szabad asszociációkat keltő kompozíciókat ismerünk tőle. 1947-ben Hamvas és Kemény lényegre törő jellemzést írnak képeiről: *"Gyarmathy Tihamér művészete azt az elementáris szépséget veszi, amely önkéntelenül, minden előzmény és meggondolás nélkül szépségével kielégít, megnyugtat és fölmelegít. Az ornamentika titka, hogy látszólag pszichológiamentes, - vagyis a pszichológiát teljesen fel tudja oldani vonalak és formák elemi szépségében... Gyarmathy könnyen, világosan, csaknem problémátlanul fest és megközelíti a szürrealista tudatkikapcsoló félálom módszerét."*

1948 után, mikor bezárultak a kapuk a tiszta eszmékért küzdő művészek előtt, Gyarmathy is visszavonult. Egészen 1957-ig jóformán ki sem állított, viszont kísérletekbe fogott. Ekkor 1949-52 között készített jó néhány fotogramot és horganylemezre festett kisméretű kompozíciót. Egy lezárt és egy megnyitott korszak határán készítette *Vágyódás* című munkáját. Nem is a képünk, mint inkább a festő munkáinak szellemiségében keletkezett ekkor változás. A tárgyak mikro- és makro-világának kozmikus kapcsolatát egyre gyakrabban ábrázolja Gyarmathy. (Elsők között a *"Gea"* című 1947-es kompozíción jelent meg konkrét szimbólum formájában ez a tartalmi többlet.) A *Vágyódás* című képen a nő az éj megtestesítője, aki körvonalával behálózza az égboltot és meghatározza az égitesteket. A vonalakra figyelve az erotikus testiség értékei domborodnak ki, a színek és egyéb alakzatok a lény kozmikus erejét határozzák meg. Hasonló jellegű, akár párdarabja is lehetne *A férfi a térben* (Janus Pannonius Múzeum, Pécs) című képe. Figuratívitást sejtető képei között, a *Vágyódás* az egyik legkifejezőbb. A festményen megjelenő motívumok, jelek finom kapcsolatának rendszere teljesen megigézi a szemlélőt, s a *"vágyódás"* idő- és térbeli tiszta fogalmát idézi meg.

F.K.

7.▲
Váza, kobaktök alakú, Zsolnay, 1898 és 1900 között

Un. Nabis váza. Porcelánfajansz, magastüzű színes eozin mázak.
Fazonszám: 5886. Magasság: 19,5 cm.
Jelzés: domború körpecsét
Kikiáltási ár: 440.000 Ft

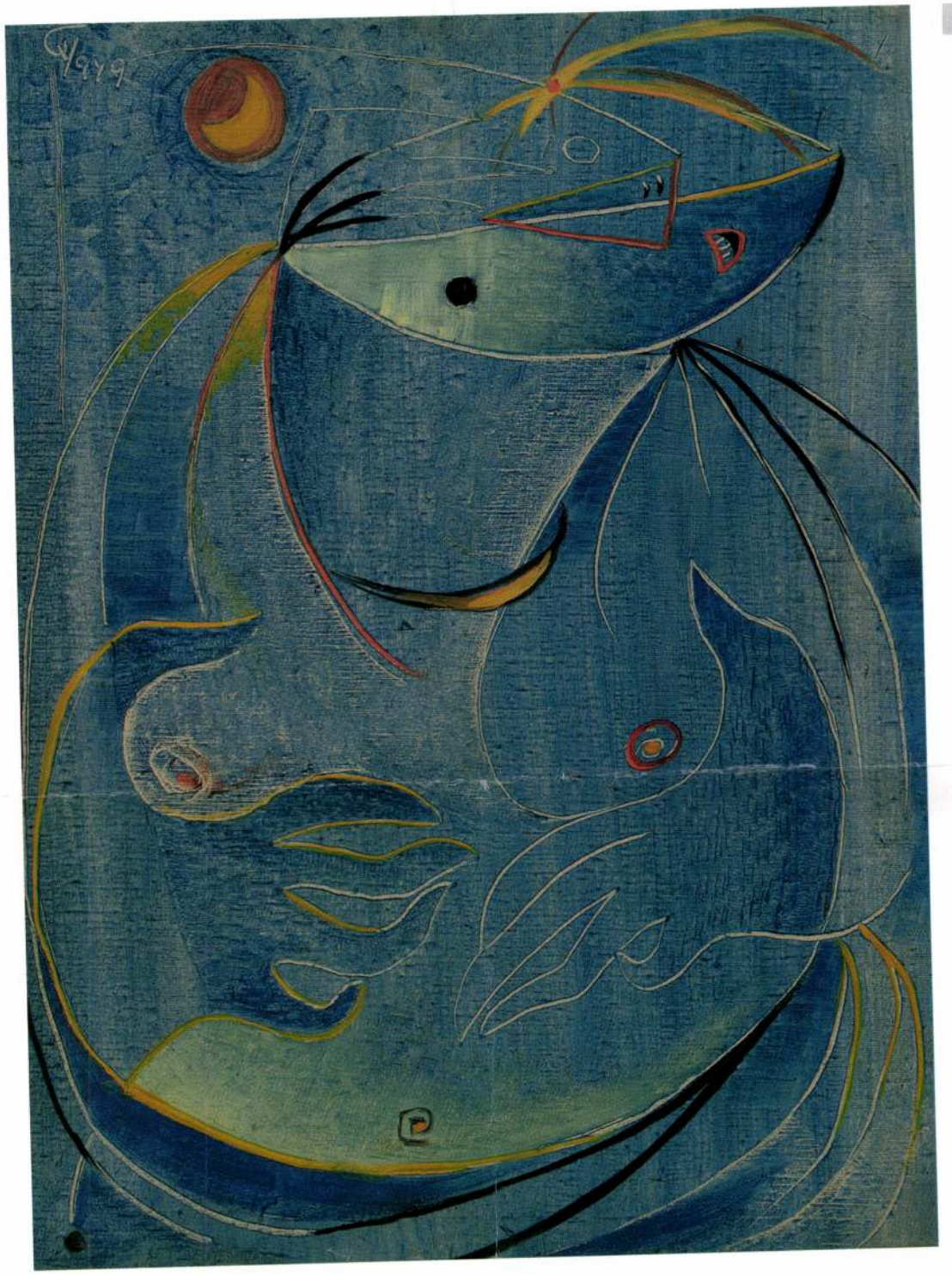

8. ▲
Gyarmathy Tihamér (1915-)

Vágyódás
Olaj, vászon 40x30 cm
Jelezve balra fent: Gy 949. Hátoldalán: Vágyódás/49 Gyarmathy
Kikiáltási ár: 950.000 Ft

9.

9.▲
Ámos Imre (1907-1944)

Jákob harca az angyallal
Tus, papír 59x45 cm
Jelezve jobbra lent: Ámos I. Ószövetség Jákob harca az angyallal
Kikiáltási ár: 120.000 Ft

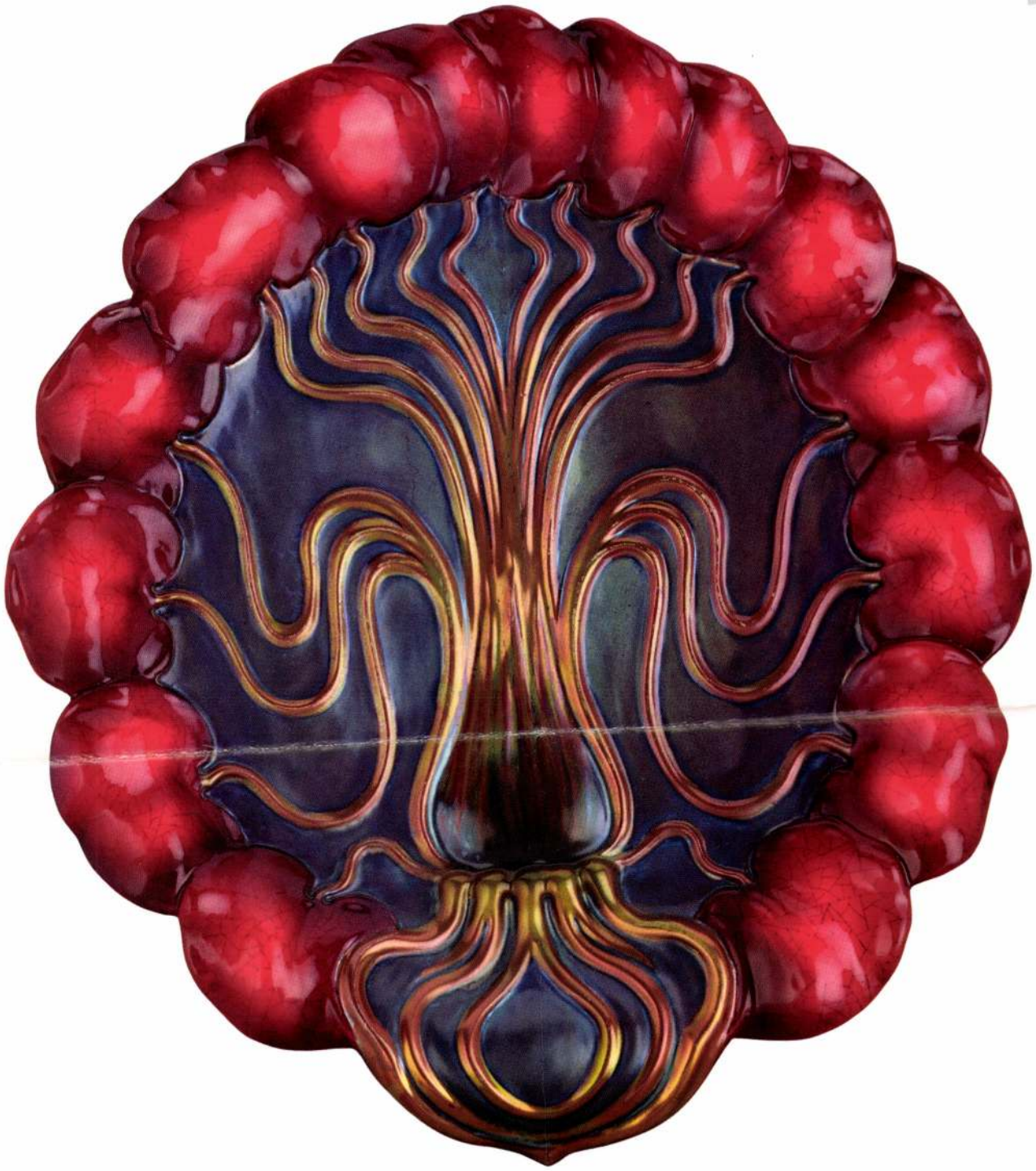

56. ▲
Falidísz, Zsolnay, 1900 körül
Porcelánfajansz, opak,
színes és transzparens eozin mázak
Fazonszám: 5759 Méret: 32,5 x 29 cm
Jelzés: domború körpecsét
Kikiáltási ár: 500 000 Ft

57.

Gyarmathy Tihamér (1915, -)

Relatív nagyságrendű viszonylatok
Olaj, vászon 100 x 90 cm
Jelezve hátul: Gyarmathy Tihamér 1983; Gyarmathy 83/21

Kikiáltási ár: 950 000 Ft

Biosz és Logosz

E két szó a biológia eredetére utal, jelentheti elvontabb értelemben magát a természettudomány fogalmát is, azonban Kállai Ernő művészeti koncepciójának elméleti megalapozásában új értelmezést nyer: Természet és Szellem. 1947-ben Kállai az Új Világkép kiállítás során és a Misztótfalusi könyvkereskedés által kiadott "A természet rejtett arca" tanulmányában tesz pontot egy hosszú éveken át fejlesztett gondolatmenet végére. A természettudományok korabeli vívmányait állítja párhuzamba absztrakt formákkal, azok esztétikai analógiájaként. "A természet rejtett összefüggéseit a művészet hamarabb fedi fel, mint a tudomány. A művészet ugyanis képes arra, hogy világképet hozzon létre, noha nem rendelkezik átfogó ismeretekkel a tudomány minden területén." (Művészet, 1988, 10.) Kállai hangsúlyozza a kiállítás kapcsán, hogy vannak olyan művészek, akik festői és plasztikai alkotásaikban a Biosz és Logosz adta egyetemes és szellemi távlatokat öltik formába. Gyarmathy Tihamér, Kállai közvetítésével a természet kozmikus, majd strukturális művészi kifejezésére törekedett műveiben.

Gyarmathy és Kállai

A művész által sokat hangoztatott barátság és intenzív kapcsolat Kállaival, az Európai Iskola, majd a Galéria a 4 Világtájhoz csoport aktív tevékenysége során mélyült el. Közvetlenül az Új Világkép kiállítás után nyílt tárlata a Misztótfalusi könyvkereskedés galériáján. Ebben az időszakban keletkeztek azok az absztrakt-szürrealista kompozíciók, melyek kozmikus légkörbe ágyazott szimbolikus fogalmak formájában bontakoztak ki. Kállai elméletéhez közeledett akkor is, mikor 1949-52 között készült fotogramjainál, növényi alakzatokra emlékeztető különös textúrák nagyításában, a természeti struktúrák esztétikai kiemelésére helyezte a hangsúlyt. 1948 után a szocialista-realizmus esztétikai tendenciájába nem illő kiállító helyiségeket bezárták, a csoportok széthullottak, a művészek közül többen, mint Gyarmathy is "belső emigrációba vonultak". Kállai ösztönző személyisége azonban kapocs és "kovász" maradt közöttük és emléke élt tovább. Gyarmathy művészetében a misztikus természettudományos képzetekkel egyesített elvont térélmény igénye idézi Kállai örökségét.

A gondolati tér

Gyarmathy Tihamér az általa létrehozott természeti struktúrákat horizontális és vertikális hálórendszerré konstruálta. Ez a háló egy viszonyítási rendszert képez, a tér kétdimenziós vetületét. Színek és formák hatására a rendszer többszörösen variálhatóvá válik. A *Relatív nagyságrendű viszonylatok* című képen a kis négyzethálókra konstruált rendszer a színek egymásra hatásának, egymásra csúsztatásának következtében nyújt térélményt. A dimenziók a viszonyítási pontok, illetve négyzetek függvényében változnak. A kép felső részében világosabb tónussal kialakított négyzetcsoportok fénnyel irányított térkapcsolatokat feltételeznek. A szubjektív szemlélő által nyer pillanatnyi tér-összefüggést a rendszer, avagy a szellem által kap értelmet a természettudományos konstrukció.

F.K.

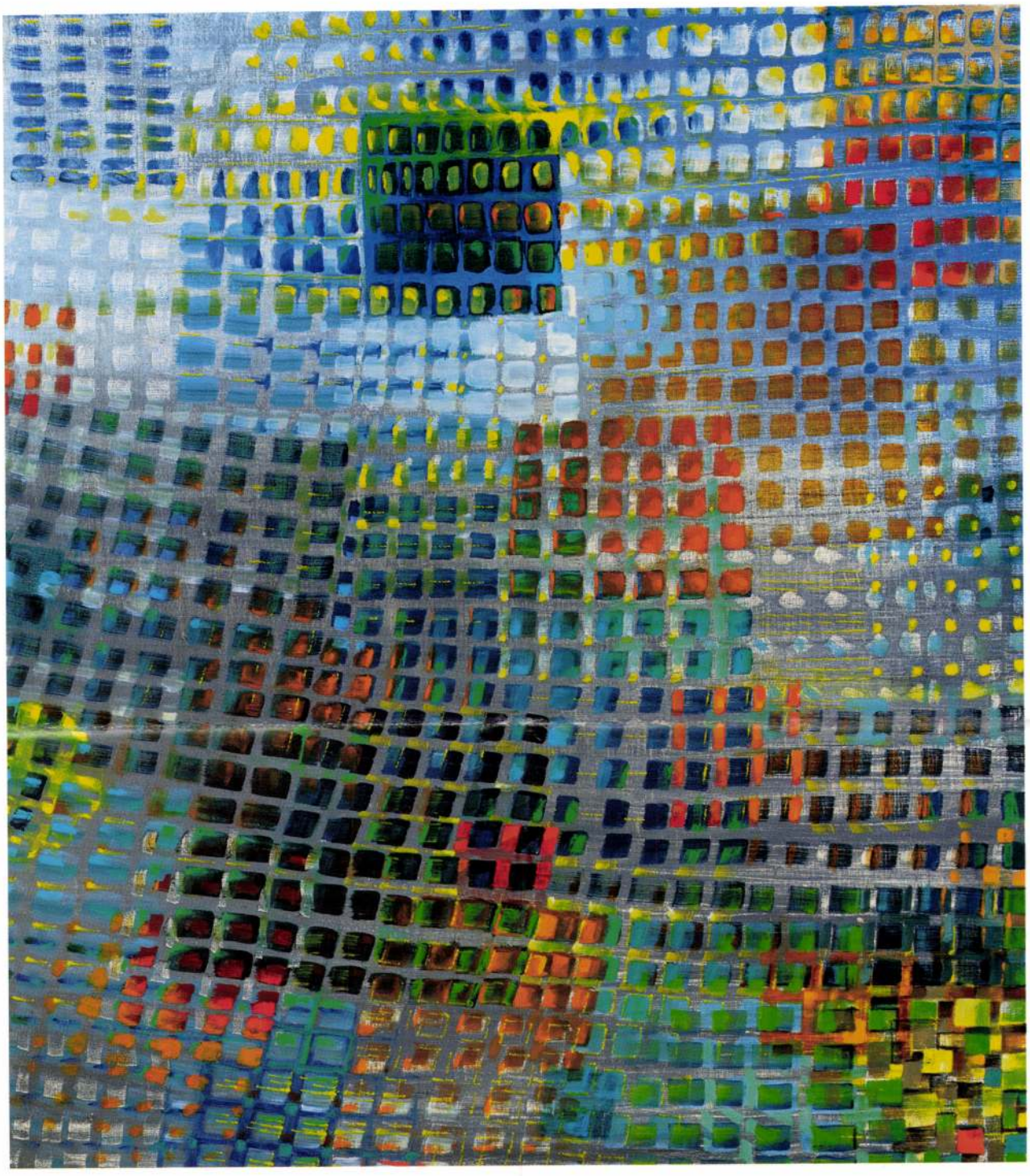

57.

58. **Farkasházy Miklós** (1895-1964)

Enteriőr lila fotellal
Olaj, vászon 100 x 73 cm
Jelezve balra lent: Farkasházy 1933

Kikiáltási ár: 1 200 000 Ft

Tanulmányok, hatások

Farkasházy Miklós a magyar festészet eredeti, magányos alakja. Művészetkedvelő családban született - nagyapja a herendi Porcelángyárat megalapító Fischer Mór volt - , maga is sokoldalú művésszé vált, aki a grafika minden ágát és a festészetet egyaránt művelte. Szinte egész Európát bejárta, és sikerrel állított ki Európa nagyvárosaiban - a teljesség igénye nélkül: Hamburgban, Barcelonában, Párizsban, Zürichben és Milánóban. Kereskedelmi iskolai kitérő után Budapesten Vesztróczy Manó Iparrajziskolájában tanult, majd 1919-től a müncheni Akadémián Willi Geiger mellett sajátította el a legkülönbözőbb rajztechnikákat. Németországi tartózkodása alatt főképpen alkalmazott grafikai munkákból tartotta fönn magát; luxusfolyóiratokat illusztrált, trükkfilmet, plakátot és hirdetéseket rajzolt. Ekkoriban készített tusrajzain ugyanakkor még felfedezhetjük a német expresszionista grafika hatását.

Határhelyzetek

Farkasházyt ösztönös rajztehetsége is a grafika vonzásában tartotta, és talán éppen ez a momentum közelítette 1923 körül a festészethez is. Rabinovszky Máriusz, a művészettörténész és barát írja Farkasházyról: *"szereti a bodor, lángoló vonalat, a lomhán, furcsán tekergő kontúrt és ahol hosszú egyenes vonást váj az anyagba, ott is vastagít-vékonyít, kitör a szabályos árokból, hogy furcsább, festőibb, vibrálóbb legyen a hatás"* Rabynovszky észrevétele Farkasházy grafikusi tevékenysége kapcsán igen találó. Akár festett, akár rajzolt, mindig olyan megoldásokat keresett, ahol a műfaji átjárhatóság új vizuális élményeket szabadított fel. Ebből a keresésből majd egy új köztes műfaj is született, a festést és domborreliefet ötvöző. FADOFIT, amelyet szobrász feleségével együtt hoztak létre.

A festő

1931-32-ben két évet Párizsban tölt, s ez alatt az idő alatt festészete is jellegzetes irányt vesz; az 1933-ban készült *Enteriőr lila fotellal* című kép ennek a megújult, frisses periódusnak jellegzetes darabja. (Nem kizárt, hogy a kép Műterem címmel 1933-ban a Fränkel Szalonbeli nagyszabású, egyéni kállításon volt látható.) Farkasházy látszólag a a Seurat-i pontozásos technikát alkalmazza - és Párizsban nyilván hatott rá a pointilista festészet -, csakhogy ő nem a színek komplementer rendjét követi, mint nagy elődei, hanem a kontúrok közé szorított tónusos festést. Ecsetvonásai egységesek és dinamikusak, a fehér szín-reflexek izgalmas felületi vibrálást kölcsönöznek a képnek. Ugyanakkor Farkasházy nem tagadja meg a benne lakozó grafikust sem. Szecesszióson hullámzó vonalai dekoratívan fogják össze a szoba terét, azok csendéleti elemeit, és az ablakból nyíló tájat. A festmény középterében lévő furcsa tárgy a festő feleségének, 1933-tól szinte kizárólagos kiállítópartnerének - a szobrász Donner Gertrúd Máriának, a Madonna-szoborba rejtett jelenlétére utalhat A kontúrok közé szorított égő tűzü, intenzív színek a szimbolista festészet *cloisonné*-hatásával való rokonságát, egyszersmind Farkasházy színfestésének eredetiségét villantják fel.

Az *Enteriőr lila fotellal* című kép témában és festésmódban is legközelebbi párdarabja a harmincas évek elején festhetett *Hátakt* (Mű-Terem galéria, Tavaszi Képaukció katalógusa, 2000, 93.o.). Ugyanazon "kukoricás" ecsetvonások és tárgyfelbontás mellett a *Hátakt* minden szegletében mozgalmas és dinamikus kép, szemben ennek a képnek csendes nyugalmával.

A.K.

GYARMATHY TIHAMER

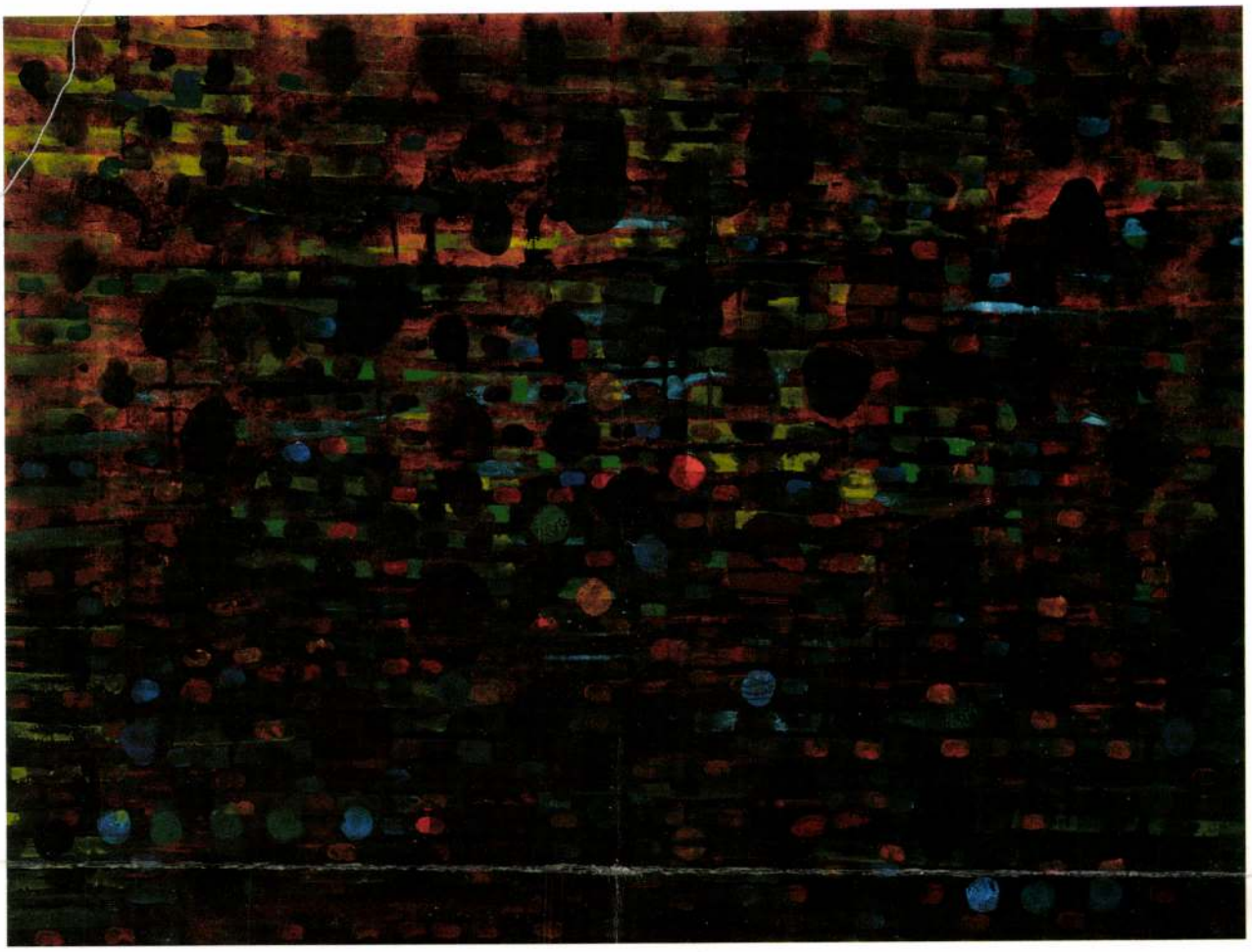

65.▲
Gyarmathy Tihamér (1915-)

Stabil és hulló 65/6
Olaj, farost 60 x 80 cm
Jelezve hátul: 65/6 Gyarmathy
Kikiáltási ár: 800 000 Ft

66.

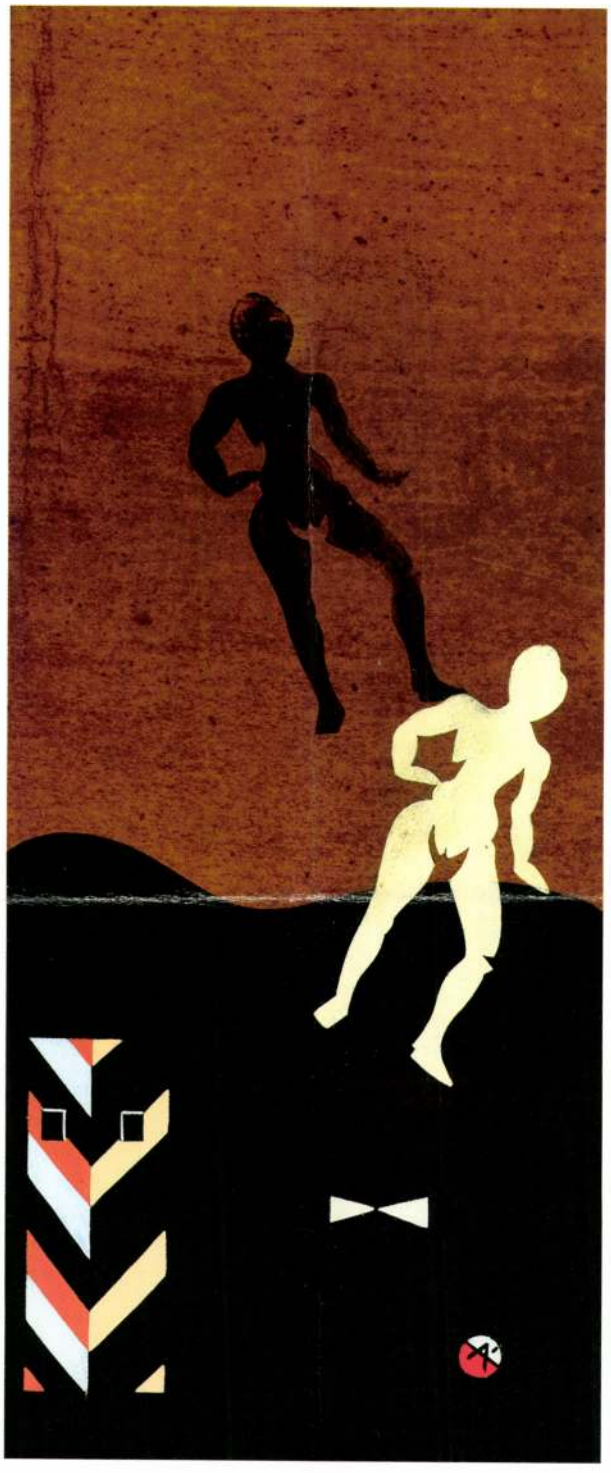

66. ▲
Korniss Dezső (1908-1984)

Vasúti őr
Olaj, vászon 41,5 x 17,5 cm
Jelzés nélkül
Kikiáltási ár: 850 000 Ft

GYARMATHY TIHAMÉR

kiállítása

· KÁLLAI ERNŐ EMLÉKÉRE ·

mücsarnok

1986

Ennek a kiállításnak határozott karaktere van, jóllehet nekünk, a rendezőknek nem kellett sokat a fejünk törni: Gyarmathy készen hozta szellemes elgondolását.

A tárlat tudniillik két külön kollekció. Az egyiket zömében az ötvenes években festette a művész, amikor nem is a pálya szélén állt, hanem kitiltották a pályáról, mivel a saját, időszerű festészeti problémáinak megoldását folytatta a szocreál helyett. Vagyis – mint festő – belső emigrációba vonult, állást vállalt, hasznát vette műszaki képzettségének. Azon kevesek közé tartozott, akiket meg sem érintett, nem nyomorított meg a sematikus művészet, még környezeti sugárzás sem érte őt. Bár a nyilvánosság előtt megszűnt festő lenni, Gyarmathy Tihamér tudott maradni, festett továbbra is. Hatalmas lelkierő kell hozzá, hogy valaki a publikálás minden reménye nélkül is, sikerélmények nélkül megőrizze integritását és gyarapítsa oeuvre-jét, mintha misem történt volna.

Erkölcsi támasza volt Kállai Ernő (1890–1954), avantgard kritikus, a dessaui Bauhaus egykori tanára, s – így: kis bével – a bauhaus folyóirat ottani szerkesztője. Kállait budapesti katedrájáról eltávolították, egyetlen sorát sem közölték, de ő is, ugyancsak, mintha misem történt volna, folytatta műteremlátogatásait. Gyarmathynak gyakori vendége, bírálója volt. Kállai volt – mesélte Gyarmathy – a látszólag hallgató avantgard magyar művészetben a kovász. (A festő emlékezését később bővebben közöljük.)

Tárlatunk első szekciója tehát egy olyan képanyag, amit még nagyrészt Kállai Ernő válogatott, de még sehol sem állították ki.

Ez a régi ciklus a klasszikus szürrealizmus magyar nyelvén, pontosabban a Gyarmathy Tihamér-i idiómában beszél. Főképpen amorf befoglaló formákat, vagy azok áthatását látjuk közvetlenebb-közvetettebb utalással egy – más síkú – valóságra. Ez a festészet olykor majdnem szószerint, máskor átvitt értelemben, szellemében, mintegy trecsenteszk.

A kiállítás másik részlege újabb, sőt legújabb, ugyancsak publikálatlan művekből áll. Szerves folytatása a Gyarmathy oeuvre-nek, benne a monumentális festmények és a legeslegújabb, a már a műcsarnoki bemutató örömére, 1986 júliusában festett pannó. Az újabb anyagból azt a hangot halljuk, amit Gyarmathy-stílusnak ismerünk. Indirekt geometria ez, olyan szerkesztés, melyben az érzelem, az érzékenység dominál. A képfelépítés alapja motívumok szériája, melynek ismétlődését variációk, permutációk tesznek hajlékonyabbá, árnyaltabbá, minden darabon – sőt egy darabon belül is – más és másféleképpen. Hol mélyebb hangon, hol világosabban csengve törnek fel a tüzes, vagy hűvösebb színhangulatok. Legtöbbször a kétféle színtartomány egyszerre, egyenjogúan. Sajátsága ezeknek a képeknek egy különleges mélyfényűség, egy alig megfogható lumineszcencia, melyet az is megérez, aki nem érti. Ezek a magjukban konstruktív, statikus táblák egyszercsak – szemünk tapasztalja – megmozdulnak, ugyanis kinetikai tartalmat rejtenek. Gyarmathy térképzése pedig olymódon történik, hogy közben intranzigensen a síkban marad; s végül ebben a többrétűségben előkelő hely jut a negyedik dimenziónak, az időnek is.

A következő oldalakon Gyarmathyék gondosan megőrzött szöveggyűjteményéből közlünk hosszabb-rövidebb szemelvényeket. Köztük lappangó, sőt még meg nem jelent írásokat is. 1948 után Gyarmathy megszakítja az antológiát, megszólal ő maga is, hogy jelezze a recenziók csaknem két évtizedes szünetét, az őt – akkor – körülvevő teljes csendet.

FRANK JÁNOS

This exhibition has a definite characteristic sign albeit we – who mounted it – didn't have to rack our brains too much about the concept: Gyarmathy brought his witty ideas ready.

As a matter of fact the exhibition consists of two, separate collections. One of them was mostly painted in the fifties, when the coast was not clear for him, what is more he was prohibited from entering the terrritory of art because he continued solving the timely problems of his paintings instead of turning toward socialist realism. Namely, as a painter, he went into exile, got a job and so he could make use of his technical certification. He belonged to the few ones who were concerned, were ruined not in the least by schematic art. Though he put a stop to paint for the public, he was able to paint henceforward, to remain Tihamér Gyarmathy himself. One needs enormous moral strength to save one's integrity and to enrich one's own oeuvre without any hope of publicity and success just as if nothing had happened.

His moral supporter was the avant-gardist critic Ernő Kállai (1890–1954), the once Bauhaus teacher of Dessau, editor of the bauhaus (this way: with small letter) periodical. Kállai was sent off his university chair in 1948 at Budapest, not a word of him was published, but he similarly to Gyarmathy's attitude continued going to studios just as if nothing had happened. He was a frequent guest and critic in Gyarmathy's studio. Gyarmathy told that Kállai had been the "leaven" in the seemingly silent Hungarian avantgarde art.

Consequently the first section of the exhibition consists of paintings selected mostly by Ernő Kállai but they were not exhibited yet. This old "cycle" speaks in the Hungarian language of classical surrealism, more exactly in the idioms of Tihamér Gyarmathy. One can see mostly amorphous framing forms or their interference to another-plane reality with direct and indirect reference. This kind of painting is sometimes trecento-like from word to word, another time the word's figurative sense and spirit is characteristics of the works.

The other section of the exhibition consists of the newer, what's more the newest works which were never on display. They are organic continuations of Gyarmathy's oeuvre, there are monumental paintings and the newest one painted full of joy for the opening at the Palace of Exhibitions in July 1986. From the newer material one can "hear" the so-called Gyarmathy-style. This is an indirect geometry, a certain kind of construction which predominates over feeling and sensibility. The basis of building up the painting is using series of motives, the repetition of them make the paintings more flexible and shaded at each work (and within the work too) by variations and permutations in different ways. The fiercy and cool colours appear in bass-voice or in clear-ringing tonality. Generally the colour scale of two kinds appear simultaneously and equally. Some special depth of light is characteristics of these paintings, this certain type of luminosity can be recognized even by those who do not comprehend the works. These fundamentally constructive, static panel paintings make a move – our eyes can experience it – in a moment because they conceal kinetical contents. Gyarmathy originates the space in such a manner that he intransigent remains in the plain, therefore finally the fourth dimension, time has a high place as well.

JÁNOS FRANK

KÁLLAI ERNŐ

„... Az avatott és gyakorlott szem, mely nem akad fönn a kiállítás »aktuális« stílusbeli modernitásán, hanem mélyebbre, ennek a formavilágnak lelki forrásvidékéig hatol, ugyancsak jellegzetesen hazai révbe jut, amennyiben egészen közvetlen és igen eleven természeti kötöttséget érez benne. Ez a kötöttség Gyarmathy Tihamérnál annyira ieplezetlen, hogy itt-ott a természet távoli, halvány emléke is földereng általa."

(Az elvont művészek I. magyar csoportkiállítása tájékoztatója, 1946. május, 7. old.)

N. N.

„Gyarmathy Tihamér a legharmonikusabb és legkiforrottabb művészeink közé tartozik, abban az irányzatban, amit általában »absztraktok« néven emlegetnek. Gyarmathy a dolgok, tárgyak, formák legmélyén rejlő ritmusösszefüggéseket keresi, ő a művész szemével szeretne behatolni, úgy a dolgok lényegébe, ahogy azt a modern atomfizika teszi. Művei általában elliptikus kompozícióba vannak belehangolva, de néha a lágy és színes hullámvonalak ritmusa adja meg a szerkezeti főtengelyt."

(Szabad Szó, 1947. március 15.)

HAMVAS BÉLA – KEMÉNY KATALIN

„A Yantra, mint festői műfaj, ugyanannak a kelet-európai ősi civilizációnak körébe tartozik, mint Bartók és Kodály zenéje. Sajátosan mienk és ugyanakkor univerzálisan emberi, (...) A modern absztrakt kép (...) a közelmúlt képeitől abban is különbözik, hogy nem tekinthető műtárgynak többé, hanem Dialogikus objektum. Mágikus megszólító erő. A festői jel és hang-jel e művekben egybeesik. A vonal, a forma és az ábra itt ténylegesen megszólít. Az erők összevonásának és egy pontba való irányításának szimbóluma mint az ősi keleti Yantra hangsúlyoz. Gyarmathy Tihamér művészete alapjául az elementáris szépséget veszi, azt, amely önkéntelenül, minden előzmény és meggondolás nélkül szépségével kielégít, megnyugtat és fölmelegít. Az ornamentika titka, hogy látszólag pszichológia-mentes, vagyis azt teljesen fel tudja oldani a vonalak és formák elemi szépségében. Ahová Gyarmathy nyúl, az nem más, mint az összes festői motívumok gyűjtőmedencéje. Gyarmathy az impresszionizmus egy festői fázisából úgyszólván átmenet nélkül ugrott át az absztrakcióba (...) az elemi vonalaknak, formáknak, alakoknak, árnyaknak, színeknek (...) az önmagukban és önmagukért álló értelmét és ezt egész gazdagságukban meg tudja festeni (...)"

(Forradalom a művészetben, Misztótfalusi Kiadó, 1974, 91–92. old.)

KÁLLAI ERNŐ

„Kilenc festő, Fekete Béla, Gyarmathy Tihamér, Lossonczy Tamás, Makarius Sammer, Marosán Gyula, Martinszky János, Martyn Ferenc, Zemplényi Magda és a korán elhunyt Vajda Lajos és mint szobrász Jakovits József szerepelnek az elvont művészet első magyar csoport kiállításán. (...) Van itt logikus szerkezeti rend és egyensúly; vannak alapformák, főszínek és azokból kiinduló változatok és kombinációk, világos aránybeli és ritmikai összefüggések, feszülő ellentétek és feloldó egybevágások: vannak eleven viszonylatok, felület és tér, forma és tér, szín és tér között, vannak sejtelmeket fakasztó, vagy érzelmi hangulatot árasztó alakzatok, jelképleletek és színhatások. (...) Végezetül, de nem utolsó sorban azt is meg kell állapítanunk, hogy az elvont művészet magyar jelenségein nyoma sincsen a kezdettel járó, programatikus merevségnek, vagy tétova keresésének. Határozottan kialakult érett festői és plasztikai szemlélettel csiszolt míves készséggel van dolgunk (...)"

(Szabad Szó, 1946. június 9.)

VAJDA ISTVÁN

Hőscincér, tengeri csillag és csírázó borsó az absztrakt képek és szobrok kiállításán

„... Röntgenfelvételek mellett szabályos képkeretben, hurkák, háromszögek, szeszélyes alakú színfoltok, a sarokban szobor: egy tányér márvány krumplisnudli (...) Az utolsó időben komoly képzőművészeti fórumokról hangzott el igen súlyos bírálat a magyar absztraktok és Kállai Ernő ellen (...) A legenyhébb megállapítás az volt, hogy az elvont művészet lehet, hogy elvont, de semmi esetre sem művészet és főleg a képzőművészethez nincs köze. Az erősebb meghatározások között sűrűn bukkan fel a humbug, a kóklerség és az elmebaj fogalma is (...) Az absztrakt művészek és körük a támadásokra kiállítással feleltek. Ez az elrendezés – Mondja Kállai Ernő – válaszunk azoknak, akik tagadják az absztrakt művészet kapcsolatát a reális élettel. Számtalan kiállított képünk hasonlít (...) fényképezőgép röntgenfelvételéhez. Íme a bizonyíték: Az absztrakt művészet (...) valósággal az élet gyökeréig hatol, a gyökeréig, amelyek szabadszemmel még nem láthatók.

A támadásokról Kállai Ernő »Csak olyanok támadják, akik művészi pályájuk során már elérkeztek a hanyatláshoz, mint Pátzay Pál és Bernáth Aurél. Az absztrakt művészet iránt megnyilvánuló egyre nagyobb érdeklődés a mi igazunkat bizonyítja.«

Ez után elsiettünk Bernáth Aurélhoz. A Szinyei Társaságban élesen bírálta az absztrakt festőket. Munka közben fogadott: »Az absztrakt kérdés – mondja – elszakadni a vizuálistól, elszakadni a látható világtól, nem új stílus és nem új irány (...) Az absztrakció nem utóda a vizuális, tehát a valóságos képzőművészetnek, hatása nem fejlődést, hanem rombolást és zűrzavart hoz magával. (...) Kállai példátlan félrefogása: szemünk használata helyett a röntgenképeket ajánlja! Bajosan hiszem, hogy emberek valaha is lemondjanak szemük használatáról.« (...)"

(Színház, 1947. március 2.)

KÁLLAI ERNŐ

„... a főteremben kiállított, nagyméretű kompozíció Gyarmathy egyike legújabb és legjelentősebb műveinek (...), szembeszökő a művésznek az a törekvése, hogy az ábrázolás grafikai elemeit, a vonalakat és tónusokat egy tisztább, képszerűen indokolt szerkezeti rendbe és ritmikai egységbe foglalja. Ez a kifejező célzat a továbbiakban egyre mélyebb és szélesebb értelmű festői medret ás magának és egyre összpontosítottabb, áthatóbb szellemű képi erőre kap. Így jutott el Gyarmathy eddigi munkásságának csúcspontjához. A »vízi világ« (Dinamikus kompozíció) nagylélegzetű látomásához, mely valóban egyetemes világképpé: a szüntelen szín- és alakváltozásban is végtelen és örök folyamatosságú szerves lét fénylő tükrévé tárul. Festői képzeletének a szín az elsődlegesen éltető és ihletö eleme. E tekintetben viszont vérbeli Kolorista, egészen kiváló minőségű értékekkel rendelkező, gazdag skálájú, érett mesternek bizonyul. Ízesen csorduló színei a legkülönbözőbb fényerejű és árnyalatú tiszta sugárzássá szellemülnek. (...) változó kapcsolódásuk, szétágazásuk és egybefonódásuk mélyén sokrétű Téri világ fogadja magába szemünket, melynek szövevényes tárnáiban ezernyi gyökeret eresztve, dúsan csírázik és sokasodik az élet."

(A Magyar Képzőművészek Szabadszervezetében rendezett önálló kiállítás meghívó-előszavából, 1948. április 30.)

GYARMATHY TIHAMÉR

„Négy évtized távlatából nézve, ma, amikor a művészetek szabad utat nyertek, szinte hihetetlen, pedig igaz, hogy 1948-ban megtörtént az, amire reméltük, hogy nem kerül sor: ugyanis több művészetművelő és azt szakértő ember tanácsára, a »cociálrealizmus« megvédése végett, adminisztratív intézkedéseket hoztak ellenünk. Be kellett csukni az Európai Iskola és a Galéria a négy világtájhoz kiállító helyiségek kapuit és tagjai nem szerepelhettek a kiállításokon, a véleményük eredményeként létrehozott munkáikkal. Egy részüket most kiállítom Kállai Ernő emlékére. (Ezeket Ő is szerette.) Ő továbbra is hű maradt hozzánk és rendszeres látogatásaival tartotta bennünk a hitét annak, hogy igaz ügyet szolgálunk; ami építő szándékú baloldali út európai színvonalon. Hogy annak tartalmával több legyen az ember és optimista igyekezettel beépíthesse ezt az új képzetet és tapasztalati világában, ahogy azt a művészetek más területén is teszi, szellemi életének bővítésére."

1986

MÁNDY STEFÁNIA

„... Vaszary János, aki tanára volt, ébresztette először tudatára vele született nagyszerű színérzékének és a színek szuggesztív hatalmának (...) Gyarmathy színben tovább lépett, idejekorán felismerte, hogy a kompozíció forma- és színstruktúrája belső értékvilággá változtatja a külső világ tárgyi rendjét (...) Gyarmathy 1947-es gyűjteményes kiállításán ütötte meg azt az alaphangot, amelyből aztán az elmúlt két évtized szakadatlan munkája közben egész forma- és színorkeszterét kibontakoztatta. Ornamentálisan képzett, fel-alá hullámzó, egymást át meg átszövő, ívelt, gyűrűző formákból ekkor mintha valóban egy dúsan indázó natúra szerkezete és dinamikája villanna felénk (...) Kállai Ernő e piktúrában elsősorban a kozmikus távlatokat nyitó úgynevezett bioromantikus absztrakció jellegzetes megnyilvánulását látja. Hamvas Béla (Forradalom a Művészetben című könyvében) Gyarmathyt az arabeszk, a nagy keleti ornamentikus művészetek modern hazai felismerőjeként tartja számon és várakozással tekint ennek a lét díszéül szolgáló ünnepi ornamentikának tovább mélyülő kibontakozása elé. És valóban, Gyarmathy fejlődése során mindkét alapsajátságát tovább érleli (...) A szín mindinkább a művész domináns kifejezési eszközévé válik (...) visszatérően foglalkoztatják Gyarmathyt a mértani alapstruktúrákra épülő képvilág formai kérdései (...) geometrikus formarend Gyarmathy sok más kompozícióján is meghatározza a kép felépítését. Ezek mellett a szigorúan kötött formastruktúrák mellett, sőt ezekből tovább bontakozva, későbbi alkotásai lazább ritmusúak, játékosabbak. Az ötvenes évek kézmotívumai, táncos alakjai, madarak, bogarak, ördögfigurák dinamikus elevenséggel népesítik be Gyarmathy elvont tájvilágát. Majd a tájak megnőnek, (...) megjelennek az örvények, kráterek, kozmikus képletek (...) Az elmúlt évtizedben kristályosította ki Gyarmathy kompozíciós módszerének jellegzetes rendjét. Tér–idő relációk egyre fontosabb szerepet töltenek be piktúrájában. Kompozíciós munkájában most a relativitás elméletére rezonáló teoretikus elgondolások vezetik. A modern művészet-

nek olyan irányú törekvéseibe kapcsolódik ezzel, amelyek egy-egy többrétű kompozíció megalkotásánál már dialogikus aktivitásra szólítja fel a szemlélőt. A festménnyel öntudatlan párbeszédet folytató néző mindig más-más kiinduló pontból tekinti át, integrálja magában a képet. Ezek a különféle szemlélődési pontok új és új összefüggéseket villantanak fel, új és új térviszonylatokat teremtenek (...) Így szemlélve a képet, érzékelhetővé válik az az időbeli mozzanat, amely közelebb hozza azt a piktúrát a költészethez és a zenéhez (...)"

(Az Alumíniumgyár kultúrtermében 1965. március 3-án tartott, diavetítéssel kísért előadás kéziratából.)

DR. ANGYAL ENDRE

„... Emberi értelemmel veszi tudomásul a kozmikus világrendet. (...) ez a vonás különösen az utóbbi tíz év termésében bontakozik ki, ahol egyre inkább a kozmikus tér és idő – illetve, a modern fizika nyelvén, az idő, mint negyedik dimenzió, az idő és tér elválaszthatatlansága fejeződik ki. (...) Igen, a Rend – vagy ahogy Gyarmathy gyakran megfogalmazta »a dolgok nagyságrendje« egyik központi problémája művészetének. Aligha véletlen, hogy már a negyvenes–ötvenes években festett képein fel-felbukkannak az égitestek szimbólumai, a galaktikus rendszerek napjai, holdjai, csillagzatai, ez a festészet egyszerre fejezi ki a mikrokozmoszt és a makrokozmoszt, a külső és a belső világot (...) Egyik lengyel méltatója, Pawel Banas is megállapítja: ami legjobban megragad műveiben, az a belső ragyogás; fénnyel való átjártság, fényesség (...) ez olyan vonás, mely Gyarmathy művészetét az utolsó években nagyon jellemzi."

(A Rákosligeti Kultúrházban 1966. április 17-én tartott megnyitó beszédből.)

BOZANA KOWALSKA

Magyarországi őrjárat

„... A régi háború előtti avantgardisták köréből kevesen maradtak életben. Közülük is következetesen és kompromisszum nélkül alighanem egyedül csak Gyarmathy Tihamér valósítja meg művészi programját. (...) igyekezve összetartani (...) a magyar konstruktivista hagyományokat követők táborát. 1947-ben Gyarmathy Tihamér kezdeményezésére, (...) a Bauhausban tevékenykedő esztéta Kállai Ernő közreműködésével, valamint a modern művészek támogatásával megalakul a Galéria a 4 világtájhoz című kiállító helyiség. 1947-ben a magyar művészek ugyanezen csoportja részt vett a párizsi Réalités Nouvelles nagyméretű kiállításán. A következő években (...) egy dokumentum jelentőséggel bíró gyűjteményes grafikai mappát adott ki. (Tíz művész rajzaival.) Gyarmathy különböző nagyságú, a mozgás benyomását keltő téglalapok és négyzetek színben változatos szövevényét festi. Törekvése, hogy a vászon síkján színeszközökkel előhívott fénnyel kitöltött végtelen teret keltsen életre, azzal a végső céllal, hogy a síkon elevenítse meg a mozgás és fény azon problémáját, melyeket a mechanikus kinetika eszközökkel old meg. Mindezt technikailag tökéletes festészeti eszközökkel kívánja megvalósítani, mely olyan eséllyel pályázik az örökkévalóságra, mint a reneszansz vagy a barokk alkotói."

(Odra – lengyel kulturális folyóirat –, 1970. január.)

VITÁNYI IVÁN

„... Gyarmathy Tihamér képeinek éppen az adja szuggesztív erejét, hogy legelvontabb, leggeometrikusabb formarendszerek is keményen megfogalmazott egységes világgá állnak össze. Teljes az a világ minden képen és ugyanakkor megismételhetetlen. Amikor Gyarmathy Tihamér képeit nézi az ember, ha jó alaposan nézi őket, ha igyekszik behatolni lényegükbe, nem érzi őket tárgyiatlannak, csak másképpen tárgyiasnak. (...) Iessük meg az ismétlődőnek tűnő formák millió kis változatát, a színek ugyanúgy differenciált rendjét, anyagszerű kidolgozását, s egyszerre nem elvonatkozásoknak látjuk őket, hanem a világot betöltő tárgyaknak. (...) Gyarmathy technikája ritkán használ „belső keretet", a parabola látható szakaszából pontosan ki lehet számítani a láthatatlant, Gyarmathy képei is folytatódhatnának a kereten kívül, de elrendezésük törvénye már a képen belül is hiánytalanul meg van fogalmazva (...) Egyik legfontosabb vonása képeinek a szerkesztésmód többszörös vonatkozási rendszer. Egyetlen képén sincs egyetlen középpont, mindegyikben több vonatkozási rendszer kapcsolódik montázsszerűen egymásba (...) Más a felépítés logikája, ha ebből a sárga foltból indulok el, mintha abból a kékből (...) Maga a tér is más és más szerkezetűnek mutatkozik, aszerint, hogy mely vonatkozási rendszer szerint szemléljük. (...) A képet úgy nézzük, ahogy Gyarmathy meg is követeli tőlünk: nem egyszerre fogjuk fel, hanem mintegy letapogatjuk (...) A teret csak időben tudjuk felfogni. (...) Gyarmathynál az a szerencse, hogy nem spekulatív, hanem meditatív jellegű, ha fűződik is hozzá spekuláció, inkább utólag, mint a kép megszületése előtt, vagy közben. A konkrét megoldáson ezért általában rajta van az intuíció frissessége. A megoldás maga pedig legtöbbnyire konfliktusos, drámai jellegű. Gyarmathy művészetének egyik legfontosabb vonásához érkeztünk el. Nem külső jellemvonást, hanem belsőt; az ellentmondás nem a kép tárgyában, hanem belső felépítésében keresendő (...) fel kell ismernünk azt is, hogy rajtuk rendszerint különböző szín- és formarendszerek feszülnek egymással, küzdenek meg egymással, és tartja egymást egyensúlyban ezeken a képeken (...) Gyarmathy ellentétrendszerei mindig rendkívül karakterisztikusak. Rendszerint több vonal–forma–színrendszer elemezhető ki egy-egy képből, ha bármelyiket kivennénk, a kép összeomolna. Egymásba fonódásuk magasabb harmóniát alkot, mégis mindig feszült. Gyarmathy képei szépek. Szépek, mert színezése bámulatosan érzékletes, mert formarendje változatos, mert egész evokatív hatású. De ez a szépség sohasem pusztán kellemesség, mert igazi konfliktusokkal van tele. A konfliktust tehát Gyarmathy mindig felmutatja, de azt lehet mondani, mindig alárendeli a HARMÓNIÁNAK. Talán azért, mert alaptermészete az optimizmus, a problémák megoldásába vetett bizalma. Szerelmese a harmóniának, de nem a kényelmes, pusztán kellemes összhangzatnak, hanem a küzdelmek árán megvalósult egységnek. Ez adja műveinek a már említett szépségét."

(Alföld, 1970/10.)

MEZEI OTTÓ

„Gyarmathyt a hazai non-figuratív festészet mesterei közé sorolják. A non-figuratív festészet helyett képletesen inkább fényfestészetet mondanék; újabb műveiben a színek mögül kitűnő fény foglalkoztatja elsősorban, ez süt át a lakkal kevert olaj lazúrosan felrakott rétegein, ez oldja fel az elemek és szerkezetek merev rendjét, s hozza létre azt a különös és különleges teret. Gyarmathy sohasem mondott le sem a képsíkról, sem a színek bűvös erejéről. A változatos térstruktúra az utóbbi tíz év eredménye, fénnyel átszőtt tereket nyit meg, úgy enged bepillantást a tér titkaiba is. Az osztásos rendszer alkalmazása erre nyújt lehetőséget: az egység és az egész viszonyában nemcsak a tér lesz relatív, az egység is szélsőséges értékeket hordhat (...) Az egység kibomlik; a spirálkörök további egységek rendezői, ez a nyüzsgő, áradó halmaz megmozgatja az egész képteret. A forma is relatív értékű, nemcsak a tér, értelmezhetjük a mikrovilág jelenségeként, de a makrovilág sajátosságait is felfedezhetjük benne (...)"

(Magyar Építészet, 1972/5.)

NICOLAS N. VARGA

„... Gyarmathy Tihamér ismeretlen Olaszországban, nagylélegzetű festőiség birtoklásáról tett mind ezideig tanúbizonyságot; ez pedig arra vezethet minket, hogy hátat fordítva a hamis sóhajoknak, egy másfajta valóságot lélegezzünk be, bízva a lehetőség képzeletében, mely a festői optimizmus győzelme lehet az elméleti pesszimizmus fölött. Gyarmathy tehát az a festő, aki a megjelenítés leghagyományosabb eszközeivel fest (...) Más fogalmazás szerint: a festészet eszközeit használja úgy, hogy a gondolat absztrakt nyelvezetének adjon struktúrát és formát, amely egyúttal a festészet logikus-analogikus nyelvezete. Gyarmathy tehát nem tipikus: azaz nem illik bele a stílustendenciák osztályozható rendszerébe. Gyarmathy esetében a konstruktív elnevezés meglehetősen elavult és kritikailag motiválatlan (...) kompozícióinak strukturális elemei (formaiak és színiek) az asszociált gondolat érzelmi jelentés szerint variálható »kivetítésének« vannak alárendelve. (...) A jelkromatikus hálók, valamint a perspektivikus centralizáció és meghatározott (...) kompozíció teljes terét kitöltő gördülő mozgás hasonló cselekvési teret hoznak létre, amelyben mint a keleti mandalákban a szem látvány-megragadása továbbítja az értelem számára kifürkészhetetlen jelekből álló képet (...) amely létigazsághoz, a gondolt dolgokhoz hasonlók. (...) Gyarmathy az egykori Moholy-Nagy tanítvány és Kepes Györgynek mikro-makroszkopikus koncepciójához lehetne közelíteni. Mindez csak egyszerű feltételezés. Más szemszögből ugyanakkor meggyőzőbbnek tűnik nekem az összehasonlítás Kemény Zoltán szobrászatával, aki dinamikusan aktivizálja a felületet szabálytalan háló-reliefek segítségével, amely elnyeli a fényt, miközben az anyagot intenzív és túláradó spirituális ritmus tölti el. A különbség ellenére is mindkét esetben ki kell emelni a konstruktív formarendszer alapján álló és mélységesen befolyásolt és költői emlékedettség dominanciáját. (...) Így befogadva a Gyarmathy festészetében jelenlevő kozmikus gondolatokat felfedezhetjük a képzelet változó nyelvezetében rejlő utópiák valóságát, amely egyúttal ennek a valóságnak nélkülözhetetlen része."

(A Galleria dell'Incisioneben, Milano, 1977 márciusában rendezett önálló kiállítás katalógus előszavából.)

LUIGI CARLUCCIO

„Az a tény, hogy a festészet még nem lett kitiltva a művészet rendszeréből, hogy a jelek és a színek egy hagyományos hordozón még közvetítők lehetnek, amelyek vetélő gyanánt járnak a szem és az intellektus, a valóság és a képzelet között, némiképpen egybeesik a távolról érkező jelekkel Gyarmathy Tihamér olajképein (...) e jelekhez tartoznak."

(Panorama, Milano, 1977. március 15.)

ASZALÓS ENDRE

„... Gyarmathy Tihamér a makrokozmoszt, létünk és helyünk egészét ragadja meg gondolati-világképi szinten (...) A festői előadás ugyanakkor soha nem száraz vagy szenvtelen, mert a telített színek faktúrája mozgékony, friss hatású és indulatgazdag. A vázlatosságot és a véletlenszerűséget azonban mindig elkerüli a színek tónusértékeinek tudatos alkalmazásával. (...) Gyarmathy táblaképei, rajzai a zenei műformák belső szerkezetére is emlékeztetnek. A színek és a formák egymásra felelgető polifóniája vagy együtthangzása belső egyensúlyokat teremtő motivikus részletmunkával a végsőkig kiérlelt. Ezek alkotják a véletlenszerű formák helyett, objektivált jelrendszerként a művek alapképletét, építőköveit; ezek a hordói a tér és idő dimenziója lehetetlennek tűnő ábrázolásának. Építőeszközökként alkalmazott képelemei elhagyják önmaguk materiális szerepét és a végtelen tendenciájú TÉR, a földi eszkö-

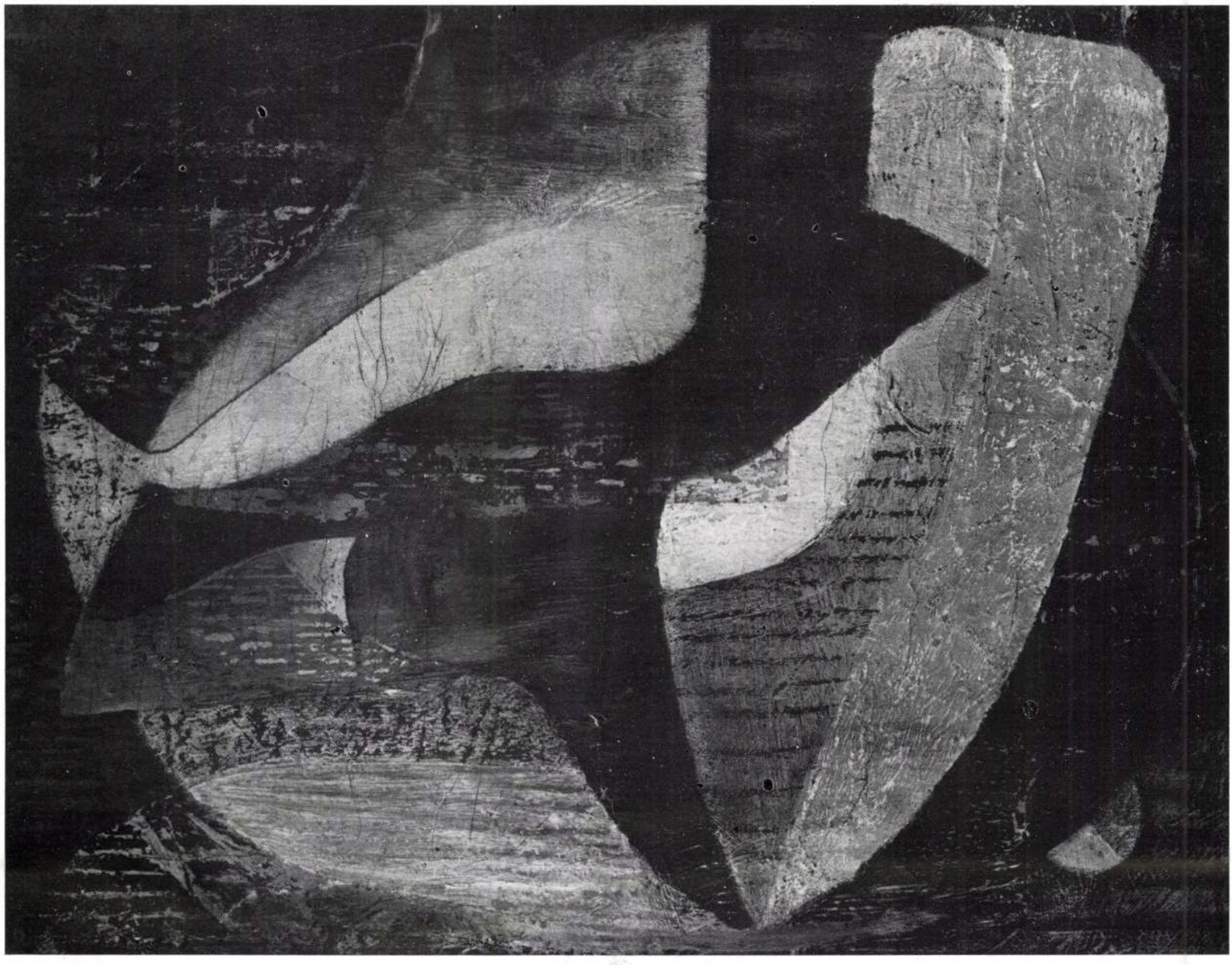

Kompozíció I., 1945 • Composition № 1

zökkel nem mérhető IDŐ, az örök MOZGÁS kozmikussá táguló élményszintjének kiváltását vállalják át. A képsík látens koordinátái, az ember szellemét rögzítő vertikális–horizontális tengelyek mentén, a parabolikus és hiperbolikus térgörbületek által kijelölt pályákon elmozdulva rendeződnek el gazdag változatosságban a kompozíciók struktúra-elemei (...) és nyitnak kétdimenziós síkon végtelenbe táguló TERET."

(Gala International, Milano, 1977. április.)

GERA GYÖRGY

Gyarmathy Tihamér festészete

„Gyarmathy Tihamér csaknem húsz évvel ezelőtt így fogalmazott: »A művészetek véleményt, világképet hoznak létre korukról; azokon keresztül tiszteljük a múlt szellemi állapotát.« (...) Az az igény, hogy opusza több legyen vizuális kalandnál, kozmikus tágulásra törjön. Kozmikus, a képi anyag értendő alatta, az egyidejűleg pulzáló központok harca, amelyek hol magukhoz vonzzák s új alakzatokba terelik, hol eltaszítják a részeket. Mivel e részek is autonóm struktúrájú világok, ellenállást fejtenek ki. A képeken tehát kettős küzdelem folyik: egyfelöl a végtelen felé feszülő látvány gyürkőzik a méret adta téri lehatárolással, másfelöl a szakadatlanul átcsoportosított alközpontok birkóznak a mű egységbe rántó erőivel (...) Gyarmathy lírai természetéből azonban mi sem áll távolabb, mint a rideg tárgyszerűség. Az ő dinamikával eljegyzett s minden négyzetcentiméterben mozgalmas piktúrájának legfőbb ismérve: az összhang utáni vágy, a rendalkotás. Nem holmi egyszeri, végleges renddé, hanem egy olyan szellemi állapoté, amelyben a harmónia azonos a változással (...) Gyarmathy festészetében úgy tetszik semmi sem esetleges. Jóllehet művei hűvösen egzaktnak egyáltalán nem mondhatók, rendkívül fegyelmezettek. Azért is, mert idegen tőlük bárminemű rögtönzés, meg azért is, mert példásan következetesek. (...) Gyarmathy festői oeuvre-je tobzódik – bár takarékosan használt – meleg színekben. Ezek különböző fényeffektusoknak engedelmeskedő, hol elboruló, hol kivilágosodó, hol hátrahúzódó, hol előtüremlő foltok, elszakadnak, és integrálódnak és ezáltal olyan színdinamikát hoznak létre, ami által felbomlik a kompozíció merev egyértelműsége."

(Művészet, 1977/12.)

BÁBA ILONA

„... A földi és a kozmosz jelenségeit beváltja mértani alakzatok halmazára, s azoknak bizonyos szabály szerinti elrendezésével – mint jelrendszer alapegységeit visszaülteti az élet jelenségeibe úgy, hogy a tér, idő, relativitás, struktúra vizuálisan érzékelhetővé válik."

(Magyar Szó, Újvidék, 1979. december 17.)

FÁBIÁN LÁSZLÓ

„Az a tér, amit Gyarmathy festészete kíván megragadni, úgy tetszik az egyetemes világtérrel azonos, az univerzummal, amely bőségesen rejt titkokat a tudomány előtt is. Ennek a térnek a földerítéséhez a művész saját – gyakran metafizikus – élményeinek festői megfogalmazásával akar hozzájárulni, és a problémát életműve homlokterében tartja, (...) Ezek a képek önértékűek, nem pusztán egy folyamat bizonyos-bizonytalan állomásai. A mi szempontunkból pedig az az érdekes, hogy a legeltérőbb formakarakterekkel építkező művek is egyértelműen utalnak alkotójuk általános térformálási,

Mozgásban, 1945 • In Motion

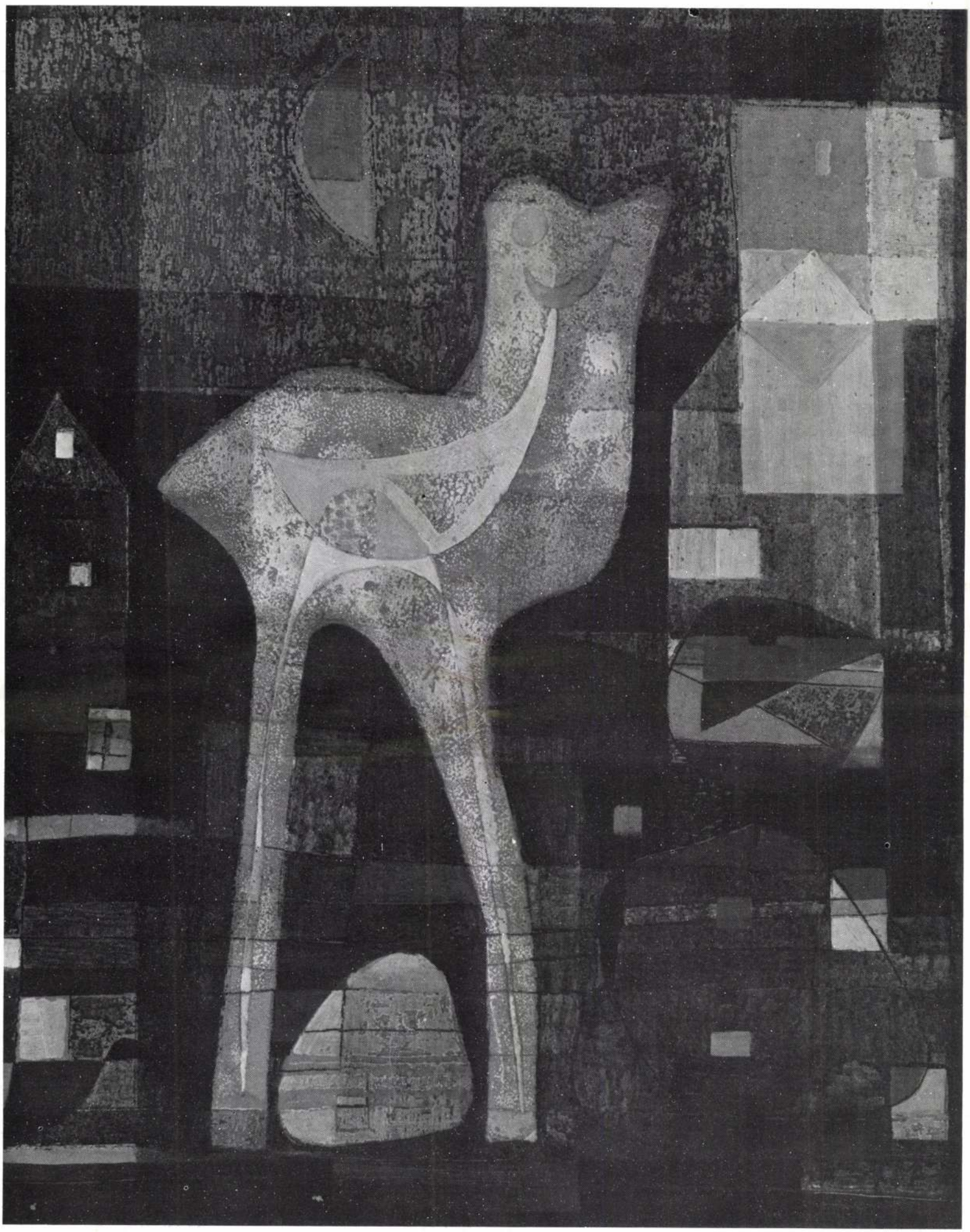

Játék-emlékek, 1955 • Memories of a Toy

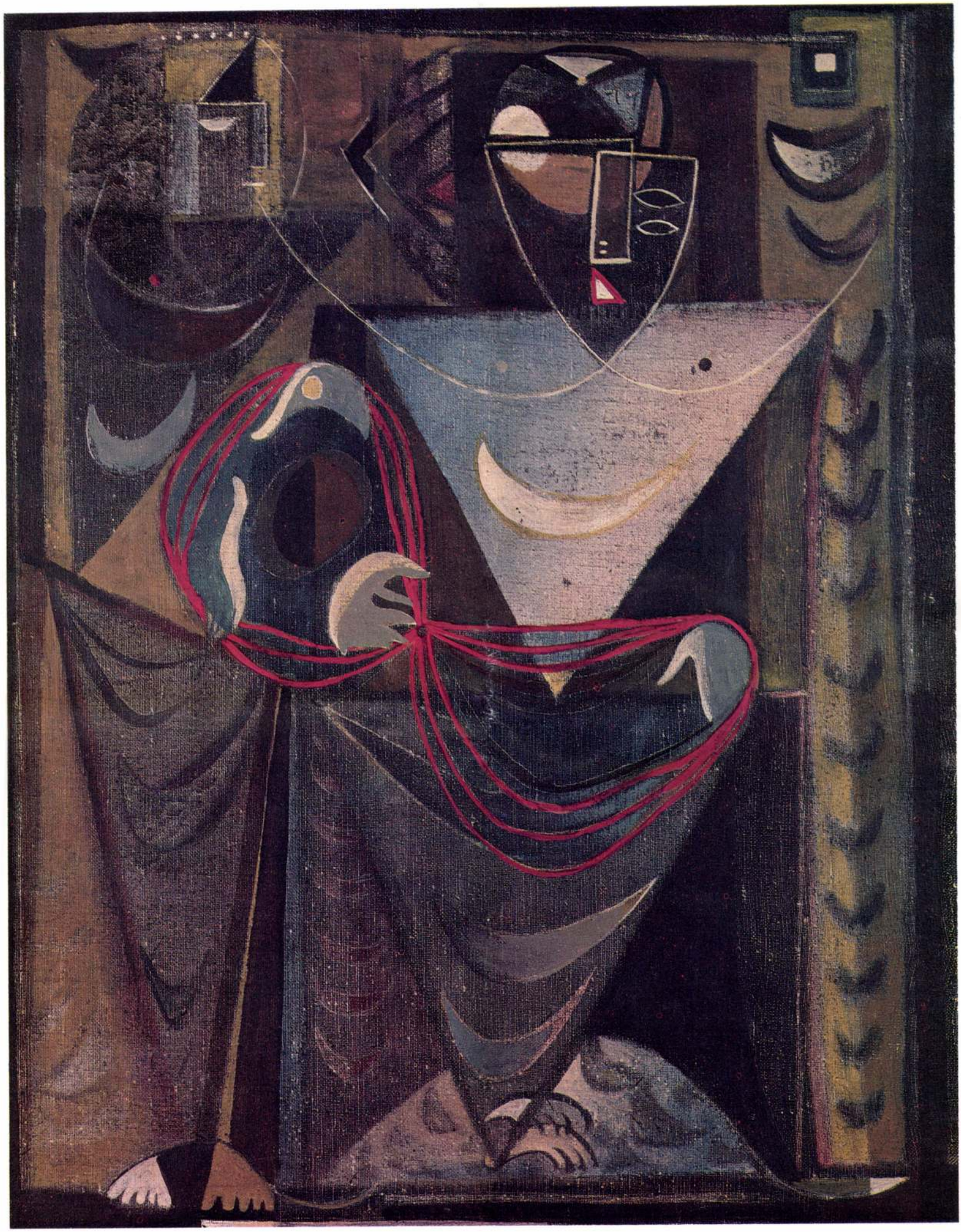

Sors, 1950 • Fate

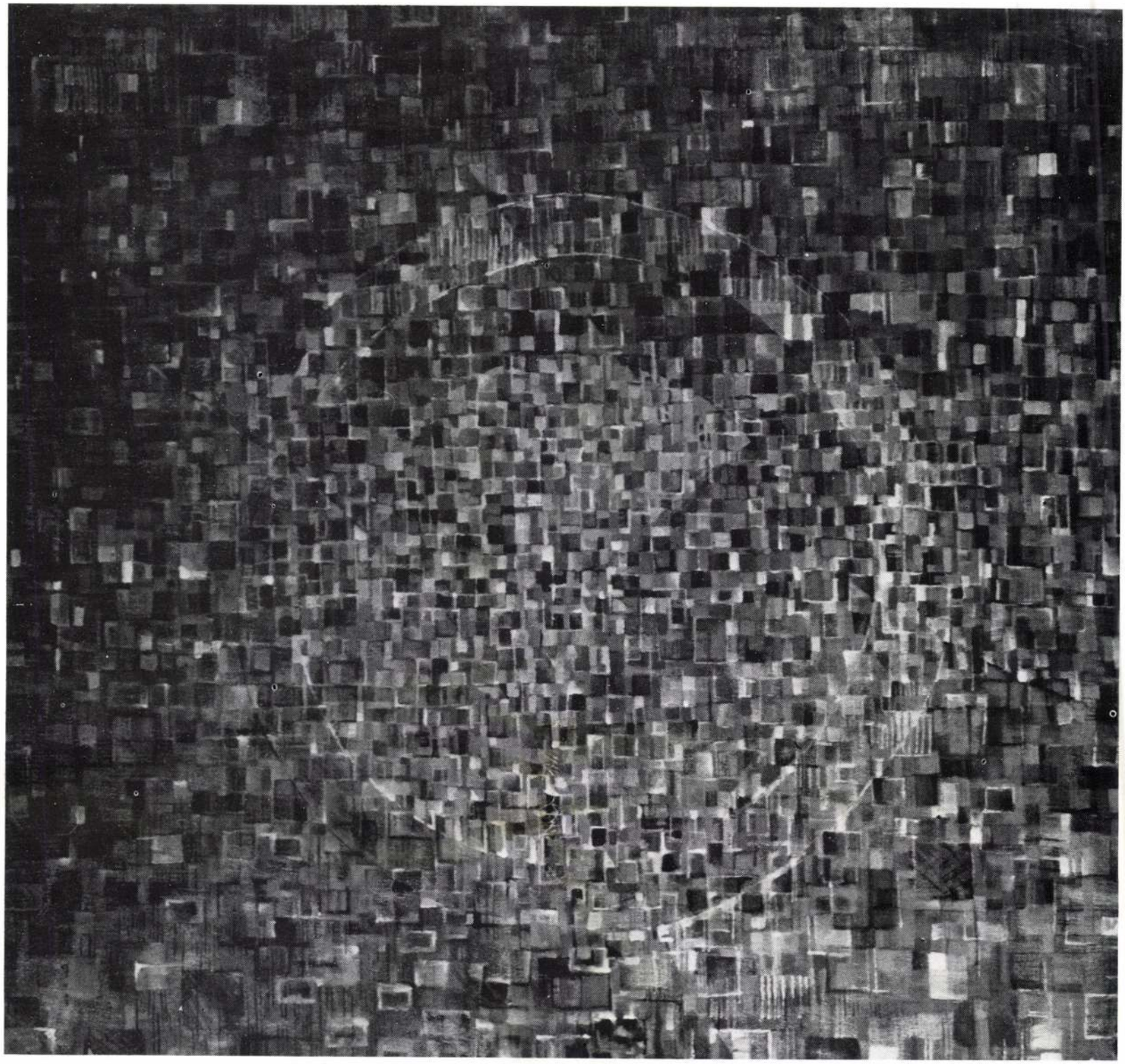

A nagyok találkozása, 1976 • Appointment of the Great Ones

térmegragadási szándékára. Akár a kozmikus nyitásokig. (...) A gondolat azonossága, a világkép azonossága stílusegységet teremt az életműben. (...)

(Életünk, Szombathely, 1979. 1–2.)

VÁRKONYI GYÖRGY

„... avantgard-e hát Gyarmathy? Kötődéseiben, hitében, szellemében, elveiben meg nem alkuvó magatartásában annak kell tartanunk. Festői módszerében azonban nem. Gyarmathy éppolyan általános képi törvények szerint fest, mint a klasszikusok, minden művén befejezettségre (nem lezártságra) törekszik (...) ragaszkodik bizonyos szakmai mesterségbeli tradíciókhoz. Minden érett képén világot épít. (...) Az ötvenes években keletkezett képeken az elemeiben már korábban is jelentkező kozmikus témavilág, filozófikus mondanivaló kezd mind határozottabb körvonalat ölteni. Gyarmathy témája az egyetemes értelmezésű mikro-makrokozmikus s egyben GONDOLATI TÉR. Ez a tér problematika bármily elvontnak tűnik is, nem válik ezoterikussá, a festő által szabadon hagyott transzpoziciós lehetőséggel az ember helyének, hollétének e nemcsak fizikai értelmű hely relativitásának kérdését is felveti. (...) Gyarmathy esetében, totális szemléletéből logikusan következik, hogy a TÉR és IDŐ problémájának kifejtésétől nem választhatja el a mozgás filozófiai értelmezését. Vállalt feladatát csak így valósíthatja meg. Képeinek dinamikus színezése, változatos és többrétű tónuskezelése, a formák sűrűsödése-ritkulása révén ritmikusan lüktet, pulzál a tér. (...) Gyarmathy tevékenységére a komponálás mint zenei műszó is tökéletesen ráillik. Építkezésének módja a FUGA: több téma párhuzamos ismétlődő, kergetőző feldolgozása."

(Életünk, Szombathely, 1980/11.)

CSORBA GYŐZŐ

„Gyarmathy, akit és akinek műveit ezúttal üdvözölhetjük, valóságos pécsi! Itt született, itt élt megszakítás nélkül tizennyolc, majd megszakításokkal huszonnégy éves koráig. Ha igaz, amit sokan vallanak, hogy életünk első tíz éve meghatározó erejű, akkor Gyarmathy Tihamér menthetetlenül is pécsi (...) Képeiben okvetlenül

Csillag a horizont alatt (Afrika), 1983 • Star Below the Horizon (Africa)

bennük vannak ennek a tájnak formái, színei, atmoszférája. (. . .) Elsősorban esztétikai kíváncsiság űzi. Művészi erkölcse nem engedi megállni. Afrikában például – roppant jellemzően – elsősorban nem az egzotikus flóra és fauna érdekli, hanem az Egyenlítő körüli fény- és színhatások. Zsákmányul onnan képihleteseket hoz, (. . .) ezek pedig csak jónéhány év múlva, az élmények feldolgozása, rendeződése után válnak képpé! Gyarmathy (. . .) a konok felfedezők, törvénykeresők és törvénytalálók fajtájából való. (. . .) A saját szavai szerint is arról van szó, hogy a képzőművészetben olyasmit kell közölni, ami nem fotózható, képzet nincs róla, de a tudatunkban létezik. Gyarmathy ezt az egyéni tudatban létezőt igyekszik úgy kifejezni, hogy elvileg objektívvá váljék, tehát bárki számára megközelíthetővé. Íme a művészet, Gyarmathy Tihamér művészetének is a csodája. Minden igazi művész, noha teremtményei emberi készítmények, a természeti valóságokat gyarapítják velük. Gyarmathy Tihamér nonfiguratív képei, grafikái, plasztikái nem ismételnek, nem másolnak. VANNAK, egyszerűen VANNAK. Mint egy kődarab, mint a szél, a víz, a csillagok, mint egy madár vagy a napfelkelte. Ránk kényszerítik létezésüket vagy még kényszer sem kell, örömmel fogadjuk őket és építjük be tapasztalati világunkba. A nézőben folyamatokat indítanak meg, összefüggéseket ébresztenek, ösztönzést adnak a látható mögött mozgó, kavargó, megnyugvó, békés, agresszív, harmonikus egymás ellen feszülő, ritmikus, aritmikus valóság-komplexus megsejtésére. Hamvas Béla és Kemény Katalin, akik már igen korán nagyra értékelték Gyarmathy Tihamér tehetségét a Forradalom a művészetben című könyvükben, a modern képet Dialogikusnak nevezték. Nem én nézem a képet, az néz engem. A kép szólít meg. Akár az ősi keleti Yantra ez a meditációs célokat szolgáló festő műfaj. A képből kiinduló megszólításnak engedni kell. Hagyni, hogy hatása érvényesüljön, el kell dobni görcseinket. Tiszta szívvel közelíteni a képhez, előítéletek nélkül. Ahogy Gyarmathy üzeni. A dialógus másik szereplője, a néző ezzel az odaadással válaszol, s jut el végül minden művészi élmény lényegéig: a katarzis valamilyen változatáig és fokáig. Gyarmathy Tihamér műveit én jelesül dialogikusnak, »Yantrá«-knak érzem."

(Jelenkor, Pécs, 1983. június, 576. old. – A TÉRIDŐ című Gyarmathy kiállítás megnyitó beszéde.)

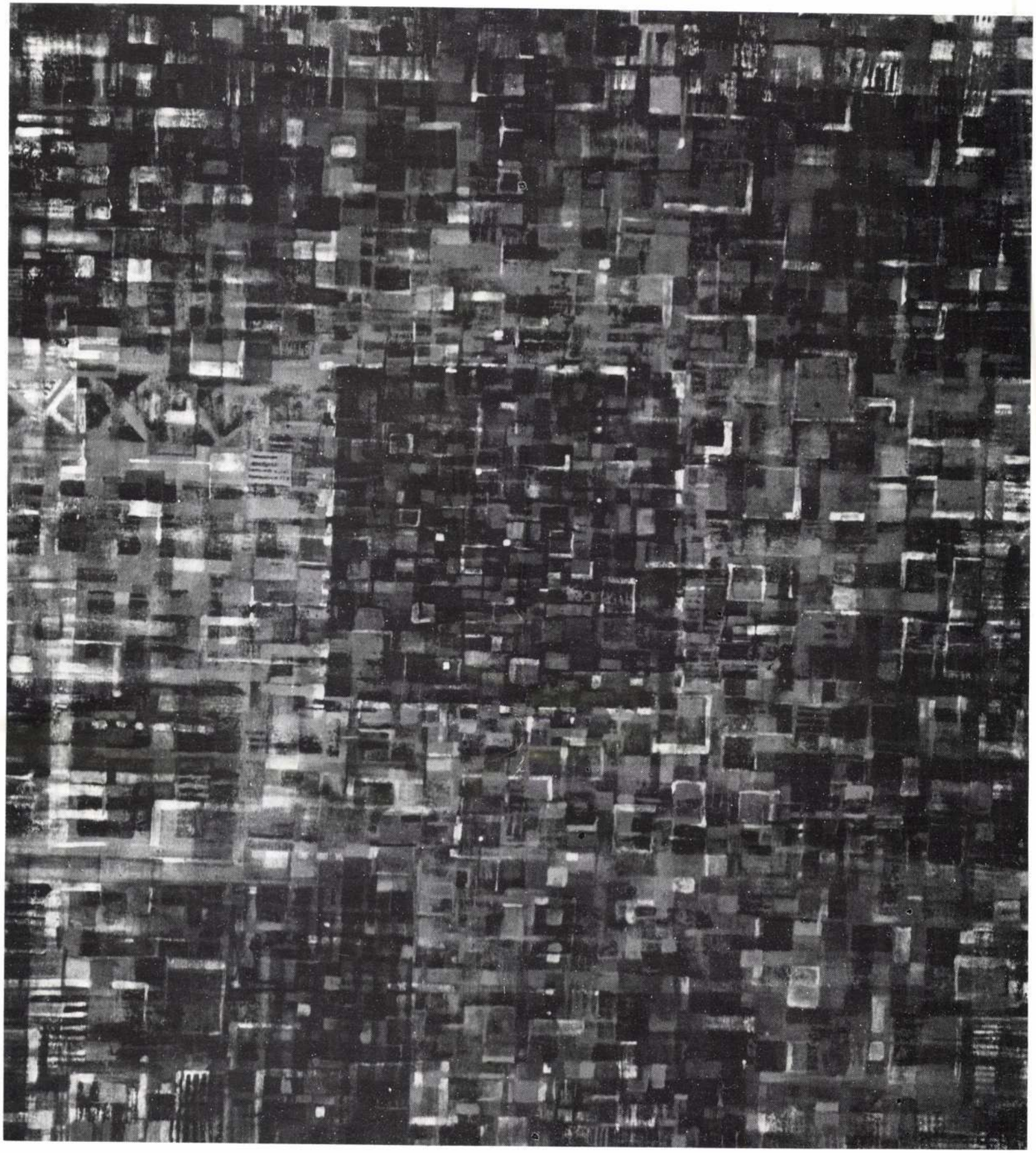

Izzó sugárzás, 1976 • Glowing Radiation

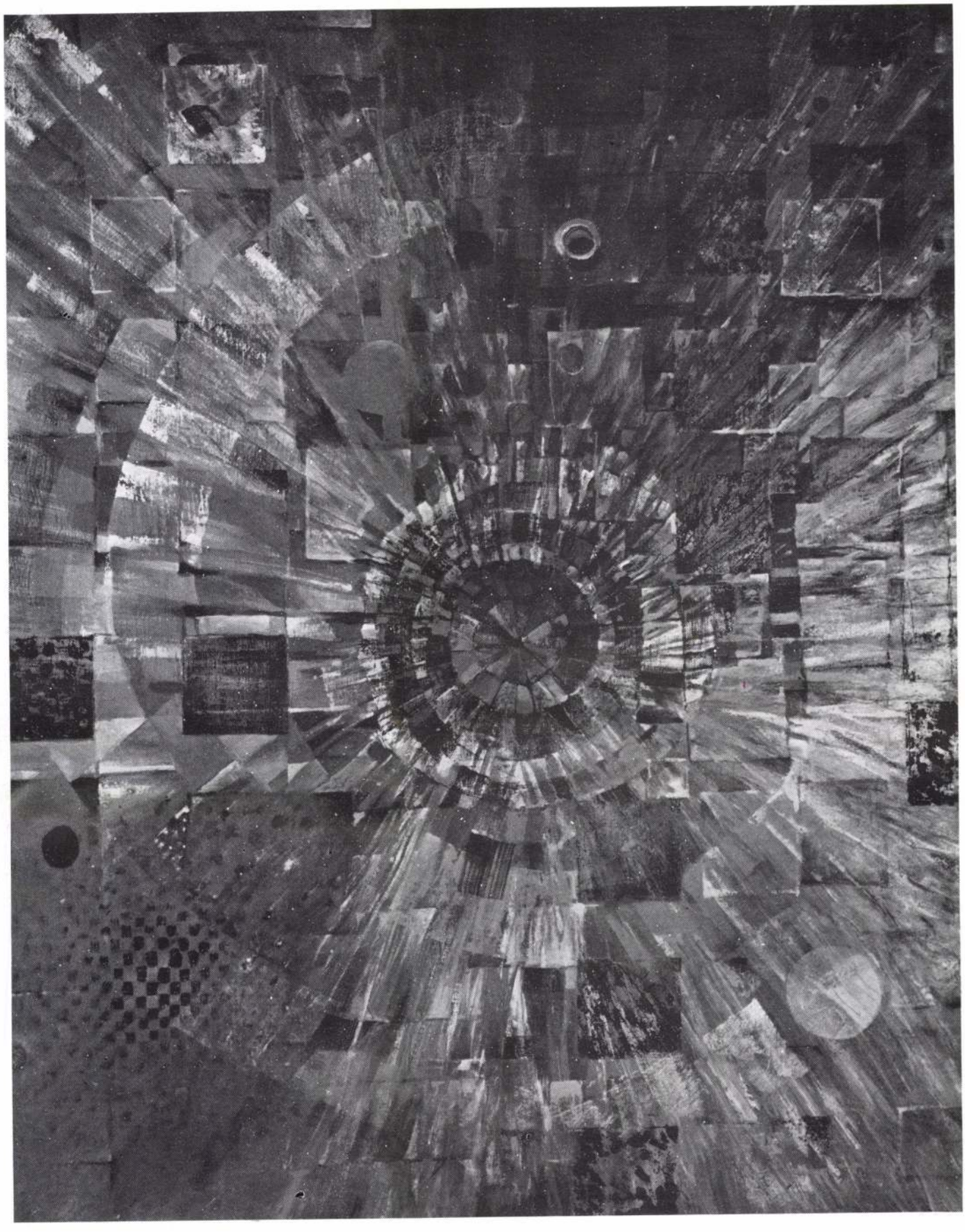

Centrális sugárzású átlós kompozíció, 1981 • Diagonal Composition Radiating Centrally

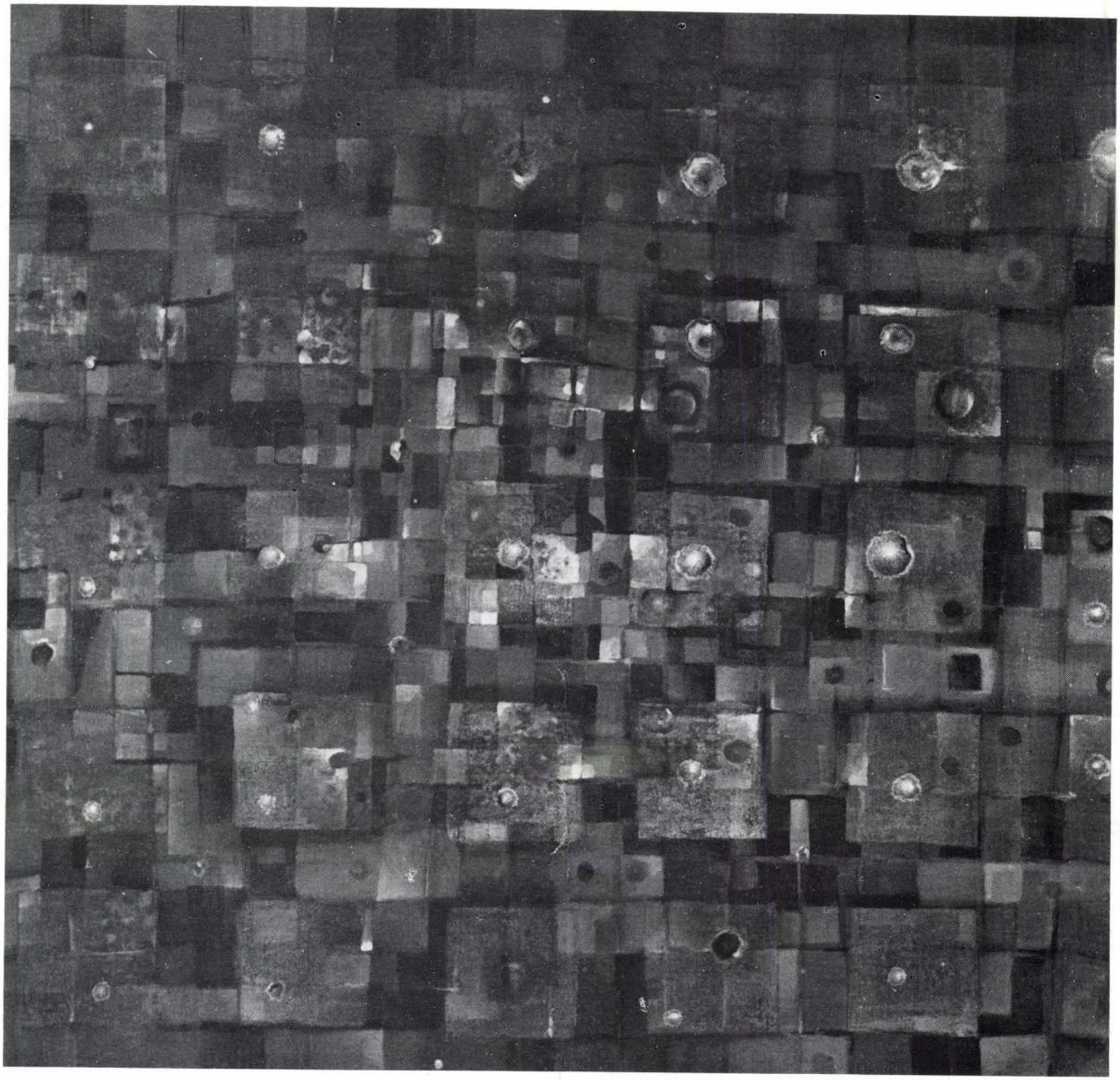

Látvány, 1983 • View

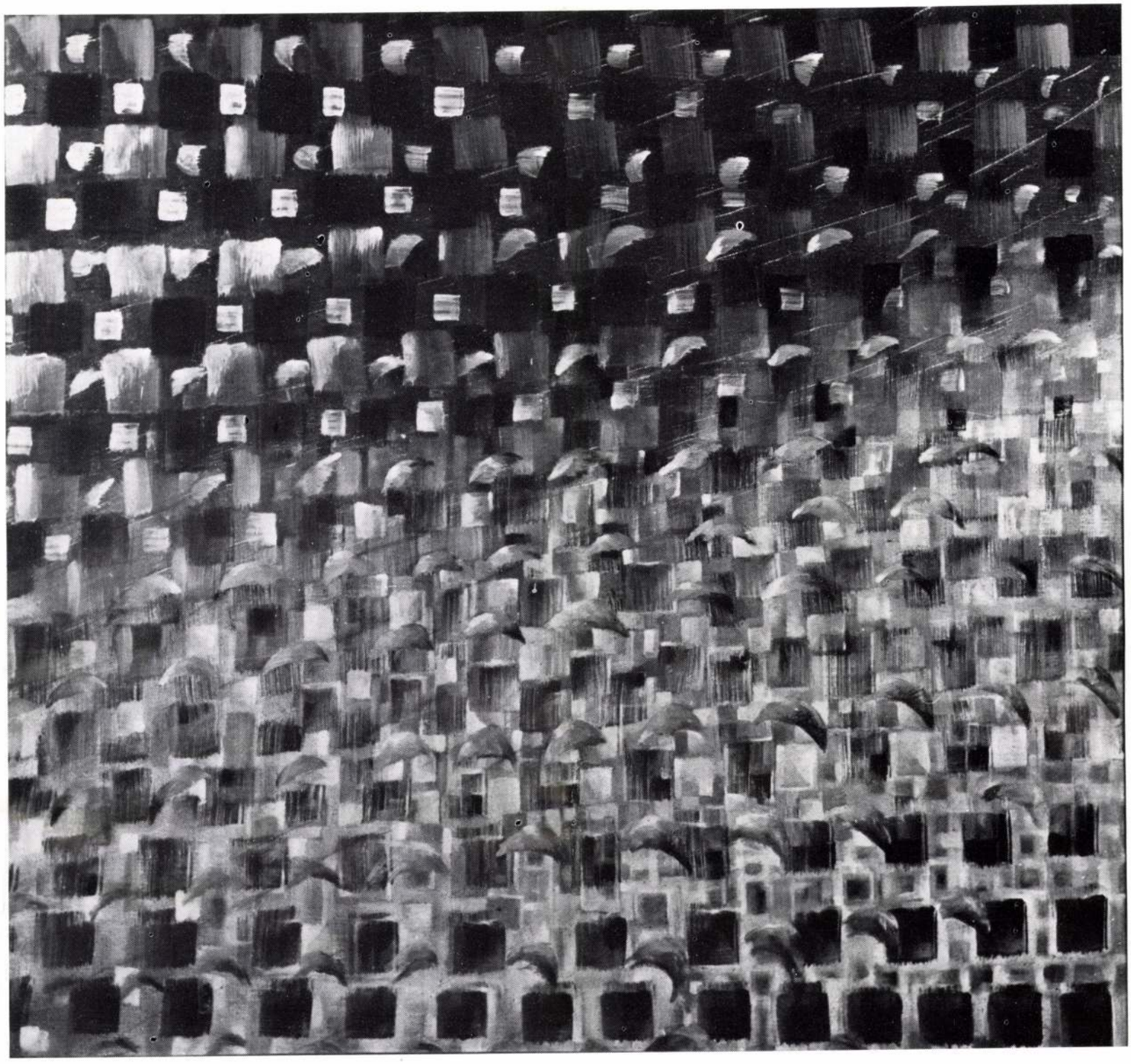

Organikus viszonylatok, 1983 • Organic Relations

GYARMATHY TIHAMÉR

1915. március 8-án született Pécsett.
1933 a budapesti Képzőművészeti Főiskola növendéke. Tanárai: Vaszary János és Kandó László.
1937–39 tanulmányúton Olaszországban, Franciaországban, Németországban és Svájcban. Megismerkedik Beöthy Istvánnal, Mondriannal, André Bretonnal, Jean Arppal és Max Billel.
1939 hazatér, Max Bill levelét hozza Kállai Ernőnek, aki bemutatja Gyarmathyt Kassáknak.
1945 az Európai Iskola tagja.
1946 kiválik az Európai Iskolából, s Kállaival részt vesz a Galéria a 4 világtájhoz művészcsoport megszervezésében.
1963 meghívást kap Lengyelországból, a Koszalin-i I. Nemzetközi Plein Air szimpozionra.
1965 a lengyelországi Eblag-i I. Térplasztikai Biennálé alkalmából – a helyszínen – 9x4,5 m-es vas plasztikát készít, amelyet a városban fölállítottak.
1971 óta Nyugat-Európában körutazást tesz, évente kiállít.
1973 kéthónapos körutat tesz Afrikában.

ÖNÁLLÓ KIÁLLÍTÁSAI

1938 Párizs, Zürich*
1947 március 2–16. Galéria a 4 Világtájhoz, Misztótfalusi Könyvkiadó, Budapest, Semmelweis utca 1. Rendezte: Lossonczy Tamás
1948 április 30–május 12. Képzőművészek Szabadszervezete, Budapest, Andrássy út (ma Népköztársaság útja) 69. Rendezte: Kállai Ernő
1963 a Varsói ősz, zenei hetek alkalmából, Varsó
1964. április 18–május 16. Rédey műterem, Budapest, Tanács körút 6. (Rédey Endre szobrászművésszel együtt). Rendezte: Bálint Endre és Mándi Stefánia. Megnyitotta: Bojár Iván
1965 június, Miasta Múzeum, Wroclaw (Janina Zamojtel-lel együtt)
1965 augusztus, Sarp klub, Gdansk
1965 október, Arsenal galéria, Poznan
1966. április 17–22. Rákosligeti Kultúrház, Budapest XVII., Hősök tere 3. Megnyitotta: Dr. Angyal Endre
1968 június 17–július 1. Grafikai kiállítás. A Központi Fizikai Kutatóintézet KISZ-klubja, Budapest, Budafoki út 10/a. Megnyitotta: Weöres Sándor
1972 április 1–30. Egyetemi Galéria. Stuttgart, Friedrichstrasse 10. Megnyitotta: prof. Max Rense
1973. január 17–február 10. Galérie l'Ecuer, 187 Avenue Louise, Bruxelles
1973. március 9–19. Galleria Campo, 2000 Antwerpen, Meir 47–55.
1973. június 30. Kamarakiállítás. Bujumbura. Burundi, Afrika
1977. március–május. Galleria dell'Incisione, Via Spiga, Milano
1977–78 Bologna, Basel, Washington
1978. június 16–július 2. Kamarakiállítás. A francia követség rendezésében, Bruxelles
1978. december 1-jétől Komárom Megyei Művelődési Központ, Tata. Megnyitotta: Fábián László
1979. november 23–december 29. Életmű kiállítás. Műcsarnok, Budapest. Megnyitotta: Vitányi Iván
1980. április 13-ától. Bács-Kiskun Megyei Művelődési központ, Kecskemét. Megnyitotta: Bánszky Pál
1982. június 8–július 20. Grafikai kiállítás. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
1982. július 23-ától. Grafikai kiállítás. Uitz Terem, Dunaújváros. Megnyitotta: Aszalós Endre
1983 Téridő. Pécsi Galéria, Pécs, Széchenyi tér. Megnyitotta: Csorba Győző

* Bővebb adatok nem állnak rendelkezésünkre. A továbbiakban valamennyi adatot – az egyöntetűség rovására is – a lehető legpontosabban közlünk.

FONTOSABB CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSAI

1932 március 30-ától. Pécsi képzőművészek és műbarátok 10 éves jubileumi kiállítása
1933 május 29-étől. Pécsi képzőművészek és műbarátok tehetségkutató kiállítása
1934 Tavaszi Tárlat, Műcsarnok, Budapest
1946 május 26–június 10. Az elvont művészet I. magyar csoportkiállítása, Andrássy (ma Népköztársaság) út 69.
1947 január. Az Európai Iskola csoportkiállítása, Budapest
1947 február 2–23. „Új Világkép". A Galéria a 4 világtájhoz kiállítása, Misztótfalusi könyvesbolt, Budapest, Semmelweis utca 1.
1947 július 12–23. Az elvont művészet II. csoportkiállítása, Budapest, Andrássy (Népköztársaság) út 69.
1947 július 21-étől. A Réalité Nouvelles I. Nemzetközi Kiállítása, Párizs
1947 Magyar Képzőművészeti Kiállítás, Manchester
1957 április 20–június 16. Tavaszi Tárlat, Műcsarnok, Budapest
1964 január 30–február 21. Magyar Képzőművészek Csoportkiállítása, Manes Galéria, Prága
1964 június. Magyar nonfiguratív művészek csoportkiállítása, Mala Scena galéria, Pozsony
1969 szeptember. Magyar Művészet 1945–1969, Műcsarnok, Budapest
1970 február–december. mai Magyar Képzőművészet – vándorkiállítás, Poznan, Lodz, Szcecin
1970 In memoriam Kassák, István király Múzeum, Székesfehérvár
1971 február–március. Új Művek, Műcsarnok, Budapest
1973 szeptember–december. Európai Iskola, István király Múzeum, Székesfehérvár
1976 november–1977 május. „Italia 2000 '76", Castello Maschino Angiolno, Nápoly
1979 június 25–július 8. Présence Paris – Budapest, l'Orangerie du Jardin du Luxembourg, Párizs
1980 június 28–szeptember 30. XII. Festival International de la Peinture, Cagnes-sur-Mer
1980 május 27–június 15. Rencontre Hongrois d'Arcueil, Párizs
1981. február 8. Allegro Barbaro, Wilhelm-Lehmbruck. Museum, Duisburg
1982 április 8–május 16. Országos Képzőművészeti Kiállítás, Műcsarnok, Budapest
1982 november 2. Kalligráfia. Írás – jel / jel – írás, Fészek Galéria, Budapest
1982 november 18. Kállai Ernő emlékezete, Óbudai Galéria, Budapest. Megnyitotta: Gyarmathy Tihamér
1984 március 16–május 13. Országos Képzőművészeti Kiállítás
1985 május 24–július 7. Tárgy 101 Objekt (1955–1985), Óbudai Galéria, Budapest, Fő tér 1.

DÍJAK

1977 Kormányzósági Ezüstkupa, Nápoly
1980 XII. Festival Cagnes-sur-Mer; a zsűri különdíja
1980 olaszországi Honoris Causa cím és diploma
1982 belgiumi Grand Prix alapítványi díj
1985 a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze
1985 Janus Pannonius Művészeti díj, Pécs, Baranya megye

KÖNYV

1979 Aszalós Endre: Gyarmathy Tihamér, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest

KATALÓGUS

MOZGÁSBAN, 1945
olaj, karton, 68x47 cm

KOMPOZÍCIÓ I., 1945
olaj, vászon, 30x40 cm

GYÁSZ, 1945
olaj, vászon, 34x49 cm

NÖVÉNYI RITMUSOK, 1946
olaj, vászon, 77x57 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

TEHENEK, 1946
olaj, karton, 47x68 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

FORMÁK TALÁLKOZÁSA, 1946
olaj, vászon, 78,5x58,5 cm

FÉNYEK ÉS ÁRNYÉKOK, 1947
olaj, vászon, 56,5x77 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

KÉK-SÁRGA, 1947
olaj, karton, 43x66 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

BEFOGVA, 1947
olaj, karton, 50x70 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

ESTE, 1947
olaj, karton, 47x68 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

FEKETE MACSKA, 1947
olaj, karton, 48x68 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

KOMPOZÍCIÓ, 1947
olaj, vászon, 32x38 cm

MÁGIA, FEKETE KEZEK, 1949
olaj, vászon, 40x30 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

FA, 1949
olaj, horganylemez, 26,6x38,7 cm

ÖNTUDAT, 1949
olaj, horganylemez, 38x26,5 cm

A JEL, 1949
olaj, horganylemez, 27x39 cm

MÁGIKUS KEZEK, 1949
olaj, horganylemez, 38,5x26,5 cm

RELATÍV JELENTÉS, 1949
olaj, horganylemez, 39x26,5 cm

TEST A TÉRBEN, 1949
olaj, horganylemez, 26,5x38,5 cm

LEPKE LÁRVÁVAL, 1949
olaj, horganylemez, 38x26,5 cm

KOZMIKUS KÖRÖK, 1949
olaj, horganylemez, 26,5x38 cm

KOZMIKUS TÉR, 1950
olaj, horganylemez, 26x38,5 cm

SORS, 1950
olaj, vászon, 47,5x37,5 cm

TÁMADÓ, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x37 cm

VALAMI TÖRTÉNIK, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x39 cm

JOBB KEZEM, 1950
olaj, horganylemez, 39x26,5 cm

ALFÖLD, 1950
olaj, horganylemez, 27x39 cm

FUTÁR, 1950
olaj, horganylemez, 35x25 cm

FÉRFI FEJ, 1950
olaj, horgonylemez, 38x26,5 cm

LIDÉRC, 1950
olaj, horganylemez, 38,5x26,5 cm

A FÉSZEK, 1950
olaj, horganylemez, 38x26,5 cm

A CLOWN HAZAFELÉ, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x37,5 cm

JÁTÉKOSOK, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x38,3 cm

LABDÁZÓK, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x37,5 cm

CSALÁD, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x39 cm

EGY PÓK, 1950
olaj, horganylemez, 26x38 cm

HALADÁS, 1950
olaj, horganylemez, 25x38 cm

A TÉRBEN VALAHOL, 1950
olaj, horganylemez, 27x39 cm

TÖRVÉNY, 1950
olaj, horganylemez, 38x26,5 cm

VIRRASZTÓK, 1950
olaj, horganylemez, 28x37,5 cm

ÁTVÁLTOZÁS, 1950
olaj, horganylemez, 26,5x35,5 cm

KARAKTEREK, 1950
olaj, horganylemez, 25,5x36,5 cm

HAJNAL, 1950
olaj, horganylemez, 38,5x26,5 cm

TESTEK SÚLY NÉLKÜL, 1950
olaj, horganylemez, 39x26,5 cm

ASZTROLÓGIA, 1950
olaj, horganylemez, 30x40 cm

FELGYORSULÓ SEBESSÉG, 1951
olaj, horganylemez, 26x38,5 cm

ORGANIKUS LÍRA, 1952
olaj, horganylemez, 76,5x53 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

RAGADOZÓ, 1952
olaj, horganylemez, 27x38 cm

JELEK, 1952
olaj, horganylemez, 25,5x39 cm

A SZŰZ KÍSÉRTÉSE, 1952
olaj, horganylemez, 53x76,5 cm

SZERETET, 1952
olaj, horganylemez, 76x53 cm

JÁTÉKEMLÉKEK, 1957
olaj, vászon, 50x40 cm
A Magyar Nemzeti Galéria tulajdona

PARABOLA, 1958
olaj, farost, 40x50 cm

ÁLLÓ ÉS REPÜLŐ, 1958
olaj, farost, 40x50 cm

SZERKEZET AZ ANYAGBAN, 1963
olaj, farost, 80x60 cm

VIHAR ELŐTT, 1963
olaj, farost, 114,7x125 cm

MAKRO FORMÁK, MIKROSTRUKTÚRA, 1967
olaj, vászon, 95,5x133 cm

CONSONANCIA, 1969
olaj, farost, 88x120 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

MAKRO ÉS MIKRO, 1969
olaj, vászon, 65x100 cm

KONSTRUKTÍV ÉS ÁTLÓS TÉR, 1969
olaj, farost, 91x120 cm

PARALEL KÖRÖK ÉS MIKROSTRUKTÚRA, 1971
olaj, farost, 83x83 cm

ÁTLÓS ÉS VERTIKÁLIS MOZGÁSOK, 1975
olaj, vászon, 110x110 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

KINT 50° C (AFRIKA), 1975
olaj, vászon, 80x90 cm

SUGÁRZÓ ENERGIA XX., 1975
olaj, vászon, 100x80 cm

NAP A HORIZONT ALATT (AFRIKA), 1975
olaj, vászon, 90x120 cm

NÖVEKEDÉS ÉS VIRÁGZÁS (NONSTOP EVOLÚCIÓ), 1975
olaj, vászon, 140x150 cm

IZZÓ, SUGÁRZÓ, 1976
olaj, vászon, 90x100 cm

MOZGÁSOK EGY VONZÁSI TÉRBEN, 1976
olaj, vászon, 90x90 cm

40° CELSIUS, 1977
olaj, vászon, 90x90 cm

HORIZONTÁLIS ÁRNYÉKOK, 1977
olaj, vászon, 90x80 cm

FÉNYBEN A FÉNYFORRÁS, 1977
olaj, vászon, 90x70 cm

ÁTLÓS MOZDULATOK, 1978
olaj, vászon, 100x90 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

HALMAZBAN MOZGÁS STRUKTÚRÁJA, 1978
olaj, vászon, 80x90 cm

TÜKRÖZŐDÉS, 1978
olaj, vászon, 70x85 cm

FELÜLETI ÖSSZEFÜGGÉSEK, 1978
olaj, vászon, 80x100 cm

A NAGYOK TALÁLKOZÁSA, 1979
olaj, vászon, 90x100 cm

FELVILLANÓ FÉNYEK, 1979
olaj, vászon, 90x50 cm

TÁVOLODÓ MOZGÁS, 1980
olaj, vászon, 80x90 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

HORIZONTÁLIS, VERTIKÁLIS STRUKTÚRÁK SZÍNNEL FELOLDVA, 1981
olaj, vászon, 80x90 cm

CENTRÁLIS SUGÁRZÁSÚ ÁTLÓS KOMPOZÍCIÓ, 1981
olaj, vászon, 90x80 cm

BUJKÁLÓ FÉNYEK, 1981
olaj, vászon, 70x80 cm

ELLENTÉTEK, 1981
olaj, vászon, 80x90 cm

CIVILIZÁCIÓ ÉS MIKROSTRUKTÚRA, 1981
olaj, vászon, 80x100 cm

ARÁNYOK ÉS VISZONYLATOK, 1982
olaj, vászon, 90x80 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

EMBER A NAGY MOZGÁSOK KÖZT, 1983
olaj, vászon, 90x80 cm

BIOSZFÉRÁBAN II., 1983
olaj, vászon, 80x90 cm
Janus Pannonius Múzeum,
Pécs tulajdona

TERMÉKENYSÉG (AFRIKA), 1983
olaj, vászon, 90x100 cm

GONDOLATI TEREK ÉS STRUKTÚRÁK, 1983
olaj, vászon, 100x90 cm

CSILLAG A HORIZONT ALATT (AFRIKA), 1983
olaj, vászon, 75x80 cm

LÁTVÁNY, 1983
olaj, vászon, 80x75 cm

HARMÓNIA, 1983
olaj, vászon, 90x80 cm

RELATÍV NAGYSÁGRENDŰ VISZONYLATOK, 1983
olaj, vászon, 100x90 cm

KONSTRUKTÍV APOTEÓZIS, 1983
olaj, vászon, 100x90 cm

GONDOLATI TERÉBEN (HÁZAK, ABLAKOK), 1984
olaj, vászon, 100x90 cm

FÉNY HÁTTÉR, 1984
olaj, vászon, 60x80 cm

ÖSSZEFÜGGÉSEK, 1984
olaj, vászon, 80x90 cm

FÉNY ÉS VISZONYLATOK, 1984
olaj, vászon, 80x90 cm

DUNÁNTÚLRÓL A FÉNYEK, 1984
olaj, vászon, 81x91 cm

A GONDOLAT TERE, 1984
olaj, vászon, 140x250 cm

RELATÍV TÉR ÉS ANYAGA, 1984
olaj, vászon, 120x280 cm

MIKRO TÉR, 1984
olaj, vászon, 80x90 cm

FÉNYVISSZAVERŐDÉS, 1984
olaj, vászon, 80x90 cm

GONDOLATI TÉRBEN, 1985
olaj, vászon, 80x90 cm

METSZŐK A TÉRBEN, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

BETELJESÜLÉS, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

KOMPOZÍCIÓ, 1985
olaj, vászon, 80x70 cm

KÉTIRÁNYÚ FÉNYEK, 1985
olaj, vászon, 100x90 cm

AZ EMBER ÉS AMI KÖRÜLVESZI (KOZMOSZ), 1985
olaj, vászon, 120x200 cm

REZGÉSEK, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

MEDITÁCIÓ, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

MIKROMOZGÁS KÖRPÁLYÁKON, 1985
olaj, vászon, 90x80 cm

VISSZAEMLÉKEZÉS, 1986
olaj, vászon, 80x90 cm

VARIÁCIÓK, 1986
olaj, vászon, 90x80 cm

KONSTRUKTÍV TÉRVISZONYLATOK, 1986
olaj, vászon, 90x80 cm

PARTON, 1986
olaj, vászon, 270x140 cm

GYARMATHY TIHAMÉR
festőművész kiállítása
• Kállai Ernő emlékére •
Budapest, Hősök tere
1986. szeptember 24–november 9.
Felelős kiadó: Néray Katalin
ISBN:
Fordítás: Kozák Csaba
Színes fotó: Károlyi Attila
Fekete–fehér fotó: Károlyi Attila, Nádor Katalin (13.)
A katalógust és a borítót tervezte:
Bak Imre
A katalógust szerkesztette
és a kiállítást rendezte:
Frank János

●

TIHAMÉR GYARMATHY
Paintings
• In memoriam Ernő Kállai •
Műcsarnok/Palace of Exhibitions,
Budapest
24th September – 9th November 1986
Translation by
Csaba Kozák
Colour photo by
Attila Károlyi
Black-and-white photo by
Attila Károlyi, Katalin Nádor (№ 13)
Catalogue and cover design by
Imre Bak
The catalogue was compiled and the
exhibition was installed by
János Frank

MAHIR – Zalai Nyomda Zalaegerszeg 86 2638 o

40,– Ft

veszéllyel való játék pszichózisa vezeti? A kisregény nyitva hagyja a választ — *Majd elválik* —, annál pontosabban követi azonban a pszichózis kialakulását.

Hőse örök készenlétben áll magával és a külvilággal szemben. Tudja, hogy a félelem kényszeríti alakoskodásra, de számol vele, hogy a sokáig alakoskodó becstelenné válik, s örökké figyeli belső birkózását, ki fog győzni benne, gyávasága vagy ő. Közben pedig gyanakvó szállásadóját túlfizeti, sarokba szorítottan már-már lendületes vádbeszédbe kezd a katolikusok ellen, bőbeszédű hadarás keríti hatalmába, szorongva figyeli, hogy körülötte a társalgás élénksége már nem az igazi, azután a veszély szakadékának szélére sodródva úgy érzi, rendeződtek belső erői, a választás bezáródása egy pillanatra véget vet szorongásainak, majd hirtelen kényszeres őszinteséggel bevallja, hogy katolikus. Pedig nem akar mártír lenni, szereti az életet,híven őrzi egykori békés párizsi emlékeit, arra vágyik, hogy a bosszúláncolat szakadjon meg végre, s szomorúan néz szét országában, ahol minden le van rongyolódva, mert lakói egyebet sem tudnak, mint gyűlölni és verekedni, már évszázadok óta.

Ellenfele, a bírósági elnök bűnüldöző, mint Mészöly Miklós Saulusa, s a terror törvényének ugyanolyan magas intellektusú képviselője, mint a Jézus-hívőket bekerítő rabbinus. Nem is tagadja, hogy megrendelt perekben ítélkezik, de képességei annál kristályosabbak, minél elidegenedettebbé válnak minden értéktől. Az életet nem sokra tartja, tudomásul veszi a halál mindenhatóságát, s azt a következtetést vonja le, ami majd visszájára fordítva is megjelenik József Attila híres paradoxonában: „Mihelyt letelik,... van-e a végén számadás, hogy meddig tartott az egész, s hogy ilyen volt-e vagy olyan?" Félelemnélküli cinizmusának magaslatáról megvetően néz le csaholó társaira, s még ellenfeleinek javára is megengedi magának a fölény luxusát. Bíráskodását voltaképpen szertartásnak tekinti, s számára az élet is szép játék, ahova visszavonulhat. Nagy jelenete bírósági szobájában zajlik, ahol ellenfelének bemutatja borgyűjteményét. Mustrája valóságos esztéta-tobzódás. S raffinált játékot űz kiszolgáltatottjaival is: egy jó tréfát akár fizetségnek is elfogad. E kegyetlen játéka oldja fel végülis a kisregény utolsó drámai pillanatát: ellenfele kényszeres önfeladását remek tréfaként fogadja. Vagy maga is bemenekül a tréfába? S mégsem oly mérhetetlen cinizmusának, pesszimizmusának és dekadens esztétizmusának hideg kristálya? Hiszen korábban is elkomorult egy-egy pillanatra, amikor a szellemek megjelentek előtte, s fölényes halálmegvetése is szembesült olykor legalább a könnyű halál vágyával.

Körülöttük pedig az Édes Annák tömege: „Ezek dolgoznak, mint az állatok s már csak a korbács suhogására tudnak odafigyelni... Hajtják őket s ők az út keréknyomait s menetelő lábaikat figyelik, — mivelhogy ez a fő gondjuk! hogy a zökkenőknél ne nagyon üssék meg magukat, kikerüljenek egy követ, hogy a hámot meglazítsák feltört hátukon, vagy izzadtságukra egy kis szelet kapjanak... Eszméletük már alig is van talán: egész létüket elkapta magával az időnek rohanó zuhataga."

A regény drámájának foglalata két nagy beszélgetés. Mindkettő alkalmat ad a külső és belső lélektani birkózás tárgyias-epikus megjelenítésére, de a pszichózis tüneteit nem emelheti ki a történet motívumainak szerepéből, s nem függetlenítheti a kauzális szemlélet logikájától. A titkos katolikus főúr, aki az elbeszélés nézőpontjának megtestesülése, ugyan gyakran feltárja előttünk belvilágát is, tudatának szavai azonban nem igazi belső monológok, hanem „félre" minősítéssel ellátott kiszólások belső drámájából. Persze lehetnének stilizáltan naív eszközök is, ha írói reflexió vetülne rájuk.

Közhely, hogy minden történelmi regény vagy dráma áltörténelmi mű. Többlete annál érvényesebb, minél bensőbb forrású a hitelessége. A történelmi allegóriában egyetlen kulcs nyitja a felidézett múltat, s benne az írói indítékot. A hasonlat az analógiákra irányítja a figyelmet, s példázattá avatja a történelmi anyagot. S a metafora a történelmi regénytipológiában is két egymástól távoleső anyag találkoztatása, aminek jelentéshordozója maga a tömörítés feszültsége. Az *Advent*, a *Nero* és a *Saulus* egyaránt pontos történelmi rekonstrukció: kosztümös és feldíszletezett művek, melyeket ontológiai távlatú lélektanuk tesz többjelentésű metaforává. Igaz, Füst Milán az *Advent* végén a hit csodájának a felidézésével oldja fél a történelmi bűnök, félelmek, kegyetlenségek, megaláztatások, bukott forradalmak távlattalanságát. Kiszolgáltatott: áhítata azonban nem kevésbé kétségbeejtő, mint a *Nero* végszavaiban a halál vígasza és a *Saulus* csonttemetője.

Frank János

Dunántúlról a fények*

Gyarmathy Tihamérről

(Max Bill, Kállai) 1939-ben, a háború kitörése előtt Gyarmathyt Zürichben bemutatták Max Billnek, aki újonnan megjelent mappáját és egy levelet küldött vele Kállai Ernő számára, Budapestre. Gyarmathy művészetében meghatározó volt Kállai személye és barátsága. A második világháború után együtt alkottak, harcoltak az Európai Iskola, majd a Galéria a 4 Világtájhoz avantgard művészcsoportokban, melyeknek Kállai egyik szellemi irányítója volt. 1948-ban, már a magyarországi sztálinizmus legelején, adminisztratív intézkedéssel feloszlatták ezt a két — eredendően baloldali — művészegyesülést, kiállítási lehetőségeik megszűntek. Gyarmathyt is letiltották a pályáról, mivel a saját, időszerű festészeti problémáinak megoldását folytatta az elvárt szocreál formai és társadalmi normái helyett. Mint művész belső emigrációba vonult, használt vette műszaki képzettségének, állást vállalt, úgy ahogy, segített egzisztenciális gondjain. De tovább festett. Azon kevesek közé tartozott, akiket meg sem érintett, nem nyomorított meg a sematikus művészet, mégcsak környezeti sugárártalom sem érte őt. Bár a nyilvánosság előtt megszünt festő lenni, Gyarmathy Tihamér tudott maradni. Mi, a kortársak, tudjuk mekkora lelkierő kell hozzá, hogy egy művész a publikálás minden reménye nélkül megőrizze integritását, mi több, gyarapítsa *oeuvrejét*, mintha mi sem történt volna. Erkölcsi támasza volt Kállai Ernő, akit ugyan eltávolítottak főiskolai katedrájáról, kivették kezéből a tollat, de ő továbbra is folytatta legendás műteremlátogatásait, tovább kritizált, irányt adott — mintha mi sem történt volna. *„Ő volt a látszólag hallgató avantgard magyar művészetben a kovász"* — emlékezett Gyarmathy műtermének gyakori vendégéről, Kállairól.

(Kiállítás a Műcsarnokban, 1986) Pályám egyik legnagyobb megtiszteltetése, hogy 1985-ben Gyarmathy fölkeresett munkahelyemen és megkért háromtermes kiállításának megrendezésére. Kész koncepcióval érkezett: a tárlat első szekciója egy olyan, a háború utáni bő évtizedben készült képanyag, melynek túlnyomó részét maga Kállai Ernő válogatta, de még sehol sem mutatták be, ez a műcsarnoki lenne tehát, az első publikáció. Ezért írjuk a katalógusra, meghívóra, plakátra, hogy *„Kállai Ernő emlékére"*. A kiállítás második részében az újabb és a legújabb — ugyancsak még be nem mutatott — festmények. A pályaív közepe kimaradt, semmit sem ismétlünk az 1979-es műcsarnoki retrospektívből. Tetszett a festő szellemes, merész nézőpontja, ezzel a szándékos torzóval a kiállításnak máris — példa nélküli — karaktert adott. Cserében, mint szuverén rendező mindent oda tehettem, ahová akartam, s a műveknek legalább egyharmadát — köztük múzeumi darabokat — kihagyhattam. Gyarmathy szemlátomást sértődés nélkül, sőt örömmel figyelte ezt a szigorú koncentrációmat.

A rendezésem konzervatív volt, a legtisztább szimmetriára és harmóniára törekedtem. Különös gonddal soroltam egymás mellé a Kállai-féle kollekció rokon és rokonértelmű képeit, az újabb művek termeiben pedig, igenis rájátszottam Gyarmathy Tihamér festményeinek „monotóniájára". Mint máskor mindig, először is kiválogattam a kardinális pontokat (Illés Árpád a „vezérürü" választásának nevezte ezt a módszeremet), köréjük szemezgettem a megfelelő, szorosan odatartozó ciklusokat. Feszes színbeli, formai és tartalmi rendbe tereltem a képeket — éltem, persze a hideg-meleg, sötét-világos keresztrímes élénkítéssel is —, hogy az egész teremben egyidejű hangzatot érjek el. Ilyen fajsúlyú művész kiállításán, mint a Gyarmathyén, a szokásosnál is precízebb, mintegy Bauhaus pedantériával akasztottam a képeket.

A harmadik terem törtvonalú, apszidiális záródásában van egy különleges „oltárképnek" va-

* Szerző a The New Hungarian Quarterlyben (Vol. XXVIII, No. 106, Summer 1987, 202-205) megjelent Fifty Centigrade Outside című írása eredeti magyar szövegének átdolgozott, bővített változata.

Sub Minervae nationis praesidio. Bp. 198

GYARMATHY Tihamér

ló hely: három teremnyi rálátással. Oda illesztettem, még 1970-ben, Kondor Béla *Ítélkező*jét, mivel rájöttem, hogy ez a 298 x 164 cm méretű olajfestmény a padlóra állítva éppen takarja az ajtónyílást. Gyarmathynak nem volt ekkora képe; lemértem az ajtókeretet, és egy 270 x 140 centiméteres pannót rendeltem tőle. Magyar módra persze; eladatni nem tudtam, ma is ott van a festő lakásán.

A Gyarmathy-kiállítás idején a Műcsarnok másik teremsorán történetesen — de nem véletlenül — Max Bill rendezte a saját kiállítását. Régi ismerőse vernisszázsára természetesen átjött, melegen üdvözölte őt — akárhogyanis, ez művészettörténeti mozzanat —, majd sötétvörös rosttollával aláírta a vendégkönyvet, a Bauhaus elvei szerint csupa kisbetűvel. Ott voltam, a válla fölött néztem, a Hunnia Archív Stúdió meg Fábry Sándor rendezte videofelvételén megörökítette.

(A nyitóterem) Ez a Kállai hommage-térség, 55 olajfestményével zömében négy évtized előtti anyagával külön múzeum. A frissen feltárt ásatási leletegyüttes meglepetésével bírt: egy új festőt kapott a magyar művészettörténet, illetve kiegészült az eddig hiányzó láncszemmel. Ez (még) nem az ismert, *par excellence* Gyarmathy modell, hanem Kállai axiomatikus könyvcímén, „A természet rejtett arcán" egyet fordítva, úgy mondanám, hogy ez a kifejezés a természet nem is olyan rejtett arca. A tárlatlátogató úgy érezte magát ezek között a modern, egyáltalán nem archaizáló kisméretű képek között, mintha trecento, quattrocento, vagy éppen ikonok termében volna. Ehhez járultak a horganylemez képek effektusai. A háború utáni nyomorúságban, a festő nyilván nem jutott vászonhoz, s megpróbált — az abban a pillanatban számára elérhető, ipari-plebejus horganylemezre festeni. Nem tudok elődjéről; ismerünk vörösréz lemezre, márványra festett műveket a XVIII. századi hollandoknál, de pléh-képet még nem (legföljebb a népi pléh-Krisztusokat). Ez az oldalról belépett griff még csak árnyalja az együttest, a horganylemez akkor is érezteti jelenlétét, ha fedi a festék, hát még ha a művész rájátszik, s olykor szabadon hagy egy mezőt ebből a fényes, fehérlő alapból.

Stílusa ekkor a szürrealista absztrakció — amikor az amorf befoglaló formákat vagy azok áthatásait vizsgálja —, de valamennyi művében, ha nagyon keressük, hol nehezebben, hol könnyebben megtaláljuk a látványi indítékot. Bár minek keresni. A festőnek még a nyílt allegóriái nem voltak fontosak. Illetve, ha még jobban differenciálok: ő a klasszikus szürrealizmus magyar formanyelvén, pontosabban a Gyarmathy Tihamér-i tájszólásban beszélt. Túl könnyű volna a recenzensnek a háborúról filozofálni, de itt vannak a képek, címük, tárgyuk, dátumaik, előadásuk. Nyitott koporsó felülnézetből, benne a halottal, a „Gyász" (1945). Szűkszavúan lineáris, szögletes ecsetvonások, vastag, zsíros festékfelrakás, hűvös okker és fekete. Ugyancsak felületnézetből három nyitott szarkofág az „Átváltozás" (1950), bennük csontváz, vagy éppen hal-csontváz? Színesebb, mint a „Gyász" volt. A „Virrasztók" (1950) széles, aranyokker foltjai, — melyek vékony lazurozását nevezhetném flóderozásnak, újabb terminussal frottázsnak — profilból hajolnak a csak jelzett koporsó fölé (ha akarom a szüzsét észre sem veszem), a másik szín a fekete. És a harmadik a horganylemez anyaga. Még a fényes aranyfesték is könnyebben siklik a rokon fémfelületen; alig van transzparencia, mégis — mint fennebb céloztam rá — a bádog ezüst-fehér színe, illetve az ezüstnél harsányabb, mégis tartózkodó karaktere újabb tényező. A fémet csak a bekarcolt szignatúra árulja el. Vidámabb színhangulatú a következő két chef d'oeuvre. A „Játékemlékeken" (1957) síkban az előtér-háttér — utóbbi dúsan töltve — színei melegek, sárga, oranzs, kék dominál, valami csirkeféle hosszúlábú madár sziluettje a főmotívum, de kettőzve, mint Chagallnál a rabbi, dualisztikus mondanivalóval. S a másik, kis méretében is nagyszabású főmű a „Sors" (1950). Ezen az alakos, leíró képen váratlan az itáliai trecento parafrázisa, a keresztény szakrális elem, illetve antik mitológia. A „Sorsjuttató párka" csuklóján az élet vörös fonalával motringol. A Gyarmathy-féle szürrealitás persze nem ismer pátoszt, majdnem következetesen a síkszerű most is, összefoglalóan szkematizál, merít valamilyen tárgyi folklórból is, s lám, nem felejtette el, hogy volt egyszer egy analítikus kubizmus is.

Ezután egy kis lecke a szürrealista absztrakcióból, illetve az áttételből, mint olyanból. Ha nem tudtam volna, hogy Gyarmathy szereti a labdarúgást, ért is hozzá, eszembe se jutna, hogy a „Játékosok" (1950) témája futballmeccs. A sík, derűs alap azonos motívummal van megtöltve, egyenletesen szétszórt amőba-féle organizmusokkal. Hihetném ezt a képet a mikroszkóp tárgylemezén megjelent látvány, biológiai szürrealista nagyításának is. De nem, az ötágú formációk, ez az öt csáp a labdarúgók feje-keze-lába, a mez színe, önkényesen, ahány figura, annyiféle. Még a bőrlabda is ott van a felezővonal közepén. És világít a fehér fémalap, néhol a kihagyásoknál — direkt. Csillog a horgany a lazúrozás alatt „A szűz megkísértése" (1953) triptichonmódra háromfelé osztott, a többinél nagyobb méretű táblján. A kék, piros, világoszöld, arany

elmosott kontúrú foltokat nem volna nehéz emberi alakra, esetleg képregényre visszavezetni. De minek? Fő, hogy a festmény színben, foltban, kompozícióban, s elsősorban érzelmi ütésében — együtt van.

A nagyszerű „Fények és árnyékok" (1947) társtalan a teremben, talán a Magyarországon akkoriban még nem ismert Miró szellemével — de csakis azzal — rokon. Uralkodik a tábla feketének ható mélybarna alapja, belőle karcolás-szerűen villannak ki az egyenes és a görbe-ívelt, geometrikus és érzésvonalú motívumok vidám vörös, sárga, kék és zöld színei, a maguk formagazdagságában, megjátszott szertelenséggel. A számtalan burjánzó képelem nagyrészben el van bújtatva, tökéletes konstrukcióban, kompozícióban sorakoznak egymás mellé-fölé, de ez a töméntelen információ könnyen befogadható, súlyos, mégis játékos. Dinamikája nem izgat, inkább megnyugtató, komfortérzést, szelíd eufóriát kelt bennünk.

(A II. és a III. terem) A kiállításnak ezt a másik részlegét, vagyis a falak kétharmadát, a legújabb művek foglalták el. Belőlük már azt a hangot halljuk, amit Gyarmathy-stílusnak, korszerűbben mondva, Gyarmathy-image-nak tartunk. Idézek, a reáliákban is jártas festő ars poeticájából:

„Az euklidészi tér egyedülállóságát ma tagadom, az egy reneszánsz tér. A reneszánsz festő megmásította a teret, mondanivalójának megfelelően ismerve a térábrázolási szabályokat. A tér a mi világunkban nemcsak azt jelenti, amit látunk, hanem azt is, ami a tudatunkban van — én ezt gondolati térnek nevezem. Az anyagiság ilyenkor nem érvényes — hiszen gondolatban ki tudunk menni, akár a csukott ajtón is —, ez a tér az időbeliség megváltoztatását kívánja, vagyis nem óra-perc-másodpercekben való rendszeres időt képzel el, hanem egy olyan mozgás idejét, amely azonos a nagy mozgások, vagy az abszolút kis mozgások vonatkozásaival. Mivel a színek nálam most már fényforrások is egyúttal, ők úgy hozzák létre a teret, hogy egy ponthoz viszonyítva, egy bizonyos térhelyzetet teremtsenek a tablón; ugyanazon térben, egy másik ponthoz viszonyítva pedig, egy másik teret. Tovább szemlélve a többit, számos térhelyzet keletkezik, mely már mozgásérzetet kelt, sőt a zenével egyértelmű vizuális megjelenítést. Illetve egy végtelen tendenciájú tér lehetőségét: a gondolati teret."

Quod erat demonstrandum, teszem hozzá. És megpróbálom ezek után összefoglalni mindazt, amit a fentiekből a kép felületén látok, dehogyis csak ott, benne is, a mélyén is, a lényegében is. Gyarmathy kézjegye: horizontálisok és vertikálisok többé-kevésbé szabályos, sűrűn épített négyzethálós rendszere, melyet sakktábla-szerűnek is mondhatunk. Magamban, organikus hasonlattal, teknősbéka-mustrának hívom (szótárban az ilyet „bizalmas"-ként szokták jelölni) ezt a geometrikus, mégis eleven, makacsul ismételt kifejezési formát. A festő csaknem valamennyi képének jellegzetessége ez. (Ha nem, külön szólok.) A mindig olajfestésű képfelület aprólékosan megdolgozott, mint a reneszánsz ötvösből lett festőinél volt. A Gyarmathy-festmény hét másik festményt rejt, egymás fölött hét réteget, hét epidermist (hét bőrt?): van élményanyaga, van miből építkeznie. Hogy konklúzióként szemünk a legegyszerűbbet lássa bennük, csak a mélytudat érezze ezt a pazarló összetettséget. Valamennyi Gyarmathy-kép olyan komplex, hogy az előbb, kapásból említett mágikus hetes jeggyel alighanem még keveset is számoltam. Ez a festészet indirekt geometria, olyan szerkesztés, amelyben az érzelem, az érzékenység uralkodik. A képfelépítés alapja motívumok szériája, mely a fúga nem tagadott monotóniáját, egyszerűségét, minden határon túli bonyolultságát és szabad ellenpontjait hordozza magában. A Gyarmathy-konstrukciót ismétlődések, variációk, permutációk teszik hajlékonyabbá, árnyaltabbá, minden darabon külön-külön, de még egy darabon belül is, és mindig más és másféleképpen. Hol érces, mélyebb hangon, hol világosabban csengve törnek föl a tüzes, vagy éppen hűvösebb színhangulatok. Legtöbbször a kétféle színtartomány egyszerre, egyenjogúan. Sajátsága ezeknek a képeknek egy különleges mélyfényűség, ez az alig-alig megfogható foszforeszkálás, mely azt is megérinti, aki nem érti. A magjukban konstruktivista tartású, statikus táblák egyszerre csak — szemünk észleli — megmozdulnak, ugyanis kinetikus tartalmat rejtenek. Gyarmathy térképezése pedig olymódon történik, hogy miközben intranzigensen a síkban marad, teret képez, harmadik kiterjedést, vagyis a térről beszél; s végül ebben a többrétűségben előkelő hely jut a negyedik dimenziónak, az időnek is.

A következő elemzéseimben — nem győzöm hangoztatni — hasonlataim nem többek, mint megközelítések. Egy megközelítés a sok közül: nyilván mást gondolt a művész, mást az egyik, vagy másik néző, én is mást. Ugyanígy a képcímek sem adják meg a kód kulcsát, a vizuális festészet fordítását verbálisra. Ezt a néhány említett festményt a tárgyalásakor igyekeztem úgy csoportosítani, hogy ciklusokat domborítsak ki; még akkor is, ha a darabokat hosszú évek vá-

lasztják el egymástól. Zöld kockában kockák, középen sárgás tisztás: „Constantia" (1965). A „Makroformák, mikrostruktúra" (1967) vezérmotívuma egy horizontális, illetve egy másik azt metsző vertikális fél hiperbola, mindkettő dús faktúrájú, koncentrikus ívekkel, melyek teljesen kitöltik a képtáblát. A rendszer felezővonalában a mély, szinte rozsdavörösen izzó — minek nevezzem? — Nap. A sűrű szövetű képből kivilágítanak a rafinált elosztású tényezők, talán bolygók és más égitestek. „Konstruktív és átlós" (1969): kék, zöld, sárga kockarendszere fölött, csúcsára, hegyére állított, az alaphangnál sokkal nagyobb négyzet. Ugyanez a motívum, csak más fekvésben „A nagyok találkozása" (1974); csakhogy a „teknősbéka" komplexumban az előbbi, a kártya „káró" lapjához hasonlítható fő forma helyett geológiai, őskori, megkövesedett csiga volutája van a festmény centrumában. A „Fény és viszonylatok" (1984) sötét tónusú sakktáblája, térbeli gömbformában — akár Vasarelynél — kihasasodik, Vasarely szenvtelensége nélkül. Kék négyzetkockák, újra, változatlanul a „Látvány" (1983) hátterében, csak az őket kísérő, főszereplő nagyobb, sárgásabb kockák színtávlatban előbbre állnak, mint az alap. Itt a tér szószerinti. Elragadó, megvesztegető szépségű a „Dunántúlról a fények" (1984) érett kompozíciója. Ne feledjük, Pécs Gyarmathy szülővárosa. Vagy egy fél évszázada a fővárosban él ugyan, ennek a képnek a kvalitását, a kék kockák felülmúlhatatlan, lazúros összegezését a gyerekkor utáni nosztalgia válthatta ki, gondolom. A tárlat utolsó termében kaptak helyet a nagyméretű képek. Ezek nem a petit format felnagyításai, hanem újra, más színvilágban, másképpen fogalmazott kompozíciók. A lépték kötelez.

Miután akkurátusan jellemeztem Gyarmathyt, a „teknősbéka" textúra festőjét, sietek magamat megcáfolni, sietve kiemelni őt abból a skatulyából, ahová én tettem volt. Utoljára hagytam az „atipikus" festmények taglalását. Minden kiállításon szeretem ezeket a deviáns alkotásokat, különleges értéket tulajdonítok nekik, és tisztelem a művész bátorságát, ha képes perbe szállni saját magával, nem fél a sikertelenségtől. Tapasztalatom, hogy a merészség sikert hoz.

1973-ban Gyarmathy két hónapot töltött Afrikában, hosszú évek alatt képsorozattá érett az utazás reminiszcenciája. A „Kint 50° Celsius" (1975) borsózöldjében mélyebb zöld ablakkeret négyszögének jelzése, a kereten kívül némi mustra, pontosabban elmosott mozgalmas felület, a keret jobb alsó negyedében, a szubtilis festékfelrakáshoz mérten markáns sárga négyzet. Párát is érzünk — vastag a levegő. Folytatom az atipikus — és olyan jó! — képek sorolását; az „Összefüggések" (1984) majdhogynem hagyományos tájkép, barna, őszi hegyhát, markáns horizontális osztással, az átlós szaggatott vonalrendszer láttán esőre gondolok. (Újra figyelmeztetem az olvasót, ne higyjen metaforáimnak.) A „Felületi összefüggések" (1978) a fenyveserdő zöldjét idézik, olyan motívumok egymás fölé sorolásával, mint a számvitelből ismert klammer, csak fekvőre állítva. Az „Ellentétek" (1981) meg a párhuzamosan rakott, beeresztett parketta nemes fájára emlékeztetnek, mások, többek ezek, mint horizontális hasábok.

(Parton) A három kiállítóterem két ajtónyílásán, már messziről is jól látható a dekoratív, 45 méteres távolságból is ütőképes *Parton* — ismétlem: 290 x 140 cm nagyságú, a padlótól csaknem az akasztólécig érő monumentális pannó —, melyet az 1986-os új kiállítása tiszteletére festett az akkor 71 éves mester. Fentről lefelé a vöröses-barnából indul az alap mintegy irizálóan átmosódva — de nem szivárványszínekkel — a csaknem fekete sötétbarnán át egészen a kobaltkékig, míg a „háttér" tartományában piros, sárga, zöld kis hasáb-motívumok adják a dús textúrát. A főmotívum két ízben — két sorosan — sötét, világosbarna, vörös és zöld félholdak, lunetták sora. Ezek a lunetták, akár a delta formájú halak, mintha egy óriási akvárium vizében, sűrű vizi-növényzet közt úszkálnak. A falikép határozottan kinetikus, sőt olyannyira mozgóképnek hisszük, hogy még azt is belelátjuk, hogy ez a halállomány a pannó bal széle felé rajzik. Tudatos szabálytalanságban egyszersmind — magjában — szigorú szerkesztési elvek szerint. (Ami egyébként a festő minden munkájára érvényes.) A „Parton" már nem illik a 60-as, 70-es, vagy a 80-as évek Gyarmathy modelljébe, ez is deviáns. Itt már alig van geometria, nincs kocka, mintha a művész — a tárlat meghatározott záróképében — visszatért volna fiatal kora eszményeihez. A „Parton" szelleme mintha a „Fények és árnyékok" (1947) kompozícióját idézné, nem formában-színben, mindössze a régi kép mentalitásának, színhangulatának emlékképeként.

(Gyarmathy Tihamér) A magyar avantgard történetének egyik legutolsó, élő protagonistája, koronatanúja. Ez a tendencia Magyarországon a háború miatt jócskán lassult, majd — igaz, röpke három esztendőre — újra hadrendbe állt. Gyarmathynak nem kellett újra kezdeni, életével, munkásságával, ezzel a kiállítással is, bizonyította tágabban vett irányzatának szünetet nem ha-

gyó kontinuitását a hetvenes években elért sikereiig, mindmáig. Ez az alkotóművész fölényes fejlődő készségét dokumentálta, például a fent elemzett nagyléptékű pannójával is.

(Epilógus, 1988) Hogy az 1986-os Gyarmathy kiállítás sikerét, jó emlékét rekapituláljuk, rendeztünk egy „Gesamtkunstwerk" estet a Műcsarnok Kamaratermében. Műsor: rövid bevezetőm után Pataki Gábor két-kérdéses interjúja, utána levetítették a Gyarmathyról szóló filmeket, köztük a Hunnia Archív Stúdió már említett videóját. Szűkebb mesterségünket, a kiállításrendezést, a kiállítás csinálást vették fel. A maga nemében első ízben Magyarországon ilyesmit. A filmesek naponta jártak a Műcsarnokba, fölvették a képek behordását, az én rendezésemet, Gyarmathyt, amint figyeli, a fiúkat, amint akasztanak, végül a verniszázst. Gyülekezik a közönség, hallatszik a csevegés, fogadom barátaimat, Néray Katalin megnyitja a kiállítást. Utána a Max Bill-intermezzó, melyről már beszéltem. Az előadást egynapos, mini-kiállítással kísértük a falakon. 14 festményből állt.

Ebben a rövid képciklusban egy egészen más Gyarmathyt ismertünk meg. Nem, nem történt pálfordulás, bármelyik festményre nézünk is, az ő letagadhatatlan kézjegyét viseli magán, továbbra is: a sakktábla-, teknősbéka-szerű konstrukciót. Mégis, merőben új, a festő eddigi credójával ellentétes tendenciák jelentek meg a képeken. Előadása zömében lírai fekvésű, ez sem volt tipikus; él, továbbá, az irizálás eljárásával is, mely forgószél módjára, hullámokban söpör át a képfelületen, mint a „Gondolat sugárzása" (1988) címűn. Tovább tart, persze a régi, Gyarmathy-féle festés, a szép, megdolgozott faktúrájával. Itt minden zaftos, vérbő. Maradtak a kockák is, csakhogy a felső — felénk eső — négyzet-rendszer valőr perspektívában hozzánk közelebb áll („Idő-tér az anyagban", 1988). A Gyarmathy-attitűdnek korántsem mondanak ellent azok a képek, melyeket én sodronyzománc modorúnak nevezek, mint a „Viszonylatok" (1988) fekete rácshálózat rendszerbe foglalt sárga, aranyokker fényözöne, vagy pedig a direktnek, programzenének is ítélhető, még a megjelölésében is az ólompántos üvegablakra utaló „Egy katedrálisban" (1988), melyen a mélyfekete rácsból csak úgy világítanak, sütnek ki az intenzív, lumineszcens színek. Mégsem programzene ez, mivel nemcsak az egyházi hangulata miatt, hanem mondanivalójában is ezoterikus.

Legújabb vonás a kis bemutató képsorozatában, hogy még az impresszionisták atmoszférája is belépett, a síkszerűség helyén még távlatot is fedezhetünk föl, találkozunk az eddig megtagadott előtér-középtér-háttér elvvel, nemkülömben tárgyiasodással, vagyis a látvány leírásával mint olyannal. Visszajött volna az euklidészi tér? A „Kint és bent" (1988) előtere egy gömbvas kerítés négyzethálós rácsa, jól érzékelteti a festő még a muffokat, — magyarul — csőbilincseket is. A kerítés mögött sárga ház, kivilágított ablakaival, kékes alkonyi égbolt, az égen a holdvilág. Akár egy ház homlokzatát is kiolvashatjuk a „Behatoló fények" (1988) kompozíciójából. Az utcán pára, de nemcsak impresszionisztikus emlékek bukkannak föl, hanem a kubizmus törvényei, sőt a futurizmus rég elfelejtett idiómája is. Mintha a földszint, meg az első emelet bemozdulna, ahogyan autó suhan el előtte, vagy egy mozgó kocsiból néznők. Ugyancsak, még a címében is veduta — Gyarmathynál! — a „Reggel az utcán" (1988). A szürke ház frontján megint a futurizmusra jellemző dinamika, sőt egy olyan képelem, amit nem vártunk: egy zöld kapu fél szárnya. Ha azonban kezünkkel letakarjuk a kapu negyedköríves záródását, máris visszaállt a régi Gyarmathy-féle *status quo*, az ő ugyancsak egyéni konstruktivizmusa.

Mondom, nem volt pálfordulás 1988-ban, Euklidész csupán vendégszereplő most, mégcsak a Gyarmathy-oeuvre csúcsának sem tartom ezt az érdekes, kvalitásos sorozatot. Játék ez, vagy inkább trilla. És főképpen annak bizonyítéka, hogy ez a festő most sem lett — mint ahogy sohasem volt — dogmatikus. Modern dogmatikus sem.

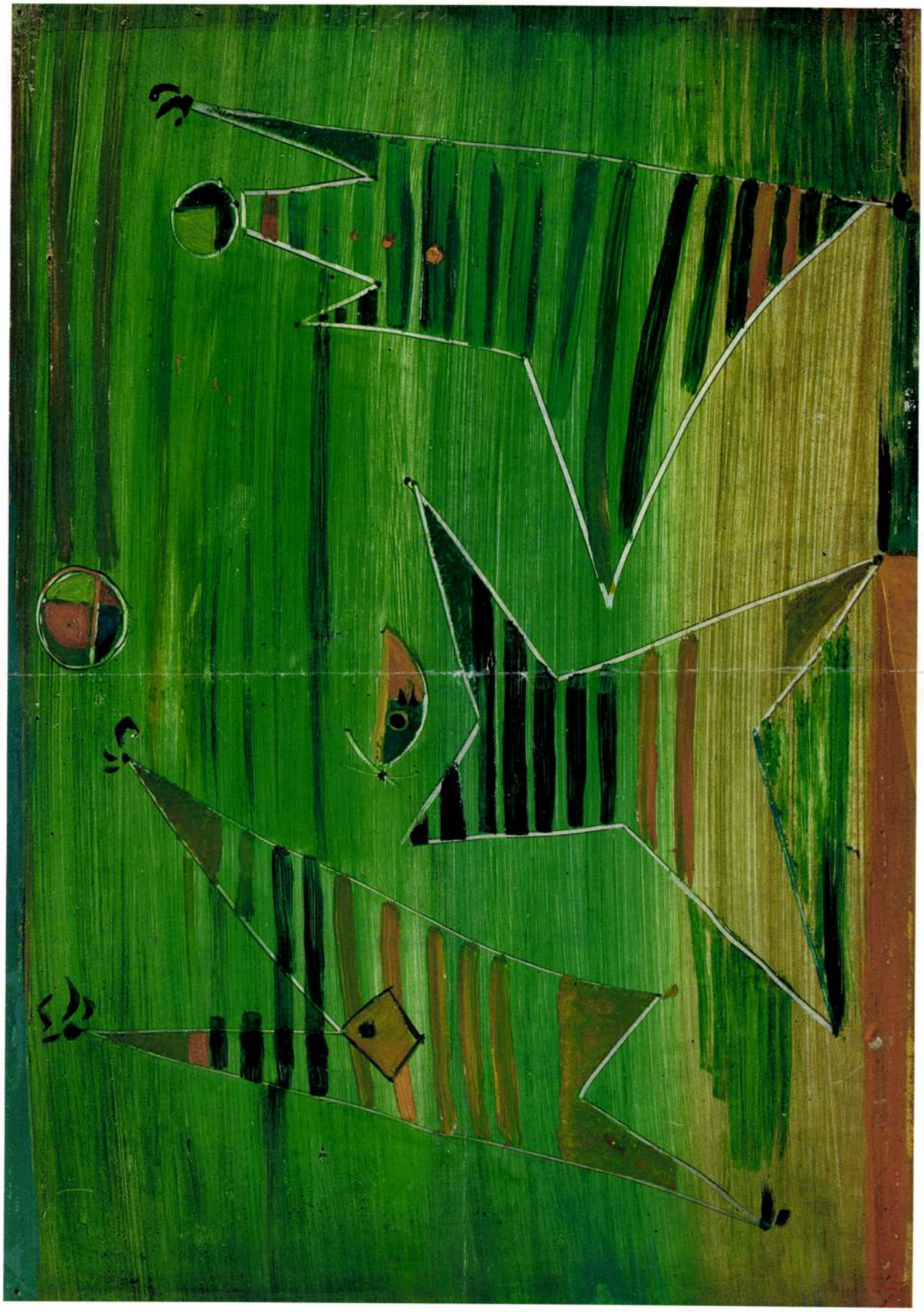

147.

Kassák Lajos (1887-1967)

Kompozíció, 1959
Olaj, vászon 62 x 55,5 cm
Jelezve jobbra lent: Kassák
Hátul: Kassák kompozíció 1959

Irodalom:
- Lásd, Kassák Lajos: Csendélet kancsóval című tanulmánynál
- Louis Kassák. Galerie Denise René Paris 1960
- Hegyi Lóránd: A tárgynélküliség értelmezése Kassák képarchitektúrájában. Művészettörténeti Értesítő 1981.3.

Kiállítva:
- Galerie Denise René - Párizs, 1960

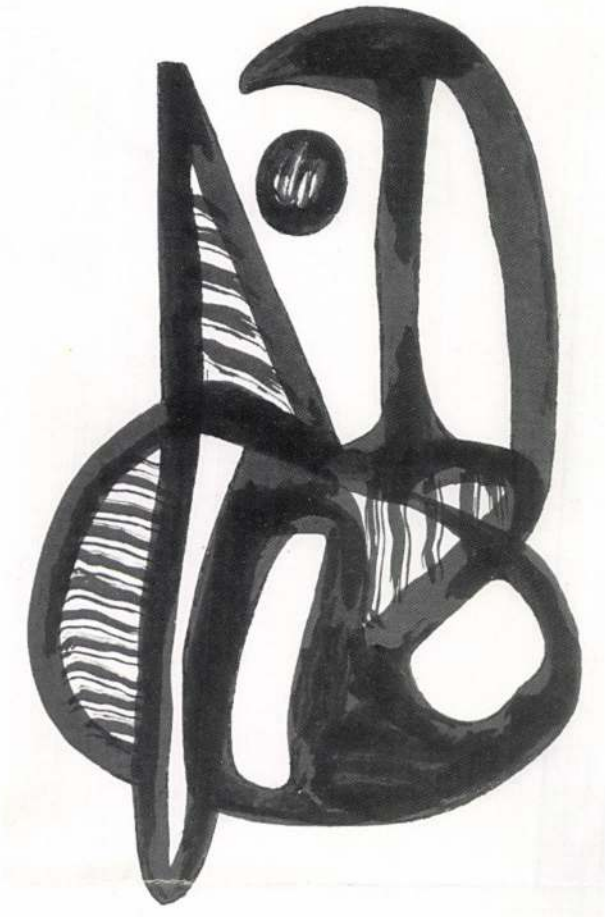

Kassák Lajos: Absztrakt forma, (1956-57 között) papír, tus. MNG tulajdona

"Hetek óta nem tudok dolgozni. Nem írok, nem festek. Alig ismerek fájdalmasabb állapotot ennél az időközönként egyre gyakrabban előforduló és semmiképpen nem kívánt tétlenségnél. Mintha valamelyik központi idegszálam felmondta volna a szolgálatot, mintha elvesztettem volna egyensúlyállapotomat, mintha nem tudnék tájékozódni a világban.... A mostani depressziós fáradtság erőszakos külső beavatkozás következménye... tele vagyok szorongásokkal, valamiféle lelki fuldoklás gyötör. ... Észre sem veszem, hogy többé nem vagyok a magamé, hogyan is fejezhetném ki magamat képben vagy költeményben? Nem attól kesergek, hogy több mint fél évszázados munkámban elégtem, hanem hogy minden fellobbanó lángomat hamu alá fojtják." Kassák Lajos 1955. márciusában kelt naplójegyzetei a szellemi élet perifériájára kényszerített alkotó vívódásairól tudósítanak.

Az ifjúkora óta örök aktivitással újat hirdető, kivételes ösztönnel a modern, progresszív művészeti törekvésekhez kapcsolódó szabad gondolkodó, etikus ember elszomorító sorai ezek.

A sematizmus szorításának fokozatos oldódásával az idős mester lassanként kiléphetett önkéntes száműzetéséből, ismét megjelentek írásai, verseskötetei és 1957-ben a Csók Galériában önálló tárlaton mutatta be legújabb - főként Békásmegyeren készült - figuratív tusrajzait, tempera- és akvarell munkáit. *"Nem tértem le az absztrakt vonalról, de itt lavírozott tussal néhány nagyobb méretű tájképet is csináltam. Égő színeim helyett a komor fekete uralkodott el, annak ellenére, hogy körülöttem hegyhátak zöldelltek és gyümölcsöskertek virágoztak. Látnivaló, hogy akkor sem természeti kivágást festettem, hanem a magam indulat-hullámzását. Szeretni akkor is az absztraktjaimat szerettem igazán."* Bálint Endre kiállításnyitó méltatásában szintén a tudatosan komponáló, elvont gondolkodásmódra hívta fel a figyelmet: *"Egyszerű tárgyakat fest, s e tematikai szűkszavúság mögött nem nehéz rábukkanni a konstruktivizmus szellemet fegyelmező hatásaira, a megfontolt válogatás igényére és a múltban kidolgozott egyensúlyprobléma megoldásaira."*

Kristó Nagy István egy műterem látogatás emlékét idézi fel az ötvenes évek végéről: *"Ellátogattunk hozzá és sorra előszedte nem kisméretű vásznait. Hallatlanul stabil alkotások voltak, színben-formában kiegyensúlyozottak.... Nem volt ez valami hidegen kombinált nyugalom. Emlékszem hogy örült, pedig szemérmes szigorúságában sose mutatta ki érzelmeit, amikor egyik képén fölfedeztem valami kis szándékolt disszonanciát, a geometrikus szabályosságban, a vízszintesek, függőlegesek, derékszögek, körök, ellipszisek tisztaságában egy oldalra billenést, ami a szemet megzavarja, izgalomba hozza.... S örült, ha méltányoljuk színei tartózkodását, a barnák, okkerek, sárgák, szürkék, sőt feketék komoly együttesét."*

Mégis mi késztette a hetvenéves mestert, hogy elővegye a lassan maga által is értéktelennek hitt korai képarchitektúráit, s az absztrakt formálás szellemében újból munkához lásson? Korniss Dezső szerint: *"Amikor Kassák az ötvenes években visszatért a képzőművészeti alkotáshoz, nehezen találta meg újra önmagát a festészetben. A régi geometrikus szerkesztményeit nem akarta már csinálni, vagy nem tudta csinálni, vagy úgy látta, hogy nem volna értelme. Ez abból is látszik, amit Békásmegyeren csinált, az teljesen más volt, mint korábbi művészete. - Én 1958-ban voltam újból Párizsban, majd Hollandiában, és miután hazajöttem, beszámoltam neki arról, hogy mi van kint Nyugaton a képzőművészetben. - És hirtelen - 1959 kö-*

GYARMATHY,
THAMER
2002.

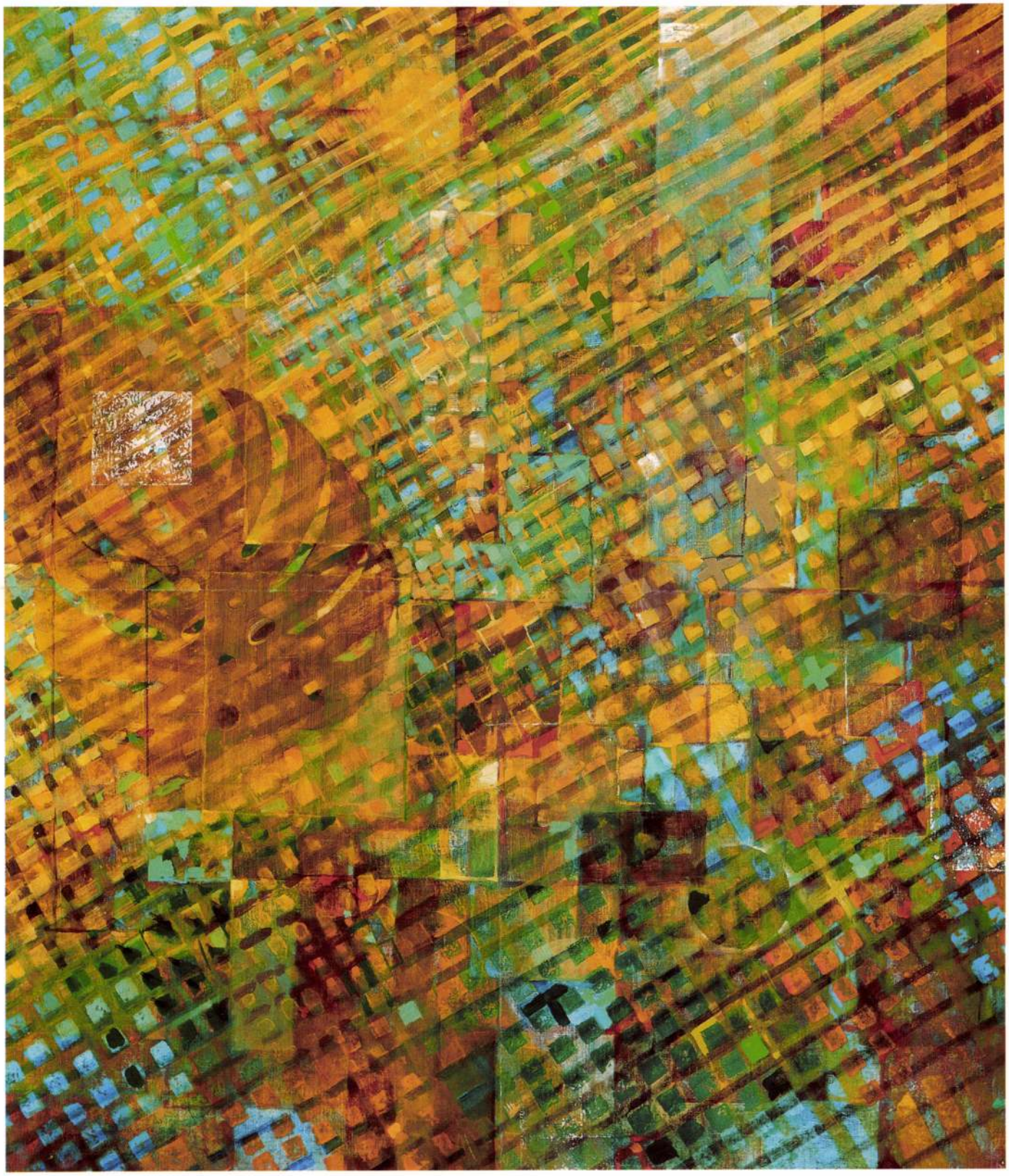

122

122 ▪ WAHORN ANDRÁS (1953–)

Fiával labdázó anya

50 × 70 cm
Olaj, farost
Jelezve, balra lent: WA

Kikiáltási ár: 180 000 Ft

123 ▪ KOLOZSVÁRY ZSIGMOND (1899–1983)

Megnyíló formák

82,5 × 101,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Kolos-vary 1976

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

GYARMATHY TIHAMÉR

154.

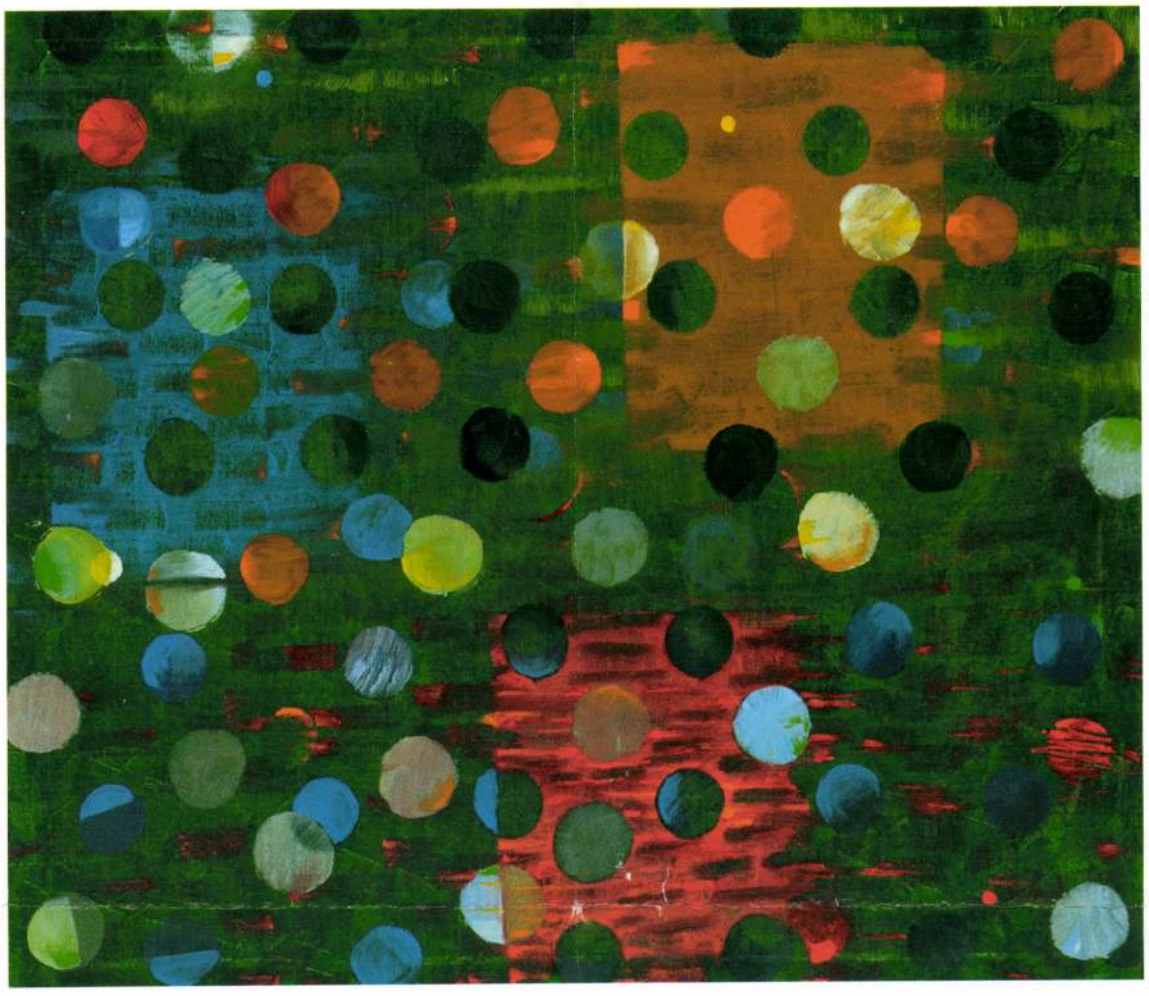

Gyarmathy Tihamér (1915, Pécs -)

Lenyugvó csillag, (Afrika) 1987
Olaj, vászon 70x80 cm
Jelezve hátoldalán: Gyarmathy Tihamér 1987, 87/37
Kikiáltási ár: 600.000 Ft

A *Lenyugvó csillag* című kép 1987-ben készült, Gyarmathy Tihamér 1973-as Afrikai utazásának eredményeként.

"Én Afrikába a színek miatt utaztam. Egész más színvilágot találtam, mint Európában van, egészen más a fény érzékelhetősége, más szögből érkezik a fény. A konkrét hazahozott élményem az, hogy mennyire átfénylik az egyik fényjelenség a másik fényjelenségen..." (Fitz, 1995.)

A *Lenyugvó csillag* festményén a formák és színek rétegződő faktúrája, fény által megvilágítva a szemlélőt újabb és újabb térkapcsolatok felfedezésére ösztönzi. Az asszociatív lehetőség a kép térélményének változatosságában rejlik. Induljunk el egy pontból és járjuk végig a dimenziókat, majd másik szemszögből ismételjük meg többször. A légkör egy szeletének mikrokozmoszában talán sikerül Afrika fényeit felfedezni.

F.K.

Korniss Dezső (1908-1984)

Nő zsiráffal, 1955-60 körül
Olaj, vászon 70x100 cm
Jelzés nélkül
Kikiáltási ár: 2.500.000 Ft

Irodalom:

- Körner Éva: Korniss Dezső. Bp., 1971.
- Hegyi Lóránd: Korniss Dezső. Bp., 1982.
- A Művészet folyóirat Korniss-száma, 1974. november, XV. évf. 11. szám
- Szakolczay Lajos: *"A festészet is egy nyelv, melyet érteni kell".* Korniss Dezső műtermében. Tiszatáj, 1984/1., 84-95.

Az irodalmat lapozgatva, s benne némiképp elmerülve feltűnő, hogy Korniss mennyi interjút adott, amelyekből kivétel nélkül, mindig ugyanaz derül ki: a maga szikár modorában ugyan, a művészet dolgaiban tisztán látók pontosságával és egyszerűségével képes megfogalmazni festészetének feladatát, s szinte mindig ugyanúgy. Idézzük a festőt: *"Engem a világosság vonz. A franciák nagyon tudatosak, nem annyira az érzelem, mint az értelem dominál náluk. Egy képen mindig kell lenni a dolgok ellenkezőjének is (...) csak a két véglet érdekel: a teljes elégedettség; a kontroll nélküli piktúra, vagy az alaposan végiggondolt, megépített képrendszer."* Nagy biztonsággal, valóban e két szélső érték közé illeszthető be Korniss életműve. Mindezzel együtt, a *Nő zsiráffal* című kép elemzése előtt, talán nem haszontalan felvillantani Korniss pályájának néhány állomását sem, amelynek segítségével ismerős-ismeretlen képünk nagyobb biztonsággal helyezhető el egy inspirációkban és egyéni megoldásokban gazdag életműben.

Korniss Dezső, egy besztercei molnár fia, erdélyi és francia hugenotta felmenőkkel, a 10-es évek elején családjával Magyarországra költözik. 1923-tól Podolini Volkmann Artúr festőiskoláját látogatja, többek között Derkovits-csal, Dési Huberrel, Traunerrel együtt, majd egy belga-holland gyermeksegélyező akció keretében Hollandiába utazik. Megismerkedik Rembrandt művészetével, és a De Stijl: Mondrian, Theo van Doesburg és Huszár Vilmos *"az új formálás"* jegyében fogant festészetével is, amelynek tanulságai a főiskolai évek alatt, de később is, vissza-visszatérnek. A főiskolán Vaszary és Csók francia irányultságú osztályába kerül - a főiskola mindenkori progresszív osztálya ez -, ahol 1925-26 táján Cézanne mellett természetes módon kezdenek Picasso (*bleu-rose-* mondja Korniss) modorában festeni, Bauhaus könyveket olvasni, Max Ernst modorában kollázst és montázst csinálni, és a műterem szekrénye oldalán éktelenkedő festékfoltban szürrealista csodát látni. 1926-tól az emigrációból hazatérő Kassák Lajos fogja össze a Munka-körbe a balos érzelmű fiatalokat. A Munka-kör színes összetétele és szerteágazó kulturális tevékenysége, és persze Kassák személye olyan vonatkozási pont volt, ami a fiatalok oppozíciós stratégiájának és tartásának megmunkálásához segítette hozzá, többek között Kornisst is.

A harmincas évek közepének váltását Szentendre és Szigetmonostor motívumvilágának felfedezése készítette elő - a bartóki program képzőművészeti analógiájára: *" (...) úgy éreztem, hogy valami népi, nemzeti, speciálisan magyar programot kell ... megvalósítani európai színvonalon (...)"* A népi motívumkincs elemeinek feldolgozása és rendszerezése során, Korniss új képi nyelvet teremtett, amely a különböző festészeti periódusokban - új kombinációkban - is képesek az eredet tisztaságával és elevenségével telíteni a képet.

Kornisst a forma és kompozíció mellett legalább annyira foglalkoztatta a színek használata, pontosabban ezek együttes, harmonikus, szilárd és tiszta megformálása. Intimitás, harmónia, logika, világosság, értelmezés - Korniss kapcsán a legsűrűbben előforduló fogalmak ezek, amelyek konkrét megállapítások nyomán kerültek az általánosítás szintjére, valóban pontosnak tűnő meghatározások. Körner Éva, a festőről írt kismonográfiájában egy - magától a festőtől eredeztethető - sajátos vonásra hívja fel a figyelmet, amikor Kornisst az egyetlen valóban *"franciás"* festőnknek nevezi, akiben a Matisse-i dekorativitás és finom vonalrajz, Picasso erőteljes témái, Miró vörös-fekete ellentétei, és - megint Körner szavaival - a *"szín, forma és vonalritmusok nyelvét kiművelő"* mediterrán kedély dominál.

Ha *A nő zsiráffal* című kép rejtett és nyilvánvaló mondanivalója nyomába eredünk, kapcsolódnunk kell a hosszúra nyúlt bevezető bizonyos momentumaihoz, amennyiben a *"kontroll nélküli piktúra"* és *"megépített képrendszer"* kornissi elvét tekintjük kiindulópontunknak, továbbá a kollázs technikát (is) feleleventő képírás gazdag és érzéki asszociációs pályáit, valamint a szentendrei motívumvilágon átszűrt, a konstruktivizmus, de még a De Stijl távolabbi emlékeit intellektuálisan rendező képrendszert.

Lássuk a képet. Az első beazonosítható, félreismerhetetlen elem a képen, a már a 30-as évektől is felvillanó, majd a bodobácsok hátán is folytatódó jellegzetes kornissi piros, valamint a képi formák viszonylatában megjelenő aránybravúrok.

Csakhogy itt már nem motívumról van szó, hanem homogén színmezőről, amely előtt csak annál élesebben és határozottabban jelennek meg a síkra feszített *"történet"* szereplői. A háttértől pengeélesen elváló formák, Korniss korai - és éppen ekkoriban újra megélénkülő - érdeklődését mutatják, éppen a kollázs és montázs iránt. A képi narráció hordozója a jobb képfélen megjelenő nőalak és zsiráf találkozása. A templomtoronyhoz képest feltétlenül túldimenzionált alakok így nem véletlenül irányítják magukra a figyelmet. A kis jelenetben, tükör előtt szimmetrikusan tükröződő nőalak mögött egy zsiráf jelenik meg, aki óvatosan közelíti, majd érinti meg titokzatos tárgyát, a nőt. Barátság és gyengédség van a zsiráf megszólító gesztusában, a nő feje fölé hajló fejben és a kilépő lábak suta perspektívájában. Tőlük balra, egy nehezen beazonosítható és különleges tárgy együttes áll - vagy inkább lebeg. Ha első intuícióink azt súgják, hogy itt az elektromágnesesség, a delejes áram, a homorú tükrök és domború lencsék világában keressük a *"meg-*

GYARMATHY Tihamér. Jelenkor, 1983/6.

CSORBA GYŐZŐ

GYARMATHY TIHAMÉR MŰVÉSZETE

Néhány hónapja Keserű Ilona, még előtte Nemes Endre, most Gyarmathy Tihamér... Alig fél esztendő alatt három elszármazott művész-földink jött haza, hogy megmutassa távolban gyűjtött kincseit. Talán, hogy egy kicsit dicsekedjék is velük.

A lélek természetes hajlama és igénye, hogy az ember ott akar a legfőképpen fényeskedni, ahonnét egyszer szürkén, ismeretlenül elindult. Az otthoni tekintetek helyeslése esik a legjobban. Ez igazol, tüntet ki, bocsát meg, gyógyít be sebeket és ad új erőt. Alighanem valamilyen Anteusz-mozdulatról is szó van tehát. De a jelenség két gyökerű. Egyik gyökere – és ezt nem árt hangsúlyozni – a hazaiak ragaszkodó hívásába nyúlik.

Nálunk Baranyában és Pécsett régóta így van. Az írók, költők rendszeresen visszszalátogatnak a Jelenkorban. A zenészek különféle hangversenyek műsorain ugyancsak. Most is e megnyitón, íme, Maros Rudolf – sajnos már nemcsak képletesen, valóságosan is – csupán szellemében.

De nem ritkák a személyes kapcsolatok sem. Író–olvasó-találkozókon, zenei produkciókon vagy például a Megyei Könyvtár Ars poetica sorozatában, melynek tegnapelőtt Gyarmathy Tihamér is vendége volt. Gyarmathy, akit és akinek a műveit ezúttal üdvözölhetjük, *valóságos* pécsi. Itt született, itt élt megszakítás nélkül tizennyolc, majd megszakításokkal huszonnégy éves koráig. S ha igaz, amit sokan vallanak, hogy életünk első tíz éve meghatározó erejű, akkor Gyarmathy Tihamér *menthetetlenül* is pécsi. A művészet-pszichológia vagy az érzékenyebb művészet-esztétika Gyarmathy képeiben ki tudná mutatni, mert okvetlenül bennük vannak, ennek a tájnak formáit, színeit, atmoszféráját.

Elköltözése után hosszabb ideig csak közvetlenül a háború befejezésekor tartózkodott itt, részt vett a baranyai képzőművészek csoportjának megszervezésében, rajzokat adott az Újjáépítő magyarok c. helyi kiadványhoz.

Ehhez képest – ahogy egyéni kiállításai jegyzékéből látom – kicsit későn, Budapest, Varsó, Wroclav, Gdansk, Poznan, Stuttgart, Brüsszel, Antwerpen, Milánó, sőt az afrikai Burundi köztársaság Bujumbura városában rendezett egyéni kiállítása után jött hozzánk haza, Pécsre ezzel a nagyszerű reprezentatív anyaggal.

Az imponáló városnévsor viszont utal nyugtalan, kutató természetére. Vándorlásait már Pécsett megkezdte, s kisebb-nagyobb kényszer-szünetekkel máig folytatja. Elsősorban esztétikai kíváncsiság űzi. Művészi erkölcse nem engedi megállni. Afrikában például – roppant jellemzően – elsősorban nem az egzotikus flóra és fauna érdekli, hanem az Egyenlítő körüli fény- és színhatások. Zsákmányul onnan kép-ihletéseket hoz főként. De furcsa módon ezek az ihletések csak jónéhány év múlva, az élmények feldolgozása, rendeződése után válnak képpé. Akkor ér odáig, hogy az élmények találkoznak művészi fejlődésének állapotával. Ez a tény egyúttal Gyarmathy Tihamér sarkalatos alkotói elvét is kimondja, illetve dokumentálja. Azt ugyanis, hogy mindig csak azt festi és úgy, amire és ahogyan időszerű állapota képessé és alkalmassá teszi. A konok fölfedezők, törvénykeresők és törvény*találók* fajtájából való.

Képzőművész létére meglehetősen különös az a törekvése – mint értő monográfusa, Aszalós Endre mondja –, hogy „... alapvető filozófiai problémáit (tér, idő, okság, anyagi egység, relativitás, struktúra stb.) vizuálisan érzékelhetővé tegye, mintegy materializálja." E kiállítás címe, a *Téridő* is erre figyelmeztet.

Filozófiai problémák és vizualitás. A cél természetes: a képzőművészet megvalósulási területe csak a vizualitás lehet. Az is természetes, hogy a művészet, mint a megismerés másik útja a tudomány mellett, efféle ambíciókat táplál. De az már kevésbé

kevésbé teszem, mert az én meggyőződésem szerint Csontváry esetében nem a nagy emberi és társadalmi problémáktól távol álló művészetről van szó, nem elvonulásról, hanem éppen a századeleji válságos világ megértésének akarásáról – még ha a kifejezés eszközei el is ütnek attól, amivel a forradalmi realizmus vagy avantgarde jelentkezett.

Németh Lajos, e művészet kitűnő ismerője írta: „Csontváry Kosztka Tivadar művészete az egyetemes művészettörténet nagy értéke. Posztimpresszionista? Neoprimitív? Expresszionista? Szürrealista? Fauvista? Mindegyikből valami, mégsem sorolható egyik irányhoz sem. Művészete csak az övé, a művészettörténet nagy stílusteremtői közé tartozik... Ő is egyetemes értékű választ adott a kor nagy kérdéseire, olyan eredetit azonban, mint amilyent csak ő, a téboly és a zseniség mezsgyéjén áttörő, a lélek legmélyebb örvényeibe merülő és a természet legparányibb részletéért lelkesedni tudó művész adhatott." Egyet lehet érteni ezzel az állásponttal, amely még a viták tüzében született és nem az általános elismerés hangulatában.

Mai művészetfelfogásunk és művészetpolitikánk túl van az 50-es és 60-as évek vitáin, s ma azt mondhatjuk, hogy a képzőművészetben sokféle irányzatot találhatunk meg. Ez a sokféleség művészeti életünk gazdagodását hozta magával, a kérdés csak az, hogy milyen értékeket. Úgy érzem ugyanis, hogy a gazdagodás, a sokszínűség, a sokféleség még nem automatikusan értékteremtő, csak akkor lesz az, ha a művek az ember nagy kérdéseiről szólnak és ha egyben hatni is tudnak.

Izgató gond az, hogy vajon a XX. század végének világában, és itt a szocialista Magyarországon milyen művészeti irányzatok fejezik ki a „kor szellemét". Lehet, hogy a történész szempontja az, amit most felvetek, de azt hiszem, nem indokolatlan éppen Csontváryval kapcsolatban ezt megtenni, hiszen ő tanúja volt korának. Vajon kik lesznek korunk festő-tanúi? Ezt a kérdést azért is fel kell tennem, mert el kell döntenünk, hogy az állam a maga eszközeivel milyen művészetet támogasson. Ma nem avatkozunk be a művészi alkotás folyamataiba, lehetőséget biztosítunk a különböző irányzatoknak, de a befogadás kérdésében választás előtt állunk, különösen akkor, ha arról van szó, hogy a szocialista társadalom hogyan gyakorolja intézményein keresztül mecénási feladatait.

A legfőbb kritérium véleményem szerint az, hogy a művészet felfedező legyen: fedezze fel korunk emberének és világának igazi problémáit. A XX. század vége megismerte az ember nagyságát és nyomorúságát. Mind a kettő jellemző ránk, emberekre, de ránk, akik új társadalmat akarunk építeni az is jellemző, hogy cselekvő humanista módjára tudatosan küzdünk a nyomorúság ellen. Ha a művészet ezt a küzdelmet ki tudja fejezni és hatni is akar rá – bármilyen eszközzel is teszi azt –, a miénk, ha belső gondjaival kísérletezik, ha csak szűk körökhöz szól, tudomásul vesszük, s várjuk mikor fordul kifelé, mikor lesz igazán a miénk. A művészeti irányzatok ilyen mérlegelése megkívánja a kritika segítségét, amely nélkül sem a művelődéspolitika, sem a közönség nem tud eligazodni.

Örülök annak, hogy a Csontváry Múzeumot megnyithatom itt, Pécsett, örülök annak, hogy a művész elfoglalta méltó helyét a XX. század magyar művészetében, örülök annak, hogy művének befogadása gazdagítja népünk szemléletét és ízlését. Ezeknek a gondolatoknak a jegyében nyitom meg a pécsi Csontváry Múzeumot.

Elhangzott 1983. április 14-én.

Aztán az élesség, a megnövekvő,
az erre-arra nyíló terdeség,
az egymás ellen sodróan törekvő
ágaskodás, oldódó enyheség.

Áramlik, lüktet, zúg, harcol, virágzik,
megnyugszik – a végső feltámadásig
a káosznak renddé kell válnia,

s így boldogságot hirdet és szerelmet,
a megaláztatásra győzedelmet
e vérző szívű geometria.

Megnyitó beszéd Gyarmathy Tihamér pécsi kiállításán 1983. április 15-én.

természetes, hogy egy képzőművész ekkora határozottsággal merészkedjék a művészet lehetőségeinek szélső határáig, ilyen eltökéltséggel hangsúlyozza a két megismerő eszköz egymásra-utaltságát, és ajánlja föl segítségét a másiknak. Hiszen a filozófiai absztrakció vizuálissá tételéhez, materializálásához a látomásnak a szokásosnál jóval erősebb jelenlétére, tudatos fegyelmére van szükség az elemektől a szerkesztésig folyamatosan.

A saját szavai szerint is arról van szó, hogy a képzőművészetben „olyasmit kell közölni, ami nem fotózható, képzet nincs róla, de a tudatban létezik." Gyarmathy ezt az egyéni tudatban létezőt igyekszik úgy kifejezni, hogy elvileg objektívvá váljék, tehát bárki számára megközelíthetővé. Íme a művészet, Gyarmathy Tihamér művészetének is a csodája.

Minden igazi művész, noha teremtményei emberi készítmények, a természeti valóságokat gyarapítja velük. Gyarmathy Tihamér nonfiguratív képei, grafikái, plasztikái, nem ismételnek, nem másolnak. *Vannak*, egyszerűen *vannak*. Mint egy kődarab, mint a szél, a víz, a csillagok, mint egy madár vagy a napfölkelte. Ránk kényszerítik létezésüket vagy még kényszer sem kell, örömmel fogadjuk őket és építjük be tapasztalati világunkba.

De a nézőben folyamatokat indítanak meg, összefüggésekre ébresztenek, ösztönzést adnak a látható mögött mozgó, kavargó, megnyugvó, békés, agresszív, harmonikus, egymás ellen feszülő, ritmikus, aritmikus – ezerféle egzisztenciális, konstrukciós, statikus és dinamikus valóság-részlet és valóság-komplexus megsejtésére. Ezzel valamiféle tolmács-feladatot is ellátnak. Mint végső fokon a természeti tárgyak és jelenségek is a goethei „alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis", „az elmúló világ csak puszta jelkép" értelmében.

A Hamvas Béla és Kemény Katalin szerzőpáros, akik egyébként már igen korán nagyra értékelték Gyarmathy Tihamér tehetségét, a „Forradalom a művészetben" c. könyvükben a modern képet „dialogikus"-nak nevezték. Olyannak, ami az ember életébe beleavatkozik. Nem én nézem a képet, az néz engem. A kép szólít meg. Akár az ősi, keleti „yantra", ez a meditációs célokat szolgáló festői műfaj. A modern kép előtt sem lehet megállni érdektelenül és érintetlenül. Viszont éppen e művészi tudatossággal létrehozott megszólító erő révén hordoznak valami többletet is a természeti valóságokhoz képest.

A képből kiinduló megszólításnak engedni kell. Hagyni, hogy hatása érvényesüljön. „El kell dobni görcseinket. Tiszta szívvel közelíteni a képhez, előítéletek nélkül", ahogyan Gyarmathy Tihamér üzeni. A dialógus másik szereplője, a néző ezzel az odaadással válaszol, s jut el végül minden művészi élmény lényegéig: a katarzis valamilyen változatáig és fokáig.

Gyarmathy Tihamér műveit én jelesül dialogikusnak, „yantrá"-knak érzem.

Még valamit: Gyarmathy mind emberi, mind művészi alkatában igen közel áll a zenéhez. Személyes vonzalmain túl képeinek, grafikáinak anyaga szinte mindig a zenében is alapvető „meghatározatlan tárgyiasság", mint Vitányi Iván mondja, s szerkesztési módszerei is gyakran erősen rokonok a zenei kompozíciókkal.

1971-ben „Hommage à Bartók (Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre)" címmel festett képe nyílt vallomástétel minderről.

Befejezésül – ennek nyomatékos igazolására, továbbá a társművészetek egységének bizonyítására s nem utolsó sorban Gyarmathy Tihamér itthoni köszöntésére – legyen szabad elmondanom ehhez a képhez kapcsolódó versemet.

HOMMAGE À BARTÓK

Gyarmathy Tihamér képe alá

Mocsár gőzöl? – Zöld, sárga szétmosódás.
Bátortalan kontúrok szeldesik.
Már nem kezdet – valami folytatódás,
több-fészkű ténypászmák keresztezik.

Jelenkor 1979/12

VITÁNYI IVÁN

GYARMATHY TIHAMÉR ÉLETMŰVE

– A Műcsarnokban rendezett kiállítás megnyitója –

Az életmű-kiállításokban mindig van valami megrázó és valami kétséges. Megrázó, mert egyszerre az egészet láthatjuk, mert a művész nemcsak a művét teszi ki közszemlére, hanem voltaképpen saját magát is. Éppen ezért van valami kétséges is benne. Arra kényszerülünk, hogy egyszerre az egészet megítéljük, holott hiába van együtt minden, vagy legalább a legfontosabb, nem vagyunk rá igazán felkészülve, a megítéléshez ugyanis távlat és idő is szükséges.

A jelen kiállítás különösen paradox helyzetet teremt. Akkor jó egyben látnunk az életművet, ha a részletekről, az egyes állomásokról folyamatosan információt kaptunk, magyarul, ha a közönség korábban is kiállítások során találkozhatott a művésszel, képet alakított ki róla és most az ismétlés erősítő hatásával szemlélheti az egészet. Gyarmathy Tihamér esetében azonban sajátságosan egybeesik a bemutatkozás és az összefoglalás.

No persze a barátok és a hozzáértők, a művészi élet belső körei mindig tudtak róla, mindig is számontartották a magyar képzőművészet újító egyéniségei között. Voltak kiállításai is, de semmiképpen sem azon a szinten és azzal a folyamatossággal, ami a műnek kijárt volna.

Hogy miért történt így, nem érdemes most boncolgatnom. Annál is inkább, mert végül is van benne valami megvesztegetően jó is, mivel egyszerre és váratlanul egy alkotóerejében fiatal művész megjelenésének lehetünk tanúi.

Ezt nem a szokásos bókként mondom, amivel korombeli vagy még idősebb embereknek akarunk jó perceket okozni: istenem, nem is néz ki annyinak. Nem, itt mélyebb dologról van szó. Ismét végignézve a képeket magam is hogy úgy mondjam strukturális fiatalságukat éltem át legnagyobb élményként. A fiatalság ugyanis strukturális értelemben a problémák sajátos kezelését, a színek és formák ennek megfelelő használatát, a szabadság és rend meghatározott viszonyát, az egyéniség sajátos érvényesítését jelenti. Ahogy például Gyarmathy szembe néz a problémákkal, még inkább ahogy kikeresi magának a művészetével ábrázolható problémákat, abban olyasféle jó értelemben vett naivitás található, ami csak a fiatalok sajátja. Egy olyan naivitás, amely a megoldhatatlant is megoldhatónak véli vagy akarja. Nézzük csak még szín- és formarendszerének minden többértelműsége, többdimenzióssága mellett is érvényesülő tisztaságát. Olyan művészi és emberi magatartásra mutat, amely az életkortól függetlenül szüntelenül ma-

gában hordja a kezdés, a nyitás, a feltárás és az elindulás megújuló igényét.

Amióta Gyarmathy Tihamér rátalált a maga kimunkált egyéni stílusára, sokat változott körülötte a művészi közvélemény. Akkor sokkal több ember számára tűnt tevékenysége istenkáromlásnak, társadalmunktól idegen avantgardizmusnak, ma olyanok is szaporodó számmal akadnak, akik klasszikus, sőt hagyományőrző mestert látnak benne, akármilyen előjellel. Az életmű közben gazdagodott, de Gyarmathy – következetes művész lévén – megmaradt önmagának. Mindkét megítélésben van igazság, és éppen ezért mélyebben vizsgálva egyik sem igaz. Az igazság az, hogy Gyarmathy benne él korában, de saját törvényei szerint, divatoknak lehetőleg alá nem vetve mondja a magáét. Ez adja értékét, ez adja a pillanattól független maradandóságát.

És ezért öröm mindannyiunknak, szakembereknek és érdeklődőknek, kultúrpolitikusoknak és művésznek egyaránt, hogy munkásságának legjavát így együtt láthatjuk.

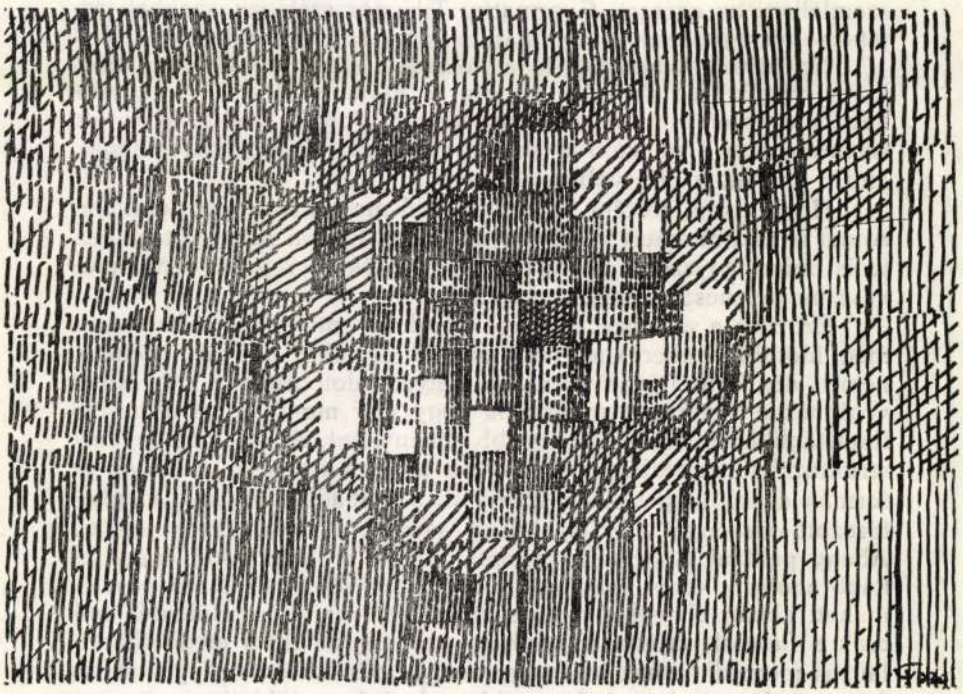

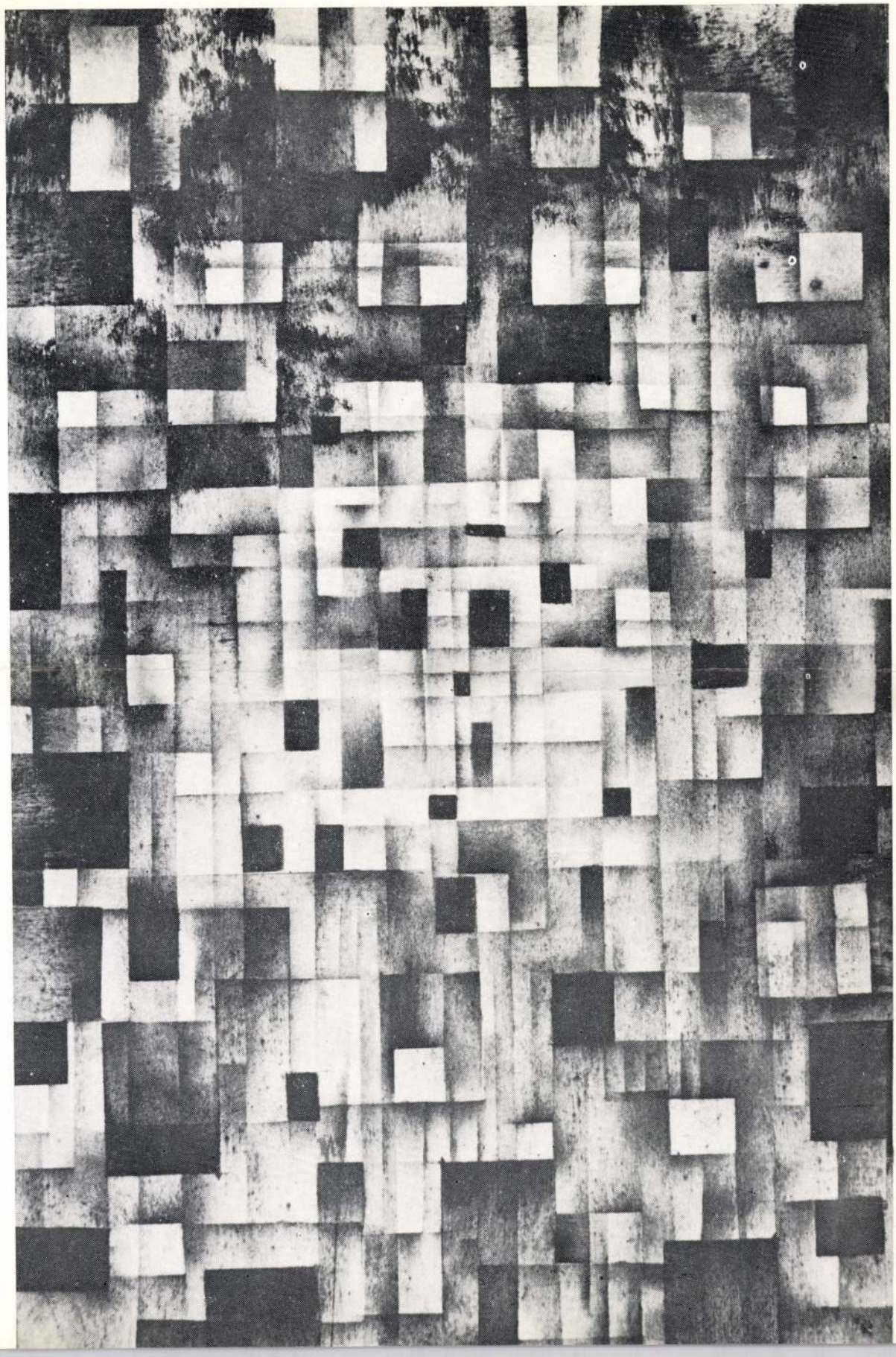

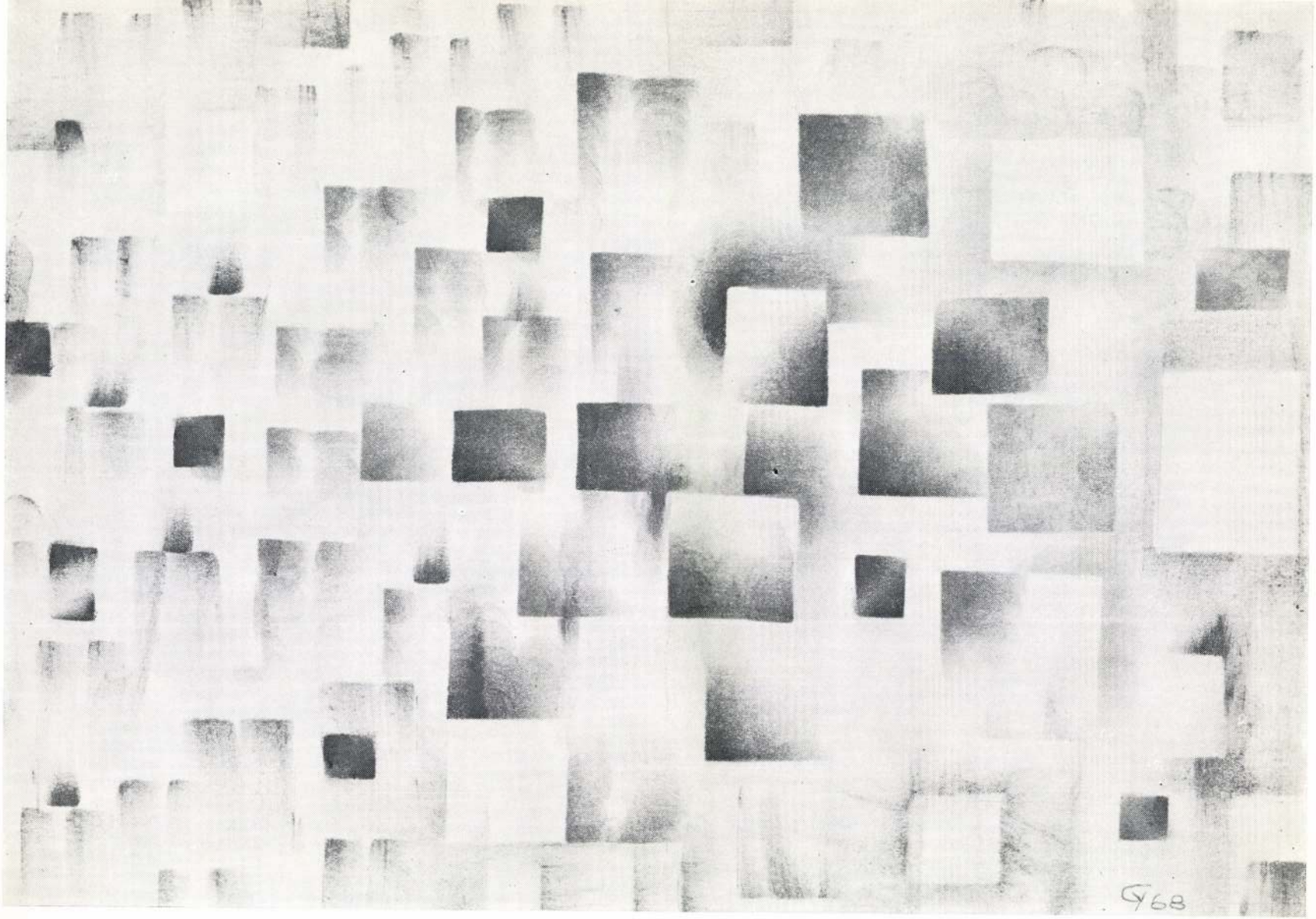
G68

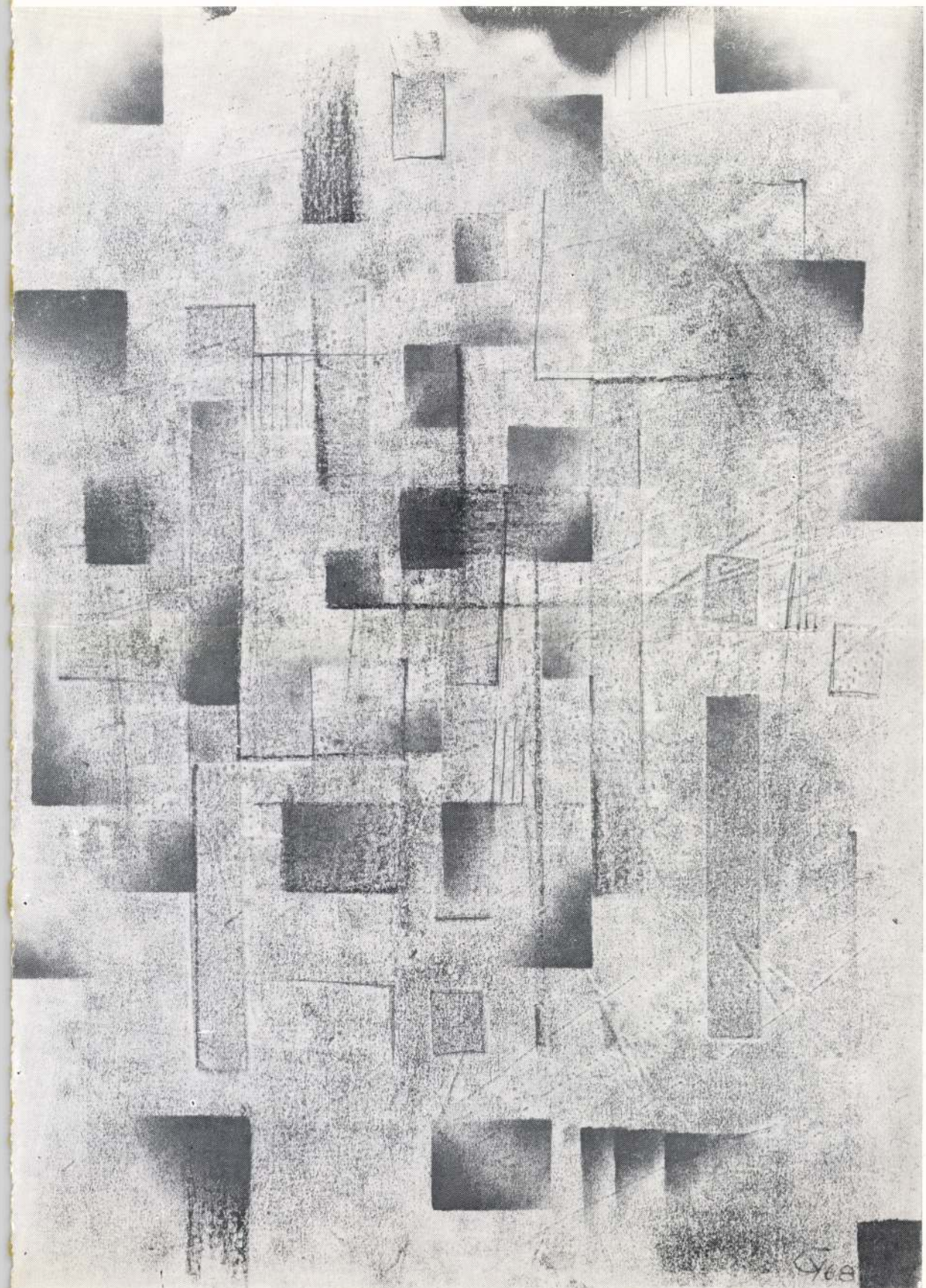

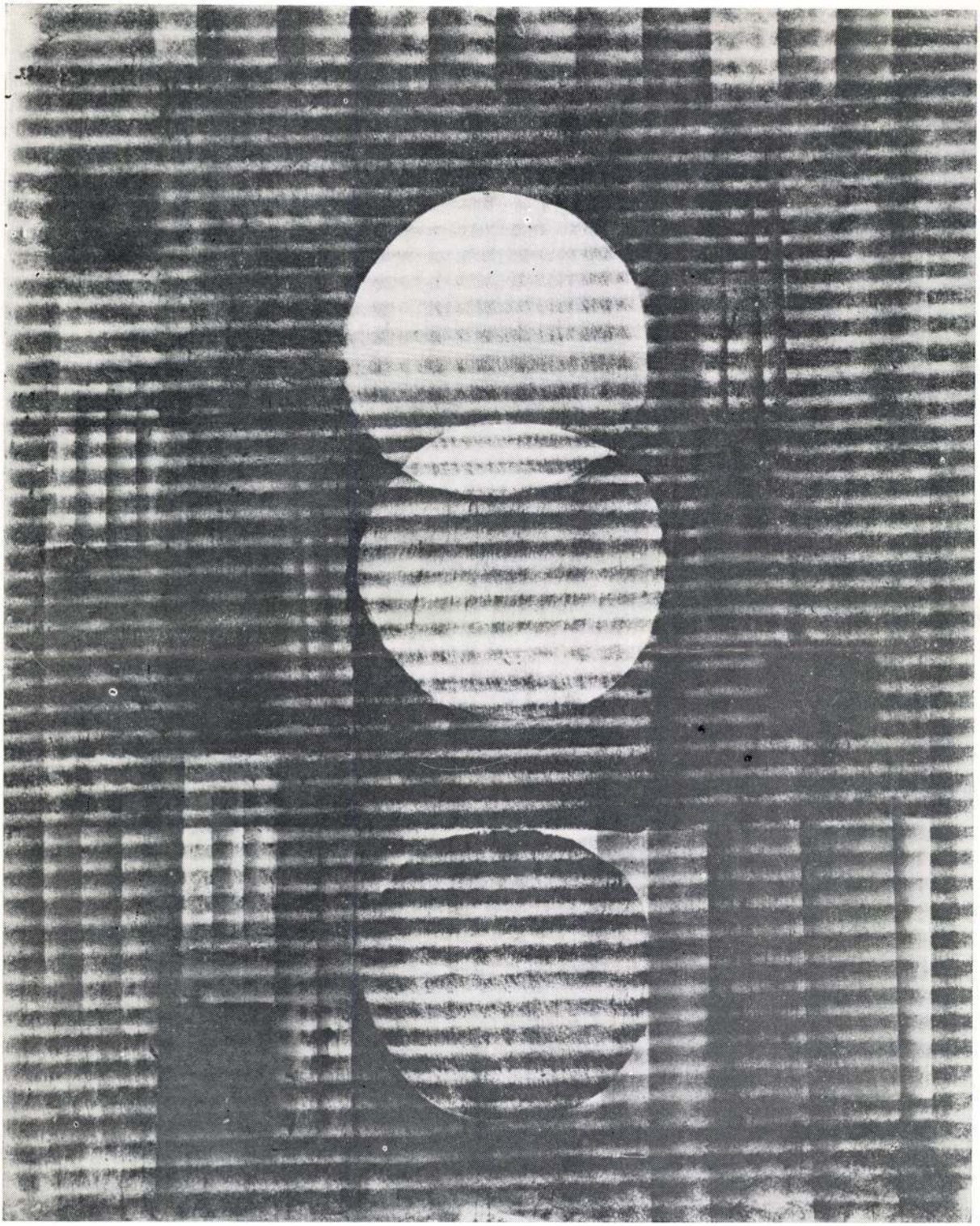

A „GALÉRIA A 4 VILÁGTÁJHOZ"

SEMMELWEIS-U. 1. BEJÁRAT A MISZTÓTFALUSI KÖNYVESBOLTBÓL. TELEFON: 184—188

MEGHÍVJA

GYARMATHY TIHAMÉR

MUNKÁINAK KIÁLLÍTÁSÁRA

Nyitva 1947 március hó 2-től március hó 16-ig

Hétköznap 10—5-ig, szombat és vasárnap

11—2-ig

Rendezte: Lossonczy Tamás

Belépés díjtalan

Felelős kiadó: Kállai Ernő.
Független-nyomda, Budapest.

7 FEB 23.
BUDAPEST 72.

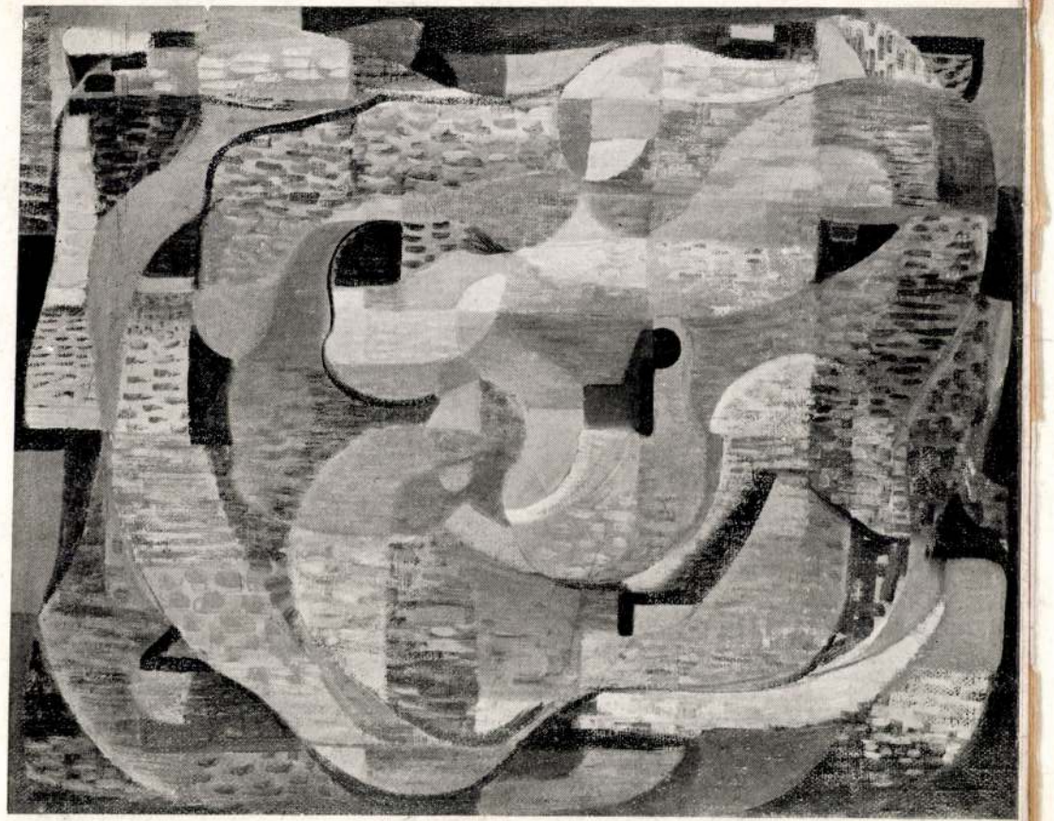

Paul Eluard: A költészet lebecsülten is bebizonyította e négy éven keresztül, hogy azonosult a szabadság szeretetével. S holnap azonosulni fog — minden ember javára — az élet szeretetével. (Gereblyés László ford.)

A világ szín- és alakváltozások végtelen láncolata. Minden átalakulóban van és maga az átalakulás is ütemében hol lassúdó, hol gyorsúló. Az anyag itt megmerevedik, megkeményszik, akár a jéggéfagyott vízcsepp, amott megolvad, meglágyul, mint az izzó, cseppfolyóssá hevített vasérc. — Egymásból születő, halmazállapotukat és alakjukat változtató, néhol elliptikus pályákon keringő, emelkedő, zuhanó, villámsebesen sikló, ívelő, karcsúból vaskosba átcsapó, lüktető színviszonylatok villannak fel és halnak el Gyarmathy Tihamér képein és rajzain. — Gyarmathy munkái szememben a szabadság szeretetének jelképei. — Művei ezen tulajdonságaik következtében is megérdemlik, hogy gyökeret verjenek a dolgozó tömegek szívében.

Budapest, 1947 március hó

LOSSONCZY TAMÁS

GYARMATHY

GYARMATHY TIHAMÉR
FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

Pécsi Galéria
1983. április 15.–május 8.

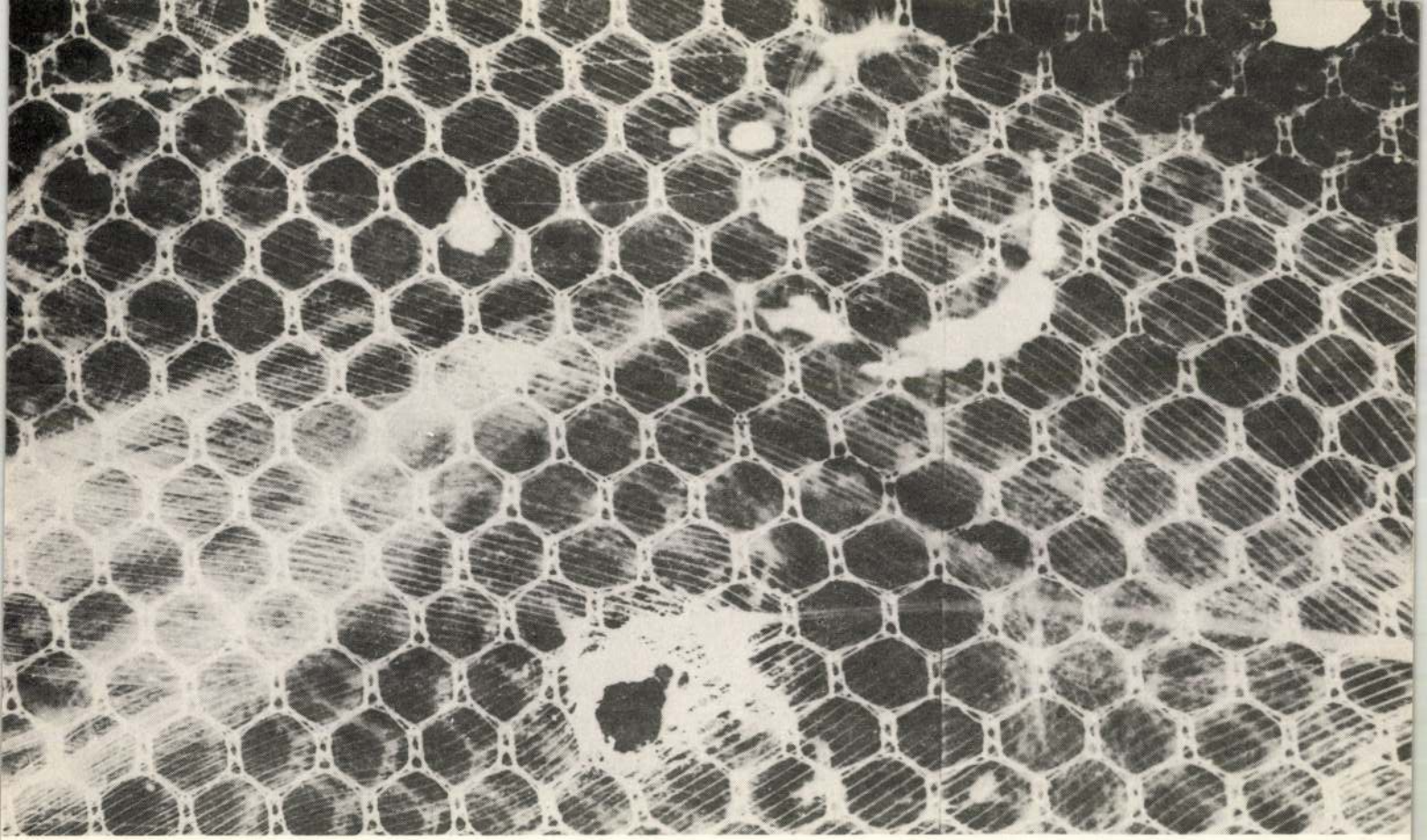

Fotogram, 1953

„TÉRIDŐ"

A Pécsi Képzőművészek és Műbarátok tárlatán, 1932-ben mutatkozott be először Pécsett a fiatal Gyarmathy Tihamér, s ötven év után kerül sor arra, hogy számot adjon érett alkotói periódusáról a szülővárosának.

1947-ben, az Európai Iskolából kiválva, a Kállai Ernő alapította „Galéria a négy világtájhoz" – társaság tagjaként együtt állított ki Lossonczy Tamással, Martyn Ferenccel, Martinszky Jánossal, s nonfiguratív festészetét „egy nagyon is reális új világkép" szolgálatába állította. Több irányban kísérletezett, fő gondolatköre azonban „a természet rejtett arcának feltárása" maradt, ahogyan azt az esztéta Kállai Ernő megfogalmazta az **Új világkép** című könyvében.

Gyarmathy Tihamér festészete a XX. századi ember legmegrázóbb élményét, a modern természettudományos világképet humanizálja, teszi átélhetővé és számunkra valóvá azáltal, hogy olyan dolgok vizuális képzetét érzékíti meg, amelyekről csak tudomásunk, elvont fogalmaink vannak. Művészi programja a természettel analóg energiák képi jelrendszerének megalkotása. A tér, idő, anyagi egység, relativitás filozófiai problémáinak kifejezésére körökből, négyzetekből, ívekből szervezett vizuális rendszert hozott létre. Ezek a geometrikus alapegységek lüktető belső ritmust, szinte zenei formákat, ütemeket, disszonanciákat és konszonanciákat teremtenek a zenéből is ismert meghatározatlan tárgyilagosság törvényei szerint. Formanyelvének másik pillére a színek térélményt keltő hatásának kutatása. Fokozatosan alakuló tónusaival, hideg fényekből meleg sugárzásra váltó effektusaival, az árnyalatok kifejező kapcsolódásaival több értelmű struktúrákat, több dimenziós téri világot hoz létre. Egymást emelő, végtelenített tendenciával a képmező különböző helyein csomópontokká sűrűsödnek a relatív szerkezetű formai és színviszonylatok a mondanivalót közölve.

Különös jelentőségük van a fakturális megoldásoknak is. Az időben kibontakozó befogadás során a nézőben újfajta asszociációs folyamatokat indítanak. Az egyéni befogadói aktivitás hatására evokatív erővel lendülnek mozgásba, s válnak dinamikussá ezek a két dimenziós síkon is végtelen relációjú terek.

Csodálatos vizuális játékokként is megállnák a helyüket ezek a képek. Ám Gyarmathy Tihamér világképet mutat fel, magas intellektuális és érzelmi hőfokon átélt képzetet adva akár az atomi részecskesugárzás, akár a téridő megfoghatatlanul kozmikus fogalmáról. Képei meggyőznek bennünket az állandóság és a változás dialektikus egyensúlyáról, vagy arról, hogy a mikro- és makrovilág egyazon rend szerint épül fel. Ez a végtelenben kalandozó, líraisággal telített világ ugyanis mindig megőriz valamit az emberi érzékelés horizontális-vertikális biztonságából, az egymásnak feszülő ellentéteket pedig feloldja a plasztikus és elemi erejű festőiség. A lézerművészet és a kibernetikus fénymobilok idején ez a festészet a művészet klasszikus eszközeivel és anyagaival, technikai bravúrok nélkül mond valami lényegeset a világ megismerhetőségében hívő emberről, az embernek.

HUSZ MÁRIA

ÉLETRAJZI ADATOK

1915. III. 8.	Pécs – születésének ideje
1931.	Első bemutatkozása a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok tehetségkutató kiállításán
1933.	Felvételt nyert a Magyar Képzőművészeti Főiskolára – mesterei Vaszary János és Kandó László – barátság Cserepes István festőművésszel, kapcsolat Derkovits Gyulával
1934.	Szereplés a Műcsarnok Tavaszi Tárlatán
1937.	Kétéves tanulmányút Olasz-, Francia-, Németországban és Svájcban Beöthy István szobrász közvetítésével kapcsolatba kerül Mondriannal, André Bretonnal, Max Billel és Jean Arppal
1938.	Első önálló kiállításai Párizsban és Zürichben
1939.	Végleges hazatérése, barátsága Kállai Ernővel és Kassák Lajossal
1946.	Megalakul a „Galéria a 4 világtájhoz" művészcsoport
1948.	Megélhetési gondok miatt művészi hivatásától idegen munkát vállal a nehéziparban
1957.	Ismét részt vesz a hazai, majd a külföldi képzőművészeti életben
1963.	Lengyelországi út, részvétel a koszalini I. Nemzetközi plain air alkotótábor munkájában
1965.	Második lengyelországi út, részvétel az elblangi I. Térplasztikai Biennálén, Elblangban felállítják köztéri plasztikáját
1971-től	Nyugati utazás és kiállítások sora
1973.	Afrikai tanulmányút
1979.	Gyűjteményes retrospektív kiállítása a Műcsarnokban

MŰVÉSZETI DÍJAK

1977.	Kormányzósági Ezüstserleg, Nápoly
1980.	Cagnes sur Mer-i zsüri különdíja Vanvitelli Socio Accademico Artisti „Honoris Causa" kitüntetés
1982.	Le grand Prix de la Fondation D'Art Bruxelles

FONTOSABB EGYÉNI KIÁLLÍTÁSOK

1938. Párizs, Zürich
1947. Budapest „Galéria a 4 világhoz"
1948. Budapest
1963. Varsó
1964. Budapest
1965. Wroclaw, Gdansk, Poznan
1966. Budapest „Kállai Ernő emlékére"
1968. Budapest
1972. Stuttgart „Universität Galerie"
1973. Bruxelles „Galeria L'Ecuyer"
Antwerpen „Galerie Campo"
Bujumbura (Afrika, Burundi Köztársaság)
1977. Milano, Bologna, Firenze, Washington
1979. Budapest (Műcsarnok, gyűjt. retrospektív kiállítás)
1982. Budapest (Magyar Nemzeti Galéria)

FONTOSABB CSOPORTKIÁLLÍTÁSOK

1946. Budapest, Elvont művészet I. magyar csoportkiállítása
1947. Budapest, Európai Iskola, „Új világkép" (Galéria a 4 világtájhoz)
Elvont művészet II. magyar csoportkiállítása
Párizs, Réalités Nouvelles I. nemzetközi kiállítása
Manchester, Magyar képzőművészet
1957. Budapest, Tavaszi Tárlat (Műcsarnok)
1964. Prága, Mai magyar képzőművészet
Pozsony, Magyar nonfiguratív művészet
1966. Budapest, Magyar fotoművészet 125 éve (Magyar Nemzeti Galéria)
1968. Budapest, „Hagyományok"
1969. Budapest, „Magyar művészet 1945–1969" (Műcsarnok)
1970. Lodz, Poznan, Szczecin, Mai magyar művészet
Székesfehérvár, „In memoriam Kassák"
Krakkó, III. Grafikai Biennálé
1971. Budapest, „Bartók a képzőművészetben"
Ljubljana, IX. Grafikai Biennálé
1972. Carpi, II. Ugo da Carpi Fametszet triennálé
Katowice, Intergrafik '72
1973. Utrecht, Mai magyar grafika
1976. Nápoly, „Itália 2000 '76" nemzetközi festészeti kiállítás
1979. Párizs, Ady, Bartók Béla, József Attila kiállítás
1980. Cagnes sur Mer, XII. Nemzetközi Festészeti Fesztivál
1981. Duisburg, Hannover, Bartók és a képzőművészet
Velence, Velencei Biennálé
Budapest, Bartók centenáriumi emlékkiállítás,
Magyar Nemzeti Galéria
1982. Stockholm, International Art Expo
1982. Budapest, Hungart-EXPO, BNV

Több műve található magyar és külföldi múzeumokban – többek közt a göteborgi múzeumban, a párizsi Pompidou Centerben – olasz, belga, francia és magyar magángyűjteményekben.

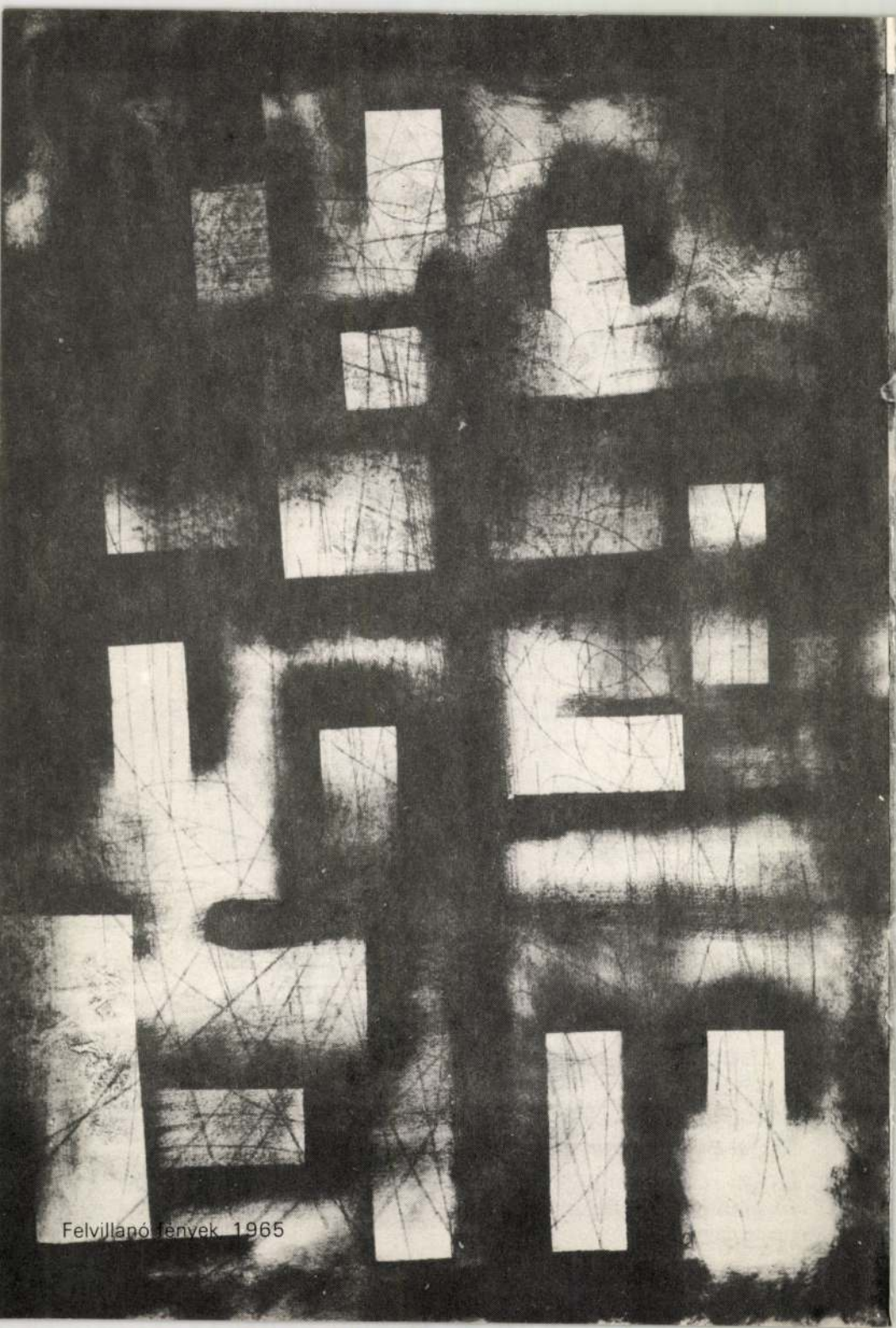

Felvillanó fények. 1965

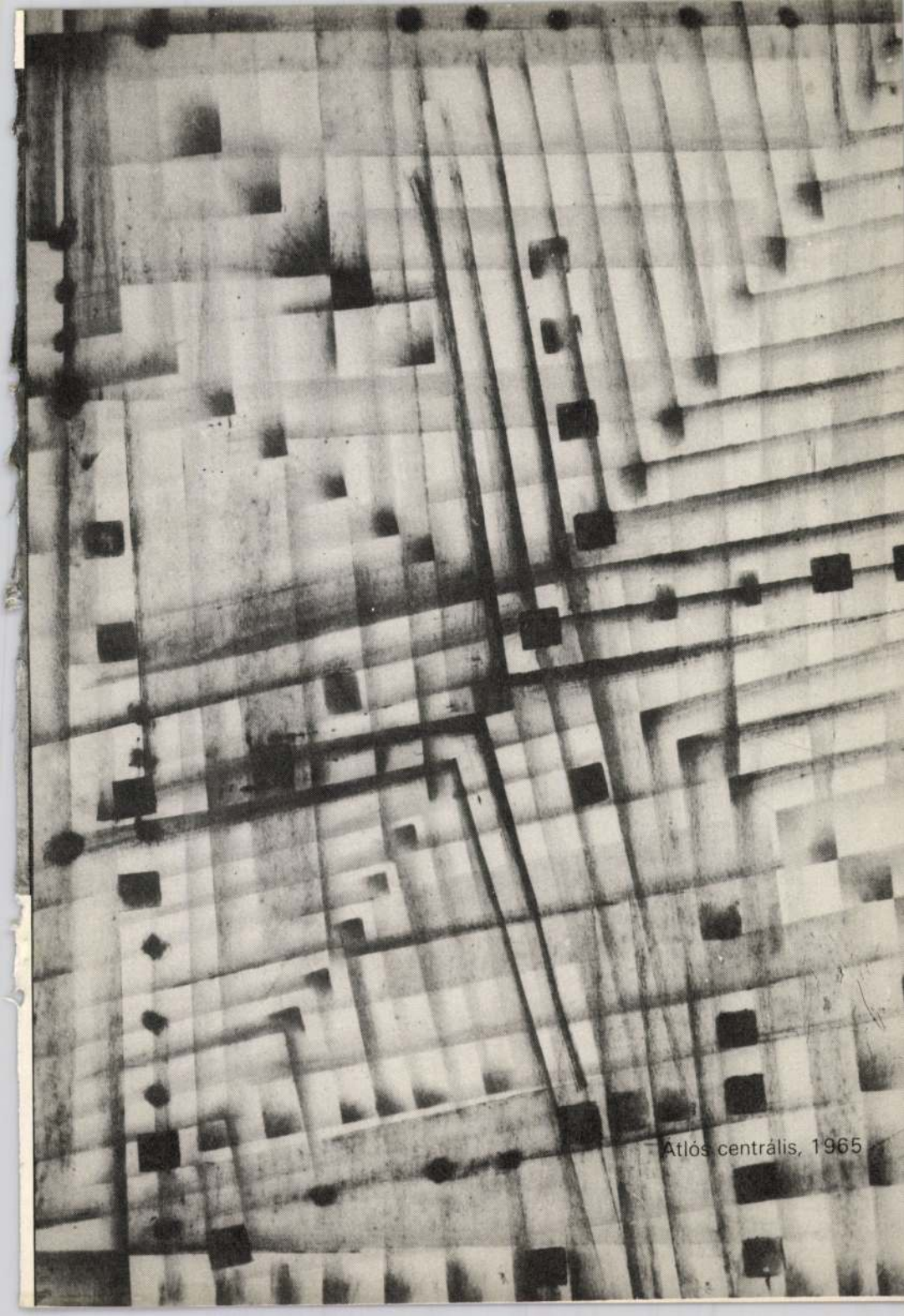

Átlós centrális, 1965

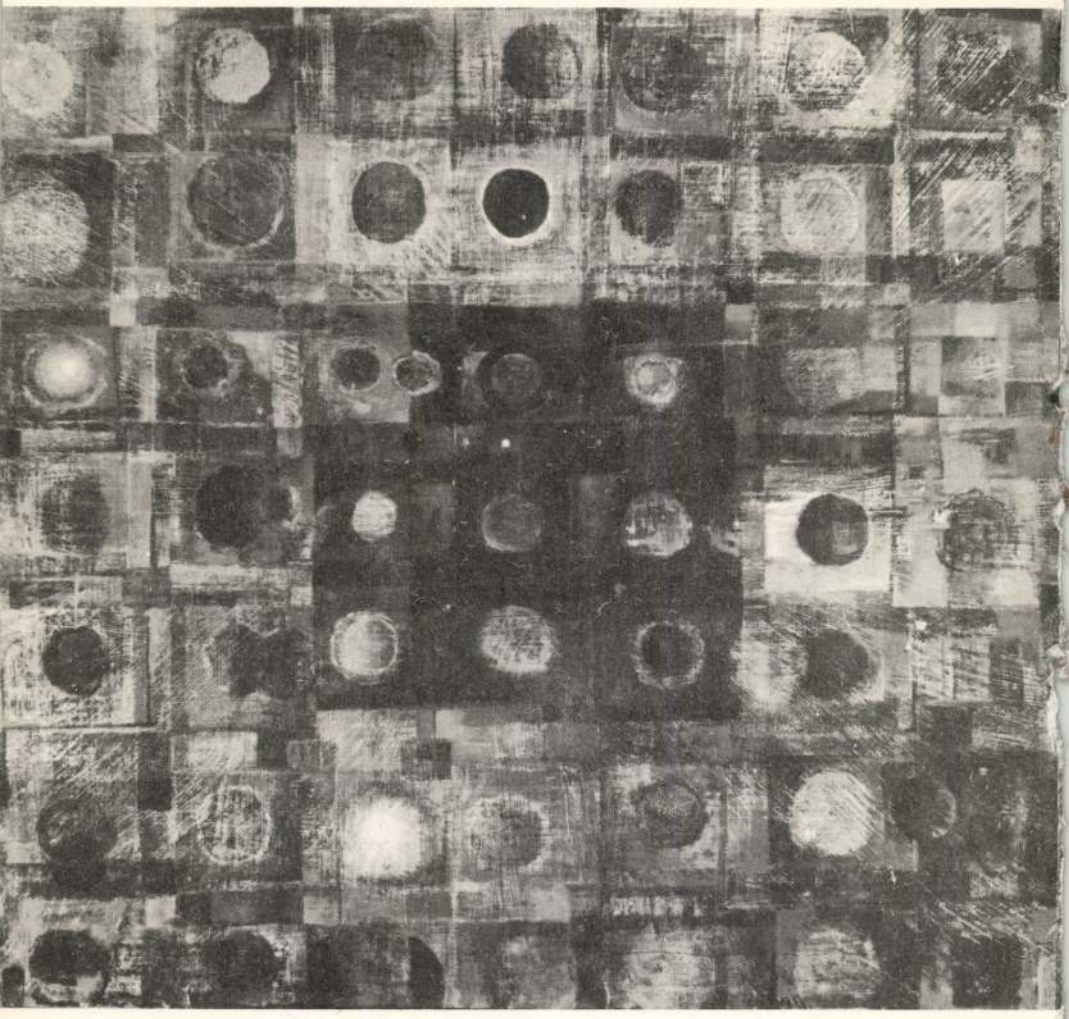

Jelenség és új tér II., 1966

Viszonyított térben relatív mozgások, 1980

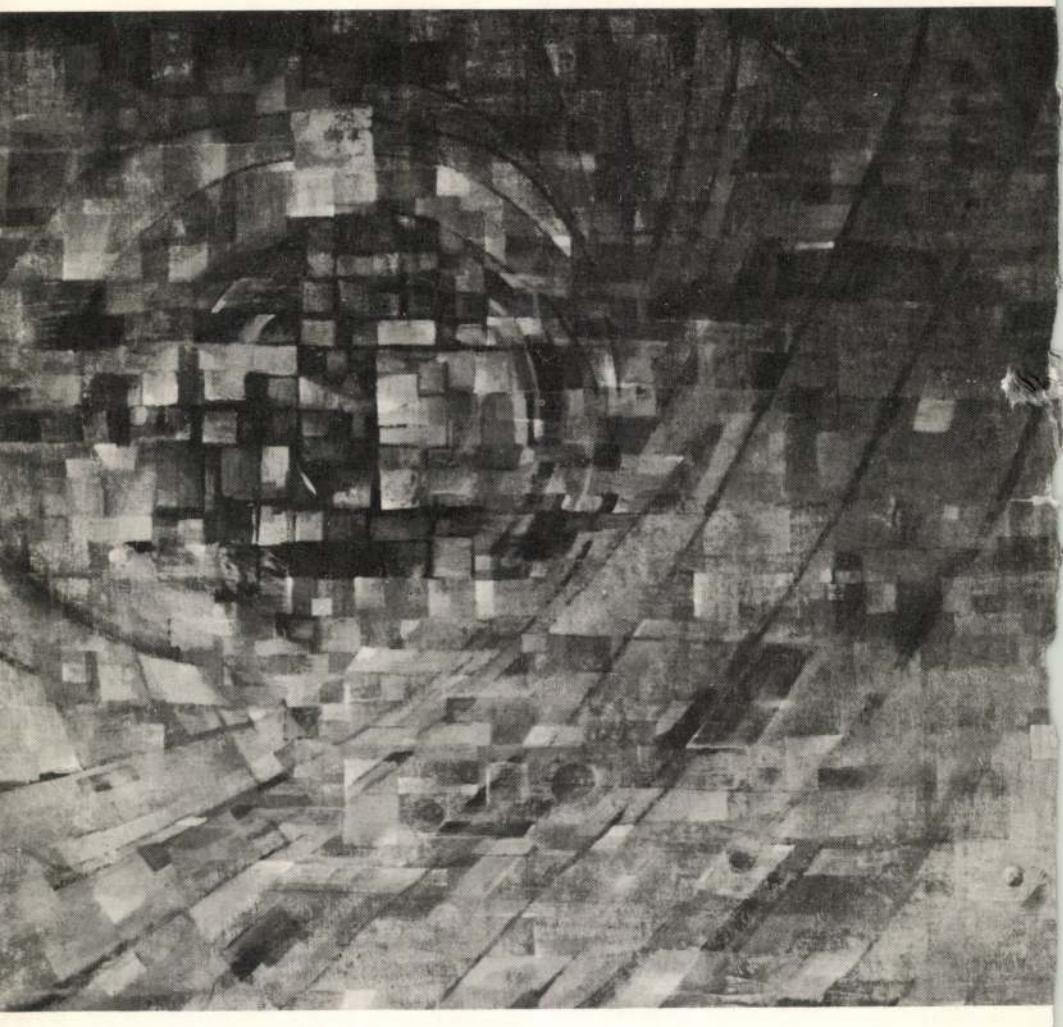

Távolodó mozgás, 1980

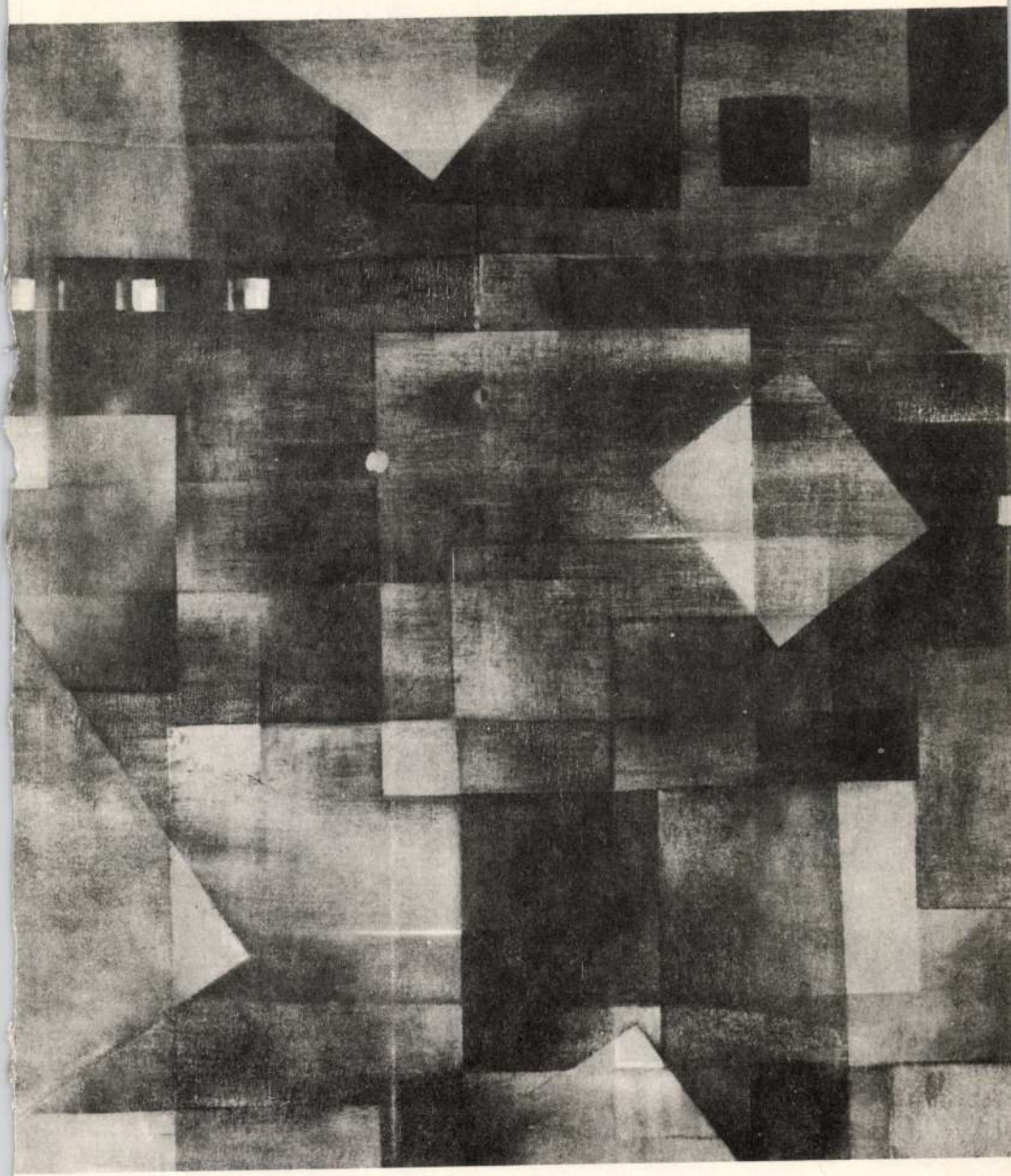

Arányok és viszonylatok, 1982

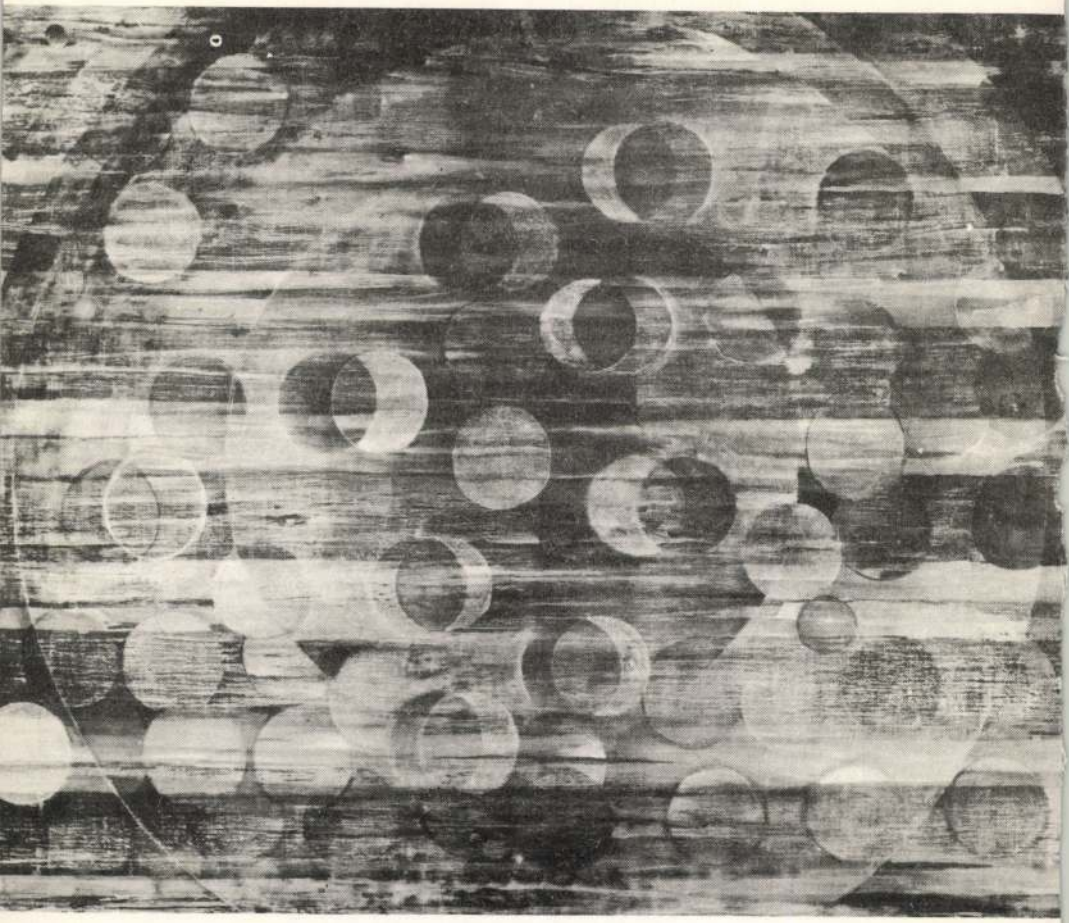

Mozgásrendszer, 1981

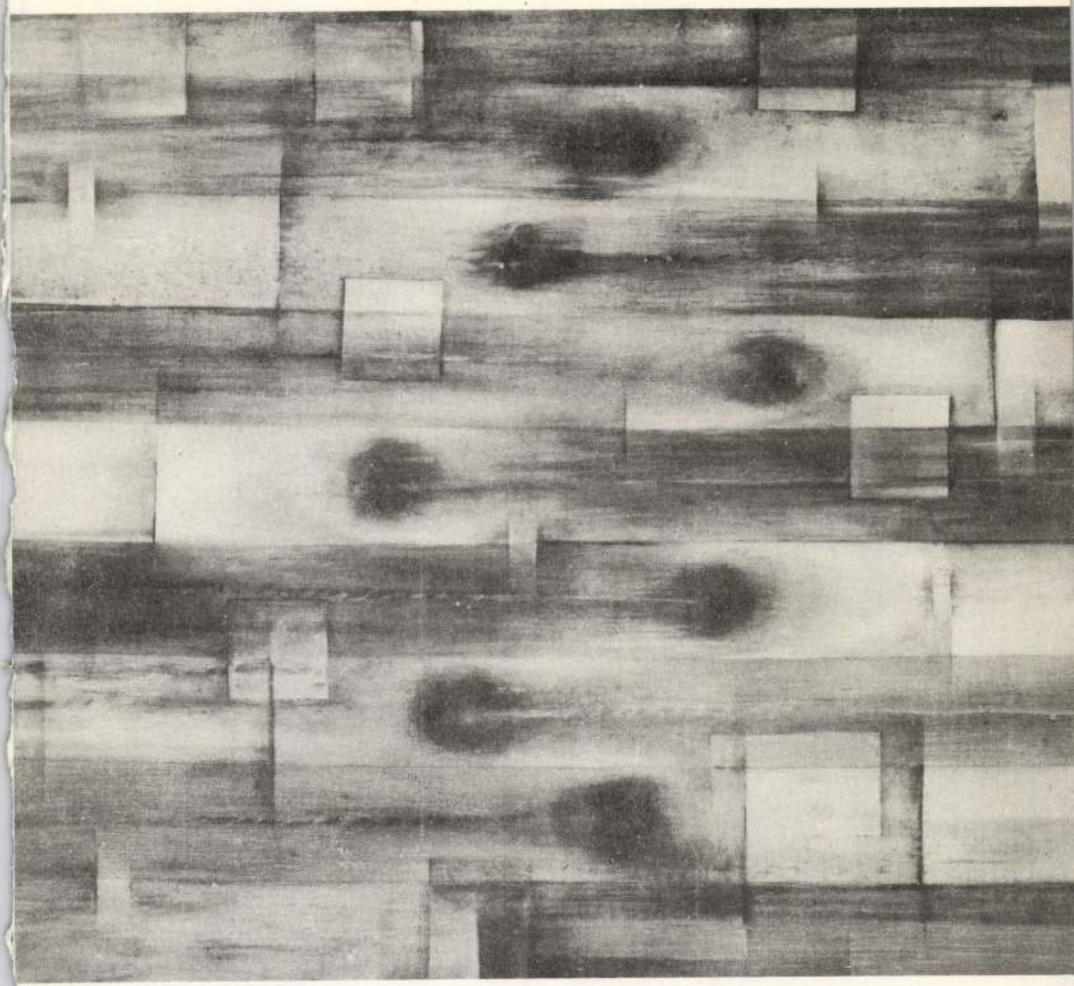

Ellentétek, 1981

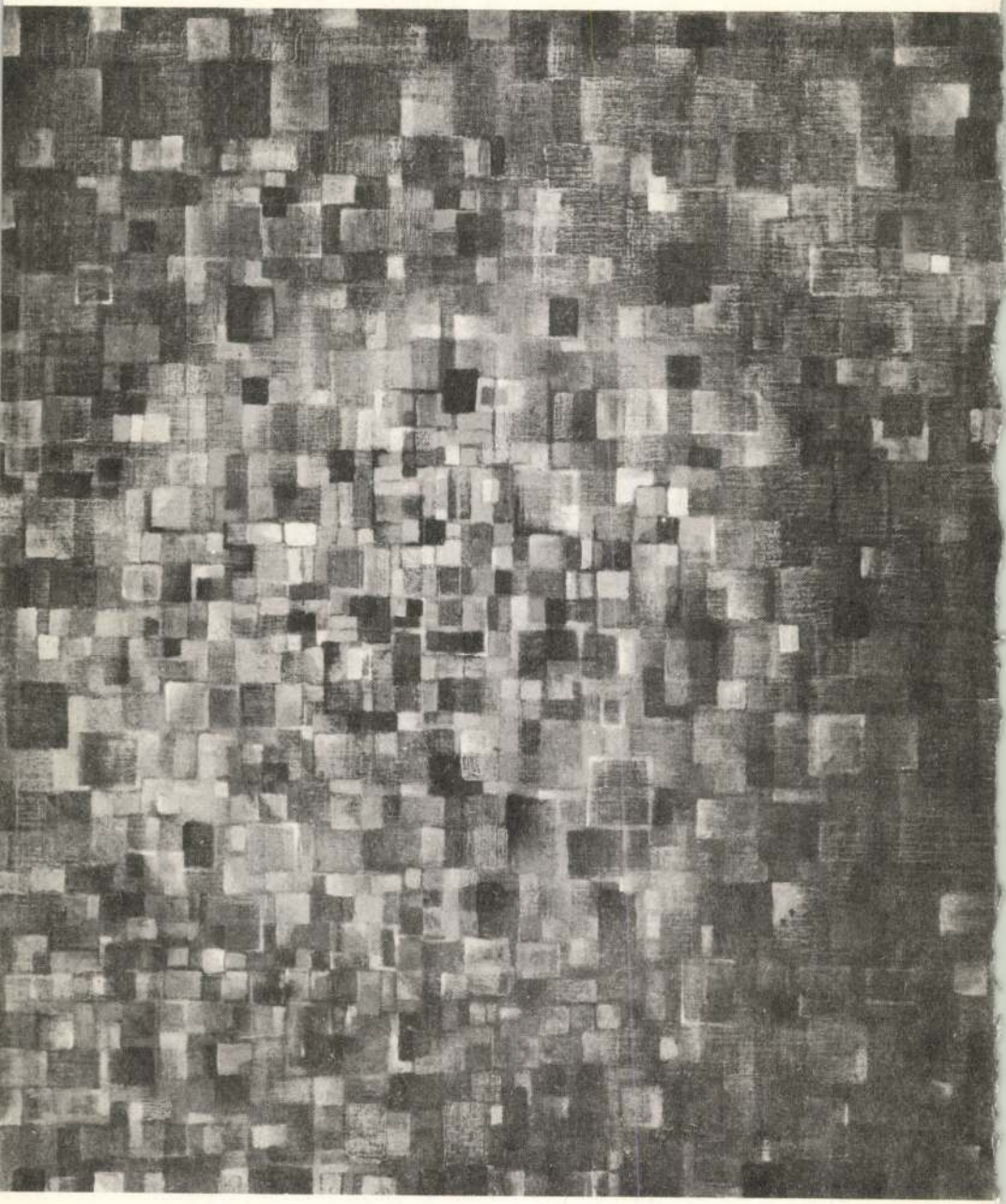

Tér centrális, 1982

KIÁLLÍTOTT MŰVEK

FESTMÉNYEK:

1. 69/4.	Cosonancia . . .	1969, olaj, farost	88x120 cm
2. 70/3.	Súlytalan és nehézkedő	1970, olaj, farost	92x100 cm
3. 73/5.	Ritka jelenség (Afrika)	1973, olaj, vászon	70x 70 cm
4. 74/2.	Vörös sugárzó centrum	1974, olaj, vászon	100x 90 cm
5. 75/13.	Gyümölcsöző virág (Afrika)	1975, olaj, vászon	65x 73 cm
6. 75/16.	Átlós és vertikális mozgások	1975, olaj, vászon	110x110 cm
7. 75/19.	Sugárzó energia	1975, olaj, vászon	100x 80 cm
8. 75/20.	Nap a horizont alatt (Afrika)	1975, olaj, vászon	90x120 cm
9. 76/1.	Reggel (Afrika)	1976, olaj, vászon	70x 70 cm
10. 76/8.	Ízzó sugárzó	1976, olaj, vászon	90x100 cm
11. 76/10.	Város és fényei	1976, olaj, vászon	106x 88 cm
12. 76/11.	Centrális mozgás konstruktív ellentéttel	1976, olaj, vászon	80x 90 cm
13. 76/18.	Afrika (Alkony)	1976, olaj, vászon	100x 80 cm
14. 77/1.	Halmazok összefüggése	1977, olaj, vászon	80x 90 cm
15. 77/11.	Hiperbolikus sugárzás	1977, olaj, vászon	90x 90 cm
16. 77/35.	Makro világ mikrostruktúrája	1977, olaj, vászon	80x 90 cm
17. 78/2.	Átlós mozdulatok	1978, olaj, vászon	100x 90 cm
18. 78/17.	Az érzelem áttöri a tudatot	1978, olaj, vászon	90x100 cm
19. 79/6.	A nagyok találkozása	1979, olaj, vászon	90x100 cm
20. 79/13.	Ritkulás és sűrűsödés	1979, olaj, vászon	90x 70 cm
21. 79/14.	Felvillanó fények	1979, olaj, vászon	90x 70 cm
22. 80/1.	„Tóth Menyhért emlékére"	1980, olaj, vászon	90x 80 cm
23. 80/2.	Távolodó mozgás	1980, olaj, vászon	90x 80 cm
24. 80/4.	Konstruktív sugárzás	1980, olaj, vászon	90x100 cm
25. 80/6.	Változó mozgás	1980, olaj, vászon	80x 90 cm
26. 80/9.	Átlós sugárzásban	1980, olaj, vászon	100x 90 cm
27. 80/10.	Struktúrák sugárzásban	1980, olaj, vászon	100x100 cm
28. 80/11.	Gondolatok egy Bartók variációra	1980, olaj, vászon	70x 80 cm
29. 80/12.	Mikrokozmosz, Tisztelgés Bartóknak	1980, olaj, vászon	100x100 cm
30. 81/4.	Horizontális, vertikális struktúrák színnel feloldva	1981, olaj, vászon	80x 90 cm
31. 81/6.	Centrális sugárzású kompozíció	1981, olaj, vászon	90x 80 cm
32. 81/8.	Civilizáció és a mikrostruktúra	1981, olaj, vászon	80x100 cm
33. 81/10.	Bizánc	1981, olaj, vászon	100x 80 cm
34. 81/11.	Ellentétek	1981, olaj, vászon	80x 90 cm
35. 81/17.	Tükröződés	1981, olaj, vászon	100x 90 cm
36. 81/21.	Jelenség és új tér II.	1981, olaj, vászon	80x 90 cm

37. 81/15.	Nagy mozgások kis struktúrák	1981, olaj, vászon	100x 90 cm
38. 82/2.	„Centrálisan történt"	1982, olaj, vászon	100x 90 cm
39. 82/3.	Struktúrák, két közegben	1982, olaj, vászon	90x100 cm
40. 82/4.	Aránylatok és viszonylatok	1982, olaj, vászon	90x 80 cm
41. 82/5.	Változékonyság	1982, olaj, vászon	70x 80 cm
42. 82/6.	Tér centrálisan	1982, olaj, vászon	80x 70 cm
43. 82/7.	Struktúrák a térben	1982, olaj, vászon	80x 70 cm
44. 83/1.	Ember a nagy mozgások között	1983, olaj, vászon	90x 80 cm
45. 83/2.	Genezis	1983, olaj, vászon	90x 80 cm
46. 83/3.	Bioszférában	1983, olaj, vászon	80x 90 cm
47. 83/5.	Harmónia a térben	1983, olaj, vászon	90x100 cm
48. 83/4.	Energia centrálisan	1983, olaj, vászon	90x 80 cm

RAJZOK

1. 54/1.	Fotogramm . . .	1954	948x613 mm
2. 54/2.	Fotogramm . . .	1954	966x610 mm
3. R 65/16.	H.651. . .	1965, tus, papír	702x627 mm
4. R 65/23.	F.656. . .	1965, olaj, papír	460x570 mm
5. R 65/24.	F.657. . .	1965, olaj, papír	580x465 mm
6. R 65/25.	F.658. . .	1965, olaj, papír	595x409 mm
7. R 65/29.	Mag és termés I.	1965, olaj, papír	298x394 mm
8. R 65/30.	Mag és termés II.	1965, olaj, papír	422x503 mm
9. R 65/32.	Kultikus tér . . .	1965, olaj, papír	596x440 mm
10. G 66/37.	Gravitáció	1966, szitanyomat	564x396 mm
11. G 66/38.	Katarzis	1966, szitanyomat	581x432 mm
12. G 66/39.	Mozgások	1966, szitanyomat	431x568 mm
13. G 66/41.	Mag	1966, szitanyomat	575x450 mm
14. R 66/60.	F 662	1966, olaj, papír	865x612 mm
15. R 67/53.	H 6703	1967, tus, papír	843x596 mm
16. R 67/69.	H 6719	1967, tus, papír	860x613 mm
17. R 67/77.	H 6727	1967, tus, papír	610x859 mm
18. R 69/10.	H 696	1969, tus, papír	613x862 mm
19. R 72/1.	Struktúrák	1972, olaj, papír	444x633 mm
20. R 77/1.	Fénnyel a szerkezeten át	1977, olaj, papír	405x582 mm
21. R 82/1.	Űrszonda üzenete	1982, olaj, papír	610x440 mm
22. R 82/6.	Viszonylatok egy struktúrára	1982, olaj, papír	610x440 mm
23. R 82/2.	Derengő struktúrák	1982, olaj, papír	610x400 mm
24. R 82/3.	Két közegben	1982, olaj, papír	610x400 mm
25. R 82/5.	Találkozás	1982, olaj, papír	610x440 mm
26. R 82/7.	Találkozó struktúrák	1982, olaj, papír	610x440 mm
27. R 82/8.	Arányok és viszonylatok	1982, olaj, papír	610x440 mm

A hátsó borítón: Fotogram II., 1954.
A művész portréfotóját Féner Tamás,
a műtárgyfotókat Szepsi Szücs Levente készítette
A plakátot Gyarmathy Tihamér,
a katalógust Pinczehelyi Sándor tervezte

A kiállítást Gyarmathy Tihamér és
Pinczehelyi Sándor rendezte
F. k.: Pinczehelyi Sándor
Tm. Szolg. Ip. Szöv.

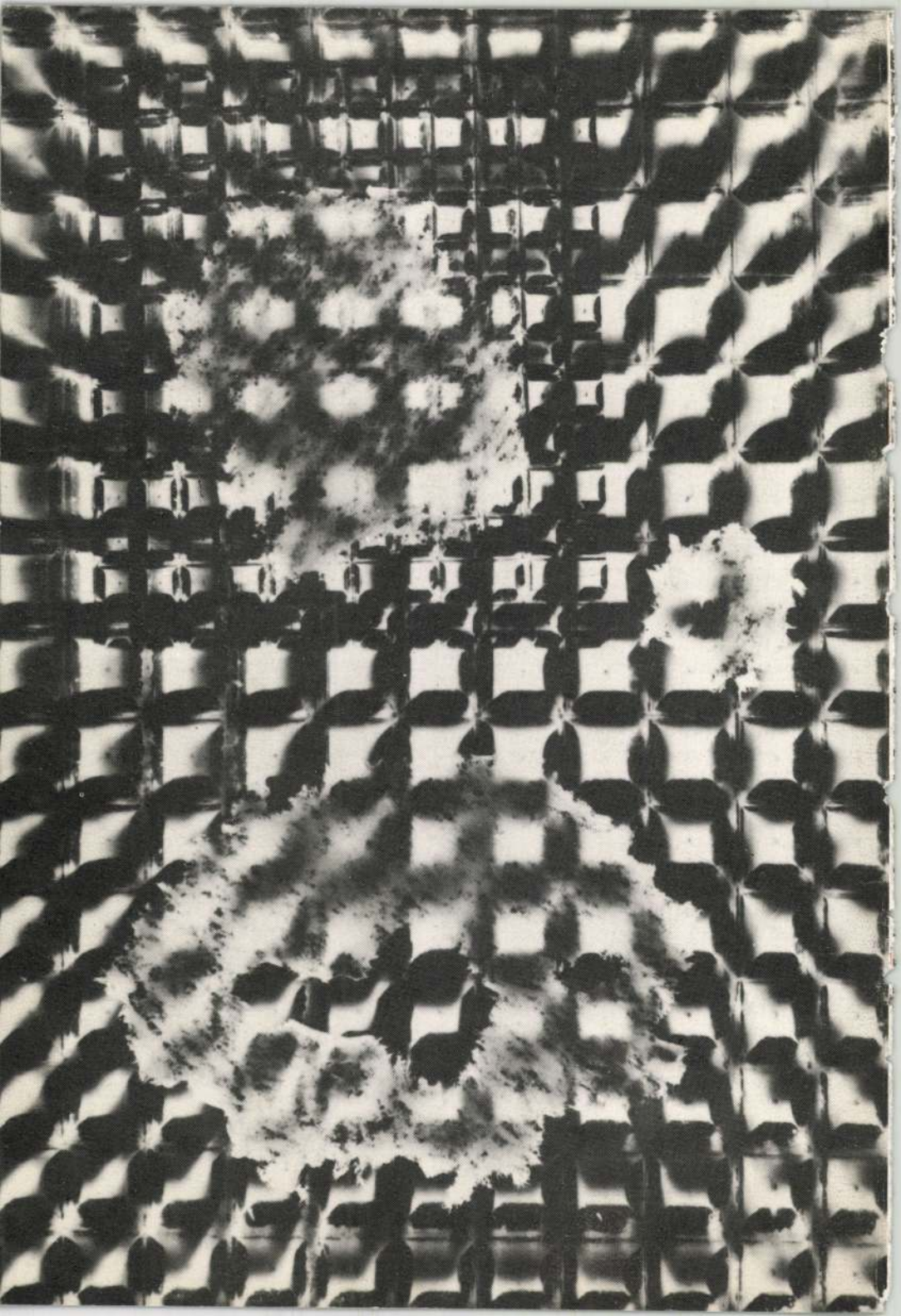

KORTÁRS MŰVÉSZETI INTÉZET
MODERN MŰVÉSZETÉRT KÖZALAPÍTVÁNY
2400 DUNAÚJVÁROS, VASMŰ ÚT 12.
ica-d@dunanet.hu, http://www.ica-d.hu, T/F (36) 25 412 220

A Kortárs Művészeti Intézet-Dunaújváros
tisztelettel meghívja Önt, és kedves családját

GYARMATHY TIHAMÉR

Kossuth-díjas, Kiváló Érdemes Művész Emlékkiállítására
2005. november 11-én 18 órára.

megnyitja: **Csák Ferenc**, művészettörténész

megtekinthető:
2005. november 11-december 2-ig
vasárnap kivételével 10-18 óra között

A kiállítás válogatás a Körmendi-Csák Gyűjteményből,
valamint a „Janus Pannonius Múzeum, Pécs" gyűjteményéből.

a kiállítást rendezte: **Birkás István** Munkácsy-díjas festőművész

támogatók: Körmendi Galéria - Budapest, Janus Pannonius Múzeum - Pécs,
Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, DUNAFERR Dunai Vasmű Rt.
Dunaújváros Ifjúságáért Közalapítvány

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST SOPRON

DUNAFERR

Gyarmathy Tihamér: Támadó, 1950, olaj, karton, 26 x 37 cm

Dr. Tímár Árpád
Budapest
Üllői út 119. IV/65.
1091

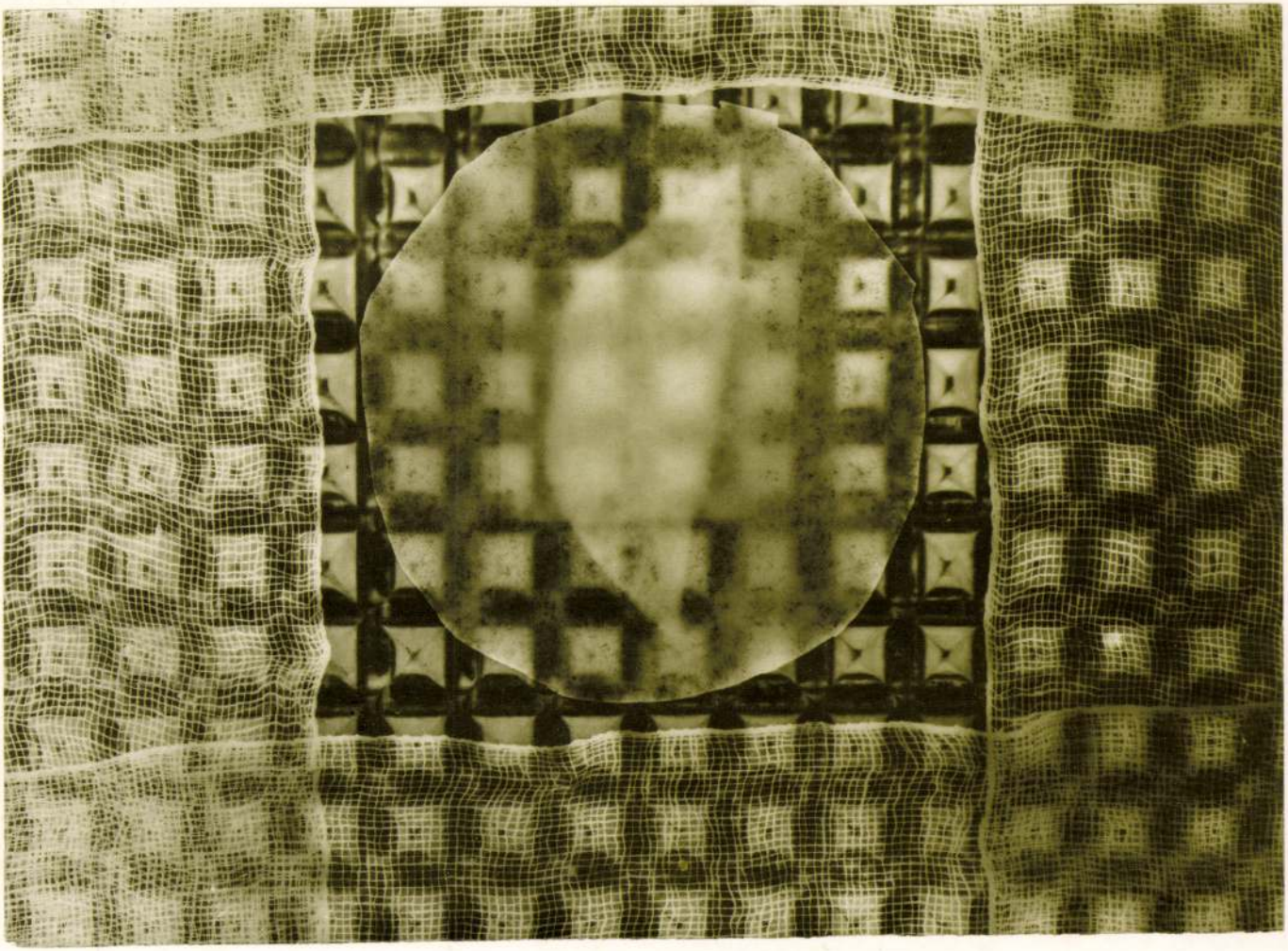

Gyarmathy Tihamér: cím nélkül, 1950-es évek, *zselatinos ezüst*

A Magyar Fotográfiai Múzeum tisztelettel meghívja
Önt és barátait a

GYARMATHY TIHAMÉR (1915 - 2005)
FOTOGRAMJAI AZ 1950-ES, 1960-AS ÉVEKBŐL

című kiállításának megnyitójára,
2008. szeptember 12-én, pénteken, 17 órára.

A kiállítást Baki Péter nyitja meg.

A kiállítás megtekinthető: 2008. november 9-ig,
hétfő és kedd kivételével naponta 10–17 óráig

www.fotomuzeum.hu

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Magyar Fotográfiai Múzeum
Hungarian Museum of Photography

6000 Kecskemét, Katona József t. 12., telefon: 76/483 221, fax: 76/508 259, e-mail: fotomuzeum@fotomuzeum.hu

KÉSZPÉNZZEL BERHENTESSE
2008 09 01
KECSKEMÉT

MTA Művészettörténeti Intézet
Budapest
Úri u. 49.
1014

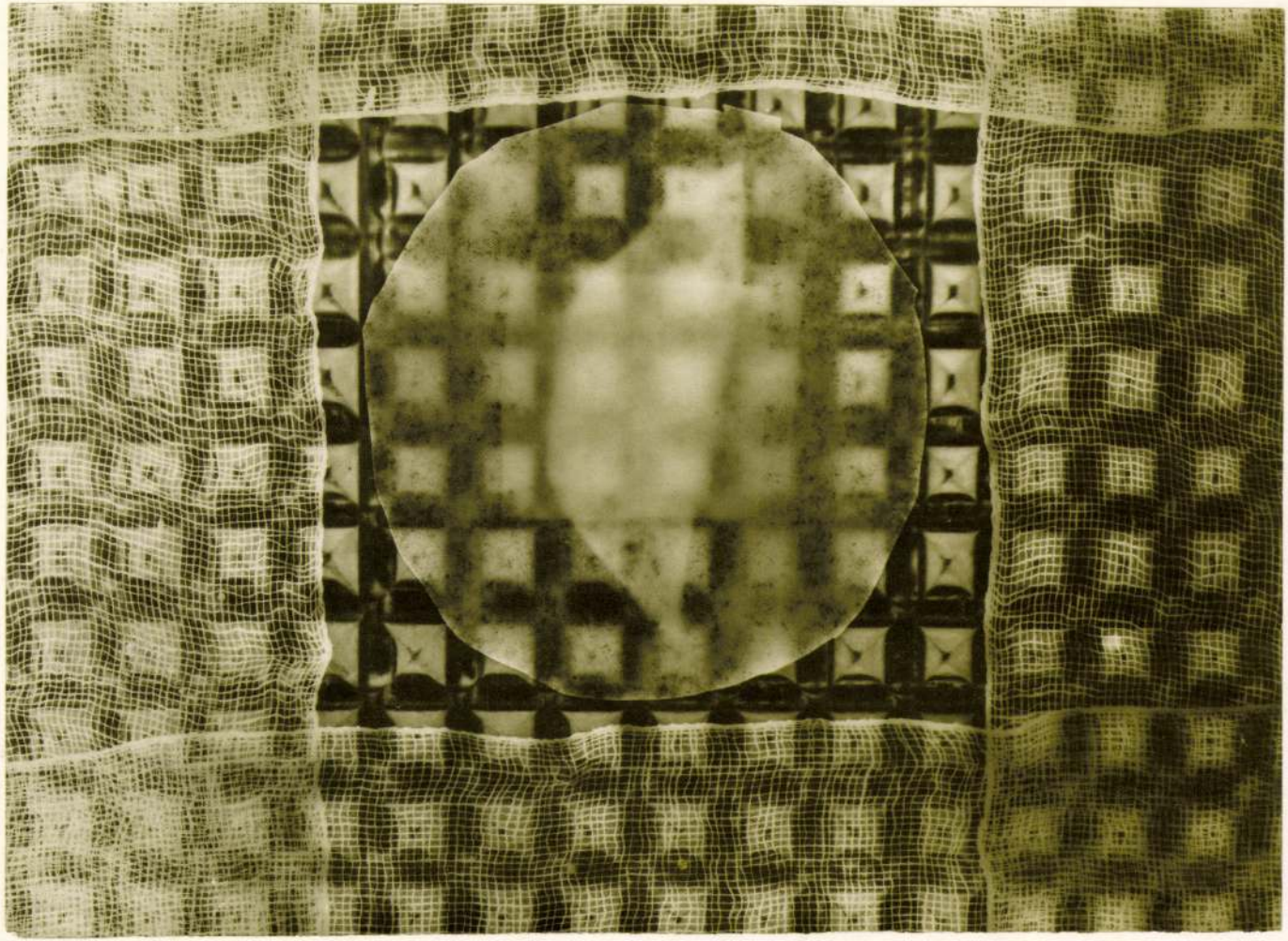

Gyarmathy Tihamér: cím nélkül, 1950-es évek, *zselatinos ezüst*

A Magyar Fotográfiai Múzeum tisztelettel meghívja
Önt és barátait a

GYARMATHY TIHAMÉR (1915 - 2005)
FOTOGRAMJAI AZ 1950-ES, 1960-AS ÉVEKBŐL

című kiállításának megnyitójára,
2008. szeptember 12-én, pénteken, 17 órára.

A kiállítást Baki Péter nyitja meg.

A kiállítás megtekinthető: 2008. november 9-ig,
hétfő és kedd kivételével naponta 10–17 óráig

www.fotomuzeum.hu

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Magyar Fotográfiai Múzeum
Hungarian Museum of Photography

6000 Kecskemét, Katona József t. 12., telefon: 76/483 221, fax: 76/508 259, e-mail: fotomuzeum@fotomuzeum.hu

KÉSZPÉNZZEL BÉRMENTESÍTVE
2008 08 01
KECSKEMÉT

Nováky Ágnes
MTA Művészettörténeti Intézet
Budapest
Úri u. 49.
1014

A Fővárosi Képtár / Kiscelli Múzeum
meghívja Önt a

Tisztelet Gyarmathy Tihamérnak

című kiállítására

2005. március 8-án 18 órára

Megnyitja:
Bereczky Lóránd
a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója

A kiállítás megtekinthető:
2005. március 8-tól április 17-ig
hétfő kivételével 10-16 óra között
április 1-től 10-18 óra között

Fk.: dr. Bodó Sándor a BTM főigazgatója

Dinamikus kompozíció

Fővárosi Képtár / Kiscelli Múzeum, Oratórium, Templomtér
1037 Budapest, Kiscelli utca 108.
Megközelíthető a Kolosy térről a 165-ös autóbusszal
tel./fax: 388-7817, e-mail: fovarosikeptar@mail.btm.hu
http://www.btmfk.iif.hu/

KÖRMENDI GALÉRIA
BUDAPEST SOPRON

DÍJ HITELEZVE
Budapest Pf. 4.
1250

BUDAPEST 2005 02 24 K 1 K

Tímár Árpád
Budapest
Úri u. 49.
1014
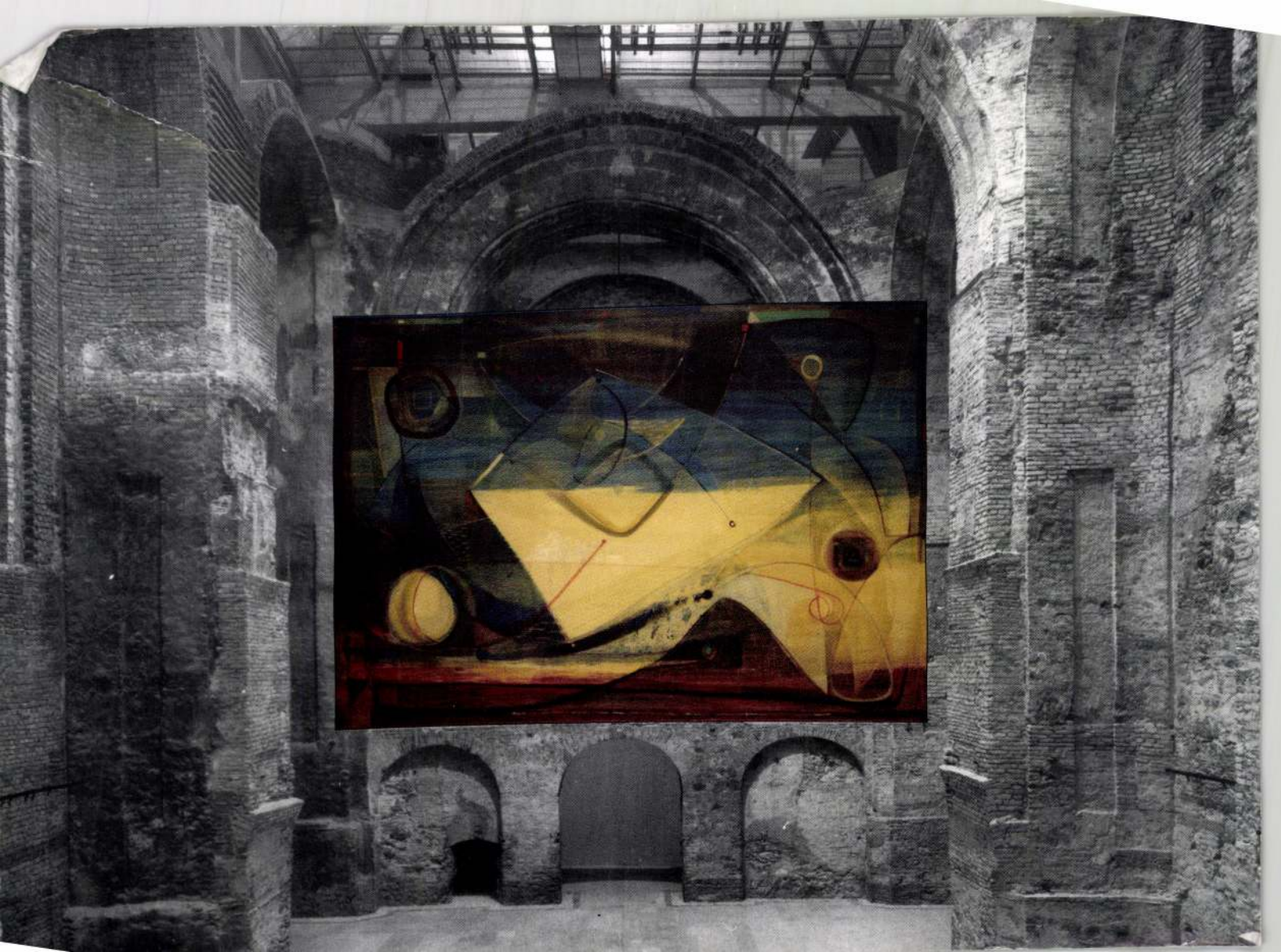
Pf. 27